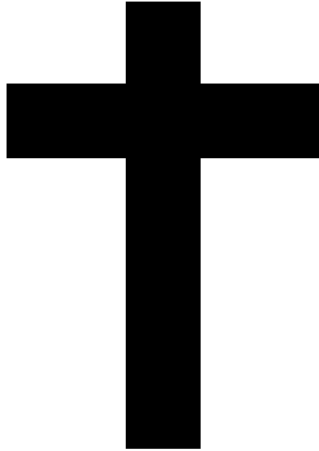

Ngoni Bible Version
Translation Project

The New Testament in the Ngoni language of Tanzania

Ngoni Bible Version Translation Project

The New Testament in the Ngoni language of Tanzania

copyright © 2020 The Word for the World International

Language: Chingoni (Ngoni)

Contributor: Pioneer Bible Translators

Ngoni New Testament

The Word for the World International

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2023-04-13

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 14 Apr 2023
5cd08b72-e4bf-504c-ac82-b15a8451524d

Contents

Matei	1
Maluko	41
Luka	66
Yohani	108
Matendu	137
Valumi	173
1 Vakolinto	190
2 Vakolinto	205
Vagalatia	215
Vaefeso	221
Vafilipi	227
Vakolosai	232
1 Vatesolonike	236
2 Vatesolonike	240
1 Timoti	243
2 Timoti	248
Tito	252
Filimoni	255
Vaebulania	257
Yakobo	270
1 Peti	275
2 Petili	280
1 Yohani	283
2 Yohani	288
3 Yohani	289
Yuda	290
Ugubukulo	292

Lilovi la Bwina liyandikwi na Matei Ulongolelu

Lilovi la Bwina ngati cheliyandikwi na Matei ndi chitabu chimonga pagati ya vitabu mcheche mu Lilaganu la Mupya vyevijova ndava ya kutama kwa Bambu Yesu pamulima apa. Kila chitabu chikemelewa "Injili." Mana yaki "Lilovi la Bwina." Vitabu vyenivi viyandikwi na Matei na Maluko na Luka na Yohani lukumbi Yesu peamali kufwa vasomi vamanyi lepi chakaka kuvya ndali Matei ayandiki chitabu chenichi, nambu yihotoleka mu lukumbi lwa mwaka wa 60, peamali kuvelekewa Yesu. Mewawa pandu pechayandikwi chitabu ichi pangamanyikana. Nambu vamahele vihololela kuvya chayandikiwi pamulima wa Palestina, na pangi chayandikwi pamuji wa Yelusalemu.

Myandika wa chitabu ichi ndi Matei mweavi mtola kodi kwakona angakemelewa na Yesu avyai muwuliwa waki liina lingi la mundu uyu akemiwayi Lawi. Matei avi mmonga wa vamtumi kumi na vavili na achiyandiki chitabu chenichi ndava ya vasomaji wa Chiyawudi. Yeniyi yilangisa hotohoto na mayandiku neju ya 60 geagatolili kuhuma mu Lilaganu la Kadeni. Matei aganili kulangisa kuvya Yesu avi Msangula mweahaguliwi na Chapanga, mwenuyu ndi mlota va Chapanga mwealongolili kujova malovi gaki. Mewawa Matei ayandiki neju kuuvala Unkosi wa Chapanga.

Vayawudi valindalila kuvya Msangula ngaavi Nkosi wa vandu pamulima apa. Matei muluhala lwamahele akugabela maholo ago, kwa kudandaula Unkosi wa Chapanga ndi wa chimpungu. Lilovi la Bwina liyandikwi na Matei ndi chitabu chabwina mu kutumbula Lilaganu la Mupya ndava ya Mayandiku Gamsopi gamahele gegahumili mu Lilaganu la Kadeni gegavi mwenumo. Chitabu chenichi chiwunganisa Malaganu goha gavili. Vasomi mewa vijova Matei avi mu kulinga kulanda uyandika wa vitabu mhanu vya kutumbula mu lilaganu la kadeni vya Musa.

Makokoso ga Yesu kuchitumbi (Matei musula ya 5-7) Yihotola kuwanangisa na Chapanga pala peakumgotolela Musa malagizu gaki. Kumbukumbu la Tolati (musula ya 19:3-23:33)

Gegavi

Matei itumbula lilovi la bwina mukudandaula kuvelekewa kwa Yesu Kilisitu na kutumbula kwa lihengu laki (musula ya 1-4).

Mawuliwu gamahele ga Yesu (musula ya 5-25).

Musula za mwishu, Matei idandaula kuuvala mwishu wa lihengu la Yesu kufwa na kuyuka kwaki (musula 26-28).

Lukolo lwa Yesu Kilisitu

(Luka 3:23-38)

¹ Chenichi ndi chitabu cha lukolo lwa Yesu Kilisitu mweavi chiveleku cha Daudi wa chiveleku cha Ibulahimu.

² Ibulahimu amveliki Izaki, Izaki amveliki Yakobo, Yakobo amveliki Yuda na valongo vaki, ³ Yuda amveliki Pelisi na Zela, nyina wavi avili Tamali, Felikisi amveliki Heziloni, Heziloni amveliki Lami, ⁴ Lami amveliki Aminadabu, Aminadabu amveliki Nashoni, Nashoni amveliki Solomoni, ⁵ Solomoni na Lahabu vamveliki Boazi, Boazi na Lutu vamveliki Obedi, Obedi amveliki Yese, ⁶ mwene Yese amveliki Nkosi Daudi. Daudi amveliki Solomoni, nyina waki avi mdala wa Uliya, ⁷ Solomoni amveliki Lehobohamu, Lehobohamu amveliki Abiya, Abiya amveliki Asa, ⁸ Asa amveliki Yeoshafati, Yeoshafati amveliki Yalamu, Yalamu amveliki Uzia, ⁹ Uzia amveliki Yotamu, Yotamu amveliki Ahazi, Ahazi amveliki Hezekia, ¹⁰ Hezekia amveliki Menasi, Menasi amveliki Amoni, Amoni amveliki Yosia, ¹¹ Yosia amveliki Yekonia na valongo vaki. Lwenulo ndi lwavi lukumbi lwa Vayawudi pavalikwi kuluhamilu ku Babeli.

¹² Lukumbi Vayawudi pevavi kuluhamilu ku Babeli, Yekonia amveliki Shealiteli, Shealiteli amveliki Zelubabeli, ¹³ Zelubabeli amveliki Abiudi, Abiudi amveliki Eliakimu, Eliakimu amveliki Azoli, ¹⁴ Azoli amveliki Zadoki, Zadoki amveliki Akimu, Akimu amveliki Eliudi, ¹⁵ Eliudi amveliki Eleazali, Eleazali amveliki Matani, Matani amveliki Yakobo. ¹⁶ Yakobo amveliki Yosefu, mngwana wa Maliya, nyina waki Yesu mweikemiwa Kilisitu.

¹⁷ Kwavi na viveleku kumi na mcheche kuhuma Ibulahimu mbaka Daudi, vivelekelu kumi na mcheche kuhuma Daudi mbaka Vayawudi pavatoliwi uvanda wa ku Babeli, viveleku kumi na mcheche kuhuma uvanda mbaka kuvelekewa kwa Kilisitu.

*Kuvelekwa kwa Yesu**(Luka 2:1-7)*

¹⁸ Chenichi ndi cheavelekiwi Yesu Kilisitu. Maliya nyina wa Yesu, achumbiwi na Yosefu. Nambu vakona vangatama ngati mngwana na mdala, Maliya apatili kuvya na ndumbu kwa makakala ga Mpungu Msopi. ¹⁹ Ndava Yosefu mngwana wa Maliya avi mundu mbwina palongolo ya Chapanga aganili lepi kumpela soni pavandu ndi aholalili kumleka chamfiyu. ²⁰ Peavi akona iholelela lijambu lenilo, Mtumu wa kunani kwa Chapanga amuhumali munjozi na kumjovela, "Yosefu, mwana wa Daudi, ukotoka kuyogopa kumtola Maliya avya mdala waku, muni ndumbu yeavinayu apatili kwa makakala ga Mpungu Msopi. ²¹ Yati iveleka mwana mgosi hinu veve yati ukumpela liina Yesu ndava mwenuyu yati akuvasangula vandu kuhuma kumbudila Chapanga wavi."

²² Mambu goha ago gahumalili muni kutimilisa malovi ga Bambu geajovili munjila ya mlota wa Chapanga, ²³ "Yuwanila! Kamwali yati ivya na ndumbu, yati iveleka mwana mgosi, na veve yati ukumpela liina Emanueli." Mana yaki "Chapanga avi pamonga na tete."

²⁴ Ndi Yosefu peayumwiki mulugono akitili ngati mtumu wa kunani kwa Chapanga cheamjovili, akamtola mdala waki na kuhamba naye kunyumba yaki. ²⁵ Nambu agonili naye lepi mbaka Maliya peamveliki mwana mgosi, namwene Yosefu ampeli liina Yesu.

2*Vayehe kuhuma kwe lihumila lilanga*

¹ Hinu Yesu avelikiwi kumuji wa Betelehemu, mulima wa Yudea lukumbi lwa ulongosi wa nkosi Helodi. Bahapo peamali kuvelekwa vevimanya mambu ga ndondo kuhuma kwe lihumila lilanga vabwelili ku Yelusalemu, ² vakavakota vandu, "Avi koki mwana yula, mweavelikiwi kuvya Nkosi wa Yayawudi? Tiyiweni ndondo yaki yeyahumali kwe lihumila lilanga, na tete tibwelili kumgundamila."

³ Nkosi Helodi peayuwini ago, akavagaya mwene pamonga na vandu voha vevitama pa Yelusalemu. ⁴ Hinu akavakemela pamonga vamteta vakulu wa Chapanga voha na vawula wa Malagizu, akavakota, "Wu, Kilisitu Msangula yati ivelekewa koki?"

⁵ Vene vakamyangula, "Muji wa Betelehemu mulima wa Yudea, ngati cheayandiki mlota wa Chapanga,

⁶ 'Veve muji wa Betelehemu mulima wa Yudea, veve katu wamdebe lepi mumiji yivaha ya Yudea, muni kwa veve yati ihumila chilongosi, mweilongosa vandu vangu, Isilaeli.' "

⁷ Hinu, Helodi avakemili kuchiyepela vandu vala vevimanya mambu ga ndondo avakotakisi lukumbi chakaka ndondo payavaumalili. ⁸ Kangi akavatuma kuhamba ku Betelehemu avajovili, "Muhamba mkakotakesa chamugati malovi ga mwana uyo. Ngati mumuwene mbwela kunijovela, muni mewawa na nene niamba kumgundamila."

⁹ Vala vevimanya mambu ga ndondo, pevamali kumyuwanila nkosi vakahamba. Ndondo yevayiwene kwelihumila lilanga yavalongolili yahambili kuyima panani pandu pala peavi mwana. ¹⁰ Pavayiwene ndondo yila, vavi na luheku neju. ¹¹ Hinu vakayingila mugati, vakamlola mwana pamonga na Maliya nyina mwana, vakafugama na kumgundamila. Kangi vakawopola tuhaku vakatola njombi na vakampela zahabu na ubani na mahuta gegikemiwa manemane.

¹² Chapanga avabesili munjozi vakotoka kumuwyula Helodi, ndi vakawuya kumulima wavi munjila yingi.

Kutilila ku Misili

¹³ Pavawukili vayehe vala, mtumu wa kunani kwa Chapanga amuhumalili Yosefu munjozi, akamjovela, "Yimuka! Mtola mwana pamonga na nyina waki, mtulila ku Misili. Mkatama kwenuko mbaka panikuvajovela muni Helodi igana kumkoma mwana uyo."

¹⁴ Yosefu ayumwiki, akamtola mwana pamonga na nyina waki akawuka kilu yila, akahamba ku Misili. ¹⁵ Akatama kwenuko mbaka Helodi peafwili. Lijambu lenili lakitiki muni lilovi leajovili Bambu munjila ya mlota wa Chapanga litimilayi, "Namkemili mwana vangu awuya kuhuma ku Misili."

Vana vadebe vikomiwa

¹⁶ Helodi peamanyili kuvya vala vevimanya mambu ga ndondo vamkongili, akamema ligoga. Akavatuma vandu vaki vahamba kuvakoma vana vagosi voha pamuji wa Betelehemu na mumihana yaki vevavi na umuli wa miaka yivili na kuhelela vakomiwayi.

Akitili genago ndava ya lukumbi lula lweajoviwi na vandu vala vevamanyili mambu ga ndondo.

¹⁷ Ndi chagatimili malovi geajovili Yelemia mweavi mlota wa Chapanga,

¹⁸ “Lwami luyuwanika kumuji wa Lama,

Chivembu cha mvininu ukulu na kuwombeza pamahela,

Laheli akuvavembela vana vaki,

Na ibela kupoleswa,

muni voha vafwili.”

Kuwuya ku Misili

¹⁹ Hinu, Helodi peafwili mtumu wa kunani kwa Chapanga amuhumalili Yosefu munjozi ku Misili kula, ²⁰ amjovili “Wuka! Mtola mwana na nyina waki, uwuya kavili kumulima wa Isilaeli, ndava vevaganayi kumkoma mwana vafwili.” ²¹ Yosefu akawuka, akamtola mwana pamonga na nyina waki akawuya pamulima wa Isilaeli.

²² Nambu Yosefu peayuwini kuvya Alikelao, mwana wa Helodi, ahalili unkosi wa Yudea pahali pa dadi waki, ayogwipi kuhamba kwenuko. Namwene peamali kubesewa munjozi, akahamba pamulima wa Galilaya, ²³ akahamalila kumuji weukemelewa Nazaleti. Ndi chagatimalili malovi gegajoviki munjila ya vamlota va Chapanga, “Yati ikemiwa mundu wa ku Nazaleti.”

3

Yohani Mbatizaji akuvakokosela vandu

(Maluko 1:1-8; Luka 3:1-18; Yohani 1:19-28)

¹ Lukumbi lwenulo Yohani Mbatizaji ahambili kulugangatu lwa Yudea akatumbula kuvakokosela vandu. ² Akajova, “Mumuwuyila Chapanga muni Unkosi wa Kunani kwa Chapanga uvi papipi.” ³ Yohani mwenuyo ndi yula Isaya mweavi mlota wa Chapanga ajovili,

“Mundu ijova kwa lwami kulugangatu,

Mumtendelekela Bambu njila yaki,

mugolosa njila yaki!”

⁴ Yohani awalii nyula yevatotili mangoma ga hinyama yeyikemiwa ngamiya, mkungi wa chikumba muchiwunu chaki. Chakulya chaki chavi mambalanguli na wuchi. ⁵ Hinu vandu kuhuma ku Yelusalemu na kuhuma milima yoha yeyivii papipi na Yudea na mumihana ya mfuleni Yoludani vamhambalili. ⁶ Vakagajova hotohoto gevambudili Chapanga. Namwene avatuzi mumfuleni Yoludani.

⁷ Nambu peavaweni Vafalisayu na Vasadukayu vamahele vakumbwelela muni avabatizayi, mwene avajovili, “Nyenye chiveleku cha liyoka! Yani mweavajovili muhotola kutila ligoga la Chapanga lelibwela? ⁸ Mulangisa mumatendu ginu kuvya mukotwiki kumbudila kwinu Chapanga. ⁹ Nakuhololela mwihotola kutila ligoga la Chapanga cha kujova kuvya ndi nyenye vana va Ibulahimu nikuvajovela chakaka Chapanga ihotola kutola aga maganga na kugakita kuvya vana va Ibulahimu. ¹⁰ Hinu livagu litendelekiwi mumikiga ya mikongo, mkongo wowoha wangapambika matunda gabwina yati udumuliwa na kutagiwa kumotu. ¹¹ Nene nikuvabatiza kwa manji kulangisa kuvya mkotwiki kumbudila kwinu Chapanga. Nambu mweibwela mumbele ya nene yati akuvabatiza kwa Mpungu Msopi na motu. Mwene anamkakala kuliku nene na nene niganikiwa lepi hati kugega champali zaki. ¹² Mwene ikamula lupalu lwa kupepetela nganu mu mawoko gaki muni apepeta nganu yaki na kuvika muchibana nambu masasa akugayocha pamotu wangajimika.”

Kubatiziwa kwa Yesu

(Maluko 1:9-11; Luka 3:21-22)

¹³ Lukumbi lwenulo Yesu ahumili ku Galilaya akahika kumfuleni Yoludani, muni abatiziwa na Yohani. ¹⁴ Nambu Yohani alingili kumbesa amjovili, “Wu, veve, ubwela kwa nene? Yikunigana nene nibatiziwayi na veve!”

¹⁵ Nambu Yesu akayangula, “Yidakila kukita genaga hinu, kwa njila yeniyi ndi cheiganikiwa kuhenga goha geigana Chapanga.” Bahapo ndi Yohani akayidakila.

¹⁶ Yesu peamali kubatiziwa na kuhuma mumanji bahapo kunani kwa Chapanga kwadindwiki, akalola Mpungu wa Chapanga ihelela ngati ngunda na kutula panani yaki. ¹⁷ Kangi lwami kuhuma kunani kwa Chapanga lukajova, “Mwenyuyu ndi Mwana vangu nganu, mweniganisiwi nayu.”

4

Yesu ilingiwa na Setani

(Maluko 1:12-13; Luka 4:1-13)

¹ Kangi Mpungu Msopi wamlongwisi Yesu mbaka kulugangatu muni alingiwa na Setani. ² Ajihinisi chakulya lukumbi lwa magono alobaini kilu na muhi pamwishu njala yamvinili. ³ Hinu Setani akabwela na kumjovela, "Ngati veve wa Mwana wa Chapanga amula aga maganga gavyai libumunda."

⁴ Nambu Yesu akayangula, "Yiyandikwi mu Mayandiku Gamsopi, 'Mundu itama lepi ndava ya libumunda lene, nambu kwa kulanda kila lilovi leijova Chapanga.' "

⁵ Kangi Setani akamtola Yesu mbaka Yelusalemu weuvi muji wa msopi, akamkita ayima panani pa chituvilu cha Nyumba ya Chapanga, ⁶ akamjovela, "Ngati veve mwana wa Chapanga ujitagayi pahi, ndava vayandiki, 'Chapanga akuvalagazila vamtumu va kunani kwa Chapanga ndava yaku, Yati vakukuyanga mu mawoko gavi, ukotoka kujikuvala chigendelu chaku paliganga.' "

⁷ Yesu akamyangula, mewawa "Mayandiku Gamsopi gijova, 'Kotoka kumlinga Bambu Chapanga waku.' "

⁸ Kangi Setani akamtola na kuhamba nayu panani pachitumbi chitali, na kumlangisa unkosho woha wa pamulima na ukulu waki, ⁹ akamjovela, "Goha aga yati nikupela, ngati ukunigundamila na kunifugamila."

¹⁰ Penapo, Yesu akayangula, "Wuka Setani! Vayandiki, mu Mayandiku Gamsopi yati 'Umgundamila Bambu Chapanga waku, na kumhengela mwene ndu!'"

¹¹ Hinu Setani, akamleka Yesu na vamtumu va kunani kwa Chapanga vakabwela vakamhengela.

Yesu itumbula lihengu laki ku Galilaya

(Maluko 1:14-15; Luka 4:14-15)

¹² Yesu peayuwini kuvya Yohani vamkungili muchifungu akahamba ku Galilaya. ¹³ Akawuka ku Nazaleti akahamba ku Kapelanaumu, muji wa kumwambu ya nyanja Galilaya mumilima ya Zebuloni na Nafutali, akatama kwenuko. ¹⁴ Ndi gatimili gala geajovili Isaya, mweavi mlota wa Chapanga,

¹⁵ "Mulima wa Zebuloni na mulima wa Nafutali, njila ya kuhamba kunyanja mwambu ya mumfuleni Yoludani, Galilaya muji wa vandu vangali Vayawudi!

¹⁶ Vandu vevatami kuchitita.

Vauweni lumuli luvaha.

Vene vitama mumuji wa chitita na chimuwili cha lifwa, lumuli luvalangasili."

¹⁷ Kuhumila lukumbi lwenulo Yesu atumbwili kukokosa, "Mumuwuyila Chapanga, muni Unkosi wa kunani kwa Chapanga uvi papipi!"

Yesu avakemela vevilova somba mcheche

(Maluko 1:16-20; Luka 5:1-11)

¹⁸ Yesu peagendayi mumhana wa nyanja Galilaya, avaweni valongo vavili vevilova somba Simoni, mweikemiwa Petili na Andelea mlongo waki, valova somba na ngwanda munyanja ndava vavi valova. ¹⁹ Yesu akavajovela, ngati chamwilova somba, "Munilandayi, nene yati nikuvakita nyenye kuvya vakuvaleta vandu kwa Bambu." ²⁰ Bahapo vazilekili ngwanda zavi, vakamlanda.

²¹ Peahegalili kulongolo, avaweni valongo vangi vavili, Yakobo na Yohani, vana wa Zebedayo. Vene vavi mugati ya watu pamonga na dadi wavi Zebedayo, vatengenezayi ngwanda za kulovela somba. Yesu akavakemela, ²² navene kanyata vakauleka watu pamonga na dadi wavi, vakamlanda Yesu.

Yesu akuvalamisa vatamu

(Luka 6:17-19)

²³ Yesu ahambili kila pandu ku Galilaya, iwula munyumba za kukonganekela Vayawudi na kuvakokosela Lilovi la Bwina la Unkosi wa Chapanga. Akavalamisa matamu ndalindali gevavi nagu vandu. ²⁴ Malovi gaki gadandasiki pandi zoha za ku Silia. Vandu voha vevavi na matamu na mang'ahiso, mewa vevatalaliwi na mizuka na vevihinduka na vevagododili higa vavapeliki kwaki na mwene akavalamisa. ²⁵ Msambi wa vandu kuhuma ku Galilaya na Dekapoli ndi miji kumi, mewa Yelusalemu na Yudea na kumwambu ya mfuleni Yoludani vakamlanda.

²⁷ “Muyuwini kuvya vajuviwi, kotoka kukita ugoni! ²⁸ Nambu nene niku-vajovela, kila mundu mweakumlolokesa mdala cha kumnogela amali kugona nayu mumtima waki. ²⁹ Hinu, lihu laku la upandi wa kulyelela likakubudisa, ulitupula ukalitaga kutali. Mbanga neju, veve kuyaganisa pandu pamonga pa higa yaku, kuliku higa yaku yoha kutagika pamotu wa magono goha wangajimika. ³⁰ Ngati chiwoko chaku cha kulyela chikubudisa chidumulai ukatagayi kutali. Mbanga veve kuyaganisa pandu pamonga pa higa yaku kuliku higa yaku yoha yihambi kumotu wa magono goha wangajimika.”

Mawuliwu ga kubesa kulekana

(Matei 19:9; Maluko 10:11-12; Luka 16:18)

³¹ “Gamali kujovekwa kuvya, ‘Mundu yeyoha mweakumleka mdala waki, amyandak-ila balua ya kumleka.’ ³² Nambu nene nikuvajovela, mundu yeyoha mweakumleka mdala waki, nambu ndu ndava ya kumkamula ugoni, akumkita mkemi. Na mgosi akamgegai mdala yula mwealekiwi ikita ugoni nayu.”

Mawuliwu ga kubesa kulapa

³³ “Kangi myuwini vandu wa kadeni vajuviwi, ‘Ukotoka kudenya chilapu chaku, nambu uganikiwa kutimilisa chilapu chaku kwa Bambu.’ ³⁴ Nambu nene nikuvajovela, katu mkotoka kulapa, hati kunani kwa Chapanga, muni ndi chigoda cha Chapanga cha unkosi waki, ³⁵ amala kulapa kwa mulima muni chigoda cha kuvikila magendelu gaki, amala ku Yelusalemu muni muji wa Nkosi mkulu. ³⁶ Ukoto kulapa pamotu waku, muni nakuhotola kuuhenga hati luyunju lumonga kuvya lwa msopi amala lutitu. ³⁷ Mkajovai ‘Ena,’ Ndi yivya ‘Ena,’ Mkajovai, ‘Mbwitu,’ Chakaka yivyai ‘Mbwitu,’ Chochoha chechionjokeseka pa genago chihumila kwa Setani.”

Mawuliwu ndava ya kumulipisa mweakubudili

(Luka 6:29-30)

³⁸ “Muyuwini kuvya gajoviki. ‘Lihu kwa lihu, linu kwa linu.’ ³⁹ Nambu nene nikuvajovela, ukotoka kumu wuyisila mundu mhakau. Mundu akakupamanda, mulitama la kulyela, mng’anamusila na litama la kumangeya. ⁴⁰ Mundu akakutakila igana kukunyaga nyula yaku, mlekelata atola mewa na likoti laku. ⁴¹ Mundu akakukamula kwa makakala ugegai ndwika yaki kilomita yimonga, ugegai kilomita zivili. ⁴² Mweakukuyupa mpelai, na ukotoka kumtita mundu mweakuyaika chindu.”

Mawuliwu ga kuvagana makoko

(Luka 6:27-28, 32-36)

⁴³ “Myuwini kuvya gajoviki, mgana muyaku, na mvenga likoko waku. ⁴⁴ Nambu nene nikuvajovela, muvagana makoko vinu na kuvayupila vala vevakuvang’aisa nyenye, ⁴⁵ muni mpata kuvya vana va Dadi winu mweavi kunani. Muni mwene akuvalangasila lilanga laki vandu makoko na vandu vabwina, na kuvatonyela fula kwa vandu vabwina palongolo yaki na vandu vahakau. ⁴⁶ Wu, njombi yoki mwipata kuhuma kwa Chapanga? Ngati mukuvagana vala vevakuvagana nyenye ndu! Kawaka! Muni hati vatola kodi navenne vikita mewa! ⁴⁷ Ngati Mukuvajambusa valongo vinu ndu, mhengili chindu kiki neju kuliku vangi? Muni hati vangampanya Chapanga vikita mewawa. ⁴⁸ Mwiganikiwa mkoto kupungula chochoa mukuhenga gabwina ngati Dadi winu wa kunani kwa Chapanga angapungula.”

6

Mawuliwu ndava ya kuvatangatila vangangu

¹ “Mjiyangalila mkoto kukita matendu ginu gabwina pamihu ga vandu, ndava ya kujilangisa kwavi. Ndava muni mwakakita genago mwipata lepi njombi kuhuma kwa Dadi winu mweavi kunani.”

² “Hinu, mukavatangatila vangangu, ukoto kujikokosa kotoka kukita ngati vandu vevakujikita kuvya vabwina munyumba za kukonganekela Vayawudi na munjila muni vandu vavalumba. Nikuvajovela chakaka venavo vamali kupewa njombi yavi. ³ Nambu veve peukumtangatila mngangu, kita jambu lenilo cha mfiyu hati vandu vangi vakotoka kumanya chelihenga. ⁴ Mpela luteta lwaku chamfiyu na Dadi waku akugalola gegafiyiki yati akukupela njombi.”

Mawuliwu ndava ya kumuyupa Chapanga

(Luka 11:2-4)

⁵ Pemwiyupa kwa Chapanga, mkotoka kuvya ngati vandu vavakujikita kuvya vabwina, vene viganu kuyima munyumba za kukonganekela Vayawudi na malekanganu ga njila,

muni vandu vavalola. Nikuvajovela chakaka vene vamali kupewa njombi yavi. ⁶ Nambu veve peukumuyupa Chapanga, uyingila muchumba chaku, dinda mlyangu, uyupa kwa Dadi winu mweangalolekana. Mwene Dadi waku akugalola gegafiyiki, yati akukupela njombi.

⁷ Pemwikumuyupa Chapanga, mkoto kujovajova malovi gamahele ngati vandu vangamanya Chapanga. Muni vene vihololela kuvya Chapanga alavayuwani ndava ya malovi gavi gamahele. ⁸ Mkoto kuwanangana nawu. Dadi winu achimanyili chamwigana hati mwakona mwangayupa. ⁹ Hinu, nyenye pemkuyumpa Chapanga, mjova naha:

Dadi witu wewitama kunani,
Liina laku lilumbiwa neju.

¹⁰ Unkosi waku utibwelelai,
chewigana veve chikitika, pamulima apa ngati cheyivii kunani kwa Chapanga.

¹¹ Utipela lelu chakulya chitu cha magono goha.

¹² Utilekekesa tete getihokili,
ngati tete chetikuvalekekesa vevatihokili.

¹³ Ukotoka kutiyingisa mukulingiwa,
nambu utisangula na mhakau yula.

Ndava muni Unkosi na ukulu na makakala ndi vyaku hati magono goha gangali na mwishu.

¹⁴ Ngati mwakavalekekesa vandu kuhoka kwavi, Dadi winu wa kunani alavalekekesa nyenye mewawa mukumbudila kwinu. ¹⁵ Nambu ngati nakuvalekekesa vangi kuhoka kwavi, mewawa Dadi winu alavalekekesa lepi nyenye kumbudila kwinu.

Mawuliwu ga kujihinisa kulya chakulya

¹⁶ Pemukujihisa kulya chakulya ndava ya Bambu, mkoto kulangisa ungolongondi ngati vandu vevakujikita kuvya vabwina, vene vikwinyana pamihu pavi, muni vawonekana pavandu ngati vajihinisi kulya chakulya ndava ya Bambu. Nikuvajovela chakaka venavo vamali kupata njombi yavi. ¹⁷ Nambu veve peukujihinisa kulya chakulya ndava ya Bambu, samba manji pamihu na unyala mahuta pamutu. ¹⁸ Muni mundu yeyoha akotoka kumanya kuvya kujihisa kulya chakulya, ndi umanyikana kwa Dadi waku ndu mweangalolekana. Namwene akugalola gegafiyiki, yati akupela njombi.

Mawuliwu ga kujivikila chibana kunani kwa Chapanga

(Luka 12:33-34)

¹⁹ Mkoto kuvika vibana apa pamulima, ndava vingokoko amala kutu vihalibu na vahiji vidinya na kuyiva. ²⁰ Nambu mjiwikila vibana vinu kunani kwa Chapanga kwenuko vingokoko amala kutu nakuhalabika na amala vahiji vidinya lepi na kuyiva. ²¹ Muni pala pemwivika vibana vinu ndi pewivya mtima waku.

Lumuli lwa higa

(Luka 11:34-36)

²² Lihu laku ndi hahi ya higa yaku, ngati lihu laku lilola bwina, higa yaku yoha yivya mulumuli, ²³ nambu ngati lihu laku lilola lepi bwina, ndi higa yaku yoha yivya muchitita. Hinu, chilanga chechivii mugati yaku chikavya chitita, chakaka cheni ndi chitita chivaha neju!

Mundu mweavi na vindu vyamahele

(Luka 16:13; 12:2-31)

²⁴ Avi lepi mvanda, mwehotola kuvahengela vabambu vavili. Muni yati akumgana mmonga na kumvenga yungi, yati akumgana neju mmonga na kumvevesa yungi. Mwehotola lepi kumhengela Chapanga na bahapo kuhengela vindu vyamahele.

²⁵ Ndi nikuvajovela, mkoto kutyalatyala ndava ya chakulya na chemwinywa vyamgana muni mutama, amala ndava ya nyula zemwigana ndava ya higa yinu. Wu, wumi chindu chivaha lepi kuliku chakulya? Na higa ndi ya maana lepi kuliku nyula? ²⁶ Mlola videge, vimija lepi amala kubena mewa vivi lepi na chibana chochoha. Pamonga na ago Dadi winu mweavi kunani akuvapela chakulya. Wu, nyenye chindu chivaha lepi kuliku videge? ²⁷ Yani pagati yinu ndava ya kutyalatyala neju ihotola kuyonjokesa hati lukumbi ludebe lwa wumi waki?

²⁸ Ndava kyani, kutyalatyala ndava ya nyula? Mlola maluva ga mudahi cheginyamba. Gihenga lepi lihengu amala gitota lepi nyula. ²⁹ Nambu nikuvajovela, hati mwene Solomoni na unkosi waki awali lepi chakunyamba ngati limonga pagati ya maluva aga. ³⁰ Ngati Chapanga akuliwalika linyai la kumgunda, nambu lelu livii na chilau kutaga kumotu, wu, nakuvahengela neju nyenye? Nyenye vandu mwemusadika padebe!

³¹ Hinu, mkoto kutyalatyala, yati tilya kiki? Yati tinywa kiki? Tiwala kyani? ³² Muni ago goha gitangatiwiwa na vandu vangamlanda Chapanga. Dadi winu mweavi kunani amanyili kuvya mwigana goha ago. ³³ Ndi, mlonda hoti Unkosi waki Chapanga na geigana, na genago goha yati akuvayonjokesa. ³⁴ Hinu mkoto kutyalatyala ndava ya chilau. Chilau yivii gaki, mang'ahiso ga ligono limonga gakuvakola.

7

Kuvahamula vangi

(Luka 6:37-38, 41-42)

¹ "Mkoto kuvahamula vangi, muni na nyenye yati mwihamuliwa lepi na Chapanga, ² Ndava muni chemukuvahamula vangi, na nyenye yati mwihamuliwa, na chipimu chilachila cha mvahengela kwa vangi, ndi Chapanga yati avahengela nyenye. ³ Ndava kyani wilola lungoda mulihu la mlongo waku, na kuni wangaluwona lumbagalu mulihu laku? ⁴ Amala yati wjowa wuli, kwa mlongo waku, 'Linda hoti, nikuwusa lungoda mulihu laku,' Kuni wamwene una lumbagalu mulihu laku? ⁵ Veve mweukujikita kuvya mbwina! Wusa hoti lumbagalu lweluvi mulihu laku. Pena ndi peuhotola kulola bwina kuwusa lungoda mulihu la mlongo waku."

⁶ "Mkoto kugapela mabwa vindu vyamsopi vakotoka kung'anamuka na kuvalemasa mwavene, amala mkoto kugapela maguluvi lulu zeziguliswa kwa mashonga gamahele muni vakotoka kulivatila kwa magendelu gavi."

Yupa na londa na hodisa mlyangu

(Luka 11:9-13)

⁷ "Muyupa yati mwipewa, mlondai yati mwipata, muhodisa mlyangu yati vakuvadindulila. ⁸ Ndava muni mweiyupa ipewa na mweilonda yati ipata na mweihodisa mlyangu yati idinduliliwa. ⁹ Wu, avi mmonga pagati yinu, ngati mwana waki akamuyupa libumunda akumpela liganga? ¹⁰ Amala akamuyupa somba akumpela liyoka? ¹¹ Ngati hinu nyenye, mwavahakau, mwimanya kuvapela vana vinu vindu vyabwina, chakaka Dadi winu wa kunani akuvahengela neju akuvapela vindu vyabwina, vala vevakumuyupa."

¹² "Goha gemwigana vandu vavahengela nyenye, mvahengela na vene mewawa. Yeniyi ndi maana ya Malagizu ga Bambu geampeli Musa na mawuliwu ga vamlota wa Chapanga."

Mlyangu ngalingasi

(Luka 13:24)

¹³ "Muyingila kwa kupitila mlyangu udebe. Ndava muni njila yeyilongosa mukuyongomela ndi yipana na mlyangu waki ndi upana, veviyingila mwenumo ndi vamahele. ¹⁴ Nambu njila yeyilongosa kuyingila kuwumi wa magono goha ndi ngalingasi na mlyangu waki ungalingasi, vandu vamahele lepi vevihotola kumanya njila yeniyi."

Mkongo na matunda gaki

(Luka 6:43-44)

¹⁵ "Mujiyangalila na vamlota va udese, vene vibwela kwinu vakujilangisa cha kuvala ngati limbelele, nambu chamugati ndi libwa likali la kudahi. ¹⁶ Mukuvamanya ndava ya matundu gavi. Wu, vandu viyava matunda ga zabibu mumkongo wa minga amala tini mumkongo wa minga? ¹⁷ Mewawa ndi kila mkongo wabwina wipambika matunda gabwina, na mkongo uhakau wipambika matunda gahakau. ¹⁸ Mkongo wabwina nakuhotola kupambika matunda gahakau, kavili mkongo mhakau nakupambika matunda gabwina. ¹⁹ Kila mkongo wangapambika matunda gabwina yati udumuliwa na kutagiwa kumotu. ²⁰ Hinu, mukuvamanya ndava ya matundu gavi."

Nivamanyi lepi nyenye

(Luka 13:25-27)

²¹ "Lepi kila mundu mweakunikemela, 'Bambu, Bambu,' Yati iyingila Muunkosi wa Chapanga. Nambu ngayula mweihenga geigana Dadi wangu mweavi kunani." ²² Vamahele, "Yati vakunijovela, 'Ligono lila la uhamula wa Bambu, Bambu! Paliina laku tavakokosili vandu ujumbi waku, na paliina laku tavawusili vandu mizuka na kukita gachinamititi yamahele.'" ²³ Kangi yati nikuvajovela, katu nakuvamanya nyenye, muwuka palongolo yangu mwemuhenga gahakau!"

Vandu vavili vevijenga nyumba

(Luka 6:47-49)

²⁴ "Hinu mundu yeyoha mweiyuwana malovi gangu na kugahenga, iwanangana na mundu mweavi na luhala lwabwina, mweajengili nyumba yaki panani ya litalau. ²⁵ Fula

yikatonya na mifuleni yikamema manji gamahele, mpungu wakabwela na kuyitova nyumba yenio. Nambu nyumba yenio nakugwa ndava yijengiwi panani ya litalau.”

²⁶ “Nambu mundu yeyoha mweiyuwana malovi gangu na ibela kugahenga, iwanan-gana na mundu myimu mweijenga nyumba yaki panani ya msavati. ²⁷ Fula yikatonya na mifuleni yikamema manji gamahele na mpungu ukabwela na kuitova nyumba yenio, nayene yikagwa na kudenyekana neju!”

Uhotola wa Yesu

²⁸ Yesu peamali kujova malovi ago, msambi wa vandu ukakangaswa ndava ya mawuliwu gaki. ²⁹ Muni awulayi ngati mundu mweavi na uhotola ndi lepi ngati vawula vavi va malagizu.

8

Yesu akumlamisa mundu anamabudi

(Maluko 1:40-45; Luka 5:12-16)

¹ Yesu peahelili kuhuma kuchitumbi, msambi wa vandu wamlandili. ² Hinu abwelili mundu mmonga mweavi na mabudi, akamfugamila na kujova, “Bambu, ngati wigana, uhotola kuninyambisa!” ³ Yesu akatalambula chiwoko, akampamisa na kujova, “Nigana! Unyambasika!” Bahapo mundu yula akalama mabudi gaki. ⁴ Kangi Yesu akamjovela, “Yuwanila! Kotoka kumjovela mundu yeyoha yula, ndi uhamba ukajilangisa kwa mteta wa Chapanga na kumpela teta ngati chealagizi Musa ya kulangisa kuvya unyambiswi.”

Sadika ya chilongosi mmonga wa Chilumi

(Luka 7:1-10)

⁵ Yesu peayingili ku Kapelanaumu, mkulu wa manjolinjoli mmonga wa Loma akambwelela na kujova amtangatila, ⁶ akamjovela “Bambu mtumisi wangu agonili munyumba, ana utamu wa kupola na iviniswa neju.”

⁷ Yesu akamjovela, “Yati nibwela kumlamisa.”

⁸ Mkulu wa manjolinjoli yula akajova, “Bambu, nigana lepi veve kuyingila munyumba yangu. Nambu ujova ndu lilovi na mtumisi wangu yati ilama. ⁹ Muni, hati namwene namundu mwenivii pahi ya uhotola wa vakulu vangu na nivii na manjolinjoli pahi yangu. Nikuvalagiza manjolinjoli vevavi pahi yangu. Nikumjovela mmonga, ‘Amba!’ Ihamba, na yungi, ‘Bwela,’ Ndi ibwela na mtumisi wangu, henga aga! Namwene ihenga mewa.”

¹⁰ Yesu peayuwini malovi ago akakangasa neju, akavajovela vandu vevamlandi vala, “Nikuvajovela chakaka, niwene lepi mundu mweavi na sadika yivaha ngati wwenyu pa Isilaeli. ¹¹ Hinu, nikuvajovela vandu vamahele valabwela kuhuma kwe lihumila lilanga na kuhuma kwa litipama lilanga, vene valatama pamselebuko wa chakulya pamonga na Ibulahimu na Izaki na Yakobo. Muunkosi wa kunani kwa Chapanga. ¹² Nambu vala vevaganikiwi kuvya muunkosi wenuwo yati vakuvataga kuvala, kuchitita, kwenuko yati vivemba na kuyaga minu.” ¹³ Kangi, Yesu amjovili mkulu wa manjolinjoli wa ku Loma, “Wuya kunyumba, gavyai mewa ngati cheusadika.”

Ndi mtumisi waki alamili lukumbi lulalula.

Yesu akuvalamisa vandu vamahele

(Maluko 1:29-34; Luka 4:38-41)

¹⁴ Yesu ahikili panyumba ya Petili, amkolili nyina wa mdala waki Petili agonili pachitanda, ndava ya utamu. ¹⁵ Hinu, Yesu akampamisa mau yula chiwoko, na utamu waki wamlekili, akayima kumtelekela.

¹⁶ Payavi kimihi, vamletili vandu vamahele vevatalaliwi na mizuka, mwene ayivingili mizuka kwa njila ya mawuliwu gaki. Ndi avalamisi vandu voha vevavi na utamu. ¹⁷ Akitili chenicho, muni gatimila malovi geajovili Isaya mweavi mlota wa Chapanga, “Mwene atolili mang’ahiso gitu na ulenda witu, na kugega matamu gitu.”

Vevigana kumlanda Yesu

(Luka 9:57-62)

¹⁸ Yesu paauweni msambi wa vandu umtindili, akavalagiza vawuliwa vaki vakupuka kuhamba kumwambu ya nyanja. ¹⁹ Muwula mmonga wa Malagizu amhambili Yesu, akamjovela, “Muwula, nene yati nikukulanda kwokwoha kwewihamba.”

²⁰ Yesu akayangula, “Lihogo lina mbugu na videge vina hisakanilu, nambu Mwana wa Mundu avi lepi na pandu pa kupumulila.”

²¹ Mundu yungi pagati ya vawuliwa vaki akamjovela, “Bambu, nileka hoti nihamba nikamuzika Dadi wangu.”

²² Nambu Yesu akamyangula, “Unilanda, valeka vevafwili vavazika vandu vavi vevafwili.”

Yesu igunisa mpungu uvaha neju
(Maluko 4:35-41; Luka 8:22-25)

²³ Yesu akayingila muwatu na vawuliwa vaki vakahamba pamonga nayu. ²⁴ Bahapo chimbungululu chivaha neju chikahumalila na manji gakatimbugana neju, hati gakatumbula kuugubika watu, nambu Yesu avi mulugono. ²⁵ Vawuliwa vakamhambila na kumuyumusa peagonili vakamjovela, “Bambu!” “Utisangula tifwa!”

²⁶ Yesu akavajovela, “Nyenye vandu mwemusadika padebe! Ndava kyani muyogopa?” Hinu akayima akahakalila mpungu na manji gakatimbugana neju na nyanja yikaguna kukavya nuu. ²⁷ Vandu vakakangasa na kujova “Wu, mundu mwenuyu avi wuli? Hati mpungu na manji gakatimbugana neju vikumyidikila!”

Yesu akuvalamisa vandu vavili vana mizuka
(Maluko 5:1-20; Luka 8:26-39)

²⁸ Yesu peakupwiki kumwambu ya nyanja akahika pamulima wa Wagadala, kwenuko akonganiki na vandu vavili vana mizuka vihumila kumatinda. Vandu venavo vavi na mizuka ya kuyogofya neju. Hati vandu valingili lepi kupita njila yenyi. ²⁹ Vakaywanga vijova, “Una kyani na tete veve Mwana wa Chapanga? Ubweli kutilemasa kwakona hati lukumbi lwitu?”

³⁰ Papipi na penapo kwavili na msambi wa maguluvi gegilya. ³¹ Hinu penapo mizuka yila yikamjovela Yesu, “Ngati ukutiwusa, tileka tihamba tikayingili mumsambi wa maguluvi gala.”

³² Yesu akayangula “Ena muhamba.” Penapo gakawuka kwa vandu na kugayingila maguluvi. Msambi wohwa wa maguluvi wajumbili pamuhelelu na kujwigama munyaya, ndi goha gafwili mumanji.

³³ Vala vadimaji va maguluvi, vajumbili na kuhamba kumuji. Ndi vavadandaulili malovi na mambu gegavakolili vandu vavili vala vevatalaliwi na mizuka. ³⁴ Hinu, vandu voha pamuji wula, vakawuka vakamhambila Yesu, pevamuweni vakamgana, awukayi pamulima wavi.

9

Yesu akumlamisa mundu mweapoli higa
(Maluko 2:1-12; Luka 5:17-26)

¹ Yesu akayingila muwatu na kukupuka munyanja na kuhika kumuji wavi. ² Penapo vandu vamletili mundu mmonga mweapoli higa, vamgonisi pa lusongwani. Yesu paavaweni chavisadika, akamjovela mundu mweapoli yula, “Jipolesa mtima mwana vangu! Kumbudila kwaku Chapanga ulekekiswi.”

³ Vawula vangi va malagizu vakatumbula kuhololela, “Mundu uyu akumliga Chapanga!”

⁴ Yesu amanyili maholo gavi akajova, “Ndava kyani mhololela gahakau mumtima winu? ⁵ Chinonopa kiki kujova, ‘Ulekekiswi kumbudila Chapanga waku,’ Amala kujova, ‘Yima, ugena?’ ⁶ Hinu, nigana mmanya kuvya Mwana wa Mundu anauhotola pamulima kuvalekekesa vandu gevambudili Chapanga.” Penapo ndi akamjovela mundu mweapoli yula, “Yima ugega lusongwani lwaku amba kunyumba yaku!”

⁷ Na mundu mwenuyo akawuka na kuhamba kunyumba yaki. ⁸ Msambi wa vandu wula pevagaweni ago, vakakangasa na kuyogopa, vakamulumbalila Chapanga mweavapeli vandu uhotola wenuwu.

Yesu akumkemela Matei
(Maluko 2:13-17; Luka 5:27-32)

⁹ Yesu akawuka penapo, ndi peavili mukuhamba amuwene mundu mmonga mweikemiwa Matei, atamili munyumba ya kutolela kodi. Hinu, Yesu amjovili, “Unilanda.”

Namwene akayima na kumlanda.

¹⁰ Yesu peatamili munyumba ya Matei, kulya chakulya, vatola kodi vamahele na vevakumbudila Chapanga vabwelili kulya nayu, pamonga na vawuliwa vaki. ¹¹ Pagati ya Vafalisayu vangi pavagaweni genago, vakavakota vawuliwa vaki, “Ndava kyani muwula winu ilya pamonga na vatola kodi na vandu vevakumbudila Chapanga?”

¹² Yesu akavayuwana, akayangula, “Vandu vangalwala nakugana mlamisa, nambu vana matamu ndi vakumgana mlamisa. ¹³ Hinu mukajiwula malovi aga mana yaki kyani, ‘Nigana lipyana, lepi luteta lwa kutinyisa.’ Nibweli lepi kuvakemela vandu

vevihenga matendu gabwina palongolo ya Chapanga, nambu ndava ya vevakumbudila Chapanga.”

*Mawuliwu ndava ya kujihinisa kulya chakulya ndava ya Bambu
(Maluko 2:18-22; Luka 5:33-39)*

¹⁴ Kangi, vawuliwa va Yohani Mbatizaji vamubwelili Yesu, vakamkota, “Tete na Vafalisayu tikujihinisa kulya chakulya pamahela ndava ya Bambu. Ndava kyani vawuliwa vaku vakujihinisa lepi kulya chakulya?”

¹⁵ Yesu akayangula, “Wu, vandu vevagongoliwi kumselebuko wa pandowa yihotoleka vatama ngolongondi kuni vavi pamonga na mkolo ndowa? Lepi, nambu lwalabwela lukumbi lwa mkolo ndowa kuwusiwa, lwenulo ndi lukumbi lwavene kujihinisa kulya chakulya.”

¹⁶ “Vandu vitota lepi chilaka cha nyula ya mupya munyula ya lindimula. Muni chilaka chenicho yati chipapula neju nyula lindimula na pandu pala yati piyonjokeseka neju kupapuka. ¹⁷ Vandu nakusopa divayi ya mupya muchihaku cha chikumba chechilali. Ngati vasopii muchihaku cha chikumba chechilali yati chibayuka na divayi yati yiyitika. Nambu vandu visopa divayi ya mupya muchihaku cha chikumba cha mupya. Na vyoha, vihaku na divayi yati visindimala bwina.”

*Msikana mweafwili na mau mmonga
(Maluko 5:21-43; Luka 8:40-56)*

¹⁸ Yesu peavi akona angamala kujova malovi ago, chilogosi mmonga Myawudi ambwelili, akamfugamila na kujova, “Msikana wangu awfili hinu. Nambu chondi tihamba ukamvikila mawoko gaku yati itama kangi.”

¹⁹ Yesu akayima na kumlanda na vawuliwa vaki vakamlanda.

²⁰ Mau mmonga, avi na utamu wa kuhuma ngasi lukumbi lwa miyaka kumi na yivili, amlandili Yesu mumbele, na kupamisa lugunyilu lwa nyula yaki. ²¹ Akitili chenicho ndava ya aholalili mumtima waki kuvya, “Nakapamisa ndu nyula yaki, yati nilama.”

²² Yesu ang’anamwiki na kumlola akamjovela, “Msikana wangu, kangamala mtima kusadika kwaku kukulamisi.” Mau yula akalama lukumbi lulalula.

²³ Yesu ayingili munyumba ya chilogosi yula na peavawene vabeta chitolilo na msambi wa vandu, vivembeneka na kugalawuka, ²⁴ avajovili vandu vala “Muwuka pandu apa! Msikana akona mumi, agonili ndu.” Vene vamkamheka. ²⁵ Hinu msambi wa vandu pavawukili, Yesu akayingila mugati na kumkamula msikana yula chiwoko, na msikana yula akayima. ²⁶ Malovi ago gadandasiki neju pamulima wula woha.

Yesu akuvalamisa ngalola vavili

²⁷ Yesu akawuka pandu penapo, na peavi mukuhanamba, vangelola vavili vamlandili na kuywanga, “Mwana wa Daudi utihengela lipyana!”

²⁸ Yesu peayingili munyumba, vangelola vala vamhambili namwene avakotili, “Wu, mwisadika kuvya nihotola kuvalamisa?”

Vene vakayangula, “Ena, Bambu.”

²⁹ Penapo Yesu akavapamisi mumihu gavi na kujova, “Ndi, gavyai mewa kwa nyenye ngati chemwisadika!” ³⁰ Mihu gavi gadindwiki. Namwene Yesu akavabesa neju, “Mkoto kumjovela mundu yeyoha lijambu lila.”

³¹ Nambu vene vawukili na kugadandaula malovi ga Yesu pamulima wula woha.

Yesu akumlamisa mundu ngajova

³² Vandu pavawukili, vandu vangi vamletili Yesu mundu mmonga ngajova ndava ya kutalaliwa na mzuka. ³³ Bahapo mzuka wula pawavingiwi, mundu yula akatumbula kujova kavili. Vandu voha vakakangasa na kujova “Lijambu ngati lenili kawaka peliwonekini pa Isilaeli!”

³⁴ Nambu Vafalisayu vakajova, “Akuyivinga mizuka kwa makakala ga mkulu wa mizuka.”

Yesu akuvahengela lipyana vandu

³⁵ Yesu avi mukugenda mumiji na muhijiji yoha, awulayi munyumba za kukongenekela Vayawudi. Ikokosa Lilovi la Bwina la unkoshi wa Chapanga, na kuvalamisa matamu gavi na kuvawusila ng’ani zavi. ³⁶ Hinu, peauwene msambi wa vandu, avahengili lipyana ndava vatotokili neju changali utangatila, ndi vavi na mtahu ngati mambelele gangali mdimaji. ³⁷ Kangi akavajovela vawuliwa vaki, “Mabenu gamahela, nambu vabenaji vadebe. ³⁸ Hinu muyupa mkolo mabenu gaki avatuma vanalihengu vabena mabenu gaki.”

10

Vamitumi kumi na vavili

(Maluko 3:13-19; Luka 6:12-16)

¹ Yesu avakemili pamonga vawuliwa vaki kumi na vavili, akavapela uhotola wa kuinga mizuka na kulamisa utamu ndalindali. ² Mahina ga vamitumi vaki kumi na vavili vala ndi aga: Kutumbula Simoni mweikemiwa Petili na Andelea mlongo waki na Yakobo mwana wa Zebedayo, na Yohani mlongo waki, ³ vangi ndi Filipi na Batolomei na Tomasi na Matei mtola kodi na Yakobo mwana wa Alufayo na Tadei, ⁴ Simoni mweavi mundu wa kukengelela mulima waki na Yuda Isikalioti, mwenuyu ndi mweamng'anamukili Yesu.

Yesu akuvatuma vamitumi kumi na vavili

(Maluko 6:7-13; Luka 9:1-6)

⁵ Yesu avatumili kumi na vavili avo na kuvapela uhotola uwu, "Mkoto kuhamba kwa vandu vangali Vayawudi, mewa mkoto kuyingila kumiji ya Vasamaliya. ⁶ Nambu mhamba kwa vandu va Isilaeli vevayagili ngati limbelele. ⁷ Pemwihamba mvakokosela aga, 'Unkosi wa kunani kwa Chapanga uvi papipi!' ⁸ Mvalamisa vatamu, muvayusa vandu vevafwili, muvanyambisa vevavi na mabudi, mvinga mizuka. Mupatili waka muwusa waka. ⁹ Mkoto kugega zahabu amala feza amala shaba mumahaku ginu. ¹⁰ Mewawa mkoto kugega lihaku la lugendu amala magwanda gavili, amala champali amala mkongojo, mhengalihengu iganikiwa kupewa chakulya."

¹¹ "Pemwiyingila pamuji mwoha, amala muchijiji chochoha mulonda mundu mweigana kuvapokela kunyumba yaki, ndi mumgendela na mtama kwa mwenuyu mbaka pemwiwuka pandu apo. ¹² Pamuyingila panyumba muvajambusa vakolonjinji. ¹³ Ngati vandu va nyumba yenyo vavapokili nyenye, jambusa yenyo ya uteke yati yitama bahapo. Nambu ngati vavapokili lepi, jambusa yinu yati yikuvawuyila mwavene. ¹⁴ Ngati vakolo nyumba, vabeli kuvapokela amala kuvayuwaniwa malovi ginu, hinu pemwiwuka munyumba yenyo amala muji wenuwo muvakung'undila lububu lwa mumagendelu ginu kulangisa kuvya vene vavabeli nyenye. ¹⁵ Nikuvajovela chakaka, pa ligono la uhamula yati yivyva mbanga kwa miji ya Sodoma na Gomola kuliku muji wenuwo."

Mang'ahiso Gegibwela

(Maluko 13:9-13; Luka 21:12-17)

¹⁶ "Hinu nene nikuvatuma nyenye ngati limbelele pagati ya libwa la mudahi. Mvya na luhala ngati liyoka na muvya ngolongondi ngati ngunda. ¹⁷ Mujiyangalila na vandu, muni vakuvatakila nyenye mumabanji ga mihalu na valavatova mchapilu munyumba zavi za kukonganekela Vayawudi. ¹⁸ Yati vakuvapeleka palongolo ya vachilongosi na vankosi ndava ya nene, penapo muhotola kuvajovela vandu malovi gangu na vandu vangali Vayawudi. ¹⁹ Hinu vakavatakila nyenye mumabanji ga mihalu, mkoto kung'ahika kuholelela tijova kyani, ndava muni yati mwipewa gakujoa lukumbi peluhika. ²⁰ Muni nyenye lepi mwemjova, nambu Mpungu wa Dadi winu yati wijova mugati yinu."

²¹ "Mlongo alamgotola mlongo waki akomiwa na dadi alamgotola mwana waki, mewawa vana yati vakuvang'anamukila vadadi na vanyina vavi na kuvakoma. ²² Vandu voha vakuvayomela ndava nyenye mukunisadika nene. Nambu mweisindimala mbaka pamwishi yati isanguliwa. ²³ Vandu vakavavinga kumuji umonga mjumbila pamuji wungi. Nikuvajovela chakaka, mwakona kumala mumiji yoha ya Isilaeli kwakona Mwana wa Mundu kubwela."

²⁴ "Muwuliwa akumpita lepi muwula waki, mewawa na mtumisi akumpita lepi mkulu waki. ²⁵ Yikola muwuliwa kuvya ngati muwula waki, mewawa na mvanda kuvya ngati mkulu waki. Ngati vamkemili mkulu mkolo nyumba Belizebuli, wu, yati vakuvakemela lepi vandu vangi va lukolo lwenulo mahina gahakau neju?"

Yani wa kuyogopewa

(Luka 12:2-7)

²⁶ "Hinu mkoto kuvayogopa vandu muni chindu chochoha chechigubikwi yati chigubukuliwa na chindu chochoha chechifiyiki yati chifiyuliwa. ²⁷ Genikuvajovela nyenye muchitita, mulijovai mululangasa na lijambu lemwayuwini pachinunu, mulikokosa pavandu. ²⁸ Mkoto kuvayogopa vala vevikoma higa, nambu nakuhotola kukoma mpungu. Mbanga neju kumuyogopa yula mweihotola kukoma higa pamonga na mpungu mumotu wa magono goha wangajimika. ²⁹ Mayeluyelu gavili geguliswa kwa lishonga limonga lidebe. Nambu hati limonga lihotola lepi kugwa pandima changagana

Dadi winu. ³⁰ Nambu kwa upandi winu, mwene amanyili mvalangu wa mayunju goha ga mitu yinu. ³¹ Hinu mkoto kuyogopa, muni nyenye mwitopeswa neju kuliku mayeluyelu gamahele.”

Kumyidikila na kumbela Kilisitu
(Luka 12:8-9)

³² “Kila mundu mweakuniyidakila nene palongolo ya vandu, na nene yati nikumyidakila palongolo ya Dadi wangu mweavi kunani. ³³ Nambu mundu yeyoha mweakunibela nene palongolo ya vandu, na nene yati nikumbelela palongolo ya Dadi wangu mweavi kunani.”

Mpechanganu
(Luka 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ “Mkoto kuhololela ngati nibweli kuleta uteke pamulima. Nibweli lepi kuleta uteke nambu ngondo. ³⁵ Muni nivaletili mpechanganu pagati yinu, mwana na dadi waki, msikana na nyina waki na mkamwana na nayala waki. ³⁶ Na vamakoko va mundu, ndi vala va panyumba yaki.”

³⁷ “Mwene mweakumgana neju dadi amala nyina waki kuliku nene, iganikiwa lepi kuvya muwuliwa wangu. Mewawa mundu yeyoha mweakumgana neju msongolo amala msikana waki kuliku nene, iganikiwa lepi kuvya muwuliwa wangu. ³⁸ Mundu angagega msalaba waki mwene na kunilanda nene, iganikiwa lepi kuvya wangu. ³⁹ Mundu mweikamulila wumi waki yati akuuyagisa, nambu mundu mweakuyagisa wumi waki ndava ya kunisadika nene yati akugapata.”

Kupokela njombi
(Maluko 9:41)

⁴⁰ “Mundu mweavapokela nyenye, akunipokela nene, mundu mweakunipokela nene, akumpokela yula mweanitimili. ⁴¹ Mundu mweakumpokela mlota wa Chapanga, ndava mlota wa Chapanga yati ipokela njombi ya ulota wa Chapanga. Mewawa Mundu mweakumpokela mundu mbwina palongolo ya Chapanga, ndava mundu mbwina yati ipokela njombi ya mundu mbwina. ⁴² Nikuvajovela chakaka, mundu yeyoha mweakumpela mmonga pagati ya vandu ava vangamanyikana chikombi cha manji gasisimu ndava mulanda wangu, chakaka ikosa lepi njombi yaki.”

11

Vajumbi kuhuma kwa Yohani Mbatizaji
(Luka 7:18-35)

¹ Yesu peamali kuvapela malagizu vawuliwa vaki, kumi na vavili, akawuka penapo, kuhamba kuwula na kukokosa mumiji yeyavi papipi na Galilaya.

² Yohani Mbatizaji akungiwi mu jela, peayuwini matendu ga Kilisitu, ndi avatumili vawuliwa vaki, ³ vamkota Yesu, “Wu, veve ndi yula mweibwela, amala timlindila yungi?”

⁴ Yesu akavayangula, “Mhamba, mukamjovela Yohani gala gemukugalola na kuyuwana. ⁵ Vangalola vilola na vangagenda vigenda, na vanamabudi vinyambiswa, na vangayuwa viyuwana na vevafwili viyukiswa na vangangu vikokoselewa Lilovi la Bwina. ⁶ Amotisiwa mundu yula mwangaleka kunisadika!”

⁷ Hinu vawuliwa va Yohani vala pavawuyili, Yesu akavajovela msambi wa vandu wewamtindili, malovi ga Yohani, “Mwahambili kuluganguta kulola kiki? Wu mwaganili kulola linyai chelinyuguswa na mpungu? ⁸ Hinu mwahambili kulola kyani? Mundu mweawalili nyula za kunyamba? Lola Vandu veviwala nyula za bwina vitama munyumba za vankosi. ⁹ Nambu mweambili kulola kyani? Mlota wa Chapanga? Ena, chakaka neju kuliku mlota wa Chapanga.” ¹⁰ “Mwenyuyu ndi Yohani mweajoviwi mu Mayandiku Gamsopi. ‘Yuwana nene nikumtuma mjumbi wangu akulongolela, kutendelekele njila yaku.’ ¹¹ Nikuvajovela chakaka, pagati ya vandu vevitama pamulima angahumila mweavi mkulu kuliku Yohani Mbatizaji. Pamonga na ago yula mweavi mdebe neju muunkosi wa Chapanga, ndi mkulu kuliku Yohani. ¹² Kuhuma lukumbi lwa Yohani Mbatizaji mbaka lelu, Unkosi wa Chapanga ubelelewa neju, na vandu vevavi na makakala vilinga kuutola kwa makakala. ¹³ Mawuliwu goha ga vamlota va Chapanga na vawula va Malagizu mbaka lukumbi ulu lwa Yohani galotili mambu ga lusenje lwa hinu.” ¹⁴ Ngati mwihotola kuyidikila aga, Yohani ndi Eliya mweibwela. ¹⁵ Mweavi na makutu, ndi ayuwana!

¹⁶ “Hinu nichivanangisa na kyani chiveleku ichi? Ngati vasongolo vevitama pandu pa kugulisila vindu na msambi umonga ujovesana na wungi, ¹⁷ ‘Titovii ngo’ma nambu mumbeli kukina! Tiymbili nyimbu za malilu nambu mvembi lepi!’ ¹⁸ Ndava muni

Yohani abwelili, aleki kulya chakulya ndava ya Bambu, anganywa divayi, vene vakajova, 'Ana mzuka.'¹⁹ Mwana wa Mundu abwelili ilya na kunywa vene vakajova, 'Mumlola mundu uyu! Muhutulu na chigaligali, nkozi wa vatola kodi na vevakumbudila Chapanga!' Pamonga na genaa luhala lwa Chapanga lumanyikana kuvya labwina ndava ya matendu gaki."

*Miji yangasadika
(Luka 10:13-15)*

²⁰ Kangi Yesu akatumbula kuhakalila vandu miji yeahengili gachinamtiti gamahele nambu valekili lepi kumbudila Chapanga. ²¹ "Mwalachikolela mwavandu va Kolazini! Mwalachikolela mwavandu va Betisaida! Muni, ngati gachinamtiti genihengili kwinu mbanga yagahengiki ku Tilo na ku Sidoni, vandu vaki ngavamali, kuwala magunila na kunyala malyenge vakotwiki kumbudila Chapanga. ²² Nambu nikuvajovela mu ligono la uhamula nyenye yati mwihamuliwa neju kuliku vandu va ku Tilo na Sidoni. ²³ Na nyenye mwavandu va Kapelanaumu, wu, yati mukujikwiha mbaka kunani kwa Chapanga? Yati wiheleswa mbaka kuligodi litali langali mwishu! Ndava kuvya gachinamtiti gegahengiki kwa veve, yagahengiki ku Sodoma kula, muji wenuwo ngawasigalili mbaka lelu. ²⁴ Nambu nikuvajovela, ligono la uhamula veve yati wihamuliwa neju kuliku va vandu va ku Sodoma!"

*Mbwela kwa nene mupumulila
(Luka 10:21-22)*

²⁵ Lukumbi lwenulu, Yesu ajovili, "Nikusengusa, Dadi, Bambu wa kunani na mulima! Ndava uvafiyili mambu genago vevavi na luhala na vasomaji, ndi uvagubukulii vana vadebe." ²⁶ Ena, Dadi, ndi cheyikuganisi.

²⁷ "Dadi wangu anigotolili vindu vyoha. Avi lepi mweamumanyi Mwana nambu Dadi, mewa kawaka mweamumanyi Dadi nambu Mwana, na yeyoha yula ndi Mwana aganili kungubukulila.

²⁸ Mbwela mwavoha kwangu, mwemwing'aiswa na kuyegemewa na ndwika na nene yati nikuvapumulisa. ²⁹ Mjikunga lingolingoli langu, mkajiwula kuhuma kwangu, muni nene ndi nampoli na mngolongondi wa mtima, na nyenye yati mpoleswa mumtima yinu. ³⁰ Muni, lingolingoli langu litopa lepi ndwika yangu yiyuyuka."

12

*Bambu ndi Ligono la Kupumulila
(Maluko 2:23-28; Luka 6:1-5)*

¹ Lukumbi ulu, Yesu avi mukupita mumigunda Ligono la Kupumulila, Hinu, vawuliwa vaki njala yavavinili, vakatumbula kudenya nganu na kuyogola ngele zaki na kulya. ² Vafalisayu pevagaweni genago, vakamjovela Yesu, "Lola, vawuliwa vaku vihenga lijambu lelibesivi kuhenga pa Ligono la Kupumulila."

³ Yesu akayangula, "Wu, mwangasoma cheahengili Daudi na vayaki njala peyamvinili? ⁴ Mwene ayingili mu Nyumba ya Chapanga na kulya mabumunda gala gegavikwi palongolo ya Chapanga. Mwene hati vayaki kawaka mweayidakiliwi kulya mabumunda genago. Mabumunda ago gaganikiwi kuliliwa na vamteta va Chapanga ndu. ⁵ Amala mwangasoma muchitabu cha Malagizu kuvya kila Ligono la Kupumulila vamteta va Chapanga vakugadenya malagizu ga Musa mu Nyumba ya Chapanga kuni vihololewa lepi kuvya vahokili? ⁶ Nambu hinu nikuvajovela kuvya penapa avi mkulu kuliku Nyumba ya Chapanga. ⁷ Kuvya mumanyalila mana ya malovi aga 'Nigana lipyana, nigani lepi teta zinu.' Ngamuvahmwili lepi vandu vangahoka. ⁸ Muni Mwana wa Mundu ndi Bambu wa Ligono la Kupumulila."

*Mundu mweavi na chiwoko chechipoli
(Maluko 3:1-6; Luka 6:6-11)*

⁹ Yesu akawuka penapo, akahamba munyumba ya kukonganekela Vayawudi. ¹⁰ Kwavi na mundu mmonga mweagogodili chiwoko. Hinu, vandu vamkotili Yesu, "Wu, Malagizu giyidakila kumlamisa mundu pa Ligono la Kupumulila?" Vamlingili ndava vapatayi njila ya kumtakila.

¹¹ Nambu Yesu akavajovela, "Wu, yani pagati yinu mweavi na limbelele laki, ligwilili muligodi, wu, akulihumisa lepi Ligono la Kupumulila? ¹² Mundu itopeswa neju kuliku limbelele! Hinu ndi yiyidakiliwa kuhenga matendu gabwina pa Ligono la Kupumulila." ¹³ Kangi Yesu akamjovela mundu yula, "Talambula chiwoko chaku."

Mwene akachitalambula, ndi chalamili ngati chiwoko chingi chila. ¹⁴ Nambu Vafalisayu vakahuma kuvala na kujovesana, ndava ya mpangu wa kumkoma Yesu.

Mtumisi mweahaguliwi na Chapanga

¹⁵ Nambu Yesu amanyalili mpangu wula, akawuka pandu pala. Msambi wa vandu wamlandili, akavalamisa vana matamu voha. ¹⁶ Avabesili vakotoka kuvajovela vandu mambu gaki, ¹⁷ muni lilovi la ajovili Mlota Isaya litimilayi.

¹⁸ "Lola, mtumisi mwenimuhagwili, chiganu changu, mweanihekesa neju mtima wangu. Nikuuvika mpungu wangu panani yaki, namwene yati ikokosa uhamula wangu kwa milima yoha.

¹⁹ Angahutana, amala kuywanga, mewa lwami lwaki nakuyuwatika munjila

²⁰ Mlahi weupondiki akuwudenyanya lepi, na utambi wewihuma lyohi wijimika lepi, mbaka kuhamula kwekuganikiwa kulongosa,

²¹ Vandu voha va milima yoha vakumhualila mwene."

Yesu na Beelizebuli

(Maluko 3:20-30; Luka 11:14-23)

²² Penapo vandu vamletili Yesu mundu ngalola mewa avi ngajova mweatalaliwi na mzungu. Yesu akamlamisa hati akahotola kujova na kulola. ²³ Msambi woha wa vandu wewavi penapo ukakangasa na kujova, "Wu, mwenuyu lepi mwana wa Daudi?"

²⁴ Nambu Vafalisayu pevayuwini genago, vakajova, "Mundu uyu ivinga mizuka kwa uhoto la wa Belizebuli mkulu wa mizuka."

²⁵ Yesu amanyili maholo gavi akajova, "Unkosi wowoha weulekangini chikundi chikundi wewitovana wene, wangahotola kusindimala mewawa na muji amala vandu va nyumba yimonga vevalekangini chikundi chikundi yati vigwa." ²⁶ Ngati Setani akavinga mizuka yaki, akujing'anamukila mwene. Hinu unkosi waki usindimala wuli?

²⁷ Ngati nyenye mwijova nene nikuyivinga mizuka kwa makakala ga Belizebuli, wu, valanda vinu vivinga kwa makakala ga yani? Ndava ya genago vandu vinu ndi vevakuvahamula nyenye! ²⁸ Nambu ngati nivinga mzungu kwa makakala ga Mpungu wa Chapanga, ndi mumanya kuvya Unkosi wa Chapanga umali kuvabwelela.

²⁹ "Ihotola wuli mundu kuizangila nyumba ya mundu mweavi na makakala na kumnyaga vindu vyaki, changali hoti kumkunga mundu ana makakala mwenuyo? Kangi ndi ahotola kumnyaga vindu vyaki."

³⁰ "Mundu yeyoha mweanganilanda nene, akunibela, na mundu yeyoha mweangayola pamonga na nene, idandasa. ³¹ Ndava yenyo nikuvajovela, vandu yati vilekekeswa kumbudila kwavi Chapanga na maligu gavi goha, nambu yati ilekekeswa lepi yula mweakumlaga Mpungu Msopi. ³² Kangi, mundu yeyoha mweijova lilovi la kumbela Mwana wa Mundu yati ilekekeswa, nambu mundu yeyoha mweijova lilovi la kumbela Mpungu Msopi, ilekekeswa lepi pamulima uwu hati pamulima weubwela."

Mkongo na matunda gaki

(Luka 6:43-45)

³³ "Mkongo wakavya wabwina na matunda gaki yati givya gabwina mewawa, mkongo wakavya uhakau na matunda gaki givya gahakau mewa. Ndi mkongo umanyikana ndava ya matunda gaki. ³⁴ Nyenye mwachiveleku cha liyoka! Mwihotola wuli kujova mambu gabwina kuni mwavene mwavahakau? Muni mundu ijova gala gegamemili mumtima waki. ³⁵ Mundu mbwina iwusa mambu gabwina muchibana chaki chabwina, mewawa mundu mhakau iwusa mambu gahakau muchibana chaki chihakau."

³⁶ "Hinu nikuvajovela, ligono la uhamula kila mundu yati ihamuliwa kwa kila lilovi lihakau leajovili. ³⁷ Muni malovi gaku wamwene yati wiyidakiliwa umganisi Chapanga, na kwa malovi gaku wamwene yati wihamuliwa kuvya uhokili."

Kugana ulangisu

(Maluko 8:11-12; Luka 11:29-32)

³⁸ Kangi pagati ya vawula va malagizu na Vafalisayu vamjovili Yesu, "Muwula tigana kulola ulangisu kuhuma kwa veve."

³⁹ Mwene akayangula, "Chiveleku chihakau changali sadika! Mwigana ulangisu, yati mwipata lepi ulangisu, nambu ndi wulawula wa Yona mweavi mlota wa Chapanga.

⁴⁰ Ngati Yona cheatamili magono gadatu kilu na muhi mulileme la somba yivaha, mewawa Mwana wa Mundu yati itama mugati ya ndima magono gadatu muhi na kilu. ⁴¹ Ligono la uhamula vandu va ku Ninawi yati viyima pamonga na chiveleku ichi na kuchihamula, ndava muni vene vamali kumng'anamukila Chapanga lukumbi Yona peavakokosili. Hinu apa avi mkulu kuliku Yona! ⁴² Nkosi wa chidala wa muji wa Sheba

yati ihumila Kwelitipama lilanga lukumbi lwa uhamula wa chiveleku ichi, namwene yati akuchihumula kuvya chihokili. Muni mwene agendili kuhuma kutali, abwelili kuhuma kumulima waki, kuyuwana malovi ga luhala ga Solomoni, kumbi apa avi mkulu kuliku Solomoni.”

Kuwuya kwa mzuka

(Luka 11:24-26)

⁴³ “Mzuka ngati uvingiwi kwa mundu, ulyungalyunga kulugangatu kulonda pandu pa kupumulila. Akupapata lepi pandu, ⁴⁴ Kangi akujijovela, ‘Niwuya kavili kunyumba yangu mwenihumili.’ Peiwuya akuyikolela nyumba yila yivii waka yifyagiliwi na kupambwa. ⁴⁵ Kangi ihamba kuyitola mizuka yingi saba, hihakau neju kuliku mwene, yoha ibwela kuyingila kwa mundu yula. Mundu yula ivya mhakau neju kuliku peatumbwili. Hinu ndi yati yivya kwa chiveleku ichi chihakau.”

Nyina na valongo va Yesu

(Maluko 3:31-35; Luka 8:19-21)

⁴⁶ Yesu peavi akona ilongela na vandu, lola, nyina waki na valongo vaki vakahika na kuyima kuvula, vagana kulongela nayu. ⁴⁷ Hinu mundu mmonga akamjovela, “Yuwanila nyina waku na valongo vaku vavi kuvula, vigana kulongela na veve.”

⁴⁸ Nambu Yesu akamyangula mundu yula “Nyina wangu ndi yani? Na valongo vangu ndi vayani?” ⁴⁹ Kangi akatalambula chiwoko chaki na kuvalangisa vawuliwa vaki, akajova, “Ava ndi nyina wangu na valongo vangu! ⁵⁰ Muni mundu yeyoha mweihenga geigana Dadi wangu mweavili kunani, mwenuyo ndi mlongo wangu mlumbu wangu na nyina wangu.”

13

Luhumu lwa mmija mbeyu

(Maluko 4:1-9; Luka 8:4-8)

¹ Ligono lilolo, Yesu awukili munyumba yila akahamba kutama mumhana ya nyanja. ² Msambi uvaha wa vandu wamtindili hati Yesu akakwela muwatu, akatama. Vandu voha vayimili mumhana ya nyanja, ³ namwene Yesu akavajovela mambu ga mahele kwa miluhumu.

“Myuwanila, mundu mmija mbeyu ahambili kumija mbeyu. ⁴ Peamijili, mbeyu zingi zikagwilila munjila, na hidege yikabwela yikahola. ⁵ Zingi zakagwilila pamatalau pangali kuvya na ludaka neju. Zalolikini zimeli kanyata ndava ludaka lwavi lwamahele lepi. ⁶ Lilanga palaumili, lachonili ndava mikiga yaki yakamwili lepi muludaka, zikanyala. ⁷ Mbeyu zingi zagwilili mumikongo ya minga, ndi mikongo ya minga yikamela na kuzihinya. ⁸ Zingi zagwili paludaka lwa bwina, zameli na kupambika, yingi mbeyu miya yimoja na yingi mbeyu sitini na yingi mbeyu selasini.”

⁹ Yesu akajova, myuwana nyenye mwemuvi na makutu.

Ndava ya miluhumu

(Maluko 4:10-12; Luka 8:9-10)

¹⁰ Vawuliwa va Yesu vamhambili, vakamkota, “Ndava kyani wijova na vandu kwa miluhumu?”

¹¹ Yesu akavayangula, “Nyenye mpewili uhotola wa kumanya umfiyu wa Unkosi wa kunani kwa Chapanga, nambu vene vapewili lepi. ¹² Muni mundu mweavi na chindu yati iyonjokesewa neju, nambu mundu angali kuvya na chindu hati cheavi nachu yati chinyagiwa. ¹³ Muni nijova nawu kwa miluhumu, ndava vilolokesa nambu vilola lepi viyuwana nambu vimanya lepi. ¹⁴ Kwa vene gatimili malovi gala geajovili Isaya mweavi mlota wa Chapanga,

kuyuwana yati mwiyuwana, nambu yati mwimanya lepi,

kulola yati mwilola, nambu yati mwiwona lepi,

¹⁵ muni mitima ya vandu ava yitopa.

Vagadindii makutu gavi,

vagubiki mihu gavi.

Kuvya lepi, yavaloli na mihu gavi,

yavayuwini na makutu gavi,

yavamanyalili muluhala lwavi,

na kumuwuyila Bambu,

na nene nganivalamisi.

¹⁶ Nambu mmotisiwa nyenye, muni mihu ginu gilola na makutu ginu giyuwana.

¹⁷ Nikuvajovela chakaka, vamlota va Chapanga vamahele na vandu va Chapanga

vamahele vanogili kugalola gala gemgaloli nambu vagaloli lepi, na kuyuwana gala gemyuwini nambu nakuyuwana.”

*Yesu idandaula luhumu lwa mmija mbeyu
(Maluko 4:13-20; Luka 8:11-15)*

¹⁸ “Hinu, nyenye myuwana ndava ya luhumu lwenulu lwa mmija mbeyu. ¹⁹ Yeyoha mweiyuwana lilovi la Unkosi wa Chapanga changamanya, iwanangana ngati mbeyu zezagwili munjila, ndi yula mhakau ibwela na kutola chechimijiwi mumtima waki. ²⁰ Mbeyu zezagwili mulitalau ndi luhumu wa mundu yula mweiyuwana lilovi lenilo na bahapo akulipokela kwa luheku. ²¹ Nambu nakuyingila mugati yaki ndava avi lepi na mikiga, lilovi lenilo litama mulukumbi luhupi na pegihumila man'gaiso na kuhengiwa uhakau ndava ya lilovi la Chapanga, kanyata igwa. ²² Mewawa na mbeyu yeyagwili pagati ya mikongo ya minga, ndi luhumu lwa mundu mweiyuwana lilovi lenilo, nambu nambu ga pamulima apa na mnogo wa kugana vindu vyamahele vikulitindila lilovi lenilo na ipambika lepi matunda ndi kuhenga gala gakumganisa Chapanga. ²³ Nambu mbeyu yeyagwilili muludaka lwabwina ndi luhumu wa mundu mweiyuwana lilovi na kulimanya, ndi yipambika matunda, yimonga matunda miya na yingi matunda sitini na yingi matunda selasini.”

Luhumu lwa masindi

²⁴ Yesu avajovili vandu luhumu lungi, “Unkosi wa kunani kwa Chapanga uwanangini na mundu mweamijili mbeyu yabwina mumgunda waki. ²⁵ Hinu vandu pavagonili abwelili mundu likoko na kumija masindi pagati ya nganu na kuwuka. ²⁶ Penapo nganu peyameli na kutumbula kuholomola njechela, mewawa masindi gakahumila. ²⁷ Vatumisi va mkolo mgunda vamhambili na kumjovela mwene, ‘Bambu, chakaka wamijili mbeyu zabwina kumgunda waku. Hinu masindi gahumili koki?’ ²⁸ Mwene akavayangula, ‘Mundu likoko ndi mweahengili genago.’ Ndi vatumisi vaki vakamkota wigana tete tikatupulai masindi? ²⁹ Mwene akavayangula, ‘Lepi,’ Pangi pemwitupula masindi, yati mwitupula na nganu mewa. ³⁰ Mlekayi vikula pamonga mbaka lukumbi lwa kubena. Lukumbi lwenulo ndi yati nikuvajovela vabenaji, vayola hoti masindi na kugakunga malundu ga kuyocha motu, na nganu mbenai na kuyivika pachibana changu.”

*Luhumu lwa mbeyu ya haladali
(Maluko 4:30-32; Luka 13:18-19)*

³¹ Yesu avajovili vandu luhumu lungi, “Unkosi wa kunani kwa Chapanga uwanangini na mbeyu yidebe yeyikemiwa haladali mundu ayitolili, na kumija kumgunda waki. ³² Yene yivya yidebe kuliku mbeyu zoha, nambu yikamela na yikula kuvya mkongo uvaha kuliku mimea yoha, hati hidege yibwela na kujenga hisakanilu, mumambanda gaki.”

*Luhumu lwa ngemeku
(Luka 13:20-21)*

³³ Yesu avajovili luhumu lungi, “Unkosi wa kunani kwa Chapanga uwanangini na mau mmonga mweagegili ngemeku, akahangisana na uhembe madebe gavili na lapinga, na uhembe woha watutumwiki.”

*Mahengu ga miluhumu
(Maluko 4:33-34)*

³⁴ Yesu aujovili msambi wa vandu genago goha kwa miluhumu, kawaka chindu cheajovili changali miluhumu, ³⁵ Muni lijambu leajovili mlota wa Chapanga litimilayi, “Yati nijova nawu kwa luhumu, yati nikuvajovela mambu gegafiyiki kutumbula kuwumbwa kwa mulima.”

Yesu idandaula luhumu lwa masindi

³⁶ Kangi Yesu avagalili vandu vala, akayingila munyumba. Vawuliwa vaki vamhambalili vakamjovela, “Utidandaulila luhumu lwa masindi kumgunda.”

³⁷ Yesu akavayangula, “Mmija mbeyu zabwina ndi Mwana wa Mundu ³⁸ Mgunda wula ndi pamulima. Mbeyu zabwina zila ndi vandu vala unkosi ndi wavi. Nambu masindi gala ndi vandu va yula Mhakau. ³⁹ Mundu likoko yula mweamijili masindi ndi Setani. Mabenu ndi mwishu wa mulima uwu, vabenaji ndi Vamitumu va kunani kwa Chapanga. ⁴⁰ Ngati chavitupula masindi na kugayocha motu, ndi yati cheyivya pamwishu wa mulima uwu. ⁴¹ Mwana wa Mundu yati akuvatuma Vamitumu vaki va Chapanga vavayola kuhuma ku Unkosi waki voha vevibudisa vandu kwa Chapanga na vevavi na matendu gahakau, ⁴² na kuvataga mulitanulu la motu ukali kwenuko yati

vivemba na kuyaga minu. ⁴³ Kangi, vandu vevihenga matendu gabwina palongolo ya Chapanga yati ving'asima ngati lilanga muunkosi wa Dadi wavi. Hinu mweavi na makutu ndi ayuwana!"

Luhumu lwa vindu vya mashonga gamahele vyeivyfyiki

⁴⁴ "Unkosi wa kunani kwa Chapanga uwanangana ngati vindu vya mashonga gamahele vyeivyfyiki kumgunda. Mundu mmonga ayiwene, akafiya kavili. Ahekili neju, hati akahamba kugulisa vyoha vyeavi navyu na akagula mgunda wula."

Luhumu lwa lulu

⁴⁵ "Kavili Unkosi wa kunani kwa Chapanga uwanangana na mgulisa vindu mweilonda chindu cha mashonga gamahele neju chechikemelewa lulu. ⁴⁶ Peapatili lulu yimonga yeyiguliswa kwa mashonga gamahele neju, akahamba, kugulisa vyoha vyeavi navyu na kugula chindu chila."

Luhumu lwa ngwanda wa somba

⁴⁷ "Mewawa Unkosi wa kunani kwa Chapanga uwanangana na ngwanda wa somba weujwigiwi munyanja, kulova somba ndalindali. ⁴⁸ Paumemili, valova somba vahutili pandumba, vakatama na kuhagula somba zabwina na kuvika mumadengu gavi, na somba zezawolili vakataga. ⁴⁹ Chenichi ndi cheyivya pamwishu wa mulima uwu, Vamitumu va kunani kwa Chapanga yati vihumila na kupangula vandu vabwina na vandu vahakau, ⁵⁰ kangi yati vakuvataga vandu vahakau mulitanulu la motu, kwenuko ndi yati vivemba na kuyaga minu."

Vindu vya mupya na vya kadeni

⁵¹ Yesu akavakota, "Wu, mukugamanya mambu goha aga?"

Vakamyangula, "Ena."

⁵² Mwene akavajovela, "Hinu ndi kila muwula wa malagizu mweajiwulili kuvala unkosi wa kunani kwa Chapanga, iwanangana ngati mkolo nyumba mweiwusa vindu muchibana vya mashonga gamahele vyamupya na vyakadeni."

Yesu vakumbela ku Nazaleti

(Maluko 6:1-6; Luka 4:16-30)

⁵³ Yesu peamali kujova miluhumu yeniyi awukili pandu pala, ⁵⁴ akahamba kumuji wavi. Akatumbula kuwula vandu munyumba za kukonganekela Vayawudi, vevamyuwini vakakangasa, vakajova, "Mwenuyu apatili koki luhala ulu?" Na uhotola wa kuhenga gachinamtiti? ⁵⁵ Wu, mwenuyu lepi mwana wa yula mhongola mikongo? Na nyina waki ikemiwa lepi Maliya na valongo vaki, lepi Yakobo na Yosefu na Simoni na Yuda? ⁵⁶ Valumbu vaki voha nakutama pamonga na tete? Hinu agapatili koki mambu ago goha?

⁵⁷ Vabeli kumpokela, nambu Yesu akavajovela, "Mlota wa Chapanga itopeswa kila pandu, nambu nakutopeswa pamuji wa kunyumba yaki mwene!" ⁵⁸ Hinu ndava ya kubela kumsadika kwavi, Yesu nakuhenga gachinamtiti yamahele kula.

14

Kufwa kwa Yohani Mbatizaji

(Maluko 6:14-29; Luka 9:7-9)

¹ Lukumbi lwenulo, chilongosi Helodi ayuwini malovi ga Yesu ² Kangi, akavajovela vatumisi vaki, "Mundu mwenuyo ndi Yohani Mbatizaji, ayukili ndi muni makakala gachinamtiti gihenga lihengu mugati yaki."

³ Muni Helodi ndi mweamkamwili Yohani akamkunga pingu na kumsopa muchifungu, ndava ya Helodiya, mdala wa Filipi, mlongo waki. ⁴ Ndava Yohani amjovili Helodi, "Chabwina lepi veve kumgega Helodiya mdala wa mlongo waku!" ⁵ Helodi aganili kumkoma Yohani, nambu ayogwipi vandu ndava vandu vammanyi Yohani avi Mlota wa Chapanga.

⁶ Hinu paligono la mselebuko wa kuvelekewa Helodi, msikana wa Helodiya akinili palongolo ya vayehe na Helodi ahekili neju. ⁷ Namwene akamjovela kwa chilapu kumpela msikana mwenuyo chindu chochoha cheiyupa.

⁸ Mwene kuni ikohakewa na nyina waki ndi akayupa, "Unipela mutu wa Yohani Mbatizaji mulupalu."

⁹ Nkosi akavya ngolongondi, nambu ndava ya chilapu chaki, na vayehe vala veavagongolili pachakulya, alagizi vampelai. ¹⁰ Hinu, Helodi atumili mundu muchifungu amdumula Yohani mutu. ¹¹ Vakavika mutu wa Yohani muchipalu na kumpela msikana

yula, namwene akampelekelera nyina waki. ¹² Vawuliwa va Yohani, vakabwela vakatola higa yaki na kuzika. Kangi vakahamba kumjovela Yesu.

Yesu akuvapela chakulya msambi uvaha wa vandu
(Maluko 6:30-44; Luka 9:10-17; Yohani 6:1-14)

¹³ Peamali kuyuwana ago, Yesu akawuka pandu apo na watu, na kuhamba pandu pachiepela, ngamwene. Nambu vandu vakayuwana ndi vakamlanda na magendelu kuhuma kumiji. ¹⁴ Yesu peahulwiki kubwani, auwene msambi wa vandu, akavahengela lipyana, akavalamisa vatamu voha.

¹⁵ Payavi kimihi, vawuliwa vaki vakamhambila vakamjovela Yesu, "Pandu apa ndi palugangatu, na lilanga limali kutipama. Hinu uvalaga vandu vahamba muviji vakajigulila vyakulya."

¹⁶ Nambu Yesu akavayangula "Viganikiwa lepi kuhamba, mvapela nyenye chakulya."

¹⁷ Nambu vene vakajova, "Tivii na mabumunda mhanu na somba zivili ndu."

¹⁸ Yesu akavajovela, "Muniletelai apa." ¹⁹ Ndi akavajovela vandu vatama mumanyai, na Yesu akatola mabumunda gala mhanu na somba zila zivili, akalokesa kunani kwa Chapanga, akamsengusa Chapanga. Kangi akagametula mabumunda gala, na kuvapela vawuliwa vaki, navene vakavapela vandu. ²⁰ Vandu voha vakalya na kuyukuta. Na vawuliwa vaki vakanonga hipandi yeyisigalili, na kumemesa madengu kumi na gavili. ²¹ Mvalangu wa vandu voha vevalili vavi vagosi elufu mhanu, changavalanga vadala na vana.

Yesu igenda panani ya manji
(Maluko 6:45-52; Yohani 6:15-21)

²² Bahapo Yesu akavalagiza vawuliwa vaki vayingila muwatu, vamlongolela kumwambu wa nyanja lukumbi mwene ilagana na msambi wa vandu. ²³ Peamali kuvalaga vandu, akakwela kuchitumbi nga mwene kumuyupa Chapanga. Kimihi payahikili Yesu avi mwene ndu penapo, ²⁴ nambu watu wula wamali kuhika pagati ya nyanja, nambu yikakang'wa neju na mtimbunganu wa manji, muni chimbungululu wakang'wayi wiwuya mumbele.

²⁵ Hamba kucha payahagalili, Yesu avahambili vawuliwa vaki igenda kwa magendelu panani ya manji. ²⁶ Nambu vawuliwa vaki pavamuwene igenda panani ya manji vakavagaya neju, vakajova "Lihoka!" Vakaywanga cha wogohi.

²⁷ Bahapo Yesu akalongela nawu, "Mguna, ndi nene mkoto kuyogopa!"

²⁸ Petili akajova, "Bambu ngati chakaka ndi wamwene, nijovela nibwela kwaku nigenda panani ya manji."

²⁹ Yesu akamyangula, "Ena, bwela." Hinu ndi Petili akahuluka muwatu wula akagenda panani ya manji, akamhambila Yesu. ³⁰ Nambu peuweni mpungu wula, akayogopa, akatumbula kujwigama akavamba kwa lwami, "Bambu unisangulayi!"

³¹ Penapo, ndi Yesu akatalambula chiwoko chaki na akamkamula akamjovela, "Veve mweusadika padebe! Ndava kyani uvi na mtahu?"

³² Ndi akayingila muwatu, na mpungu ukaguna. ³³ Voha vevavi muwatu vamfugamili, vakajova, "Chakaka veve ndi Mwana wa Chapanga."

Yesu akavalamisa vatamu va ku Genezaleti
(Maluko 6:53-56)

³⁴ Vakakupuka nyanja vakahika mulima wa ku Genezaleti. ³⁵ Vandu pevammanyili Yesu, vakadandasa malovi pandu pala poha. Kangi vakamletela vatamu voha, ³⁶ vakamuyupa neju avayidakila vapamisa ndu lugunyilu lwa nyula yaki. Na voha vevapamisi valamili.

15

Mawuliwu ga vagogo
(Maluko 7:1-13)

¹ Vafalisayu vangi na vawula va malagizu vakahika kuhuma ku Yelusalemu, vakamhambila Yesu vakamkota, ² "Ndava kyani vawuliwa vaku vitopesa lepi mawuliwu ga vagogo vitu? Visamba lepi chabwina mawoko kwakona kulya chakulya!"

³ Yesu akayangula, "Ndava kyani nyenye mwidenya mihilu ya Chapanga, ndava ya kulanda mawuliwu ginu?" ⁴ Chapanga amali kujova, uvatopesa dadi waku na nyina waku, na mweampela likoto dadi waki amala nyina waki yikumgana akomiwa. ⁵ Nambu nyenye mwijova, mundu mweakumjovela dadi waki amala nyina waki kuvya, chochoha chenihotola kukutangatila, nimuwusili Chapanga, ⁶ iganikiwa lepi kumtangatila dadi waki amala nyina waki. Chenichi ndi chemdenya amuli ya Chapanga kwa kugalanda

mawuliwu ginu! ⁷ “Nyenye mwemkujikita kuvya vandu vabwina! Isaya alotili chakaka, ndava yinu, peajovili malovi aga!

⁸ ‘Chapanga ijova, vandu ava vakunitopesa kwa malovi ndu, nambu mitima yavi yivii kutali na nene.

⁹ Kunigundamila kwavi ndi waka, ndava mambu geviwula ndi malagizu ga vandu ndu.’ ”

Vindu vyevikumkita mundu uhakau
(Maluko 7:14-23)

¹⁰ Kangi Yesu aukemili msambi wa vandu akaujovela, “Myuwanila na kumanya malovi genikuvajovela! ¹¹ Chindu chechikumingisa mundu uhakasa palongolo ya Chapanga lepi chechiyngila mumlomo, nambu ndi chila chechikumuhuma mundu mumlomo.”

¹² Kangi vawuliwa vaki vakamhambila, vakamjovela, “Wu, umanyili kuvya Vafalisayu vayomili pevayuwini malovi gaku?”

¹³ Nambu mwene akavayangula, “Mbeyu yeyoha angamija Dadi wangu mweavi kunani, yati yitupuliwa. ¹⁴ Mvaleka vene! Vene ndi vangelola, vachilongosi wa vangelola, na ngalola akamlongosa ngalola muyaki, voha vavili yati vidumbukila muligodi.”

¹⁵ Petili akajova, “Utidandaulila luhumu wenuwo.”

¹⁶ Yesu akajova, “Hati nyenye mwakona mwangagamanya ago? ¹⁷ Wu, mwihotola lepi kumanya chechiyngila mumlomo chihamba mulileme na chiumiswa kuvula kundindima? ¹⁸ Nambu mambu gegihumila mumlomo gihuma mumtima, genago ndi gegakumkita mundu akotoka kuyidakiliwa palongolo ya Chapanga. ¹⁹ Ndi mumtima gihuma maholo na ukomaji na ugoni na ukemi na kuyiva na malovi ga udese na maligu. ²⁰ Genago ndi gegakumkita mundu kuvya mhakasa palongolo ya Chapanga. Nambu kulya chakulya changasamba nakumuyingisa mundu uhakasa.”

Sadika ya mau mmonga
(Maluko 7:24-30)

²¹ Yesu awukili pandu penapo akahamba kutama kumuji wa Tilo na Sidoni. ²² Mau mmonga Mkanani wa mulima wenuwo ambwelili na kuywanga neju, “Bambu Mwana wa Daudi, unihengela lipyana! Msikana wangu ing’ahiswa na mzuka.”

²³ Nambu Yesu ayangwili lepi, hinu vawuliwa vaki vakamhambila, vakamjovela, “Mjovela awuka lola akutilanda kuni iywanga.”

²⁴ Yesu akayangula, “Nitungwili ndu kwa mulima wa Isilaeli, vevavi ngati limbelele leliyagili.”

²⁵ Nambu mau yula akabwela akamfugamila, akajova “Bambu, unitangatila.”

²⁶ Yesu akayangula “Chabwina lepi kutola chakulya cha vana na kutagila mabwa.”

²⁷ Hinu mau yula akayangula, “Chakaka, Bambu, nambu hati mabwa gilya masigalilu gegigwa pahi pameza ya bambu wavi.”

²⁸ Penapo ndi Yesu akayangula, “Mau veve, sadika yaku yivaha! Uhengewa ngati chaugana.” Msikana waki akalama lukumbi lululula.

Yesu akuvalamisa vandu vamahele

²⁹ Yesu akawuka penapo akahamba mumhana wa nyanja Galilaya, akakwela pachitumbi, akatama pahi. ³⁰ Msambi wa vandu vambwelili vamletili vevagogodili higa na vangelola na vangajova pamonga na vangi vamahele vevagogodili magendelu vana matamu, vakavavika palongolo ya magendelu gaki, mwene akavalamisa ³¹ Msambi wa vandu ukakangasa neju pavaweni vangajova vijova, vevagogodili higa vilama vevagogodili magendelu vigenda na vangelola vilola, vandu vakumulumba Chapanga wa Isilaeli.

Yesu akuupela msambi wa vandu chakulya
(Maluko 8:1-10)

³² Yesu avakemili vawuliwa vaki na kuvajovela, “Nikuvahengela lipyana vandu ava ndava vatamii pamonga na nene magono gadatu, nivii lepi na chindu chakulya. Nangagana vawuka na njala, muni vakotoka kuinduka munjila.”

³³ Vawuliwa vaki vakamjovela, “Penapa palukongolo tipata koki chakulya cha kuyukuta msambi woha wa vandu?”

³⁴ Yesu akavakota, “Mabumunda gavi galinga?”

Vakayangula “Saba na tusomba tudebe.”

³⁵ Yesu akalagiza vandu vatama pahi. ³⁶ Akatola mabumunda gala saba na tusomba tudebe tula, akalolokesa kunani kwa Chapanga, akamsengusa Chapanga, akavimetula, akavapela vawuliwa vaki, navene vakavagavila vandu. ³⁷ Voha vakalya na kuyukuta.

Kangi vakayola masigalilu ga hipandi na kumemesa madengu saba. ³⁸ Vandu vevalili vavi vagosi elufu mcheche changavalanga vadala na vana.

³⁹ Ndi Yesu akavalaga vandu vala, akayingila muwatu, akahamba kumuji wa Magadani.

16

Vandu vigana Gachinamtiti

(Maluko 8:11-13; Luka 12:54-56)

¹ Vafalisayu na Vasadukayu vamhambili Yesu na kumlinga, vamyupili avalangisa ulangisu kuhuma kunani kwa Chapanga. ² Nambu Yesu akavayangula, “Yikahika kimihi mwijova yati kwivya kwabwina ndava kunani kudung’u! ³ Na lukela hamba kucha mwijova, ‘Lelu yati kwivya na fula, ndava kunani kudung’u na mahundi gatindili!’ Mwimanya bwina kusoma ulangisu wa kunani, nambu mwangamanya kusoma ulangisu wa lusenje lwa hinu.

⁴ Chiveleku changasadika! Chigana ulangisu, chipewa lepi ulangisu, nambu nga wulawula wa Yona mweavi mlota wa Chapanga.” Yesu akavaleka, akawuka.

Ngemeku ya Vafalisayu na Vasadukayu

(Maluko 8:14-21)

⁵ Vawuliwa vaki pavamali kukupuka kumwambu ya nyanja vakumbwiki kuvya vakosiwi kugega mabumunda. ⁶ Yesu akavajovela, “Mvya mihu na mujiyangalila na ngemeku ya Vafalisayu na Vasadukayu!”

⁷ Nambu vene vakajovesana, “Ijova genaga ndava tigegele lepi mabumunda.”

⁸ Yesu amanyili maholo gavi, akavajovela, “Nyenye vandu mwemsadika padebe, ndava kyani mwijovesana ndava nakuvya na mabumunda? ⁹ Mwangamanya? Mwikumbuka lepi mabumunda gala mhanu genavalisili vandu vala elufu mhanu ndi madengu galinga gemwamemisi? ¹⁰ Amala, mabumunda saba gala genavalisili vandu elufu mcheche, wu, madengu galinga ga masigalilu gemwamemisi? ¹¹ Ndava kyani nakumanya, kuvya navi nakulongalela mambu ga mabumunda? Nambu mjiyangalila na ngemeku ya Vafalisayu na Vasadukayu!”

¹² Kangi vawuliwa vakamanya kuvya avi nakujova ndava ya ngemeku ya mabumunda, nambu ndava ya mawuliwu ga Vafalisayu na Vasadukayu.

Yesu ndi Mwana wa Chapanga

(Maluko 8:27-30; Luka 9:18-21)

¹³ Yesu peahikili muji wa Kaisalia Filipi, akavakota vawuliwa vaki, “Vandu vijova Mwana wa Mundu ndi nayani?”

¹⁴ Vakamyangula, “Vangi vijova Yohani Mbatizaji,” “Vangi vijova Eliya na vangi vijova Yelemia, amala mmonga pagati ya Vamlota wa Chapanga.”

¹⁵ Yesu akavakota, “Na nyenye mwijova nene ndi yani?”

¹⁶ Simoni Petili akayangula, “Veve ndi Kilisitu, Mwana wa Chapanga mweavi mumi.”

¹⁷ Yesu akajova, “Umotisiwa veve Simoni mwana wa Yona, ndava muni, kawaka mundu yeyoha mweakugubukuli lijambu lenili, nambu Dadi wangu wa kunani. ¹⁸ Nene nikuvajovela, veve ndi Petili, na panani ya litalau lenili yati nijenga msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu. Hati makakala ga lifwa gihotola lepi. ¹⁹ Yati nikupela fungulu za Unkosi wa kunani kwa Chapanga, chochoha cheudinda pamulima yati chidindiwa kunani kwa Chapanga, mewawa chochoha cheudindula pamulima, yati chidinduliwa kunani kwa Chapanga.”

²⁰ Kangi Yesu avabesili neju vawuliwa vaki vakotoka kumjovela mundu yeyoha yula kuvya mwene ndi Kilisitu Msangula.

Yesu ijova ndava ya kung’aiswa na kufwa kwaki

(Maluko 8:31-9:1; Luka 9:22-27)

²¹ Kuhumila penapo Yesu atumbwili kuvajovela hotohoto vawuliwa vaki, kuvya yikumgana ahamba ku Yelusalemu, na kwenuko yati ing’aiswa pamahele, ndava ya kuyokiswa na vagogo, na vamteta vakulu na vawula va malagizu ga Chapanga geampeli Musa, kuvya yati ikomiwa na paligono la datu yati iyuka.

²² Petili akamtola pamhana, akatumbula kumhakalila, “Gakotoka kukuhumila Bambu! Lijambu lenilo langakukolela!”

²³ Nambu Yesu akang’anamuka, akamjovela Petili, “Uwuka palongolo yangu, Setani! Veve ndi Chipingilu changu, maholo gaku lepi ga Chapanga nambu gachimundu.”

²⁴ Kangi Yesu akavajovela vawuliwa vaki, “Mundu yeyoha mweigana kuvya mlanda wangu yikumgana ajibela mwene, atola msalaba waki, anilandayi. ²⁵ Muni, mundu

mweigana kuusangula wumi waki mwene, yati akuuyagisa, nambu mundu mweakuuyagisa wumi waki ndava yangu yati akuupata kavili. ²⁶ Wu, mundu yati ipata kyani akapata vindu vyoha vya pamulima na kuuyagisa wumi waki? Amala mundu yati iwusa chindu kiki chivya pandu pa wumi waki? ²⁷ Ndava muni, Mwana wa Mundu yati ibwela na ukulu wa Dadi waki pamonga na vamitumu vaki va kunani kwa Chapanga, penapo ndi peakumuwyisila kila mundu ndava ya matendu gaki. ²⁸ Nikujovela chakaka, vavi vangi bahapa, vifwa lepi changamlola Mwana wa Mundu ibwela avi Nkosi.”

17

Pamihi pa Yesu ping'anamuka chingi

(Maluko 9:2-13; Luka 9:28-36)

¹ Pegamaliki magono sita, Yesu avatoli Petili na Yakobo na Yohani mlongo waki, akahamba nawu ngavene kunani ya chitumbi chitali. ² Kwenuko, Yesu ang'anamwiki mlolekanu waki palongolo yavi. Pamihi paki pang'asimi ngati lilanga na nyula zaki zang'asimi ngati lumuli. ³ Kangi vawuliwa vadatu vala vavawene Musa na Eliya vilongela na Yesu. ⁴ Penapo petili akamjovela Yesu, “Bambu ndi chabwina tete kuvya apa! Ngati wigana yati nijenga vindanda vidatu chimonga cha veve, chimonga cha Musa na chingi cha Eliya.”

⁵ Petili peavi akona ijova ago, lihundi la msopi lavagubiki, na lwami lukayuwaniika kuhuma mulihundi, “Mwenyu ndi mwana vangu mwenikumgana mweniganisiwa nayu mummyuwanilayi.”

⁶ Vawuliwa vala pevayuwini genago, vakayogopa neju, vakagwa chakukupama. ⁷ Nambu Yesu akavahambila, akavapamisa, akajova, “Myima mkoto kuyogopa!”

⁸ Pavayinula mitu yavi na kulola avi lepi mundu yungi, nambu ndi Yesu mwene.

⁹ Hinu, pavahelera kuhuma kuchitumbi, ndi Yesu avabesili, “Mkoto kumjovela mundu mambu gemgaweni mbaka Mwana wa Mundu peiyukiswa.”

¹⁰ Kangi vawuliwa vakamkota “Ndava kyani vawula va malagizu vijova Eliya abwela hoti?”

¹¹ Yesu akavayangula, “Chakaka, Eliya yati ibwela hoti na kutendelekele mambu goha.

¹² Nambu nikuvajovela, Eliya amali kubwela na vene nakummanya, nambu vamhengili chavaganili. Mewawa Mwana wa Mundu yati in'gahiswa mumawoko gavi.”

¹³ Kangi vawuliwa vamanyili kuvya akuvajovela kumvala Yohani Mbatizaji.

Yesu akumlamisa msongolo anamizuka

(Maluko 9:14-29; Luka 9:37-43)

¹⁴ Pevauhikili kavili msambi wa vandu, mundu mmonga amhambili Yesu, akamfungamila palongolo yaki, ¹⁵ akajova “Bambu mhengela lipyana mwana vangu muni ihinduka, kangi in'gahika neju, pamahela mwene igwa pamotu amala mumanzi. ¹⁶ Namletili kwa vawuliwa vaku nambu vahotwili lepi kumlamisa.”

¹⁷ Yesu akayangula, “Nyenye chiveleku changasadika na chechiyagili yati nitama na nyenye mbaka ndali? Yati nikuvasindimalila nyenye mbaka ndali? Mniletela apa mwana mwenuyo.” ¹⁸ Yesu akahakalila mzuka wula, wene ukamuwuka ndi msongolo yula akalama lukumbi lulalula.

¹⁹ Kangi vawuliwa vakamhambila Yesu pachiepela na kumkota, “Ndava kyani tete tahotwili lepi kuwusa mzuka?”

²⁰ Yesu akayangula, “Ndava sadika yinu yidebe. Nikuvajovela chakaka ngati muvi na sadika hati yidebe ngati mbeyu ya haladali. Mwihotola kuchijovela chitumbi ichi, ‘Wuka apa uhamba pala!’ Nachene yati chihamba, kawaka chindu chochoha changahengeka kwinu.” ²¹ Nambu mzuka ngati uwu nakuhuma, nambu kwa kumuyupa Chapanga na kujihinisa kulya chakulya.

Yesu ilongela kavili ndava ya lifwa

(Maluko 9:30-32; Luka 9:43-45)

²² Vawuliwa va Yesu pevavi pamonga ku Galilaya Yesu akavajovela, “Mwana wa Mundu yati igotolewa kwa vandu. ²³ Yati vakumkoma nambu paligono la datu yati iyukiswa.”

Vawuliwa vaki vakavya vakaviniswa mtima.

Kulipa kodi ya Nyumba ya Chapanga

²⁴ Pevahikili ku Kapelanaumu vandu vevitola kodi ya Nyumba ya Chapanga vakamhambila Petili, vakamkota, “Wu, muwula winu, ilipa kodi ya Nyumba ya Chapanga?”

²⁵ Petili akavayangula, “Ena, ilipa.”

Hinu, petili peayingili munyumba kwakona angajova chindu, Yesu akamkota, “Simoni, veve wihololela wuli? Vankosi va pamulima vitola ushulu amala kodi kuhuma kwa yani? Kuhuma kwa vakolonjinji amala kwa vayehe?”

²⁶ Petili akayangula “Kwa vayehe.” Yesu akamjovela chakaka, “Vakolonjinji vilipa lepi. ²⁷ Nambu tikotoka kuvayomesa vandu avo. Uhamba kunyanja ukataga luvecha, somba yeutumbwili kulova utola, udindula mlomo waki yati ukolela lishonga utola ulipa kodi ndava yaku na ndava yangu.”

18

Yani ndi mvaha neju?

(Maluko 9:33-37; Luka 9:46-48)

¹ Lukumbi lwenulu vawuliwa vamhambili Yesu, vakamkota, “Yani mweavimvaha Muunkosi wa kunani kwa Chapanga?”

² Yesu amkemili mwana mmonga na akamyimika pagati yavi, ³ Kangi akajova, “Nikuvajovela chakaka, ngati mwing’anamuka lepi na kuvya ngati vana vadebe, katu nakuyingila muunkosi wa kunani kwa Chapanga. ⁴ Mundu yeyoha mweakujihesesa pahi ngati mwana, mwenuyo ndi mvaha munkosi wa kunani kwa Chapanga. ⁵ Mundu yeyoha mweakumpokela mwana mmonga ngati uyu paliina langu, akunipokela nene.”

Malingiwu ga kuhenga gahakau

(Maluko 9:42-48; Luka 17:1-2)

⁶ “Mundu yeyoha mweakumbudisa mmonga pagati ya vadebe vevisadika vabudayi, ngayivii mbanga akungiwa liganga livaha la kuyagila muhingu na kujwigiswa pagati ya nyanja yivaha. ⁷ Valachikolela vandu va mulima ndava ya kuyokisa vangi vagwai. Mabudisa genago yikugagana gahumila, nambu alachikolela mundu yula mweakugabudisa.”

⁸ “Ngati chiwoko chaku amala chigendelu chaku chikubudisa, chidumulai na kutaga kutali, Mbanga veve kuyingila kuwumi changali chiwoko chimonga amala chigendelu chimonga kuliku veve kuyingila kumotu wa magono goha wangajimika kuni uvi na mawoko gavili amala magendelu gavili. ⁹ Lihu laku lakakubudisa, ulitupula na ulitaga kutali. Mbanga veve kuyingila muwumi wa magono goha gangali mwishu kuni uvi na lihu limonga kuliku kuvya na mihu gavili na kutagwa kumotu wa magono goha wangali mwishu wangajimika kuni uvi na mihu gaku gavili.”

Luhumu lwa limbelele leliyagili

(Luka 15:3-7)

¹⁰ “Mjiyangalila mkoto kuvavevesa mmonga wa vadebe avo. Nikuvajovela vamtumu vavi kunani kwa Chapanga magono goha vavi palongolo ya Dadi wangu. ¹¹ Ndava muni Mwana wa Mundu abwelili kusangula chechiyagili.”

¹² “Mwihololela wuli? Ngati mundu avi na mambelele miya yimonga, limbele limonga lakayagai. Wu, nakugaleka mambelele tisini na tisa pachitumbi, kuhamba kulonda limonga lelikayagili? ¹³ Ngati aliwene, nikuvajovela chakaka yati akulihekelela neju lenilo kuliku gala tisini na tisa gangayaga. ¹⁴ Mewawa, Dadi winu mweavi kunani, nakugana mmonga wa vadebe avo ayaga.”

Mlongo akakuhokela

¹⁵ “Mlongo waku akakuhokela umhambila ukamlangisa cheakuhokili muvi mwavene. Akakuyuwana ndi umpati kavili mlongo waku. ¹⁶ Ngati nakukuyuwana, hamba na mundu yungi mmonga amala vavili muni kwa malovi ga vandu vavili amala vadatu lijambu loloha limaliswa ngati Mayandiku Gamsopi chegijova. ¹⁷ Ngati akabela kuvayuwana venavo, uwujovela msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu, ngati akuvayuwana lepi avo, kwa veve ndi avya ngati vandu vangammanya Chapanga na vevitola kodi.”

Kubesa na kulekekesa

¹⁸ “Nikujovela chakaka, chemwibesa pamulima, yati chibesewa kunani kwa Chapanga, mewawa chechiyidakiliwa pamulima yati chiyidakiliwa kunani kwa Chapanga.

¹⁹ Nijova kangi, vavili pagati yinu vakayidakilana pamulima ndava ya lijambu loloha la kumuyupa Chapanga, Dadi wangu wa kunani yati akuvahengela lijambu lenilo. ²⁰ Ndava muni popoha pamuvi vavili amala vadatu kwa liina langu, nene nivii penapo pagati yavi.”

Luhumu lwa mtumisi angalekekesa

²¹ Kangi Petili akamhambila Yesu, akamkota “Bambu, wu, mlongo wangu akanibudilayi, nimulekekesa mala yilinga? Amala mala saba?”

²² Yesu akayangula, “Nijova lepi nga mala saba, nambu sabini mala saba.” ²³ Ndava yeniyi ndi Unkosi wa kunani kwa Chapanga uwanangana na mkulu mlonga mweaganili kuhenga mvalungu wa madeni na vatumisi vaki. ²⁴ Peatummbwili kувalanga, vamletili mundu mweadaiwayi mashonga elufu kumi. ²⁵ Mundu mwenuyo avi lepi na chindu cha kulipa, mkulu waki akahamula, aguliswai ngati mvanda mwene na mdala waki na vana vaki na vindu vyeavili navyu muni valipa lideni. ²⁶ Hinu, mtumisi yula. Akagwa pahi, akafugama, akajova, unilindila nene yati nikukulipa lideni loha! ²⁷ Mkulu yula akamhengela lipyana akamlekekesa lideni lila akamleka ahamba.

²⁸ “Nambu mundu yula pawukili, akakonganeka na mtumisi muyaki mweamdayayi mashonga gadebe. Akamkamula akamdooyola hingu, akumjovela ‘Nilipa lideni laku!’ ²⁹ Mtumisi muyaki akafugama, akajova, niyupa, ‘Unilindila nene yati nikukulipa lideni laku loha!’ ³⁰ Nambu mwene ngayidakila, ndi akamusopa muchifungu mbaka peilipa lideni lila. ³¹ Hinu, vatumisi vayaki pavawene lijambu lelahumalili vakaviniswa mtima, vakahamba kumjovela mkulu wavi kulivala lijambu lelahengiki. ³² Kangi mkulu yula akamkemela mtumisi mwenuyo, akamjovela, ‘Veve ndi mtumisi mhakau neju! Nikulekеси lideni laku loha pewaniyupili. ³³ Wu, yakuganili lepi veve kumlekekesa mtumisi muyaku ngati chenikulekеси nene?’ ³⁴ Hinu mkulu yula akamema ligoga, akamgotola kwa vang’aisa muchifungu mbaka peilipa lideni laki loha.”

³⁵ “Na dadi wangu mweavi kunani yati akuvahengela mewawa ngati kila mmonga winu akumlekekesa lepi mlongo waki kwa mtima waki woha.”

19

Mawuliwu gakubesa kulekana (Maluko 10:1-12)

¹ Yesu peamali kujova malovi ago, akawuka kumkoa wa ku Galilaya na kuhamba kumuji wa Yudea kumwambu ya mfuleni Yoludani. ² Msambi uvaha wa vandu wamlandili kwenuko, mwene akavalamisa.

³ Hinu pagati ya Vafalisayu vangi vakambwelela vakamulinga kumkota, “Wuli, ndi chabwina mgosi kumleka mdala waki ndava ya chindu chochoha chila?”

⁴ Yesu akayangula, “Wu, mwangasoma mu Mayandiku Gamsopi kuvya Chapanga mweawumbili mundu kutumbula kadeni, amuwumbili mundu mgosi na mdala? ⁵ Kangi akajova, ‘Ndava yeniyi, mgosi yati akumleka dadi waki na nyina waki na kuwungana na mdala waki, ndi voha vavili yati vivya higa yimonga.’ ⁶ Ndava yeniyi, ndi lepi kavili vavili, nambu higa yimonga. Cheachiwunganishi Chapanga mundu akoto kuchipangulana.”

⁷ Nambu Vafalisayu vakamkota, “Ndava kyani, Musa atilagazili yihotoleka mgosi kumpela mdala waki balua na kumleka?”

⁸ Yesu akayangula, “Musa avalekеси ndava ya kutopa kwa mitima yinu. Nambu nakuvya chenicho kutumbula Chapanga peawumbili mulima. ⁹ Nikujovela, mundu yeyoha mweakumleka mdala waki na kugega mdala yungi ikita ugoni nambu ndu ndava ya ukemi ihotola kumleka.”

¹⁰ Vawuliwa vaki vakamjovela, “Ngati mambu ga mgosi na mdala waki ndi ago, mbanga kukotoka kugega.”

¹¹ Yesu akavajovela, “Lepi voha vevihotola kuyidakila lilovi lenili, nambu vala vevahotwisi na Chapanga. ¹² Muni gavi mambu ndalindali gegihenga vagosi vakotoka kugega, vavi vevavelikiwi kahumbi kapecha, vangi ndava vahengiwi na vandu kuvya vakahumbi kapecha na vangi vigege lepi ndava ya Unkosi wa kunani kwa Chapanga. Mweihotola kuyidakila lilovi lenilo ayidakilayi.”

Yesu akuvamotisa vana vadebe (Maluko 10:13-16; Luka 18:15-17)

¹³ Kangi vandu vamletili Yesu vana vadebe muni avavikila mawoko na kuvayupila. Nambu vawuliwa vaki vakavahakalila vandu vala. ¹⁴ Nambu Yesu akavajovela, “Muvaleka vana ava vabwela kwa nene, na mkoto kuvabesa, muni Unkosi wa kunani kwa Chapanga ndi wa vandu ngati vana venava.”

¹⁵ Hinu Yesu peamali kuvavikila mawoko muni avamotisa, ndi akawuka pandu penapo.

Msongolo mweavi na vindu vyamahele (Maluko 10:17-31; Luka 18:18-30)

¹⁶ Mundu mmonga amhambili Yesu akamkota, “Muwula, nikita chindu kiki chabwina niyaa na wumi wa magono goha?”

¹⁷ Yesu akamyangula, “Ndava kyani ukunikota lijambu la bwina? Avi mmonga ndu mweavi mbwina. Ngati wigana kuvya na wumi wa magono goha, uyidakila mihilu.”

¹⁸ Mundu yula akamkota, “Mihilu yoki?” Yesu akamyangula, “Ukoto kukoma, kukita ugoni, kuyiva, kujova udese, ¹⁹ vatopesayi dadi waku na nyina waku na umgana muyaku ngati chekujigana wamwene.”

²⁰ Msongolo yula akamjovela, “Genago goha nigalandili, hinu nihenga kyani neju?”

²¹ Yesu akamjovela, “Ngati wigana kuvya chakaka mundu mbwina, uhamba ukagulisia vindu vyaku vyoha. Mashonga ago goha uvapela vangangu na veve yati ukujivikila vindu vyamahele kunani kwa Chapanga, kangi ubwela unilandayi.”

²² Hinu msongolo yula peayuwini malovi gala, akahamba kuni avi ngolongondi neju ndava muni avi na vindu vyamahele aganili lepi kuvilekelesa.

²³ Kangi Yesu akavajovela vawuliwa vaki, “Nikuvajovela chakaka, ndi yinonopa mkolo vindu vyamahele kuyingila muunkosi wa kunani kwa Chapanga. ²⁴ Nikuvajovela kavili yati yiyeyuka kwa hinyama ngati ngamiya kuholota palibowo la sindanu, kuliku mweavi na vindu vyamahele kuyingila muunkosi wa kunani kwa Chapanga.”

²⁵ Vawuliwa vala pevayuwini malovi ago vakakangasa neju, vakamkota Yesu, “Hinu ndi yani mweihotola kusanguliwa?”

²⁶ Yesu akavalolokesa, akavajovela “Lijambu lenili lihotoleka lepi kwa mundu, nambu kwa Chapanga mambu goha gihotoleka.”

²⁷ Petili akayangula “Lola,” Tete tileki kila chindu ndava ya kukulanda. Yati tipata kyani?

²⁸ Yesu akavajovela, “Nikuvajovela chakaka, paitama Mwana wa Mundu pachigoda cha ukulu waki, pamulima wa mupya. Mewawa na nyenye mwemunilandili yati mwitama na nene muvigoda kumi na hivili na kuvahamula makabila kumi na gavili ga Isilaeli. ²⁹ Mundu yeyoha mwaalekili nyumba amala mlongo waki amala mlumbu amala dadi amala nyina waki amala vana vaki amala migunda yaki ndava ya nene. Yati ipokela mala miya na kuhala wumi wa magono goha wangali mwishu. ³⁰ Nambu vamahele vevavi va kutumbula yati vivya va mwishu na vevavi va mwishu yati vivya va kutumbula.”

20

Vahenga lihengu ku mgunda wa mizabibu

¹ “Unkosi wa kunani kwa Chapanga uwanangini na mkolo mgunda wa mizabibu, mwealavili lukela kivalonda vandu valihengu mumgunda waki. ² Vayidakilini kulipiwa mashonga ga luhuna lwa muhi umonga, akavatuma kumgunda waki wa mizabibu. ³ Akahuma kavili saa datu lukela, na avaweni vandu vangi vayimili pandu pakugulisila vindu, vangali lihengu. ⁴ Akavajovela, ‘Mewawa na nyenye mhamba kulihengu kumgunda wangu wa mizabibu,’ Na nene yati nikuvalipa luhuna lwinu lwemganikiwa mupewayi. ⁵ Hinu, vakahamba. Kangi mkolo mgunda yula akahuma kangi saa sita, na saa tisa, akawuka kangi mewawa. ⁶ Hati Payahikili saa kumi na yimonga kimihii, ahumili kangi na kuvakolela vandu vangi vayimili pandu pa kugulisia vindu, hinu, akavakota. ‘Ndava kyani muyimili muhi woha changali lihengu?’ ⁷ Vakamyangula, ‘Ndava kawaka mundu mweatipeli lihengu,’ Mwene akavajovela, na nyenye mhamba mkahenga lihengu kumgunda wa mizabibu.”

⁸ Payavi kimihii, mkolo mgunda amjovili myimilila lihengu mumgunda, uvakemela vanalihengu uvalipa mashonga gavi, utumbula na vala veuvapeli lihengu pamwishu na umalakisa vala veuvapeli lihengu pakutumbula. ⁹ Hinu vevatumbwili lihengu saa kumi na yimonga kimihii, vabwelili na kila mundu apokili mashonga ga luhuna lwa muhi umonga. ¹⁰ Pavabwelili vala vevatumbwili lihengu peatumbwili vaholali kuvya yati vipokela neju, ndi navene vakapokela mashonga ga luhuna lwa muhi umonga kila mundu. ¹¹ Pavamalali kupokela vakamng’ung’utila mkolo mgunda yula. ¹² Vakamjovela, vandu ava va pamwishu vahengili lihengu nga lisaa limonga, hinu veve uvalipili kuwanangana na tete, kuni tete tiweli na kukangamala mulihengu na lilanga la muhi woha?

¹³ Mkolo mgunda yula, akamyangula mmonga wavi, “Yuwanila, mkozi, nikupunjili lepi chindu! Wu, tayidakilini lepi na veve mashonga ga luhuna lwa muhi umonga?”

¹⁴ Hinu tola mashonga ga luhuna lwaku, uhamba. Niganili kumpela wa pamwishu luhuna lwa kuwanangana na veve. ¹⁵ Nihotola lepi kukita chenigana na mashonga gangu? Ukunilokesa lingele ndava muni nambwina?”

¹⁶ Hinu Yesu amalakisa kwa kujova, “Mewawa wa pamwishu yati vivya wa vakutumbula na vakutumbula yati vivya wa pamwishu.”

*Yesu ijova mala ya datu ndava ya lifwa laki
(Maluko 10:32-34; Luka 18:31-40)*

¹⁷ Yesu peavi munjila kuhamba ku Yelusalemu, ndi akavatola vawuliwa vaki kumi na vavili vala kuchiyepela, na munjila kuni vigenda akavajovela. ¹⁸ “Mlola, tihamba ku Yelusalemu kwenuko ndi Mwana wa Mundu yati igotolewa kwa Vakulu va kuteta na vawula va malagizu ga Chapanga geampeli Musa navene yati vakumhamula lifwa. ¹⁹ Kangi yati vakumgotola kwa vandu vangali Vayawudi, navene yati vakumvevesa na kumtova ndonga, na kumkoma kwa kumvamba pamsalaba nambu paligono la datu yati iyuka.”

*Luyupu lwa mau
(Maluko 10:35-45)*

²⁰ Penapo nyina wavi vana va Zebedayo amhambili Yesu pamonga na vana vaki vavili, akamfugamila na kumuyupa chila cheigana.

²¹ Yesu akamkota, “Ugana kyani?”

Mau yula akayangula, “Lagazila muunkosi waku vana vangu ava vavili vatama, mmonga upandi waku wa kulyelela na yungi wa kumangeya.”

²² Yesu akamyangula, “Nakuchimanya chemwiyupa. Wu, mwihotola kunywelela chikombi cha mang’ahiso cheninywela nene?”

Vakamyangula, “Tihotola.”

²³ Akavajovela, “Chakaka yati mwinywelela chikombi changu, nambu kumtamisa mundu upandi wa kulyelela amala kumangeya ndi lihengu langu lepi, lijambu lenilo yati vipewa vala vevatendelekiwi na Dadi wangu.”

²⁴ Vawuliwa kumi vala pevayuwinili genago, vakavayomela vala valongo vavili. ²⁵ Nambu Yesu akavakemela pamonga na kuvajovela, “Mwimanya kuvya vachilongosi va mulima vakuvalongosa vandu vavi kwa makakala, na vachilongosi vakuvakita vandu avo kuvya vavi. ²⁶ Nambu kwinu yikotoka kuvya genago, nambu mweigana kuvya mkulu pagati yinu yikumgana avyai muhengaji winu, ²⁷ na yeyoha mweigana kuvya wa kutumbula pagati yinu, yikumgana avyai mtumisi winu. ²⁸ Ndava muni Mwana wa Mundu nakubwela kuhengewa, nambu kuvahengela na kuwusa wumi waki ndava ya kuvagombola vandu vamahele.”

*Yesu akuvalamisa vangalola vavili
(Maluko 10:46-52; Luka 18:35-43)*

²⁹ Yesu na vawuliwa vaki pavawuyayi ku Yeliko msambi uvaha wa vandu vamlandili. ³⁰ Ndi vangalola vavili vevatamili pamuhana ya njila, pevayuwini kuvya Yesu ibwela na njila yeniyi, vakajova kwa lwami luvaha, “Bambu, Mwana wa Daudi utihengela lipyana.”

³¹ Msambi wa vandu wula wavahakalili na kuvajovela vagunai. Nambu vene vakayonjokesa kujova kwa lwami luvaha, “Bambu, Mwana wa Daudi utihengela lipyana!”

³² Yesu akayima akavakemela na kuvakota, “Wu, mwigana nivahengela kyani?”

³³ Vakamyangula, “Bambu, tigana kulola.”

³⁴ Hinu Yesu avahengili lipyana, ndi akavapamisa mumihu gavi, ndi bahapo vakahotola kulola, vakamulanda.

21

*Yesu iyingila ku Yelusalemu kwa chilulu
(Maluko 11:1-11; Luka 19:28-40; Yohani 12:12-19)*

¹ Yesu na vawuliwa vaki pavahegelili, ku Yelusalemu na kuhika Betifage kuchitumbi cha Mizeituni ndi akavatuma vawuliwa vaki vavili, ² akavajovela, “Muhamba pachijiji cha palongolo yinu yati mwikolela lipunda na mwana waki vakungwiwi, muvawopola muniletelayi nene. ³ Ngati mundu akavakota chochoha, mumjovela, ‘Bambu akumgana,’ Bahapo yati akuvalekela.”

⁴ Mambu ago gahengiki muni malovi geajovili Mlota wa Chapanga gatimilayi,

⁵ “Ujovela muji wa Siyoni,

Lola, Nkosi waku akukubwelela!

Mngolongondi na akweli panani ya lipunda,
mwana wa lipunda hinyama yeyigega ndwika.”

⁶ Mewa vawuliwa vaki vakahamba na kukita ngati chevalagaziwi na Yesu. ⁷ Vamletili lipunda na mwana waki, vakavayambatisa nyula panani yavi, na Yesu akatama panani yaki. ⁸ Msambi uvaha wa vandu vadandisi nyula zavi munjila na vangi vadumwili matutu ga mikongo na kudandasa munjila. ⁹ Msambi wa vandu vevamlongolili na vevamulandili vala vakajova kwa lwami luvaha. "Ulumbiwa Mwana wa Daudi! Amotisiwa mwenuyo mweibwela paliina la Bambu! Chapanga alumbiwa kunani!"

¹⁰ Yesu peavi mukuyingila ku Yelusalemu, muji woha wakenyemwiki. Vandu vakotanayi, "Mwenuyu ndi yani?"

¹¹ Vandu vangi pagati ya msambi wula vakayangula, "Mwenuyu ndi Yesu mlota wa Chapanga, kuhuma ku Nazaleti muji wa Galilaya."

Yesu ihamba pa Nyumba ya Chapanga

(Maluko 11:15-19; Luka 19:45-48; Yohani 2:13-22)

¹² Yesu ayingili paluvanja lwa Nyumba ya Chapanga na kuvavinga vandu voha, vevagulisana na kugula vindu pala, azing'anambwisi meza za vabadilisha mashonga. Pamonga na vigoda vya vagulisana ngunda. ¹³ Akavajovela "Yiyandikwi mu Mayandiku Gamsopi, 'Nyumba yangu yati yikemiwa nyumba ya kumyupila Chapanga.' Nambu nyenye muyikitili kuvya libokoselu la vanyagaji."

¹⁴ Vangalola na vachindamile vamhambili Yesu pa Nyumba ya Chapanga, mwene avalamisi. ¹⁵ Nambu Vamteta vakulu va Chapanga na vawula va malagizu vamemili ligoga ndava ya kulola mambu gabwina geahengili Yesu, mewa vana vevajovayi kwa lwami luvaha mu Nyumba ya Chapanga, "Ulumbiwa Mwana wa Daudi." ¹⁶ Vakamjovela, "Wu, wiyuwana vana ava chevijova?"

Yesu akavayangula, "Ena, niyuwana! Wu, mwangasoma mu Mayandiku Gamsopi? Mumilomo ya vana vadebe na vang'anya ndi ujipatili ulumba kamili."

¹⁷ Kangi Yesu akavaleka, akawuka pamuji wenuwo, akahamba ku Betania akagona kwenuko.

Yesu akuhupela likoto mkongo wa mtini

(Maluko 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Chilau yaki lukela Yesu peavi mukuwuya kumuji wenuwo, njala yamvinili. ¹⁹ Auwene mkongo wa mtini mumuhana ya njila, ndi auhambalili, nambu akolili lepi chindu mumkongo wula nga mahamba gene, ndi aupeli likoto akaujovela gakotoka kupambika matunda kutumbula lelu hati magono goha! Bahapo mkongo wula wanyalili.

²⁰ Vawuliwa pavauweni vakakangaswa na lijambu lenilo vakajova, "Ndava kyani mkongo wa mtini unyalili chighafula?"

²¹ Yesu akavayangula, "Nikuvajovela chakaka, ngati mwisadika changali mtahu, yati mwihotola lepi ndu kuhenga ago, nambu hati kuchijovela chitumbi, 'Utupuka apa, na ukujitaga munyanja,' Yati yiyva mewa. ²² Na chochoha chemwiyupa kwa kumuyupa Chapanga, mwakasadika yati mwipata."

Likotesi ndava ya uhotola wa Yesu

(Maluko 11:27-33; Luka 20:1-8)

²³ Yesu ayingili mu Nyumba ya Chapanga kuwula, hinu peavi mukuwula. Vamteta vakulu na vagogo va vandu vamkotili "Wihenga mambu genago kwa uhotola woki? Ndi yani mweakupeli uhotola wenuwo?"

²⁴ Yesu akavayangula, "Nene yati nikuvakota likotesi limonga, na ngati muniyangwili ndi nene yati nikuvajovela nihenga mambu aga kwa uhotola woki. ²⁵ Wu, uhotola wa Yohani Mbatizaji wahumili koki? Wu, wahumili kunani kwa Chapanga amala wahumili kwa vandu?"

Nambu vakajovesana vene kwa vene, "Tikajova, 'Wahumili kunani kwa Chapanga? Yati akutikota, ndava kyani nakusadika?' ²⁶ Na ngati tijovili, gahumili kwa vandu, tiyogopa msambi wa vandu muni voha viyidakila kuvya Yohani ndi mlota wa Chapanga." ²⁷ Hinu vamyangwili, "Nakumanya!"

Namwene Yesu akavajovela na nene nikuvajovela lepi, nihenga mambu aga kwa uhotola woki.

Luhumu lwa vana vavili

²⁸ "Nyenye mwihololela wuli, mundu mmonga avili na vasongolo vavili. Akatumbula kumjovela yula wa kutumbula, mwana vangu lelu uhamba kungunda wangu wa mizabibu ukahenga lihengu. ²⁹ Msongolo yula akamyangula, 'Mbwitu,' Nambu mwanakandahi ang'anamwisi maholo gaki, akahamba kuhenga lihengu. ³⁰ Yula dadi akamjovela mwana wa pili galagala. Namwene akayidakila ena Dadi, Nambu nakuhamba. ³¹ Wu, yani pagati ya vavili venavo mweahengili maganu ga dadi waki?"

Vakamyangula, “Mwana wa utumbula yula.”

Hinu, Yesu akavajovela, “Nikuvajovela chakaka vatola kodi na vakemi yati vakuvalongolela kuyingila muunkosi wa Chapanga.” ³² Muni Yohani abwelili kwinu na kuvalangisa njila ya kumganisa Chapanga, nyenye nakuyisadika, nambu vatola kodi na vakemi vamsadiki. Hati pamonga na kugalola genago goha, nambu nyenye nakumuwuyila Chapanga na kumsadika.

Luhumu lwa ku mgunda wa mizabibu na valimaji
(Maluko 12:1-12; Luka 20:9-19)

³³ Yesu akajova, “Myuwana luhumu lungi,” Mundu mmonga mkolo nyumba alimili mgunda wa mizabibu, akatindisila luwumba, na kugima chiliva cha kuminyila divayi na akajenga mnala. Kangi avakodisi valimaji, akahamba mulima wa kutali. ³⁴ Lukumbi lwa kubena pwalahikili, ndi avatumili vatumisi vaki kwa valimaji vala, muni vakatola lilundu laki la mabenu. ³⁵ Nambu valimaji vala vavakamwili vatumisi venavo, mmonga vakamtova na yungi vakamkoma, na yungi vakamtova na maganga. ³⁶ Kangi mkolo mgunda akavatuma vatumisi vangi vamahele neju kuliku vala va kutumbula. Hinu valimajii vala vakavahengela mewawa. ³⁷ Pamwishu ndi amtumili mwana waki, muni aholalili kuvya. Chakaka yati vakumutopesa mwana vangu. ³⁸ Nambu valimaji vala pevamuwene mwana waki, vakajovesana vene kwa vene, mwenuyu ndi mhali waki, timkoma muni mgunda wenuwu tihala tete! ³⁹ Hinu, vakamkamula na kumtaga kuvala ya mgunda wa mizabibu, ndi vakamkoma.

⁴⁰ Kangi Yesu akavakota “Hinu mkolo mgunda wa mizabibu paibwela yati akuvakita kyani valimaji vala?”

⁴¹ “Vene vakamyangula, yati akuvakoma valimaji venavo na mgunda wula yati akuvapela valimaji vangi vevakumpela lilundu laki la mabenu lukumbi lwa kubena.”

⁴² Yesu akavajovela, “Wu, mwangasoma mu Mayandiku Gamsopi?”

Liganga levabeli vakujenga, hinu ndi liganga likulu la kukumulila nyumba Bambu ndi mweahengili lijambu lenili, ndi la kukangasa neju kwitu!

⁴³ Ndava muni nikuvajovela, “Unkosi wa Chapanga yati uwusiwa kwinu na yati vipewa vandu va mulima wungi vala vevihenga gegakumganisa Chapanga.” ⁴⁴ Yeyoha mweigwilila paliganga lenilo yati idenyekana hipandi hipandi na yeyoha mwelikumgwilila yati likumuyaga nyiminyimi.

⁴⁵ Ndi vamteta vakulu na Vafalisayu pevayuwini miluhumu ya Yesu ndi vamanyalili kuvya akuvajova vene. ⁴⁶ Vene pevalondili njila ya kumkamula, vayogwipi msambi wa vandu muni vene vammanyili kuvya mwene ndi mlota wa Chapanga.

22

Mselebuko wa chakulya cha ndowa
(Luka 14:15-24)

¹ Yesu ajovili nawu kavili kwa miluhumu, akajova. ² “Unkosi wa kunani kwa Chapanga uwanangini na nkosi mweamtendelekili mwana waki mselebuko wa ndowa. ³ Avatumili vatumisi kuvakemela veavagongolili kundowa, nambu vene vabeli kubwela. ⁴ Kangi avatumili vatumisi vangi, akajova muvajovela venivagongolili vala, Mselebuko wula nimali kutendelekela, nimali kuhinja ng’ombi yigosi na mpapakasi yeyikulupili, nitendelekili kila chindu, mbwela kundowa! ⁵ Nambu vevagongoliwi valitopisi lepi lijambu lila, vakahambanila, mmonga kumgunda waki na yungi kumahengu gaki, ⁶ na vangi vavakamwili vatumisi vala vakavaliga na kuvakoma. ⁷ Nkosi yula akayoma, ndi akavatuma manjolinjoli vaki vahamba kuvakomekesa vakomaji venavo na kuyocha muji wavi ⁸ Kangi akavajovela vatumisi vaki, ‘Mselebuko wa ndowa ndi umali kutendelekela, nambu venivagongolili vala nakuganikiwa kubwela. ⁹ Hinu, mhamba hati munjila, voha vemkuvakolela mvakemela vabwela kundowa.’ ¹⁰ Vatumisi vala vakawuka na kuhamba munjila, vavakemela vandu voha vevavakolili, vandu vabwina na vahakau, nyumba ya ndowa yikamema vayehe.”

¹¹ “Nkosi avawene paayingili kuvalola vayehe, amuwene mundu mmonga mwaangawala nyula za ndowa. ¹² Nkosi akamkota, ‘Nkosi uyingi wuli penapa changawala nyula za pandowa?’ Nambu mwene agunili. ¹³ Kangi nkosi akavajovela vahengaji, ‘Mumkunga magendelu na mawoko mumtaga kuvala kuchitita, kwenuko yati ivemba na kuyaga minu.’”

¹⁴ Yesu akamalakisila kujova, “Vamahele vagongoliwi, nambu vevahaguliwi vadebe.”

*Kulipa kodi kwa nkosi mkulu wa Loma
(Maluko 12:13-17; Luka 20:20-26)*

¹⁵ Kangi Vafalisayu vakawuka, vakajovesana ndava ya kumuyonja Yesu kwa malovi gaki. ¹⁶ Ndi vavatumili vamulanda vavi pamonga na vamulanda va chikundi cha Helodi. Vamkota, “Muwula,” “Timanyili kuvya veve ndi mundu wa chakaka, wiwula njila ya Chapanga muuchakaka, changayogopa vandu vijova kyani muni ulongosi wa mundu chindu lepi kwa veve. ¹⁷ Hinu tijovela, uholalela wuli? Wu, chabwina amala lepi, tete kulipa kodi kwa nkosi wa ku Loma ndi mewa ikemelewa Kaisali?”

¹⁸ Nambu, Yesu amanyili uhakau wavi, akavajovela, “Nyenye vahomela ndava kyani mukunilinga? ¹⁹ Mnilangisa lishonga la kulipila kodi!”

Vene vakamlangisa lishonga. ²⁰ Ndi, Yesu akavakota, “Pamihi apa na liina lenili vyeviyandikwi penapa ndi vya yani?”

²¹ Vakamyangula “Ya nkosi wa ku Loma.” Penapo Yesu akavajovela, “Hinu mumpela nkosi wa ku Loma vyaki nkosi wa ku Loma na mumpela Chapanga vyaki Chapanga.”

²² Pevayuwini genago vakakangasa, vakamleka vakawuka.

*Likotesi ndava ya kuyuka
(Maluko 12:18-27; Luka 20:27-40)*

²³ Ligono lenilo pagati ya Vasadukayu vangi vevijova vandu vevafwili viyuka lepi, vamhambalili Yesu na kumkota, ²⁴ vakamjovela “Muwula, Musa atijovili mundu mweagegili afwili changaleka vana, yikumgana mlongo waki amhala lipwela mwenuyo, muni ambabakisila vana mlongo waki ²⁵ Hinu pitu apa pavili na valongo saba. Mwaatumbwili kugega afwili changaleka vana, na mlongo waki amgegili lipwela mwenuyo. ²⁶ Hinu yavi mewawa kwa valongo vangi wa pili na wa datu, mbaka voha saba. ²⁷ Pavamali kufwa valongo venavo voha, ndi na mdala yula afwili. ²⁸ Wu, pa ligono la kuyuka yati ivya mdala wa yani pagati ya valongo vala? Muni voha saba vagegini nayu.”

²⁹ Yesu akavayangula “Nyenye mubudili ndava muni nakumanya Mayandiku Gamsopi wala makakala ga Chapanga. ³⁰ Muni vevafwili paviyuka yati vigege lepi wala kugegewa, ndi vivya ngati vamitumu va kunani kwa Chapanga. ³¹ Nambu ndava ya kuyuka kwa vevafwili, wu, mwangasoma geavajovili Chapanga? Avajovili, ³² ‘Nene ndi Chapanga wa Ibulahimu, Chapanga wa Izaki na Chapanga wa Yakobo.’ Hinu mwene ndi lepi Chapanga wa vevafwili, nambu ndi Chapanga wa vakona wumi.”

³³ Msambi wa vandu wula pevayuwini malovi ago, ukakangasa ndava ya mawuliwu gaki.

*Muhilu ukulu
(Maluko 12:28-34; Luka 10:25-28)*

³⁴ Vafalisayu pevayuwini kuvya Yesu avagunisi Vasadukayu, vakakonganeka pamonga. ³⁵ Mmonga pagati yavi, mweavimmanya malagizu bwina, amkotili Yesu cha kumlinga, ³⁶ “Muwula ndi muhilu woki ukulu mu malagizu?”

³⁷ Yesu akayangula, “ ‘Mgana Bambu Chapanga waku, mumtima waku woha, mumpungu waku woha na muluhala lwaku lwoha.’ ³⁸ Yeniyi ndi muhilu ukulu ndi wa kutumbukana. ³⁹ Na ya pili yeyiwanangana na yeniyi, ‘Ndi mgana muyaku ngati chaukujigana wamwene.’ ⁴⁰ Malagizu goha ga Musa na mawuliwu ga vamlota va Chapanga gihuvalila mihilu yeniyi yivili.”

*Likotesi kumvala Kilisitu Msangula
(Maluko 12:35-37; Luka 20:41-44)*

⁴¹ Vafalisayu pavakonganiki pamonga, Yesu avakotili, ⁴² “Nyenye mwihololela wuli ndava ya Kilisitu? Mwana wa yani?”

Vakamyangula “Mwene ndi mwana wa Daudi.”

⁴³ Yesu, akavajovela, “Ndava kyani,” Kwa makakala ga Mpungu Msopi? Daudi akumkemela mwene Bambu? Muni ajovili,

⁴⁴ Bambu amjovili Bambu wangu, tama muchiwoko changu cha kulyelela,

mbaka nivavika vamakoko vaku kuvya pahi ya magendelu gaku.

⁴⁵ Hinu, ngati Daudi akumkemela, Kilisitu Bambu, yihotoleka wuli kuvya mwana waki?

⁴⁶ Avi lepi mundu mweahotwili kumyangula lilovi. Kutumbula ligono lenilo kawaka mundu mwalingili kumkota kangi.

23

*Mujiyangalilayi ndava vawula va malagizu na Vafalisayu
(Maluko 12:38-39; Luka 11:43-46; 20:45-46)*

¹ Kangi Yesu akaujovela msambi wa vandu pamonga na vawuliwa vaki, ² “Vawula va malagizu na Vafalisayu ndi vevavi na uhotola wa kudandaula malagizu ga Musa. ³ Hinu mugakamula na kugalanda malovi goha gevakuvajovela, nambu mkoto kuyigila matendu gavi, muni vene vihenga lepi gala gevikokosa. ⁴ Vene vikunga ndwika yeyitopa na kuvagegesa vandu mumavega gavi, kuni vene vaganili lepi hati kutalambula lungonji kutangatila kugega. ⁵ Vene vihenga kila chindu, ndava kulolekana na vandu, viwala vindu vivaha vyeviyandikiwi malagizu pamihu gavi na mumawoko na kutalambula lugunyilu lwa nyula zavi. ⁶ Vigana kutama muvigoda vya palongolo pa mselebuko, na muvigoda vya kulongolo munyumba za kukonganekela Vayawudi, ⁷ mewawa vigana kujambuswa cha kutopeswa pandu pa kugulisila na kugula vindu na kukemelewa, ‘Muwula.’ ⁸ Nambu nyenye mkoto kuyidakila kukemelewa ‘Muwula,’ Ndava muni mwavoha nyenye mwavalukolo na Muwula winu ndi mmonga. ⁹ Mewa mkoto kumkemelela mundu yeyoha pamulima apa dadi, muni Dadi winu ndi mmonga ndu mweavi kunani. ¹⁰ Mkoto kuyidakila kukemelewa vachilongosi, muni chilongosi winu ndi mmonga ndu, ndi Kilisitu Msangula. ¹¹ Mweavi mvaha pagati yinu yikumgana avyai muhenga winu. ¹² Na yeyoha mweakujikwiha yati iheleswa, na mweakujihelesa yati ikwihiwa.”

*Yesu avalaumu vandu vevakujikita vabwina
(Maluko 12:40; Luka 11:39-42, 44, 52; 20:47)*

¹³ “Mwalachikolela nyenye vawula va malagizu ga Chapanga geampeli Musa na Vafalisayu! Mukujikita vabwina! Mwidinda mlyangu wa unkosi wa kunani kwa Chapanga palongolo ya mihu ga vandu, mwavene mwiyingila lepi mugati na kuni mukuvayidakila lepi vevigana kuyigila vayingila. ¹⁴ Mwalachikolela nyenye, vawula va malagizu na Vafalisayu, mukujikita vabwina! Ndava muni mwinyaga vindu vya valipwela na kujilangisa kuvya vandu mwemkunganisa Chapanga, kwa kumuyupa Chapanga mulukumbi lutali, ndava yenyo uhamula winu yati yivya yivaha neju.”

¹⁵ Mwalachikolela nyenye vawula va malagizu ga Bambu geampeli Musa na Vafalisayu, mukujikita vabwina! Muvi mulugendu munyanja na mundumba, muni mwilonda mundu mmonga alanda njila yinu ya kumuyupa Chapanga. Pemukumpata mukumkita iganikiwa neju kuhamba mumotu wa magono goha wangajimika kuliku mwavene.

¹⁶ Mwalachikolela nyenye vilongosi vangalola! Mwemwijova ngati mundu alapili mu Nyumba ya Chapanga chindu lepi, nambu mundu akalapa kwa zahabu yevivii mu Nyumba ya Chapanga, ndi chilapu chenicho chikumukamula. ¹⁷ Nyenye mwangalola vayimu! Choki chivaha neju, zahabu amala Nyumba ya Chapanga yeyikuinyambisa zahabu kuvya msopi? ¹⁸ Mwijova kavili mewawa kuvya mundu akalapa pa lusanja lwa luteta ndi chindu lepi, nambu mundu akalapai na luteta lwevivikiwi panani ya lusanja lwenulo ndi chilapu chenicho chikumukamula. ¹⁹ Mwangalola nyenye! Choki chivaha neju luteta amala lusanja lwa luteta yeyikita njombi kuvya ya msopi? ²⁰ Hinu, mundu mweilapa mulusanja lwa luteta, alapili pa lusanja lwa luteta na vindu vyoha vyevivi panani yaki. ²¹ Mewawa na mweilapa kwa Nyumba ya Chapanga alapili kwa yenyo na mwenuyo mwaitama mugati yaki. ²² Na mweilapa kwa liina la kunani kwa Chapanga, alapili pachigoda cha unkosi wa Chapanga, na kwa mwene mweitama pachigoda chenicho.

²³ Mwalachikolela nyenye vawula va Malagizu na Vafalisayu. Mwavahomela! Mukuvawusa vandu lilundu limonga pagati ya kumi hati panani ya manyahi gegingungalila bwina, bizali na ndimbililu, kuni mwileka mambu gavaha ga malagizu ngati kunganisa Chapanga lipyana na sadika. Genago ndi ngamlongolili kuhenga changali kuleka gangi gala. ²⁴ Vachilongosi ngalola mwiwusa livembe muminyweswo, kuni mwimila hinyama yeyikemelewa ngamiya!

²⁵ “Mwalachikolela nyenye vawula va malagizu na Vafalisayu, mwavahomela! Mwisanja chikombi na nkeve cha kuvala, kuni muleka mugati mumemili vindu vyemupatili kwa uhiji na kunota. ²⁶ Veve Mfalisayu ngalola! Tumbula hoti kusanja chikombi na nkele mugati na kuvala yati kwinyamba mewa.

²⁷ Mwalachikolela nyenye, Vawula va malagizu na Vafalisayu, mwemukujikita vabwina! Mwiwanangana ngati matinda gevabakili chokaa gegiloleka kuvala ganyambili, nambu mugati gamemili majege ga mituhi ya vandu vevafwili kwa uhakasa ndalindali. ²⁸ Mewawa nyenye chakuvala mwiloleka ngati vandu vevakunganisa Chapanga, nambu mugati mumemili uhomela na uhakau.”

Yesu ilotela uhamula wewibwela

(Luka 11:47-51)

²⁹ “Mwalachikolela nyenye vawula va malagizu na Vafalisayu, mwavahomela! Mwi-jenga matinda ga vamlota va Chapanga na kunyambisa matinda ga vandu vevamganisi Chapanga. ³⁰ Ndi mwijova, ‘Kuvya mutama lusenje lwa vagogo vinu tihanganili lepi nawu, kuvakoma vamlota va Chapanga!’ ³¹ Hinu, mwavene mukujilangisa kuvya nyenye ndi vana va vandu vala, vevavakomili vamlota va Chapanga. ³² Hinu mumalakisa lihengu levatumbwili vagogo vinu! ³³ Nyenye mayoka chiveleku cha mayoka! Yani mweakuvajovela muhotola kutila ligono la uhamula wa Chapanga? ³⁴ Ndava yenyo nikuvapelekela vamlota va Chapanga, na vandu vevana luhala na vawula va malagizu, vangi pagati yavi yati mukuvakoma na kuvavamba mu msalaba na vangi yati mukuvatova ndonga munyumba zinu za kukonganekela Vayawudi, na vangi yati mukuvajumbisa kuhuma muji umonga mbaka muji wungi. ³⁵ Ndi panani yinu mwigega ngasi va vandu voha vevamganisi Chapanga yeyiyitiki pamulima. Kutumbula kukomiwa kwa Abeli mweangabuda mbaka Zakalia, mwana wa Balakia, mwemwamkomili mu Nyumba ya Chapanga pagati ya pandu pamsopi pa lusanja lwa luteta. ³⁶ Nikuvajovela chakaka, chiveleku ichi yati chihamuliwa ndava ya mambu genago.”

Yesu cheavaganili vandu va Yelusalemu

(Luka 13:34-35)

³⁷ “Yelusalemu! Veve Yelusalemu ukuvakoma vamlota va Chapanga na kuvatova maganga vala venivatumili kwa veve! Mala yilinga niganili kuvavika pamonga vana vaku, ngati ng'uku cheyikuvayuvatila vana mumagwaba gaki, nambu mwaganili lepi! ³⁸ Lola, Nyumba ya Chapanga waku yati yisigalila mang'ova. ³⁹ Muni nikuvajovela kutumbula hinu yati nakunilola kavili mbaka mulukumbi pemwijova, ‘Amotisiwa mwenuyo mweibwela kwa liina la Bambu.’ ”

24

Yesu ilongela ndava ya kugwiswa kwa Nyumba ya Chapanga

(Maluko 13:1-2; Luka 21:5-6)

¹ Yesu awukili mu Nyumba ya Chapanga, peavi mukuhamba vawuliwa vaki vamb-welili na kumlangisa Nyumba ya Chapanga cheyijengiwi. ² Yesu akavajovela, “Ena, mwihotola kugalola goha aga! Nikuvajovela chakaka, kawaka hati liganga limonga lelisigilila panani ya liganga lingi kila limonga yati litagiwa pahi.”

Ng'ani na mang'ahiso

(Maluko 13:3-13; Luka 21:7-19)

³ Yesu peatamili panani ya chitumbi cha mizeituni, vawuliwa vamhambili pachiepela, vakamkota, “Utijovela mambu ago yati gihumila ndali?” Ulangisu woki weulangisa kubwela kwaki na pamwishu wa mulima?

⁴ Yesu akavayangula, mujiyangalila mundu akotoka kuvakonga. ⁵ Ndava muni vamahele yati vibwela kwa liina langu, yati vijova nene ndi Kilisitu Msangula! Na kuvakonga vandu vamahele. ⁶ Nambu mwiyuwana malovi ga ngondo na lwami lwa ngondo, nambu mkoto kuyogopa, muni genago goha giganikiwa kuhumila, nambu mwishu wene wakona. ⁷ Vandu va mulima umonga yati vitovana na mulima wungi, unkosi umonga yati utovana na unkosi wungi. Kuni na kula yati kwivya na njala na mindendemo ya ndima. ⁸ Genago goha yati givya ngati utumbula wa lipyanda la kuvelekewa mwana.

⁹ “Kangi yati vakuvagotola mung'aiswa na kukomiwa. Yati mwivya vandu va kuyomewa na vandu va milima yoha ndava ya kunisadika nene. ¹⁰ Lukumbi lwenulo vamahele yati vakuyileka sadika yavi kung'anamakilana na kuyomelana. ¹¹ Yati vihumila vamlota va udese vamahele yati vakuvakonga vandu vamahele. ¹² Ndava ya kuyonjokeseka neju uhakau ndi uganu wa vandu vamahele yati wipungula. ¹³ Nambu mweisindimala mbaka pamwishu ndi mweisanguliwa. ¹⁴ Lilovi la Bwina yati likokoselewa pamilima yoha muni vandu voha vayuwanyai kwakona mwishu kuhika.”

Chindu chechiyomesa

(Maluko 13:14-23; Luka 21:20-24)

¹⁵ “Hinu pemwilola ‘Chindu chechiyomesa’ Chechijoviwi na Danieli mweavi mlota wa Chapanga liyimili pandu Pamsopi pa Nyumba ya Chapanga,” Mweisoma na amanyai, ¹⁶ penapo ndi vevavi ku Yudea vajumbalila kuchitumbi. ¹⁷ Mweavi kunani ya nyumba yaki akotoka kuhuluka kutola chindu munyumba yaki. ¹⁸ Na mundu mweavikumgunda

akotoka kuwuya mumblele, kutola nyula yaki. ¹⁹ Lukumbi lwenulo vamau mwemuvi na ndumbu na mwemunyong'esa yati mwing'aika neju! ²⁰ Ndi mumuyupayi Chapanga kutila kwinu kukotoka kuvya mu ligono la mbepu amala Ligono la Kupumulila! ²¹ Ndava muni lukumbi lwenulo yati kwivya na mang'ahiso gakulu gangahumila kuhuma kutumbula kwa mulima mbaka lelu, katu yihumila lepi kavili. ²² Ngati magono genago yagapungwizwi lepi, kawaka mundu mweasanguliwi, nambu ndava ya vevahaguliwi vala ndi magono genago gapungwizi.

²³ "Hinu, magono genago mundu akavajovela, 'Lola, Kilisitu Msangula!' 'Avi apa amala avi pala!' Mkoto kusadika. ²⁴ Muni yati vihumila vakina Kilisitu vangi va udese na vamlota va udese. Yati vihenga ulangisu uvaha na gachinamtiti muni vavakonga yikahotoleka hati vevahaguliwi na Chapanga. ²⁵ Myuwanila, nimali kuvajovela, kwakona lukumbi kubwela."

²⁶ "Hinu ngati vakavajovela mlola Kilisitu Msangula, avi kulugangatu, mkotoka kuhamba, amala mlola ajifiyili mugati, mkoto kusadika, ²⁷ Ndava kubwela kwa Mwana wa Mundu yati kulolekana ngati lumuli lwa mbamba chelumweta kuhuma kwe lihumila lilanga mbaka kwe litipama lilanga.

²⁸ Pala peuvi mtuhi ndi pagikonganeka manditi."

Kubwela kwa Mwana wa Mundu

(Maluko 13:24-27; Luka 21:25-28)

²⁹ "Bahapo pegimalika mang'ahiso ga magono ago, lilanga yati lisopiwa chitita, mwehi lwalava lepi na lumuli, ndondo yati zigwa kuhumila kunani kumahundi, na makakala vindu vevivi kunani yati vinyugusika. ³⁰ Kangi, ulangisu wa Mwana wa Mundu yati yiwonekana kunani, ndi penapo makabila goha ga pamulima apa yati givembeneka kumuyupa Chapanga, yati vakumlola Mwana wa Mundu ibwela kuhuma kunani ku mahundi avi na makakala na ukulu neju. ³¹ Lwami luvaha lwa lipenenga yati luyuwatika, mwene akuvatuma vamtumu vaki va kunani kwa Chapanga na kuhamba kuvakemela vala voha vevahaguliwi na Chapanga, kuhuma pandi zoha mcheche za mulima, kuhuma mwishu umonga wa pamulima mbaka mwishu uwu wungi."

Luhumu lwa mkongo wa mtini

(Maluko 13:28-31; Luka 21:29-33)

³² "Mujiwula kuhuma mkongo wa mtini, bahapo limbanda laki lakatumbula kumela na kuhomola mahamba, mwimanya kuvya lukumbi lwa kubena luvi papipi. ³³ Mewawa na nyenye pemwilola mambu genago goha cheghumila, mumanya kuvya lukumbi luvi papipi. ³⁴ Chakaka nikuvajovela, chiveleku chenichi chipita lepi kwakona mambu genago kuhumila. ³⁵ Kunani kwa Chapanga na pamulima yati ziwuka, nambu malovi gangu katu giwuka lepi."

Kawaka mweimanya ligono amala lukumbi

(Maluko 13:32-37; Luka 17:26-30, 34-36)

³⁶ "Nambu kulivala ligono amala lisaa lenilo, avi lepi mundu mwaimanya lubwela ndali, hati vamtumu va kunani amala Mwana. Nga Dadi mwene ndi mweimanya. ³⁷ Ndava muni ngati chayavi lusenje lwa Nuhu, ndi mewawa cheyivya peibwela Mwana wa Mundu. ³⁸ Muni lusenje lwenulo kwakona kutonya fula yikulu, vandu vakalilya na kunywa, na vigege na kugegewa, mbaka lukumbi Nuhu peayingili muwatu uvaha weukemiwa Safina. ³⁹ Vamanyili lepi chechahumila mbaka fula yikulu payabweli na kuvayola voha. Ndi yivya mewawa paibwela Mwana wa Mundu. ⁴⁰ Lukumbi lwenulo vandu vavili yati vivya kumgunda mmonga yati itoliwa na yungi yilekewa. ⁴¹ Vamau vavili yati vivya mukuyaga mabenu, mmonga yati itoliwa na yungi ilekewa.

⁴² Hinu, mujiyangalila! Ndava muni mmanyi lepi ligono la kubwela Bambu winu. ⁴³ Nambu mumanya lijambu lenili, ngati mkolo nyumba kuvya amanyai ligono leibwela mhiji, ngaajitendekili, ngaayileki lepi nyumba yaki yidenyewayi na mhiji. ⁴⁴ Ndava yeniyoyi, mewawa nyenye mujitendelekela, muni Mwana wa Mundu yati ibwela lisaa mwangalimanya."

Mtumisi msadikika na angasadikika

(Luka 12:41-48)

⁴⁵ Yesu akayendelela kujova, "Wu, yani ndi mtumisi msadikika na mweavi na luhala? Mkulu waki amuvikii kuvayimalila vatumisi vayaki, avapela chakulya pa lukumbi lwaki. ⁴⁶ Ahekayi mtumisi yula, mkulu waki akawuya yati akumkolela ihenga mewa. ⁴⁷ Nikuvajovela chakaka, mkulu waki yati akumvika mtumisi mwenuyo kuvya myimilila wa vindu vyaki vyoha. ⁴⁸ Nambu ngati mtumisi yula mhakau akahololela mumtima waki kuvya mkulu waki ichelewa kuwuya, ⁴⁹ kangu itumbula kuvatova vatumisi na

kutumbula kulya na kunywa pamonga na vachigaligali. ⁵⁰ Mkuu waki yati iwuya ligono angalimanya na lisaa angahololela. ⁵¹ Mkuu waki yati akumdumulana neju hipandi na kumvika lilundu limonga na la vandu vevakujikita vabwina kwenuko ndi yati ivemba na kuyaga minu.”

25

Luhumu lwa vasikana kumi

¹ Kangi lukumbi lwenulo, Unkosi wa kunani kwa Chapanga uwanangana na vakamwali kumi vevagegili hahi zavi, vevahambili kumlindila mkolo ndowa. ² Mhanu pagati yavi vavi vayimu na mhanu vangi vavi na luhala. ³ Vala vayimu vagegii hahi zavi, nambu vagegili lepi mahuta gangi gachibana. ⁴ Nambu vevavi na luhala vala vagegili mahuta muchupa na mu hahi zavi. ⁵ Ndava muni mkolo ndowa acheliwi kubwela, ndi vasikana vala vatumbwili kutitila na vakagona.

⁶ “Pagati ya kilu lwami luvaha lwayuwaniki, ‘Yumuka, mkolo ndowa ibwela mhamba mukampokela!’ ⁷ Kangi vakamwali vala voaha vakayumuka, na kutendelekela hahi zavi. ⁸ Vayimu vala vakavajovela vayavi vevavi na luhala, mutitangatila mahuta ginu padebe, ndava muni hahi zitu zijimika. ⁹ Nambu vevavi na luhala vala vakavayangula, lepi, ‘Gikola lepi, nyenye na tete.’ ‘Mbanga mhamba kuliduka mukajigulila mwavene.’ ¹⁰ Hinu, vakamwali vayimu vala, pevahambili kugula mahuta, mkolo ndowa ndi abwelili, vevajitendelekili vala vayingili munyumba ya ndowa pamonga nayu, kangi mlyangu wadindiwi.”

¹¹ Mwanakandahi vakawuya vakamwali vangi vala, vakakemela “Mkuu, ‘Mkuu, tidindulila!’ ¹² Nambu mkuu yula akavayangula, ‘Nikuvajovela chakaka, nakuvamanya nyenye.’ ”

¹³ Kangi Yesu akavajovela, “Mujiyangalila! Ndava mwimanya lepi ligono amala lisaa yeibwela Mwana wa Mundu.”

Luhumu lwa vatumisi vadatu

(Luka 19:11-17)

¹⁴ “Kangi Unkosi wa kunani kwa Chapanga uwanangana ngati mundu mmonga mweaganili kuhamba lugendu lwa kutali, avakemili vatumisi vaki na kuvagotolela vindu vyaki. ¹⁵ Akavapela kila mundu ngati cheavi na uhotola waki, mmonga mahaku mhanu ga mashonga na yungi mahaku gavili ga mashonga na yungi talanta yimonga ya mashonga akahamba. ¹⁶ Yula mweagotoliwi talanta mhanu za mashonga, bahapo akazihengela lihengu na, kuziyonjokesa mahaku gangi mhanu. ¹⁷ Mewawa yungi mweagotoliwi mahaku gavili ga mashonga, akayonjokesa mahaku gangi gavili. ¹⁸ Nambu mtumisi mweagotoliwi talanta yimonga ya lishonga akahamba kugimila pahi, kuyifiya mashonga ga mkuu waki.”

¹⁹ “Pagamaliki magono gamahale, mkuu yula awuyili na kutumbula kuvalanga vindu mashonga gaki pamonga nawu. ²⁰ Yula mtumisi mweagotoliwi mahaku mhanu ga mashonga abwelili kuni agegili mahaku ga mashonga gangi mhanu, ndi akamjovela, ‘Mkuu, wanipeli talanta mashonga mhanu, hinu niyonjokisi talanta zingi mhanu zeniyonjokisi.’ ²¹ Mkuu waki, akamjovela ‘Uhengili chabwina, mtumisi msadikika na mbwina.’ Usadikiwi mu mambu gadebe yati nikugotolela mambu gavaha. Bwelayi uhakayi pamonga na mkuu waki!”

²² “Kangi mtumisi yungi mweagotoliwi mahaku gavili ga mashonga, abwelili, na kujova, ‘Mkuu wanigotolili mahaku gavili ga mashonga, lola aga apa mahaku gangi gavili geayonjokisi.’ ²³ ‘Mkuu waki akamjovela, chabwina, veve mtumisi msadikika na mbwina!’ ‘Ukitili chabwina mu mambu gadebe, yati nikugotolela mambu gavaha, bwelayi uhakayi pamonga na nene.’ ”

²⁴ “Nambu yula mweagotoliwi talanta yimonga ya lishonga, abwelili akajova, ‘Mkuu nikumanyili veve wa mundu munonopo wibena pewangalima, na kutola pewangandasa mbeyu.’ ²⁵ Ndi nayogwipi, nagimili pandima na kufiya lishonga laku. Hinu ndi utola yaku.’ ”

²⁶ “ ‘Mkuu waki akamyangula veve mtumisi mhakau na mkata! Wimanya kuvya nene nibena panangagaba, na kuyola pala panangandasa?’ ²⁷ Ndi yakuganili uvika mashonga gangu kwa vandu vevibadilisha na kuwusa mashonga, ndi nene nganitoli chiyonjokesu na mashonga gangu! ²⁸ Hinu mumnyaga mashonga genago, na mumpelayi yula mweavi na talanta kumi za mashonga. ²⁹ Ndava, mundu yeyoha mweavi na chindu yati ipewa na kuyonjokesewa. Nambu yula angali chindu, hati chidebe chevili nachu yati inyagiwa. ³⁰ Na mtumisi yula angali chiyonjokesu, mtaga kuvala kuchitita kwenuko ndi yati kuvya na luvemba na kuyaga minu.”

Uhamula wa mwishu

³¹ "Lukumbi Mwana wa Mundu peibwela muukulu waki pamonga na vamitumu vaki va kunani kwa Chapanga, penapo yati itama panani ya chigoda cha unkosi chechivii na ukulu. ³² Vandu va milima yoha yati vikonganeka pamonga palongolo yaki. Mwene ndi akuvapangula vandu ngati mdimaji cheipangula mambelele na mene. ³³ Mwene yati ivika mambelele ndi vandu vabwina palongolo ya Chapanga muchiwoko chaki cha kulyela na mene ndi vandu vahakau muchiwoko chaki cha kumangeya." ³⁴ Kangi Nkosi akuvajovela vala vevavi upandi waki wa kulyela, mbwela, nyenye mwemumotisiwi na Dadi wangu! Mupokela unkosi wemuvikiwi kutumbula kuwumbwa kwa mulima. ³⁵ Muni penavi na njala mwanipeli chakulya, navi na njota mwanipeli manji, avi myehe mwanipokili panyumba yinu, ³⁶ navi nangayatila mwaniwaliki, navi mtamu mwabweli kunilola, navi muchifungu mwanigendelili kunilola.

³⁷ "Penapo vandu vabwina palongolo ya Chapanga yati vakamyangula 'Bambu, takuwene ndali njala yikuvina petakupeli chakulya, amala uvi na njota tete takupeli manji? ³⁸ Ndali takuwene wa myehe ndi tete takupokili, amala wavi changayatila takuwaliki? ³⁹ Ndali patakuwene una utamu amala muchifungu tabweli kukulola?' ⁴⁰ Nkosi yati akuvayangula, 'Nikuvajovela chakaka, chindu chochoha chamumhengili mmonga wa valongo vangu vadebe ava, mwanihengili nene.' "

⁴¹ "Kangi yati akuvajovela vala va upandi wa kumangeya, 'Muwuka, palongolo yangu nyenye mwempewili likoto mhamba kumotu wangajimika wa magono goha gangali mwishu weutendelekiwi kwa Setani na vamitumu vaki. ⁴² Ndava njala peyanivili nyenye mwanipeli lepi chakulya, penavi na njota nyenye mwanipeli lepi manji. ⁴³ Penavi myehe nyenye mwenipokili lepi, penavi changayatila nyenye mwaniwaliki lepi, penavi mtamu na penavi muchifungu nyenye mwabweli lepi kunilola.' "

⁴⁴ "Penapo yati viyangula, 'Bambu, ndali petakuwene njala yikuvina, amala uvi na njota amala myehe amala changayatila nyula amala mtamu amala muchifungu tete takuhengili lepi?' ⁴⁵ Bambu yati iyangula, 'Nikuvajovela chakaka, chindu chochoha chamwabeli kumuhengela, mmonga wa vadebe ava, ndi mwabeli kunihengela nene.' ⁴⁶ Hinu, venava yati vihamba kumbunu wa magono goha, nambu vala vandu vabwina palongolo ya Chapanga yati vihamba kuwumi wa magono goha gangali mwishu."

26*Mpangu wa kumkoma Yesu*

(Maluko 14:1-2; Luka 22:1-2; Yohani 11:45-53)

¹ Yesu peamalakisi kujova malovi genago, ndi akavajovela vawuliwa vaki, ² "Mumanyili kuvya gasigalili magono gavili, yati kwivya na mselebuko wa Pasaka, hinu Mwana wa Mundu yati igotolewa muni avambiwa na kufwa pamsalaba."

³ Lukumbi lwenulo vakulu va kuteta na vawula va Malagizu vakonganiki pamonga muluvanja lwa mteta mkulu liina laki Kayafa. ⁴ Vakajovesana ndava ya kumkamula Yesu kwa mfiyu na kumkoma. ⁵ "Vakajova, nambu tikotoka kuhenga lijambu lenili lukumbi lwa mselebuko wa pasaka, muni vandu vakotoka kuhenga chitututu."

Yesu vakumnyala mahuta ku Betania

(Maluko 14:3-9; Yohani 12:1-8)

⁶ Yesu peavi ku Betania, ku nyumba ya Simoni mweavi na mabudi, ⁷ mau mmonga mweavi na kachupa ya alabasta kamahuta geginungalila bwina na ga mashonga gamahela, ambwelili na kumyitila pamutu Yesu peilya chakulya. ⁸ Hinu vawuliwa vaki pavagaweni genago vayomili, vakakota, "Luyagu lwenulo lwa kyani?" ⁹ "Ndava mahuta ago geginungalila bwina ngagaguliswi kwa mashonga gamahela, na kuvapela vangangu mashonga ago!"

¹⁰ Yesu agamanyili maholo gavi, ndi akavajovela, "Ndava kyani mukumung'aha mau mwenuyu? Mwene anihengili lijambu labwina neju. ¹¹ Ndava muni yati mwivya na vangangu pamonga nawu magono goha, nambu nene yati nakuvya pamonga na nyenye magono goha. ¹² Mau mwenuyu aniyitili mahuta geginungalila bwina ndava kunitendekeha higa yangu kwa maziku. ¹³ Nikuvajovela chakaka, pamulima poha Lilovi la Bwina lenili pelikokoselewa, chitendu cheahengili mau uyu yati chiluwuliwa ndava ya kumkumbuka mwene."

Yuda iyidakila kumung'anamukila Yesu

(Maluko 14:10-11; Luka 22:3-6)

¹⁴ Kangi mmonga pagati ya vawuliwa vaki kumi na vavili vala mweikemiwa Yuda Isikalioti, akahamba kwa vakulu va kuteta, ¹⁵ akavakota, "Yati mukunipela kyani ngati

nivagotolili Yesu?" Vamvalangili hipandi selasini vya madini ga feza. ¹⁶ Kutumbula ligono lenilo Yuda akalonda nafwasi ya kumng'anamukila.

*Yesu na vawuliwa vaki vilya chakulya cha Pasaka
(Maluko 14:12-21; Luka 22:7-13; 21-23; Yohani 13:21-30)*

¹⁷ Ligono la kutumbula kwakona mselebuko wa mabumunda gangali ngemeku, ndi vawuliwa vamhambili Yesu vakamkota, "Wigana koki tikutendelekeha chakulya cha Pasaka?"

¹⁸ Mwuliwa akavayangula, "Mhamba kumuji kwa mgosi mmonga na kumjovela," Muwula ajovili, ligono laki lihegelili nene na vawuliwa vangu yati tilya chakulya cha Pasaka kwa veve.

¹⁹ Vawuliwa vakatendelekela ngati Yesu chevalagizili vakatendelekela chakulya cha Pasaka.

²⁰ Palatipimi lilanga, Yesu atamili kulya chakulya pamonga na vawuliwa vaki voha kumi na vavili. ²¹ Pavavi mukulya, Yesu akavajovela, "Nikuvajovela chakaka mmonga winu yati akuning'anamukila."

²² Vawuliwa vakavya vakaviniswa neju mtima, vakatumbula kukotana mmonga mmonga, "Bambu! Wu, ndi nene?"

²³ Yesu akayangula "Mweijwiga libumunda munkeve pamonga na nene ndi mweakuning'anamukila. ²⁴ Mwana wa Mundu yati ifwa ngati chegijova Mayandiku Gamsopi, nambu aalachikolela mundu yula mweamng'anamukila! Ngayivii mbanga mundu mwenuyo ngaavelekewi lepi."

²⁵ Yuda ndi mweamung'anamukili, akamkota "Muwula wu, ndi nene?" Yesu akayangula "Ujovili wamwene."

*Chakulya cha Bambu
(Maluko 14:22-26; Luka 22:14-20; 1 Vakolinto 11:23-25)*

²⁶ Pevavi mukulya, Yesu akatola libumunda, akamsengusa Chapanga akayimetula, akavapela vawuliwa vaki akajova, "Mtola mlyayi, yeniyi ndi higa yangu."

²⁷ Kangi akatola chikombi cha divayi, akamsengusa, akavapela akajova, "Mnywayi nyenye mwavoha, ²⁸ muni yeniyi ndi ngasi yangu yeyilangisa lilaganu, yeyiyitika ndava kuvalekekesa vandu vamahele kumbudila Chapanga. ²⁹ Nikuvajovela, ninywa lepi kavili divayi ya zabibu mbaka pa ligono peninywa ya mupya pamonga na nyenye mu Unkosi wa Dadi wangu."

³⁰ Pavamali kuyimba lunyimbu lwa kumlumba Bambu, vakawuka na kuhamba kuchitumbi cha Mizeituni.

*Yesu ilota kuvya Petili yati akumbela
(Maluko 14:27-31; Luka 22:31-34; Yohani 13:36-38)*

³¹ Kangi Yesu akavajovela, "Lelu kilu mwavoha nyenye yati mwitila na kunileka namwene, muni ndi chegijova Mayandiku Gamsopi, 'Yati nikumkoma mdimaji, na msambi woha wa mambelele yati wipechengana.'

³² Nambu panakayukayi, yati nikovalongolela ku Galilaya."

³³ Penapo Petili akamyangula, "Hati ngati voha yati vakutila, nambu nene katu nikukuleka lepi."

³⁴ Yesu akamyangula Petili, "Nikujovela chakaka, kilu yiyiyi kwakona lijogolo kuvika yati ukunibela mala yidatu."

³⁵ Petili akamjovela kavili, "Hati ngati yikunigana nifwayi pamonga na veve katu nikuleka lepi." Na vala vawuliwa vangi vakajova mewawa.

*Yesu akumuyupa Chapanga ku Gesemane
(Maluko 14:32-42; Luka 22:39-46)*

³⁶ Kangi Yesu na vawuliwa vaki vakahamba pamonga pandu pepikemelewa Gesemane, ndi akavajovela, "Mtama apa na nene nihamba pala kumuyupa Chapanga."

³⁷ Avatolili Petili na vana vavili va Zebedayo, Yesu akatumbula kuviniswa mtima na man'gaiso. ³⁸ Kangi akavajovela, "Niviniswa neju mumtama hati papipi kufwa. Mtama bahapa mkoto kugona pamonga na nene."

³⁹ Akahegelela palongolo, akagwa cha kukupama, akamuyupa Chapanga. "Dadi wangu, ngati yihotoleka chikombi ichi cha man'gaiso chiniyepa, nambu lepi chenigana nene, ndi ngati chaugana wamwene."

⁴⁰ Kangi akavawuyila vawuliwa vala, avakolili vavi lugono. Akamkota Petili, "Wu, nakuhotola kutama changagona pamonga na nene hati saa yimonga ndu? ⁴¹ Mkoto

kugona mumyupa Chapanga mkoto kugwa mukulingiwa. Mpungu wigana nambu higa yitamu.”

⁴² Yesu akahamba kavili, kumuyupa Chapanga, “Dadi wangu, ngati yihotoleka lepi chikombi cha man'gaiso aga chihamba changanywa nene, hinu mganu waku uhengekayi.” ⁴³ Peavawuyili kavili, na kuvakolela vagonili, ndava vavi na lugono neju.

⁴⁴ Akavaleka, akahamba kangu mala ya datu kumuyupa Chapanga mu malovi galagala. ⁴⁵ Kangi akavahambila vawuliwa vala akavajovela, “Wuli, mwakona mwigona na kupumulila? Mlodayi! Lukumbi lwene luhikili, na Mwana wa Mundu yati igotolewa kwa vandu vevambudila Chapanga. ⁴⁶ Muyima, tihamba. Mlodayi! Mweakunigotola yula avi papipi.”

Yesu ikamuliwa

(Maluko 14:43-50; Luka 22:47-53; Yohani 18:3-12)

⁴⁷ Lukumbi Yesu akona ilongela nawu, akabwela Yuda, mmonga pagati ya vawuliwa vaki kumi na vavili. Mwene pamonga na vandu vamahele vevagegili mapanga na vibonga vevatumwili na vakulu va kuteta na vagogo va vandu. ⁴⁸ Yuda mweakumng'anamukila Yesu amali kuvalangisa ulangisu “Yula mwenikumkumbatila ndi mumkamula.”

⁴⁹ Hinu Yuda akamhegelela Yesu na kumjambusa, “Tukuwoni, Muwula,” Ndi akamkumbatila.

⁵⁰ Yesu akamyangula “Nkozi, kitayi cha ubweli kukita.”

Penapo vandu vala vakamhegelela na vakamukamula Yesu, vakamvika muulonda wavi. ⁵¹ Mmonga wa vala vevavi pamonga na Yesu, akaholomola upanga waki akamtova nawu mtumisi wa Mteta mkulu akamdumula likutu. ⁵² Penapo Yesu akamjovela, “Wuyisa upanga waku pachihaku paki, ndava yeyoha mweikoma na upanga yati ifwa na upanga. ⁵³ Wu, mwihololela lepi nihotola kumuyupa Dadi wangu, mwene ngaanileteli hinu misambi neju ya kumi na yivili va manjolinjoli vमितुमु vaki va kunani? ⁵⁴ Nambu gitimila wuli Mayandiku Gamsopi gegijova kuvya cheyiganikiwa gavyai?”

⁵⁵ Lukumbi lulolo Yesu akaujovela msambi wa vandu vala vevabweli kumkamula, “Wu, mbweli na mapanga na vibonga kunikamula ngati nene mwenangayidakila malagizu? Magono goha navi mu Nyumba ya Chapanga niwula, nambu mwanikamwili lepi.

⁵⁶ Nambu mambu genaga goha gahengiki muni malovi gegajoviki na vamlota va Chapanga mu Mayandiku Gamsopi gatimilayi.” Kangi vawuliwa voha vakamleka na kutila.

Yesu palongolo ya libanji

(Maluko 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yohani 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Vandu vala vevamkamwili Yesu vambahikili kunyumba ya Kayafa Mteta Mkulu, pavakonganiki vawula va malagizu na vagogo va Vayawudi. ⁵⁸ Nambu Petili amlandili Yesu cha kutali mbaka kuluvanja lwa Mteta Mkulu, akayingila mugati pamonga na valonda muni alola mambu gegihumila. ⁵⁹ Hinu vamteta vakulu na vakulu va Luvanja voha vakalonda malovi gaudese ndava ya Yesu muni vamkoma. ⁶⁰ Nambu nakupata chindu chochoha pamonga na ago, vabweli vandu vamahele kujova udese, pamwishu vabweli vandu vavili, ⁶¹ ndi vakajova, “Mundu uyu ajovili, 'Thotola kudenya Nyumba ya Chapanga na kujenga kavili mu magono gadatu.’”

⁶² Mteta Mkulu akayima akamkota Yesu “Wu, wiyangula lepi? Vandu ava vakukutakila kyani kukuvala veve?” ⁶³ Nambu Yesu agunili nuu. Mteta Mkulu, akamjovela, “Nikulapakisa kwa Chapanga mweavimumi, utijoveleyi ngati veve ndi Kilisitu, Mwana wa Chapanga!”

⁶⁴ Yesu akayangula, “Wamwene umali kujova! Nambu nikuvajovela, kuhuma hinu yati mukumlola Mwana wa Mundu atamili muchiwoko cha kulyelela cha Bambu mweavi na makakala, ibwela panani ya mahundi ga kunani kwa Chapanga.”

⁶⁵ Penapo, ndi Mteta Mkulu akapapula nyula zaki, akajova, “Amuligili Chapanga! Tigani lepi mundu yungi wa kumtakila! Hinu niyuwini cheamligili Chapanga! ⁶⁶ Nyenye muhololela wuli?”

Vene vakamyangula, “Yikumgana akomiwa!”

⁶⁷ Kangi vakamuhunyila mata kumihu, vakamtova na vangi vakampamanda ⁶⁸ vakamkota, “Ulotelayi, veve Kilisitu Msangula! Ndi yani mweakutovili!”

Petili akumbela Yesu

(Maluko 14:66-72; Luka 22:56-62; Yohani 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Petili atamili kuvala ya luvanja. Ndi mtumisi mmonga mdala amhambili, akamjovela, “Veve wavi pamonga na Yesu wa ku Galilaya.”

⁷⁰ Nambu Petili akabela palongolo ya voha, “Nichimanyi lepi chewijova.” ⁷¹ Petili pahaumayi pamlyangu, mtumisi yungi msikana amuwene, ndi akavajovela vandu vevavi pala. Mundu uyu avi pamonga na Yesu wa ku Nazaleti.

⁷² Petili akabela kavili kwa chilapu, “Nimmanyili lepi mundu uyu.”

⁷³ Mwanakandahi, vandu vevayimili penapo vamhambili Petili, vakamjovela “Chakaka veve mmonga wavi, hati chaujova kukumanyisa.”

⁷⁴ Kangi Petili akatumbula kujilapakisa likoto na kulapa ijova, “Nimmanyili lepi mundu uyu!”

Bahapo lijogolo likavika. ⁷⁵ Petili akumbwiki malovi ga Yesu, geamjovili, “Kwakona lijogolo kuvika, yati ukunibela mala yidatu.” Ndi akahuma kuvala akavembeneka neju.

27

Yesu vakumpeleka kwa Pilatu

(Maluko 15:1; Luka 23:1-2; Yohani 18:28-32)

¹ Lukela pehe, vakulu voha va kuteta, pamonga na vagogo va Chiyawudi vakajovesana ndava ya kumkoma Yesu. ² Hinu vakamukunga, vakamutola na kumgotola kwa Pilatu mweavimkulu wa Loma.

Kufwa kwa Yuda

(Matendu 1:18-19)

³ Kangi Yuda, mweamng'anamwikili Yesu paavawene kuvya vamali kumuhamura Yesu, akang'ahika neju mumtima waki, avawuyisili vakulu va kuteta mashonga gala hipandi selasini. ⁴ Akavajovela, “Nibudili kumng'anamukila mundu angabuda akomiwa.”

Nambu vene, vakayangula, “Lenilo ndi lihengu laku? Umanya wamwene.”

⁵ Mwene akataga hipandi ya mashonga gala Munyumba ya Chapanga, akahuma kuvala ya Nyumba ya Chapanga na kuhamba kujikungila.

⁶ Vakulu va kuteta vakatola mashonga genago, vakajova, “Mumbele ya malagizu gitu kuvika muchibana cha Nyumba ya Chapanga ndava muni mashonga gegapatikini kwa kukoma.” ⁷ Hinu vakajovesana, vakatola mashonga gala kugula mgunda wa ludaka muni pavyaa pandu pa kuzikila vayehe. ⁸ Ndava ya genago, hati lelu mgunda wenuwo wikemelewa “Mgunda ngasi mana yaki mgunda weuguliwi kwa ukomaji.”

⁹ Ndi chagatimalili malovi ga Yelemia mweavi mlota wa Chapanga, “Valotili mashonga hipandi selasini, mashonga ya mwenuyo luhuna lwa vandu va Isilaeli. ¹⁰ Vakahengela kugula mgunda wa madakali, ngati chealagazili Bambu.”

Pilatu akumkota Yesu

(Maluko 15:2-5; Luka 23:3-5; Yohani 18:33-38)

¹¹ Yesu akayima palongolo ya mkulu wa Loma, ndi mkulu yula akamkota, “Veve, ndi wa Nkosi wa Vayawudi?” Yesu akayangula, “Genago ndi ujovili wamwene.” ¹² Nambu vakulu va kuteta na vagogo pevamtakili, mwene ayangwili lepi lilovi.

¹³ Kangi Pilatu akamkota “Wu, wiyuwana lepi matakilu gevakukutakila veve?”

¹⁴ Nambu Yesu ayangwili lepi hati lilovi limonga, mkulu wa Loma akakangasa neju.

Yesu vakumuhamura kufwa

(Maluko 15:6-15; Luka 23:13-25; Yohani 18:39-19:16)

¹⁵ Hinu yavi mvelu wa mkulu wa Loma lukumbi lwa mselebuko wa Pasaka, kuvadindulila Vayawudi mkunguwa mmonga mwewakumgana. ¹⁶ Lukumbi lwenulo peavili na mkunguwa mmonga mweamanyikini neju, mweikemiwa Balaba. ¹⁷ Ndi, vandu pavakonganiki pamonga, Pilatu akavakota, “Mwigana nivadindulilayi yani pagati ya vavili ava, Balaba amala Yesu mweikemiwa Kilisitu?” ¹⁸ Ndava muni amanyili kuvya vachilongosi va chiyawudi vamuwusili Yesu ndava ya wihu.

¹⁹ Pilatu peatamili pachigoda chaki cha uhamula, mdala waki ampelikili ujumbi, “Ukoto kumhengela chindu chochoa mundu uyu angahoka ndava lelu nin'gaiki neju munjozi ndava ya mwenuyo.”

²⁰ Nambu vakulu va kuteta na vagogo vakuvakulukisa vandu vamyupa Balaba adinduliwa na Yesu akomiwa. ²¹ Pilatu akavakota, “Ndi yani pagati ava vavili mwemukumgana nivadindulilayi nyenye?”

Vakamyangula mdindulayi, “Balaba!”

²² Pilatu akavakota kavili, “Hinu nikita kyani na Yesu nweikemiwa Kilisitu?”

Voha vakayangula, “Avambiwa pamsalaba!”

²³ Nambu Pilatu akavakota, “Ndava kyani? Abudili kiki?”

Ndi vene vakajova kwa lwami luvaha, “Avambiwa pamsalaba!”

²⁴ Hinu, Pilatu paamanyili ngati yihotoleka lepi kuvagunisa, chitutu chitumbula, akatola manji, akasamba mawoko palongolo ya msambi wa vandu, akajova, “Yikunivala lepi ngasi ya mundu uyu, kwali mwavene.”

²⁵ Vandu voha vakayangula, “Ngasi yaki yeyitika yivya ndava ya tete na vana vitu!”

²⁶ Kangi Pilatu akamdindulila Balaba kuhuma muchifungu, na kumtova michapilu akamgotola Yesu avambiwa pamsalaba.

Manjolinjoli vakumvevesa Yesu

(Maluko 15:16-20; Yohani 19:2-3)

²⁷ Kangi manjolinjoli ga mkulu wa Loma, vamyingsi Yesu mugati ya nyumba ya nkosi, ndi manjolinjoli vakakonganeka msambi wo. ²⁸ Vakamuwula nyula zaki, vakamuwalika nyula yidung’u ya chinkosi. ²⁹ Kangi vakabota njingwa ya minga, vamuwaliki kumutu, vakamvikila mlayi muchiwoko chaki cha kulyela. Vakafugama palongolo yaki ndi vamvevisi vakumjovela, “Tukuwoni Nkosi wa Vayawudi!” ³⁰ Vakamuhunyila mata, vakatola mlayi wula, vakamtova nawu kumutu. ³¹ Pavamali kumvevesa, vakamuwula ligwanda lenilo, vamuwaliki nyula zaki, kangi vakamhindikila pa kumvamba pamsalaba.

Yesu ivambiwa pamsalaba

(Maluko 15:21-32; Luka 23:26-43; Yohani 19:17-27)

³² Pavavi mukuhamba vamkolili mundu mmonga liina laki Simoni mkolonjinji wa Kulene, kwa makakala vamgegesi msalaba wa Yesu. ³³ Pavahikili pandu pepikemelewa Goligota, mana yaki “Libanga la Mutu.” ³⁴ Vakampela divayi yeyihangisini na nyongo. Nambu Yesu peamiyangili akabela kunywa.

³⁵ Pavamali kumvamba pamsalaba, ndi vakatovela gudugudu kugavana nyula zaki.

³⁶ Manjolinjoli vakatama penapo kumulindalila. ³⁷ Panani ya mutu waki pamsalaba, vakayandika matakilu ga kumvala mwene “Mwenyu ndi Yesu, Nkosi wa Vayawudi.” ³⁸ Mewawa kwavi na vanyagaji wavili vavambiwi mu misalaba pamonga na Yesu, mmonga upandi waki wa kulyela na yungi upandi wa kumangeya.

³⁹ Vandu vevapitayi njila yenyo vamligili kuni vinyugusa mitu yavi na kujova, ⁴⁰ “Veve lepi! Mwewajova wihotola kudenya Nyumba ya Chapanga na kujenga kavili pamagono gadatu? Hinu ujisangula wamwene. Ngati veve wa Mwana wa Chapanga, ndi huluka pamsalaba!”

⁴¹ Mewawa vakulu wa kuteta pamonga na vawula va malagizu na vago vamvevisi, na kujova, ⁴² “Avasangwili vayaki, ihotola lepi kujisangula mwene! Ati mwene ndi Nkosi wa vandu wa Isilaeli! Hinu ahulukayi pamsalaba na tete yati tikumsadika mwene. ⁴³ Amhuvaili Chapanga na kujova mwene ndi Mwana wa Chapanga! Ngati Chapanga akumgana ihotola kumsangula!”

⁴⁴ Mewawa vala vanyagaji vevambiwi nawu pamsalaba pamonga vamligili.

Yesu ifwa pamsalaba

(Maluko 15:33-41; Luka 23:44-49; Yohani 19:28-30)

⁴⁵ Kuhumila muhi wa saa sita mbaka saa tisa, chitita chatindili mulima wo. ⁴⁶ Hinu payahikili saa tisa, Yesu akavemba neju, “Eloi, Eloi, lama sabakitani?” Mana yaki, “Chapanga wangu, Chapanga wangu, ndava kyani unilekili?”

⁴⁷ Nambu vandu vangi vevayimili pala pevayuwini genago vakajova, “Akumkemela Eliya.” ⁴⁸ Mmonga wavi akajumba akatola lidodoki, akajwiga mudivayi yivavanu akaivika mumlayi akampela anywai.

⁴⁹ Nambu vangi vakajova, “Leka tiloli ngati Eliya ibwela kumsangula.”

⁵⁰ Ndi Yesu akavembeneka kwa lwami luvaha, akafwa.

⁵¹ Penapo lipazia la Nyumba ya Chapanga lapapwiki hipandi hivili kuhumila kunani mbaka pahi, mulima wo. Wandendimi, na matalahu gakabayuka, ⁵² matinda gagub-wiki na vandu va Chapanga vamahele vevafwili vayukili. ⁵³ Pevahumili mumatinda gavi, Yesu peamali kuyuka pamonga nawu, vakayingila Pamuji wa Msopi ndi Yelusalemu vawonikini na vandu vamahele.

⁵⁴ Hinu, mkulu yula pamonga na manjolinjoli vevamyangalila Yesu, pavauwene mulima windendema na goha gegahumalili, vakayogopa neju, vakajova, “Chakaka mundu mwenyu avi Mwana wa Chapanga.”

⁵⁵ Pandu penapo kwavi na vadala vamahele vevatamili vilolokesa cha kutali, venavo ndi vevamlindili Yesu kuhuma ku Galilaya vakumhengela. ⁵⁶ Pagati yavi avili Maliya

kuhuma Magidala na Maliya nyina wavi Yakobo na Yosefu, pamonga na nyina wavi vana va Zebedayo.

Yesu vakumzika

(Maluko 15:42-47; Luka 23:50-56; Yohani 19:38-42)

⁵⁷ Palatipimi lilanga, abwelili mundu mmonga mkolo vindu vyamahele mkolonjinji wa Alimatei, liina laki Yosefu. Mwenuyu mewa avi muwuliwa wa Yesu. ⁵⁸ Amhambili Pilatu, akamuyupa higa ya Yesu. Pilatu akahamula vampelayi. ⁵⁹ Yosefu akayitola higa yila na kuutindisila nyula ya msopi, ⁶⁰ akauvika mulitinda laki la mupya leahongwili mulitalau, akalibilingisa liganga livaha kudinda mlyangu wa litinda akawuka. ⁶¹ Maliya mkolonjinji wa Magidala na Maliya yungi yula vatamili kulolokesa litinda.

Kulindalila litinda

⁶² Chilau yaki, ndi Ligo la Kupumulila, ndi vakulu vakuteta na Vafalisayu vamhambili Pilatu. ⁶³ Vakajova “Mkulu, tikumbwika kuvya yula mchenjela ajovili peavili muni kuvya akafwayi yati iyuka pagimalika magono gadatu, ⁶⁴ Hinu lagiza valonda valindalila litinda mbaka pegimalika magono gadatu ndava vawuliwa vaki vihotola kumuyiva na kuvajovela vandu kuvya ayukili. Muni udese wa pamwishu wenuwu yati wivya uvaha neju kuliku wa kutumbula.”

⁶⁵ Pilatu akavayangula, “Muvi na manjolinjoli, muhamba mukalindila chemwihotola.”

⁶⁶ Hinu vakahamba kulindila litinda vakavika vidindilu liganga lila, vakaleka manjolinjoli bahapo vakulilindila.

28

Yesu iyuka

(Maluko 16:1-10; Luka 24:1-12; Yohani 20:1-10)

¹ Ligo la Kupumulila palamaliki, lukela hamba kucha ligo la Dominika, Maliya mkolonjinji wa Magidala na muyaki Maliya yungi yula vahambili kulola litinda lila. ² Bahapo mulima woha wandendimi neju, mtumu wa kunani kwa Bambu ahelili kuhumila kunani kwa Chapanga, alibilingisi liganga la pamlyangu na kutamila. ³ Awonikini ngati lumwetumwetu lwa mbamba na nyula zaki zavi za msopi pehe. ⁴ Valonda vevalindalila litinda vala vakavagaya neju ndava ya wogohi vavi ngati vamali kufwa.

⁵ Nambu mtumu wa kunani kwa Chapanga akavajovela vadala vala, “Nyenye mkoto kuyogopa! Muni nimannyili kuvya mukumulonda Yesu mweavambiwi pamsalaba.

⁶ Avi lepi apa muni amali kuyuka ngati cheajovili. Mbwela mlola pandu pevamgonisi.

⁷ Hinu mhamba kanyata mkavajovela vawuliwa vaki kuvya amali kuyuka, na hinu akavalongolela ku Galilaya yati mumkolela kwenuko. Yuwanila, nene nimali kuvajovela.”

⁸ Hinu vadala vala kuni viyogopa na kuni viheka neju, vakawuka kanyata palitinda na kujumba kuhamba kuvajovela vawuliwa vaki.

⁹ Bahapo Yesu akakonganeka nawu, akavajambusa, “Nivawoni.” Vadala vala vakamhegelela na vakamkamula magendelu gaki na kumgundamila. ¹⁰ Kangi Yesu akavajovela, “Mkoto kuyogopa,” “Mhamba mkavajovela valongo vangu vahamba ku Galilaya kwenuko ndi yati vakunilola.”

Madandaula ga valindila litinda

¹¹ Pevawukili vadala vala, ndi pagati ya valonda ya litinda, vakahamba kumuji kuvadandaulila vateta vakulu mambu goha gevagawene. ¹² Hinu vakakonganeka pamonga na vagogo, na kuvika mpangu, vakavapela mashonga gamahela manjolinjoli vala, ¹³ vakajova, nyenye mjova kuvya, “Vawuliwa vaki vabweli kilu, vakamuyiva tete petatitili lugono. ¹⁴ Ngati mkulu wa Loma akayuwana lijambu lenili tete yati tikuvatangatila tikumkulukisa, muni nyenye mkoto kuvya na mhalu.”

¹⁵ Hinu manjolinjoli vala vakatola mashonga gala, vakahenga ngati chavawuliwi, malovi ago gadandasiki kwa Vayawudi mbaka lelu.

Yesu akuvahumila vawuliwa vaki

(Maluko 16:14-18; Luka 24:36-49; Yohani 20:19-23; Matendu 1:6-8)

¹⁶ Kangi vawuliwa kumi na mmonga vala vakahamba kuchitumbi chechivii ku Galilaya cheavalagazili Yesu. ¹⁷ Pavamuwene, vakagundama, nambu vangi vavi na mtahu. ¹⁸ Yesu avahagalili, akavajovela, “Nipewili uhotola woha kunani kwa Chapanga na pamulima. ¹⁹ Hinu mhamba mkavakita vandu va milima yoha kuvya vawuliwa vangu. Kuni mvabatiza kwa liina la Dadi na la Mwana na la Mpungu Msopi.

²⁰ Muvawula kukamula malovi gangu goha ngati chenivalagizi nyenye, nene nivii pamonga na nyenye magono goha, hati pamwishu wa lusenje.”

Lilovi la Bwina liyandikwi na Maluko Ulongolelu

Lilovi la Bwina liyandikwi na Maluko ndi chitabu chimonga pagati ya vitabu mcheche vya Lilaganu la Mupya vyevidandaula kutama kwa Yesu pamulima apa. Kila chitabu chikemelewa "Injili." Mana yaki "Lilovi la Bwina." Na vitabu vyenivyo vyayandikwi na Matei na Maluko na Luka na Yohani peamali kufwa Yesu. Lilovi la Bwina leliyandikwi na Maluko ndi chitabu chihupi neju pagati ya vitabu vyoha mcheche vya Lilovi la Bwina. Mewa yisadikika kuvya ndi chitabu cha utumbulanu kuyandikwa muvitabu vyenivyo, na chayandikwi pagati ya mwaka 65 mbaka 70 peamali kuvelekewa Yesu. Vasomi vamahele visadika kuvya chayandikwi pamuji wa ku Loma ndava ya kuvakangamalisa mtima vandu vevakumsadika Yesu vevatama ku Loma kula.

Liina lingi la Maluko lavi Yohani Maluko, ndi avi muyavi wa Mtumi Pauli na Banaba nambu alaumiwi pala peajiwusili mulugendu lwavi lwa kumhengela Chapanga, Matendu (musula, 13:13). Palongolo Maluko ahambili kavili lugendu na Banaba, Matendu (musula, 15:37-39). Maluko mewa amanyikini neju kuvya nkozi wa papipi wa Petili (1 Petili 5:13). Nambu Maluko avi msongolo mdebe lukumbi Yesu itumbula lihengu laki. Vasomi vamahele visadika kuvya Maluko ayandiki chitabu ichi kuhuma mumalongesi ga Petili ndava ya Yesu na malongesi ago ndi chanzu chikulu cha Chitabu ichi, mu Lilovi la Bwina ili, Maluko ilongela neju ndava ya vawuliwa va Yesu na mawuliwu ga Yesu mulusenje lwa mulima.

Gegavi

Maluko itumbula kwa kuchilongelala chitabu chaki (musula, 1:1-13).

Kangi Maluko ijova ndava ya lihengu la Yesu peavili ku Galilaya (musula, 1:14-8:21).

Kavili ijova kuuvala lugendu lwa Yesu kuhamba ku Yelusalemu (musula, 8:22-10:52).

Maluko imalakisila mukuyandika malovi ga Yesu peavili ku Yelusalemu pamonga na kufwa kwa Yesu na kuyuka kwaki (musula, 11:1-16:8).

*Yohani Mbatizaji itendelekele njila ndava ya Yesu Kilisitu
(Matei 3:1-12; Luka 3-18; Yohani 1:19-28)*

¹ Wenuwu ndi utumbula wa Lilovi la Bwina la Yesu Kilisitu, Mwana wa Chapanga.

² Yatumbwili ngati chaalotili Isaya mweavi mlota wa Chapanga, "Yuwani, Chapanga ajovili, 'Nikumtuma mjumbi wangu akulongelayi, kukutendelekele njila yaku.'

³ Mundu mmonga ijova kwa lwami luvaha kulugangatu, 'Mumtendekela Bambu njila yaki,

mgolosayi pala peibwela kupita!'

⁴ Yohani Mbatizaji atamayi kulugangatu, akavakokosela vandu na kuvabatiza, akavajovela, "Mleka kumbudila Chapanga na mubatiziwa na Chapanga yati akuvalekeke kumbudila kwinu." ⁵ Vandu vamahele kuhuma pamulima wohe wa ku Yudea na kumuji wa Yelusalemu vahambili kumuyuwani Yohani, vayidakili kuvya vambudili Chapanga, namwene avabatizi mumfuleni Yoludani.

⁶ Yohani awalili nyula zezatenganizwi kwa mangoma ga hinyama yeikemiwa ngamiya, akungi mkungi wa chikumba muchiwunu, alili mambalanguli na wuchi wa kudahi. ⁷ Ndi akakokosa akajova, "Mweibwela hinu naha mumbela yangu ana makakala kuliku nene. Nene nakuganikiwa hati kugundama kuwopola nyosi za champali zaki. ⁸ Nene nikuvabatiza kwa manji, nambu mwene alavabatiza kwa Mpungu Msopi wa Chapanga."

*Kubatiziwa na kulingiwa kwa Yesu
(Matei 3:13-4:11; Luka 3:21-22; 4:1-13)*

⁹ Magono genago, Yesu abwelili kuhuma ku Nazaleti, muji wewavi ku Galilaya na akabatiziwa na Yohani mumfuleni Yoludani. ¹⁰ Yesu pahumili mumanji, akalola kunani kwa Chapanga kudindwiki, na Mpungu Msopi ihelela panani yaki ngati ngunda.

¹¹ Lwami lwa Chapanga lukayuwani kuhuma kunani kwa Chapanga, lukajova, "Veve ndi Mwana wa chiganu changu mweniganisiwi nayu."

¹² Bahapo Mpungu Msopi akamlongosa kuhamba kulugangatu, ¹³ akatama kwenuko magono alobaini, kuni ilingiwa na Setani. Nambu avi pamonga na hinyama ya mdahi, na vamitumu va kunani kwa Chapanga vakavya kumtangatila.

Yesu akuvakemela valova somba mcheche vamlanda

(Matei 4:12-22; Luka 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ Yohani peakungiwi muchifungu, Yesu akahamba ku Galilaya kuvakokosela vandu Lilovi la Bwina la Chapanga. ¹⁵ Akajova, "Lukumbi luhikili, Unkosi wa Chapanga uhegelili, hinu mleka kumbudila Chapanga na kusadika Lilovi la Bwina!"

¹⁶ Yesu peapitayi mumhana ya nyanja Galilaya avaweni valova somba vavili. Avi Simoni na mlongo waki Andelea valovayi somba kwa ngwanda zavi mumanji. ¹⁷ Yesu akavajovela, "Munilandayi, na nene yati nikuvapela lihengu la kuvaleta vandu kwangu ngati chemwilova somba." ¹⁸ Bahapo ndi vakazileka ngwanda zavi vakamulanda.

¹⁹ Yesu peahegalili cha palongolo akavalola Yohani na mlongo waki Yakobo vana va Zebedayo vavi muwatu wavi vatengeneza ngwanda zavi. ²⁰ Bahapo Yesu akavakemela, ndi vakamleka dadi wavi Zebedayo na vahenga lihengu vevavi muwatu, vakamulanda Yesu.

Mundu mweavi na mzuka

(Luka 4:31-37)

²¹ Yesu na vawuliwa vaki vakahamba kumuji wa Kapelanaumu. Ligono la Kupumulila palahikili, Yesu akayingila munyumba ya kukonganekela Vayawudi, akatumbula kuvawula malovi ga Chapanga. ²² Vandu voha vevamuyuwini vakakangaswa neju namuna ya kuwula kwaki, muni awula lepi ngati Vawula va Malagizu, nambu awulayi ngati mundu mweavi na uhotola.

²³ Ndi lukumbi lulalula, mundu mweatalaliwi na mizuka avi munyumba ya kukonganekela Vayawudi vakaywanga, ²⁴ akajova, "Yesu wa ku Nazaleti, ukutiganila kyani tete? Uhweli kutikomakesa? Nikumanyili veve ndi yani, veve ndi Wamsopi wa Chapanga!"

²⁵ Yesu akauhakalila mzuka wula. Akaujovela, "Guna, muwuka mundu uyu!"

²⁶ Mzuka wula ukamnyugusa mundu yula kwa makakala kuni ukavembeneka kwa lwami luvaha, ukamuwuka mundu yula. ²⁷ Vandu voha vakakangasa neju na kukotana, "Nakugalola mambu ngati aga? Chakaka mawuliwu aga gana uhotola! Mundu mwenyu ihotola hati kvinga mizuka mihakau na yene yeyidakila."

²⁸ Kangi malovi gakumvala Yesu gakadandasika kanyata pamuji woha ku Galilaya.

Yesu akuvalamisa vandu vamahele

(Matei 8:14-17; Luka 4:38-41)

²⁹ Yesu na vawuliwa vaki Yakobo na Yohani, vakawuka munyumba za kukonganekela Vayawudi vakahamba pamonga kunyumba ya Simoni na Andelea. ³⁰ Mkohanu waki Simoni agonili palusongwani ndava alwalayi neju. Yesu pahikili pala ndi kanyata vakamjovela utamu wa mau yula. ³¹ Yesu akamhambila mau yula, akamkamula chiwoko akamuyinula. Ndi utamu ula ukamleka, akatumbula kuvatelekela.

³² Kimihi, palatipimi lilanga vandu vamuleteli Yesu vatamu na vandu vevatalaliwi na mizuka voha. ³³ Vandu vamahele va muji wula vakalundimana kuvala ya mlyangu. ³⁴ Namwene akavalamisa vandu vamahele vevalwalai matamu ndalindali, ayivingili mizuka yamahele yeyavatalali vandu, nambu nakuyileka mizuka yijova chindu muni yamanyili mwene ndi yani.

Yesu ikokosa ku Galilaya

(Luka 4:42-44)

³⁵ Chilau yaki hambakucha, Yesu akahamba kuchiyepela akatumbula kumuyupa Chapanga. ³⁶ Ndi Simoni na vayaki vakahamba kumlonda. ³⁷ Pevamuweni vakamjovela, "Vandu voha vakukulonda."

³⁸ Yesu akavayangula, "Tihamba na mumiji yingi ya papipi nikakokosayi na kwenuko mewa muni nibweli ndava yenyo."

³⁹ Hinu akahamba pandu poha pa Galilaya akakokosa munyumba za kukonganekela Vayawudi na kuyivinga mizuka.

Yesu akumlamisa mundu mweavi na mabudi

(Matei 8:1-4; Luka 5:12-16)

⁴⁰ Ligono limonga mundu mmonga mweavi na mabudi, amhambalili Yesu, akafugama, akamuyupa, "Ngati wigana uhotola kuninyambisa."

⁴¹ Yesu akamhengela lipyana akatalambula chiwoko na kumpamisa, akamjovela, "Nigana, unyambasikayi!" ⁴² Bahapo mabudi gakamuwuka mundu yula akalama. ⁴³ Kangi Yesu akamjovela, ahamba kanyata na kumlagiza, ⁴⁴ "Yuwanila, kotoka kumjovela mundu yoyoha lijambu lenili. Nambu uhamba ukajilangisa kwa Mteta na

ukawusa luteta ndava ya kulama kwaku, ngati chehamwili Musa kulangisa kuvya ulamili.”

⁴⁵ Nambu mundu yula akahamba, akatumbula kudandaula malovi gala pandi zoha. Ndava yeniyoyi, hati Yesu nakuhotola kuyingila pamuji wowoha hotohoto, ndi yamuganili kutama kuchiyepela. Pamonga na genago vandu vamuhambalili kuhuma kila upandi.

2

Yesu akumlamisa mundu mweapoli

(Matei 9:1-8; Luka 5:17-26)

¹ Gapitili magono Yesu akawuya kavili Kapelanaumu, vandu vakayuwana kuvya avili kunyumba. ² Hinu, vandu vamahele vakambwelela vakamema mugati na kuvala hati kawaka nafwasi pamlyangu. Yesu avakokoselayi ujumbi waki. ³ Lukumbi lwenulo vakabwela vandu mcheche vamletili mundu mweapolili kwa Yesu. ⁴ Nakuhotola kumuhikisa kwa Yesu ndava ya msambi wa vandu. Hinu vakapekenyula kuchituvilu pandu peavili Yesu. Pavamali kubowola pandu pala vakamuhelesa mundu yula kuni agonili pampasa. ⁵ Yesu peayiwene sadika yavi akamjovela mundu mweapoli yula, “Mwana vangu, ulekekiswi kumbudila Chapanga waku.”

⁶ Vawula vangi va Malagizu ga Chapanga geampeli Musa vevatamili penapo vakaholalela mumitima yavi, ⁷ “Thotola wuli kujova genaga? Akumliga Chapanga! Kawaka mundu mweihotola kulekekesa kubuda nambu ndi mmonga Chapanga ndu.”

⁸ Bahapo Yesu agamanyili maholo gavi, akavajovela, “Ndava kyani mwiholalela mumitima yinu mambu ago? ⁹ Chindu choki changa hotoleka kumjovela mundu mweapolili, ‘Ulekekiswi kumbudila Chapanga,’ Amala ‘Yimuka, tola mpasa waku Uhambayi?’ ¹⁰ Nambu nigana mumanyayi kuvya Mwana wa Mundu ana uhotola pamulima wa kulekekesa vandu vevakumbudila Chapanga.” Ndi amjovili mwaapoli yula, ¹¹ “Nikukujovela, yimuka, tola mpasa waku uhamba kunyumba yakul!”

¹² Na vandu voha pavamlolokesa mundu yula, balapala akayima na kutola mpasa waki akahamba. Vandu voha vakakangasa na vakamlumbalila Chapanga, vakajova, “Katu nakulilola lijambu ngati lenilo hati padebe!”

Yesu akumkemela Lawi amlandayi

(Matei 9:9-13; Luka 5:27-32)

¹³ Yesu akawuka penapo akahamba pamuhana ya nyanja ya ku Galilaya. Ndi msambi wa vandu wamulandili, mwene akatumbula kuvawula. ¹⁴ Ndi paagendayi amuweni Lawi mwana wa Alufayo atamili munyumba ya kutolela kodi. Yesu akamjovela, “Bwela nilandayi.” Ndi Lawi akayima akamulanda.

¹⁵ Mwanakandayi Yesu avi kunyumba ya Lawi ilya chakulya. Vatola kodi vamahele na vandu vevajovekini kuvya vakumbudila Chapanga na vevamlandayi Yesu. Na vamahele wavi valili chakulya na Yesu pamonga na vawuliwa vaki. ¹⁶ Hinu, Pagati ya vawula vangi va Malagizu vevavi Vafalisayu pavamuweni Yesu ilya pamonga na vandu vevajovikini kuvya vakumbudila Chapanga na vatola kodi, vakavakota vawuliwa vaki, “Ndava kyani ilya pamonga na vandu ngati ava?”

¹⁷ Yesu peayuwini akavajovela, “Vangalwala nakumgana mlamisa, nambu vatamu ndi vevakumgana mlamisa. Nabweli lepi kuvakemela vandu vabwina, nambu nabweli ndava ya kuvakemela vevajovikini kuvya vakumbudila Chapanga.”

Lijambu la kujihinisa chakulya

(Matei 9:14-17; Luka 5:33-39)

¹⁸ Lukumbi lumonga vawuliwa va Yohani na Vafalisayu vavi mukujihinisa kulya chakulya. Vandu vangi vakamkota Yesu, “Ndava kyani vawuliwa va Yohani na va Vafalisayu vakujihinisa kulya chakulya nambu vawuliwa vaku nakukita genago?”

¹⁹ Yesu akayangula, “Wu, vevagongoliwi kumselebuko wa ndowa yikuvagana kujihinisa chakulya kuni vavi pamonga na mkolo ndowa? Nakuhotola kujihinisa chakulya lukumbi lwoha pevivy na mkolo ndowa. ²⁰ Nambu yati lubwela lukumbi lwa mkolo ndowa paiwusiwa pagati yavi, lukumbi ulo ndi pavakujihinisa chakulya.”

²¹ “Kawaka mundu mweitota chilaka cha nyula ya mupya mulindimula la nyula. Ngati akakita chenichi chilaka cha mupya yati chinyalala na chipapula lindimula lenilo neju. ²² Avi lepi mundu mweisopa divayi ya mupya mumahaku gachikumba gegalalili. Ngati akakitayi chenicho, divayi peyitutumuka yati yipapula mahaku ga chikumba gala na divayi pamonga na mahaku ga chikumba yati gipapuka na kuyitika. Divayi ya mupya yisopewa mumahaku gamupya!”

*Bambu wa Ligono la Kupumulila**(Matei 12:1-8; Luka 6:1-5)*

²³ Ligono limonga la Kupumulila, Yesu pamonga na vawuliwa vaki vapitayi mumgunda wa nganu. Vawuliwa vaki vakatumbula kudenya njechela ga nganu kuni vigenda. ²⁴ Vafalisayu vakamkota Yesu, “Lola hoti! Ndava kyani vawuliwa vaku vikita lijambu lelibesiwi pa Ligono la Kupumulila?”

²⁵ Yesu akavayangula, “Wu, mwangasoma cheakitili Daudi na vayaki njala peyavavinili? ²⁶ Daudi ayingili mu Nyumba ya Chapanga na kulya mabumunda yeyavikiwi luteta ndava ya Chapanga. Lijambu lenili lakitiki lukumbi Abiasali avili Mteta Mkulu. Kulandana na Malagizu ndi vakulu va kuteta vene ndu vevaganikiwa kulya mabumunda genago. Nambu Daudi alili, na kuvapela vayaki.”

²⁷ Hinu, Yesu akavajovela, “Ligono la Kupumulila lavikiwi ndava ya kuvatangatila vandu, lepi vandu kulihengela Ligono la Kupumulila. ²⁸ Hinu, Mwana wa Mundu ndi Bambu hati pa Ligono la Kupumulila.”

3*Yesu akumlamisa mundu mweagogodili chiwoko**(Matei 12:9-14; Luka 6:6-11)*

¹ Yesu akayingila kavili munyumba ya kukonganekela Vayawudi na mugati mula kwavili na mundu mweagogodili chiwoko. ² Mugati mula kwavi na vandu vangi pagati yavi valindilayi kumlola Yesu, ngati akumlamisa mundu yula Ligono la Kupumulila, muni valonda chindu cha kumtakila. ³ Yesu akamjovela mundu yula mweagogodili chiwoko, “Bwela uyima palongolo ya vandu.” ⁴ Kangi Yesu akavakota, “Malagizu gitu yijova wuli pa Ligono la Kupumulila? Chabwina kumtangatila mundu amala kumlemasa? Kusangula amala kukoma?”

Nambu vene vakaguna. ⁵ Yesu akavalokesa voha cha ligoga, mtima ukamvina ndava ya kunonopa kwa mitima yavi. Kangi akamjovela mundu yula “Golosayi chiwoko chaku.” Namwene akachigolosa ndi chikalama kavili. ⁶ Bahapo Vafalisayu vakahuma kuvala, vakajovesana pamonga na vandu va chikundi cha Helodi ndava ya mpangu wa kumkoma Yesu.

Msambi wa vandu pamuhana ya nyanja

⁷ Yesu na vawuliwa vaki vakawuka penapo, vakahamba pamhana ya nyanja na msambi wa vandu wamulandili. Vandu venavo vahumili ku Galilaya na ku Yudea, ⁸ na ku Yelusalemu na ku Idumea na kumwambu ya mfuleni Yoludani na ku Tilo na Sidoni. Vandu venavo vamahele vamuhambalili Yesu ndava ya kuyuwana mambu gamahela geakitili. ⁹ Ndava ya msambi wa vandu Yesu akavajovela vawuliwa vaki vamutendelekele watu udebe, ndava ya kuyepa msambi wa vandu ukoto kumuhinya. ¹⁰ Ndava avalamisi vandu vamahele, hinu voha vevavi na matamu vakavya kumuhinya muni vahotola kumpamisa. ¹¹ Vandu vevatalaliwi na mizuka mihakau ndi kila pavamuwene Yesu vakagwilingana palongolo yaki, na kuywanga, “Veve ndi Mwana wa Chapanga!”

¹² Nambu Yesu akayihakalila kwa makakala mizuka mihakau yila yikotoka kummanyisa kwa vandu.

*Yesu akuvahagula vamitumi kumi na vavili**(Matei 10:1-4; Luka 6:12-16)*

¹³ Kangi Yesu akahamba kuchitumbi akavakemela veavaganili, ndi vakamhambila, ¹⁴ mwene akavahagula vandu kumi na vavili akavakemela vamitumi, muni vavyai pamonga nayu muni avatuma kukokosa, ¹⁵ mewa vavyai na uhotola wa kuvinga mizuka.

¹⁶ Hinu, kumi na vavili vevahaguliwa vala. Simoni ndi Yesu ampeli liina la Petili, ¹⁷ na Yakobo na Yohani vana va Zebedayo, venavo Yesu avapeli valongo vavili liina lingi avakemili Bonelige, mana yaki “Vana va Kubuluma amala, vandu va chipyau.” ¹⁸ Vangi vavi Andelea na Filipi na Batolomei na Matei na Tomasi na Yakobo mwana wa Alufayo na Tadayo na Simoni mweikemiwa Zeloti, ndava avili mundu wa kukengelela mulima waki, ¹⁹ na Yuda Isikalioti mweabweli kumugeukila Yesu.

*Yesu na Belizebuli**(Matei 12:22-32; Luka 11:14-23; 12:10)*

²⁰ Kangi Yesu akahamba kunyumba, kwenuko msambi wa vandu ukamlanda kavili, Yesu na vawuliwa vaki nakuvya na nafwasi ya kulya. ²¹ Hinu valongo vaki pevayuwini genago, vakawuka kuhamba kumkamula muni vaholalela manya ipenga.

²² Pagati ya vawula vangi va Malagizu vevahelili kuhuma ku Yelusalemu, vakajova, “Mwenyu atalaliwi na Belizebuli! Kwa makakala ga mkulu wa mizuka akuyivinga mizuka.”

²³ Yesu akavakemela akavajovela kwa miluhumu, “Setani ihotola wuli kumvinga Setani? ²⁴ Ngati unkosi umonga ulekangini chikundi chikundi weutovana, unkosi wenuwo nakuhotola kusindimala. ²⁵ Ngati vandu va nyumba yimonga valekangini chikundi chikundi yati yigwa. ²⁶ Hinu ngati, unkosi wa Setani ulekangini chikundi chikundi, wisindimala lepi, ndi wivya lepi na makakala.”

²⁷ “Avi lepi mundu mweihotola kuzangila nyumba ya mundu mweavi na makakala na kumnyaga vindu vyaki changali hoti kumkunga mundu mwenuyo. Penapo ndi yati ihotola kumnyaga vindu vyaki.”

²⁸ “Chakaka nikuvajovela, vandu yativilekesewa kumbudila Chapanga kwoha na kumliga kwavi kwoha. ²⁹ Nambu mweakumliga Mpungu Msopi, katu Chapanga akumlekesa lepi, ndi ivya mbudingana wa magono goha gangali mwishu.” ³⁰ Yesu ajovili genago ndava vandu vajovili kuvya, “Ana mzuka.”

*Nyina na valongo vaki Yesu
(Matei 12:46-50; Luka 8:19-21)*

³¹ Nyina wa Yesu na valongo vaki vakabwela vakayima pavala, vakamtuma mundu mmonga akamkemela mugati mula. ³² Msambi wa vandu watamili kumtindila Yesu mundu mmonga akamjovela, “Lola nyina waku na valongo vaku vavi kuvala, vakukulonda.”

³³ Yesu akavajovela, “Nyina wangu na valongo vangu ndi vayani?” ³⁴ Kangi akavalola voha vevatamili kumtindila mwene, akajova “Mlola! Nikuvalola ava ngati Nyina wangu na valongo vangu. ³⁵ Mundu yoyoha yula mweihenga gakumganisa Chapanga, mwenuyo ndi mhaja wangu kavili mlumbu wangu mewa nyina wangu.”

4

*Luhumu lwa mundu mweimija mbeyu
(Matei 13:1-9; Luka 8:4-8)*

¹ Yesu akatumbula kuvawula kavili kumwambu ya nyanja ya Galilaya. Ndava ya msambi uvaha wa vandu wewamtindili yaganikiwi ayingila muwatu na kutama, vandu voha vasigalili kundumba. ² Ndi penapo avawuli mambu gamahahele kwa miluhumu, akavajovela.

³ “Muyuwanila hoti! Mundu mmonga ahambili kumgunda kumija mbeyu. ⁴ Hinu paamijayi mbeyu, zingi zikagwilila munjila, videge vikabwela kuhola. ⁵ Mbeyu zingi zikagwilila palitalau, zikamela kanyata pandu pangali na ludaka lwamahele. ⁶ Lilanga palachonayi zanyalili na kuyuma, muni mikiga yaki yavi lepi na ludaka lwamahele. ⁷ Zingi zagwili pagati ya minga, minga yakulili na kuyihinya hati zapambiki lepi matunda. ⁸ Zingi zagwili paludaka lwa bwina, zikamela zikakula na kupambika yimonga selasini na yingi sitini na yingi miya yimonga.”

⁹ Ndi akavajovela, “Mweavi na makutu gakuyuwana na amanyayi!”

*Chechilongeliwi ndava ya miluhumu
(Matei 13:10-17; Luka 8:9-10)*

¹⁰ Yesu peavili mwene, pagati ya vevamuyuwanili vala na vawuliwa kumi na vavili, vamuhambalili Yesu vakamkota, ndava ya miluhumu yila. ¹¹ Akavajovela, “Nyenye mupewili kugamanya mambu ga mfiyu ga Unkosi wa Chapanga.” “Nambu vevavi kuvala vala yati vakujiwula kwa miluhumu ndu, ¹² muni,

‘Chakaka valolayi, nambu vilola lepi,
chakaka vayuwana, nambu vimanya lepi.

Manya vamuwuyila Chapanga,
namwene ngaavalekekisi.’ ”

*Yesu idandaula luhumu lwa mundu mweimija mbeyu
(Matei 13:18-23; Luka 8:11-15)*

¹³ Kangi Yesu akavakota, “Ngati mwimanya lepi mana ya luhumu ulu? Mwihotola wuli kuyimanya mana za miluhumu yingi? ¹⁴ Mweimija mbeyu ndi imija Lilovi la Chapanga. ¹⁵ Mbeyu zingi zagwilili munjila, ndi vandu vala vevayuwini lilovi, Setani akabwela na kuliwusa lilovi lenilo lelimijiwi mumitima yavi. ¹⁶ Mbeyu zila zezamijiwi palitalau ndi ngati vandu vala, veviyuwana lilovi bahapo vakulipokela kwa luheku. ¹⁷ Nambu likuvayingila lepi nakuvya na mikiga mugati yavi, vakulikamula mulukumbi luhupi ndu. Na lukumbi lwa mang’ahiso peluhumila ndava ya lilovi lenilo, vikuvanduka na kugwa.

¹⁸ Vandu vangi ndi ngati mbeyu zila zezagwilili pagati ya minga. Wenuwo ndi luhumu lwa vala veviyuwana lilovi lenilo, ¹⁹ ndava ya mang'ahiso ga mulima uwu, mnogo wa kuvya na vindu vyamahele mnogo wa higa ukuvayingila na kulihinya lilovi lenilo, na vene viyidikila lepi chila chelijova lilovi. ²⁰ Nambu vandu vangi ngati mbeyu zezimijiwi paludaka lwabwina. Venavo ndi veviyuwana lilovi lenilo, vakuliyidakila na kupambika matunda. Vangi selasini, vangi sitini na vangi miya yimonga.”

Luhumu lwa hahi yeyigubikwi
(Luka 8:16-18)

²¹ Yesu akavakota, “Mwaloli koki vandu vigubika hahi yeyiyaka na chiviga amala vivika kuhi kulusongwani? Lepi! Vivika panani pachibokoselu. ²² Hinu, goha gegafiyiki yati givya pawaka na goha gegagubikiwi yati gigubukuliwa. ²³ Mweavi na makutu gakuyuwana na amanyayi!”

²⁴ Akavajovela kavili, “Myuwanila chipimu chilachila chemukuvapimila vayinu, na nyenye yati mwipimiwa mewawa, na kuyonjokeswa. ²⁵ Mundu yeyoha mweavi na chindu yati iyonjokesewa neju, nambu mweangavya na chindu hati chidebe ndi hati cheavi nachu yati inyagiwa.”

Luhumu lwa mbeyu yeyimeli

²⁶ Yesu akayendelela kuvajovela, “Unkosi wa Chapanga uvi ngati mundu mweimija mbeyu mungunda waki. ²⁷ Kilu igona, na muhi ivya mihi na lukumbi lwenulo mbeyu yimela na kukula. Mwene amanyili lepi chechihengeka. ²⁸ Muni ludaka lwene lumelesa mbeyu. Yikula na kupambika. Yitumbula kumela linyai, yigelekela njechela na pamwishu mbeyu yikangala. ²⁹ Mbeyu peyikangala mundu mwenuyo itola chikwakwa na kutumbula kubena muni lukumbi lwa mabenu luhikili.”

Luhumu lwa mbeyu yidebe
(Matei 13:31-32, 34; Luka 13:18-19)

³⁰ Yesu akajova kavili, “Unkosi wa Chapanga tiuwanangisa na kyani? Tiudandaulayi kwa luhumu lwoki? ³¹ Uwanangana ngati lumbeyu lwa haladali lweluvili ludebe kuliku mbeyu zoha zezimijiwa mungunda. ³² Nambu yikamijiwayi, yimela na kuvya mkongo uvaha kuliku mikongo yoha mungunda. Mambanda gaki gavaha hati videge vijenga hisakanilu mumambanda gaki.”

³³ Yesu avakokosili vandu ujumbi waki kwa miluhumu yingi yamahele ngati yeniyu, alongili nawu chavahotwili kumanya. ³⁴ Lukumbi lwoha alongili nawu lepi chochoha changali miluhumu nambu paavi na vawuliwa vaki avadandaulili kila chindu.

Yesu igunisa luyuga na manji gakatimbugana
(Matei 8:23-27; Luka 8:22-25)

³⁵ Lilanga palatipimi ligono lilolo, Yesu akavajovela vawuliwa vaki, “Tikupuka kumwambu.” ³⁶ Hinu, vawuliwa vakaulaga msambi wa vandu, vakayingila muwatu weavili Yesu na kuwuka pamonga nayu. Na vandu vakayingila muwatu wungi vakamlanda. ³⁷ Pavakupukayi, mpungu uvaha ukahumila manji gakatimbugana na kuitova watu na manji gakatumbula kumema muwatu. ³⁸ Penapo Yesu avi mumbele ya watu kuni agonili pamsagamilu. Ndi vawuliwa vaki vakamuyimusa vakamkota, “Muwula, wuli, tifwaa ukutilokesa ndu!”

³⁹ Hinu, akayimuka, akauhakalila mpungu na kuujovela luyuga lwa manji, “Guna!” Ndi penapo mpungu wula ukaleka kubuma na nyanja yikavya nuu. ⁴⁰ Yesu akavajovela vawuliwa vaki, “Mwiyogopa kyani? Wu, mwakona kusadika?”

⁴¹ Ndi penapo vavi na wogohi neju, vakatumbula kukotana, “Mundu uyu yani? Mbaka mpungu na manji gakatimbugana vikumyuwana na kuguna!”

5

Yesu akumlamisa mundu mweavi na mizuka mihakau
(Matei 8:28-34; Luka 8:26-39)

¹ Yesu na vawuliwa vaki vakahika kumwambu ya nyanja ya Galilaya, pamulima wa Vagelasi. ² Bahapo Yesu peahulwiki muwatu mula akakonganeka na mundu mweavi na mzuka mweahumili kumatinda. ³ Mundu mwenuyo atamayi kumbugu la litinda. Kawaka mundu mweahotwili kumkunga kavili hati kwa minyololo. ⁴ Pamahele valingi kumkunga pingu na minyololo mumagendelu na mu mawoko, nambu pamahele adaulini pingu na minyololo. Avi lepi mundu mweavi na makakala gakumhotola. ⁵ Kilu na muhi atamayi ku matinda na muvidunda aywangayi na kujidumulana na maganga.

⁶ Mundu mwenuyo paamuweni Yesu cha kutali, akamjumbalila, na kumfugamila. ⁷ Akajova kwa lwami luvaha, "Yesu, Mwana wa Chapanga mweavi Kunani Neju, una kyani na nene? Kwa liina la Chapanga, nikuyupa kotoka kuning'aha!" ⁸ Ajovili genago ndava Yesu amali kumjovelela, "Mzuka, muwuka mundu uyu!"

⁹ Kangi Yesu akamkota, "Liina laku yani?" Mwene akayangula, "Liina langu 'Msambi' Ndava tivii tavamahele!" ¹⁰ Kangi akamuyupa Yesu neju akotoka kuvavinga pamulima pala.

¹¹ Papipi na mhelelu wa chitumbi, kwavi na maguluvu gamahela gegalyayi. ¹² Hinu mizuka yila yikamuyupa Yesu yikajova, "Utiyidakilayi tikagayingila maguluvu gala." ¹³ Akagayidakila. Ndi mizuka yila yikawuka na kuyingila mumaguluvu gala. Na msambi woha wa maguluvu wavi ngati elufu zivili, ukajumba pamhelelu wa chitumbi na kudumbukila mumanji na kufwa.

¹⁴ Hinu vadimaji wa maguluvu vala vakajumba, kuvadandaulila vandu mambu genago kumuji na kumigunda. Vandu vakavya kubwelenela penapo kugalola mambu genago. ¹⁵ Vakahika mbaka pala peavi Yesu, vakamlola mundu mweatalaliwi na msambi wa mizuka yula. Atamili pahi na awalili nyula na luhala lwaki lumuwuyili, ndi vakayogopa. ¹⁶ Vandu voha vevaloli lijambu lenilo vakavajovela vayavi mambu gala gegamkolili mundu yula na kugavala maguluvu gala.

¹⁷ Hinu, vakamuyupa Yesu awuka pamulima wavi.

¹⁸ Yesu paayingila muwatu, mundu mweatalaliwi na mizuka yula akamuyupa neju vahamba voha.

¹⁹ Nambu Yesu akambebelela mundu yula akamjovelela, "Uhambayi ukavajovela vandu wa kunyumba yaku Bambu gabwina geakukitili na cheakuhengili lipyana."

²⁰ Kangi mundu yula akahamba ku Dekapoli kwoha ndi miji kumi, akavadandaulila vandu wa mambu goha geahengiwi na Yesu. Na vandu voha vakakangasa.

*Kulamiswa kwa mdala mmonga na msikana mwana wa Yailo
(Matei 9:18-26; Luka 8:40-56)*

²¹ Yesu akakupuka kavili kumwambu ya nyanja. Peavili kwenuko msambi wa vandu ukambwelenela, mwene avili pamuhana ya nyanja. ²² Akabwela chilongosi mmonga wa nyumba ya kukonganekela Vayawudi liina laki Yailusi, hinu paamuwene Yesu, akamfugamila pamagendelu gaki, ²³ akamuyupa neju akamjovelela, "Pepayi msikana wangu mdebe avi mulung'olelu. Chondi tihambi ukamuvikila mawoko gaku, muni ihotola kulama na kuvya mumi."

²⁴ Yesu pamonga na mundu yula vakalongosana kuhamba. Msambi wa vandu ukamulanda na kumuhinya pandi zoha.

²⁵ Pagati yavi kwavili na mdala mmonga, mwealwalayi utamu wa kuhuma ngasi mulukumbi lwa miyaka kumi na yivili. ²⁶ Mdala mwenuyo amali kung'ahika neju na kumala mashonga gaki goha, kwa valamisa vamahele ndava ya kulonda kulama, nambu utamu waki wayonjokisiki neju. ²⁷ Mau yula peayuwini kuvya Yesu akuvalamisa vandu ndi akaholota mumbela ya msambi wa vandu wula na kuhamba kupamisa nyula ya Yesu. ²⁸ Akitili chenicho, muni aholalili kuvya, "Nakahotola kupamisa nyula ya Yesu yati nilama."

²⁹ Peampamisi bahapo akamanya kuvya alamili, muni ngasi yeyahuma yila yikaleka. ³⁰ Yesu akamanya ngati makakala gaki zimulamisi mundu. Akang'anamuka, akakota, "Yani mweanipamisi nyula yangu?"

³¹ Vawuliwa vaki vakamyangula, "Ndava kyani wikota yani mweakupamisi? Wu, ukuvalola lepi vandu chevakuhinya?"

³² Nambu Yesu akayendelela akalolokesa pandi zoha mundu mweampamisi nyula yaki. ³³ Mdala yula kuni imanya gegamkolili akavya na wogohi, akahegelela peavi Yesu kuni ivagaya, ndi akamfugamilila Yesu akamjovelela goha kwa uchakaka. ³⁴ Yesu akamjovelela, "Msikana wangu, sadika yaku yikulamisi, uhambayi na uteke, utamu waku ulamili."

³⁵ Yesu palongelayi na mundu yula, lukumbi lulalula vakabwela vajumbi kuhuma kunyumba ya Yailo chilongosi wa nyumba ya kukonganekela Vayawudi akamjovelela. "Msikana waku afwili, kyani kumung'aha Muwula?"

³⁶ Yesu agayuwini malovi gala, nambu agavevisi akamjovelela mkulu wa nyumba ya kukonganekela Vayawudi yula, "Kotoka kuvya na wogohi, yendelela kusadika." ³⁷ Yesu ayidakili lepi kulongosana na mundu yoyoha nambu Petili na Yakobo na Yohani muhaja wa Yakobo. ³⁸ Pavahikili kunyumba ya Yailo, Yesu avayuwini vandu vivembeneka neju ndava ya malilu. ³⁹ Akayingila mugati akavajovela, "Ndava kyani mwiwanga na kuvemba? Msikana uyu afwili lepi, pena agonili ndu."

⁴⁰ Nambu vene vakamuheka. Akavahumisa kuvala vandu voha vevavi mugati mula, akavatola dadi na nyina wa msikana yula, pamonga na vawuliwa vaki vadatu, ndi vakayingila muchumba cheavili msikana yula. ⁴¹ Akamkamula chiwoko, akamjovela, "Talita, kumu," Mana yaki, "Wamsikana, nikujovela yimuka!"

⁴² Bahapo msikana yula akayimuka na kutumbula kugenda, vandu voha vakakangasa neju. Msikana mwenuyo avi na miyaka kumi na yivili. ⁴³ Nambu Yesu akavabesa vakotoka kumjovela mundu yoyoha yula. Akavajovela vampela chakulya alyayi.

6

Vandu vakumbelela Yesu ku Nazaleti

(Matei 13:53-58; Luka 4:16-30)

¹ Yesu na vawuliwa vaki, vakawuka penapo vakahamba kuchijiji chaki cha ku Nazaleti.

² Ligonu la Kupumulila, atumbwili kuwula munyumba ya kukonganekela Vayawudi. Vamahele vevamuyuwini vakangisi, vakajova, "Wu, agapatili koki mambu aga geijova? Apatili koki luhala ulu? Kavili ikita wuli gachinamtiti?" ³ Wu, mwenuyu lepi selemala, mwana wa Maliya na mlongo wavi Yakobo na Yose na Yuda na Simoni? Wu, valumbu vaki titama nawu lepi bahapa?" Ndi vakabela kumsadika.

⁴ Yesu akavajovela, "Mlota wa Chapanga itopeswa kila pandi, lepi kunyumba yaki, kwa valongo vaki na pamulima waki."

⁵ Ndava yeniyu Yesu akitili lepi mambu gachinamtiti pala, ndi avavikili mawoko vatamu vadebedebe akavalamisa. ⁶ Akangisi neju ndava ya vandu vangsadika.

Yesu akuvatuma vawuliwa kumi na vavili

(Matei 10:15; Luka 9:1-6)

Kangi Yesu avigendalili muhijiji ya papipi na kuvawula vandu.

⁷ Akavakemela vawuliwa kumi na vavili, akatumbula akavatuma vandu vavili vavili, akavapela uhotola wa kuvinga mizuka. ⁸ Akavalagiza akajova, "Kwemwihamba uko, mukotoka kugega chindu chochoha chila ndonga ndu, lepi chakulya, lihaku, amala mashonga pachilolo. ⁹ Muwala champali nambu mkotoka kugega ligwanda lingi." ¹⁰ Akavajovela, "Nyumba yeyoha yevakuvapokela mutama bahapo mbaka pa ligono lemuwuka. ¹¹ Kwa vandu vevibela kuvapokela amala kuvayuwani, penapo ndi muwuka na muvakung'undila lububu lwavi, kulangisa kuvya vene vaubeli ujumbi wa Chapanga!"

¹² Hinu, wakawuka penapo vakahamba kuvakokosela vandu vamuwuyila Chapanga. ¹³ Vakayivinga mizuka vamahele. Na kuvanyala mahuta ga zeituni vatamu vamahele, vakavalamiswa.

Yohani Mbatizaji ikomiwa

(Matei 14:1-12; Luka 9:7-9)

¹⁴ Nkosi Helodi agayuwinu goha, muni malovi ga Yesu gayenili pandi zoha. Vandu vangi vajovayi mwenuyu, "Ndi Yohani Mbatizaji ayukili! Ndava muni ihenga gachinamtiti."

¹⁵ Vangi vakajova, "Mwenuyu ndi Eliya."

Vangi vakajova, "Mwenuyu ndi mmonga wa valota wa Chapanga va kadeni."

¹⁶ Nambu Helodi peayuwinu malovi gala akajova, "Yohani namdumwili mutu, hinu ayukili!" ¹⁷ Aholalili genago ndava mu magono ga mumbele, Helodi alagazili Yohani akamuliwa na kukungiwa muchifungu. Genago gahumalili ndava Helodi amgegili Helodiya mdala wa Filipi mweavi mlongo waki. ¹⁸ Yohani amjovelayi Helodi, "Chabwina lepi veve kumtola mdala wa mlongo waku."

¹⁹ Hinu Helodiya, mweavi mdala wa nkosi, amuhakalili neju Yohani, akagana kumkoma, nambu ahotwili lepi. ²⁰ Helodi amuyogwipi Yohani muni amanyili kuvya Yohani ndi munda wa msopi na mbwina. Ndava yeniyu amyangalili. Helodi aganayi kumuyuwani Yohani, pamonga amyuwanili mtima wamvinili.

²¹ Ligonu limonga mdala wa nkosi apatili fwasi pa ligonu la kukumbukwa kwa kuvelekewa Helodi. Hinu akavakemela vagogo va libanji na vachilongosi va Galilaya pamonga na vakulu va manjolinjoli. ²² Hinu msikana waki Helodiya, akayingila na kutumbula kukina ngo'ma. Hinu akavahekesa neju Helodi na vayehe vaki. Nkosi akamjovela msikana yula, "Uniyupa chindu chochoha chila na nene yati nikupela." ²³ Kavili akamlapakisa, akamjovela, "Chochoha cheukuniyupa, yati nikupela, hati ngati kugavana upinga wa unkosi wangu."

²⁴ Penapo msikana yula akawuka mugati mu libanji, akahamba kumkota nyina waki. "Wigana niyupa kyani?" Namwene akamyangula, "Mutu wa Yohani Mbatizaji."

²⁵ Msikana yula akawuya kanyata kavili kwa nkosi, akamjovela, “Nigana unipela hinu naha mulupalu mutu wa Yohani Mbatizaji.”

²⁶ Nkosi peayuwini genago, akavya ngolongondi, nambu muni ajilapakisi mwene, na ndava ya vayehe vaki, ahotwili lepi kumbelelela msikana yula ndi akamyidikila. ²⁷ Hinu, akamlagiza linjolinjoli akaleta mutu wa Yohani. Linjolinjoli akahamba kuudumula mutu wa Yohani muchifungu mula, ²⁸ kangi amletili mutu wula mulupalu akampela msikana, namwene akampelelela nyina waki. ²⁹ Vawuliwa va Yohani pevayuwini vakahamba kutola higa yaki vakahamba kuzika.

Yesu ilisa msambi wa vandu

(Matei 1:13-21; Luka 9:10-17; Yohani 6:1-14)

³⁰ Vamitumi vakawuya mulugendu lwavi vakamjovela Yesu, mambu goha gavakitili na chavawulili vandu. ³¹ Vandu vamahele neju vabwelayi na kuwuka kwa Yesu, ndi mbaka fwasi ya kulya yavi lepi. Hinu Yesu akavajovela vawuliwa, “Tihamba kuchiyepela mukapumulila padebe.” ³² Hinu, vakawuka ngavene muwatu vakahamba kuchiyepela.

³³ Nambu vandu vamahele vavaweni pavawukayi, vakavamanya. Ndi vakalongolela kuhika kula kwa magendelu kweahambayi Yesu na vawuliwa vaki. ³⁴ Yesu na vawuliwa vaki pevahulwiki muwatu kumbwani, ndi auweni msambi uvaha wa vandu, akaviniswa mtima, muni vavi ngati limbelele langali mdimaji. Akatumbula kuvawula mambu gamahele. ³⁵ Lilanga palatipimi, ndi vawuliwa vaki vakahamba kumjovela Yesu, “Penapa palugangatu, lilanga litipama. ³⁶ Mbanga uvalaga vandu vahamba mumigunda na muhijiji ya papipi, vakagula vyakulya.”

³⁷ Yesu akavajovela, “Muvapela nyenye chakulya.”

Nambu vene vakamkota, “Tivapela kyani? Yati yikutigana tihenga lihengu kwa miyehi yamahele ndi tipatayi mashonga ga kuvagulila chakulya vandu voha ava?”

³⁸ Yesu akavakota, “Mabumunda gavi galinga? Muhamba mukalola.”

Pevamali kulola vakawuya kumjovela, “Yivii mhanu na somba zivili.”

³⁹ Yesu akavalagiza vawuliwa vaki vavatamika vandu voha chikundi chikundi pahi pamanyai. ⁴⁰ Hinu vene vakatama chikundi chikundi, vingi vandu hamsini, na vingi vandu miya. ⁴¹ Kangi Yesu akagatola mabumunda mhanu na somba zila, akalola kunani kwa Chapanga, akamsengusa Chapanga. Ndi akagametula mabumunda gala pamonga na somba zila. Akavapela vawuliwa vaki muni vavagavanisila vandu. ⁴² Vandu voha vevavi penapo valili vakayukuta. ⁴³ Hinu, vakanonga masigalilu ga mabumunda na somba vakamemesa madengu kumi na gavili. ⁴⁴ Vevalili chakulya chila, vavi vagosi elufu mhanu.

Yesu igenda panani ya manji

(Matei 14:22-33; Yohani 6:15-21)

⁴⁵ Bahapo Yesu akavalagiza vawuliwa vaki vayingila muwatu valongolela kuhamba kumwambu ya nyanja, kumuji wa Betisaida. Muni mwene avi akona ilagana na msambi wa vandu. ⁴⁶ Hati peamali kulagana na vandu, akahamba kuchitumbi kumuyupa Chapanga. ⁴⁷ Lilanga palatipimi, Yesu avi mwene kundumba na watu wamali kuhika pagati ya nyanja. ⁴⁸ Mwene avaweni vawuliwa chaving’ahika muwatu mula na mipundi muni mpungu wavi uvaha ukuvawuyisa mumbele. Hinu hambakucha, Yesu avahagalili kuni igenda mumanji akagana kuvapita. ⁴⁹ Nambu pavamuweni igenda panani ya manji vayogwipi, vaholali kuvya lihoka, “Vakaywanga mulete.” ⁵⁰ Voha pavamuweni vayogwipi neju.

Bahapo Yesu akajova nawu, “Mjipolesa mtima. Ndi nene. Mkoto kuyogopa!” ⁵¹ Ndi, akayingila muwatu wevavili vawuliwa na mpungu wa luyuga lukaguna lukumbi lululula. Vawuliwa vakakangasa neju, ⁵² ndava muni vamanjili lepi mana chinamtiti cha kuyonjokeseka chakulya chila ndava ya kunonopa kwa mitima yavi.

Yesu akuvalamisa vatamu ku Genezaleti

(Matei 14:34-36)

⁵³ Vakakupuka nyanja, vakahika kumuji wa ku Genezaleti vakahuyimika watu. ⁵⁴ Pevahumili muwatu mula, kanyata vandu vakampanya Yesu. ⁵⁵ Hinu, kanyata vakahamba kila chijiji pandu pala, vakatumbula kuvatola vatamu vevagonili mumipasa, vakavapeleka kila pevayuwini Yesu avili. ⁵⁶ Pandu poha peahambili Yesu, muhijiji na mumiji na mumigunda, vandu vavavikili vatamu pandu pakugulisila vindu, vandu vakamuyupa neju avayidakila vatamu vala, vapamisayi lugunyilu lwa nyula yaki. Ndi voha vevampamisi valamili.

7

*Mawuliwu gevapokili kwa Vagogo**(Matei 15:1-9)*

¹ Kangi Vafalisayu vangi na Vawula va Malagizu vevahumili ku Yelusalemu valundumini palongolo ya Yesu. ² Vavaweni vawuliwa vangi va Yesu vilya chakulya kwa mawoko changasamba ngati cheyiganikiwa na malagizu.

³ Muni Vafalisayu na Vayawudi vangi vayovalili kulanda mivelu ya vagogo wavi, muni valyayi lepi changasamba mawoko bwina. ⁴ Kavili vakagula chakulya kuhuma pandu pakugulisila vindu, vilya lepi mbaka vasanja hoti. Mewa vavi na mivelu yingi ya namuna ya kusanja vikombi na viviga na vyombo ya shaba.

⁵ Hinu, Vafalisayu na Vawula va Malagizu vangi vakamkota Yesu, "Ndava kyani vawuliwa vaku vilanda lepi mambu ga kadeni kuhuma kwa vagogo vitu, ndava vilya changasamba mawoko?"

⁶ Yesu akavayangula, "Vandu mwavahomela! Isaya mweavi Mlota wa Chapanga, alotili chakaka kuvavala nyenye peayandiki,

'Chapanga ijova, vandu venava vakunitopesa kwa malovi ndu, nambu mitima yavi yivii kutali na nene.

⁷ Kunigundamila kwavi chindu lepi, muni mambu geviwula ndi malagizu ga vandu ndu.

Ngati malagizu ga Chapanga.' "

⁸ "Nyenye mulekili mihilu ya Chapanga na kukamulila mawuliwu ga vandu."

⁹ Yesu akayendelela kujova, "Nyenye mumanyili kuyepa cha kuchenjela mihilu ya Chapanga na kulanda mivelu yinu! ¹⁰ Muni Musa alagizi, 'Muvatopesa dadi waku na nyina waku,' Na, 'Mweakumliga dadi waki amala nyina waki, yikumugana akomiwa.'

¹¹ Nambu nyenye muwula, ngati mundu avi na chindu chakumtangatila dadi waki amala nyina waki, nambu akajova, chindu chenicho ndi 'Kolibani,' Mana yaki njombi kwa Chapanga, ¹² hinu yikumugana lepi kumtangatila dadi waki amala nyina waki. ¹³ Chenichi ndi chemukulivevesa Lilovi la Chapanga ndava ya mawuliwu ga kuhalilana. Kangi mkita mambu gamahele ngati genago."

*Mambu gegakumuhakasa mundu palongolo ya Chapanga**(Matei 15:10-20)*

¹⁴ Yesu aukemili kangi msambi wa vandu, akavajovela, "Muniyuwanilayi mwavoha na kumanya malovi aga. ¹⁵ Kawaka chakulya cheilya mundu chechihotola kumuhakasa palongolo ya Chapanga. Nambu mambu gegihuma mugati ya mundu ndi gegihotola kumuhakasa. ¹⁶ Mweavi na makutu ga kuyuwana na amanyayi!"

¹⁷ Paaulekili msambi wa vandu na kuyingila mu nyumba, vawuliwa vaki vakamkota mana ya luhumu lula. ¹⁸ Mwene akavajovela, "Wu, hati nyenye mwimanya lepi? Kawaka chakulya chechikumyingila mundu chihotola lepi, kumuhakasa mundu palongolo ya Chapanga. ¹⁹ Ndava muni chikumyingila lepi mumtima, nambu mulileme, kangi chihumiswa kundindima." Ndava ya kujova chenicho Yesu ayidikili vyakulya vyoha viliwayi.

²⁰ Yesu akayendelela kujova, "Chechihuma mumtima wa mundu chihotola kumuhakasa palongolo ya Chapanga. ²¹ Muni mugati ya mumtima wa mundu, gihuma maholo gahakau, ukemi na kuyiva na kukoma, ²² ugoni na unota na udese na uhakau na kuyiva na kunogela vindu vya vangi na luhonda na wihu na ng'omo na uyimu na maligu. ²³ Gahakau goha ago gihuma mumtima wa mundu, genago ndi gakumhakasa mundu palongolo ya Chapanga."

*Kusadika kwa mdala angali Myawudi**(Matei 15:21-28)*

²⁴ Yesu awukili penapo akahamba kumuji wa Tilo. Kwenuko ayingili munyumba yimonga, mwene aganili lepi mundu amanyayi kuvya avili mugati, nambu ahotwili lepi kujifiya. ²⁵ Mdala mmonga, msikana waki avili na mzuka, peayuwini malovi ga Yesu, kanyata akabwela akafugama palongolo ya magendelu ga Yesu. ²⁶ Mdala mwenuyo, avi Mgiliki, ndi mkolonjinji wa muji wa Foinike mulima wa ku Silia. Hinu akamuyupa Yesu amuwusa mzuka msikana waki. ²⁷ Yesu akavajovela, vana vayukuta hoti, "Chabwina lepi kutola chakulya cha kuvayukutisa vana na kugatagila mabwa."

²⁸ Nambu mdala yula akamyangula, "Chakaka, Bambu, hati mabwa gegavi pahi ya meza gilya masigalilu ga chakulya cha vana."

²⁹ Yesu akamjovelela, “Ndava ya lilovi lenilo, wuyayi kunyumba yaku. Mzuka umuwukili msikana wakul!”

³⁰ Hinu, akahamba kunyumba yaki, amkolili msikana waki agonili palusongwani, na mzuka wamali kumuwuka.

Yesu akumlamisa ngajova mweavi ngayuwa

³¹ Kangi Yesu akawuka kumuji wa Tilo, akapitila pagati ya ku Sidoni, akahamba mbaka kunyanja ya Galilaya kuvedukila pamulima wa Dekapoli mana yaki miji kumi. ³² Ndi vakamletela ngayuwa nambu mewawa avi ngajova kwa Yesu, vakamuyupa amvikilayi mawoko muni amlamisa. ³³ Yesu akamvika pamuhana na msambi wa vandu mundu uyo. Akamsopa ngonji mumakutu. Kangi akahunya mata mulungoji lwaki na kumpamisa mululimi lwa mundu yula. ³⁴ Kangi Yesu akalola kunani kwa Chapanga, akakeka kwa likakala, akamjovelela, “Efata,” Mana yaki “Dindukayi.”

³⁵ Lukumbi lululula akatumbula kuyuwana bwina, mewawa lulimi lwaki lukajova bwina. ³⁶ Yesu akavalagiza vakotoka kumjovelela mundu lijambu lila. Nambu cheayonjokisi kuvabesa, ndi chevadandisi malovi gala. ³⁷ Vandu vakangisi neju, vakajova, “Avakitili goha gabwina hati vangayuwa kuyuwana, na vangajova kujova!”

8

Yesu ilisa vandu elufu mcheche

(Matei 15:32-39)

¹ Lukumbi lwenulo, msambi uvaha wa vandu wakonganiki kavili hinu vavi lepi na chakulya, na Yesu avakemili vawuliwa vaki, akavajovelela, ² “Nikuvahengela lipyana vandu venava muni vatamii na nene mu ligono la datu, nambu vavi lepi na chakulya. ³ Ngati nikavajovelela vawuya kunyumba na njala yati vihinduka munjila, muni vangi vahumili kutali.”

⁴ Vawuliwa vaki vakamkota, “Penapa palugangatu yati tipata koki mabumunda ga kuvayukutisa vandu voha ava?” ⁵ Yesu akavakota, “Muvi na mabumunda galinga?” Vakamyangula.

“Gavii saba.”

⁶ Hinu, akavalagiza vandu vatama pahi. Akagatola mabumunda gala saba, akam-sengusa Chapanga, akayimetula, akavapela vawuliwa vaki vavagavanisilayi vandu, navene vakavagavila. ⁷ Vavi mewa na somba zidebedebe. Yesu akayimotisa, mewawa akalagazila vawuliwa vaki vavagavila vandu. ⁸ Vandu valili na kuyukuta. Kangi vawuliwa vakanonga masigalilu na kumemesa madengu saba. ⁹ Vandu vevalili vavi ngati elufu mcheche. Yesu peamali kusalaga, ¹⁰ Bahapo Yesu akayingila muwatu pamonga na vawuliwa vaki, vakahamba kumulima wa Dalimanuta.

Vafalisayu vigana ulangisu

(Matei 16:1-4)

¹¹ Vafalisayu vangi vakambwela na kutumbula kujovesana na Yesu. Vamlingili, vamganayi avalangisa ulangisu kuhuma kunani kwa Chapanga, kulangisa kuvya uhotola waki uhumili kwa Chapanga. ¹² Nambu Yesu mtima wamvinili neju na akajova, “Ndava kyani vandu va chiveleku ichi vigana ulangisu? Chakaka nikuvajovelela, vandu va chiveleku ichi vipewa lepi ulangisu!”

¹³ Kangi akavaleka akayingila kavili muwatu, akakupuka kuhamba kumwambu ya nyanja.

Ngemeku ya Vafalisayu na Helodi

(Matei 16:5-12)

¹⁴ Vawuliwa vakosiwi kutola mabumunda yamahele, ndi vavi na libumunda limonga ndu muwatu. ¹⁵ Yesu akavalagiza, “Mlola neju! Mjiyangalila na ngemeku ya Vafalisayu na ngemeku ya Helodi.”

¹⁶ Vawuliwa vakatumbula kukotana vene kwa vene, “Ijova chenichi ndava tangali mabumunda.”

¹⁷ Yesu agamanyili gala gevajovisini akavajovelela, “Ndava kyani mkotana ndava ya mabumunda? Wu, mwakona mwangamanya amala mwangalola? Wu, ndava kyani mwiholalela lepi? ¹⁸ Muna mihu nambu mwilola lepi? Muvi na makutu nambu mwiuwana lepi? Wu, mukosiwi ¹⁹ lukumbi lula panakametwili mabumunda mhanu na kuvapela vandu elufu mhanu mwamemisi masigalilu madengu galinga?”

Vakamyangula, “Madengu kumi na gavili.”

²⁰ Akavakota kavili, “Na panametwili mabumunda saba na kuvapela vandu elufu mcheche mwamemisi masigalilu madengu galinga?”

Vene vakamyangula, “Madengu saba.”

²¹ Hinu, akavajovela, “Pamonga na ago, wu, mwakona mwangamanya?”

Yesu akumlamisa mundu ngalola ku Betisaida.

²² Yesu ahikili ku Betisaida pamonga na vawuliwa vaki. Kwenuko vandu vakamletela ngalola, vakamuyupa ampamisa muni amlamisa. ²³ Yesu amkamwili chiwoko ngalola yula, ampeliki kuvala ya chijiji. Akamhunyila mata mumihu, akampamisa mawoko, akamkota “Wu, wihotola kulola chindu?”

²⁴ Ngalola yula akalola, akajova “Nikuvalola vandu vevilekana ngati mikongo yeyigenda.”

²⁵ Kangi Yesu akampamisa kavili mawoko mumihu, mwene akamuhutusila mihu, uhotola waki wa kulola ukamuwuyila namwene akalola. ²⁶ Yesu akamjovela awuya kunyumba yaki na kumlagiza “Ukotoka kuwuya ku Betisaida.”

Petili ijova hotohoto kuvya Yesu ndi Kilisitu

(Matei 16:13-20; Luka 9:18-21)

²⁷ Kangi Yesu na vawuliwa vaki vahambili kuvijiji vya pandu ku Kaisalia Filipi. Pevavi munjila, Yesu akavakota vawuliwa vaki, “Vandu vijova nene ndi nayani?”

²⁸ Vakamyangula, “Vangi vijova veve ndi Yohani Mbatizaji na vangi vijova veve ndi Eliya na vangi vijova veve ndi mmonga wa Valota wa Chapanga.”

²⁹ Kangi Yesu akavakota, “Na nyenye mwijova nene kuvya ndi yani?”

Petili akamyangula, “Veve ndi Kilisitu, mweuhaguliwi na Chapanga.”

³⁰ Kangi Yesu akavalagiza vakotoka kumjovela mundu yeyoha kuvya mwene ndi Kilisitu.

Yesu ilotela ndava mang’ahiso kufwa na kuyuka kwaki.

(Matei 16:21-28; Luka 9:22-27)

³¹ Kangi Yesu atumbwili kuvawula vawuliwa vaki, kuvya yikumgana “Mwana wa Mundu kung’ahika na kubelelewa na vagogo na vakulu va kuteta na Vawula va Malagizu. Kangi yati ikomiwa, nambu pa ligono la datu yati iyuka.” ³² Yesu avajovili lijambu lenilo hotohoto. Penapo, Petili akamtola pamuhana akatumbula akamhakalila akotoka kujova mambu ago. ³³ Nambu Yesu akang’anamuka akavalolokesa vawuliwa vaki, akamhakalila Petili, akamjovela, “Setani, wuka palongolo yangu! Maholo gaku gihuma lepi kwa Chapanga, nambu ga umundu.”

³⁴ Kangi Yesu akaukemela msambi wa vandu na vawuliwa vaki akavajovela, “Ngati mundu yeyoha igana kunilanda nene yikumgana ajibela mwene na agega msalaba waki anilandayi. ³⁵ Ndava mundu mweigana kusangula wumi waki, yati akuuyagisa, nambu mundu mweakuuyagisa wumi waki ndava ya nene na ndava ya Lilovi la Bwina, yati akuusangula. ³⁶ Wu, chiyonjokeseka kyani mundu kupata mulima woho na kuuyagisa fwasi ya kuyingila muwumi wa magono goha? ³⁷ Mundu yati iwusa chindu kiki muni apatayi wumi wa magono goha? ³⁸ Ngati mundu yeyoha muvandu va chiveleku ichi chihakau na chechimbudili Chapanga ngati ikola soni kwa nene na malovi gangu, Mwana wa Mundu yati akumulolela soni mundu mwenuyo, lukumbi peibwela muukulu wa Dadi waki pamonga na vamitumu wa kunani kwa Chapanga vamsopi.”

9

¹ Yesu akayendelela kuvajovela, “Chakaka nikuvajovela, vavi vandu vangi penapo yati vifwa lepi changamlola Chapanga ilongosa kwa makakala munjila ndalindali.”

Pamihu pa Yesu ping’anamuka

(Matei 17:1-13; Luka 9:28-36)

² Pegamaliki magono sita, Yesu avatolili Petili na Yakobo na Yohani vene ndu kuhamba kunani ya chitumbi. Kwenuko Yesu ndi agewiki pamihu palongolo yavi. ³ Nyula zaki yang’asimi yikavya yamsopi pehe, avi lepi mchapa nyula yeyoha pamulima mweihotola kuganyambisa ngati ago. ⁴ Kangi vawuliwa vadatu vala vavawene Eliya na Musa vilongela na Yesu. ⁵ Petili akamjovela Yesu, “Muwula wangu, chabwina tete kuvya bahapa. Mbanga tete tijenge vindanda vidatu. Chimonga cha veve na chingi cha Musa na chingi cha Eliya.” ⁶ Amanyili lepi chakujova, ndava mwene na vayaki wogohi wavayingili.

⁷ Kangi likahumila lihundi likavagubika, na lwami lukayuwanika kuhuma mulihundi mula, “Mwenuyu ndi Mwana mwenimganili, mumyuwanila.” ⁸ Bahapo vawuliwa vala vakalola kuni na kuni, nambu vamuwene lepi mundu yeyoha, nga Yesu pamonga na vene.

⁹ Hinu, pavahelelayi kuchitumbi, Yesu akavabesa vakotoka kumjovela mundu mambu gevagaweni mbaka Mwana wa Mundu peiyuka.

¹⁰ Vakakamula malagizu gala, nambu vakatumbula kukotana vene kwa vene, “Kuyuka mana yaki kyani?” ¹¹ Kangi vakamkota Yesu, “Ndava kyani Vawula va Malagizu vijova yiganikiwa hoti Eliya abwela?” ¹² Mwene akavayangula, “Ena, Eliya ibwela hoti kutendelekela kila chindu. Pamonga na ago, ndava kyani yiyandikiwi mu Mayandiku Gamsopi kuvya Mwana wa Mundu gakumkolela mang’ahiso neju na kuveveswa?” ¹³ Nambu nikuvajovela, Eliya amali kubwela, na vene vakamkitili chavaganili ngati Mayandiku Gamsopi chegijova kumvala mwene.”

Yesu akumlamisa msongolo mweavi na mizuka

(Matei 17:14-20; Luka 9:37-43)

¹⁴ Lukumbi Yesu na vawuliwa vadatu pavawuyili pandu pevavi vawuliwa vangi vala. Vauweni msambi uvaha wa vandu pamonga na Vawula va Malagizu vijovesana.

¹⁵ Bahapo msambi wa vandu pawamuweni Yesu, vakakangasa neju, vakamjumbalila na kumjambusa. ¹⁶ Yesu akavakota vawuliwa, “Mjovesana nawu kyani?”

¹⁷ Penapo mundu mmonga mu msambi wa vandu wula akamyangula, “Muwula, nimletili mwana vangu mweavi na mzuka weumkita kuvya ngajova. ¹⁸ Kila peukumkamula ukumgwisa pahi na kumuhumisa lihuluhulu mumlomo, kuni iyaga minu na kuvya myumu higa yoha. Nivayupili vawuliwa vaku vauvinga mzuka wenuwo nambu vahotwili lepi.”

¹⁹ Yesu akavajovela, “Mwe vandu va chiveleku changali sadika! Yati nitama na nyenye mbaka ndali? Nikuvasindimalila hati ndali? Mumleta kwa nene.” ²⁰ Vampeliki msongolo kwa Yesu.

Kanyata mzuka wula paumuweni Yesu, wamuhindwisi mwana yula na kumgwisa pahi akabilinduka na kuhuma lihuluhulu mumlomo. ²¹ Yesu akamkota dadi wa msongolo yula, “Mambu genaga gampatili ndali?”

Akamyangula, “Gatumbwili kuhuma uwana waki. ²² Lukumbi lungi mzuka uwu ukumgwisa pamotu na mumanji, muni ukomekesa. Hinu ngati uhotola utihengela lipyana na kutitangatila!”

²³ Yesu akamjovela, “Ukotoka kujova, ‘Ngati nihotola?’ Mambu goha gihotoleka kwa mundu mweisadika.”

²⁴ Penapo dadi yula akajova kwa lwami luvaha, “Nisadika, nambu sadika yangu yidebe! Nitangatilayi, sadika yangu yiyonjokesa!”

²⁵ Yesu pauweni msambi wa vandu wiyonjokeseka kanyata palongolo yaki, akauhakalila mzuka wula, “Mzuka weukumkita mwana kuvya ngayuwa na ngajova, nikulagazila muwukayi mwana uyu kotoka kumyingila kavili!”

²⁶ Penapo mzuka wula ukakwesa lwami, ukamgwisa mwana yula pahi na kumuwuka. Mwana awonikini ngati mtuhi, ndi vangi vakajova, “Afwili!” ²⁷ Nambu Yesu akamkamula chiwoko, akamyinula namwene akayima.

²⁸ Hinu Yesu peayingili mu nyumba, vawuliwa vaki vakamkota pachiepela, “Ndava kyani tete tahotwili lepi kuvinga mzuka wula?”

²⁹ Mwene akavajovela, “Mzuka ngati wenuwu uhotoleka lepi kuwusiwa ndu, nambu kwa njila ya kumuyupa Chapanga.”

Yesu ijova kangi ndava ya kufwa kwaki

(Matei 17:22-23; Luka 9:43-45)

³⁰ Yesu na vawuliwa vaki vakawuka penapo na kuyendelela na lugendu lwavi kuvedukila mulima wa ku Galilaya. Yesu aganili lepi mundu yeyoha amanyayi kweavili,

³¹ ndava muni avawulayi vawuliwa vaki. Avajovili, “Mwana wa Mundu yati igotolewa kwa vandu vevakumkoma, nambu pa ligono la datu yati iyuka.”

³² Nambu vawuliwa vamananyi lepi mana ya mawuliwu gala. Ndi vakayogopa kumkota.

Mundu mweigana kuvya mkulu?

(Matei 18:1-5; Luka 9:46-48)

³³ Hinu, vakahika muji wa Kapelanaumu na kuyingila mu nyumba, Yesu akavakota vawuliwa vaki, “Mwajovisini kyani munjila?” ³⁴ Nambu vene vakaguna, muni munjila vakalikotana yani mweavi mkulu pagati yavi.

³⁵ Yesu akatama pahi na kuvakemela vawuliwa kumi na vavili vala, akavajovela, “Mundu akagana kuvya mkulu ndi yikumgana avyai mdebe kavili avyai mtumisi wa voha.” ³⁶ Ndi akamtola mwana mdebe akamyimika pagati yavi akamkumbatila kangi akavajovela, ³⁷ “Mweakumpokela mwana ngati uyu ndava ya nene, akunipokela nene,

na mweakunipokela nene, akunipokela lepi namwene ndu, nambu akumpokela mewa na yula mweanitungili.”

*Mundu mweangapingana na tete avi upandi witu
(Luka 9:49-50)*

³⁸ Yohani akamjovela Yesu, “Muwula, tamuweni mundu mmonga ivinga mizuka kwa kuhengela liina lako, tikambesa, muni lepi wa chikundi chitu.”

³⁹ Nambu Yesu akavajovela, “Mkoto kulinga kumbesa, ndava avi lepi mundu mweihenga gachinamtiti kwa liina langu, na bahapo akatumbula kunilongalela gahakau.”
⁴⁰ Ndava mundu mweangapingana na tete avili upandi witu. ⁴¹ Chakaka nikuvajovela, mundu yeyoha mweakuvapela nyenye chikombi cha manji ga kunywa, ndava nyenye vandu va Kilisitu, chakaka yati ipata njombi yaki.

*Gegiyokisa kumbudila Chapanga
(Matei 18:6-9; Luka 17:1-2)*

⁴² Ngati mundu yeyoha akumyokesa mmonga wa vadebe ava kuyagisa sadika yaki, ndi mbanga mundu mwenuyo kukungiwa liganga livaha la kuyagila musingu yaki na kutagiwa munyanja kuliku kuhamuliwa na Chapanga. ⁴³ Na chiwoko chaku ngati chikubudisa sadika yaku, chidumula! Mbanga kuyingila muwumi changali chiwoko chimonga, kuliku kuvya na mawoko gavili, na kuyingila, kumotu wangajimika magono goha. ⁴⁴ Hinu mwenumo masomi gifwa lepi, wala motu waki wijimika lepi. ⁴⁵ Na chigendelu chaku ngati chikakubudisai, chidumula! Mbanga kuyingila muwumi changali chigendelu chimonga kuliku kuvya na magendelu goha gavili na kutagiwa kumotu wangajimika magono goha. ⁴⁶ Mwenumo masomi gifwa lepi na motu waki wijimika lepi. ⁴⁷ Na lihu lako likayagisa sadika yaku litupulai! Ulitaga, mbanga kuyingila Muunkosi wa Chapanga na lihu limonga kuliku kuvya na mihu gavili na kutagiwa kumotu wangajimika wa magono goha. ⁴⁸ Mwenumo, masomi gaki gifwa lepi na motu waki wijimika lepi.

⁴⁹ “Muni kila mundu yati inyambiswa kwa motu ngati luteta cheyinyambiswa kwa mwinyu.”

⁵⁰ “Mwinyu wabwina, nambu ngati iyagisi lunyong’onyo lwaki, yati iyonjokeswa na kyani?”

“Muvya na mwinyu wa unkozi mugati yinu na kusindimalisa na uteke pagati yinu.”

10

*Yesu iwula ndava ya kugegana na kulekana
(Matei 19:1-12; Luka 16:18)*

¹ Yesu awukili penapo akahamba kumuji wa Yudea, kumwambu ya mfuleni Yoludani. Msambi wa vandu wamuhambalili kavili, mwene akavawula ngati chayavili mvelu waki.

² Vafalisayu vangi vamhambalili vakamkota chakumlinga, “Wu, Malagizu ga Chapanga giyidakila mgosi kumleka mdala waki?”

³ Yesu akavayangula, “Musa avalagizi kyani?”

⁴ Vene vakajova, “Musa atiyidakili kuvya mgosi ihotola kumpela mdala waki balua na kumleka.”

⁵ Nambu Yesu akavajovela, “Musa ayidikili kuvayandikila Mihilu yeniyi, ndava ya unonopa neju wa kuwuliwa kwinu. ⁶ Nambu Musa ayandiki kutumbula kuwumbwa kwa mulima, Chapanga awumbili mgosi na mdala. ⁷ Ndava yeniyi mgosi yati akumleka dadi na nyina waki, yati iwungana na mdala waki, ⁸ navene vavili yati vivya higa yimonga. Hinu vene vavili lepi kavili, nambu higa yimonga. ⁹ Hinu, mundu akotoka kuchilekanesa chila cheachiwunganisi Chapanga.”

¹⁰ Pevayingili kavili mu nyumba, vawuliwa vaki vakamkota ndava ya lijambu lenilo.

¹¹ Mwene akavajovela, “Mundu yeyoha mweakumleka mdala waki na kugega mdala yungi akumkitila ugoni. ¹² Mewawa na mdala mweakumleka mngwana waki na kugegawa na mgosi yungi ikita ugoni.”

*Yesu akuvamotisa vana vadebe
(Matei 19:13-15; Luka 18:15-17)*

¹³ Vandu vamletili Yesu vana vadebe avapamisa, nambu vawuliwa vaki vakavahakalila vandu vala. ¹⁴ Yesu paalolili genago akayoma akavajovela, “Mvaleka vana ava vabwela kwangu, mkotoka kuvabesa, muni Unkosi wa Chapanga ndi wa vandu ngati ava. ¹⁵ Chakaka nikuvajovela, mundu yeyoha mweangaupokela Ulongosi wa Chapanga

ngati mwana mdebe katu iyingila lepi mwenumo.”¹⁶ Kangi akavapokela vana vala akavavikila mawoko panani yavi, kuvamotisa.

Mundu mweavili na vindu vyamahele
(*Matei 19:16-30; Luka 18:18-30*)

¹⁷ Yesu paatumbwili lugendu, mundu mmonga ambwelili, akamfugamila na kumkota, “Muwula mbwina, nikita wuli muni nipokela wumi wa magono goha wangali mwishu?”

¹⁸ Yesu akamyangula, “Ndava kyani ukunikemela mbwina? Avi lepi mweavili mbwina ndi Chapanga ndu. ¹⁹ Uzimanyili ‘Amuli, ukotoka kukita ugoni na ukoto kukoma na ukoto kuyiva na ukoto kumjovela muyaku gaudese na ukoto kukonga na vatopesa dadi waku na nyina waku.’ ” ²⁰ Mwene akamyangula, “Muwula, genago goha nigakamwili kutumbula muusongolo wangu.”

²¹ Yesu akamlolakesha cha uganu, akamjovela, “Upungukiwi na chindu chimonga. Hamba ukagulisika kila chindu cheuvili nachu, uvapela vangangu mashonga ago, ndi veve yati ukujivikila vindu vyaku kunani kwa Chapanga. Kangi ubwela unilandayi.”

²² Mundu yula peayuwini genago, akavya ngolongondi akahamba kuni akwinyini pamihu muni avili na vindu vyamahele na aganili lepi kuwusa vindu vyaki.

²³ Yesu akalola pandi zoha akavajovela vawuliwa vaki, “Chakaka yihotoleka lepi kwa vandu vana vindu vyamahele kumlekela Chapanga alongosa wumi wavi!”

²⁴ Vawuliwa vakakangasa ndava ya malovi gala. Nambu Yesu akavajovela kavili, “Vana vangu mlola cheyionopa neju kumlekela Chapanga alongosa wumi wavi!
²⁵ Yihotoleka kuchikita chinyama chechikemiwa ngamiwa kuholota mulibowo la sindanu, mewawa yilolekana, yati yionopa neju kwa mundu mweavi na vindu vyamahele kumlekela Chapanga alongosa wumi waki!”

²⁶ Vawuliwa vaki vakayendelela kukangasa neju, hati vakakotana vene kwa vene, “Yani hinu mweihotola kusanguliwa?”

²⁷ Yesu akavalola, akavajovela, “Kwa vandu yihotoleka lepi, nambu kwa Chapanga chenicho lepi. Kwa Chapanga kila chindu chihotoleka.”

²⁸ Kangi Petili akajova, “Lola! Tete talekili vindu vyoha, tikukulanda!”

²⁹ Yesu akayangula, “Chakaka nikuvajovela, mundu yeyoha mweailekili nyumba amala valongo amala valumbu amala mau amala dadi amala vana na migunda ndava yangu na ndava ya Lilovi la Bwina, ³⁰ yati ipokela mala miya ng’onyo mulukumbi lwa hinu. Yati ipokela nyumba na valongo na vahaja na valumbu na mau, pamonga na mang’ahiso. Na palukumbi lwelubwela yati ipokela wumi wa magono goha wangali mwishu. ³¹ Nambu vamahele vevavi vakulu hinu yati vivya vadebe na vamahele vevavi vadebe hinu yati vivya vakulu.”

Yesu ijova mala ya datu kufwa na kuyuka kwaki
(*Matei 20:17-19; Luka 18:31-34*)

³² Yesu na vawuliwa vaki vavi mulugendu kuhamba ku Yelusalemu, mwene avalongolili. Vawuliwa vaki vakakangasa na vandu vevavalandayi vakavya na wogohi. Yesu akavatola kavili kuchiyepela vawuliwa kumi ni vavili, akatumbula kuvajovela gala gegakumkolela. ³³ Akavajovela, “Muyuwanila! Tihamba ku Yelusalemu. Kwenuko Mwana wa Mundu yati vakumgotola mu mawoko ga vakulu va kuteta na Vawula va Malagizu, navene yati vakamhamula akomiwa na kumgotola kwa vandu vangali Vayawudi, ³⁴ vene yati vakumvevesa, vakumuhunyila mata, yati vakumtova michapilu na kumkoma. Nambu pa ligono la datu yati iyuka.”

Luyupu lwa Yakobo na Yohani
(*Matei 20:20-28*)

³⁵ Yakobo na Yohani, vana va Zebedayo, vamuhambalili Yesu vakamjovela, “Muwula, tigana utihengela chindu chetikuyupa.”

³⁶ Yesu akavakota, “Mwigana nivahengela kyani?”

³⁷ Vene vakamyangula, “Pewilongosa muukulu waku, utiyidakila kutama mmonga upandi waku wa kulyelela na yungi upandi waku wa kumangeya.”

³⁸ Yesu akavajovela, “Mumanyi lepi chemwiyupa! Wu, yati mwihotola kunywelela chikombi cha mang’ahiso cheninywelela? Amala ubatizu ngati wenibatiziwi?”

³⁹ Vakamyangula, “Tihotola.”

Yesu akavajovela, “Chikombi cha mang’ahiso cheninywelela chakaka yati mwinywelela na kavili yati mbatiziwa ngati chenibatiziwi. ⁴⁰ Nambu uhotola wa kuhagula yani atama upandi wa kulyela amala kumangeya. Chapanga alavapela fwasi zenizo vala voha veavatendelekili.”

⁴¹ Vawuliwa vangi kumi vala pevayuwini ago, vakavayomela vayavi Yakobo na Yohani. ⁴² Hinu Yesu akavakemela, akavajovela, "Mumanyili kuvya vala veviholalewa kuvya vakulu va milima vakuvalongosa vandu vavi kwa makakala na vakulu venavo vakuvatalalila vandu vavi. ⁴³ Nambu kwinu yikoto kuvya chenichi, yula mweigana kuvya mkulu pagati yinu yikumgana avya mtumisi winu. ⁴⁴ Mweigana kuvya mkulu kuliku voha, yikumgana avya mvanda wa voha. ⁴⁵ Hati Mwana wa Mundu abwelili lepi kuhengewa nambu kuvahengela na kuwusa wumi waki uvya luhuna ndava ya kuvagombola vandu vamahele."

Yesu akumlamisa mundu mmonga ngalola mweikemiwa Batimayo
(Matei 20:29-34; Luka 18:35-43)

⁴⁶ Vakahamba mbaka ku Yeliko. Yesu paawukayi pamuji wenuwo pamonga na vawuliwa vaki na msambi uvaha wa vandu. Ngalola mmonga mwana wa Timayo mweikemelewa Batimayo, atamili pamuhana ya njila, iyupa yala. ⁴⁷ Peayuwini kuvya Yesu wa ku Nazareti ipita pandu pala, akatumbula kukwesa lwami, "Yesu, Mwana wa Daudi, unihengela lipyana!"

⁴⁸ Vandu vamahele vakamlakali kumgunisa, nambu mwene akayonjokesa kukwesa lwami, "Mwana wa Daudi, unihengela lipyana!"

⁴⁹ Yesu akayima, akajova, "Mumkemela."

Hinu vakamkemela ngalola yula, vakamjovela, "Jipolesa mtima! Yima, akukemela."

⁵⁰ Batimayo akataga likoti laki, akahumba kanyata na kumhambila Yesu.

⁵¹ Yesu akamkota, "Ugana nikukitila kyani?" Ngalola yula akamyangula, "Muwula, niyupa kulola."

⁵² Yesu akamjovela, "Hamba, sadika yaku yikulamisi."

Bahapo ngalola yula akahotola kulola, akalongosana na Yesu munjila.

11

Yesu iyingila ku Yelusalemu kwa chilulu

(Matei 21:1-11; Luka 19:28-40; Yohani 12:12-19)

¹ Yesu na vawuliwa vaki pavavi papipi na Yelusalemu muji wa Betifage na Betania, papipi na Chitumbi cha Mizeituni. Penapo avatumili vawuliwa vaki vavili, ² akavajovela, "Muhamba kuchijiji chechivii palongolo yinu. Pemuyingila penapo yati mkumkolela mwanapunda akungiwi, na akona angahengewa na mundu. Mumuwopola mkamleta. ³ Ngati mundu akuvakota, 'Ndava kyani muwopola lipunda?' Mumjovela, 'Bambu akumgana na yati akumuwyuya mwanakandahi.' "

⁴ Hinu, vakahamba, vakamkolela mwanapunda akungiwi kuvala ya mlyangu wa nyumba yeyavi pamuhana ya njila. Pevamuwopolayi, ⁵ vandu vangi vevayimili penapo vakavakota, "Ndava kyani muwopola mwanapunda?"

⁶ Vawuliwa vakavayangula ngati Yesu cheavalagizi na vene vakavaleka vahamba nayu. ⁷ Vamletili Yesu mwanapunda. Pavamalili kuyambatisa nyula yavi panani ya mwanapunda yula. Yesu akatama panani yaki. ⁸ Vandu vamahele vakadandasa nyula zavi munjila kwa kumtopesa, na vangi vakadandasa matutu gadebe gadebe gavadumwili mumigunda. ⁹ Vandu voha vevalongolili na vala vevalandayi, vakakwesa lwami lwavi vakajova, "Alumbiwa! Amotisiwa mweibwela kwa liina la Bambu! ¹⁰ Umotisiwa unkosi weubwela wa dadi witu Daudi. Chapanga alumbiwa mweavi kunani!"

¹¹ Yesu ayingili pamuji wa Yelusalemu akahamba mbaka mu Nyumba ya Chapanga, akalola vindu vyoha kwa ubwina. Nambu yamali kuvya chitita akahamba ku Betania pamonga na vawuliwa vaki kumi na vavili vala.

Yesu akuupela likoto mkongo wa mtini

(Matei 21:18-19)

¹² Chilau yaki, pavahumili ku Betania, Yesu njala yamvinili. ¹³ Hinu auweni mkongo wa mtini chakutali wewavi na mahamba gamahele. Hinu akauhambila aganayi alolayi ngati upambiki matunda. Nambu peahikili, nakugakolela matunda ndi mahamba gene, muni yavi lepi lusenje Iwa kupambika matunda. ¹⁴ Penapo akaujovela mkongo wula, "Kutumbula lelu na magono goha mundu yeyoha akotoka kulya matunda gaku!"

Na vawuliwa vaki vagayuwini malovi genago.

Yesu iyingila mu Nyumba ya Chapanga

(Matei 21:12-17; Luka 19:45-48; Yohani 2:13-22)

¹⁵ Hinu vahikili ku Yelusalemu, Yesu ayingili mu Nyumba ya Chapanga na kutumbula kuvavinga vandu vevagulisai na kugula vindu mwenumo. Azing'anambwisi meza za

vala vevagulisana mashonga, na vigoda vya vandu vevagulisana ngunda. ¹⁶ Amyidakili lepi mundu yeyoha kuvedukila mu Nyumba ya Chapanga kuni agegili chindu. ¹⁷ Kangi akavawula, “Yiyandikwi, ‘Nyumba yangu yati yivya msambi wa vandu vevakumsadika Killisitu ndava ya vandu milima yoha!’ Nambu nyenye mukuikita libokosela la vanyagaji!”

¹⁸ Vakulu va kuteta na Vawula va Malagizu pevayuwini malovi gala, vakatumbula kulonda njila ya kumkoma. Nambu vayogwipi ndava msambi wa vandu wakangiswi mawuliwu gaki.

¹⁹ Kimihi payahikili, Yesu na vawuliwa vaki vakawuka pamuji wula.

Liwulo ndava ya mkongo weunyalili

(Matei 21:20-22)

²⁰ Lukela pavapitayi, vauweni mkongo wa mkuyu wula uyumili hotohoto, kuhuma mumikiga mbaka kunani. ²¹ Petili alikumbwiki lijambu lila, akamjovela Yesu, “Muwula, lolayi! Mkongo wa mtini wewaupelili likoto ula uyumili!”

²² Yesu akavajovela, “Mumsadika Chapanga. ²³ Nikuvajovela chakaka, mundu akachijovela chitumbi, ‘Tupukayi ukajitaga munyanja,’ Changali kuvya na wogoyi mumtima waki, nambu ngati isadika mambu goha gihengeka yati ihengewa lijambu lenilo. ²⁴ Ndava yenyo nikuvajovela, pemukumuyupa Chapanga na kuyupa chindu, musadika kuvya mpokili, na nyenye yati mwipewa. ²⁵ Pamwiyima kumuyupa Chapanga, mumlekekesa mundu yeyoha mweavakitili gahakau, ndi Dadi winu wa kunani avalekekesa nyenye mabudilu ginu. ²⁶ Nambu ngati mukuvalkekesa lepi vangi, mewawa na Dadi winu mweavili kunani kwaki akuvalekekesa lepi nyenye mabudilu ginu.”

Likotesi ndava ya uhotola wa Yesu

(Matei 21:23-27; Luka 20:1-8)

²⁷ Hinu, vahikili kavili ku Yelusalemu. Yesu paagendayi pa Nyumba ya Chapanga, vakulu va kuteta na Vawula va Malagizu na vagogo vamuhambalili, ²⁸ vakamkota, “Ukita mambu genaga kwa uhotola wa yani? Yani mweakupelili uhotola wa kukita mambu genago?”

²⁹ Nambu Yesu akavajovela, “Yati nikuvakota lijambu limonga. Mukaniyangula, na nene mewa yati nikuvajovela nikita mambu aga kwa uhotola wa Yani. ³⁰ Wu, Yohani apatili uhotola wa kubatiza kuhuma kwa Chapanga amala kwa vandu? Munijovela.”

³¹ Vakatumbula kukotana, ‘Tikayangula, ‘Gahumili kwa Chapanga,’ Yati akutikota, ndava kyani mwasadiki lepi? ³² Na tikayangula, ‘Gahumili kwa vandu,’ Yati yivya wuli?” Vayogwipi vandu, ndava vandu voha wamyidakili kuvya chakaka Yohani avi mlota wa Chapanga. ³³ Hinu vakamyangula Yesu, “Tete timanyili lepi.”

Na Yesu akavajovela, “Na nene mewa nikuvajovela lepi nikita mambu aga kwa uhotola wa yani.”

12

Luhumu lwa mgunda wa mizabibu na valimaji

(Matei 21:33-46; Luka 20:9-19)

¹ Yesu akatumbula kulongela nawu, kwa luhumu akajova, mundu mmonga alimili mgunda wa mizabibu, Atindisili luwumba, na pagati yaki agimili ligodi la kuminyila divayi ajengili mnala, akalikodisha kwa valimaji, akahamba mulima wa kutali. ² Lusenje lwa mabenu, amtumili mvanda waki kwa valimaji vala, akamletela pandu paki pa mabenu. ³ Nambu valimaji vala, vakamkamula mvanda yula, vakamtova vakamuwuyisa mawoko gawaka. ⁴ Mkolo mgunda amtumili kavili mvanda yungi. Mewa mwenuyo vakamulemasa kumutu na kumkitila mambu ga soni. ⁵ Mewawa, mkolo mgunda yula akamtuma mvanda yungi, mwenuyo vakamkoma. Vangi vamahele veavatumili, vangi pagati yavi vatoviwi na vangi vakomiwi. ⁶ Asigalili mundu mmonga, ndi mwana waki chiganu. Pamwishu amtumili mwenuyo akajova, nimanyili yati vakumtopesa mwana vangu. ⁷ “Nambu valimaji vala pavamuwene ibwela, vakajovesana, ‘Mwenyuyu ndi mhali, ndi timkomayi muni uhali waki uvyai witu!’ ⁸ Hinu vakamkamula, vakamkoma na kumtaga kuvala ya mgunda wa mizabibu wula.”

⁹ “Akavakota, hinu mkolo mgunda yati ikita kyani? Yati ibwela kuvakoma valimaji vala na kuvapela mgunda wa mizabibu wula vandu vangi.” ¹⁰ Wu, mwangasoma Mayandiku Gamsopi?

Liganga levalibelili vakujenga, hinu ndi liganga lelikamulila nyumba.

¹¹ Bambu ndi mweakitili lijambu lenili,
lenili ndi lachinamtiti neju kwitu!

¹² Vachilongosi va Vayawudi na Vawula va Malagizu na vagogo, vamanya kuvya luhumu wenuwo ukuvavala vene. Vaganili kumkamula, nambu vayogwipi msambi wa vandu. Vakamleka vakawuka.

Lijambu la kulipa kodi kwa Nkosi wa Loma
(Matei 22:15-22; Luka 20:20-26)

¹³ Vangi pagati ya Vafalisayu na valanda va chikundi cha Helodi vatumwili vamyonjola Yesu kwa malovi gaki. ¹⁴ Vamhambili, vakamjovela, “Muwula, timanyili kuvya veve wamundu wa chakaka mweujova chakaka. Veve ukumlola lepi mundu mwene ndi yani, ukulu wa mundu chindu lepi kwa veve, nambu wiwula chakaka munjila ya Chapanga. Wu, chabwina kulipa kodi kwa nkosi wa ku Loma amala lepi? Tilipayi amala tikotoka kulipa?”

¹⁵ Nambu Yesu amanyili uhomela wavi, akavajovela, “Ndava kyani mukunilinga? Muniletelayi lishonga lene nililolayi.”

¹⁶ Vakampela lishonga lila, na mwene akavakota, “Pamihi na liina la yani?” Vakamyangula, “Vya nkosi wa ku Loma.”

¹⁷ Hinu Yesu akavajovela, “Mumpelayi nkosi wa ku Loma vyevivili vyaki na mumpelayi Chapanga vyevivii vyaki.”
Vakakangaswa nayu neju.

Lijambu la kuyuka
(Matei 22:23-33; Luka 20:27-40)

¹⁸ Kangi Vasadukayu vevijova kawaka kuyuka vamuhambalili Yesu vakamkota, ¹⁹ “Muwula, Musa atilagazili, mundu akafwayi na kuleka mdala changali mwana mlongo vaki yikumgana amuhala lipwela yula, ndi ambabakisila vana mlongo vaki. ²⁰ Leka tijova pavi na valongo saba. Mwealongolili kuvelekewa agegili afwili changaleka mwana. ²¹ Mbeni waki akamuhala lipwela yula, namwene afwili changaleka mwana, yikavya mewawa na mlongo wa datu. ²² Voha saba vafwili changaleka mwana. Kangi lipwela yula afwili. ²³ Hinu ligo vandu paviyuka, mau yula yati ivya mdala wa yani? Ndava voha saba vamgegili.”

²⁴ Yesu akavayangula, nyenye mbudili ndava mmanyi lepi Mayandiku Gamsopi amala makakala ga Chapanga. ²⁵ Muni vevafwili peviyuka yati vigege lepi amala kugegewa, yati vivya ngati vamtumu wa kunani kwa Chapanga. ²⁶ Nambu ndava ya kuyuka kwa vevafwili, msomili lepi chitabu cha Musa pandu pepivala dasi yeyiyaka motu? Chapanga amjovili Musa, nene ndi Chapanga wa Ibulahimu na Chapanga wa Izaki na Chapanga wa Yakobo. ²⁷ Hinu, mwene lepi “Chapanga wa vevafwili, nambu Chapanga wa vevavi wumi. Nyenye mbudili neju!”

Muhilu ukulu.
(Matei 22:34-40; Luka 10:25-28)

²⁸ Mmonga wa vawula va malagizu abwelili na kayuwana mhutanu wavi. Peaweni Yesu akuvayangula bwina, akamhegelela na kumkota Yesu, “Pagati ya malagizu goha yoki yikulu?”

²⁹ Yesu akamyangula, “Malagizu gakulu pagati ya goha ndi aga: ‘Myuwanila nyenye vandu wa ku Isilaeli! Bambu Chapanga witu, ngamwene Bambu. ³⁰ Umgana Bambu Chapanga waku kwa wumi waku wohe na mtima waku wohe na luhala lwaku lwohe, na makakala gaku goha.’ ³¹ Na muhilo wa pili ndi uwu: ‘Umgana muyaku ngati cheukujigana wamwene.’ Gavi lepi malagizu gakulu gangi ngati aga.”

³² Hinu, muwula wa malagizu yula akamjovela Yesu, “Muwula! Ujovili chakaka kuvya Bambu ndi Chapanga, kawaka yungi nambu mwene. ³³ Na yikumgana mundu kumgana Chapanga kwa mtima wohe na luhala lwohe na makakala gaki goha, na kumgana muyaki ngati cheakujigana mwene. Lijambu lenili ndi labwina neju kuliku kumpela Chapanga hinyama ya kutinyisa na teta zozoha zingi.”

³⁴ Yesu pealoli mundu yula ayangwili kwa ukekesi, akamjovela, “Veve uvi papipi kumyidakila Chapanga atalalila wumi waku.” Kangi peamali kujova ago kawaka mundu mwealingi kumkota Yesu lilovi.

Kilisitu ndi mwana wa yani
(Matei 22:41-46; Luka 20:41-44)

³⁵ Lukumbi Yesu iwula mu Nyumba ya Chapanga, akotili, “Ndava kyani Vawula va Malagizu vijova kuvya Kilisitu ndi mmonga ndu pagati ya vana va Daudi? ³⁶ Daudi mwene kwa kulongoswa na Mpungu Msopi ajovili,

'Bambu amjovili Bambu wangu,
tama upandi wangu wa kulyelela,
mbaka nivavika vamakoko vaku pahi pa magendelu gaku.'

³⁷ Daudi mwene akumkemela Kilisitu 'Bambu.' Yihotoleka wuli hinu kuvya mmonga ndu pagati ya vana vaki?"

Yesu akuvajovela vandu vajiyanjalila na vawula va malagizu
(Matei 23:1-36; Luka 20:45-47)

Msambi wa vandu wamuyuwaniwa kwa luheku. ³⁸ Mukuwula kwaki, Yesu avajovili, "Mujiyanjalila na Vawula va Malagizu, vevigana kugenda kuni vawalili magwanda gatali na kujambuswa na kwa utopesa vandu pandu pakugulisila vindu. ³⁹ Mewawa vigana kutama palongolo munyumba za kukonganekela Vayawudi na mvigoda vya palongolo pamgongolelu wa chakulya. ⁴⁰ Vene vitola nyumba na vindu vya valipwela kwa kuvakonga, kuni vakujidekesa kumuyupa Chapanga mulukumbi lutali. Ligono la mwishu yati vilipiswa pavaha."

Luteta lwa lipwela
(Luka 21:1-4)

⁴¹ Yesu atamili papipi na chijomela cha kusopela luteta mu Nyumba ya Chapanga. Avalolili vandu chavasopa teta muchijomela chila. Vandu vana vindu vyamahele, vasopili mashonga gamahele mugati yaki. ⁴² Kangi akabwela lipwela mngangu mmonga, akasopa sendi zivili videbe neju. ⁴³ Yesu avakemili vawuliwa vaki akavajovela, "Chakaka nikuvajovela, lipwela uyu mngangu asopili mashonga gamahele muchijomela kuliku vangi voha. ⁴⁴ Muni vandu voha vangi vawusili chiyonjokesu cha vindu, nambu mau uyu mngangu, asopili vindu vyoha vyeveiganikwa ndava ya kulama."

13

Yesu ijova ndava ya kugwisiwa kwa Nyumba ya Chapanga
(Matei 24:1-2; Luka 21:5-6)

¹ Yesu peahumayi mu Nyumba ya Chapanga, mmonga wa vawuliwa vaki amjovili, "Muwula, lola maganga na majengu aga chegavili gabwina na kukangasa!"

² Yesu akamyangula, "Wu, ukugalola majengu aga zivaha? Kawaka liganga hati limonga lelisigalila panani ya liganga lingi, kila liganga yati ligwisiwa."

Mang'ahiso na mtahu wewibwela
(Matei 24:3-14; Luka 21:7-19)

³ Yesu paatamili panani ya chitumbi cha Mizeituni kulolokesa Nyumba ya Chapanga, Petili na Yakobo na Yohani na Andelea vakamkota pevavi ngavene, ⁴ "Tijovela mambu genago yati gihumila ndali? Na ulangisu woki weulangisa kuvya mambu aga gavi papipi kuhumila?"

⁵ Yesu akatumbula kuvajovela, "Mujiyanjalilayi mundu akotoka kuvakonga." ⁶ Muni vamahele yati vibwela na kulihengela liina langu, kila mundu yati ijova kuvya mwene ndi Kilisitu! Vene yati vakuvakonga vandu vamahele. ⁷ Pemyuwana gegivala ngondo na vandu vilongelela mambu ga ngondo mkotoka kuvagaya. Yikugagana mambu genaga kuhumila, nambu mwishu wene wakona. ⁸ Vandu va mulima umonga yati utovana na vandu va mulima wungi, unkosi umonga yati utovana na unkosi wungi, yati kwiva na mindendemo ya ndima pamonga na njala. Mambu ago ndi ngati utumbula wa lipyanda la kuveleka mwana.

⁹ Nambu nyenye mjiyanjalila. Muni yati vakuvatakila mumabanji ga mihalu, na kutovewa munyumba za kukonganekela Vayawudi. Mewawa yati vakuvapeleka palongolo ya vachilongosi na vankosi ndava ya nene, muni mujova ndava yangu. ¹⁰ Nambu yiganikiwa hoti lilovi la Bwina likokosewayi kwa vandu voha kwakona mwishu wangahika. ¹¹ Na pamwikamuliwa na kupelekwa mumabanji ga mihalu, mkoto kuholelela chakujova. Lukumbi lwenulo. Nambu mjova chechoha chemwipewa kujova, muni yati gihuma kwa Mpungu Msopi. ¹² Mlongo yati akumng'anamukila mhaja waki akomiwa na dadi yati akumng'anamukila mwana waki, na vana yati vakuvang'anamukila dadi na nyina vavi vakomewayi. ¹³ Vandu voha yati vakuvagana lepi ndava ya liina langu. Nambu mweisindimala mbaka mwishu ndi Chapanga akumsangula kuhuma uhamula wa magono goha gangali mwishu.

Mang'ahiso gakulu
(Matei 24:15-28; Luka 21:20-24)

¹⁴ “Pemwilola ‘Yomeso lihakau lelilangisa uhalabisu’ Liyimili pandu pangaganikiwa kuvya.” Mweisoma malovi aga amanyalila. Hinu vevavili ku Yudea na vajumbalila kuchitumbi. ¹⁵ Mundu mweavili kuvala ya nyumba yaku akotoka kuyingila mugati kutola chindu, nambu atilayi! ¹⁶ Mewawa mundu mweavili kumgunda akotoka kuwuya kunyumba yaki kutola nyula yaki. ¹⁷ Niviniswa mtima ndava ya vanandumbu na vevinyong’esa magono ago, ndava yati kwivya na mang’ahiso neju. ¹⁸ Nambu mumuyupayi Chapanga mambu ago gakotoka kuumila lukumbi lwa mbepu. ¹⁹ Muni magono ago yati kwiva na mang’ahiso gakulu, gangahumila kuhuma Chapanga kuwumba mulima mbaka lelu, katu yati gihumila lepi kavili. ²⁰ Ngati Bambu ngagapunguziwi lepi magono kawaka hati mundu mmonga wa kusanguliwa. Nambu ndava ya vahaguliwa vaki, Bambu agapungwizi magono ago.

²¹ Kangi, mundu akavajovela, lolayi, Kilisitu avili apa! Amala, avili pala, mkotoka kusadika. ²² Muni yati vihumlila vakina Kilisitu vaudese na vamlota va udese, yati vikita ulangisu na chinamiti, ngati yihotoleka ndava ya kuvabudisa hati vahaguliwa va Chapanga. ²³ Nambu nyenye mujiyangalila. Nene nivajovili mambu genaga kwakona gangahumila.

Kubwela kwa Mwana wa Mundu

(Matei 24:29-31; Luka 21:25-28)

²⁴ “Nambu pegimalika magono ago ga mang’ahiso, lilanga yati lisopewa chitita na mwehi yati ulangasa lepi. ²⁵ Ndongo yati zigwa kuhuma kunani, na vindu vyoha vya kumahundi yati vinyuguswa. ²⁶ Penapo yati vakumlola Mwana wa Mundu, ibwela mulihundi kwa makakala gamahela na ukulu. ²⁷ Ndi yati akuvatuma vamitumu va kunani kwa Chapanga vavalunda vandu vevahaguliwi na Chapanga, kuhuma pandi mcheche za mulima, na hati kuhuma pandu pa kutali ya mulima woha.”

Mawuliwu kuhuma mumkongo wa mtini

(Matei 24:32-35; Luka 21:29-33)

²⁸ “Mujiwula kuhuma mumkongo wa mtini. Pemwilola mahamba gimela, nyenye mwimanya kuvya lusenje lwa fula luhegalili. ²⁹ Mewawa na nyenye pemwilola mambu genaga gihengeka, mmanya kuvya Mwana wa Mundu avi papipi neju kuhika. ³⁰ Chakaka nikuvajovela, chiveleku ichi chipita lepi kwakona mambu aga kuumila. ³¹ Hati ngati kunani kwa Chapanga na pamulima yati ziwuka, nambu malovi gangu yati gihumila ngati chenajovili.”

Kawaka mweimanya ligono la mwishu

(Matei 24:36-44)

³² “Nambu, avi lepi mundu mweimanya ligono la mwishu yati libwela ndali, hati vamitumu va kunani kwa Chapanga, hati Mwana wa Chapanga. Dadi Chapanga ndu mweamanyili. ³³ Mujiyangalila na mujitendekela, muni mumanyili lepi ligono ndala lukumbi peluhumila. ³⁴ Yati yivya ngati mundu mweahambi lugendu na kuvalekela vahengaji utalalila, kila mundu na lihengu laki, akumjovela mlonda wa mlyangu avyai mihu. ³⁵ Mujitendekela, ndava muni mmanyi lepi mcolo nyumba iwuya ndali. Pangi yivya kimihi, pagati ya kilu, hambakucha amala lukela. ³⁶ Mujitendekela, muni ngati abwelili cha kukenyemusa, akotoka kuvakolela mgonili. ³⁷ Genikuvajovela nyenye, nikuvajovela mwavoha. Muvya mihu!”

14

Vateta vakulu viyidakilana kumkoma Yesu

(Matei 26:1-5; Luka 22:1-2; Yohani 11:45-53)

¹ Gavili gakona magono gavili kuhika Mselebuko wa Pasaka na Mselebuko wa kulya mabumunda gangali ngemeku. Vakulu va kuteta na Vawula va Malagizu valondayi njila ya kumkamula Yesu cha mfiyu na kumkoma. ² Nambu vakajova, “Tikotoka kukita chenicho lukumbi lwa mselebuko, ndava vandu yati vikita chitututu.”

Mau mmonga akumnyala Yesu mahuta geginungalila

(Matei 26:6-13; Yohani 12:1-8)

³ Yesu avili ku Betania kunyumba ya Simoni mweavi na mabudi. Peavili pameza kulya chakulya, mau mmonga mweavili na kachupa kadebe kaganga ka alabasta kamahuta geginungalilayi neju, mahuta geginungalila bwina gegatenganizwi kwa nado, akabwela. Akayidindula chupa yila, na kumyitila Yesu mahuta gala kumutu. ⁴ Vandu vangi vevavi penapo vayomiswi na chitendu chila vakajijovela, “Ndava kyani kuyagisa waka

mahuta geginungalila bwina? ⁵ Mahuta ago ngagagulisiwi kwa mashonga gamahele, ngavapewili vangangu!” Vakamywangila mau yula.

⁶ Nambu Yesu akavajovela, “Mumleka! Ndava ya kyani mukumung’aha? Anikitili nene lijambu labwina. ⁷ Vangangu muvinawu magono goha, muhotola kuvatangatila lukumbi lwolwoha lwa mwigana. Nambu nene yati nivya lepi na nyenye lukumbi lwoha. ⁸ Mwene akitili chaehotwili. Alongolili kuniyitila mahuta geginungalila muhiga yangu anitendekili kwakona kuzikiwa kwangu palongolo. ⁹ Chakaka nikuvajovela, pamulima woha Lilovi la Bwina yati likokoswa, chitendu ichi cheakitili yati chiluwuliwa kwa kumkumbuka mdala uyu.”

Yuda iyidakila kumgotola Yesu

(Matei 26:14-16; Luka 22:3-6)

¹⁰ Kangi Yuda Isikaloti, mmonga wa vawuliwa kumi na vavili vala, akahamba kwa vakulu va kuteta ndava ya kumgotola Yesu. ¹¹ Vakulu va kuteta pevayuwini malovi genago, vahekali, vayidakilini kumpela mashonga. Ndi, Yuda akatumbula kulonda lukumbi lwa kumgotola Yesu.

Yesu ilya chakulya cha Pasaka na vawuliwa vaki

(Matei 26:17-25; Luka 22:7-14; 21-23; Yohani 13:21-30)

¹² Ligon la kutumbula kwa Mselebuko wa Mabumunda yangali ngemeku, lukumbi lwa kuhinja mwanalimbelele wa Pasaka, vawuliwa vaki vakamkota, “Ugana tikakuten-delekelayi koki chakulya cha Pasaka?”

¹³ Hinu, Yesu avatumili vawuliwa vaki vavili akavajovela, “Muhambayi kumuji, kwenuko yati mkumkolela mgosi mmonga agegili chihulu cha manji. Mumlanda ¹⁴ mbaka munyumba yeiyingila, mkamjovelayi mkolo nyumba, ‘Muwula ikota, chivi koki chumba cha vayehe penilya Pasaka pamonga na vawuliwa vangu?’ ¹⁵ Mwene yati akuvalangisa chumba chivaha kunani ya kugolofa chechitendekikiwi. Mtendekelayi mwenumo.”

¹⁶ Hinu, vawuliwa vakawuka, vakahamba kumuji, vakakolela kila chindu chivi bwina ngati Yesu cheavajovili. Ndi vakatendekela chakulya cha Pasaka.

¹⁷ Payavili kimihi, Yesu ahikili penapo pamonga na vawuliwa vaki kumi na vavili. ¹⁸ Pevalyayi pamonga, Yesu akajova, “Chakaka nikuvajovela, mmonga winu mweilya pamonga na nene, yati akunigotola.”

¹⁹ Penapo vawuliwa vaki vakatumbula kuviniswa mitima, vakatumbula kumkota mmonga mmonga, “Wu, ndi nene?”

²⁰ Yesu akavajovela, “Ndi mmonga winu pagati yinu nyenye kumi na vavili, mweijwiga libumunda pamonga na nene munkeve. ²¹ Chakaka Mwana wa Mundu yati ifwa ngati Mayandiku Gamsopi chegijova. Nambu alachikolela mundu yula mweakumgotola Mwana wa Mundu! Mbanga kwa mundu mwenuyo ngati ngavelekiwi lepi!”

Kulya chakulya pamonga na Bambu

(Matei 26:26-30; Luka 22:14-20; 1 Vakolinto 11:23-25)

²² Pevalyayi, Yesu akatola libumunda, akamsengusa Chapanga, akalimetula na kuvapela vawuliwa vaki akajova, “Mtola, yeniyi, ndi higa yangu.”

²³ Kangi akatola chikombi cha divayi, akamsengusa Chapanga, akavapela voha vanywelili divayi muchikombi chila. ²⁴ Akavajovela, “Yeniyi ndi ngasi yangu yeyilangisa lilaganu la Chapanga kwa vandu vaki, ngasi yeyiyitika ndava ya kulekekesa mabudilo ga vandu vamahele. ²⁵ Chakaka nikuvajovela, ninywa lepi kavili divayi mbaka ligono lila peninywa kavili mu Unkosi wa Chapanga.”

²⁶ Kangi vakayimba lunyimbu lwa kumsengusa Chapanga, vakawuka, vakahamba ku Chitumbi cha Mizeituni.

Yesu ilota ngati Petili yati akumbela

(Matei 26:31-35; Luka 22:31-34; Yohani 13:36-38)

²⁷ Yesu akavajovela vawuliwa vaki, “Mwavoha nyenye yati mwitila na kunileka nene, mu Mayandiku Gamsopi Chapanga ijova, ‘Yati nikumkoma mdimaji, na mambelele yati gipechengana.’ ²⁸ Nambu nikayukai, yati nikuvalongolela ku Galilaya.”

²⁹ Petili akamjovela, “Hati ngati voha yati vakukoleka, nene katu nikukuleka lepi!”

³⁰ Yesu akamjovela, “Chakaka nikujovela, kilu iyi, kwakona lijogolo langakokoleka mala zivili, yati ukunibela mala zidatu kuvya unimanyili lepi.”

³¹ Nambu Petili akakangamala kujova, “Hati ngati yikunigana nifwa pamonga na veve, katu yati nikukuleka lepi!”

Vawuliwa voha vakajova mewawa.

Yesu akumuyupa Chapanga kulidimba la ku Gesemane

(Matei 26:36-46; Luka 22:39-46)

³² Hinu, vakahika kulidimba lelikemelewa Gesemane. Yesu akavajovela vawuliwa vaki, "Mtama apa lukumbi penikumuyupa Chapanga." ³³ Kangi akavatola Petili na Yakobo na Yohani. Akatumbula kuviniswa mtima na kung'ahika neju. ³⁴ Akavajovela, "Niviniswa mtima neju hati papipi kufwa. Mtama na muvya mihu."

³⁵ Akahamba palongolo padebe akajitaga cha kukupama pahi, akamuyupa Chapanga, kuvya ngati yihotoleka, lukumbi ulu lwa mang'ahiso lumupitila kutali. ³⁶ Akajova, "Dadi wangu, kwa veve mambu goha gihotoleka. Uniwusilayi chikombi ichi cha mang'ahiso. Nambu lepi ngati chenigana nene, nambu cheugana wamwene."

³⁷ Kangi akawuya kwa vawuliwa vadatu vala akavakolela vagonili. Hinu, akamkota Petili, "Simoni, wu, ugonili? Uhotwi lepi kuvya mihu hati lukumbi ludebe?" ³⁸ Kangi akavajovela, "Muvyai mihu na kumuyupa Chapanga mkotoka kuyingila mukulingiwa. Mpungu ugana, nambu higa yitotokela."

³⁹ Akahamba kumuyupa Chapanga kavili akawuyila malovi galagala. ⁴⁰ Peavawuyili vawuliwa vaki avakolili vagonili kavili. Ndava mihu gavi na lugono. Vamanyi lepi chakumyangula.

⁴¹ Kwawelili mala ya datu akavajovela, "Mwakona mwigona na kupumulila? Hinu yikoli! Lukumbi luhikili! Mwana wa Mundu igotolewa kwa vandu vevambudila Chapanga. ⁴² Muyimuka, tihambi. Mlolayi yula mweakunigotola ahegalili."

Yesu ikamuliwa

(Matei 26:47-56; Luka 22:47-53; Yohani 18:3-12)

⁴³ Yesu peavi akona ijova, Yuda mmonga wa kumi na vavili vala, akabwela pamonga na msambi wa vandu wewavili na mapanga na vibonga. Vandu venavo vatumwili na vakulu va kuteta, Vawula va Malagizu na vagogo. ⁴⁴ Yuda, yula mweamgotwili Yesu, avapelili ulangisu msambi wa vandu wula, "Kuvya yula mwenikumjambusa cha kumkumbatila, ndi mumkamula na mumpeleka kuni avi muulonda."

⁴⁵ Yuda peahikili ndu amuhambalili Yesu akamjovela, "Muwula!" Kangi akamjambusa cha kumkumbatila. ⁴⁶ Hinu vandu vala vakamkamula Yesu na kumkunga. ⁴⁷ Mmonga mweayimili pamonga na Yesu, akaholomola upanga waki, akamdumula likutu mvanda wa Mteta Mkulu. ⁴⁸ Yesu akamjovela, "Wu, mbwelili na mapanga na vibonga kunikamula ngati kuvya nene mnyagaji? ⁴⁹ Magono goha navi pamonga na nyenye, niwula ku Nyumba ya Chapanga, nambu mwanikamwili lepi. Nambu hinu yikugagana Mayandiku Gamsopi gatimilayi."

⁵⁰ Penapo vawuliwa voha vakamleka na kutila.

⁵¹ Kwavili na msongolo mmonga mweamlandayi Yesu awalili chikwinda. Vene valingili kumkamula. ⁵² Nambu mwene akalema, akachileka chikwinda chila, akajumba waka.

Yesu palongolo ya libanji la vagogo

(Matei 26:57-68; Luka 22:54-55, 63-71; Yohani 18:13-14, 19-24)

⁵³ Hinu, vampeliki Yesu kunyumba ya Mteta Mkulu, penapo ndi pevakonganiki pamonga vakulu va kuteta voha na vagogo na Vawula va Malagizu. ⁵⁴ Petili amlandili Yesu chapatali, akayingila muluvanja lwa nyumba ya Mteta Mkulu. Akatama pamonga na valonda kuyota motu. ⁵⁵ Vakulu va kuteta na libanji loha valondai lilovi la kumtakila Yesu muni vahotola kumkoma, nambu valipati lepi. ⁵⁶ Vandu vamahele vajovili gaudese ndava ya Yesu, nambu malovi gavi gayidakilini lepi.

⁵⁷ Kangi vandu vangi vakayima kujova udese ndava ya Yesu, vakajova, ⁵⁸ "Tete tamuyuwini ijova, 'Nene yati nigwisa Nyumba ya Chapanga iyi yeyijengiwi na vandu, na mu magono gadatu yati nijenga yingi yangajengewa na vandu.'" ⁵⁹ Nambu pamonga na ago, malovi gavi gayidikilini lepi.

⁶⁰ Hinu, Mteta Mkulu akayima pagati yavi akamkota Yesu, "Wu, wiyangula lepi lilovi, vandu venava vakukutakila kyani?"

⁶¹ Nambu mwene agunili, ajovili lepi lilovi hati limonga. Mkulu wa kuteta akamkota kavili, "Veve ndi Kilisitu, Mwana wa Chapanga Mmotisa?"

⁶² Yesu akayangula, "Ena, ndi nene. Kavili yati mukumlola Mwana wa Mundu atamili upandi wa kulyelela cha Bambu yula mweavi na makakala. Ibwela kuhumila mumahundi ga kunani kwa Chapanga!"

⁶³ Penapo ndi Mteta Mkulu akapapula nyula zaki, akajova, "Tigana lepi kuyuwana malovi gangi ndava ya mundu uyu! ⁶⁴ Mumyuwini cheakumliga Chapanga! Nyenye mjova wuli?"

Voha vamganili akomiwa.

⁶⁵ Hinu, vangi pagati yavi vakatumbula kumuhunyila mata, vakamgubika pamihu vakamtova na kumjovela, "Lotelayi, ndi yani mweakutovili!" Hati valonda vakamtola, vakampamanda.

Petili akumbela Yesu

(Matei 26:69-75; Luka 22:56-62; Yohani 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Petili peavi akona muluvanja lwa nyumba, mtumisi mmonga wa chidala wa Mteta mkulu abwelili. ⁶⁷ Peamuweni Petili iyota motu, amlolili, akamjovela, "Hati veve wavili pamonga na Yesu wa ku Nazaleti."

⁶⁸ Nambu Petili akabela, "Kwali, nakuchimanya cheujova!" Petili akawuka akahamba pamlyangu wa kuyingilila. Penapo ndi lijogolo likakokoleka.

⁶⁹ Muhengaji mdala yula, peamuwene kavili Petili, akatumbula kangi kuvajovela vandu vevavi penapo, "Mundu uyu ndi mmonga wavi." ⁷⁰ Nambu Petili akabela kavili.

Mwanakandahi, vandu vevayimili penapo vamjovili Petili, "Chakaka veve ndi mmonga wavi, muni veve mewawa ndi mundu wa ku Galilaya."

⁷¹ Nambu Petili akatumbula kujova, "Nipewa likoto ngati nijova udese! Nilapa nimmanyi lepi mundu uyu mwemukumuluwula."

⁷² Bahapo lijogolo likakokoleka mala ya pavili. Petili akumbwiki Yesu cheamjovili, "Kwakona lijogolo langakokoleka yati ukunibela mala zidatu." Petili akajitaga pahi na kuvemba.

15

Yesu palongolo ya Pilatu

(Matei 27:1-2; 11-14; Luka 23:1-5; Yohani 18:28-38)

¹ Lukela pehe, vakulu wa kuteta vayidakilini pamonga na vagogo na Vawula wa Malagizu na vanalibanji voha, vakamkunga Yesu, vakampeleka na kumgotola kwa Pilatu. ² Pilatu akamkota Yesu, "Wu, veve ndi Nkosi wa Vayawudi?" Yesu akayangula.

"Ena, ndi ngati wamwene cheujova."

³ Vakulu wa kuteta vamtakili Yesu mambu gamahela. ⁴ Hinu, Pilatu akamkota kavili Yesu, "Wu, wiyangula lepi lilovi? Yuwanila chevakutakila mambu gamahela kukuvala veve."

⁵ Nambu Yesu ayangwili lepi lilovi, hati Pilatu akakangasa.

Yesu ihamuliwa akomiwa

(Matei 27:15-26; Luka 23:13-25; Yohani 18:39-19:16)

⁶ Kila lukumbi lwa mselebuko wa Pasaka, Pilatu avi na mvelu wa kuvadindulila vandu mkungwiwa mmonga mwevamganayi. ⁷ Lukumbi lwenulo kwavili mundu mmonga liina laki Balaba, mweakungwi muchifungu pamonga na vayaki ndava ya kukita chitututu na kukoma vandu. ⁸ Vandu vamahele vakamhambila Pilatu vakamuyupa avakitila ngati cheyavili mvelu waki. ⁹ Pilatu akavakota, "Wu, mwigana nivadindulilayi Nkosi wa Vayawudi?" ¹⁰ Ajevili chenicho ndava vakulu vakuteta vamgotwili Yesu kwaki, ndava ya wihu.

¹¹ Nambu vakulu wa kuteta vakavakoakesa vandu vamuyupa Pilatu avadindulila Balaba pahali pa Yesu. ¹² Pilatu akavakota kavili, "Hinu, mwigana nimkita chindu kiki na mundu uyu mwemkumkemela Nkosi wa Vayawudi?"

¹³ Vandu voha vakajova kavili kwa lwami luvaha, "Mvamba mu msalaba!"

¹⁴ Nambu Pilatu akavakota, "Ndava kyani? Ahokili kyani?"

Nambu vene vakayonjokesa kujova kwa lwami luvaha, "Mvamba pamsalaba!"

¹⁵ Pilatu aganili kuunganisa msambi wa vandu, akamudindulila Balaba kuhuma muchifungu. Kangi akalagizila Yesu vamtova michapilu, kangi akamgotola vamvamba pamsalaba.

Manjolinjoli vakumvevesa Yesu

(Matei 27:27-31; Yohani 19:2-3)

¹⁶ Kangi manjolinjoli vala vampeliki Yesu mugati ya luvanja lwa nyumba ya Pilatu, mkulu wa mulima, vakavakemela pamonga msambi voha wa manjolinjoli. ¹⁷ Vamuwaliki nyula za langi ya zambalau ngati nkosi, vabotili njingwa ya minga, vakamuwalika kumutu. ¹⁸ Vakatumtumbula kumjambusa, "Tikuwoni, Nkosi wa Vayawudi!" ¹⁹ Vakamtova kumutu na ndonga, vakamuhunyila mata, vakamfugamila na kumgundamila. ²⁰ Pavamalili kumvevesa, vakamuhula nyula ya zambalau yila, vakamuwalika nyula zaki, kangi vakamuwusa kuvula kumvamba pamsalaba.

Yesu ivambiwa pamsalaba

(Matei 27:32-44; Luka 23:26-43; Yohani 19:17-27)

²¹ Pevavi munjila vakonganiki na mundu mmonga liina laki Simoni, mkolonjinji wa Kulene mwene avili dadi wavi Alekizanda na Lufo. Lukumbi lwenulo apitayi kuhuma kuvala ya muji kuyingila pabomani. Manjolinjoli vakamkamula Simoni na kumgegesa msalaba weavi nawu Yesu. ²² Kangi vampeliki Yesu mbaka pandu pepikemelewa Goligota, maana yaki “Libangu la Mutu.” ²³ Kangi vakampela divayi vevahangisini na mtela wewukemelewa manemana, nambu Yesu abelili kunywa. ²⁴ Hinu vakamvamba pamsalaba, vakagavana nyula zaki, kwa gudugudu muni vamanya kila mmonga yati ipata kyani. ²⁵ Yavili saa yidatu ya lukela pavamvamba pamsalaba. ²⁶ Panani ya msalaba wula vaviki chibawu, chevayandiki matakilu gaki, mwenuyu ndi, “Nkosi wa Vayawudi.” ²⁷ Mewawa vavavambili panani ya pamsalaba vanyagaji vavili, papipi na Yesu, mmonga upandi waki wa kulyelela na yungi upandi waki wa kumangeya. ²⁸ Mambu aga ndi gitimisa Mayandiku Gamsopi gegijova, “Avikiwi pamonga na vehenga gahakau.”

²⁹ Vandu vevapitayi pandu apo vakamliga na kunyugusa mitu yavi na kujova, “Mwe! Veve mweugwisa Nyumba ya Chapanga na kuyijenga kavili mu magono gadatu! ³⁰ Hinu, huluka pamsalaba ujisangulayi wamwene!”

³¹ Mewawa vakulu va kuteta pamonga na vawula va malagizu vamvevisi vajovesana vene kwa vene, “Avasangwili vangi nambu kujisangula mwene itola lep! ³² Ati, mwene ndi Kilisitu, Nkosi wa Isilaeli! Hinu ahulukayi kuhuma pamsalaba muni tilola na kumsadika.”

Hati vandu vala vevavambiwi pamsalaba papipi nayu, navene mewa vamligili.

Yesu ifwa pamsalaba

(Matei 27:45-56; Luka 23:44-49; Yohani 19:28-30)

³³ Kutumbula saa sita ya muhi mbaka saa tisa, chitita chagubiki mulima wo. ³⁴ Saa tisa muhi Yesu akajova kwa lwami luvaha, akajova, “Eloi, Eloi, lema sabakitani?” Mana yaki “Chapanga wangu, Chapanga wangu, ndava kyani unilekili?”

³⁵ Vandu vangi pagati ya vevayimili pala, pevayuwini ago, vakajova, “Yuwanila! Akumkemela Eliya.” ³⁶ Mundu mmonga akajumba, akajwiga chindu ngati lidodoki mudivayi yeyivava, akavika panani ya ndonga, akamvikila pamlomo akajova, “Linda tilola ngati Eliya yati ibwela kumuhulusa pamsalaba!”

³⁷ Yesu akakwesa lwami luvaha, afwili.

³⁸ Hinu, lipazia la Nyumba ya Chapanga likapapuka pagati kuhuma kunani mbaka pahi. ³⁹ Mkulu mmonga wa msambi wa manjolinjoli mweayimili palongolo yaki peamuwene Yesu cheifwa, akajova, “Chakaka mundu uyu avili Mwana wa Chapanga!”

⁴⁰ Kwavili na vadala vevalolayi chakutali, pagati yavi avi Maliya mkolonjinji wa Magidala, na Maliya nyina wavi Yakobo mdebe na Yose mewa na Salome. ⁴¹ Vadala ava ndi vevamlandili Yesu ku Galilaya ndava ya kumhengela. Kwavili na vadala vangi vamahele vevabwelili ku Yelusalemu pamonga nayu.

Higa ya Yesu yivikiwa mu litinda

(Matei 27:57-61; Luka 23:50-56; Yohani 19:38-42)

⁴² Kimihi yamali kuhika, ndi yavili ligono la kutendelekele kwakona Ligono la Kupumulila. ⁴³ Penapo abwelili Yosefu mkolonjinji wa ku Alimatei, mmonga pagati ya vanalibanji likulu, mweitopeswa neju. Mwene mewa alindilayi kubwela kwa Unkosi wa Chapanga. Hinu amhambalili Pilatu changali wogohi, akamuyupa apewayi higa ya Yesu. ⁴⁴ Pilatu akakangasa kuyuwana kuvya Yesu amali kufwa. Hinu akamkemela chilongosi wa msambi wa manjolinjoli, akamkota ngati lumali kupita lukumbi lutali kutumbula Yesu peafwili. ⁴⁵ Pilatu peamali kujoviwa uchakaka kuhuma kwa chilongosi wa msambi wa manjolinjoli yula kuvya Yesu amali kufwa, akamyidakila Yosefu atola higa ya Yesu. ⁴⁶ Yosefu akagula nyula ya msopi, akayihulusa pahi higa yila, akayitindisila nyula ya msopi, akayivika multinda la mbugu lelahongoliwi palitalau, akabilingisa liganga pamlyangu wa litinda. ⁴⁷ Maliya mkolonjinji wa Magidala na Maliya nyina wa Yose vapawene pandu pala pevayivikili higa ya Yesu.

16

Kuyuka kwa Yesu

(Matei 28:1-8; Luka 24:1-12; Yohani 20:1-10)

¹ Palapitili Ligono la Kupumulila, Maliya mkolonjinji wa Magidala, Salome na Maliya nyina waki Yakobo vagulili mahuta gakunungalila bwina ndi vakanyala higa ya Yesu. ² Hinu, lukela pehe ligono la Dominika, lilanga palatumbulayi kuhuma, vahikili pa litinda. ³ Munjila vakotanayi vene kwa vene, “Yani yati akutiwusila liganga pamlyangu wa litinda?” ⁴ Nambu pavalolili, valiweni liganga limali kuwusiwa. Liganga lenilo lavili

livaha neju. ⁵ Pevayingili mu litinda la mbugu, vamuweni msongolo mmonga awalili nyula yamsopi, atamili upandi wa kulyelela, vakakangasa neju.

⁶ Nambu msongolo yula akavajovela, "Mkotoka kukenyemuka. Mukumlonda Yesu wa ku Nazaleti mweavambiwi pamsalaba. Ayukili, avi lepi apa. Mlodayi, pandu pavamgonisi. ⁷ Hinu muhambayi mukavajovela vawuliwa vaki pamonga na Petili kuvya, 'Akuvalongolela ku Galilaya, kwenuko yati mukumlola ngati cheavajovili.' "

⁸ Ndi, vawukili vakajumba kuhuma mulitinda mula, muni vandendimi kwa wogoyi na kukangasa. Vamjovili lepi chindu mundu yeyoha, ndava muni vayogwipi neju.

Yesu akumuhumila Maliya mundu wa Magidala

(Matei 28:9-10; Yohani 20:11-18)

⁹ Yesu peayukili lukela pehe ligono la Dominika, amuhumalili hoti Maliya mundu wa Magidala, yula mweamuwasili mizuka saba. ¹⁰ Maliya akahamba kuvajovela vawuliwa vevavili pamonga na Yesu, na lukumbi lwenulo vavembayi na kutinda. ¹¹ Nambu pevayuwini ngati Yesu avili mumi na kuvya Maliya mkolonjinji wa Magidala amuweni, vasadiki lepi.

Yesu akuvahumila vawuliwa vavili

(Luka 24:13-35)

¹² Mwanakandayi Yesu avahumalili vawuliwa vavili vevahambayi kuchijiji. Vawuliwa avo hoti vammanyi lepi. ¹³ Vene vakahamba na kuvajovela vayavi, nambu mewawa vayavi vasadiki lepi.

Yesu akuvahumila vawuliwa kumi na mmonga

(Matei 28:16-20; Luka 24:36-49; Yohani 20:19-23; Matei 1:6-8)

¹⁴ Pamwishi Yesu avahumalili vawuliwa kumi na mmonga pevavi pamonga pameza. Akavaywangila neju ndava vasadiki lepi na ndava ya kunonopa kwa mitima yavi, muni vavasadiki lepi vala vevamuweni peamali kuyuka. ¹⁵ Hinu, akavajovela, "Muhambayi pamulima woha mkakokosa Lilovi la Bwina kwa vandu voha. ¹⁶ Mundu yeyoha mweisadika na kubatiziwa Chapanga yati akumsangula, nambu mundu yeyoha angasadika Chapanga yati akumhamula. ¹⁷ Na ulangisu uwu yati ulandana na vevisadika, yati vivinga mizuka kwa liina langu na kulongela kwa luga ya mupya. ¹⁸ Vakakamulayi liyoka amala kunywa chindu chochoha chechikoma yati vifwa lepi. Yati vakuvavikila mawoko vatamu, na yati Chapanga akuvalamisira."

Yesu itoliwa kuhamba kunani kwa Chapanga

(Luka 24:50-53; Matendu 1:9-11)

¹⁹ Hinu, Bambu Yesu peamalili kulongela nawu, akatoliwa kuhamba kunani kwa Chapanga, akatama upandi wa kulyelela wa chiwoko cha Chapanga. ²⁰ Vawuliwa vakahamba na kukokosa Lilovi la Bwina kila pandu. Bambu akahenga lihengu pamonga nawu, kukita milangisu, ndava ya kulangisa ujumbi wenuwo kumvala mwene ndi chakaka.

Lilovi la Bwina liyandikwi na Luka Ulongolelu

Lilovi la Bwina leliyandikwi na Luka ndi chitabu chimonga pagati ya vitabu mcheche vya Lilaganu la Mupya vyevidandaula ndava ya Yesu Kilisitu paatamili pamulima apa. Kila chimonga cha vitabu vyenivyo chikemelewa "Injili." Mana yaki "Lilovi la Bwina." Vitabu vyenivyo viyandikwi na Matei na Maluko na Luka na Yohani peamali kufwa Yesu. Luka ayandiki lepi luhumu lwa kutama kwa Yesu pamulima apa, nambu mewa ayandiki ndava ya matendu gevahengili vawuliwa vaki lukumbi Yesu amali kufwa na kuyuka. Muchitabu chechikemelewa Matendu ga vamtumi. Kawaka mundu mweimanya ndali chiyandikwi chitabu ichi cha Lilovi la Bwina, nambu vasomi vamahele visadika kuvya yihotoleka chayandikwi mu mwaka wa 70 peamali kuvevelekewa Yesu.

Mwenuyu Luka mweayandiki chitabu ichi avi mlamisa, ndava ya njila yehengili kuyandika na umanyi weahengili ulangisa kuvya avi mundu mweasomili. Luka aganili kuyandika uchakaka wa malovi ga kutama kwa Yesu pamulima apa idandaula mambu ngati chagahumalili muni vandu vangi vahotola kupewa utangatila pevisoma chitabu ichi Luka (musula 1:1-3). Luka avi lepi Myawudi Vakolosai (musula ya 4:10-14) Na ayandiki munjila yeyikuvakita vandu vungali Vayawudi. Lijambu lenili lilekana hotohoto peidandaula mivelu ya Vayawudi Luka (musula 1:8).

Lilovi la Bwina liyandikwi na Luka. Liwanangana neju na chitabu cha Matei na Maluko, ndava vidandaula mambu galagala munjila yeyiwanangana. Pagati ya vitabu vyenivi vidatu, chitabu cha Luka ndi chidandaula cha mugati ndava ya kuvelekewa kwa Yohani Mbatizaji. Luka ijovesa ndava ya kulekekesewa (musula ya 3:3, 11:4, 17:3-4, 23:34) Mewa na yemwali kuyupa (musula za 3:21, 5:16, 6:12, 11:1-12, 22:32).

Gegavi

Luka itumbula kuyandika chitabu ichi kwa kujova akuvayandikila vayani (musula ya 1:1-4).

Kangi idandaula ndava ya kuvelekewa kwa Yesu na cheajitendekili mulihengu laki (musula ya 1:5-4:13).

Pandu pavaha pasigalili muchitabu ichi Luka idandaula ndava lihengu leahengili Yesu, ndi neju gachinamiti geajengili na mawuliwu geagawulili (musula ya 4:14-21:38).

Musula zivili za pamwishi Luka idandaula Yesu cheafwili na kuvikiwa mu litinda na kuyuka kwaki (musula ya 22-24).

¹ Mkulungu Teofili.

Vandu vamahele valingi kuyandika bwina mambu gegahengiki pagati yitu. ² Vayandiki ngati chevatijovili vevagaweni penapo pegatumbukini magono ga mumbele mambu genago na kuvakokosela lilovi la Chapanga. ³ Mewa na Mkulungu Teofili penamali kulolokesa uchakaka waki kwa magono gamahele, nilola mbanga nikuyandikila veve kwa uchakaka waki. ⁴ Nikiti chenichi muni nigana wamwene umanyayi mambu goha gevakuwulili.

Kuvelekewa kwa Yohani Mbatizaji kukokoswa

⁵ Lukumbi Helodi peavi Nkosi wa ku Yudea, ndi pavi na Mteta wa Chapanga mweikemiwa Zakalia wa chikundi cha uteta cha Abiya, na mdala waki avi Elizabeti wa lukolo lwa Aloni. ⁶ Voha vavili vahenga ga kunganisa Chapanga na kuyidakila mihilu na malagizu ga Bambu changabuda. ⁷ Vavi lepi na mwana mbaka muugogolo wavi, ndava Elizabeti avi lepi na chiveleku.

⁸ Ligono limonga, Zakalia peavi mukupanga lihengu laki la uteta mu Nyumba ya Chapanga, ⁹ Ngati cheyavili mivelu ya vamteta va Chapanga, Zakalia ahaguliwi kwa gudugudu kuyingila mu Nyumba ya Bambu ndava ya kuhukisa ubani. ¹⁰ Na lukumbi lwa kuhukisa ubani palwahikili, vala voha vevakonganiki kumuyupa Chapanga vavi cha kuvala vayupayi.

¹¹ Mtumu wa kunani kwa Bambu, akamuhumila na kuyima upandi wa kuyela wa lusanja lwa luteta lwa kuhukisa ubani. ¹² Zakalia peamuweni mtumu wa kunani kwa Chapanga yula, akakenyemuka. ¹³ Mtumu wa kunani kwa Chapanga akamjovela, "Zakalia, kotoka kuyogopa muni Bambu ayuwini chawamuyupili, ndava mdala waku Elizabeti yati akubabila mwana mgosi na veve walamkemela Yohani. ¹⁴ Ndi wamwene yati uheka pavaha na vandu vamahele valahekelela ndava ya kuvelekewa kwaki. ¹⁵ Mwenuyo yati ivya mkulu, pamihu ga Bambu, alanywa lepi divayi wala

ugimbi, yati ilongoswa na Mpungu Msopi kuumila mulileme la nyina waki. ¹⁶ Yati akuvawuyisa vandu vamahele wa pa Isilaeli, vamuwuyilayi Bambu Chapanga wavi. ¹⁷ Yati akumlongolela Bambu kuni ilongosiwa na makakala na Mpungu ngati Eliya. Ndava ya kuvatepulanisa vadadi na vana vavi, yati avakita vangamyidakila vavyayi na luhala ngati lwa vala vevakumyidikila, na kumtendelekelela Bambu vandu waki.”

¹⁸ Zakalia akamkota Mtumu wa kunani kwa Chapanga, “Yati nimanya wuli ngati givya chenicho? Muni nene na mdala wangu tavagogolo.”

¹⁹ Mtumu wa kunani kwa Chapanga akayangula, “Nene na Gabulieli na mtumisi wa Chapanga. Ndi anitumili nijova na veve nikujovela lilovi la bwina lenili. ²⁰ Yuwanila, yati wivya ngajova yati nakuhotola kujova, mbaka ligono lila pegihumila ago ndava ubeli kunisadika malovi gangu gene gihumila palukumbi lwaki.”

²¹ Lukumbi lwenulo vandu vevamulindilayi Zakalia kuvala vakakangasa, muni atamakisi lukumbi lutali mu Nyumba ya Chapanga. ²² Peahumili kuvala nakuhotola kujova na vayaki, vayaki vakamanya kuvya mu Nyumba ya Chapanga mula, muyavi agaweni maono ndi akayendelele kulangisa na mawoko muni avi ngajova.

²³ Lukumbi lwaki lwa kuhenga lihengu la uteta palwamaliki, akawuya kunyumba yaki. ²⁴ Lukumbi luhupi palwamaliki Elizabeti mdala wa Zakalia yula akavya na ndumbu, akawela munyumba miheyi mhanu, ²⁵ kuni ajova “Bambu anitangatili na aniloli, hinu cheaniwusili soni pavandu!”

Kuvelekewa kwa Yesu kujovekana

²⁶ Mu mwehi wa sita, Chapanga amtumili mtumu waki wa kunani Gabulieli kumuji wa Nazaleti, ku Galilaya. ²⁷ Kwa kamwali mmona mwavamkemela Maliya, Mwenuyo ahongiwi na mgosi mmona liina laki Yosefu wa lukolo lwa Daudi. ²⁸ Mtumu wa kunani kwa Chapanga Akamuhegelela akamjambusa, “Tikuwoni! Bambu avi pamonga na veve kangi akugubiki uganu waki!”

²⁹ Maliya peayuwini malovi gala, akakenyemuka, akahololela, jambusa yeniyi mana yaki kyani? ³⁰ Mtumu wa kunani kwa Chapanga akamjovela, “Kotoka kuyogopa Maliya, muni Chapanga aganisiwi na veve. ³¹ Walavya na ndumbu, walaveleka mwana mgosi, yati ukumkemela liina laki Yesu. ³² Mwenuyo yati ivya mkulu, yati ikemelewa Mwana wa Chapanga Mkulu. Bambu Chapanga yati amuvika kuvya Nkosi, ngati cheamuviki Nkosi Daudi mweavi gogo waki. ³³ Ndi yati ivya Nkosi wa lukolo lwa Yakobo magono goha, na unkosi waki wangali na mwishu!”

³⁴ Maliya akamyangula, “Genago galavya wuli, muni nene nangamnya mgosi?”

³⁵ Mtumu wa kunani kwa Chapanga akayangula, “Mpungu Msopi yati ukuhelelele, na uhotola waki Chapanga Mkulu walakugubika ngati chimuwili, muni mwana mweubwela kumveleka uyo, yati ikemelawa msopi na Mwana wa Chapanga. ³⁶ Hati mlongo waku Elizabeti, agegi ndumbu ya mwana mgosi na hinu mumwehi wa sita, pamonga na ugogolo waki, mweamanyikini na vandu kuvya ngaveleka. ³⁷ Muni kawaka lilovi langahotoleka kwa Chapanga.”

³⁸ Maliya akajova, “Nene nivii penapa namvanda wa bambu, nikiwayi ngati chaukajovili.” Ndi mtumi wa kunani kwa Chapanga akawuka.

Maliya akumgendetela Elizabeti

³⁹ Ndi Iwapiti lepi lukumbi lutali, Maliya akapanganyika akayumbatika kuhamba kumuji wewavi kuvidunda vya ku Yudea. ⁴⁰ Kwenuko akayingila munyumba ya Zakalia akamjambusa Elizabeti. ⁴¹ Bahapo Elizabeti peayuwini jambusa ya Maliya, kamwana kakahumba chaluheku mulileme la Elizabeti. Elizabeti akalongsoswa Mpungu Msopi ⁴² akajova kwa lwami luvaha, “Umotisiwi kuliku vadala voha, na mweubwela kumveleka huyo amotisiwi! ⁴³ Nene nayani hati nyina wa Bambu wangu anibwelili? ⁴⁴ Nikujovela, panayuwini jambusa yaku, kamwana kakahumba mulileme langu chaluheku. ⁴⁵ Umotisiwi veve mweusadika kuvya yati gihumila gala geakujovili Bambu.”

Maliya akumulumbalila Chapanga

⁴⁶ Maliya akajova,
 “Mtima wangu ukumlumba Bambu,
⁴⁷ mpungu wangu umhekele Bambu, ndava Msangula wangu.
⁴⁸ Muni aulolili cha lipyana ungolongondi wa mvanda waki!
 Kutumbula hinu viveleku vyoha yati vakunikemela mwenisangelwiki,
⁴⁹ ndava muni Chapanga ana makakala anihengili gakulu,
 na liina laki ndi msopi
⁵⁰ Chivelekelu mbaka chivelekelu
 mwene magono goha avi na lipyana kwa vandu vevakumtopesa.

⁵¹ Alangisi makakala gaki kwa kukita mambu gaku.

Avapechengini vevimeka mumaholo ga mitima yavi.

⁵² Avahelisi vankosi vana makakala kuumila muvigoda vya kulongosa, na avakwesi vevavi ngolongondi.

⁵³ Vangu avayukutisi mambu gabwina,

na vana vindu vyamahele avalekili vahamba mawoko gawaka.

⁵⁴ Amtangatili mulima wa Isilaeli mtumi waki.

Akumbwiki lipyana laki,

⁵⁵ Ngati chaajovili kuvya na lipyana kwa Ibulahimu

na chivelekelu chaki, magono goha.”

⁵⁶ Maliya akatama kwa Elizabeti ngati miyehi yidatu, ndi akawuya kunyumba yaki.

Kuvelekewa kwa Yohani Mbatizaji

⁵⁷ Palwahiki lukumbi lwa Elizabeti kuveleka ndi akavya na mwana mgosi. ⁵⁸ Vandu va mu lukolo na veitamanila nawu papipi, pevayuwini Bambu amkitili lipyana neju, voha vahahekelela pamonga nayu.

⁵⁹ Ligon la nane vakabwela kumdumula jandu mwana, vaganayi kumpela liina Zakalia, liina la dadi waki. ⁶⁰ Nambu nyina waki akajova, “Lepi, mwenuyu ikemelewa Yohani.” ⁶¹ Vakamjovela, “Kawaka mu lukolo lwaki mweavi na liina ngati lenili!” ⁶² Hinu vakamkota dadi waki chakumlangisa, muni vamanyayi aganili kumpela liina loki.

⁶³ Zakalia akayupa chibawu cha kuyandikila, akayandika, “Liina laki Yohani.” Vandu voha vakakangasa! ⁶⁴ Bahapo mlomo wa Zakalia akatumbula kulongela kangi akumulumba Chapanga. ⁶⁵ Vandu voha veatama nawu vakavya na wogohi, mambu ago gakalongaleka mulima woha wa vidunda vya ku Yudea. ⁶⁶ Vandu voha vevayuwini mambu genago, vakaholalela mumitima yavi na kukotana vene kwa vene mumitima yavi, “Mwe mwana uyu yati ivya wuli?” Chakaka, makakala ga Bambu gavi pamonga na mwene.

Ulota wa Zakalia

⁶⁷ Zakalia dadi mwana yula akalongoswa na Mpungu Msopi akatumbula kulotela ulota uwu.

⁶⁸ “Ulumbiwa Bambu Chapanga wa Isilaeli!

Ndava ubweli kuvatangatila vandu vaki na kuvagombola.

⁶⁹ Atipeli Msangula mkekesi,

mu chiveleku cha Daudi mtumisi waki.

⁷⁰ Ndi atijovili kadeni munjila ya vamlota vaki va msopi,

⁷¹ Yati atisangula kuhuma mu mawoko ga makoko gitu,

na mumakakala ga voha vavakutihakalila.

⁷² Ajovili yati avakitila lipyana vagogo vitu

na akuliholelela lilaganu laki la msopi.

⁷³ Chilapu alapili kwa dadi witu Ibulahimu, kuvya akutitangatila tete

⁷⁴ tigomboka kuhuma mu mawoko ga makoko gitu,

na timugundamila changali wogohi,

⁷⁵ muusopi na kukita gegakumganisa Chapanga,

magono goha ga wumi witu.”

⁷⁶ “Wamwanangu veve, yati ukemelewa, mlota wa Chapanga mkulu,

ndava walamlongolela Bambu

kumkwalila njila yaki,

⁷⁷ na kuvakokosela vandu kuvya valasanguliwa

kwa kulekekesewa kumbudila Chapanga wavi.

⁷⁸ Chapanga witu yati ikita genago ndava lipyana ya mtima waki wa ngolongondi.

Usangula waki yati ubwela kuhuma kunani ngati lumuli chelulangasa chelihumila lilanga,

⁷⁹ na kuvalangasila voha vevitama muchitita chikulu cha lifwa,

na kutilongosa titama wumi wa uteke.”

⁸⁰ Mwana yula akakula, na akakangamala mumpungu waki. Akatama kulugangatu mbaka ligono paajilangisi pavandu va pa Isilaeli.

2

*Kuvelekewa kwa Yesu
(Matei 1:18-25)*

¹ Lukumbi lwenulo, Agusiti mweavi nkosi mkulu wa vankosi va unkosi va ku Loma, alagizili vandu voha vayandikwa muchitabu. ² Kuyandakiswa kwenuko kwakita kutumbukana, na lukumbi lwenulo Kulenio avi chilongosi wa ku Silia. ³ Kila mundu, akahamba kumuji waki muni ajiyandikisayi.

⁴ Na Yosefu mewa akawuka pamuji wa Nazaleti wewavi kumulima wa Galilaya, akahamba kumuji wa Betelehemu wewavi pamulima wa ku Yudea, kweavelikiwi nkosi Daudi. ⁵ Akahamba kuyandakiswa pamonga na maliya mweavimchumba waki, mweavi na ndumbu. ⁶ Pevavi ku Betelehemu ligono laki likahika akavya na mwana. ⁷ Akaveleka mwana waki mtumbulanu mwana mgosi, akamtindisila tunyula twa vana, kangi akamgonesa muwatu wa kulisila mifuya, ndava vapati lepi fwasi munyumba za vayehe.

Vamitumu va kunani na Vadimaji

⁸ Pamulima wenuwo kwavi na vadimaji vevatama pandu pa kudimila na kulindalila mambelele gavi cha kupishana kilu. ⁹ Mtumu wa Chapanga akavahumila na lumuli lukulu lwa Bambu lwavalangasili, pandu poha. Vayogwipi neju. ¹⁰ Nambu Mtumu wa Chapanga akavajovela, “Mkotoka kuyogopa! Myuwanayi nivaletili lilovi la bwina la luheku neju kwa vandu voha va Paisilaeli. ¹¹ Muni lelu pamuji wa Daudi avelikiwi msangula winu, Kilisitu ndi Bambu. ¹² Na ulangisu wa kummanya ndi uwu, yati mukumkolela mwana vamtindisili tunyula twa vana vamgonisi muwatu wa kulisila mifuya.”

¹³ Bahapo msambi wa vamitumu vangi va kunani vakawungana na mtumi mwenuyo vakumulumba Chapanga na kujova,

¹⁴ “Alumbiwayi Chapanga kunani,

na uteke uvyaa pamulima kwa vandu veaganisiwi nawu!”

¹⁵ Pavawuyili Vamitumu vala kunani, ndi vadimaji vakajovesana vene kwa vene, “Tihambayi ku Betelehemu tikagalola geatijovili Bambu aga.”

¹⁶ Vakayumbatika kuhamba kwenuko, vakamkolela Maliya na Yosefu na vamgonisi mng'anya muwatu wa kulisila mifuya. ¹⁷ Vadimaji vala pavamuwene mwana yula, vakatumbula kujova goha gavayuwini kuhuma kwa Mtumu wa kunani kumvala mwana uyo. ¹⁸ Voha vavayuwini gevajoviwi na vadimaji vala, vakakangasa. ¹⁹ Ndi Maliya akagavika na kugahololela mambu goha mumtima waki. ²⁰ Vadimaji vala vakawuya, kuni vakumulumbalila Chapanga kwa goha gavayuwini na kugalola, goha ngati chagajoviwi mtumi wa kunani.

Mwana ipewa liina

²¹ Palapiti lijuma limonga, lukumbi lwa kumdumula mwana jandu lwaihiki, vakampela liina la Yesu, ndi liina la apewili na mtumu wa kunani kwakona nyina waki kuvya na ndumbu.

Yesu ipelekwa kunyumba ya Bambu.

²² Payahikili ligono la Yosefu na Maliya kunyambiswa ngati chayaganikiwi na malagizu ga Chapanga geampelili Musa, ndi vampeliki mwana ku Yelusalemu ndava ya kumvika kwa Bambu. ²³ Ngati chaiyandikiwi mu Malagizu ga Musa, “Kila mwana mgosi mwaatumbwili kuvelekewa yati ikemelewa msopi na kubaguliwa ndava ya lihengu la Bambu.” ²⁴ Ndi vakahamba kuwusa luteta kwa Chapanga, ngunda zivili amala mawela gavili, ngati chayaganikiwi mu Malagizu ga Bambu.

²⁵ Lukumbi lwenulo ku Yelusalemu kula kwavi na mundu mmonga, liina laki Simioni, mwenuyo akitayi mambu ga kunganisa Chapanga na mwenuyo alindilayi kuhika lukumbi lwa vandu va Isilaeli kupumuliswa mitima. Na mpungu Msopi avi pamonga na mwene. ²⁶ Mpungu Msopi angubukuli Simoni yati ifwa lepi changamlola Kilisitu msangula mweahaguliwi yula mweajoviwi na Bambu. ²⁷ Ndi Simoni alongwiswi na Mpungu msopi kuhamba mu Nyumba ya Chapanga, pamonga na dadi na nyina wa Yesu, pavampeliki mwana wavi Yesu ndava ya kukita ngati chayaganikiwi na mivelu ya malagizu ga Chapanga geampeli Musa. ²⁸ Simoni akampokela mwana Yesu mu mawoko gaki, kuni akumsengusa Chapanga, akajova.

²⁹ “Hinu, Mkulu, ukitili ngati chewakajovili, unilekayi, nene mvanda waku nihamba cha uteke.

³⁰ Kwa mihu gangu niuwene usangula waku,

³¹ Ndi uhuleteli usangula palongolo ya vandu va milima yoha uolekayi.

³² Lwenulo ndi lumuli lwa kuvamanyisa vandu vangali kuvya Vayawudi, na ukulu kwa vandu vaku va ku Isilaeli.”

³³ Dadi na nyina wa Yesu vakakangasa ndava ya malovi gala gegajoviki kumuvala mwana yula. ³⁴ Ndi Simioni akavamotisa, akamjovela Maliya nyina waki Yesu, "Lola mwana uyu avelekiwi ndava ya vandu vamahele va Isilaeli kugwa kwa vandu vamahele na vangi vamahele kuyinuka, mwene yati ivya ulangisu wa kubelekana na vandu, ³⁵ muni maholo ga vandu va mahele galalelekana pawaka. Wamwene lipyanda ngati upanga, ukuhomili mtima waku."

³⁶ Kwavili na mdala mmonga mgogolo neju, mlota wa Chapanga, liina laki Ana, msikana wa Fanueli wa likabila la Asheli. Paavi msikana agegiwi na kutama na mgwana waki miyaka saba ndu. ³⁷ Kangi asigalili lipwela mbaka muugogolo wa miyaka semanini na mcheche. Lukumbi lwoha awelai mu Nyumba ya Chapanga, ajihinisi kulya na kuyupa kilu na muhi. ³⁸ Mdala yula akahumila lukumbi lulalula na kutumbula kumsengusa Chapanga na kuvajovela vandu voha gakumuvala mwana yula, vevalindila kugombolewa na kulekekesewa kwa Yelusalemu.

Kuwuya ku Nazaleti

³⁹ Yosefu na Maliya pavamali kukita goha gegalagiziwi mu Malagizu ga Bambu, vawuyili kumuji wavi Nazaleti wewavi ku Galilaya. ⁴⁰ Mwana yula akakula na kuvya na makakala, akamema luhala na umotisi wa Chapanga wavi pamonga na mwene.

Msongolo Yesu mu Nyumba ya Chapanga

⁴¹ Kila mwaka dadi na nyina waki Yesu vahambili ku Yelusalemu kumselebuko wa Vayawudi wewikemiwa pasaka. ⁴² Yesu peahikisi miaka kumi na yivili, voha vakakwela kuhamba ku Yelusalemu, kumselebuko wa vayawudi wa pasaka ngati chayavi mivelu yavi. ⁴³ Mselebuko pawamali, vakawuya, Yesu asigalili ku Yelusalemu changali dadi na nyina waki kumanya. ⁴⁴ Dadi na nyina vaki vaholalili avi pamonga mulugendu, vakagenda muhi wohe, kangi vakatumbula kumulonda kwa valongo vaki na vankozi waki. ⁴⁵ Vamuweni lepi, vakawuya ku Yelusalemu vakumulonda. ⁴⁶ Ligonu la datu la kumlonda, vakamkolela mu Nyumba ya Chapanga, atamii pagati ya vawula wa malagizu, akuvayuwani na kuvakota. ⁴⁷ Voha vevamuyuwani malovi gaki vakavya kumkangasa ndava ya luhala na kuyangula kwaki. ⁴⁸ Na pavamuweni vakakenyemuka, nyina waki akamkoti "Wamwana vangu ndava kyani utikitili genaga? Dadi waku na nene ting'ahiki neju kukulonda."

⁴⁹ Yesu akayangula, "Ndava kyani mukunilonda? Mumanyi lepi ngati yikunigana nene kuvya munyumba ya Dadi wangu?" ⁵⁰ Nambu dadi na nyina waki nakugamanya malovi gala geavajovili.

⁵¹ Yesu akawuya pamonga nawu ku Nazaleti, akuvayuwani. Nyina waki akayendelela kugaholalela mambu goha mumtima waki. ⁵² Yesu akayonjokeseka kukula luhala na higa, akaganisiwa neju na Chapanga na vandu.

3

Kukokosa kwa Yohani Mbatizaji

(Matei 3:1-12; Maluko 1:1-8; Yohani 1:19-28)

¹ Wavi mwaka wa kumi na mhanu wa unkosi waki nkosi wa ku Loma Tibelio, penapo Ponsio Pilatu avi nkosi wa mulima wa ku Yudea. Na Helodi alongosai ku Galilaya, na mhaja waki Filipi alongosa ku Itulea na Tilakoniti. Na Lusania alongosa ku Abilene, ² lukumbi lwenulo Anasi na Kayafa vavi vamlota vakulu wa Chapanga. Penapo ndi lilovi la Chapanga lamhikili Yohani mwana wa Zakalia kulugangatu. ³ Yohani akahamba pamulima wohe wewavi mumbaka wa mfuleni Yoludani, akavya kuvakokosela vandu, valekayi kumbudila Chapanga na vabatiziwa, na Chapanga yati akuvalekekesa gevambudili.

⁴ Ngati chegayandikwi muchitabu cha Isaya mweavi mlota wa Chapanga, "Mundu ikemela kwa lwami luvaha kulugangatu, 'Mumkwaliwa Bambu njila yivaha, mukagolosa pala peibwela kupita.

⁵ Ligodi loloha lihilaliwayi, Chitumbi chochoa na chitumbi yati chidandasiwayi na pepapindili yati pigoloswa, na njila zina magodi zihilaliwayi.

⁶ Na vandu voha va pamulima yati vaulola usangula kuhuma kwa Chapanga.' "

⁷ Yohani akaujovela msambi wa vandu vevamuhambili ndava ya kubatiziwa. "Nyenye vana va Liyoka! Yani mweavajovili ngati muhotola kutila ligoga la Chapanga yeyivii papipi kubwela? ⁸ Ngati mikongo ya matunda cheyiganikiwa kupambika, na nyenye

mkitayi mambu ga kulangisa, mkotwiki kumbudila Chapanga. Mkotoka kutumbula kujijovela ngati Ibulahimu dadi witu. Chakaka nikuvajovela Chapanga ihotola kugakita maganga aga kuvya vana va Ibulahimu! ⁹ Na hinu livagu livi litendekiwi pamikiga ya mkongo, na mkongo wowoha wula wangapambika matunda gabwina yati udumuliwa na kutagiwa kumotu.”

¹⁰ Msambi wa vandu ukamkota Yesu, “Hinu tikita kyani?”

¹¹ Yohani akavayangula, “Mundu mweavi na nyula zivili ampela muyaki mweangavya nazu, na mweavi na vyakulya na mwene akita mewa.”

¹² Na vatola kodi mewa vabwelili kwa Yohani kubatiziwa, ndi vakamkota “Muwula, hinu tikita wuli tete?”

¹³ “Akavajovela, mkotoka kutola kodi kuyonjokesa chemulagaziwi.”

¹⁴ Manjolinjoli na vene vakamkota, “Na tete tikita wuli?”

Akavajovela, “Mkotoka kutola mashonga kwa mundu yoyoha kwa makakala na kumtakila mundu yoyoha ga udese na mukolayi na luhuna zinu.”

¹⁵ Ndava vandu voha valindalilayi kubwela kwa msangula, ndi vakatumbula kukotana vene kwa vene kumvala Yohani, manya mwene ndi Kilisitu msangula mwaatijovili Chapanga. ¹⁶ Yohani akavajovela wooha, “Nene nikuvabatiza kwa manji, nambu mweibwela ana makakala kuliku nene, kwa mwene, nene chindu lepi nakuganikiwa hati kuwopola nyosi za champali zaki. Mwene yati akuvabatiza kwa Mpungu Msopi na motu. ¹⁷ Mu mawoko gaki akamwili lupalu lwa kupepetela nganu, na nganu ya bwina akuyivika pamonga muchibana, na masasa akugayocha motu wangajima.”

¹⁸ Na kwa malovi gangi gamahela, Yohani akangamili kuvajovela vandu vakotoka kumbudila Chapanga kwa kuvakokosela Lilovi la Bwina. ¹⁹ Nambu Yohani amuywangili chilogosi Helodi, ndava amtoli Helodiya mdala wa mhaja waki na kumgega, na mambu gahakau gamahela geakitili. ²⁰ Kangi Helodi akayonjokesa uhakau, kwa kumkunga Yohani muchifungu.

Yesu ibatiziwa

(Matei 3:13-17; Maluko 1:9-11)

²¹ Vandu voha pavamali kubatiziwa, Yesu namwene abatiziwi na kuni iyendelela kuyupa kwa Chapanga, lihundi la kunani likadinduka. ²² Ndi Mpungu Msopi ukamuhelela panani yaki wavi ngati higa ya ngunda, na lwami lukayuwanika kuhuma kunani kwa Chapanga, “Veve ndi wamwana vangu mweuniganisi.”

Vagogo va Yesu

(Matei 1:1-17)

²³ Yesu peatumbwili kuhenga lihengu lila, ahegalili miyaka selasini. Na vandu vangi vamuholalelayi manya avi mwana wa Yosefu, Yosefu avi mwana wa Heli, ²⁴ Heli avi mwana wa Matati, Matati avi mwana wa Lawi, Lawi avi mwana wa meliki, Meliki avi mwana wa Yanai, Yanai avi mwana wa Yosefu, ²⁵ mweavi mwana wa matatia, mwana wa Amosi, mwana wa Nahumu, mwana wa Esili, mwana wa Nagai, ²⁶ mwana wa Maati, mwana wa Matatia, mwana wa Shemeni, mwana wa Yoseki, mwana wa Yuda, ²⁷ mweavi mwana wa Yohanani, mwana wa Lesa, mwana wa Zelubabeli, mwana wa Shealiteli, mwana wa Neli, ²⁸ mwana wa Meliki, mwana wa Adi, mwana wa Kosamu, mwana wa Elimadamu, mwana wa Eli, ²⁹ mweavi mwana wa Yoshua, mwana wa Eliezeli, mwana wa Yolimu, mwana wa Matati, mwana wa Lawi, ³⁰ mweavi mwana wa Simioni, mwana wa Yuda, mwana wa Yosefu, mwana wa Yonamu, mwana wa Eliakimu, ³¹ mweavi mwana wa Melea, mwana wa Mena, mwana wa Matata, mwana wa Nasani, mwana wa Daudi, ³² mweavi mwana wa Yese, mwana wa Obedi, mwana wa Boazi, mwana wa Solomoni, mwana wa Nashoni, ³³ mweavi mwana wa Aminadabu, mwana wa Adimini, mwana wa Alini, mwana wa Heziloni, mwana wa Pelisi, mwana wa Yuda, ³⁴ mweavi mwana wa Yakobo, mwana wa Izaki, mwana wa Ibulahimu, mwana wa Tela, mwana wa Naholi, ³⁵ mweavi mwana wa Selugi, mwana wa Leu, mwana wa Pelegi, mwana wa Ebeli, mwana wa Sala, ³⁶ mweavi mwana wa Kenani, mwana wa Alifakisadi, mwana wa Shemu, mwana wa Nuhu, mwana wa Lameki, ³⁷ mweavi mwana wa Metusela, mwana wa Henoki, mwana wa Yeledi, mwana wa Mahalaleli, mwana wa Kenani, ³⁸ mweavi mwana wa Enoshi, mwana wa Seti, mwana wa Adamu mwavi mwana wa Chapanga.

4

Kulingiwa kwa Yesu

(Matei 4:1-11; Maluko 1:12-13)

¹ Yesu akahuma ku Yoludani, kuni amemiswi Mpungu Msopi na kalongoswa nayu kuhamba kulugangatu. ² Kwenuko Setani amlingili kwa magono alobaini. Magono genago goha atamili changalya chindu, pamwishu njala yikamuvina.

³ Setani akamjovela, “Ngati veve Mwana wa Chapanga, lijovela liganga lenili livya libumunda.”

⁴ Yesu akamyangula, “Mayandiku Gamsopi gijova, wumi wa mundu uvi lepi ndava ya kulya libumunda lene.”

⁵ Kangi mzuka mkulu akamtola mbaka panani neju, kugubika na kugubukula mihu, ndi akamlangisa unkosi wohe weuvili pamulima poha. ⁶ Penapo Setani akamjovela, “Yati nikupela kutalalila vindu vyoha ivi na ukulu waki wohe. Muni nipewili vindu ivi vyoha, na nene ngati nigana yati nikumpela mundu vyoha nihotola kumpela. ⁷ Yati nikupela ivi vyoha, ngati unifugamila.”

⁸ Yesu akamyangula, “Mayandiku Gamsopi gijova. ‘Yati ukumfugamila Bambu Chapanga na kumhengela mwene ndu.’ ”

⁹ Kangi Mzuka mkulu akamtola mbaka ku Yelusalemu na kuyima panani pa chituvilu cha Nyumba ya Chapanga, akamjovela, “Ngati veve wamwana wa Chapanga, jitagayi pahi. ¹⁰ Muni Mayandiku Gamsopi gijova, ‘Chapanga yati akulagazila vamitumu va kunani vakuyangalila.’ ¹¹ ‘Kangi yati vakuyanga mu mawoko gavi, ukotoka kujikuvala chigendelu chaku muliganga.’ ”

¹² Nambu Yesu akamyangula, “Mayandiku Gamsopi gijova, ‘Kotoka kumulinga Bambu Chapanga waku.’ ”

¹³ Setani mkulu peamali kumlinga Yesu kwa njila zoha, akamuleka kwa lukumbi.

Yesu itumbula lihengu laki ku Galilaya

(Matei 4:12-17; Maluko 1:14-15)

¹⁴ Kwa kulongoswa na Mpungu msopi Yesu akahamba ku Galilaya. Na ujumbi waki ukadandasika ku Galilaya na mumilima yoha ya papipi. ¹⁵ Yesu avili mukuwula vandu munyumba za kukonganekela Vayawudi na kulumbiwa na vandu voha.

Yesu vakumbelalela ku Nazaleti

(Matei 13:53-58; Maluko 6:1-6)

¹⁶ Yesu akahamba ku Nazaleti, pandu pealeliwi. Palahiki Ligono la Kupumulila, akayingila munyumba ya kukonganekela Vayawudi, ngati chayavili mvelu waki, akayima muni asomayi Mayandiku Gamsopi. ¹⁷ Apewili chitabu cheayandiki Isaya mweavi mlota wa Chapanga, ndi akachitalambula na kulonda ndi apawene pandu pepayandikiwi.

¹⁸ “Mpungu wa Bambu uvi pamonga na nene, anihagwili nene ndava ya kuvakokosela vangangu Lilovi la Bwina. Anitumili nivakokosela vavanda kulekekeswa kwavi na vangalola vahotola kulola, anitumili nivasangulayi wohe veving’ahiswa,

¹⁹ kukokosa mwaka wa Bambu yati ilangisa ubwina kwa vandu vaki.”

²⁰ Kangi, akachigubika chitabu akamuwuyisila mtumisi na kutama pahi. Vandu voha vevavi munyumba ya kukonganekela Vayawudi, vakamuhutusila mihu. ²¹ Mwene akavajovela, “Lelu Mayandiku aga Gamsopi gahikili pemwaniyuwani penakasmili.”

²² Vandu voha vakaganiswa nayu na kukangasa ndava ya Malovi gabwina geajovili. Vakakotana, “Wu, mwenuyu mwana wa Yosefu lepi?”

²³ Yesu akavajovela, “Nimanyili mukunijovela luhumu ulu, ‘Mlamisa, jilamisa wamwene. Goha getayuwini’ Gawakitili Kapelanaumu gala, Ugakitayi goha penapa pachijiji chaku. ²⁴ Akayendelela kuvajovela,” “Chakaka nikuvajovela, kawaka Mlota wa Chapanga, mweiyidakiliwa pachijiji chaki.”

²⁵ “Muyuwani, chakaka nikuvajovela, vavi valipwela vamehele pamulima wa Isilaeli lukumbi lwa Eliya, lukumbi lwenulo yatonyi lepi fula kwa miyaka yidatu na miyehi sita, na kwavi na njala yivaha pamulima wohe. ²⁶ Nambu Eliya atumiwi lepi kuhamba kwa lipwela yoyoha yula, ndi kwa lipwela mmonga mwaatamayi kumuji wa ku Selefati kumulima wa Sidoni. ²⁷ Na mulukumbi lwa Elisha mweavi Mlota wa Chapanga, kwavi na vandu vamahele pamulima wa Isilaeli vevavi na mabudi, kawaka mundu mweanyambiswi, nga Naamani mwene, mundu wa ku Silia.”

²⁸ Vandu voha vevavi munyumba ya kukonganekela vayawudi, pevayuwini genago, vayomili neju. ²⁹ Vakayima, vakamuhumisa kuvala ya muji na kumtola mbaka panani pamkingisa wa chitumbi. Ndava muji wavi wajengiwi pachitumbi, Muni vagana kumkang’ila pahi. ³⁰ Nambu Yesu akaholota pagati yavi, akahamba.

Mundu mweavi na mzuka uhakau

(Maluko 1:21-28)

³¹ Kangi Yesu akahelala kumuji wa ku Kapelanaumu, mulima wa Galilaya, na Ligo la Kupumulila avawulayi vandu. ³² Vakakangasa na mawuliwu gaki, muni ujumbi waki wavi na uhotola. ³³ Hinu munyumba ya kukonganela Vayawudi mula, kwavi na mundu mweavi na mzuka uhakau, akavemba kwa lwami luvaha, ³⁴ “Mwe! Yesu wa ku Nazaleti Una kyani na tete? Wu, ubweli kutikomakesa? Nene nikumanyi wayani veve, veve wa Msopi wa Chapanga!”

³⁵ Yesu akauhakalila mzuka wula akajova, “Guna! Muwuka mundu uyu!” Ndi mzuka wula ukamugwisa pahi palongolo ya vandu, ukamuhuma changalemasa.

³⁶ Vandu voha vakavya kukangasa, vakajovesana, “Lenili liwulo la chinamiti, Mundu uyu anauhotola na makakala ya kuinga mizuka na yene yiwuka!” ³⁷ Na mambu ga Yesu gakadandasika pandu poha penapo.

Yesu akuvalamisa vandu vamahele

(Matei 8:14-17; Maluko 1:29-34)

³⁸ Yesu peahumili munyumba ya kukonganekela Vayawudi mula, akahamba kunyumba ya Simoni. Kwenuko mau mmonga mweavi mkohanu waki Simoni, avi na utamu neju, vakamjovela Yesu amulamisa. ³⁹ Yesu, akahamba, akamgundamila mau yula, akauhakalila utamu ula, balapala mau yula akalama, akayimuka na akatumbula kuvatelekela.

⁴⁰ Palatipimi lilanga, mundu yeyoha mweavili na mtamu, wa utamu wowoa wula, ampeliki kwa Yesu, na mwene akampamisa mawoko kila mtamu, na kuvalamisa voha.

⁴¹ Mizuka na yene, yavahumili vandu vamahele, yikaywanga cha kujova, “Veve Mwana waki Chapanga!” Nambu Yesu akayibesa mizuka kujova, muni gammanyili mwene ndi Kilisitu msanguka mweahaguliwi na Chapanga.

Yesu ikokosa ku Yudea

(Maluko 1:35-39)

⁴² Chilau yaki lukela Yesu akawuka akahamba pandu pachiepela. Vandu vakavya kumulonda, pavamuweni valingili kumbesa akotoka kuwuka. ⁴³ Nambu mwene akavajovela, “Niganikiwi kukokosa na kumiji yingi mewa Lilovi la Bwina la Unkosi wa Chapanga. Ndava muni chenichi ndi Chapanga chaanitulimi nihengayi.”

⁴⁴ Ndi akayendelela kukokosa vandu Lilovi la Bwina munyumba za kukonganekela Vayawudi pamulima wa ku Yudea.

5

Yesu akuvakemela vawuliwa va kutumbula

(Matei 4:18-22; Maluko 1:16-20)

¹ Ligo limonga, Yesu peayimili mumihana ya nyanja ya ku Genezaleti, msambi wa vandu vambinyayi kumtindila, muni vayuwanila lilovi la Chapanga. ² Ndi aziweni watu zivili mumihana ya nyanja, zavazilekili valova somba, muni vene vasanja ngwanda zavi. ³ Yesu akayingila muwatu wa mundu mmonga mwavamkemela Simoni, akamjovela Simoni wusayi watu pamuhana hegelesa mumanji palongolo padebe kuhuma pandumba. Yesu akatama muwatu na kutumbula kuwula msambi wa vandu.

⁴ Peamali kuwula, akamjovela Simoni, “Hegelesa watu waku mbaka pamanji gamahele, mukachelesa ngwanda zinu mlova somba.”

⁵ Simoni akamyangula, “Bambu, tikangamili kulova somba kilu yoha kawaka chindu chetipati, nambu ndava ujovi veve yati tihamba kuhelesa ngwanda mumanji.” ⁶ Ndi pavahelisi ngwanda zavi, vakapata somba zamahele mbaka ngwanda zikatumbula kudauka. ⁷ Vakavakemelela na vayavi vevavi muwatu wungi, vabwelayi kuvatangatila. Vakabwela, vakamemesa watu zoha zivili somba mbaka zikatumbula kudodomela. ⁸ Simoni Petili pealoli genago, akamfugamila Yesu akajova, “Bambu uwuka palongolo yangu, ndava nene mwenimbudila Chapanga!”

⁹ Ndava vapatili somba zamahele. Simoni pamonga na vayaki voha vakakangasa, ¹⁰ Mewawa Yakobo na Yohani vana va Zebedayo vevavili valova somba vayavi, pamonga na Simoni na vene vakakangasa. Yesu akamjovela Simoni, “Kotoka kuyogopa, kutumbula hinu wivya lepi mlova somba nambu yati wivya mlova wa vandu ndi kuvaleta vandu kwa Bambu.”

¹¹ Ndi, pavamali kuzivika watu zila mumihana ya nyanja, vakagaleka goha na kumlanda Yesu.

Yesu amunyambisa mtamu wa mabudi

(Matei 8:1-4; Maluko 1:40-45)

¹² Ndi Yesu paavi kumuji umonga wa kwenuko, mgosi mmonga anamabudi higa yoha pamuveni Yesu, akamgwilila chakukupama mumagendelu gaki na akamjovela, "Bambu, ngati wigana uhotola kuninyambisa."

¹³ Yesu akatalambula chiwoko chaki na kumpamisa akamjovela, "Nigana unyam-basikayi!" Bahapo akalama mabudi gala. ¹⁴ Yesu akambesa, "Ukoto kumjovela mundu yeyoha, ndi uhamba ukajilangisa kwa Mteta wa Chapanga, ukawusa luteta ngati cheyilagiza mumhulu ya Chapanga geampeli Musa, muni yimanyikana kwa vene kulangisa kuvya unyambisiwi."

¹⁵ Nambu Lilovi la Yesu likayendelea kudandasika pandu poha, na misambi ya vandu vakakonganeka muni vamyuwanila na kulamiswa matamu gavi. ¹⁶ Nambu mwene akajibagula kuchiyepela, akavya mukuyupa kwa Chapanga.

Yesu akumlamisa mundu mweapoli

(Matei 9:1-8; Maluko 2:1-12)

¹⁷ Ligonu limonga, Yesu peavili mukuwula. Vafalisayu na vawula va malagizu ga Musa kuhuma mukila chijiji cha ku Galilaya na Yudea na Yelusalemu vakavya kutama penapo. Na makakala ga Bambu wavi pamonga nayu, wa kulamisa vatamu. ¹⁸ Ndi lukumbi lulalula, vakabwela vandu vevamugegesini mundu mgosi palusongwani, mweopolili higa agonili lusongwani, vakalinga kumyingisa mugati, vamuvikeyi palongolo ya Yesu. ¹⁹ Nambu nakuhotola kuyingila nayu mugati ndava ya vandu vamahele. Ndi vakakwela panani ya nyumba vakabowola chipagalu, na vakamuhelesa mweapoli yula pamonga na lusongwani lwaki mbaka peavili Yesu. ²⁰ Yesu peayiweni kusadika kwavi kula, akamjovela mwaalwala yula, "Nkozi wangu, ulekekiwi kumbudila Chapanga waku."

²¹ Vafalisayu na vawula va malagizu ga Chapanga geampeli Musa vakatumbula kukotana, "Mwenuyu mundu kiki mweakumliga Chapanga? Kawaka mundu mweihotola kulekekesa kubuda ndi nga Chapanga mwene!"

²² Nambu Yesu amanyili maholo gavi akavakota, "Ndava kyani mukujikota genago mumitima yinu? ²³ Chinonopa kiki, kujova 'ulekekiwi kumbudila Chapanga waku,' Amala kujova 'Yima ugendayi' ²⁴ Hinu, nigana mumanyayi, Mwana wa Mundu ana uhotola wa kuvalekekesa vandu pamulima vevakumbudila Chapanga." Ndi akamjovela mwaalwala yula, "Yima, tola lusongwani lwaku, uhamba kunyumba!"

²⁵ Bahapo, mundu mweapoli yula akayima akatola, lusongwani lwaki lweagonili na akawuya kunyumba yaki kuni amulumbalila Chapanga. ²⁶ Vandu voha vakakangasa na kuvya na wogohi, kuni vumulumbalilayi Chapanga vakajova, "Tigaweni mambu ga kukangasa lelu!"

Yesu akumkemela Lawi

(Matei 9:9-13; Maluko 2:13-17)

²⁷ Kangi, Yesu akahuma kuvala ndi amuwene mtola kodi mwavamkemela Lawi atamili munyumba ya kutolela kodi. Yesu akamjovela, "Nilandayi!" ²⁸ Lawi akayima na kuleka kila chindu, akamlanda.

²⁹ Kangi, Lawi amngongolili Yesu kunyumba yaki, na msambi wa vatola kodi na vandu vangi vatamili kulya pamonga na Yesu. ³⁰ Vafalisayu na vawula va Malagizu ga Chapanga geampeli Musa vakavang'ung'utula vawuliwa vaki vakajova, "Ndava kyani mwilya na vatola kodi na vandu vevakumbudila Chapanga?"

³¹ Yesu akavayangula, "Vangalwala vigana lepi mlamisa, nambu vevilwala vigana mlamisa. ³² Nene nibweli lepi kuvakemela vandu vevikita gegakumganisa Chapanga, nibweli kuvakemela vandu vevakumbudila Chapanga vamuwuyila."

Lijambu la kujihinisa chakulya

(Matei 9:14-17; Maluko 2:18-22)

³³ Vandu vangi vakamjovela Yesu, "Vawuliwa va Yohani vakujihinisa chakulya na kuyupa, na vawuliwa va Vafalisayu na vene vikita mewa. Nambu vawuliwa vaku vilya na vinywa."

³⁴ Yesu akavayangula, "Wu, muhololela kuvya muhotola kuvakita vankazi va mkolo ndowa vajihinisa chakulya kuni vavi pamonga na mkolo ndowa? ³⁵ Nambu lwalabwela lukumbi lwa Bambu kuwusiwa kuhuma kwavi, ndi penapo yati vakujihinisa kulya."

³⁶ Kangi Yesu akavajovela luhumu ulu, "Kawaka mundu mweipapula chilaka munyula ya mupya na kutota mulindimula. Ngati akitili chenichi, yati ayihalabisi nyula yenyo na chilaka chenicho yati chiwanangana lepi na lindimula lila." ³⁷ Kavili kawaka mundu mweisopa divayi ya mupya mulindimula la lihaku lelitengenzwi kwa chikumba,

akakita chenicho, mahaku ga chikumba gala gipapuka na divayi yiyitika na mahaku ga chikumba yati gipapuka. ³⁸ Nambu divayi ya mupya yisopewa mumahaku ga chikumba cha mupya. ³⁹ Kawaka mundu mweinogela kunywa divayi ya mupya ngati akalongolili kunywa divayi ya kadeni. Muni ijova ya kadeni yila yabwina neju.

6

Likotesi ndava ya Ligono la Kupumulila
(*Matei 12:1-8; Maluko 2:23-28*)

¹ Ligono la Kupumulila, Yesu apitayi mumigunda ya nganu. Vawuliwa vaki vakatumbula kudenya njechela za nganu, vakagayogola mumawoko gavi vakalya ngele zaki. ² Nambu Vafalisayu vangi vakavakota, “Ndava kyani nyenye mukita chindu chechibesiwi Ligono la Kupumulila?”

³ Yesu akavayangula, “Wu! Mwangasoma cheakitili Daudi na vayaki pevavi na njala? ⁴ Ayingili mu Nyumba ya Chapanga, akatola mabumunda gegavikiwi pandu pa Chapanga, akalya na akavagavila na vayaki. Mabumunda genago gavi ndava ya vamlota va Chapanga ndu, ndi vevalyayi.”

⁵ Kangi akavajovela, “Mwana wa Mundu ndi Bambu wa Ligono la Kupumulila.”

Yesu akumlamisa mundu mweagodili chiwoko
(*Matei 12:9-14; Maluko 3:1-6*)

⁶ Ligono lingi la Kupumulila, Yesu akahamba munyumba ya kukonganekela Vayawudi kuwula. Kumbi mugati mula avili mundu mmonga mwaapopotwiki chiwoko chaki cha kulyelela. ⁷ Vawula va malagizu ga Chapanga geampeli Musa na Vafalisayu vamlolokisi takataka Yesu, valola ngati akumlamisa mundu Ligono la Kupumulila muni valonda lilovi la kumtakila. ⁸ Nambu Yesu agamanyili goha gavaholalela na akamjovela mweagodili chiwoko yula, “Yimuka, uyima palongolo yavi.” Mundu yula akayima akahamba penapo. ⁹ Yesu akavajovela, “Nikuvakota nyenye, malagizu gitu gijova wuli kuyivala Ligono la Kupumulila? Wu, tihotola kukita lijambu labwina amala tihotola kukita lijambu lihakau? Wu, tihotola kusangula wumi wa mundu amala tihotola kukoma?” ¹⁰ Akavalolokesa vandu voha vevavili penapo, akamjovela mwaapopotwiki chiwoko yula, “Golosa chiwoko chaku.” Mundu yula akagolosa, na akalama chiwoko chaki.

¹¹ Nambu vene vakayoma neju, vakajovesana, vamkitila kyani Yesu.

Yesu Ihagula Vamitumi Kumi na Vavili
(*Matei 10:1-4; Maluko 3:13-19*)

¹² Lukumbi luhupu palongolo, Yesu akahamba kuchitumbi kuyupa kwa Chapanga, akatama mihu kilu yoha kumuyupa Chapanga. ¹³ Chilau yaki lukela, akavakemela vawuliwa vaki, ndi akavahagula vandu kumi na vavili ndi akavakemela vamitumi. ¹⁴ Simoni mewa mwapewili liina lingi na Yesu la Petili, na mbena waki Andelea mlongo waki na Yakobo na Yohani na Filipi na Batolomei, ¹⁵ Na Matei na Tomasi na Yakobo mwana wa Alufayo na Simoni mweakemeliwi Zelote, ndava avili mundu wa kukengelela mulima waki, ¹⁶ Na Yuda mwana wa Yakobo na Yuda Isikaloti mweabweli kumung’anamukila Yesu.

Yesu awulayi na kuvalamisa vandu
(*Matei 4:23-25*)

¹⁷ Yesu paahelili kuchitumbi pamonga nawu, akayima pamtambu, penapo pavi na vawuliwa vaki na msambi wa vandu vamahele vakuhuma ku Yudea yoha, na ku Yelusalemu na pamulima wa kumbwani ya ku Tilo na ku Sidoni. ¹⁸ Vandu voha vabweli kumyuwanila Yesu na vevavi na utamu vagana valamisiwayi. Mewa ayihakalili mizuka kuhuma kwa vandu venavo. ¹⁹ Ndi kila mundu alingayi kumpamisa, muni makakala gamuhumayi mwene na kuvalamisa vandu voha.

Luheku na ngolongondi
(*Matei 5:1-12*)

²⁰ Yesu akavalola vawuliwa vaki akavajovela, Mhekayi nyenye mwavangangu, muni Unkosi wa Chapanga ndi winu!

²¹ Mhekayi nyenye mwemuvi na njala hinu, muni yati mwiukuta!

Mhekayi nyenye mwemvemba hinu, muni yati muheka kwa luheku!

²² Mhekayi, nyenye, ngati vandu vavagani lepi, amala kuvabagula, amala kuvaliga na kugahakasa mahina ginu ndava ya Mwana wa Mundu! ²³ Lukumbi genago pegihumila, mhekayi na kukina, muni njombi yinu yivaha kunani kwa Chapanga. Ndava muni vagogo vavi vavakitili vamlota va Chapanga mewawa.

²⁴ "Nambu mwalachikolela nyenye mwemuvi na vindu vyamahele hinu, ndava mmali kupoleswa mitima, yati mpoleswa lepi kavili mitima yinu.

²⁵ Mwalachikolela nyenye mwemwiyukuta hinu, muni njala yati yikuvavina!

Mwalachikolela nyenye mwemuheka hinu, mwalavemba na kuvya milyangu."

²⁶ "Mwalachikolela nyenye ngati vandu voha vakuvalumbalila, muni vagogo vavi vavalumbalili vamlota va Chapanga vaudese mewawa."

Mvagana makoko vinu

(Matei 5:38-48; 7:12)

²⁷ "Nambu nikuvajovela nyenye mwemukuniyuwanila, muvagana vandu vevavi makoko vinu, muvakitila gabwina vandu vangavagana nyenye. ²⁸ Muvamotisa vala vevalapikisa likoto, muvawombelayi vala vevakuvakitila gahakau. ²⁹ Ngati mundu yoyoha yula akutovili mulitama, veve mung'anamusila na lingi. Ngati mundu akunyagili likoti laku, mewa veve mulekelayi na nyula. ³⁰ Mundu yoyoha yula mweakukuyupa chindu veve mpelayi, ngati mudu akunyagi vindu vyaku, veve kotoka kumjovela akuwuyisila. ³¹ Ngati chemwigana vandu vangi vavakitilayi, na nyenye muvakitila vene mewawa."

³² "Ngati mukuvagana nga vandu vevakuvagana nyenye mwavene, mwipata njombi yoki? Kawaka! Muni na vevakumbudila Chapanga na vene viganana mewa. ³³ Na, ngati mukuvakitila gakumganisa Chapanga nga vala vevakuvawuyisila, nyenye mwipata njombi yoki? Muni hati vandu vevakumbudila Chapanga, vikita mewawa, ³⁴ na ngati mukuvayaika vandu vemuvahuvaila vavawuyisilayi ndu, mwipata njombi kiki? Muni na vandu vevakumbudila Chapanga vakuvayayika mewawa vayavi, ndava vawuyisiwayi. ³⁵ Nambu nyenye muvaganayi makoko vinu, mvakitila gabwina, na pemukuvayaika mkotoka kugana kuwuyisiwa kavili. Ndi penapo njombi yinu yati yivya yivaha na nyenye yati mwivya vana va Chapanga Mkulu. Muni mwene akuvagana vandu vangamsengusa na vahakau. ³⁶ Muvya na lipyana ngati Dadi winu cheavi na lipyana."

Kuvahamula vangi

(Matei 7:1-5)

³⁷ "Mkotoka kuvahamula vangi, na Chapanga yati akuvahamula lepi, mkotoka kuvalaumu vayinu na nyenye yati mwilaumiwa lepi, muvalekelekesa vayinu na Chapanga yati avalekelekesa nyenye. ³⁸ Muvapela vangi gevigana, na Chapanga yati avapela nyenye, ndi mupokela mulihaku linu. Ndava muni chipimu chichocho chemvahengela vangi na nyenye yati mpokela kuhuma kwa Chapanga, chipimu cha bwina cha kumema na kuhindiliwa na kunyuguswa mbaka kuyitika."

³⁹ Yesu akavajovela luhumu ulu, "Wu, ngalola, ihotola kumlongosa ngalola muyaki? Lepi! Voha yati vidumbukila muligodi. ⁴⁰ Muwuliwa mkulu lepi kuliku muwula waki, nambu akawuliwayi na kumanya ndi iwanangana na muwula waki.

⁴¹ Ndava kyani ulola lungoda lweluvi mulihu la mlongo waku, nambu wamwene uvi na lumbagalu mulihu laku? ⁴² Uhotola wuli kumjovela mlongo waku, 'Chondi nikuwusayi lungoda mulihu laku,' Kuni nakuluwona lumbagalu mulihu laku wamwene? Mwekujikita mbwina veve! Wusa hoti lumbagalu mulihu laku ndi yati ulola bwina kuwusa kabasi mulihu la mlongo waku."

Mkongo na umanyikana ndava ya matunda gaki

(Matei 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ "Mewawa mkongo wabwina upambika lepi matunda gahakau na wala mkongo uhakau upambika lepi matunda gabwina. ⁴⁴ Mkongo wowoha wula umanyikana ndava ya matunda gaki. Muni vandu viyava lepi matunda ga tini mumkongo wa michongoma na wala viyava lepi zabibu mumbigili. ⁴⁵ Mundu mbwina iwusa vindu vyabwina kuhuma muvindu yveavikili muchibana cha mtima waki na mundu mhakau iwusa vindu vihakau kuhuma muchibana cha mtima waki. Ndava muni mundu ilongela gegamemili mumtima waki."

*Luhumu lwa vazenzi vavili**(Matei 7:24-27)*

⁴⁶ “Ndava kyani mukunikemela ‘Bambu, Bambu,’ Kuni mwihenga lepi chenikuvajovela? ⁴⁷ Nikuvapela luhumu lwa mundu yula mweibwela kwa nene, akugayuwana malovi gangu na kuhenga chenijova. ⁴⁸ Mwenuyo iwanangana ngati mundu mweijenga nyumba, mwe agimili mkingisa neju mbaka akaukolela litalau, akatumbula kujenga penapo. Peyaumili mfuleni kumema manji gana makakala na kuyitova nyumba yila, nambu nyumba yila yanyugusiki lepi, ndava yajengiwi chakukangamala. ⁴⁹ Nambu mundu yula mweiyuwana malovi gangu na ihenga lepi chindu chochoha, mwenuyo iwanangana na mundu mweajengili nyumba panani ya ludaka changali kugima mkingisa neju. Peyahumili mfuleni kumema manji gana makakala, gakayitova nyumba yila, yikagwa na kudenyekana nyiminyimi!”

7*Yesu akulamisa mtumisi wa mkulu mmonga wa vandu va ngondo va Loma**(Matei 8:5-13)*

¹ Yesu peamali kujova ago kwa vandu akahamba ku Kapelanaumu. ² Kwenuko kwavili na mkulu mmonga wa vandu va ngondo va ku Loma, mwenuyo avi na mtumisi, mweamyidikili neju mwealwala mulung’olelu. ³ Mkulu yula wa Loma peayuwini mambu ga Yesu, akavatuma vagogo vangi va Vayawudi vakamuyupayi abwela kumulamisa mtumisi waki. ⁴ Pevahikili kwa Yesu, vakamjovela, “pepayi bambu, mundu mwenuyu, yitakiwa atangatiwayi. ⁵ Ndava mwenuyu akuvagana vandu vitu, kangi ndi mweatijengili nyumba ya kukonganekela Vayawudi.”

⁶ Ndi Yesu akahamba nawu. Pavahegalili pa nyumba ya mkulu yula, ndi mkulu akavatuma vankozzi vaki vakamjovelayi Yesu, “Bambu, kotoka kujing’aha. Muni nene nakujiwona ngati nabwina hati veve kuyingila mummyumba yangu, ⁷ Kangi, nikajiwini nabwina lepi, nene kubwela kwa veve. Nambu jovayi ngalilovi na mtumisi wangu yati ilama. ⁸ Ndava muni nene mewa, mundu mwenivikiwi pahi ya uhotola wa vakulu vangu nivi na manjolinjoli, nikamjovelayi mmonga, ‘Hambayi!’ Ihamba, nikamjovela yungi, ‘Bwelayi!’ Na mwene ibwela, Nikamjovelayi na mvanda wangu, ‘Kita naha!’ Namwene ikita.”

⁹ Yesu akakangasa paayuwini genago, akaung’anamukila msambi wa vandu we-wamlandali, akavajovela, “Niloli lepi sadika yivaha ngati iyi hati pagati ya vandu va Isilaeli!”

¹⁰ Ndi vandu vala pavawuyili kunyumba vakamkolela mtumisi yula alamili.

Yesu amuyusa mwana wa lipwela

¹¹ Chilau yaki, Yesu akahamba kumuji umonga weukemelewa Naini, na vawuliwa vaki pamonga na msambi wa vandu ukalongosana nayu. ¹² Ndi pavahegalili papipi na mlyangu mkulu wa muji, vakakonganeka na vandu vavagegili mtuhi wa msongolo mmonga, mwana yuyoyo ndu wa lipwela. Vandu vamahele va pamuji wenuwo vavi pamonga na mau mwenuyo. ¹³ Bambu Yesu paamuweni mau yula, akamhengela lipyana akamjovela, “Kotoka kuvemba.” ¹⁴ Kangi Yesu akahamba na kupamisa lusongwani chavagegili mtuhi na vavagegili vala vakayima. Akajova, “Wamsongolo veve! Nijova yimuka!” ¹⁵ Mweafwi yula akayima akatumbula kulongela. Yesu akampela mau yula mwana waki.

¹⁶ Ndi vandu voha vakavya na wogohi, vakatumbula kumulumbalila Chapanga. Vakajova, “Mlota mkulu wa Chapanga atihumali pagati yitu, Chapanga abwelili kuvatangila vandu vaki.”

¹⁷ Mambu genago gakadandasika pamulima woha wa Yudea na milima yoha yeyavi papipi.

*Vajumbi kuhuma kwa Yohani Mbatizaji**(Matei 11:2-19)*

¹⁸ Vawuliwa vaki Yohani pevamjovili mambu goha. Ndi akavakemela vawuliwa vavili, ¹⁹ akavatuma kwa Bambu vakamkotayi, “Veve ndi msangula mweibwela, amala timulindila yungi?”

²⁰ Pavahikili kwa Yesu, vakamjovela, “Yohani Mbatizaji atitumili tikukotayi, ngati veve ndi msangula mweibwela, amala timlindila yungi.”

²¹ Lukumbi lwenulo vamkoli Yesu avalamisayi vandu vamahele vevavi na matamu na vana mizuka yihakau akayiwusa, na vangalola vamahele akavakita kulola. ²² Ndi akavajovela muhamba mukamjovela Yohani goha gemugaweni na kuyuwana. Vangalola

vilola, vangagenda vigena, vanamabudi vinyambiswa, vangayuwa viyuwana, vavafwili vihyukiswa, na vangangu vikokosewa Lilovi la Bwina. ²³ Ahekayi mundu yula mweangayoma ndava ya nene!

²⁴ Vajumbi va Yohani vala pavawukili, ndi Yesu akatumbula kuukota msambi wa vandu gakumuvala Yohani, "Pamwahambili kulugangatu kumlola Yohani, mwaganili kulola kiki? Wu, mwaholalili kumlola mundu mweavi ngati lidete lelinyuguswa na mpungu?" ²⁵ Hinu, mwahambili kulola kiki? Mundu mwaawali nyula za nyililili? Vandu veviwala chakujinyambisa na kutama wumi wabwina, venavo vavi munyumba za vankosi. ²⁶ Munijovela chemukahambili kulola? Mlota wa Chapanga? Ena, chakaka kangi neju ya Mlota wa Chapanga. ²⁷ Yohani mwenuyu ndi malovi gayandikiwi mu Mayandiku kumvala mwene, 'Lola nene nikuntuma mjumbi wangu akulongolela, ndava ya kukukwalila njila yaku.' ²⁸ Yesu akamalakisila kujova, "Kawaka mundu, mweavelikiwi na mdala mkulu kuliku Yohani Mbatizaji. Nambu mweavi mdebe muunkosi wa Chapanga, mwenuyo ndi mkulu kuliku mwene."

²⁹ Vandu voha pamonga na vatola kodi vevabatiziwi na Yohani, pevayuwini genago, vakayidakila Chapanga ndi mchakaka. ³⁰ Nambu Vafalisayu na vawula va Malagizu vala vevabatiziwi lepi na Yohani, ndi vabeli mpangu wa Chapanga ndava ya mambu gavi.

³¹ Yesu akavajovela, "Chiveleku cha vandu ava kwali nivawanangisa na kyani? Vene vandu ava valingini na kiki?" ³² Vavi ngati vana vevatamii pandu pakugulisila vindu vikemelana, chikundi chimonga na chiyaki, 'Tivabetili chitolilo nambu nyenye mwanga kina! Tivayimbili nyimbu za malilu nambu muvemi lepi!' ³³ Yohani peabweli, ajihinisi chakulya wala kunywa divayi, mkamjova 'Mwenuyu anamzuka!' ³⁴ Mwana wa Mundu abwelili, ilya na kunywa, nyenye mujova, 'Mumlola muhutulu na chigaligali uyu, nkozi wa vatola kodi na vandu vevakumbudila Chapanga!' ³⁵ Nambu luhala lwa Chapanga lulangisa, yakuvya chakaka kwa voha vevakuluyidakila."

Yesu munyumba ya Simoni Mfalisayu

³⁶ Mfalisayu mmonga amgongolili Yesu kulya panyumba yaki. Akayingila munyumba ya Mfalisayu yula na kutama kulya. ³⁷ Ndi pamuji wenuwo avi mdala mmonga wumi waki atamayi kumbudila Chapanga. Akayuwana Yesu avili munyumba ya Mfalisayu uyu, ndi akatola chupa yeyahongoliwi kwa liganga la alabasta yeyavi na mahuta ga kunungalila bwina. ³⁸ Akayima papipi na magendelu ga Yesu kuni avembayi, na maholi gaki gamudonyokela Yesu mumagendelu, akahungula magendelu ga Yesu na mayunju gaki, akagabusu magendelu gala na kunyala mahuta genago. ³⁹ Mfalisayu mweamugongolili Yesu pealoli genago akaholalela mumtima waki, "Mwe mundu uyu ngaavi chakaka mlota wa Chapanga, ngaammani mdala mweampamisi, kuvya mweakumbudila Chapanga!"

⁴⁰ Yesu akamjovela mfalisayu yula. "Simoni, chivii chindu chenigana kukujobela."

Simoni, akamyangu, "Ena muwula, jovayi."

⁴¹ Yesu akajova, "Vandu vavili vamuyahiki mundu mashonga. Mmonga ayayiki mashonga ga luhuna lwa mwaka umonga na miheyi sita na yungi ayaiki mashonga ga luhuna lwa mwehi umonga na majuma gavili. ⁴² Voha vavili vavilepi na mashonga ga kuwuyisa, mundu yula avahulumili voha. Hinu yani mweakumugana neju bambu yula?"

⁴³ Simoni akamyangu, "Chakaka mweahulumiyi mashonga ga mahele yula alamu-gana neju bambu yula."

Yesu akamjovela, "Uhamwili chabwina." ⁴⁴ Kangi akamng'anamukila mdala yula na akamjovela Simoni, "Umlola mdala uyu? Penikayingili munyumba yaku unipeli lepi manji gakusamba mumagendelu gangu, nambu mdala uyu anitepatisi magendelu gangu na maholi gaki na kuhungula na mayunju gaki. ⁴⁵ Penikayingili unikemili lepi chakunibusu mulitama, nambu mdala uyu kutumbula panakayingila hakotwili lepi kunijambusa cha kunibusu litama laki mumagendelu gangu. ⁴⁶ Uninyalili lepi mahuta ga zeituni kumutu veve, nambu mdala uyu aninyalili mahuta geginungalila bwina mumagendelu gangu. ⁴⁷ Nikukujovela, alekekisiwi kumbudila Chapanga pamahele ndava muni alangisi uganu uvaha. Nambu mundu mwealekekisiwi kumbudila Chapanga padebe ilangisa uganu udebe."

⁴⁸ Yesu akamjovela mdala yula, "Ulekekisiwi goha geumbudili Chapanga."

⁴⁹ Vandu vala vavatamili na Yesu pakulya pala, vakatumbula kukotana, "Mundu uyu ndi yani? Hati ihotola kulekekesa vandu vevakumbudila Chapanga?"

⁵⁰ Ndi Yesu akamjovela mdala yula, "Kusadika kwaku kukulamisi, uhamba na uteke."

8

Vadala vevalongosini na Yesu

¹ Pagamaliki ago Yesu akahamba mumiji na muhijiji hingi kuvajovela vandu Lilovi la Bwina la Unkosi wa Chapanga. Vawuliwa vaki kumi na vavili vakalongosana nayu. ² Pamonga na vadala vevawusiwi mizuka na vevalamisiwi matamu na Yesu, venavo vavi, Maliya mkolonjinji wa Magidala mweawusiwi mizuka saba yihakau, ³ na Yoana mdala waki Kuza, Kuza mweavi myimilila nyumba ya Helodi, Susana na vadala vangi vamahele. Vevawusili vindu yavi ndava ya kumtangatila Yesu na vawuliwa vaki vayendelela na lihengu lavi.

Luhumu lwa mundu mmija mbeyu

(*Matei 13:1-9; Maluko 4:1-9*)

⁴ Vandu vamahele vambwelalili Yesu kuhuma kukila muji, na msambi uvaha pawakonganiki, Yesu akavajovela luhumu ulu.

⁵ Mundu mweahambili kumija mbeyu zaki. Na peamija mbeyu, zingi zikagwilila munjila na vandu vakazilivatala, na videge vikahola. ⁶ Zingi zikagwilila paludaka luna maganga pezatumbulayi kumela zikanyala muni pavi lepi na manji. ⁷ Zingi zikagwilila muminga, ndi minga zikamela pamonga nazu, zikazihinya. ⁸ Zingi zagwili paludaka lwabwina, zikamela limonga likapambika ng'onyo.

Yesu akamalisila kwa lwami luvaha, "Mweavi na makutu ga kuyuwana ayuwana!"

Ndava ya luhumu

(*Matei 13:10-17; Maluko 4:10-12*)

⁹ Vawuliwa vaki vakamkota Yesu, luhumu lula mana yaki kyani. ¹⁰ Mwene akavayangula, "Nyene muhotiswi kumanya ufiyu wa Unkosi wa Chapanga, nambu lepi kwa avo vangi, vene vijoviwa kwa luhumu, muni vakalolayi nakuhotola kulola na vakayuwana nakumanya."

Yesu idandaula luhumu lwa mmija mbeyu

(*Matei 13:18-23; Maluko 4:13-20*)

¹¹ "Luhumu ulu mana yaki. Mbeyu ndi lilovi la Chapanga. ¹² Chechihumili kwa mbeyu zezagwili munjila, ndi luhumu lwa vandu veviyuwana lilovi la Chapanga, kangi Setani peibwela na kuliwusa mumitima yavi vakotoka kusadika na kusanguliwa. ¹³ Mewawa chechehumili kwa mbeyu zezagwili pamaganga, ndi luhumu wa vandu veviyuwana lilovi na kulipokela kwa luheku. Nambu vandu vangali mikiga mugati yavi, na lukumbi pevilingiwa vikatoka. ¹⁴ Kangi chechihumili kwa mbeyu zezagwili paminga, ndi luhumu wa vandu veviyuwana lilovi la Chapanga, pa lukumbi luhupi peviyendelela na Lilovi lenilo, vene vihinyiwa na mahengu ga kuvya na vindu vyamahele na mambu ga bwina ga pamulima, ndi na kupambika matunda gakakangala. ¹⁵ Ndi mbeyu zezagwili paludaka lwabwina, ndi luhumu wa vandu vevayuwini lilovi na kulivika mumitima yavi na kuyidakila bwina. Vikangamala mumitima mbaka kupambika matunda."

Hahi yeyigubikiwi na chiviga

(*Maluko 4:21-25*)

¹⁶ "Vandu vipambika lepi hahi na kuyigubika na chiviga amala kuyivika kuhi kuchitanda. Nambu vandu vivika hahi panani pachibokoselu, muni vandu veviyingila mugati valola bwina."

¹⁷ "Muni chochoha chechifiyiki, yati chigubukuliwa na chindu chochoha cha mfiyu yati chimanyikana na voha."

¹⁸ "Mujiyangalilayi chemwiyuwana, muni mweavi nachu yati iyonjokeswa, nambu mundu mwanga chindu, hati chila chidebe cheihololela kuvya nachu yati chinyagiwa."

Nyina waki na valongo vaki Yesu

(*Matei 12:46-50; Maluko 3:31-35*)

¹⁹ Nyina waki na valongo vaki Yesu vakamuhambalila, ndava ya msambi wa vandu wula nakuhotola kumuhegelela. ²⁰ Mundu mmonga akamjovela Yesu, "Nyina waku na valongo vaku vayimili kuvala, viganu kukulola."

²¹ Nambu Yesu akavajovela vandu, "Nyina wangu na valongo vangu ndi vala veviyuwana lilovi la Chapanga na kulikamula."

Yesu igunisa chimbungululu na luyuga lwa manji

(*Matei 8:23-27; Maluko 4:35-41*)

²² Na kavili ligono limonga Yesu peakweli muwatu pamonga na vawuliwa vaki, akavajovela, "Tikupuka kumwambu ya nyanja." Vakatumbola kukupuka. ²³ Pavahambayi

muwatu wula, Yesu agonili lugono. Ndi chibungululu chikatumbula kutova munyanja mula na manji gakatumbula kuyingila muwatu wavi mkulemala neju.

²⁴ Vawuliwa vaki vamhambali vakamuyumusa na vakamjovela, “Bambu, Bambu Tifwa!” Yesu akayumuka, akachilakalila chibungululu chila na luyuga lwa manji ndi vikaguna na kukavya teke. ²⁵ Kangi akavajovela vawuliwa vaki, “Kusadika kwinu kivi koki?”

Vene vakakangasa na kuyogopa kuni vijovelana, “Mundu uyu wa namuna yoki? Hati ihtola kugunisa chibungululu na luyuga na vyene vimyidikila!”

Yesu akumlamisa mgosi ana mizuka wa ku Gelasi

(Matei 8:28-34; Maluko 5:1-20)

²⁶ Vakakupuka na kuhika kumbwani ya kumuji wa mulima wa Vagelasi wewalolasini na Galilaya kumwambu ya nyanja. ²⁷ Yesu peahulwiki muwatu na kulivatila mbwani, mundu mmonga wa muji wula, mweavi na mizuka ambwelalili. Mundu mwenuyo kwa magono gamahela awala lepi nyula wala atamili lepi munyumba yoyoha yila, ndi atamali mumbugu la kuzikila vandu. ²⁸ Peamuweni Yesu akavemba kwa lwami luvaha na kungwilila pamagendelu, “Wa, Yesu veve Mwana wa Chapanga Mkulu! Una kyani na nene? Pepayi chonde kotoka kuning’aha!” ²⁹ Ajovili genago muni Yesu amali kuuhakalila mzuka wula umuwukayi mundu yula. Pamahela mzuka wamzangila mundu yula pamonga na vandu kumuvika mugati na kumkunga minyololo mu mawoko na mumagendelu nambu pamahela adenyayi vifungo vyenivyo, na kujumbiswa kwa makakala ga mzuka wenuwo mbaka kulugangatu.

³⁰ Yesu akamkota, “Liina laku yani?” Akayangula, “Liina langu Msambi.” Ndava mizuka yamahela yamuyingili. ³¹ Mizuka yila yikamjovela Yesu pepayi chonde akotoka kuyipeleka kuligodi langali mwishu.

³² Kwavi na maguluvi gamahela gevadimayi kuchitumbi pandu penapo, ndi mizuka yila yikamuyupa Yesu yihamba kuyingila mumaguluvi gala. Yesu akayileka yihamba. ³³ Ndi mizuka yila yikamuwuka mundu yula yikagayingila maguluvi gala, na msambi wa maguluvi ukahelala munyanja na kuyongomela, gakafwa mumanji.

³⁴ Vadimaji va maguluvi pevaloli gegahumali vakajumba, kuhamba kumuji na kumigunda kuvajovela vandu ujumbi. ³⁵ Vandu vakabwela kulola gegahumalili, vakamuhambalila Yesu, vamuwene mundu mwe yamuhumili mizuka yula, atamili papipi na magendelu ga Yesu, awali nyula, na avi na luhala lwaki bwina. Voha vakayogopa. ³⁶ Vandu vevagaweni mambu genago, vakavajovela vayavi chealamiswi mundu yula. ³⁷ Vakolonjinji voha wa ku Gelasi vakavya na wogohi neju. Vakamuyupa Yesu awukayi ahamba kungi. Yesu akakwela muwatu akawuka. ³⁸ Mundu mweamuwusi mizuka yula, amuyupili Yesu valongosanayi.

Nambu Yesu nakumuyidakila, ndi akamjovela, ³⁹ “Wuya kunyumba yaku ukavajove-layi gaakuhengili Chapanga.”

Ndi mundu yula akahamba kila pandu kumuji woha akavajovela vandu chaamhengili Yesu.

Mwana wa Yailusi na mdala mmonga vilamiswa

(Matei 9:18-26; Maluko 5:21-43)

⁴⁰ Yesu paawuyili kumwambu yingi ya nyanja, avakoli msambi wa vandu vampokali chaluheku, ndava voha vamlindilayi. ⁴¹ Penapo akabwela mundu mmonga liina laki Yailusi avi chilongosi wa nyumba ya kukonganekeka akamfugamila Yesu mumagendelu, akamuyupa Yesu ahamba kunyumba yaki, ⁴² muni msikana waki ngayuyoyo mmonga, wa miyaka kumi na yivili avi mtamu papipi kufwa.

Yesu avi mukuhamba, msambi wa vandu wavi kumuhinya kila upandi. ⁴³ Kwavi na mdala mmonga pagati ya msambi wula wa vandu, avi na utamu wa kuhuma ngasi miyaka kumi na yivili, amalili kuwusa vindu vyaki vyoha kuvapela valamiswa, kawaka mweahotwili kumlamisa. ⁴⁴ Mdala yula akamlanda Yesu mumbele akapamisa lugunyilu lwa pahi lwa nyula ya Yesu. Bahapo akalama. ⁴⁵ Yesu akajova, “Yani mweanipamisi?”

Vandu vakajova, Kawaka mundu mwaakupamisi. Petili akajova, “Bambu msambi wa vandu vakutindili na kukuhinya!”

⁴⁶ Nambu Yesu akajova, “Avili mundu mweanipamisi, muni nijiyuwini makakala ganikumili.” ⁴⁷ Mdala yula paajiloli nakuhotola kujifiha, akabwela kuni hivagaya akamfugamila Yesu mumagendelu. Akamjovela pavandu voha ndava ya kumpamisa Yesu na chaalami bahapo. ⁴⁸ Yesu akamjovela, “Msikana wangu, kusadika kwaku kukulamisi, uhamba na uteke.”

⁴⁹ Yesu paavi akona ilongela, akabwela mundu kuhuma kunyumba ya Yailo, akamjovela Yailo, “Leka kumung’aha Muwula, mwana waku mwene afwili.”

⁵⁰ Yesu peayuwini genago, akamjovela Yailo, “Kotoka kuyogopa, sadika ndu, yati ilama.”

⁵¹ Peahikili panyumba pala, akavatola Petili na Yohani na Yakobo pamonga na dadi na nyina wa msikana yula akayingila nawu mugati, vandu vangi avalekili kuvala. ⁵² Vandu voha vavembayi na malilu kwa lipyanda ndava ya mwana yula. Nambu Yesu akavajovela, “Mkotoka kuvemba, muni mwana uyu afwili lepi, agonili ndu.”

⁵³ Voha vakamuheka, muni vamanyili kuvya mwana yula afwili. ⁵⁴ Kangi Yesu akamkamula chiwoko mwana yula na kumkemela, “Mwana yimuka!” ⁵⁵ Mpungu waki ukamuwuyila, bahapo akayimuka. Yesu akavajovela mumpela chakulya. ⁵⁶ Dadi na nyina wa mwana yula vakakangasa, Nambu Yesu akavajovela vakotoka kumjovela mundu yoyoha mambu gala gegahengiki.

9

Yesu akuvatuma vawuliwa kumi na vavili

(Matei 10:5-15; Maluko 6:7-13)

¹ Yesu akavakemela vawuliwa vaki kumi na vavili pamonga akavapela makakala na uhotola panani ya mizuka yoha na kulamisa matamu. ² Kangi akavatuma vahamba vakakokosa Unkosi wa Chapanga na kulamisa vatamu. ³ Akavajovela, “Mkotoka kutola chindu chochoha chila mulugendu lwinu ngati ndonga amala lihaku amala chakulya amala mashonga amala kuvya na magwanda gavili pagati yinu. ⁴ Nyumba yeyoha yemwiyingila na vavapokili mutama penapo mbaka pemwiwuka pamuji wenuwo, ⁵ Na vandu ngati vabelili kuvapokela, muwukayi pamuji wenuwo, na pemwiwuka muvakung'undila lububu lwa mumagendelu ginu kuvalangisa kuvya vene vahagwili kubela ujumbi wa Chapanga.”

⁶ Vawuliwa vakawuka penapo, vakahamba muhijiji na kuvakokosela vandu Lilovi la bwina na kuvalamisa vandu vana matamu.

Nkosi Helodi ivagaya ndava ya Yesu

(Matei 14:1-12; Maluko 6:14-29)

⁷ Hinu, nkosi Helodi peayuwini mambu goha gegahengiki, akavagaya ndava muni vandu vajovayi, “Yohani Mbatizaji ayukili!” ⁸ Vangi vakajova Eliya ahumalili na vangi vakajova mwenuyu mmonga wavi vamlota va Chapanga va kadeni vawuyili pamulima. ⁹ Nambu Helodi akajova, “Ngati Yohani namdumwili mutu, hinu yani mwenuyu mweniyuwana malovi gaki?” Akanogela kumlola.

Yesu ilisa msambi wa vandu

(Matei 14:13-21; Maluko 6:30-44; Yohani 6:1-14)

¹⁰ Vamitumi vala pavawuyili vakamjovela Yesu goha gavahengili. Yesu akavatola vene, akahamba nawu kuchiyepela kumuji wavaukemela Betisaida. ¹¹ Nambu msambi wa vandu pawamanyili kwa ahambili Yesu vakamlanda. Yesu avapokili, akavajovela malovi ga Unkosi wa Chapanga na kuvalamisa vandu voha vevavi na matamu vakalama.

¹² Lilanga palatumbula kutipama, vawuliwa kumi na vavili vala vakamjovela, “Valagayi vandu vahamba muhijiji na mumigunda ya papipi vakajilondela vyakulya na pandu pa kugona muni petivii palugangatu.”

¹³ Nambu Yesu akavajovela, “Muvapelayi nyenye chindu chakulya.” Vakamyangula. “Tete tivii na mabumunda mhanu na somba zivili ndu. Manya tihamba tikavagulila vyakulya msambi uwu woha.” ¹⁴ Muni vavi vagosi, ngati elufu mhanu.

Yesu akavajovela vawuliwa vaki, “Muvajovela vandu vatamayi hikundi ya vandu ngati hamsini hamsini.”

¹⁵ Vawuliwa vakakita ngati cha avajovili, vakavatamisa voha. ¹⁶ Yesu akatola mabumunda mhanu na somba zivili zila, akalola kunani, akayimotisa, akayinukula akavapela vawuliwa vaki vavagavanisila vandu. ¹⁷ Vandu voha valili na kuyukuta. Ndi vakanonga na kumemesa madengu kumi na gavili ga hipandi yeysisagalili.

Petili ammanya Yesu kuvya Kilisitu

(Matei 16:13-19; Maluko 8:27-29)

¹⁸ Ligo limonga Yesu ayupayi kwa Chapanga mwene ndu, na vawuliwa vaki vavi papipi. Ndi, akavakota, “Vandu vijova kuvya nene ndi nayani?”

¹⁹ Vene vakamyangula, “Vangi vijova veve Yohani Mbatizaji na vangi vijova Eliya na vangi vijova wa mmonga wa vamlota va Chapanga va kadeni mweayukili.”

²⁰ Penapo Yesu akavakota, “Nambu nyenye mwijova kuvya nene ndi yani?”

Petili akamyangula, “Veve ndi Kilisitu Msangula mwauhumili kwa Chapanga.”

Yesu ilotela ndava ya lifwa na kuyuka kwaki
(*Matei 16:20-28; Maluko 8:30-9:1*)

²¹ Kangi Yesu akavalagiza na kuvabesa vakotokayi kumjovela mundu yoyoha yula genago. ²² Mewa akavajovela, “Mwana wa Mundu iganikiwa kung’ahika neju na kubelelewa na vagogo na Vakulu wa Kuteta na vawula wa malagizu ga Chapanga geampeli Musa na kukomewa na muligono la datu yati iyuka.”

²³ Ndi akavajovela vandu voha, “Mundu yoyoha yula mweigana kunilanda na ajibelayi hoti mwene agega msalaba waki magono goha anilandayi. ²⁴ Muni mundu mweigana kuugombola wumi waki yati awuyagisa na yoyoha mweauyagisa wumi waki kwa kunilanda nene yati akuusangula. ²⁵ Ngati mundu apatili vindu vyoha pamulima apa kuni iyagisa amala kujikomakesa mwene wumi waki, mundu mwenuyo apatili chindu kiki chabwina? ²⁶ Ndava muni mundu yeyoha yula ngati ikola soni kwa nene na mawuliwu gangu, Mwana wa Mundu, yati ikola soni kwa mundu mwenuyo peibwelayi muukulu waki na wa Dadi waki na mitumu va msopi wa kunani kwa Chapanga. ²⁷ Chakaka nikuvajovela, vavi vandu vangi penapa yati vifwa lepi changaulola Unkosi wa Chapanga.”

Ulolekanu wa Yesu wing’anamuka
(*Matei 17:1-8; Maluko 9:2-8*)

²⁸ Magono nane kuhama Yesu peavajovili malovi genago, ndi Yesu akavatola Petili na Yohani na Yakobo kuhamba nawu kuchitumbi kumuyupa kwa Chapanga. ²⁹ Peavili mukuyupa Chapanga, ulolekanu wa pamihu paki pang’anamwiki na nyula zaki zikavya zamsopi na kung’asima neju. ³⁰ Bahapo vandu vavili vawonikini kulongela nayu, vandu vene vavi Musa na Eliya, ³¹ vahumili muukulu, ndi valongela nayu ndava ya lifwa laki, na kukita lihengu lelimalikisila ku Yelusalemu. ³² Petili na vayaki vavi mulugono tipi tipi, nambu pavayimwiki vauwene ukulu wa Yesu, vavawene na vandu veayimili nawu vala. ³³ Pavamlekili, Petili akamjovela Yesu, “Bambu, nilola chabwina tete kutama bahapa! Hinu tijengi tundanda tudatu, chimonga chaku na chingi cha Musa na chingi cha Eliya.” Chakaka mwene nakumanya chavamjovili.

³⁴ Petili peajovayi ago, bahapo lihundi likahumila na kuvahulukila ndi lihundi palavahulukili vene vavi na wogohi neju. ³⁵ Lwami luka yuwanika mulihundi mula. “Mwenuyu ndi Mwana vangu mwenimuhagwili, mumyuwanila.”

³⁶ Lwami lula Palwayuwanika, Yesu awonakini avi mwene. Vawuliwa vaki vakavya nuu mu mambu genago na lukumbi lwenulo kawaka mundu mwavamjovili. Gevaweni.

Yesu amulamisa mwana ana mzuka
(*Matei 17:14-18; Maluko 9:14-27*)

³⁷ Chilau yaki Yesu pamonga na vawuliwa vadatu vala vavelelayi kuhama kuchitumbi kula, vakakonganeka na msambi wa vandu. ³⁸ Penapo mundu mmonga akamkemela na kujova, “Muwula! Chondi mhengela lipyana mwana vangu, muni avili ngayuyu mwene! ³⁹ Yuwanila mzuka ukumzangila, na bahapo liywanga, kuni litovesa ligoji na lihuluhulu lihuma mumlomo, na likumung’aisa palukumbi lutali changamleka. ⁴⁰ Navayupili vawuliwa vaku vauvinga mzuka wula, nambu nakuhotola.”

⁴¹ Yesu akayangula, akajova, “Nyenye chiveleku changasadika, na chechiyagili, yati nitama na nyenye na kuvasindimalila mbaka ndali?” Ndi akamjovela mkolo mwana yula, “Mleta mwana waku apa.”

⁴² Mwana yula peambwelili Yesu, mzuka ukamgwisa pahi na kumsopa ligoji. Nambu Yesu akauhakalila mzuka wula na kumlamisa mwana yula, akampela dadi waki. ⁴³ Vandu voha vakakangasa makakala gakulu ga Chapanga.

Yesu ijova kangi ndava ya lifwa laki
(*Matei 17:22-23; Maluko 9:30-32*)

Vandu pavavi vakona vikangasa ndava ya mambu geagahengili, Yesu akavajovela vawuliwa vaki, ⁴⁴ “Muyuwanila bwina malovi aga, Mwana wa Mundu ihamba kusopiwa mumawoko ga vandu.” ⁴⁵ Nambu vawuliwa vaki vavi nakugamanya malovi gaavajovili muni malovi gala gafiyiki kwavi ndava vakotoka kugamanya. Na vene vavi na wogohi kumkota mana ya malovi ago.

Yani mkulu?
(*Matei 18:1-5; Maluko 9:33-37*)

⁴⁶ Vawuliwa va Yesu vakatumbula kukotana veve kwa veve, yani mkulu kuliku voha. ⁴⁷ Yesu amanyili maholo ga mumitima yavi, ndi akamtola mwana mng’anya, akamuvika papipi yaki, ⁴⁸ na akavajovela, “Mundu mweakumpokela mwana mdebe uyu kwa liina

langu, mwenuyo akunipokela nene, na mundu yeyoha yula mweakunipokela nene, akumpokela mweanitungili. Muni mundu mweavi mdebe pagati yinu, ndi mkulu.”

*Mweangali luhonda na nyenye avi upandi winu
(Maluko 9:38-40)*

⁴⁹ Yohani akamjovela Yesu, “Bambu, tikamuweni mundu ivinga mizuka kwa liina laku na tete talingili kumbesa ndava mwene alongosini lepi na tete.”

⁵⁰ Yesu akavajovela, “Mkotoka kulinga kumbesa, ndava yeyoha mwangatovana na nyenye avi upandi winu.”

Vasamaliya va chijiji chimonga vibela kumpokela Yesu

⁵¹ Lukumbi lwa Yesu palwahegalili lwa kutoliwa kuhamba kunani kwa Chapanga, ndi Yesu akagana neju kuhamba ku Yelusalemu. ⁵² Na, avatumili vajumbi vamulongolela, vakayingila muchijiji chimonga cha Vasamaliya ndava ya kumtendelekeha bwina kila chindu. ⁵³ Nambu vakolo njinji va penapo nakugana kumpokela Yesu ndava vamanya ili ngati Yesu aganili kuhamba ku Yelusalemu. ⁵⁴ Lukumbi vawuliwa vaki vakina Yohani na Yakobo pavaloli genago, vakajova, “Bambu ugana tilagizayi motu kuhuma kunani kwa Chapanga luvatinisayi?”

⁵⁵ Nambu Yesu akavang’anamukila, akavahakalila. ⁵⁶ Kangi Yesu na vawuliwa vaki vakahamba kuchijiji chingi.

*Veviganakiwa kuvya vamulanda va Yesu
(Matei 8:19-22)*

⁵⁷ Pavagendayi munjila, mundu mmonga akamjovela Yesu, “Yati nikulanda kokoha kula kwewihamba.”

⁵⁸ Yesu akamjovela, “Mahogo gana mbugu za kugona na videge vina chisakanilu nambu mwana wa Mundu avi lepi na pandu pakupumulila.”

⁵⁹ Yesu akamjovela mundu yungi, “Nilandayi.”

Nambu mundu yula akamyangula, “Bambu, nileka hoti nihamba nikamuzika dadi wangu.”

⁶⁰ Nambu Yesu akamyangula, “Valeka vevafwili vavazikayi vevafwili vavi, nambu veve uhamba ukakokosa Unkosi wa Chapanga.”

⁶¹ Na mundu yungi akamjovela, “Bambu yati nikukulanda, nambu nikuyupa nikavalaga hoti vandu va kunyumba yangu.”

⁶² Nambu Yesu akamyangula, “Mundu yeyoha mweikamula ligela kutumbula kulima kuni ilolokesa mumbele, mwenuyo nakuganikiwa muunkosi wa Chapanga.”

10

Yesu akuvatuma vevakumlanda sabini na vavili

¹ Pagamaliki genago, Bambu akavahagula vandu vangi sabini na vavili, akavatuma vavili vavili vamulongolela kukila chijiji na kungi kweagana mwene kuhamba. ² Akavajovela, “Mabenu gamahele, nambu vabenaji vadebe. Mumuyupa mkolo mgunda avatuma vabenaji kungunda waki. ³ Hinu muhamba! Mumanya kuvya nikuvatuma nyenye ngati limbelele gegihamba pagati ya libwa la mudahi. ⁴ Mkotoka kutola chihaku cha mashonga amala lihaku wala Champali na munjila, mkotoka kumjambusa mundu yoyoha yula. ⁵ Nyumba yoyoha yemuyingila, muvajambusa, ‘Uteke uvyayi munyumba iyi.’ ⁶ Ngati avi mundu mweigana uteke, ndi uteke winu yati yitama na mwene! Ngati avi lepi, uteke winu yivawuyila mwavene. ⁷ Mutama panyumba yenyo, mlyayi na kunywa vyevakuvapela. Ndava muni mwanalihengu yiganikiwa apewa njombi yaki. Mkotoka kuwuka panyumba iyi na kuhamba panyumba yila. ⁸ Pamuji wowoha wemuhikila na vandu ngati vavapokalili, mlyayi vyevakuvapela. ⁹ Muvalamisa vana matamu vevavi kwenuko, muvajovela vandu, Unkosi wa Chapanga uvi papipi na nyenye. ¹⁰ Nambu mukayingili pamuji wowoha wula na vakolo muji nakuvapokela, muwuka penapo, na pemwigenda munjila zavi mujova. ¹¹ Pamonga na lububu lwa muji winu lweluvi mumagendelu gito, tikuvahungulila kulangisa mwavene muhagwili kubela ujumbi wa Chapanga. Nambu, mumanyalila kuvya, Unkosi wa Chapanga uvi papipi na nyenye!’ ¹² Chakaka nikuvajovela, ligono la muhalu ukulu, Chapanga yati avalipisa pavaha kwa uhakau winu kuliku vandu va ku Sodoma!”

*Miji yanga muwuyila Chapanga
(Matei 11:20-24)*

¹³ “Walachikolela veve Kolazini! Walachikolela veve Betisaida! Muni, gachinamtiti yeyakitiki kwinu, kuvya nga gakitiki ku Tilo na ku Sidoni, kutumbula penapo vandu

vaki ngavamali kuwala nyula za magunila na kutama palyenge kulangisa vamuwuyili Chapanga. ¹⁴ Hinu ligono la muhalu mkulu, Chapanga yati akuvabuna pavaha kuliku vandu va ku Tilo na ku Sidoni. ¹⁵ Na veve Kapelanaumu, yati ukujikwiha mbaka kunani kwa Chapanga? Lepi yati vakuhulusa mbaka kuligodi litali langali mwishu!”

¹⁶ Kangi Yesu akajova, “Mundu mweakuvayuwani nenyeye, akuniyuwani nene na mundu mweibela kuvapokela nenyeye, ibela kunipokela nene. Na mundu yoyoha mweibela kunipokela nene, ibela kumpokela mweanitungili nene.”

Vawuliwa sabini na vavili viwuya

¹⁷ Vawuliwa vala sabini na vavili vawuyili kuni visangaluka vakamjovela, “Bambu na mizuka nayene yikatiyidakili petakayihakalili kwa liina laku.”

¹⁸ Mwene akavajovela, “Namuweni Setani ihelela kuhumila kunani ngati lumuli lwa mbamba.” ¹⁹ Muyuwani! Nivapeli kuhotola kulivatila liyoka na chipilili, pamonga na kugabesa makakala goha ga likoko kawaka chindu cha kuvalemasa. ²⁰ Nambu mkotoka kuheka ndava ya mizuka cheyikuvayidakila, ndi muhekelela muni mahina ginu gayandikiwi kunani kwa Chapanga.

Luheku lwa Yesu

(Matei 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Lukumbi lulalula, Mpungu Msopi ammemisi Yesu luheku, akajova, nikusengusa wa Dadi, Bambu wa kunani na pamulima! Muni mambu aga uvafhiyili vevavi na luhala na vamanyaji, ubweli kuvagubukulila vana vadebe. Ena, Dadi ndi chawaganili.

²² Akayendelela kujova, “Dadi wangu anipeli vindu vyoha. Avi lepi mweammanyi Mwana nga Dadi na avi lepi mweammanyi Dadi nga Mwana na yoyoha mweaganili kumgubukulila.”

²³ Kangi avang'anamkili vawuliwa vaki akalongela nawu pachiepela, “Mmotisiwa nyenye kwa kulola chenicho chemwilola! ²⁴ Chakaka, nikuvajovela vamlota va Chapanga na vankosi vanogili kugawona gemukugawona nyenye aga nambu vagaweni lepi, pangi vaganili kuyuwana gemyuwana nyenye aga, nambu vayuwini lepi.”

Luhumu lwa Msamaliya mweavi ana lipyana

²⁵ Mundu mmonga mwamanyili bwina malagizu, ayimili akamkota Yesu cha kugana kumlinga. “Mwula, nikita wuli, muni nipokela wumi wa magono goha?”

²⁶ Yesu akamkota, “Kiki chiyandikiwi mu Malagizu ga Musa? Ukuyisoma wuli?”

²⁷ Mundu yula akamyangula, “Umgana Bambu Chapanga waku kwa mtima waku woha na kwa wumi waku woha na kwa makakala gaku goha na kwa luhala lwaku loha. Na, umganayi muyaku ngati cheujigana wamwene.”

²⁸ Yesu akamjovela, “Chabwina! Kakita chenicho na veve yati wilama.”

²⁹ Nambu mwene aganili kulangisa kuvya amanyili cheachikotili, ndi akamkota Yesu, “Wu, muyangu ndi yani?”

³⁰ Yesu akamyangula akajova, “Kwavi na mundu mmonga mweahelela kuhuma ku Yelusalemu kuhamba ku Yeliko, munjila vanyagaji, vakamzangila na kumtova, na vakamuhula nyula na kumnyaga vindu vyaki vyoha vyeavinavyu, vakamleka penapo avi mulung'olelu. ³¹ Na ngipu yene Mteta wa Chapanga mmonga apitayi njila yilayila, peamuweni mundu yula mweazangiwi, akaveduka kumuhana akahamba.

³² Mewawa mundu Mlawi mmonga, apitili penapo peamuwene mweazangiwi yula akaveduka pamuhana akahamba. ³³ Nambu Msamaliya mmonga mweavi mulugendu ahikili peavi mundu yula ndi peamuwene akamhengela lipyana. ³⁴ Akamuhegelela, akamnyala mahuta na kumsopa divayi muvilonda vyaki na kuvinyembelela bwina, kangi akamkwesa panani ya punda waki, akahamba nayu ku nyumba ya vayehe, na kumlwasa. ³⁵ Chilau yaki akawusa mashonga dinali zivili akampela myimilila nyumba ya vayehe, akamjovela, mlwasa mundu uyu, na peniwuyayi yati nikukulipa chochoha cheyunjokesa.”

³⁶ Kangi Yesu akakota, “Pagati ya vandu vadatu ava, muyaki wa yula mweazangiwi na vanyagaji ndi yani?”

³⁷ Mwula wa malagizu ga Chapanga geampeli Musa yula akamyangula “Ndi yula mweamhengili lipyana.”

Yesu akamjovela, “Uhamba ukakita mewa.”

Yesu akuvagendelela Malita na Maliya

³⁸ Yesu na vawuliwa vaki pavavi mulugendu, vakayingila muchijiji chimonga, penapo mdala mmonga mwavamkemela Malita, akavagongolela kunyumba yaki. ³⁹ Malita yula, avi na mlumbu waki mwavamkemela Maliya, mwenuyo atamili papipi na Yesu na kuyuwanila malovi gaki. ⁴⁰ Nambu Malita ajifwahisa na mahengu gamahela. Ndi,

akamuhambila Yesu, akamjovelela, “Bambu, nakumlola mlumbu wangu anileki mahengu aga namwene? Hinu mjoveleyi anitangatilayi.”

⁴¹ Nambu Bambu akamyangula, “Malita, Malita, Veve ujifwahisa na kujing'aha na mambu gamahele. ⁴² Nambu chiganikiwa chindu chimonga ndu. Na Maliya ahagwili lilundu labwina, na kawaka mundu wa kumnyaga.”

11

Yesu akuvawula vawuliwa vaki kumuyupa Chapanga

(Matei 6:9-13; 7:7-11)

¹ Ligono limonga, Yesu avili pandu ayupayi kwa Chapanga. Peamalili, mmonga wa vawuliwa vaki akamjovelela, “Bambu, tiwulayi na tete kuyupa kwa Chapanga ngati Yohani chaavawuli vawuliwa vaki.”

² Yesu akavajovelela. “Pemuyupa kwa Chapanga, mujova naha, Dadi,

Liina laku lilumbiwa,
Unkosi waku ubwelayi.

³ Utipela chakulya chitu cha magono goha.

⁴ Utilekekesayi getikubudila Chapanga, ndava muni na tete tikuvalekekesa vevakutibudila. Kotoka kutiyingisa mukulingiwa.”

⁵ Kangi akavajovelela vawuliwa vaki, “Yani pagati yinu mweavi na nkozi, na akamhambila pagati ya kilu na kumjovelela ‘Mlongo wangu, chondi niyayika mabumunda gadatu na kangi yati nikuwuyisila, ⁶ ndava muni nkozi wangu anihikalili kuhuma mulugendu, na nene nivii lepi na chakumpela!’ ⁷ Ndi yula wa mugati, ngaamyangwili, ‘Kotoka kuning'aha! Muni, nimali kudinda mlyangu, nene na vana vangu tigonili, nakuhotola kuyimuka kukupela!’ ⁸ Nikuvajovelela yati iyimuka lepi kuhamba kumpela pamonga na kuvya nkozi waki, nambu ndava ya kukangamala kwaki kuyupa, yati iyimuka na kumpela chochoha chejana.

⁹ Hinu nikuvajovelela, muyupa na nyenye yati mwipewa, mulonda yati mwipata, muhodisa mlyangu yati mwidinduliwa. ¹⁰ Muni mundu yeyoha mweiyupa ipewa na mweilonda ipata na mweihodesa mlyangu idinduliwa. ¹¹ Muni yani mweavi dadi ndi mwana waki amuyupili somba wu, yati akumpela liyoka pahali pa somba? ¹² Na ngati amuyupi likang'a yati ampela chipilili? ¹³ Hinu nyenye pamonga na uhakau winu, mumanyi kuvapela vana vinu vindu vyabwina, chakaka Dadi winu wa kunani yati ikita na pawaka, muni yati akuvapela Mpungu Msopi vala vevakumuyupa!”

Yesu na Belizebuli

(Matei 12:22-30; Maluko 3:20-27)

¹⁴ Ligono limonga Yesu avi mukuuvunga mzuka wewamkitili mundu mmonga kuvya ngajova. Ndi, mzuka ukamuwuka, mundu yula akahotola kulongela, hati msambi wa vandu ukakangasa. ¹⁵ Nambu vandu vangi vakajova, “Ivinga mizuka kwa uhotola wa Belizebuli, mkulu wa mizuka.”

¹⁶ Vangi vakamlinga Yesu, vakamgana, akita gachinamtiti kulangisa kuvya uhotola waki uhumili kwa Chapanga. ¹⁷ Nambu Yesu amanyili maholo gavi, akavajovelela, Unkosi wowoha wula, weulekangini chikundi chikundi nakuhotola kusindimala, mewawa na vandu wa nyumba yimonga vevalekangini yati viyaga. ¹⁸ Ngati Setani ana chikundi chechikomana chene kwa chene, unkosi waki yati uyima wuli? Nijova genaga ndava nyenye mukunijova nene nivinga mizuka kwa uhotola wa Belizebuli. ¹⁹ Vawuliwa vinu vivinga mizuka ngati mewa chenikita nene. Ndava kyani nyenye mwijova nene nivinga mizuka kwa uhotola wa Belizebuli? Hinu venavo ndi yati vakuvahamula nyenye. ²⁰ Nambu ngati nivinga mizuka kwa uhotola wa Chapanga, ndi mumanya kuvya Unkosi waki umali kuhika kwinu.

²¹ Mundu mweavi na makakala, pailindalila nyumba yaki na vindu vya ngondo, vindu vyaki vyoha vivya bwina. ²² Nambu akabwelayi mundu yungi mweavi na makakala neju na kumzangila na kumnyaga vindu vyaki vya ngondo, mundu mwenuyo ihotola kuvitola vindu vyaki vyoha na kuvigavanisa.

²³ “Mundu yoyoha yula mwangalongosana na nene, mwenuyo isigana, na yoyoha yula mweibela kunonga pamonga na nene, mwenuyo ipechengana.”

Kuwuya kwa mzuka

(Matei 12:43-45)

²⁴ “Mzuka ngati uvingiwi kwa mundu, ulyungalyunga kulugangatu mukulonda pandu na kupumulila. Ngati apapati lepi ukujijovela, ‘Yati niwuya kunyumba yangu kwenikahumili.’ ²⁵ Peiwuya ikolela nyumba yila yitendelikiwi na vindu vivikiwi bwina. ²⁶ Ndi, ihamba kuhitola mizuka hingi saba, yeyivi hihakau kuliku mwene, ndi penapo yoha yikumuyingila mundu yula. Mundu mwenuyo hinu wumi waki wivya uhakau neju, kuliku chaakavili lukumbi lwa kutumbula.”

Luheku lwa uchakaka

²⁷ Paafovayi genago, mdala mmonga mweavi pagati ya msambi wa vandu akajova kwa lwami luvaha, “Limotisiwayi lileme lelikugegili na livele lelakunyong’isi!”

²⁸ Yesu akajova, “Vamotisiwa veviyuwana lilovi la Chapanga na kulikamula!”

Kugana ulangisu

(Matei 12:38-42)

²⁹ Msambi wa vandu pawayonjokisi, Yesu akavajovela, “Chiveleku ichi ndi chihakau, chigana ulangisu kuhuma kunani kwa Chapanga, nambu yati nakupeva ulangisu wowoha manya ngawula wa Yona. ³⁰ Mewawa Yona chalolikini kuvya ulangisu kwa vandu va ku Ninawi, ndi na Mwana wa Mundu yati ivya chinamtiti kwa chiveleku ichi. ³¹ Nkosi wa chidala wa kusini yati ihumila ligono la muhalu ukulu, lukumbi lwa muhalu wa chiveleku ichi na mwene yati ijova chiveleku ichi chibudili. Muni mwene agendili kuhuma mulima wa kutali kubwela kuyuwani malovi ga luhala ga Nkosi Solomoni, nambu penapa avi mkulu kuliku Nkosi Solomoni. ³² Vandu va ku Ninawi yati vihumila ligono la muhalu ukulu pamonga na vandu va chiveleku ichi yati vijova chibudili. Muni vandu va Ninawi vamuwuyalili Chapanga ndava ujumbi wa Chapanga weakokwisi Yona. Nambu penapa avi mkulu kuliku Yona!”

Lumuli lwa higa

(Matei 5:15; 6:22-23)

³³ “Kawaka mundu mweipambika hahi na kuyifiya amala kuyigubika na chiviga, nambu hahi ngati yipambikwi vivika kunani kuchibokoselu, muni yilangasayi bwina mugati mwoha na vandu voha veviyingila valola bwina. ³⁴ Lihu laku ndi hahi ya higa yaku. Ngati lihu laku livi bwina, higa yaku yivi mumululi. Nambu lihu laku likoywiki, higa yaku yivi mchitita. ³⁵ Mujilolayi neju, lumuli lweluvi mugati yaku lukoto kuvya chitita. ³⁶ Ndi, ngati higa yaku yoha una lumuli, changali pandu pangi kuvya chitita, higa yaku yati ying’asima ngati hahi cheyilangasa kwa lumuli lwaki.”

Yesu akuvajova Vafalisayu na vawula va malagizu

(Matei 23:1-36; Maluko 12:38-40)

³⁷ Yesu peamali kujova genago, Mfalisayu mmonga amgongolili Yesu kulya chakulya kunyumba yaki ndi Yesu akahamba kwenuko, na akatama kulya. ³⁸ Mfalisayu yula akakangasa, muni amuweni Yesu asambili lepi kwakona chakulya. ³⁹ Bambu akamjovela, “Nyenye Vafalisayu msanja chikombi na nkeve kuvala, nambu mugati mumemili kugana vindu vyamahele na uhakau. ⁴⁰ Vayimu nyenye! Wu, Chapanga awumbili lepi vya kuvala, na kangi awumbili lepi vya mugati? ⁴¹ Nambu muvapela vangangu vyevivili mugati, munkele na muchikombi na kila chindu chivyaa chabwina kwa nyenye.”

⁴² “Yati muchikolela nyenye Vafalisayu, muni mkumpela Chapanga lilundu limonga pagati ya kumi za ndimbilu na libonongo na mahamba gangi ga likolo. Nambu mwileka kuvakitila vandu gegiganikiwa, na kumgana Chapanga. Yikuvagana kugakamula genago changali kukosiwa na gangi gala.”

⁴³ “Yati muchikolela nyenye Vafalisayu, ndava mwigana kutama muvigoda vya kulongolo munyumba za kukonganekela Vayawudi na kujambuswa na vandu cha kugundamiliwa pavikonganika vandu. ⁴⁴ Yati muchikolela, ndava muni muvi ngati matinda gegafiyiki na vandu vigenda panani yaki changamanya.”

⁴⁵ Mundu mmonga mweimanya malagizu akamyangula, “Muwula, malovi gaku ukutiliga na tete.”

⁴⁶ Yesu akamyangula, “Na nyenye mwemwimanya malagizu yati muchikolela! Muni mukuvagegesa vandu ndwika yeyitopa yangagegeka, na kuni mwavene nakutalambula hata lung’onji kuvatangatila. ⁴⁷ Mwalachikolela nyenye! Muni mwijenga matinda ga vamlota va Chapanga, vavakomiwi na vagogo vinu. ⁴⁸ Mewawa mwavene mwilangisa chakaka na kuyidakila na matendu ga vagogo vinu, muni vene vavakomili vamlota va Chapanga na nyenye mwijenga matinda gavi. ⁴⁹ Ndava ya genago, luhala lwa Chapanga lwajovili naha, ‘Yati nivaletela vamlota na vamitumi, nambu vangi vikomiwa na vangi yati ving’ahiswa.’ ⁵⁰ Ndi vandu va lukumbi ulu yati viyingila mumuhalu, ndava ya

lifwa la vamlota va Chapanga voha vevakomiwi kutumbula kuwumbikiwa kwa mulima, ⁵¹ kutumbula peakomiwi Abeli mbaka kukomiwa kwa Zakalia mwevamkomili pagati ya lusanja lwa luteta na pandu pamsopi. Ena chakaka, chiveleku ichi chiyingila mumuhalu ndava ya matendu genago.”

⁵² “Mwalachikolela nyenye mwemumanya Malagizu! Muni mufiyili fungulu wa mlyangu wa kumanya, nyenye mwavene nakuyingila, na muvabelalili vevakaliyigila vakotoka kuyingila!”

⁵³ Yesu pawukili penapo, Vafalisayu na vawula va malagizu kutumbula penapo vakamyomela neju na kumlinga kwa kumkota mambu gamahela, ⁵⁴ Muni vagana kumkamula kwa malovi geijova.

12

Yesu akuvalapisa vahomela

(Matei 10:26-27)

¹ Msambi uvaha na vandu wanga valangika, pavakonganiki na kutumbula kulivati-lana. Yesu avajovili hoti vawuliwa vaki. “Mujiyangalila na ngemeku ya Vafalisayu ndi uhomela wavi. ² Chindu chochoha chila chechigubikiwi yati chigubukuliwa na chochoha chechifiyiki yati chimanyikana. ³ Gala gamwajovili kuchitita, yati giyuwanika pepilangala, na chochoha chamwapwepi mumfiyu mugati kuni milyangu yidindanu, yati chikokoselewa pamulima woha.”

Wakuyogopewa

(Matei 10:28-31)

⁴ “Nikuvajovela, nyenye mwavankosi vangu, mkotoka kuvayogopa vala vevikoma higa, nambu nakuhotola kukita chindu chingi kangi. ⁵ Yati nivalangisa wa kuyogopewa, mumuyogopa Chapanga, akamala kukukoma, ihotola kumutaga mundu kumotu wa magono goha wangajimika. Nikuvajovela, mumuyogopa mwenuyo!”

⁶ “Yimanyikini kuvya mayeluyelu mhanu ziguliswa kwa mashonga gadebe neju, nambu kawaka hata njasi yimonga yeyikosiwa na Chapanga. ⁷ Hati umahela wa mayunju ga mitu yinu zimanyikini kwa Chapanga. Mukotoka kuyogopa, nyenye mwitopela neju kuliku mayeluyelu gamahela!”

Kumuyidakila amala kumubela Kilisitu

(Matei 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Chakaka nikuvajovela, mundu yoyoha yula mwaakuniyidakila pavandu kuvya mwene ndi wangu, Mwana wa Mundu yati amuyidakila palongolo ya vamitumu wa Chapanga kuvya mwenuyo mundu waki. ⁹ Nambu mundu yoyoha yula mwaakunibela pavandu, na Mwana wa Mundu mewawa yati akumbela palongolo ya vamitumu wa Chapanga.”

¹⁰ “Yoyoha yula mweijova lilovi la kumubelelela Mwana wa Mundu, mwenuyo yati ilekekeswa, nambu mweamliga Mpungu Msopi, yati ivya nakulekekeswa.”

¹¹ “Pevakuvapeleka nyenye kwa makakala, munyumba za kukonganekela Vayawudi, amala vahamula mihalu, amala kwa vachilongosi lenili muhamuliwa mkotoka kuvya na wogohi yati myangula kyani amala yati mujova wuli. ¹² Muni lukumbi lulolo, Mpungu Msopi yati akuvawula gakujo.”

Luhumu lwa mundu mweavi na vindu vyamahele ahimwiki

¹³ Mundu mmonga mu msambi wa vandu akamjovela Yesu, “Muwula, mjovela mlongo wangu tigavana vindu vyetihalili kwa dadi witu.”

¹⁴ Yesu akamyangula, “Nkozi wangu, yani mweaniviki nene kuhamula mihalu pagati yinu amala kuvya mteplanisa?” ¹⁵ Ndi, akavajovela voha, “Mujiyangalilayi na kuvya na mtima wa kugana vindu vyamahele, muni wumi wa mundu uvi lepi muvindu vyamahele vyeavi navyu.”

¹⁶ Kangi akavajovela luhumu ulu. Kwavi na mundu mmonga mweavi na vindu vyamahele, mgunda waki wapambiki mabenu gamahela. ¹⁷ Akaholalela mumtima waki na kujova. Hinu nikita wuli muni kawaka pandu pakuvika mabenu gangu? ¹⁸ Ndi, yati nikita aga, yati nidenya chibana changu na kupamanda kangi vivaha na mwenumo yati nivika mabenu gangu goha pamonga na vindu vyangu. ¹⁹ Kangi nikujijovela namwene, hinu uvinavyu vindu vyabwina vyeukuvigana mumiya yamahele ndi upumulilayi na ulyayi na unywayi na uheka! ²⁰ Nambu Chapanga akamjovela, Uhimwiki veve, kilu ya lelu wumi waku yati utoliwa. Na vindu vyeujivikili yati vivya vya yani?

²¹ Yesu akamalisila kujova, “Chenichi ndi cheyivya mundu mweajivikili vindu vyamahele ndava yaki mwene, nambu palongola ya Chapanga ivya mngangu.”

Mronda hoti Unkosi wa Chapanga

(Matei 6:25-34)

²² Kangi Yesu akavajovela vawuliwa waki, “Ndava ya genago, nikuvajovela, mkotoka kung’ahikila ndava ya chakulya chemugana muni mulamayi, amala nyula zemukuzigana ndava ya higa yinu. ²³ Ndava muni wumi witopela kuliku chakulya, na higa yitopela kuliku nyula. ²⁴ Lola makungulu, gimija lepi, wala kubena na gangali chibana. Pamonga na genago, Chapanga agalisa chakulya. Hinu nyenye mwitopela kuliku videge! ²⁵ Yani mweavi pagati yinu kwa kujing’aha ihotola kujiyonjokesala hati ligono limonga la wumi waki? ²⁶ Hinu ngati, nakuhotola kuhenga chindu chidebe ngati ichi, ya kyani kujing’aha na mambu gangi? ²⁷ Mugalola maluwa ga mdahi chegikula, nakuhenga lihengu wala giluka lepi nyula. Nambu nikuvajovela nkosi Solomoni pamonga na kuvya na vindu vyamahele, nambu avi lepi na nyula za kunyamba ngati liluva limonga. ²⁸ Hinu ngati Chapanga akuganyambisa manyahi ga kumgunda, lelu livili na chilau yaki giyochwa pamotu, wu, nakuhotola kuvawalika nyenye? Vandu mwemusadika padebe.” ²⁹ “Na nyenye mkotoka kuhololela neju ndava ya kung’ahikila kuvya mwilya kyani amala mwinywa kyani. ³⁰ Muni vandu vngasadika va milima yingi ya pamulima uwu, vavi mukung’ahika ndava ya genago. Nambu nyenye, Dadi winu avimanyili vindu vyoha vyemugana. ³¹ Hinu, mun’gaikila kulonda hoti Unkosi wa Chapanga na genago yati mwipewa kwa kuyonjokeswa.”

Vindu vyamahele kunani kwa Chapanga

(Matei 6:19-21)

³² “Mukotoka kuyogopa nyenye msambi udebe, muni Dadi winu aganisiwi kuvapela Unkosi waki. ³³ Mugulisa vindu vinu, na mashonga gene muvatangatila vangangu. Mujikitila chihaku cha mashonga changalala na kijivikila vindu vinu vyabwina kunani kwa Chapanga kwangapunguka. Kwenuko vahiji nakuhegelela, wala vingokoko na kuhalibisa. ³⁴ Pechivi chibana chaku ndi maholo na luhala lwa mtima waku yati uvya penapo.”

Vavanda vevilindila

³⁵ “Mujitendekela na kuhengeka kuni, na hahi zinu ziyaka, ³⁶ muvya ngati vavanda vavamulindila mkulu wavi mweihuma kundowa, vamudindulila mlyangu peihodesa. ³⁷ Vamotiswa vavanda vala bambu wavi peuwuya akuvakolela vakona mihu! Chakaka nikuvajovela, bambu yula yati ikunga mkungi muchiwunu na kuvajovela vatama pahi pandu pakulyelela na akavahengela. ³⁸ Vamotisiwa vavanda vala, hati ngati bambu wavi peiwuya pagati ya kilu amala hati hambakucha na kuvakolela vakona mihu! ³⁹ Mumanyila lijambu lenili, ngati mkolo nyumba ngamanyili lukumbi lwa muhiji kubwela, ngaatamili mihu, ngaileki lepi nyumba yaki yidenyewayi. ⁴⁰ Mewawa na nyenye yikuvagana mujitendelekeha, ndava mwangalumanya lukumbi, Mwana wa Mundu peibwela.”

Mvanda msadikika na angasadikika

(Matei 24:45-51)

⁴¹ Petili akamkota, “Bambu, luhumu ulu ukutijovela nga tete amala ukuvajovela vandu voha?”

⁴² Bambu akayangula. Ndi, yani mweavi mtumisi mbwina na analuhala? Kangi bambu waki amuviki kuvayimalila vavanda vangi na kuvapela chakulya pa lukumbi lwaki. ⁴³ Asangaluka mtumisi yula, ngati mkulu waki peiwuyayi yati amkolela ikita chenicho. ⁴⁴ Chakaka nikuvajovela, mkulu mwenuyo yati amuvika mtumisi mwenuyo kuyimalila vindu vyaki vyoha. ⁴⁵ Nambu muhengahaji yula, ngati akujijovela muntima waki, Mkulu wangu acheliwi kuwuya, ndi itumbula kuvatova vatumisi vayaki, vadala na vagosi, na kulya na kunywa na kugala, ⁴⁶ Mkulu waki yati iwuya ligono na lukumbi lwanga manyikana, yati amudumula hipandi hipandi na kumuvika lilundu limonga la vngasadika.

⁴⁷ Mvanda mweamanyi gala geigana bambu waki, nambu ajitendekili lepi kuhenga genago, bambu waki akumtova neju. ⁴⁸ Nambu mvanda mweihenga chindu changamanya gala geigana bambu waki, mwenuyo yati itoviwa padebe. Muni yula mweapewili vyamahele, mwenuyo idayiwa vyamahele na yula mweagotoliwi vyamahele neju, yati idayiwa vyamahele neju.

Yesu abwelili kuleta mpechanganu

(Matei 10:34-36)

⁴⁹ “Nibweli kuleta motu pamulima, ndi kuvya uvya ngaumali kuyaka!” ⁵⁰ Nambu nivinawu ubatizu weukunigana nibatiziwa, na nene nikuung’akila neju mbaka utimilayi!

⁵¹ Wu! Mwiholalela nibweli kuleta uteke pamulima? Hati padebe, lepi, utekee nambu mpechenganu. ⁵² Kutumbula hinu vandu mhanu va nyumba yimonga yati vipechenganu upandi vadatu na upandi wungi vavili, na kangi upandi vavili na upandi wungi vadatu. ⁵³ Yati vipechenganu dadi na msongolo waki, msongolo na dadi waki, mau na msikana waki, msikana na nyina waki, nayala na mkamwana waki, mkamwana na nayala waki.

Kulumanya lukumbi
(*Matei 16:2-3*)

⁵⁴ Yesu akaujovela msambi wa vandu, "Pemukugawona mahundi gihumalila kweli-tipama lilanga, bahapo mwijova, yati yitonya fula, na chakaka fula yitonya. ⁵⁵ Na pemwilola mpungu upuganisa kuhuma kuupandi wa kusini mujova, lelu yati livya lilanga, Chakaka kwivya na lilanga lachona. ⁵⁶ Vahomela nyenye! Mumanyili kulotela mambu ga lusenje, kwa kulola chekuvi lelu kwa kulola mulima na mahundi, ndava kyani mwihotola lepi kumanya mambu ga lusenje lwa hinu?"

Tepulanayi na likoko waku
(*Matei 5:25-26*)

⁵⁷ "Ndava kyani mwavene mwihotola lepi kuhagula mambu gabwina ga kukita? ⁵⁸ Ngati mundu mweakutakili, akukupeleka palibanji la mihalu, mbanga mutepulana mwakona munjila muni akotoka kukupeleka kwa mhamula mihalu, namwene akugotola kwa manjolinjoli na vene vakusopa muchifungu. ⁵⁹ Chakaka yati wihuma lepi muchifungu, mbaka peumalakisa kulipa sendi ya lishonga la mwishu."

13

Mumuwuyila Chapanga amala mwifwa

¹ Lukumbi lwenulo vandu nunuyo, vabweli kumjovela Yesu, mambu ga vandu va ku Galilaya, vevakomiwa na Pilatu, lukumbi vihinja mifuya yavi ndava ya luteta. ² Yesu akavayangula, "Ndava Vagalilaya vala vevakomiwi kwa njila yila mwihololela kuvya Vagalilaya vala, vambudili Chapanga kuliku Vagalilaya vangi, hati gavakolili mambu genago? ³ Chakaka nikuvajovela, lepi, changamuwuyila Chapanga winu, na nyenye yati mwifwa. ⁴ Amala, kumi na nane vala, vevagwiliwi na mnala kuchijiji cha ku Siloamu, vafwili, ndi mwiholalela kuvya venavo, vahokili kuliku vandu voha vevatama ku Yelusalemu? ⁵ Chakaka nikuvajovela, lepi, nambu na nyenye changamuwuyila Chapanga, na nyenye mewawa yati mwifwa."

Luhumu Lwa mkongo wa mtini wangapambika

⁶ Kangi Yesu akavajovela luhumu ulu, "Mundu mmonga avi na mkongo wa mtini mumgunda waki wa mizabubu, mundu mwenuyo akahamba kuyava matunda mumkongo wula, nambu apatili lepi. ⁷ Ndi akamjovela mhenga lihengu wa mgunda, 'Lola! Mumiyaka yidatu nakalibwela kuyava matunda mumkongo uwu wa mtini, nambu kawaka chindu chenigana. Hinu uhudumula! Ndava kyani ulalisa mgunda wangu?' ⁸ Nambu mhenga lihengu akamyangula, Bambu, 'Tiuleka kavili namwaka, na nene yati niukulugila na kusopalela mabuli. ⁹ Ngati upambiki matunda kumwaka chabwina, ngati nakupambika, ndi udumulayi.' "

Yesu amulamisa mdala Ligonu la Kupumulila

¹⁰ Ligonu limonga la Kupumulila, Yesu avi mukuwula munyumba ya kukonganekele Vayawudi. ¹¹ Pavi na mdala mmonga mweavi na mzuka, mwealwalayi lukumbi lwa miyaka kumi na nane, mdala mwenuyo avi na chipindi ndi nakuhotola kuyima. ¹² Yesu peamuweni akamkemela na kumjovela, "Mau, uelekiswi utamu waku!" ¹³ Yesu akamuvikila mawoko mdala yula na bahapo higa yaki yikagoloseka, na akatumbula akamlumbalila Chapanga.

¹⁴ Mkulu wa nyumba ya kukonganekele Vayawudi akayoma, ndava Yesu amulamisi mdala yula, Ligonu la Kupumulila. Ndi akavajovela vandu vavavi penapo, "Muvi nagu magono sita gakuhenga mahengu. Hinu mubwela magono genago kulamisiwa utamu winu, nambu lepi kulamiswa Ligonu la Kupumulila!"

¹⁵ Nambu Bambu akamyangula, "Vahomela nyenye! Yani mweavi pagati yinu mwangawopola ng'ombi yaki amala lipunda laki muchivaya na kuyipeleka kunywiha manji Ligonu la Kupumulila. ¹⁶ Mdala yula avi wa chiveleku cha lbulahimu, nambu Setani amkungili miyaka kumi na nane wu, chabwina lepi kumndindulila vifungu vyaki Ligonu la Kupumulila?" ¹⁷ Yesu peamali kujova genago, makoko gaki vakoli soni, nambu vandu vangi voha vakaheka kwa mambu gakukangasa gahengili.

*Luhumu wa mbeyu yidebe ya haladali**(Matei 13:31-32; Maluko 4:30-32)*

¹⁸ Yesu akavakota, “Unkosi wa Chapanga uwanangini na kiki? Wu, nikuwanangisa na kyani? ¹⁹ Ngati mbeyu ya mkongo wa haladali yeyitoliwi na mundu mmonga na kuhilalila mungunda waki. Yikamela na kuvya mkongo, na videge vikajenga hisakanilu mumambanda gaki.”

*Luhumu wa ngemeku**(Matei 13:33)*

²⁰ Yesu akakota kavili, “Unkosi wa Chapanga nikuwanangisa na kyani? ²¹ Ngati ngemeku laatoli mdala mmonga na kuhangisana na uhembe madebe gavili na woha watutumwiki.”

*Mlyangu udebe**(Matei 7:13-14, 21-23)*

²² Yesu paayendelela na lugendu lwaki kuhamba ku Yelusalemu apitayi mumiji na muhijiji, kuni avawulayi vandu.

²³ Mundu mmonga akamkota Yesu, “Bambu, wu, vandu vevisanguliwa ngavamahela?”
²⁴ Yesu akavajovela, “Mukangamala neju kuyingila mumlyangu udebedebe, muni niku-vajovela vandu vamahele yati vilinga kuyingila nambu nakuhotola. ²⁵ Lukumbi lubwela lwa mkolo nyumba kuyima na kudinda mlyangu. Ndi penapo yati muyima kuvala na kutumbula kuhodesa mlyangu kwa kujova, ‘Bambu utidindulilayi mlyangu!’ Nambu mwene yati akuvayangula, ‘Nakuvamanya nyenye wala nakumanya kwemwihuma!’
²⁶ Na nyenye yati mwitumbula kumjovela, ‘Tete ndi vala vetalili na kunywelela na veve, mewa veve watiwulili hotohoto muhijiji yitu!’ ²⁷ Nambu mwene yati ijova, ‘Nakuvamanya nyenye wala kwemwihuma. Muwuka palongolo yangu, mwavoha nyenye vahanga gahakau!’ ²⁸ Ndi yati mwivembeneka na kuyaga minu, lukumbi pemkuvalola Ibulahimu na Izaki na Yakobo na vamlota voha va Chapanga vavi Muunkosi wa Chapanga, nambu nyenye muvi kuvala! ²⁹ Vandu yati vibwela kuhuma pandi zoha za mulima, na kulya pamonga Muunkosi wa Chapanga. ³⁰ Ndi vala vevavi va mwishu yati vivya va kutumbula na vala vevavi va kutumbula yati vivya va mwishu.”

*Yesu akuyivembela Yelusalemu**(Matei 23:37-39)*

³¹ Lukumbi lwenulo Vafalisayu vangi vamhambili Yesu na kumjovela, “Uwuka penapa uhamba pandu pangi muni Nkosi Helodi igana kukukoma.”

³² Yesu akavayangula, “Muhamba mukamjovela lihogo, ‘Lelu na chilau nivinga mizuka na kuvalamisa vatamu na pamalau yati nimalakisa lihengu langu.’ ³³ Nambu yikunigana niyendelela na lugendu lwangu, lelu na chilau na pamalau, muni yihotoleka lepi mlota wa Chapanga, kukomiwa kuvala ya Yelusalemu.”

³⁴ “Wa Yelusalemu! Veve Yelusalemu! Mweukuvakoma vamlota va Chapanga, vevatumwili kwaku. Kwa kuvatova na maganga. Pamahela niganili kuahegelesa vana vaku pamonga ngati nguku, cheyiyuvatila tuvana twaki mumagwaba, nambu mwaganili lepi. ³⁵ Lola! Nyenye yati mulekewa muji winu. Na nene nikuvajovela yati nakunilola kavili mbaka lukumbi pa mwijova, Amotisiwa mweibwela kwa uhotola wa Bambu.”

14*Yesu amlamisa mundu mweavi na utamu wa kuhimba higa*

¹ Ligonu Limonga la Kupumulila, Yesu ahambili kulya chakulya, kunyumba ya chilongosi mmonga wa Vafalisayu, na vandu vakavya kumlingulila. ² Palongolo ya Yesu avi mundu mweavi na utamu wa kuhimba higa ³ Yesu akavakota vawula va malagizu ga Chapanga geampeli Musa na Vafalisayu, “Wu, mhilu wijova wuli, chabwina amala chabwina lepi, kumlamisa mundu Ligonu la Kupumulila?”

⁴ Nambu vene vakaguna. Yesu akamtola mundu yula na kumlamisa, akamleka ahambayi. ⁵ Kangi akavajovela, “Yani pagati yinu mweavi na mwana waki amala ng’ombi yaki yeyidumbukili muchiliva nakuyihumisa bahapo, ndava mu Ligonu la Kupumulila?”

⁶ Nambu vene nakuhotola kumyangula.

Kuwusa na kunyenyekela

⁷ Yesu akavalola vavagongoliwi chavajihagulila vigoda vya palongolo, ndi akavajovela, ⁸ “Ngati mundu akugongolili, kundowa ukotoka kutama pavigoda vya palongolo, Pangi agongoliwi yungi mkulu kuliku veve. ⁹ Mweavagongolili mwavoha nyenye vavili, yati

ibwela na kukujoyela, 'Uwuka atama uyu.' Penapo yati wikola soni na kuhamba kutama pandu pa mwishu. ¹⁰ Ngati mundu akugongolili kundowa, veve uhamba ukatama muvigoda vya mumbele, muni mweakugongolili yula, paibwela yati akukujoyela, 'Wankosi wangu yima ubwela utama pa vigoda vya palongolo.' Penapo yati utopela pavandu voha, vevatamili pamonga na veve. ¹¹ Muni mundu yoyoha mweakujikwiha yati iheleswa, na yeyoha mweakujiheleswa yati ikwihiwa."

¹² Kangi akamjoyela mwaigongolela yula, "Ngati uvatendekili vandu chakulya cha muhi amala kimih, kotoka kuvagongolela vankosi vaku amala valongo vaku amala veutamanila nawu papipi vevavi na vindu vyamahele, muni na vene vihotola kukugongolela ndava na kukuwuyisila chewavahengili. ¹³ Nambu peundelekela chakulya cha mselebuko, vagongolela vangangu na vevagodili higa vangagenda na vangalola, ¹⁴ na veve yati umotisiwa muni uvagongolili vangahotola kukuwuyisila. Nambu Chapanga yati akuwuyisila gabwina mu ligono la kuyukiswa vandu vabwina."

Luhumu wa mselebuko uvaha
(Matei 22:1-10)

¹⁵ Mmonga wa vala vavatamili na Yesu pameza, akajova amotisiwa mundu yula mweibwela kuyla chakulya cha mselebuko Muunkosi wa Chapanga!

¹⁶ Yesu akamjoyela, "Mundu mmonga atendekili mselebuko uvaha, na kuvagongolela vandu vamahele. ¹⁷ Palwahiki lukumbi lwa kulya, amtummbi mvanda waki akavakemela vevagongoliwi, 'Mbwela, kila chindu chitendekikiwi!' ¹⁸ Nambu voha, mmonga na kugelekela yungi vakutumbula kujova chondi pepayi. Mundu wa kutumbula akamjoyela, mvanda yula, 'Niguli mgunda yikunigana nihamba nikaulola pepayi yati nibwela lepi.' ¹⁹ Na yungi akajova, 'Niguli ng'ombi kumi za kulimila nihamba kuzilinga kulima chondi unilekelesa.' ²⁰ Na yungi akajova, 'Nigegili mdala ndava ya genago, nakuhotola kubwela.' "

²¹ "Mtumisi yula akawuya na kumjoyela bambu waki mambu goha. Mkolo nyumba yula akayoma na kumlagiza mvanda waki, 'Kita kanyata uhamba munjila yivaha na tunjila twa muji ukavaleta vangangu na vangagenda na vangalola na vevagodili higa.' ²² Mtumisi yula Paawuyili kuhuma kweatumiwili akamjoyela, 'Bambu, goha geukalagizi gahengiki, nambu pakona pandu pakutama vandu.' ²³ Bambu yula akamjoyela mvanda. Uhamba munjila yivaha na tunjila twa muji, ukavakamula vandu kuyingila munyumba yangu yimema. ²⁴ Nikuvajovela nyenye, voha vevatumbwili kugongolewa, kawaka hati mmonga, mweimywanga chakulya cha mselebuko wangu!"

Chechiganikwa kuvya mulanda
(Matei 10:37-38)

²⁵ Msambi wa vandu walongosini na Yesu, mwene akang'anamuka na kuvajovela, ²⁶ Mundu yoyoha mweibwela kwa nene yikumgana aniganayi neju nene, kuliku kumgana dadi waki na nyina waki na mdala waki na vana waki na valongo waki na valumbu waki, pamonga na wumi waki, changakita ago, nakuhotola kuvya muwuliwa wangu. ²⁷ Mundu yoyoha yula mwangagega msalaba waki na kunilanda mwenyuo nakuhotola kuvya muwuliwa wangu.

²⁸ Wu, yani pagati yinu mweigana kujenga mnala nakutama hoti pahi, kuvalanga mashonga kumanya ngati avi nagu gegitoshwa kumalakisa kujenga? ²⁹ Ngati lepi, akatumbula kujenga mkingisa, nakuhotola kumalakisa vandu voha vevilola yati vakumuheka. ³⁰ Yati vijova, Mundu uyu atumbwili kujenga. Nambu nakuhotola kumalakisila!

³¹ "Wu, Nkosi yani mweigana kuhamba kutovana ngondo na Nkosi yungi, nakutama hoti pahi na kuhololela, wu, ihotola kwa manjolinjoli waki elufu kumi, kutovana ngondo na nkosi yula mweibwela kutovana nayu ngondo mweavi na manjolinjoli elufu ishilini? ³² Ngati amanyili kuvya nakuhotola, yati avatuma vajumbi kuyupa vakotoka kutova, lukumbi nkosi yungi akona kutali. ³³ Mewawa," Kawaka mundu mweihotola kuvya muwuliwa wangu, changaleka vindu vyoha vye avi navyu.

Mwinyu wangali lihengu
(Matei 5:13; Maluko 9:50)

³⁴ "Mwinyu chindu cha bwina, nambu mwinyu ngati uyagisi lunyong'onyo lwaki, yati usopewa kyani mbaka kuvya kavili mwinyu? ³⁵ Yabwina lepi kusopewa muludaka amala mabuli. Vandu vakuyitaga kuvala. Mundu mweavi na makutu na ayuwana!"

15

Luhumu lwa limbelele leliyagili
(Matei 18:12-14)

¹ Ligono limonga vatola kodi na vevambudila Chapanga vamahele vahambili kumuyuwaniwa Yesu. ² Vafalisayu na vawula va malagizu ga Chapanga geampeli Musa vakatumbula kung'ung'uta, "Mumlola mundu mwenuyu, akuvakemela vandu vevambudila Chapanga na kavili ilya nawu!" ³ Yesu akavajovela luhumu ulu, ⁴ "Ngati mmonga winu avi na mambebele, miya yimonga na akamanya kuvya mmonga pagati yavi ayagili, yati ikita kyani? Yati akugaleka mambebele tisini na tisa gala kulugangatu na kuhamba kulonda yila yeyiyagili mbaka ampatayi. ⁵ Ngati amuwona yati akuyigega mumavega kwa luheku. ⁶ Peihika panyumba, Yati akuvakemela vamukozi vaki na veitama nawu papipi na kuvajovela, 'Tivyai na luheku pamonga na nene ndava niliweni limbelele langu lelayagili.' ⁷ Mewawa nikuvajovela, yati kwivya na luheku kunani kwa Chapanga, mundu mmonga mweakumbudila Chapanga, paileka kubuda, kuliku vandu tisini na tisa vabwina na viganikwa lepi kumuwyula Chapanga."

Luhumu lwa lishonga leliyagi

⁸ "Amala mdala yoki mweavi na mashonga kumi, limonga likamyaga, yati ikita wuli? Nakupambika hahi, na kutyanyila nyumba na kuilonda neju mbaka ayilola? ⁹ Akamala kuipata, akuvakemela vankozu vaki na veitama nawu papipi na kuvajovela, 'Mvya na luheku pamonga na nene muni nilipatili lishonga langu lelayagili!' ¹⁰ Mewawa nikuvajovela, ndi chavivya na luheku vamtumu va kunani kwa Chapanga, ndava ya mundu mmonga mweambudili Chapanga, paileka kubudila Chapanga."

Mwana mweayagili

¹¹ Yesu akayendelela kujova. Kwavili na mundu mmonga mweavi na vana vasongolo vavili. ¹² Mdebe yula akamjovela dadi waki, Dadi, nipelayi uhalu wa vindu vyeviganiikiwa kupewa, Dadi waki akavagavanisila vindu vyaki. ¹³ Gapitili lepi Magono gamahele, mwana mdebe yula akagulisa vindu vyaki vyoha, na kuwuka na mashonga geapewili, akahamba kumulima wa kutali, kwenuko akazipomondana kwa mambu ga ukemi mashonga gala. ¹⁴ Peamalili kila chindu cheavili nachu, ndi yikahumila njala yivaha pamulima wenuwo na mwene akatumbula kung'ahika. ¹⁵ Akahamba kwa mkolonjinji mmonga, wa mulima wenuwo na kuyupa lihengu, mwene akampela lihengu la kudima maguluvu kungunda waki. ¹⁶ Anogili kulya chakulya cha maguluvu gala, nambu kawaka mundu mweampeli chindu cha kulya. ¹⁷ Mumbele luhala lwamuyili akajova mumtima waki. Kuvi na vana lihengu, valinga kwa Dadi wangu, vevilya na kusigalisa chakulya na nene nifwa penapa na njala! ¹⁸ Yati niwuya kwa dadi wangu na kumjovela, Dadi, nimbudili Chapanga na nikubudili veve mewa. ¹⁹ Niganikiwa lepi kavili kukemelewa, mwana waku, unikita ngati mmonga wa vana lihengu vaku. ²⁰ Ndi akatumbula lugendu kuwuya kwa dadi waki.

"Mwene peavili cha kutali, dadi waki amuweni, kwa mtima wa lipyana amjumbalili na kumjambusa cha uganu. ²¹ Mwana yula akamjovela, 'Dadi, nimbudili Chapanga, na nikubudili veve mewa. Nene niganikiwa lepi kavili kukemelewa mwana waku.' ²² Nambu dadi waki akavajovela vanalihengu vaki, 'Kanyata!' Muleta nyula yabwina mumuwalika. Mumuwalika na pete pamonga na champali! ²³ Mukatola mpapakasi wa mweakulupi mukahinja, tilyayi na kuselebuka! ²⁴ Ndava muni mwana vangu uyu kwa nene avi ngati afwili, nambu hinu akona mumi, ayagili hinu awonikini. Vakatumula kuselebuka."

²⁵ "Lukumbi lwenulo muhaja waki avi akona kungunda. Ndi peawuyayi kuhegelela panyumba, akayuwana vilulu na vandu vikina ng'oma. ²⁶ Akamkemela mmonga wa mtumisi kumkota, 'Chivii kyani kwenuko?' ²⁷ Mtumisi yula akayangula, 'Mlango waku awuyili kunyumba, na dadi waku amuhinjili mpapakasi mweakulupili, muni ampatili akona mumi.' "

²⁸ "Nambu mvaha yula akavya na ligoga na kubela kuyingila mugati. Ndi dadi waki akahuma kuvala na kumuyupa neju ayingila mugati. ²⁹ Nambu mwene akayangula dadi waki, 'Lola, Nikuhengili mahengu Miyaka yoha iyi ngati mvanda changabela malagizu gaku hati padebe. Unipeli kyani? Unipeli lepi hati kamene kadebe na nene nganiselebwiki na vankozu vangu. ³⁰ Nambu mwana waku uyu mwepomondini mashonga gaku pamonga na vakemi, peabweli umuhinji mpapakasi mweakulupili!' ³¹ Dadi waki akayangula, 'Mwana vangu, veve uvi pamonga na nene magono goha na vindu vyoha vyenivi navyu vyaku. ³² Nambu yatiganili kukita mselebuko na luheku

ndava mlongo waku mweavi ngati afwili, hinu akona mumi, mweayagili nambu hinu awonikini.’ ”

16

Muyimalila lihengu mwaachenjili

¹ Yesu akavajovela vawuliwa vaki, “Mundu mmonga mweavi na vindu vyamahele, avi na mundu wa kuyimilila lihengu laki. Mkolo vindu ayuwini kuvya myimilila lihengu yula ipomondana vindu. ² Mkolo vindu, akamkemela myimila lihengu yula na kumkota, ‘kyani cheniyuwana? Nigana univalangila vindu vyoha, muni nakuhotola kuyimalila lihengu langu kavili.’ ³ Muyimalila lihengu yula akahololela mumtima waki, ‘Bambu wangu igana kunivinga lihengu, yati nikita kyani? Makakala ga kulima nakuhotola na kuhamba kuyupayupa ngati namngangu niwona soni. ⁴ Hinu nimanyili chakukita, muni penivingiwayi lihengu, muni vandu vanikemelayi kunyumba zavi.’ ”

⁵ “Akavakemela voha vevidayiwa vindu na bambu waki, mmonga mmonga akatum-bula kumkota yula wa kutumbula. ‘Udayiwa vindu vilinga na bambu wangu?’ ⁶ Mwene akamyangula. ‘Makalangi kumi na mcheche ga mahuta ya mizeituni,’ Ndi muyimalila lihengu yula akajova, ‘Tola balua laku lewidayiwa, tama kanyata, yandika saba.’ ⁷ Kangi akamkota yungi, ‘Veve wakalidayiwa vindu vilinga?’ Akayangula, ‘Magunila ga nganu miya yimonga.’ Muyimilila lihengu yula akamjovela. ‘Tola balua laku la gewidayiwa Yandika semanini.’ ”

⁸ “Bambu yula akamulumba myimila lihengu mwachenjili yula, muni ahengili kwa luhala. Ndava vandu wa mulima uwu vana luhala neju pevihenga vindu na vandu ngati avo, kuliku vandu vevavi munkosi wa Chapanga.”

⁹ Yesu akayendelela kujova, “Nikuvajovela nyenye, mjiapatila vankosi kuhuma mumashonga na vindu vya pamulima uwu, muni pevimalika, vavakemela mumatamilu gavi ga magono goha. ¹⁰ Mundu yoyoha mwaisadikiwa muvindu videbe, mewa yati isadikiwa muvindu vyamahele. Na yoyoha angasadikiwa muvindu videbe isadikiwa lepi muvindu vyamahele. ¹¹ Ngati nyenye mwisadikiwa lepi mumashonga na vindu vya pamulima, ndi yani akuvagotolela na vindu vya uchakaka? ¹² Ngati nakuhotola kusadikiwa mumashonga na muvindu vya mundu yungi, yani mweihotola kuvagotolela vindu vinu mwavene?”

¹³ “Kawaka mvanda mweihotola kuvahengela vabambu vavili, muni yati amgana mmonga na kumhakalila yungi, amala yati ilongosana na mmonga na kumuvevesa yungi. Mweihotola lepi kumuhengela Chapanga na mashonga.”

Malovi gangi ga Yesu

(Matei 11:12-13; 5:31-32; Maluko 10:11-12)

¹⁴ Vafalisayu pevayuwini genago, vakamvevesa Yesu, ndava vene vavi vandu vakugana mashonga, ¹⁵ Yesu akavajovela, “Nyenye mujilola mwavabwina palongolo ya vandu, nambu Chapanga ayimanyili mitima yinu. Ndava chindu chechilolekana chabwina neju palongo ya vandu, kwa Chapanga chilolekana chihakau.”

¹⁶ “Malagizu ga Chapanga geampeli Musa na mayandiku ga valota va Chapanga gako kwiswi mbaka lukumbi Iwa Yohani wa Kubatiza. Kutumbula penapo, Lilovi la Bwina la Unkosi wa Chapanga ukokoswa, na kila mundu iyingila kwa makakala. ¹⁷ Nambu ziyeywa neju kunani kwa Chapanga na mulima kuyaga kuliku kayandiku kadebe kuhunguliwa mu Malagizu ga Musa.”

¹⁸ “Mundu yoyoha mweakumuleka mdala waki na kugega yungi, mwenuyo ikita ugoni na mundu yoyoha mwaakumgega, mdala mwaalekiwi yula.” Namwene mewa ikita ugoni.

Mkolo vindu vyamahele na Lazalu

¹⁹ “Kwavili na mundu mmonga mweavi na vindu vyamahele, mwaawala nyula zezaguliwa kwa mashonga gamahela na nyula zezing’asima na kulya vindu vyabwina magono goha.” ²⁰ Na pamlyangu uvaha wa mundu mwenuyo, vavi kumvika mundu mmonga mngangu, liina laki Lazalu, mweavi na vilonda vyamahele. ²¹ Mngangu mwenuyo, anogela kupewa vyakulya vevyagwayi pahi kuhuma pameza ya mkolo vindu vyamahele yula. Hati mabwa gabwela na kumihyanga vilonda vyaki.

²² Lwakabwela lukumbi Lazalu yula afwili na vamitumu va kunani vakamtola na kumuvika papipi ya Ibulahimu. Na mkolo vindu vyamahele mewa afwili vakamzika. ²³ Mkolo vindu vya mahahele yula, paavi mukung’ahika neju kuligodi litali langali mwishu, akamlola Ibulahimu cha kutali na Lazalu papipi yaki. ²⁴ Ndi akamkemela. Dadi, Ibulahimu! Nihengela lipyana, umtuma Lazalu ajwisa lung’onji lwaki mumanji na kunipolesa lulimi lwangu, muni ning’ahika neju mumotu uwu!

²⁵ “Nambu Ibulahimu akamyangula, mwana vangu. Holalela, wapokili vindu vyabwina pawavi muwumi waku, na Lazalu opokili vindu vihakau. Hinu Lazalu ipumuliswa, na veve uvi mumang'ahiso. ²⁶ Pamonga na genago, pagati ya nyenye na tete, kuvili na ligodi livaha, muni vevigana kubwela kwa nyenye nakuhotola, na vevigana kuwuka kwa nyenye kubwela kwa tete nakuhotola, ²⁷ Mkolo vindu vyamahele yula akajova, ‘Hinu Dadi Ibulahimu nikuyupa umtuma Lazalu ahamba kunyumba ya valongo vangu, ²⁸ muni nivii nawu valongo mhanu, ahamba akavajovela vajiyangalila vakotoka navene vakotoka kubwela kumang'ahiso kuni.’ ”

²⁹ “Ibulahimu akamjovela, kwenuko ‘Valongo vaku vavi na mayandiku ga Musa na vamlota va Chapanga, valeka, vavayuwani venavo.’ ³⁰ Mkolo vindu vyamahele yula akajova kavili, ‘Lepi dadi Ibulahimu! Nambu ngati avahambalili mundu mweayukili kuhuma kwa vafwili, yati vileka kubuda kwavi.’ ³¹ Ibulahimu akajova, ‘Ngati nakuvayuwani mayandiku ga Musa na vamlota va Chapanga, nakumyuwani mundu yoyoha hati ngati ayukili kuhuma kwe vevafwili.’ ”

17

Kumbudila Chapanga na kulekekesewa

(*Matei 18:6-7, 21-22; Maluko 9:42*)

¹ Yesu akavajovela vawuliwa vaki, “Nakuhotola mambu ga kuvakita vandu vambudila Chapanga gakotoka kuhumila, nambu alachikolela mundu yula mweikita genago gahumila.” ² Ngayivii mbanga mundu mwenuyo, kukungiwa livala livaha la kuyagila musingu na kujwigiswa munyanja, kuliku kumyokisa mmonga wa vadebe ava.

³ Mujiyangalila! Ngati mlongo waku akuhokili, mywangila, akakukamula chigendelu umulekesayi. ⁴ Hati ngati akuhokili mala saba kwa ligono limonga, na kukuwuyila mala saba. Kukukamula chigendelu, umulekesayi.

Sadika

⁵ Vamitumi vakamjovela Bambu Yesu, “Utijonjakesa kusadika.”

⁶ Ndi Bambu akayangula, “Kusadika kwinu ngakuvi kudebe ngati lumbeyu lu lwa haladali, ngamuhotwili kuujobela mkongo wa mkuyu, ‘Jitupula na ukajimelesa munyanja.’ Na wene ngauvayidakili.”

Mahengu ga mvanda

⁷ “Tijova mmonga winu, ana mvanda wa lihengu kumgunda, amala kudima mambelele. Mvanda yula peiwuya kuhuma kulihengu, Wu, ijoviwa na mkulu waki, ‘Bwela kanyata utama ulyayi chakulya?’ ⁸ Lepi! Nambu yati akumjovela, ‘Nitendelekele chakulya na kuhengela mbaka penimala kulya na kuywelela, ndi na veve pewilya na kunywelela.’ ⁹ Wu, mkulu yula yati amsengusa mtumisi yula ndava akitili goha geamlagazili? ¹⁰ Na nyenye mewawa, mukahengayi kila chindu chemulagizwi kuhenga, mujovayi, ‘Tete vavanda tihengili lihengu litu ndu.’ ”

Yesu akuvalamisa vanamabudi kumi

¹¹ Yesu peavi mulugendu kuhamba ku Yelusalemu, akapitila mumbaka ya Samaliya na Galilaya. ¹² Peayingili muchijiji chimonga vandu kumi vevavi na mabudi vakambwelela. Vakayima cha patali. ¹³ Vakajova kwa lwami luvaha, “Yesu! Bambu! Utihengela lipyana!”

¹⁴ Yesu peavaweni akavajovela, “Muhamba mukajilangisa kwa vakuteta va Chapanga.” Ndi pevavi mukuhaba vakanyamba. ¹⁵ Mmonga wavi peajimanyi kuvya alamiswi, awuyili kuni akumlumbalila Chapanga kwa lwami luvaha. ¹⁶ Akamfugamila Yesu mumagendelu na kumsengusa. Mundu mwenuyo avi Msamaliya. ¹⁷ Nambu Yesu akakota, “Wu, vavi lepi vandu kumi vevanyambisiwi? Vangi tisa vala vavi koki? ¹⁸ Hinu kawaka vandu vangi vevawuyi kumsengusa Chapanga ndi ngayuyu nyehe?” ¹⁹ Penapo akamjovela mundu mwenuyo, “Yima uhamba, kusadika kwaku kukulamisi.”

Kubwela kwa Unkosi wa Chapanga

(*Matei 24:23-28, 37-41*)

²⁰ Vafalisayu vamkoti Yesu kuvya Unkosi wa Chapanga yati ubwela ndali. Mwene akavayangula, “Unkosi wa Chapanga yati ubwela lepi cha kulolekana. ²¹ Kawaka mundu mweihotola kujova, ‘Uvi kuni, amala uvi kula!’ Muni unkosi wa Chapanga uvi pagati yinu.”

²² Kangi akavajovela vawuliwa vaki, “Galabwela magono yati mwinogela kuliwona ligono limonga mumagono gaki Mwana wa Mundu, nambu yati nakuyiwona. ²³ Vandu yati vakuvajovela, ‘Lola, avi kula!’ Amala ‘Lola, avi kuni!’ Nambu nyenye mukoto

kuwuka wala kuvalanda. ²⁴ Muni yati yivya ngati mbamba cheyimwetula chigafula kuhumila upandi umonga mbaka wungi, ndi yati cheivyva ligono la kubwela kwaki Mwana wa Mundu. ²⁵ Nambu yikumgana hoti, kung'ahika neju na kubelelewa na vandu va chiveleku ichi. ²⁶ Ngati chayavili lusenje lwa Nuhu, ndi cheyibwela kuvya magono ga kuwuya kwaki Mwana wa Mundu. ²⁷ Vandu vayendalili kulya na kuywelela, kugega na kugegawa mbaka Nuhu peayingili muwatu uvaha. Fula yivaha yatonyili na manji gakamema na kuvakoma vandu voha. ²⁸ Mewawa ngati cheyavili magono ga Lutu. Vandu vayendalili kulya na kuywelela, kugula na kugulisa, kuhila mbeyu na kujenga nyumba. ²⁹ Nambu ligono Lutu paawukili ku Sodoma, motu na chibiliti vyatonyili ngati fula kuhuma kunani kwa Chapanga na kuvakoma voha. ³⁰ Mewawa ndi cheivyva ligono la Mwana wa Mundu peiwuya."

³¹ "Ligono lenilo, mundu yoyoha mweivyva kuvala ya nyumba akotoka kuyingila munyumba yaki kutola vindu vyaki, mewawa na yoyoha mweavikungunda akotoka kuwuya mumbale. ³² Muhololela gegamkolili mdala wa Lutu! ³³ Mundu Yoyoha mweigana kuusangula wumi waki, yati auyagisa na mundu yoyoha mweakuyagisa wumi waki yati akuugombola. ³⁴ Nikuvajovela kilu ya ligono lenilo, vandu vavili vevagonili pamonga palusongwani, mmonga yati itoliwa na yungi yati ilekewa. ³⁵ Kangi vadala vavili yati vivyva pamonga mukuyaga mbeyu, mmonga yati itolewa na yungi yati ilekewa." ³⁶ Vandu vavili yati vivyva kungunda mmonga yati itoliwa na yungi yati ilekewa.

³⁷ Penapo vakamkota, "Koki Bambu?"

Mwene akavayangula, "Pewivyva mtuhi, ndi pevikonganekela manditi."

18

Luhumu wa lipwela na mhamula mihalu

¹ Kangi Yesu akavajovela, luhumu yikuvagana kuyupa magono goha changali kukotoka. ² Akajova, "Kwavili na mhamula mihalu kumuji wenuwo iyupa lepi kwa Chapanga wala nakuvahengela vandu bwina. ³ Mumuji wenuwo, pavi na lipwela mmonga, mweamhambila mhamula mihalu ligono kwa ligono, amkengelela kwa kuhamula bwina apatayi vindu vyaki kuhuma kwa likoko waki. ⁴ Kwa magono gamahale Mhamula mihalu yula akabela kumkengelela, nambu pamwishu akahololela mumtima waki, 'Pamonga na nene niyupa lepi kwa Chapanga wala kuvahengela vandu bwina, ⁵ Nambu ndava ya lipwela uyu akuning'aha yati nikumkengelela kuhamula bwina, ngati lepi, yati iyendelela kunibwelela, na pamwishu yati akunitokeha!'"

⁶ Bambu akajova, "Myuwanila chejova muhamula mihalu mhakau. ⁷ Kujova Chapanga yati akuvakengelela lepi vandu veavahagwili, vevakumvembela muhi na kilu? Wu, yati ikavila kuvayuwani? ⁸ Nikuvajovela, yati akuvakengelela kanyata. Pamonga na genago, Wu, yati kwivya na sadika pamulima lukumbi peibwela Mwana wa Mundu?"

Luhumu lwa Mfalisayu na mtola kodi

⁹ Kangi Yesu akavajovela luhumu wa vandu vala vevakujilola vabwina na kuvavesa vangi. ¹⁰ "Vandu vavili vahambili ku Nyumba ya Chapanga kumuyupa. Mmonga Mfalisayu na yungi mtola kodi."

¹¹ Mfalisayu yula akayima, kuyupa kwa Chapanga chakumtima akajova, Veve Chapanga, nikusengusa ndava muni nene nivii lepi ngati vandu vangi, vanyagaji na vivikita gahakau na vevikita ugoni. Nikusengusa ndava muni nene nivii lepi ngati mtola kodi uyu. ¹² Nikujjinisa chakulya ndava ya Chapanga mala zivili kwa lijuma, niwusa lilundu limonga pagati ya kumi muvindu vyangu.

¹³ Nambu mtola kodi yula, ayimili cha kutali, changali hati kulokesa mihu kunani kwa Chapanga ndi ajitovili nganga cha ngolongondi, akajova. Chapanga veve, unihengala lipyana nene mwenikubudili. ¹⁴ Yesu akavajovela, mtola kodi yula awuyili kunyumba kuni ayidakiliwi na Chapanga. Nambu Mfalisayu yula lepi, ndava muni kila mundu mweakujikwiha yati iheleswa na kila mundu mweakujihelesa yati ikwihiwa.

Yesu akuvamotisa vana vadebe

(Matei 19:13-15; Maluku 10:13-16)

¹⁵ Vandu vangi vamletili Yesu vana vadebe muni avavikila mawoko na kuvamotisa. Vawuliwa vaki pevavawene vakavayangila. ¹⁶ Nambu Yesu akavakemela na kujova, "Muvaleka vana vedebe vabwela kwangu, wala mkoto kuvabesa, muni unkosi wa Chapanga ndava ya vandu ngati venava. ¹⁷ Chakaka nikuvajovela, mundu yoyoha mwanga upokela Unkosi wa Chapanga ngati mwana mdebe, yati iyingila lepi muunkosi wenuwo."

*Mkolo vindu vyamahele chilongosi**(Matei 19:16-30; Maluko 10:17-31)*

¹⁸ Mkolo vindu vyamahele mmonga Myawudi, amkotili Yesu, “Muwula mbwina, nikita wuli muni nipokela wumi wa magono goha?”

¹⁹ Yesu akamjovela, “Ndava kyani ukunikemela mbwina? Kawaka mweavimbwina nga Chapanga mwene. ²⁰ Uyimanya mihilu ya Chapanga, ukoto kukita ugoni na ukoto kukoma na ukoto kuyiva na ukoto kujova ga udese vakitila gabwina dadi na nyina waku.”

²¹ Mwene akajova, “Genago goha nigakamwili kutumbula uwana wangu.”

²² Yesu peayuwini, akamjovela, “Yikugana wakona kukita chindu chimonga, gulisa kila chindu cheuvi nachu, vapela vanguardu mashonga ago, ndi veve yati ukujivikila vindu vyaku kunani kwa Chapanga, kangu bwela unilandayi.” ²³ Nambu mundu mwenuyu peayuwini genago, akavya ngolongondi neju ndava avi na vindu vyamahele.

²⁴ Yesu peamuwene mundu mwenuyu avi ngolongondi akajova, “Yinonopa neju kwa vakolo vindu vyamahele kuyingila mu Unkosi wa Chapanga! ²⁵ Muni ziyuyuka kwa hinyama yeyikemiwa ngamiya kuholota palibowo la sindanu, kuliku mweavi na vindu vyamahele kuyingila Muunkosi wa Chapanga.”

²⁶ Vandu vevayuwini ago, vakakota, “Yani hinu, mweisanguliwa?”

²⁷ Yesu akayangula, “Gangahotoleka kwa vandu, kwa Chapanga gihotoleka.”

²⁸ Kangi Petili akamkota, “Na tete wuli? Tuvilekili vindu vyoha na kukulanda.”

²⁹ Yesu akavajovela, “Chakaka nikuvajovela, mundu yoyoha mwaileki nyumba amala mdala waki amala mlongo amala dadi na nyina waki amala vana vaki ndava ya unkosi wa Chapanga, ³⁰ Yati ipokela gamahele neju mulukumbi ulu lwa hinu, na wumi wa magono goha palusenje lwelubwela.”

*Yesu ilongela mala ya datu ndava ya kufwa na kuyuka kwaki**(Matei 20:17-19; Maluko 10:32-34)*

³¹ Yesu akavakemela kuchiyepela vawuliwa vaki kumi na vavili, na kuvajovela, “Myuwanila! Tihamba ku Yelusalemu na kila chindu chechiyandikiwi na vamkota wa Chapanga ndava ya Mwana wa Mundu yati chihengeka. ³² Muni alagotolewa kwa vandu vangali kuvya Vayawudi vene yati vakumvevesa na kumliga na kumuhunyila mata. ³³ Vene yati Vakumtova na michapilu na kumkoma, nambu paligono la datu yati iyuka.”

³⁴ Nambu vene vagamanyi lepi malovi genago hati padebe, lijambu lenilo lafiyiki kwa vene, ndi vagamanyili lepi geavajovili.

*Yesu akumlamisa ngalola myupaji**(Matei 20:29-34; Maluko 10:46-52)*

³⁵ Lukumbi Yesu peahegalili ku Yeliko, kwavi na mundu mmonga ngalola atamili pamuhana ya njila ayupayi. ³⁶ Peayuwini msambi wa vandu wipita akakota, “Chivii kyani?”

³⁷ Vakamjovela, “Yesu wa Nazaleti ipita.”

³⁸ Akajova kwa lwami luvaha, “Yesu, wa chiveleku cha Daudi unihengela lipyana!”

³⁹ Vandu vervalongolili vala vakamywangila aguna, nambu mwene akayonjokesa kujova kwa lwami luvaha, “Yesu wa chiveleku cha Daudi, unihengela lipyana!”

⁴⁰ Yesu akayima, akalagiza vandu vamleta palongolo yaki. Ngalola yula peahikili papipi, Yesu akamkota, ⁴¹ “Wigana nikukitila kyani?”

Ngalola akayangula, “Bambu, nihotola kulola kavili.”

⁴² Yesu akamjovela, “Lola! Kusadika kwaku kukulamisi.”

⁴³ Bahapo ngalola yula akalola, akamlanda Yesu kuni akumulumba Chapanga. Vandu voha pavagawene genago, vakumulumba Chapanga.

19*Yesu na Zakayo*

¹ Yesu payingili ku Yeliko, apitayi munjila za muji wenuwo. ² Pamuji wenuwo pavi mundu mmonga liina laki Zakayo, avi mkulu wa vatola kodi mwenuyu avi na vindu vyamahele. ³ Mwenuyu aganayi kumlola Yesu ndi yani, nambu ahotwili lepi ndava ya msambi wa vandu, na Zakayo avi mundu mhupi. ⁴ Hinu, akajumba kulongolo na kukwela mumkongo uvaha ndava amlolayi Yesu, muni Yesu apitayi njila yeniyi. ⁵ Yesu peahikili pandu penapo, akalola kunani na kumjovela Zakayo, “Huluka kanyata, muni lelu yati niwela munyumba yaku.”

⁶ Penapo Zakayo akahuluka pahi na kumpokalela Yesu kwa luheku. ⁷ Vandu voha pevaloli genago, vakatumbula kung'ung'uta na kujova, "Mundu uyu ahambili kutama kwa mundu mweakumbudila Chapanga!"

⁸ Nambu Zakayo akayima palongolo akamjovela Yesu, "Bambu Yuwanila! Yati nigava pagati vindu vyangu na kuvapela vanguardu na ngati natolili chindu cha mundu kwa kuchenjela, yati nimuwuyisila mala mcheche."

⁹ Yesu akamjovela, "Lelu usangula uyingili munyumba iyi, muni na mwenuyu mewa chiveleku cha Ibulahimu. ¹⁰ Muni Mwana wa Mundu abwelili kulonda na kusangula veviyagili."

Luhumu lwa Salafu za mashonga kumi
(*Matei 25:14-30*)

¹¹ Vandu vavi vakumuyuwaniila Yesu peavi papipi kuhika ku Yelusalemu vandu vaholalela Unkosi wa Chapanga uvi papipi kuhumila ndava genago Yesu avajovili luhumu wungi. ¹² Hinu akavajovela, kwavili na mundu mmonga wa lukolo lwa unkosi, mwaahambili kumulima wa kutali muni avikiwa unkosi na nkosi mkulu na kuwuya. ¹³ Akavakemela vatumisi vaki kumi, na kuvapela kila mundu mashonga salafu zeziwanangana na luhuna lwa lihengu la miyei yidatu, kila mmonga na kuvajovela, mhengela lihengu la kugula na kugulisa vindu mbaka peniwuyayi. ¹⁴ Nambu vandu va mulima wenuwo vamuhakalili mundu mwenuyo, ndi vatumili vajumbi vamulanda na kuhamba kujova, tigani lepi mundu uyu avyaa nkosi witu.

¹⁵ "Mundu mwenuyo agotoliwi unkosi wenuwo na kuwuya pamulima waki. Bahapo akalagiza vakemelewayi vavanda vevapewili mashonga vala, muni aganayi kumanya ngati kila mmonga ayonjokisi mashonga galinga. ¹⁶ Akabwela mvanda mtumbula akajova, 'Bambu, lilundu limonga la mashonga lewanipelili niyonjokisi malundu gangi kumi ga mashonga.' ¹⁷ Bambu yula akajova, 'Chabwina.' Veve wamtumisi mbwina! Ndava muni usadikiwi mumambu gadebe, 'Hinu yati nikuvika uvyu chilongosi mumiji kumi.' ¹⁸ Akagelekela mtumisi yungi akajova, 'Bambu lilundu la mashonga yewanipelili niyonjakisi malundu ga mashonga gangi mhanu.' ¹⁹ Bambu yula akamjovela, 'Na veve yati nikupela uvyu wa chilongosi mumiji mhanu.' "

²⁰ "Muhengaji yungi akabwela na kujova, 'Bambu, tola lishonga laku muni nakungili muchitambala na kuyifiya pabwina. ²¹ Ndava muni nakuyogwipi, muni veve wa mundu winonopa. Witola vindu vyangali vyaku nakubena pawangamija.' ²² Bambu yula akamjovela, 'Yati nikuhamula ndava ya malovi gaku veve mtumisi mhakau! Kumbi wamanyi hotohoto ngati nene ninonopa, ndava nitola vyangali kuvya vyangu na kubena panangamija. ²³ Ndava kyani wavikili lepi malundu ga mashonga gangu mubenki? Na nene nganitolili pamonga na chiyonjakesu peniwuya.' "

²⁴ "Akavajovela vevavi penapo, 'Mumnyagayi lilundu la lishonga lenilo, mukampela yula mweavi na malundu ga mashonga kumi.' ²⁵ Vene vakamjovela, 'Mwenuyo amali kupewa malundu ga mashonga kumi!' ²⁶ Bambu akavayangula, 'Nikuvajovela, mundu yoyoha mweavi na chindu yati ipewa na kuyonjokesewa. Nambu mweangali chindu. Hati cheavi nachu yati inyagiwa. ²⁷ Na hinu vamakoko vangu vevakunibela nikotoka kuvya nkosi wavi, muvaletayi penapa na muvahinja palongolo yangu!' "

Yesu iyingila ku Yelusalemu kwa luheku
(*Matei 21:1-11; Maluko 11:1-11; Yohani 12:12-19*)

²⁸ Yesu peamali kujova genago, akavalongolela kuhamba ku Yelusalemu. ²⁹ Peavili papipi kuhika ku Betifage na ku Betania papipi na chitumbi cha mikongo ya Mizeituni, avatumili vavili va vawuliwa vaki, ³⁰ na kuvajovela, "Muhamba muchijiji chechivii palongolo yinu, na pemwitumbula kuyingila muchijiji chenicho yati mulikolela mapapakasi wa punda akungiwi langatumbula kugega mundu. Muwopolayi, mubwela nalu apa. ³¹ Ngati mundu akuvakota, ndava kyani mukuliwopola lipunda? Mumjovela, 'Bambu akumgana.' "

³² Vevatumii wali vakahamba nakukolela ngati chavajoviwi na Yesu. ³³ Pevawopolayi punda mpakakasi, vakolo lipunda vakavakota, "Ndava kyani mukuliwopola lipunda mpapakasi ili?"

³⁴ Vakayangula, "Bambu akumgana." ³⁵ Ndi vampelakili Yesu. Kangi vakatola nyula na kumuyambatisa punda mpapakasi panani na kumtamisa Yesu panani yaki. ³⁶ Yesu ayendalili na lugendu kuni vandu vayendelela kumdandasila nyula zavi munjila.

³⁷ Paavi papipi kuhika ku Yelusalemu paluhelelu lwa chitumbi cha mikongo ya Mizeituni, msambi woha wa vandu na vawuliwa vaki vatumbwili kumlulutula kwa lwami luvaha na kumlumba Chapanga ndava ya mambu gaku goha gevagaweni,

³⁸ vakajova, “Amotisiwa Nkosi mweibwela kwa uhotola wa Bambu! Uteke uvyu kunani kwa Chapanga na Chapanga alumbiwa mweavi kunani!”

³⁹ Vafalisayu vangi vevavili mu msambi wula wa vandu vakamjovela Yesu, “Mwula, vagunisa vawuliwa vaku!”

⁴⁰ Yesu akavayangula, “Nikuvajovela, ngati venava vaguni, maganga haga yati giywanga.”

Yesu akauvembela muji wa Yelusalemu

⁴¹ Paavi papipi neju na kuulola muji wa Yelusalemu, akauvembela muji wenuwo, ⁴² akajova, “Ngati kuvya umanyili lelu mambu gegileta uteke! Nambu hinu gafiyiki pamihu gaku! ⁴³ Muni galabwela magono, penapo vamakoko vaku yati vakutindikila luwumba, yati vakuhaka na kukuhinya pandi zoha. ⁴⁴ Penapo yati vakutimbisula veve na vana vaku muluwumba wula, vakulekela lepi hati liganga limonga lelisigalila panani ya liganga lingi, ndava wamanyi lepi lukumbi Chapanga peakubweli kukusangula!”

Yesu ihamba mu Nyumba ya Chapanga

(Matei 21:12-17; Maluko 11:15-19; Yohani 2:13-22)

⁴⁵ Kangi Yesu akayingila mu Nyumba ya Chapanga, akutumbula kuvavinga vandu vevagulisana na kugula vindu, ⁴⁶ akajova, “Yiyandikiwi, ‘Nyumba yangu yati yivya nyumba ya kumyupila Chapanga.’ Nambu nyenye muhiyusi kuvya libokoselu la vanyagaji.”

⁴⁷ Ligonu kwa ligono Yesu avawulayi mu Nyumba ya Chapanga. Nambu Vakulu va Kuteta na vawula va malagizu na vachilongosi va vandu, valonda njila ya kumkoma, ⁴⁸ nambu vavi nakumanya cha kukita ndava vandu voha vagunili kumyuwanila.

20

Likotesi ndava uhotola wa Yesu

(Matei 21:23-27; Maluko 11:27-33)

¹ Ligonu limonga, Yesu peavi mukuwula vandu mu Nyumba ya Chapanga na kuvakokosela Lilovi la Bwina, vakulu va kuteta na vawula va malagizu ga Chapanga geampeli Musa na vagogo va Vayawudi, vamhambili. ² Vakajova, “Utijovelayi! Wikita mambu aga kwa uhotola gani?” Ndi yani mweakupelili uhotola wenuwo?

³ Yesu akavajovela, “Na nene yati nikuvakota likotesi, ⁴ wu, uhotola wa Yohani wa kubatiza, wahumili kwa Chapanga amala kwa vandu?”

⁵ Vakakotana vene kwa vene, “Tikajova wahumili kwa Chapanga, yati akutikota, ‘Ndava kyani mwamsadiki lepi?’ ⁶ Nambu tikajova wahumili kwa vandu, vandu voha yati vakutikoma na maganga, muni woha visadika kuvya Yohani avi mlota wa Chapanga.” ⁷ Vakamyangula, “Timmanyi lepi kwegahumili.”

⁸ Yesu akavajovela, “Na nene nikuvajovela lepi nikita mambu genago kwa uhotola wa yani.”

Luhumu lwa mgunda wa mizabibu na valimaji

(Matei 21:33-46; Maluko 12:1-12)

⁹ Yesu akayendelela kuvajovela luhumu ulu, “Mundu mmonga alimili mgunda wa mizabibu, avakodishi valimaji, kangi akahamba mulugendu mbaka mulima wa kutali, akatama kwenuko magono gamahele. ¹⁰ Lukumbi lwa kubena mizabibu mundu mwenuyo, amtumili mvanda waki akatola lilundu laki kuhuma ku mgunda. Nambu valimaji wa mumgunda wula vakamtova mvanda yula vakamvinga mawoko gawaka. ¹¹ Mcolo mgunda amtumili kavili mvanda yungi, nambu vene mewawa vakamtova na kumlila na kumvinga mawoko gawaka. ¹² Kangi akamutuma mvanda wa datu, mwenuyo ndi vakamulemasa na kumtaga kuvala. ¹³ Mcolo mgunda yula akahololela, ‘Yati nikita kyani? Yati nikumtuma mwana vangu ngayuyoyo wa chiganu, manya mwenuyo yati vakumtopesa. ¹⁴ Nambu valimaji vala, pevamuweni, vakajovesana, mwenuyo ndi mhali waki. Hinu timkomayi muni uhalu waki uvyu witu!’ ¹⁵ Ndi, vakamuwusa kuvala ya mgunda wula wa mizabibu, vakamukoma.”

Yesu akavakota, “Mcolo mgunda yula yati akuvakita kyani valimaji vala?”

¹⁶ “Yati ibwela kuvakoma valimaji venavo, na kuvapela vangi mgunda wenuwo.” Vandu pevayuwini genago, vakajova, “Lepi! Gakotoka kuhumila hati padebe.”

¹⁷ Nambu Yesu akavalolokesa na kuvakota. Mayandika Gamsopi aga mana yaki kyani? Liganga levabeli vajengaji,

hinu ndi liganga likulu la kutumbula pakujenga.

¹⁸ Mundu yoyoha akagwilila panani ya liganga lenilo yati idenyekana hipandi hipandi, na liganga lenilo lakamgwilila mundu yoyoha ndi likumuyaga nyiminyimi.

*Likotesi ndava ya kumpela kodi Kaisali
(Matei 22:15-22; Maluko 12:13-17)*

¹⁹ Vawula va Malagizu na vakulu va kuteta vamanyili kuvya luhumu lwenuwo uku-vavala vene, ndi vaganayi kumkamula bahapo, nambu vayogwipi vandu. ²⁰ Vamlandili cha papipi. Kangi vakavatuma vamang'omesi, vevajidekisi vandu vabwina muni vamyonja kwa malovi gaki, vakitili genago muni vahotola kumkamula na kumgotola muuhotola wa mkulu wa mkowa. ²¹ Vamang'omesi vala vakamjovela, "Muwula timanyili kuvya wijova na wiwula mambu gachakaka, wala nakumlola mundu pamihu ndi wiwula uchakaka munjila ya Chapanga. ²² Ndi utijovela, wu! Chabwina amala, lepi tete kulipa kodi kwa nkosi wa ku Loma?"

²³ Nambu Yesu amanyili likoka lavi, akavajovela, ²⁴ "Munilangisa salafu ya lishonga. Wu, pamihu na liina ndi vya yani?"

Vakamyangula, "Vya nkosi wa ku Loma."

²⁵ Yesu akavajovela, "Hinu mumpela nkosi wa ku Loma vyaki nkosi wa ku Loma na mumpela Chapanga vyaki Chapanga."

²⁶ Vahotwili lepi kumyonjola hati kwa lilovi limonga palongolo ya vandu, vakakangasa kwa mayangula gaki vakaguna.

*Likotesi ndava ya kuyuka kwa vevafwili
(Matei 22:23-33; Maluko 12:18-27)*

²⁷ Kangi Vasadukayu, vevijova kuvya vevafwili viyuka lepi, vakambwelela Yesu, vakajova, ²⁸ "Muwula, Musa atiyandikili ngati mlongo mundu afwili na amlekili mdala waki changali vana, yikumgana mhaja waki amhalayi lipwela mwenuyo, muni ambabakisila vana mlongo waki. ²⁹ Hinu, kwavili na valongo saba va lukolo lumonga. Mhaja wavi agegili mdala, afwili changaleka mwana. ³⁰ Mbena waki yula akamhala lipwela, mwene mewa afwili changali mwana, ³¹ hati mbena waki wa datu akamhala, mambu gakavya galagala voha saba vafwili, changali kuvelekisa vana. ³² Pamwishu, mdala yula afwili. ³³ Wu, palukumbi lwa vevafwili kuyukiswa, mdala yula alavya mdala wa yani? Muni agegiwi na voha saba."

³⁴ Yesu akayangula, "Vandu va lusenje lwa hinu vigege na kugegewa, ³⁵ Nambu vala vevahaguliwi na veviganikiwa kupewa wumi wa mulima wula, na kuyukiswa kula kuhuma kwa vevafwili, vigege lepi amala kugegewa. ³⁶ Chakaka wifwa lepi kavili ndava viwanangana na vमितुमु va kunani kwa Chapanga, ndi vana vaki Chapanga, ndava ya kuyukiswa kwavi. ³⁷ Hati, Musa atilangisi njwe, kuvya vevafwili yati viyukiswa, mu Mayandiku Gamsopi. Pamihu ga padahi pepiyaka motu, akumuluwula Bambu Chapanga ngati Chapanga wa Ibulahimu na Chapanga wa Izaki na Chapanga wa Yakobo. ³⁸ Mwene, lepi Chapanga wa vevafwili nambu kwa vamumi, ndava muni kwa mwene voha vilama."

³⁹ Vawula va malagizu vangi va Musa vakajova, "Muwula, uvayangwili hotohoto!"
⁴⁰ Vandu vala vayogwipi kumkota kavili makotesi gangi.

*Likotesi ndava ya chiveleku cha Daudi
(Matei 22:41-46; Maluko 12:35-37)*

⁴¹ Yesu akavakota, vandu vijova wuli, Kilisitu Msangula ndi mwana wa chiveleku cha Daudi? ⁴² Muni Daudi mwene ajovili muchitabu cha Zabuli, Bambu, amjovili Bambu wangu, Tama muchiwoko changu cha kulyela

⁴³ hati nivavika makoko vaku pahi pa magendelu gaku.

⁴⁴ Ngati Daudi akumkemela mwene, Bambu, hinu yihotoleka wuli, kuvya mwana waki?

*Yesu akavajovela vandu vajiyanjalila na vawula va malagizu ga Musa
(Matei 23:1-36; Maluko 12:38-40)*

⁴⁵ Yesu avajovili vawuliwa vaki palongolo ya vandu voha, ⁴⁶ "Mujiyanjalila na vawula va Malagizu ga Chapanga geampeli Musa, vevigana kugendagenda kuni vawalili magwanda gatali. Vigana kujambuswa chakufugwamila pandu pakugulisila vindu, kutama muvigoda vya kulongolo mu nyumba za kukonganekela Vayawudi, kutama muvigoda vya kulongolo ku mselebuko. ⁴⁷ Vinyaga nyumba za vapwela kwa kuchenjela, na viyupa kwa Chapanga lukumbi lutali, muni valolekanayi na vandu kuvya abwina. Yati vihamuliwa neju kuliku vangi!"

21

*Luteta lwa lipwela
(Maluko 12:41-44)*

¹ Yesu pealolokesa takataka, avawene vandu vevana vindu vyamahele chevisopa luteta muchijomela cha Nyumba ya Chapanga. ² Mewa amuwene lipwela mngangu isopa mashonga sendi zivili. ³ Akajova, "Chakaka nikuvajovela, uyu lipwela mngangu asopili neju kuliku voha. ⁴ Muni, vangi voha vasopili luteta, muvindu vyavi vyeviyonjokisi, nambu mau uyu pamonga na ungangungu waki asopili chindu cheavi nachu ndava ya wumi waki."

Yesu ijova kugwisiwa kwa Nyumba ya Chapanga

(Matei 24:1-2; Maluko 13:1-2)

⁵ Vandu vangi valongelelayi malovi ga kuyivala Nyumba ya Chapanga, cheyinyambwisi bwina kwa maganga ga mashonga gamahele, na luteta zezasopiwi kwa Chapanga kangi Yesu akajova. ⁶ "Goha aga gemkugawona galabwela magono kawaka hati liganga limonga lelisigalila panani ya liganga lingi, kila chindu yati chidenyekana."

Ng'ani na mang'ahiso

(Matei 24:3-14; Maluko 13:3-13)

⁷ Ndi vakamkota, "Muwula mambu, genago yati gihumila ndali? Hinu ulangisu woki weulangisa papipi pagihumila mambu genago?"

⁸ Yesu akavayangula, "Mujiyangalilayi, mkoto kukongiwa muni vamahele yati vibwela na kulihengela liina langu. Kuni kila mmonga yati ijova kuvya 'Mwene ndi Kilisitu msangula!' 'Lukumbi luhikili!' Nambu nyenye mkoto kuvalanda. ⁹ Hinu, pamwiyuwana malovi ga ngondo na mng'anamukanu nakuyogopa, muni yiganikwa genago gahumila hoti, nambu pamwishu wene wakona."

¹⁰ Kangi akayendelela kujova, "Vandu va mulima umonga yati witovana na vandu va mulima wungi, na unkosi umonga yati utovana na unkosi wungi." ¹¹ Kila pandu yati pivya na mindendemo yivaha ya ndima na njala na matamu ga kukangasa na kuyogofya, na ulangisu ukulu kuhumila kunani kuliundi. ¹² Nambu, kwakona kuhumila genago goha, yati vakuvakamula na vakuvang'aha na kuvapeleka munyumba za kukonganelela Vayawudi na kuvakunga muchifungu, yati vakuvapeleka kwa vankosi na vachilongosi, ndava ya liina langu, ¹³ muhotola kujova kwa vene. ¹⁴ Mkangamala mumitima yinu, mkoto kuholela kwakona, wuli mukujikengelela, ¹⁵ Ndava namwene yati nikuvapela malovi ga luhala, hati makoko winu yati nakuhotola kukangamala amala kuvabelela. ¹⁶ Vadadi na Vanyina vinu, valongo na vandu va lukolo lwinu na vankosi vinu, yati vakuvang'anamukila nyenye, vangi pagati yinu yati mwikomiwa. ¹⁷ Vandu voha yati vakuvahakalila nyenye ndava yangu. ¹⁸ Nambu, hati luyunju lumonga wa mumitu yinu lwiyyaga lepi. ¹⁹ Msindimala, kwa kusindimala kwinu, yati mwisangula wumi winu.

Yesu ijova ndava ya kugwiswa kwa Yelusalemu

(Matei 24:15-21; Maluko 13:14-19)

²⁰ Nambu, "Pemwilola chikundi cha manjolinjoli chiutindili muji wa Yelusalemu, mumanya kuvya lusenje lwa kudenyeke kwaki luhikili. ²¹ Hinu, vevavi ku Yudea vajumbalila kuchitumbi na vevavi kumuji vawuka na vevavi kungunda vala vakotoka kuwuya kumuji. ²² Ndava magono ago ndi magono ga Chapanga kuvabuna vandu vaki, muni kukita mambu goha gegayandikwi mu Mayandiku Gamsopi gahengeka. ²³ Valachikolela vadala vana ndumbu na vevinyongesa magono genago! Muni yati kwiva na mang'ahiso gamahele mu mulima na ligoga la Chapanga likuvabwelela vandu va mulima wa Vayawudi. ²⁴ Vangi vikomiwa kwa upanga, vangi vitoliwa na kupechenganwa mumilima yoha, muji wa Yelusalemu yati wilongoswa na vandu vangali Vayawudi, mbaka mwishu wa ulongosi wavi."

Kubwela kwa Mwana wa Mundu

(Matei 24:29-31; Maluko 13:24-27)

²⁵ "Yati kwivya na ulangisu mulilanga na mwehi na ndondo. Na vandu pamulima yati vivagaya ndava ya wogohi wa kubuma kwa luyuga lwa nyanja. ²⁶ Vandu yati vihinduka ndava ya wogohi, pevilo la mambu gegakuukolela mulima, muni vindu vyoha vya kulihundi lilanga na mwehi na ndondo na vingi vyoha yati vinyugusika. ²⁷ Kangi, yati vamlola Mwana wa Mundu ibwela mulihundi, ana makakala na ukulu wamahele. ²⁸ Lukumbi mambu genago pagitumbula kuhumila, myimayi mkangamala, muni kugomboka kwinu kuhegalili."

Luhumu wa mkongo wa mtini

(Matei 24:32-35; Maluko 13:28-31)

²⁹ Kangi akavajovela luhumu, "Mlola mkongo wa mtini na mikongo yingi yoha. ³⁰ Pemwilola yitumbula kumela mahamba, mwavene mwimanya kuvya lusenje lwa

fula luhegelili. ³¹ Mewawa, pamwilola mambu genago gihengeka yati mwimanya kuvya Unkosi wa Chapanga uvi papipi.

³² Chakaka nikuvajovela, chiveleku ichi cha hinu chipita lepi kwakona genago goha kuhengeka. ³³ Kunani kwa Chapanga na pamulima yati ziwuka, nambu malovi gangu katu gipita lepi.”

Mujiyangalila

³⁴ “Mujiyangalilayi! Mitima yinu yikotoka kutopelwa, kwa mambu ga kugala na uhutulu na mang’ahiso ga mulima uwu. Muni ligono lenilo likuvabwelela chigafula. ³⁵ Muni yikuvabwelela ngati likoka vandu voha vevitama pamulima poha. ³⁶ Hinu muvyamihu, na muyupayi kwa Chapanga lukumbi lwoha muni muhotola mpata makakala ga kuyepa mambu genago goha pegihumila, na kuyima palongolo ya Mwana wa Mundu.”

³⁷ Kila ligono muhi magono ago, Yesu avi mukuwula vandu mu Nyumba ya Chapanga, nambu kilu ahambayi kuchitumbi cha mizeituni na kutama kwenuko. ³⁸ Na vandu voha vayumwiki lukela hambakucha kuhamba pa Nyumba ya Chapanga, vapata kumyuwanila Yesu.

22

Mpangu wa kumkoma Yesu

(*Matei 26:1-5; Maluko 14:1-2; Yohani 11:45-53*)

¹ Mselebuko wa mabumunda gangali ngemeku, wewikemiwa Pasaka yavi papipi. ² Vakulu va kuteta na vawula va malagizu ga Musa vakavya mukulonda njila ya kumkoma Yesu, nambu vavayogwipi vandu.

Yuda iyidikila kumng’anamukila Yesu

(*Matei 26:14-16; Maluko 14:10-11*)

³ Setani akamyngila Yuda mweikemelewa Isikalioti, mmonga pagati ya vamitumi vala kumi na vavili. ⁴ Yuda akahamba, kulongela na vakulu va kuteta na vakulu va valonda va Nyumba ya Chapanga, ndava ya kuvagotolela Yesu. ⁵ Vene vakaheka na vakayidakila kumpela mashonga. ⁶ Yuda akayidakila, ndi alonda fwasi ya bwina ya kumgotola Yesu chngali msambi wa vandu kumanya.

Kutendelekele chakulya cha Pasaka

(*Matei 26:17-25; Maluko 14:12-21; Yohani 13:21-30*)

⁷ Ligono la mabumunda gangasopewa ngemeku likahika. Lenilo ndi ligono la kuhinjwa mwana limbelele wa Pasaka. ⁸ Yesu akavatuma Petili na Yohani, avajovili “Mhamba mkatendekelayi chakulya cha Pasaka.”

⁹ Vene vakamkota, “Wigana tikutendekelayi koki?”

¹⁰ Yesu akavajovela, “Myuwanila! Pamwiyngila kumuji yati mwikonganeka na mgosi mweagegili chihulu cha manji. Mumlanda mbaka munyumba yeiyngila. ¹¹ Mumjovela mkolo nyumba, ‘Muwula akukota, chivii koki chumba nilyayi chakulya cha Pasaka pamonga na vawuliwa vangu?’ ¹² Hinu mkolo nyumba yati akuvalangisa chumba chivaha cha kugolofa chechivikiwi kila chindu. Hinu mtendelekeha chakulya mwenumo.”

¹³ Vakahamba, vakakolela kila chindu chivili ngati Yesu cheavajovili, ndi vakaten-delekele chakulya cha Pasaka.

Yesu ilya chakulya cha Pasaka

(*Matei 26:26-30; Maluko 14:22-26; 1 Vakolinto 11:23-25*)

¹⁴ Lukumbi palwahikili, Yesu akatama kulya chakulya pamonga na vamitumi vaki. ¹⁵ Akavajovela, “Ninogili neju kulya chakulya cha Pasaka yenipi pamonga na nyenye, kwakona kung’aiswa kwangu. ¹⁶ Muni nikuvajovela, yati nilya lepi kavili Pasaka mbaka penapo payikamilika Muunkosi wa Chapanga.”

¹⁷ Kangi Yesu akatola chikombi, akamsengusa Chapanga akajova, “Mtola, mpelanayi mwavoha, ¹⁸ Muni nikuvajovela, kuhumila hinu ninywa lepi kavili divayi mbaka Unkosi wa Chapanga peubwela.”

¹⁹ Mewawa akatola libumunda, akamsengusa Chapanga, akayimetula, akavapela akajova, “Yeniyi ndi higa yangu yemwipewa nyenye. Muni munikumbukayi nene.” ²⁰ Akakita mewawa na chikombi peamali kulya, akajova, “Chikombi ichi ndi lilaganu la mupya yeyilangiswa na ngasi yangu na yeyiyitika ndava yinu.”

²¹ “Nambu, mlola! Mweaking’namukila avi bahapa pachakulya pamonga na nene. ²² Chakaka Mwana wa Mundu ihamba kukomiwa, ngati cheaganili Chapanga, nambu alachikolela mundu yula mweamng’anamukila.”

²³ Penapo vakatumbula kukotana vene kwa vene yani pagati yavi mwaihenga lijambu lenili.

Mhutanu ndava ya yani mkulu

²⁴ Vamitumi wa Yesu vakatumbula kuhutana kumvala yani mweihololewa kuvya mkulu kuliku vangi. ²⁵ Yesu akavajovela, “Vankosi va milima vakuvalongosa vandu kwa makakala, na vachilongosi vakujikemela kuvya ‘Vankosi va vandu.’ ²⁶ Nambu yikoto kuvya chenichi pagati yinu, mweavimkulu pagati yinu yikumgana kuvya ngati mdebe, na mweavi chilongosi yikumgana kuvya ngati mtumisi. ²⁷ Muni, ndi yani mweavi mkulu, mweitamama pameza kulya chakulya, amala yula mweitumikila? Chakaka ndi yula mweitamama pameza kulya chakulya! Pamonga na genago, nambu nene nivii pagati yinu ngati muhengahaji.”

²⁸ “Nyenye ndi mwemwasigalili na nene lukumbi lwoha lwa mang’ahiso gangu, ²⁹ ngati, Dadi cheanigotolili nene uhotola wa kulongosa, mewawa na nene nikuvagotolela nyenye, uhotola wenuwo. ³⁰ Hinu, yati mwinywa na kulya pameza yangu muunkosi wangu na kutama muvigoda vya Unkosi na kuhamula makabila kumi na gavili ga Isilaeli.”

Yesu ilotela ngati Petili yati akumbela

(Matei 26:31-35; Maluko 14:27-31; Yohani 13:36-38)

³¹ “Yesu akajova, Simoni, Simoni! Yuwanila! Setani ayupili luwusa kwa Chapanga lwa kuvalinga nyenye kulola ngati muyendelela kuvya vamsadika. ³² Nambu nene nikukuyupila veve muni kusadika kwaku kukotoka kupungula. Na veve peukuvawuyila vakangamalisa valongo vaku.”

³³ Ndi Petili akayangula, “Bambu, nene nijitendekili kuhamba na veve muchifungu amala kufwa pamonga na veve.”

³⁴ Nambu Yesu akajova, “Nikukujovela Petili, kwakona lijogolo langavika lelu yati ukunibela mala zidatu.”

Chihaku cha mashonga na lihaku na upanga

³⁵ Kangi, Yesu akavakota vawuliwa vaki, “Panakavatumili changali chihaku cha mashonga amala lihaku amala champali za munjila mwapungukiwi na chindu?”

Vakamyangula, “Lepi.”

³⁶ Yesu akavajovela, “Nambu hinu mundu mweavi na chihaku cha mashonga agega na mweavi na lihaku mewawa. Na yoyoha angali upanga agulisa likoti laki na akagala umonga. ³⁷ Yiyandikwi mu Mayandiku Gamsopi, ‘Avalangiwi kuvya mmonga pagati ya vandu vanyagaji,’ Nikuvajovela naha, Mayandiku giganikiwa gatimila ndava yangu, ndava muni wumi wangu wihika pamwishu.”

³⁸ Vawuliwa vakajova, “Bambu, lola, penapa zivii panga zivili.”
Akavajovela, “Tigaleki!”

Yesu akumuyupa Chapanga ku Chitumbi cha Mizeituni

(Matei 26:36-46; Maluko 14:32-42)

³⁹ Yesu akawuka ngati chayavili mvelu waki, akahamba kuchitumbi cha Mizeituni vawuliwa vaki vakamlanda. ⁴⁰ Pehahikili pandu pala akavajovela vawuliwa vaki, “Muyupayi, mukoto kuyingila mukulingiwa.”

⁴¹ Kangi mwene akavaleka, akahamba utali wa mundu kujugumila liganga, akafugama, akayupa. ⁴² Akajova, “Dadi, ngati wigana uniwusila chikombi ichi cha mang’ahiso, nambu lepi chiganu changu, ndi chewigana wamwene.” ⁴³ Kangi, Mtumu wa kunani kwa Chapanga akahumila akamkamamalisa. ⁴⁴ Hinu peavi mulipyanda, akamuyupa Chapanga neju, na lihuki ngati matonji ga ngasi, gamhulwili pahi.

⁴⁵ Peamali kuyupa, akayima kuvawuyila vawuliwa vaki akavakolela vagonili, ndava vavi ngolongondi. ⁴⁶ Yesu akavajovela, “Ndava kyani mwigona? Muyumuka muyupa, mkoto kuyingila mukulingiwa.”

Kukamuliwa kwa Yesu

(Matei 26:47-56; Maluko 14:43-50; Yohani 18:3-11)

⁴⁷ Peavi akona ilongela, msambi wa vandu ukabwela kuni ulongoswa na Yuda mmonga wa vawuliwa kumi na vavili. Yuda akamhegelela Yesu na kumjambusa cha kumkumbatila. ⁴⁸ Nambu Yesu akamajovela, “Yuda! Wu, ukumng’anamukila Mwana wa Mundu kwa jambusa ya kumkumbatila?”

⁴⁹ Vawuliwa vala pavachiwene chechihumila vakakota, "Bambu, tivadumula na panga zitu?" ⁵⁰ Ndi mmonga pagati yavi akamtova mvanda wa Mteta Mkulu wa Chapanga, akamdumula likutu la upandi wa kulyela.

⁵¹ Nambu Yesu akajova, "Mleka! Yikoli." Akampamisa likutu la mundu yula, akamlamisa.

⁵² Kangi Yesu akavajovela, vakulu va vakulu va kuteta na vakulu va valonda va Nyumba ya Chapanga na vagono vevabweli kumkamula, "Wu, mbweli na mapanga na vibonga kunikamula ngati nene namnyagaji?" ⁵³ Penavi pamonga na nyenye magono goha Munyumba ya Chapanga mwanikamwili lepi. Nambu ulu ndi lukumbi lwinu, lukumbi lwa uchilongosi wa chitita."

Petili akumbela Yesu

(Matei 26:57-58, 69-75; Maluko 14:53-54, 66-72; Yohani 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Vakamkamula Yesu, na kumtola, kuhamba nayu kunyumba ya Mteta Mkulu wa Chapanga. Petili amlandili cha kutali. ⁵⁵ Vakakosa motu pagati ya luanja lwa nyumba vakatama pamonga, na Petili avili pagati yavi. ⁵⁶ Muhengaji mmonga mdala peamuwene Petili atamili papipi na motu, akamlolokesa akajova, "Mundu uyu mewawa avi pamonga na Yesu."

⁵⁷ Nambu petili akabela akajova, "Mdala veve! Nene nimmanyili lepi."

⁵⁸ Mwanakandahi, mundu yungi amuweni Petili, akajova "Veve wa mmonga wavi."

Nambu Petili akayangula "Bambu veve, lepi nene!"

⁵⁹ Ngati lukumbi lwa saa yimonga palongolo, mundu yungi akajova, "Chakaka na mundu uyu avi pamonga na Yesu, ndava mwenyu mewa Mgalilaya."

⁶⁰ Nambu Petili akajova, "Bambu veve, nichimanyili lepi chewijova!"

Bahapo peavi akona ilongela lijogolo likavika. ⁶¹ Bambu akamng'anamuka na kumlola Petili, ndi Petili agakumbwiki geajoviwi na Bambu gala, "Lelu kilu kwakona lijogolo kuvika yati ukunibela mala yidatu." ⁶² Penapo Petili akahuma kuvala akavemba neju.

Kumvevesa na kumtova Yesu

(Matei 26:67-68; Maluko 14:65)

⁶³ Vandu vevamyangalila Yesu vala, vakamtova na kumvevesa. ⁶⁴ Vakamgubika mihu na chitambala, vakavya kumkota, lotelayi yani mwaakutovili? ⁶⁵ Vakamjovela malovi ga mahele ga maligu.

Yesu vakumpeleka pa libanji likulu la Chiyawudi

(Matei 26:59-66; Maluko 14:55-64; Yohani 18:19-24)

⁶⁶ Kwapachili, vagono va mulima na vakulu va kuteta na vawula va malagizu ga Musa, vakonganiki pamonga, vakamtola Yesu vakumpeleka mulibanji lavi likulu la Vayawudi.

⁶⁷ Vene vakamjovela "Utijovela! Wu, veve ndi Kilisitu Msangula?"

Nambu Yesu akayangula, "Hati ngati nivajovili, yati mwisadika lepi, ⁶⁸ Na ngati nivakotili nyenye, yati nakuniyangula. ⁶⁹ Nambu kutumbula hinu, Mwana wa Mundu yati itama upandi wa kulyela wa Chapanga ana makakala."

⁷⁰ Voha vakamkota, "Ndi, veve Mwana wa Chapanga?"

Mwene akayangula, "Mwaveni ndi mujovili kuvya ndi nene."

⁷¹ Kangi vakajova, "Hinu, tigana lepi ujova wungi ndava yaki? Tavete timyuwini chejova mumlomo waki mwene."

23

Yesu ipelekwa palongolo ya Pilatu

(Matei 27:1-2, 11-14; Maluko 15:1-5; Yohani 18:28-38)

¹ Msambi wa vandu voha vevakonganiki pala, vakayima na kumpeleka Yesu palongolo ya Pilatu, ² Vakatumtula kumtakila vakajova, "Tamkolili mundu uyu avayaganisa vandu vitu na kavili akuvabesa vandu vakotoka kumpela kodi nkosi wa ku Loma na kujikemela ati mwene ndi Kilisitu Msangula Nkosi."

³ Pilatu akamkota Yesu, "Veve ndi Nkosi wa Vayawudi?"

Yesu akamyangula, "Veve wamwene ndi ujovili, veve Nkosi wa Vayawudi."

⁴ Pilatu akavajovela vakulu va kuteta na msambi wa vandu, "Nakuchiwona chindu cheabudili mundu uyu."

⁵ Nambu vene vakajova chinganga, "Akuvakulukisa vandu kwa mawuliwu gaki mumulima woha wa Yudea, atumbwili ku Galilaya na hinu avi penapa."

Yesu vakumpeleka kwa Helodi

⁶ Pilatu peayuwini genago, akakota, “Wu, mundu uyu ndi mkolonjinji wa ku Galilaya?” ⁷ Peamanyili Yesu ihuma mumulima wewilongoswa na Helodi, ndi ampeliki kwa Helodi muni lukumbi lwenulo mewa avi ku Yelusalemu. ⁸ Helodi akavya na luheku neju peamuweni Yesu. Muni amali kuyuwana mambu ga Yesu, ndi magono gamahela anogelayi kumlola Yesu cheikita gachinamnti. ⁹ Helodi amkotili Yesu makotesi gamahela, nambu Yesu nakumyangula chindu. ¹⁰ Vakulu va kuteta na vawula va malagizu ga Chapanga geampeli Musa vakayima kulongolo na kumtakila chinganganga. ¹¹ Helodi pamonga na vamanjolinjoli vaki vakampeli soni Yesu na kumvevesa, kangi vakamuwalika ligwanda la unkosi na kumuwyisa kwa Pilatu. ¹² Magono gamumbele Helodi na Pilatu vatamanila cha umakoko, nambu kutumbula ligono lenilo vakavya vankosi.

Yesu ihamuliwa lifwa

(Matei 27:15-26; Maluko 15:6-15; Yohani 18:39-19:16)

¹³ Pilatu akavakemele pamonga, Vamteta vakulu na vachilongosi va Chiyawudi na vandu, ¹⁴ akavajovela, “Mumletili mundu uyu mwijova akuvayaganisa vandu. Hinu myuwanila! Nimali kulola muhalu uwu palongolo yinu kawaka chindu cheabudili mu mambu goha gemumtakili. ¹⁵ Lepi nene ndu, nambu hati Helodi mewa, amuwuyisi kavili, ndava kawaka chindu cheabudili cheachiwene, kwa mundu uyu hati ahamuliwa lifwa. ¹⁶ Yati nilagazila atovewa michapilu ya miinga, na kumulekekesa. ¹⁷ Mselebuko wa Pasaka, Pilatu yamganili kuvadindulila mundu mmonga kuhuma muchifungu.”

¹⁸ Nambu voha vakaywanga, “Mkoma mundu uyu! Utidindulilayi Balaba!” ¹⁹ Balaba asopiwi muchifungu ndava ya kukulukisa vandu muchitutu na muchitutu chenicho mundu mmonga akomiwi.

²⁰ Pilatu aganili kumulekekesa Yesu, ndi akalongela nawu kavili vandu vevamtakili Yesu. ²¹ Nambu vene vakaywanga vakajova, “Mvambayi pamsalaba, mvambayi pamsalaba!”

²² Pilatu akavajovela mala ya datu, “Chindu gani cheabudili mundu uyu? Nichiwona lepi chindu cheabudili hati ahamuliwa kukomiwa! Nene yati nilagiza atovewayi michapilu na kumulekekesa.”

²³ Nambu vene vakayonjokesa kuywanga neju, Yesu yiganikwa avambiwai pamsalaba, lwami zavi pamwishu zayuwaniki. ²⁴ Hinu, Pilatu akahamula gahengeka. ²⁵ Akamulekekesa kuhuma muchifungu yula mweakulingiwi ndava ya kuvya pamonga na vandu muchitutu na kukoma mundu mmonga, ndi akamgotola Yesu vamukita ngati chevigana.

Yesu vakumvamba pamsalaba

(Matei 27:32-44; Maluko 15:21-32; Yohani 19:17-27)

²⁶ Pevavi mukupeleka, vakakonganeka na mundu mmonga liina laki Simoni mkolonjinji wa Kulene, mweahumayi kumgunda waki, ndi vakamkamula na kumgegesa msalaba wula mumbele ya Yesu.

²⁷ Vandu msambi kwa msambi, wamulandili, pagati yavi vavi vadala vevamuvembelayi Yesu ndava ya lipyanda. ²⁸ Yesu akavang'anamukila, akajova, “Vamawu va Yelusalemu! Mkoto kunivembela nene, nambu mujivembela mwavene na vana vinu. ²⁹ Muni chakaka walabwela lukumbi, yati mwijova, ‘Mbanga yavi vadala, vangali vana na vangavaleke, amala vanganyong'esa vana!’ ³⁰ Lukumbi lwenulo, yati vandu vakuvijovela vidunda, mutigwilila na tudunda, ‘Mutigubika!’ ³¹ Ngati vandu vakunikitila nene chenicho mwenivili ngati mkongo uvisi, yati yivya wuli kwa nyenye mwemuviti ngati mkongo uyumu?”

³² Mewa vavatoli vandu vangi vavili vanyagaji vavapeliki, kukomiwa pamonga na Yesu. ³³ Pavahikili pandu pepikemelawa, “Libangu la Mutu,” Ndi vakumvamba Yesu pamsalaba pamonga na vanyagaji vavili vala mmonga upandi waki wa kulyela na yungi upandi wa kumangeya. ³⁴ Yesu akajova, “Dadi, valekekesa, muni nakumanya chevikita.”

Kangi, vakagavana nyula zaki kwa kuhagula kwa gudugudu. ³⁵ Vandu vayimili kulolokesa kuni vakulu va Vayawudi chevamvevisi vijova, “Avasangwili vangi, hinu ajisangula mwene ngati mwene ndi Kilisitu mwehaguliwi na Chapanga!”

³⁶ Manjolinjoli mewa vamvevisi, vamhambili Yesu na kumpela divayi yivavanu, ³⁷ Vakumjovela, “Ngati chakaka veve ndi Nkosi wa Vayawudi, ujisangula wamwene!”

³⁸ Panani ya msalaba vavikili chibawu chechayandikiwi, “Mwenuyu ndi Nkosi wa Vayawudi.”

³⁹ Mmonga wa vanyagaji vala vevavambiwi pamsalaba akamliga Yesu, akajova “Wu, lepi chakaka kuvya veve ndi Kilisitu Msangula? Jisangula wamwene, utisangula na tete!”

⁴⁰ Nambu mnyagaji yungi yula, akamuywangila muyaki akamjovela, “Veve ukumuyogopa lepi Chapanga hati padebe? Veve uhamuliwi mewawa. ⁴¹ Veve na nene yikutigana tihamuliwa ndava ya kunyaga kwitu. Nambu mundu uyu kawaka hati chimonga cheabudili.” ⁴² Kangi akamjovela Yesu, “Veve Yesu! Ukoto kunikosiwa peuyingila Munkosi waku!”

⁴³ Yesu akamyangula, “Chakaka nikujobela lelu yati tivya na nene kupaladiso.”

Yesu ifwa pamsalaba

(Matei 27:45-56; Maluko 15:33-41; Yohani 19:28-30)

⁴⁴ Kutumbula saa sita muhi, chitita chikagubika mulima wo ha mbaka saa tisa, ⁴⁵ na lilanga likakotoka kulangasa na lipazia lelakovikwi mu Nyumba ya Chapanga likapapuka vipandi vivili. ⁴⁶ Yesu akavemba kwa lwami luvaha, “Dadi! Mumawoko gaku nigotola mpungu wangu!” Akadumuka mpungu.

⁴⁷ Mkulu wa manjolinjoli yula peagawene gegahumalili, akamulumba Chapanga akajova, “Chakaka mundu uyu avi mbwina!”

⁴⁸ Na vandu voha vevakonganiki penapo ndava ya lijambu lenilo pavagawene gegahumalili gala, vakawuya kunyumba zavi, kuni vakujitova nganga cha ngolongondi. ⁴⁹ Vankosi vaki voha pamonga na vadala vealongosini nawu kuhuma ku Galilaya, vayimili cha kutali kulola mambu genago.

Higa ya Yesu vakuyivika multinda

(Matei 27:57-61; Maluko 15:42-47; Yohani 19:38-42)

⁵⁰ Kwavi na mundu mmonga liina laki Yosefu, avi mmonga wa vachilongosi wa libanji likulu la Vayawudi. Avi mundu mbwina na kukita geigana Chapanga, ⁵¹ mwene nakuyidakilana gevapangili na kugakita vachilongosi vayaki va libanji likulu la Vayawudi. Yosefu avi mkolonjinji wa Alimatei, ndi avi mukulindila kubwela kwa Unkosi wa Chapanga. ⁵² Mundu mwenuyo akahamba kwa Pilatu kumuyupa atola higa ya Yesu. ⁵³ Akayihulusa higa kuhuma pamsalaba, akayitindisila nyula ya msopi na kuvika multinda lelahongoliwi pamhana ya litalau, lavi langavikiwa mundu. ⁵⁴ Lavi ligono la kutendelekeha, Ligono la Kupumulila ndi latumbukana.

⁵⁵ Vadala vealongosini na Yesu kuhuma ku Galilaya vakamulanda Yosefu na kuliwona litinda na higa ya Yesu cheuvikiwi. ⁵⁶ Kangi vakawuya kunyumba, vakatendelekele mahuta geginungalila bwina ga kunyala higa ya Yesu.

Ligono la Kupumulila vapumulili ngati malagizu ga Chapanga geampeli Musa chegilagiza.

24

Kuyuka kwa Yesu

(Matei 28:1-10; Maluko 16:1-8; Yohani 20:1-10)

¹ Ligono la Dominika, lukela hamba kucha, vadala vala vakahamba kulitinda, kuni vagegi mayewani na mahuta gakunungalila gevatendekili. ² Vakoli liganga lila libilindwisi patali kuhuma pakuyingila multinda. ³ Hinu, pavayingili mugati, yayiwene lepi higa ya Bambu Yesu. ⁴ Pevavi vakona vikangasa ndava ya lijambu lenilo, bahapo vandu vavili vevawalili nyula za kung'asima neju vakahumila papipi yavi. ⁵ Vadala vala vakavya na wogohi, vakagundama pahi. Ndi vandu vala vakavajovela, “Ndava kyani mukumlonda mundu mweavi mumi pagati ya vevafwili? ⁶ Avi lepi apa, ayukili. Muholalela cheavajovili peavi akona ku Galilaya. ⁷ Yikumgana Mwana wa Mundu awusiwayi pavandu vevakumbudila Chapanga, na vene yati vakumvamba pamsalaba na pa ligono la datu yati iyuka.”

⁸ Penapo vadala vala vakagakumbuka malovi ga Yesu, ⁹ vakawuya kuhuma kulitinda, vakavajovela vamtumi kumi na mmonga, pamonga na vangi voha, malovi ga mambu ago goha. ¹⁰ Vadala vevabweli kujova mambu genago vavi Maliya mkolonjinji wa Magidala na Yoana na Maliya nyina waki Yakobo pamonga na vadala vangi vealongosini nawu. ¹¹ Nambu vamtumi vala vasadiki lepi malovi ga vadala vala, ndava vagahololela ngati uyimu nunuyu. ¹² Nambu Petili, akajumba kuhamba kulitinda, peahikili kulitinda agundimi kulingulila mugati akayiwona ngayene nyula ya msopi. Akawuya kunyumba kuni ikangasa na kujikota gala gegahumili.

Yesu akuvahumila vamulanda vavili

(Maluko 16:12-13)

¹³ Ligono lilolo, vavili pagati ya vamulanda va Yesu vavi mulugendu kuhamba kuchijiji chimonga cha ku Emau chechavi utali wa masaa gavili kuhuma ku Yelusalemu, ¹⁴ Vavi mukugalongalela mambu goha gegahumalili. ¹⁵ Pavayendelelela na malongesi gavi, Yesu

mwene akavahumila na kugenda nawu, ¹⁶ Vamuweni kwa mihu gavi, nambu vadindiwi vakotoka kummanya. ¹⁷ Yesu akavakota, “Mwilongela kyani kuni mwigenda?”

Vene vakayima pamihu pavi pakwinyini cha ligoga. ¹⁸ Mmonga wavi liina laki Kileopa, akamyangula, “Wu nga veve nyehe wangamanya mambu gegahumalili pa Yelusalemu magono gagaga?”

¹⁹ Yesu akavakota, “Mambu goki?”

Vena vakamuyagula, “Mambu gegamkolili Yesu wa ku Nazaleti.” Mwene avi Mlota mweihotola kuhenga na kuwula palongolo ya vandu voha va Chapanga. ²⁰ Vakulu va kuteta na vachilongosi vitu vakamgotola na kumuhamula lifwa, vakamvamba pamsalaba. ²¹ Nambu tete tamsadiki mwene kuvya ndi mweatumwili kuyigombola Isilaeli! Hinu, lelu ndi ligono la datu pagahengiki mambu genago. ²² Kavili vadala vangi va kwitu vatikenyemwisi, muni vakahambili kulitinda lukela hambakucha, ²³ Nambu nakuyikolela higa ya Yesu. Vakawuya nakutijovela vahumiwi na vamitumu va kunani kwa Chapanga, vevavajovili ngati Yesu akona muni. ²⁴ Vayitu vangi pagati yitu vahambili kulitinda kulola gegajoviwi na vadala vala, nambu nakuyiwona lepi mwene.

²⁵ Kangi Yesu akavajovela, “Nyenye vayimu na mitima yinu yitopa kusadika gegajoviwi na vamlota va Chapanga! ²⁶ Wuli, yamganili lepi Kilisitu msangula kung’ahika, kangi ayingilayi muukulu waki?” ²⁷ Hinu akavadandaulila mambu goha gegamuvala mwene mu Mayandiku Gamsopi kutumbula muhitabu ya Musa mbaka muhitabu ya Vamlota va Chapanga.

²⁸ Pevahegalili na chijiji chevaambayi, Yesu akakita ngati mweiyendelela na lugendu, ²⁹ Nambu vene vakamjovela, chondi pepayi, “Utamayi pamonga na tete, muni lilanga litipimi chitita chibwela.” Ndi akayingila nawu mugati. ³⁰ Peatamili kulya chakulya pamonga nawu, akalitola libumunda na kumsengusa Chapanga na kulimetula na kuvapela. ³¹ Bahapo vakagubukuliwa mihu gavi na kummanya, nambu mwene akayaga pagati yavi. ³² Ndi Vakajovesana, “Mitima yitu yasangalwiki neju mugati mwitu peakatidandauli Mayandiku Gamsopi munjila mula?”

³³ Balapala vakawuka, kuwuya ku Yelusalemu. Kwenuko vakavakolela vamitumi kumi na mmonga na vangi vevavi pamonga na vene vakonganiki, ³⁴ vakajova, “Chakaka Bambu ayukili! Amuhumalili Simoni!”

³⁵ Hinu vamulanda vavili va Yesu vakavajovela mambu gegavakolili munjila na chevammanyili Yesu pealimetulayi libumunda.

Yesu akavahumila vawuliwa vaki

(Matei 28:16-20; Maluko 16:14-18; Yohani 20:19-23; Matendu 1:6-8)

³⁶ Pevavi mukujovewa genago, Yesu mwene bahapo akayima pagati yavi nakujova, “Uteke uvuyi na nyenye.”

³⁷ Vakakenyemuka na kuyogopa neju muni vaholalelayi pangi valiwele lihoka. ³⁸ Nambu mwene akavajovela, “Ndava kyani mwivagaya? Ndava kyani mwikujikota kota mumitima yinu? ³⁹ Mlola mawoko na magendelu, muni mumanyayi kuvya ndi nene. Munipamisa mumanya, muni lihoka langali higa amala lijege ngati chemukunilola.”

⁴⁰ Peamali kujova genago, akavalangisa mawoko na magendelu. ⁴¹ Pevavi vakona kusadika, ndava ya luheku uvaha na kukangasa, Yesu akavakota, “Muvinachu chakulya chochoha penapa?” ⁴² Vakampela chipandi cha somba yiyochanu, ⁴³ akachitola na kulya kuni woha vakumlola.

⁴⁴ Kangi akavajovela, “Genaga ndi malovi genavajovili penakavili na nyenye, muni yaganikiwi gahengekayi goha gegayandikiwi kunivala nene mu malagizu ga Musa na muvitabu vya vamlota va Chapanga na Muchitabu cha Zabuli.”

⁴⁵ Kangi, penapo akavalangasila luhala lwavi muni vagamanyayi Mayandiku Gamsopi. ⁴⁶ Akavajovela, “Gayandikiwi kuvya, Kilisitu msangula yati ing’ahiswa nambu paligono la datu yati iyuka kuhuma pavafwili, ⁴⁷ yikuvagana mewa vandu va makabila goha, kutumbula ku Yelusalemu vakokoselewayi muliina laki kuleka kumbudila Chapanga. Muni valekekeswa kubuda kwavi. ⁴⁸ Nyenye ndi mwemugawene mambu genago. ⁴⁹ Namwene yati nikuvapeleki yula mweavalagazili Dadi wangu, nambu mulindila kumuji mbaka pemumemeswa uhotola kuhuma kunani.”

Yesu ikwela kuhamba Kunani kwa Chapanga

(Maluko 16:19-20; Matendu 1:9-11)

⁵⁰ Kangi Yesu akavalongosa vawuliwa kuvala ya muji wenuwo mbaka ku Betania, akayinula mawoko gaki kunani akavamotisa. ⁵¹ Peamali kuvamotisa, akavaleka, akatoliwa kuhamba kunani kwa Chapanga. ⁵² Vawuliwa vakamfugamila Yesu, kangi

vakawuya pa Yelusalemu, kuni vavi na luheku luvaha, ⁵³ Vayendalili kuvya Panyumba ya Chapanga magono goha, vakumulumbalila Chapanga.

Lilovi la Bwina liyandikwi na Yohani Ulongolelu

Chitabu ichi cha Lilovi la Bwina chechiyandikwi na Yohani ndi chitabu chimonga pagati ya vitabu mcheche vya Lilaganu la Mupya vyevidandaula ndava ya wumi wa Yesu Kilisitu pamulima. Kila chimonga ya vitabu vyenivyo chikemelewa “Injili.” Mana yaki “Lilovi la Bwina.” Vitabu vyenivyo vya Lilovi la Bwina viyandikwi na Matei na Maluko na Luka na Yohani peamali kufwa Yesu. Chitabu ichi cha Lilovi la Bwina yihotoleka chiyandikwi na mtumi Yohani mu mwaka wa 90 peamali kuvelekewa Kilisitu. Pamonga chitabu chilangisa lepi kuvya Yohani ndi mweayandiki, nambu chiwangana neju muuyandika waki wa balua ya kutumbula ya Yohani na Yohani wa pili na Yohani wa datu ya Yohani. Vayandika vangi va kadeni vijova mu lukumbi lwa kuyandika balua iyo yihotoleka Yohani avi mukutama pamuji wa Efeso, ndava yenio yijovekana chitabu chenichi chayandikwi pamuji uwo wa Efeso.

Yohani idandaula hotohoto chechimitili ayandika chitabu ichi, ndi kuvatangatila vandu vasadika kuvya Yesu ndi Kilisitu Msangula mweahaguliwi na Chapanga, ndi Mwana wa Chapanga mweavi mumi (musula ya 20:31). Mukusadika lijambu lenili tipokela wumi muliina laki. Chitabu ichi chayandikwi ndava chisomiwa na Vayawudi na vandu vangani Vayawudi. Yiwonekana kuvya muchitabu ichi chechiyandikwi na Yohani chilekengana padebe munjila ndalindali na vitabu vila vingi vidatu vya Lilovi la Bwina. Yohani adandawili neju ndava ya chinamtiti yeahengili Yesu kuliku miluhumu yaki. Na hati mambu gangi gakulu gegahumalili ngati ubatizu wa Yesu na kulingiwa kwaki kulugangatu na gene gayandikwi lepi muchitabu ichi.

Gegavi

Yohani itumbula chitabu ichi cha Lilovi la Bwina (musula ya 1:1-18).

Kangi iyandika ndava ya chinamtiti ndalindali yeahengili Yesu (musula ya 1:19-12:50). Mewa Yohani idandaula mambu gegahumili lukumbi Yesu peatamili pamulima apa gegalongwisi mbaka kufwa na kuyuka kwaki (musula ya 13:1-20:3).

Yohani imalakisila chitabu ichi (musula ya 21). Idandaula lukumbi Yesu peavahumili vandu lukumbi peamali kuyuka na mewa idandaula chechimitili kuyandika chitabu chenichi.

Lilovi likavya mundu

¹ Penapo pakutumbula, kwakona vindu vyoha viwumbiki lepi avili mmonga mweakemeliwi Lilovi. Lilovi avili na Chapanga. Mwene avili Chapanga. ² Kuhuma kutumbula avili pamonga na Chapanga. ³ Kupitila mwene, Chapanga awumbili vindu vyoha, kawaka chindu hati chimonga chehawumbiki changali mwene. ⁴ Mwene ndi chinyepa cha wumi na wumi wene uletili lumuli kwa vandu. ⁵ Lumuli lwenulo lunganga kuchitita, na chene chitita chihotola lepi kulujimisa.

⁶ Chapanga amtumili mundu mmonga liina laki Yohani, ⁷ mwene abweli kuvajovela vandu kuluvala lumuli lwenulo. Abweli muni vandu voha vayuwana na kusadika ujumbi waki. ⁸ Yohani mwene avi lepi lumuli lwenulo, nambu abweli kuvajovela vandu kuluvala lumuli lwenulo. ⁹ Lwenulo ndi lumuli lwa chakaka, lumuli lwelubwela pamulima na kovalangasila vandu voha.

¹⁰ Hinu, lilovi lila avili pamulima na kupitila mwene Chapanga awumbili mulima, nambu vandu va pamulima wammanyili lepi. ¹¹ Abwelili pavandu vaki mwene, nambu vandu vaki vampokili lepi. ¹² Nambu vandu vevampokili, na kumsadika, avapeli uhotola wa kuvya vana va Chapanga. ¹³ Vavi vana va Chapanga lepi kwa kuvelekewa ngati vandu chevivelekewa. Amala vavelikwi lepi ngati vandu chevigana, nambu kwa maganu ga Chapanga mwene.

¹⁴ Lilovi lila akavya mundu, akatama kwitu. Ndi tiuwene ukulu waki, ukulu waki mwene nga Mwana wa Dadi Chapanga, amemili ubwina wa Chapanga na uchakaka.

¹⁵ Yohani avajovili vandu malovi gaki. Akajova kwa lwami, “Mwenuyu ndi yula mwenamuluwili penajovili, ‘Ibwela mundu mweigelekela pahali pangu mkulu kuliku nene, muni amali kuvya kwakona nene kuvelekewa.’ ”

¹⁶ Ndava cheavili ubwina waki wamahele tete tavoha tipokili mota yamahele. ¹⁷ Chapanga atipeli malagizu kupitila Musa, nambu ubwina wa Chapanga na chakaka utibwelili kupitila Yesu Kilisitu. ¹⁸ Kawaka mundu mweamuwene Chapanga katu.

Nambu nga Mwana waki yuyo mweavi Chapanga na mweaganiwi na Dadi, mwene atimanyisi mambu gaki.

Ujumbi wa Yohani Mbatizaji
(Matei 3:1-12; Maluko 1:1-8; Luka 3:1-18)

¹⁹ Genaga ndi malovi Yohani geajovili ndava yaki lukumbi vachilongosi va Vayawudi ku Yelusalemu pevavatumili vamteta va Chapanga na Valawi vamkotayi, “Veve wayani?”

²⁰ Yohani abelili lepi kuyangula likotesi lenilo, nambu akajova hotohoto, “Nene lepi Kilisitu Msangula.”

²¹ Kangi vakamkota, “Hinuu veve ndi wayani? Wu, veve ndi Eliya?”

Yohani akayangula, “Lepi.”

Vakamkota kangi, “Veve ndi yula mlota wa Chapanga?”

Akavayangula, “Lepi!”

²² Kangi vakamkota, “Hinuu wayani veve? Wijova wuli kukuvala wamwene? Utijoveleyi na tete tikavayangula vevatitumili.”

²³ Yohani akayangula, nene ndi yula mlota Isaya ajovili malovi gaki, “Nene ndi lwami lwa mundu ikemela kulugangatu.

‘Mgolosayi njila ya Bambu.’ ”

²⁴ Vandu avo vatunwili na Vafalisayu, ²⁵ vakamkota Yohani, “Ngati veve lepi Kilisitu Msangula mweahaguliwi na Chapanga, amala Eliya, amala mlota wa Chapanga, ndava kyani wibatiza?”

²⁶ Yohani akavayangula, “Nene nibatiza kwa manji, nambu avi mmonga pagati yinu, mwakona kummanya. ²⁷ Mweibwela pahali pangu, ndi nene niganikiwa lepi hati kwupola nyosi za champali zaki.”

²⁸ Mambu genago gakitiki kumuji wa Betania, kumwambu ya mfuleni Yoludani, Yohani kweavi mukubatiza.

Yesu ndi Mwana Limbelele wa Chapanga

²⁹ Chilau yaki, Yohani amuwene Yesu akumbwelela akajova, “Lola, mwenuyu ndi Mwana limbelele wa Chapanga, ndi mweiwusa kumbudila Chapanga pamulima! ³⁰ Ndi mwenamlongalili yula penajovili, ‘Pahali pa nene ibwela mundu mkulu kuliku nene, mwene avili kwakona nene kuvelekewa!’ ³¹ Hati namwene nangammanya, nambu nibweli kubatiza na manji muni vandu va Isilaeli vammanyayi.”

³² Kangi Yohani atijovili gala geagawene, “Namuwene Mpungu Msopi akumuhelelela ngati ngunda kuhuma kunani na kutula panani yaki. ³³ Nene nangammanya, nambu yula mweanitemili kubatiza vandu na manji amali kunijovela, ‘Mundu mweakumlola Mpungu Msopi akumuhelelela kuhuma kunani na kutama panani yaki, ndi mweibatiza na Mpungu Msopi.’ ³⁴ Kangi Yohani akajova nene nigalolili mambu aga na nikuvajovela uchakaka kuvya mwenuyu ndi Mwana waki Chapanga.”

Vawuliwa va kutumbula va Yesu

³⁵ Kangi chilau yaki, Yohani avili pandu penapo, pamonga na vawuliwa vaki vavili. ³⁶ Peamuwene Yesu ipita akajova, “Lola! Uyu ndi Mwana Limbelele wa Chapanga.”

³⁷ Vawuliwa vavili vala pevayuwini malovi geajovayi Yohani gala vakamlanda Yesu. ³⁸ Yesu ang’anamwiki, avawene vawuliwa vala vakumlanda, akavakota, “Mwilonda kyani?”

Vakamkota, “Labi witama koki?” Labi mana yaki Muwula.

³⁹ Yesu akavajovela, “Mbwela, na nyenye yati mwilola,” Vawuliwa vala vakamlanda yavili lukumbi lwa saa kumi ya kimihni na vakatama kwaki ligono lenilo.

⁴⁰ Andelea, mlongo waki Simoni Petili avi mmonga pagati va vavili avo vevamyuwini Yohani geajovili, vakamlanda Yesu. ⁴¹ Andelea akatumbula kumlonda Simoni mlongo waki, akamjovela “Timuwene Msangula.” Ndi kujova “Kilisitu.” ⁴² Kangi ampeliki Simoni kwa Yesu.

Ndi Yesu akamolokesa Simoni akajova, “Simoni veve mwana wa Yohani. Hinuu yati ukemelewa Kefa,” Kwa Chigiliki ndi Petili, mana yaki “Litalau.”

Yesu akumkemela Filipi na Natanyeli

⁴³ Chilau yaki Yesu akawuka, kuhamba kumulima wa Galilaya ndi amkolili Filipi, akamjovela “Nilandayi.” ⁴⁴ Filipi mkolonjinji wa ku Betisaida, muji wevitama Andelea na Petili. ⁴⁵ Filipi amkoli Natanyeli, akamjovela, “Timuwene mwene, mweyandikiwi na Musa muchitabu cha malagizu, na vamlota va Chapanga vayandiki mambu gaki, Yesu wa kuhuma kumuji wa Nazaleti mwana wa Yosefu.”

⁴⁶ Natanyeli akamkota Filipi, “Chindu cha bwina chihotola wuli kuhumila ku Nazaleti?”

Mwene akamjovela, “Bwelayi ulole.”

⁴⁷ Yesu peamuwene Natanyeli akumbwelela, akajova, “Lola! Chakaka mwenuyu ndi Mwiisilaeli chakaka, kawaka udese mugati yaki hati padebe.”

⁴⁸ Natanyeli akamkota Yesu, “Unimanyi wuli?”

“Mwene akamyangula, kwakona Filipi angakukemela nakuwene pewavi pahi pa mkongo wa mkuyu.”

⁴⁹ Penapo Natanyeli akamjovela, “Muwula,” Veve ndi Mwana wa Chapanga! “Veve ndi Nkosi wa Isilaeli!”

⁵⁰ Yesu akamjovela usadika ndava nikujovili nakuwene pahi ya mkongo wa mkuyu? Yati ukugawona gavaha neju ya aga. ⁵¹ Ndi akayonjokesa kujova, “Chakaka nikujovela, yati mwilola kunani kwa Chapanga kudinduka na vamitumu va kunani kwa Chapanga vikwela na kuhelela panani pa Mwana wa Mundu.”

2

Mselebuko wa ndowa kumuji wa Kana

¹ Ligono la datu kwavi na mselebuko kumuji wa Kana, mulima wa Galilaya, na nyina waki Yesu avili. ² Yesu mewa agongoliwi kumselebuko pamonga na vawuliwa vaki.

³ Lukumbi divayi payamaliki, nyina waki akamjovela Yesu, “Divayi yimaliki!”

⁴ Yesu akamyangula, “Ukotoka kunijovela cha kuhenga. Lukumbi lwangu lwakona kuhika.”

⁵ Kangi, nyina wa Yesu akavajovela vanalihengu, “Chochoha cheakuvajovela, muhengahayi.”

⁶ Penapo kwavili na vihulu sita ya kuvikila manji kwenuko, kila umonga weuhotola kumema madebe gavili amala gadatu ga manji. Yeyavikiwi penapo ndava ya mvelu wa Vayawudi kujinyambisa ndava ya kumuyupa Chapanga. ⁷ Yesu akavajovela, “Mumemesa manji muvihulu vyenivyo.” Vakagamemesa mbaka panani. ⁸ Kangi akavajovela, “Hinu mnegayi mumpelayi myimilila mselebuko, navene vakampelekelela.” ⁹ Myimilila mselebuko peagawonjili manji gala akalola gang’amwiki kuvya divayi. Mwene nakumanya kweyahumili, nambu vala vatumisi vevanegili vamanyili. Myimilila mselebuko amkemili mkolo ndowa, ¹⁰ akamjovela, “Vandu voha vitendelekelala hoti divayi yabwina na vandu vakanywayi neju, ndi vitendelekelala yangali makakala yila, hinu veve uyivikili divayi ya bwina mbaka pamwishu!”

¹¹ Chenicho chavi chinamtiti cha kutumbula cheachikitili Yesu ku Kana, pamulima wa Galilaya. Akalangisa ukulu waki, vawuliwa vaki ndi vakamsadika.

¹² Pegamaliki ago, Yesu akawuka pamonga na nyina waki, na valongo vaki na vawuliwa vaki vahambili ku Kapelanaumu kwavatamili magono gadebe.

Yesu Munyumba ya Chapanga

(Matei 21:12-13; Maluko 11:15-17; Luka 19:45-46)

¹³ Mselebuko wa Vayawudi wewukemelewa Pasaka wavili papipi kuhika, Yesu akahamba ku Yelusalemu. ¹⁴ Hinu avakolili vandu Paluvanja lwa nyumba ya Chapanga, vagulisayi ng’ombi mambelele na ngunda, na vabadilisa mashonga vatamili mumeza zavi. ¹⁵ Ndi akabota mchapilu wa nyosi akavavinga voha kuvala ya Nyumba ya Chapanga vene pamonga na ng’ombi na mambelele gavi, kangi akapechengana mashonga gavi akazibilindusa meza zavi. ¹⁶ Akavajovela vevagulisala ngunda vala, “Muwusa vindu yiveni. Mkotokayi kukita nyumba ya Dadi wangu kuvya pandu pa kugulisala na kugula vindu!” ¹⁷ Vawuliwa vaki vakumbwiki kuvya Mayandiku Gamsopi gijova “Mwe! Chapanga uganu wangu kwa nyumba yaku ukunitinyisa mugati yangu ngati motu.”

¹⁸ Vayawudi vangi vakamkota Yesu, “Wu, ulangisu woki yati wikita kulangisa una uhotola wa kukita enago?”

¹⁹ Yesu akavayangula, “Mgwisa Nyumba Chapanga iyi, na nene yati nijenga kangu mu magono gadatu.”

²⁰ Penapo Vayawudi vamkotili, “Wihotola wuli kujenga mu magono gadatu? Ndava nyumba ya Chapanga iyi yijengiwi mulukumbi lwa miyaka alobaini na sita!”

²¹ Nambu Nyumba ya Chapanga Yesu yeailongelelayi ndi higa yaki. ²² Hinu, peayukisiwi, vawuliwa vaki vakumbwiki kuvya ajovili ago, vakagasadika Mayandiku Gamsopi na malovi Yesu geavajovili.

Yesu akuyimanya mitima ya vandu voha

²³ Yesu peavi ku Yelusalemu kumselebuko wa Pasaka, vandu vamahele vamsadiki pavauwene ulangisu weavakitili. ²⁴ Nambu Yesu avasadiki lepi vandu avo muni

avamanyili voha. ²⁵ Aganili lepi kujovewa chochoha ndava ya vandu, muni mwene agamanyili bwina mambu gegavi mumitima yavi.

3

Yesu na Nikodemu

¹ Kwavi na chilongosi mmonga Myawudi wa chikundi cha Vafalisayu, liina laki Nikodemu. ² Ligona limonga kimihi Nikodemu amhambalili Yesu akamjovela, “Muwula, tikumanyii ngati veve muwula mweutumwili kuhuma kwa Chapanga, muni kawaka mundu mweihotola kukita ulangisu weukita changali kuvya na Chapanga.”

³ Yesu akamjovela, “Chakaka nikujobela, mundu ngati avelekiwi lepi kavili ihotola lepi kulola Unkosi wa Chapanga.”

⁴ Nikodemu akamkota, “Wu, mundu mvaha yihotoleka kuvelekewa kavili? Yihotoleka lepi kuyingila mulileme la nyina waki na kuvelekewa kavili.”

⁵ Yesu akamyangula, “Chakaka nikujobela,” Mundu ngati avelekiwi lepi kwa manji na kwa Mpungu Msopi katu nakuhotola kuyingila mu Unkosi wa Chapanga. ⁶ Mundu ivelekewa chihiga kwa dadi na mau, nambu ivelekewa chimpungu kwa Mpungu Msopi. ⁷ Ukotoka kukangacha kuvya nijovili yikumgana mundu kuvelekewa kavili. ⁸ Chimbungululu chibuma, kuhamba kwechigana wiyuwana chibuma, nambu wimanya lepi kwe chihuma amala kwe chihamba. Mewawa kwa kila mundu mweavelekiwi kwa Mpungu Msopi.

⁹ Nikodemu akamkota, “Mambu genaga gihotoleka wuli?”

¹⁰ Yesu akamyangula, “Veve muwula wa vandu va Isilaeli nakugamanya mambu aga? ¹¹ Chakaka nikujobela, tete tijova getikugamanya na tikuvajovela vandu vindu vyetiviwene, nambu nyenye nakuyidakila ujumbi witu. ¹² Nivajovili mambu ga pamulima nakusadika, hinu mwihotola wuli kusadika nikavajovela mambu ga kunani kwa Chapanga? ¹³ Kawaka mundu mwahambili kunani kwa Chapanga, nambu Mwana wa Mundu ndi mweahelili kuhuma kunani kwa Chapanga.”

¹⁴ Ngati Musa cheanyakwili Liyoka la Shaba panani ya ndonga kulugangatu kula, mewa na Mwana wa Mundu yati inyakuliwa kunani, ¹⁵ muni kila mundu mweakumsadika yati ivya na wumi wa magono goha gangali mwishu. ¹⁶ Muni Chapanga avaganili neju vandu va mulima hati amuwusili Mwana waki ngamwene yuyo, muni yoyoha mwaisadika akotoka kuyaga ndi avyayi na wumi wa magono goha. ¹⁷ Chapanga amtumili lepi Mwana waki pamulima ndava ya kuvahamula vandu, nambu kuvasangula.

¹⁸ Mweakumsadika Mwana ihamuliwa lepi, nambu mwangamsadika amali kuhamuliwa, ndava amsadiki lepi, nga Mwana yuyo wa Chapanga. ¹⁹ Na uhamula wene ndi uwu, lumuli lubwelili pamulima nambu vandu vaganili chitita kuliku lumuli, muni matendu gapi gahakau. ²⁰ Mundu yoyoha mweikita gahakau angalugana lumuli, mewa ibwela lepi kulumuli, muni igana lepi matendu gaki gahakau galangalayi. ²¹ Nambu mundu yeyoha mweilanda gachakaka ibwela kulumuli muni matendu gaki galolekanayi, gahengiki kwa kumyidakila Chapanga.

Yesu na Yohani Mbatizaji

²² Pegamaliki genago, Yesu na vawuliwa vaki vakahamba kumulima wa Yudea, akatama navu kwenuko na kubatiza vandu. ²³ Mewawa Yohani avi mukubatiza vandu ku Ainoni, papipi na ku Salemu, muni kwenuko kwavi na manji gamahale vandu vamhambalili, mwene akavabatiza. ²⁴ Genaga gahumalili lukumbi Yohani peavi angasopewa muchifungu.

²⁵ Ukahumila muhutanu pagati ya vawuliwa va Yohani na myawudi mmonga ndava ya mvelu wa kunyambiswa ndava ya kumuyupa Chapanga. ²⁶ Hinu, vawuliwa avo vakamhambila Yohani na kumjovela “Muwula mundu yula mwewavili nayu kumwambu ya Yoludani, yula veve mwewatijovili malovi gaki, hinu namwene ibatiza na vandu voha vakumlanda!”

²⁷ Yohani akavayangula, “Mundu ihotola lepi kuvya na chindu ngati angapewa na Chapanga. ²⁸ Nyenye mwavene mumanyili kuvya najovili, ‘Nene lepi Kilisitu Msangula, nambu natumiwi nimlongolela.’ ²⁹ Mdala wa ndowa ndi waki mkolo ndowa, nambu nkozi wa mkolo ndowa mweiyima kumyuwanila iheka neju kuyuwana mkolo ndowa ijova. Mewa nene nisangalwiki neju. ³⁰ Yesu yikumgana avyayi mkulu na nene nivayayi namdebe.”

Mweibwela kuhuma kunani kwa Chapanga

³¹ Mweibwela kuhuma kunani kwa Chapanga ndi mkulu kuliku voha, mweihuma pamulima ndi wa pamulima, na ilongela mambu ga pamulima. Nambu mweibwela kuhuma kunani ndi ilongosa vindu vyoha. ³² Mwene ijova gala geagawene na kuyuwana, nambu kawaka mundu mweiyidakila ujumbi waki. ³³ Nambu mundu yoyoha mweiyidakila ujumbi waki ndi ijova Chapanga ndi mchakaka. ³⁴ Ndava yula mweatumwili na Chapanga ijova malovi ga Chapanga, ndava Chapanga ammemisi mundu mwenuyo Mpungu Msopi. ³⁵ Dadi anganili Mwana na amgotolili vindu vyoha. ³⁶ Mweakumsadika Mwana avi na wumi wa magono goha gangali mwishu, nambu angamsadika Mwana avi lepi na wumi, nambu ligoga la Chapanga likumtamila.

4

Yesu na Mdala Msamaliya

¹ Vafalisayu vayuwini kuvya Yesu avi mukupata vawuliwa vamahela na kuvabatiza kuliku Yohani. ² Ndi chakaka kuvya Yesu mwene abatiza lepi, nambu vawuliwa vaki ndi vevabatizayi vandu. ³ Hinu Yesu peagayuwini genago, akawuka ku Yudea na kuwuya ku Galilaya. ⁴ Mulugendu lwenulo yamganili kuvedukila kumulima wa Samaliya.

⁵ Ndi peahikili muji umonga pamulima wa Samaliya weukemiwa Sikali, papipi na mgunda wa Yakobo weampelilli mwana waki, mweikemiwa Yosefu. ⁶ Pandu penapo pavi na chiliva cha Yakobo, na Yesu ndava ya kutotokela na lugendu, akatama pamuhana ya chiliva. Yavili ngati lukumbi lwa muhi.

⁷ Kangi, akabwela mdala mmonga mkolonjinji wa ku Samaliya kunega manji. Yesu akamjovela, "Nipelayi manji ninywayi." ⁸ Lukumbi lwenulo vawuliwa vaki vahambili kumuji kugula chakulya.

⁹ Nambu mdala yula akamjovela, "Veve wa Myawudi, na nene namdala msamaliya! Uhotola wuli kuniyupa manji?" Muni Vayawudi na Vasamaliya katu vitama lepi pamonga.

¹⁰ Yesu akamyangula, "Ngati kuvya umanyayi chindu chechiwusiwa na Chapanga ndi yani mweakukujovela, 'nipelayi manji ninywai,' Ngawamali, kumuyupa manji gegileta wumi."

¹¹ Mdala yula akamjovela, "Bambu, veve wangali ndeve ya kunegela manji, na chiliva chinyoliki. Ugapata koki manji gegavi na wumi? ¹² Wu, veve ukujikita wa mkulu kuliku dadi witu Yakobo? Mwene ndi mweatipelili chiliva ichi, mwene na vana vaki pamonga na mifuya yaki vanywayi manji ga chiliva ichi."

¹³ Yesu akamyangula, "Yoyoha mweinywa manji aga yati ivya na njota kavili. ¹⁴ Nambu yoyoha mweinywa manji gala genikumpela nene, katu ivya lepi na njota magono goha. Manji genikumpela givya mugati yaki ngati chinyepa cha manji ga wumi na kumpela wumi wa magono goha gangali mwishu."

¹⁵ Mdala mwenuyo akamjovela, "Bambu, unipela manji genago muni nikotoka kuvya na njota kavili na nikotoka kubwela penapa kunega manji."

¹⁶ Yesu akamjovela, "Uhamba ukamkemela mngwana waku, ubwela nayu penapa."

¹⁷ Mdala yula akayangula, "Nene nangali mgosi."

Yesu akamjovela "Uyangwili chakaka, wangali mgosi. ¹⁸ Muni wavi na vagosi mhanu, na mgosi mweutama nayu hinu mgosi waku lepi. Penapo ujovali chakaka."

¹⁹ Mdala yula akamjovela, "Bambu, niwona kuvya veve wa mlota wa Chapanga. ²⁰ Vagogo vitu vamufugamila Chapanga kuchitumbi ichi, nambu nyenye mwijova kuvya pandu pa kumuyupila Chapanga ndi ku Yelusalemu."

²¹ Yesu akamjovela "Unisadika chenijova lwalabwela lukumbi nakumfugamila Dadi, panani ya chitumbi amala ku Yelusalemu kula. ²² Nyenye Vasamaliya mukumfugamila yula mwangampanya, nambu tete tikumfugamila yula mweitimanyili, ndava muni usangula wihuma kwa Vayawudi. ²³ Nambu lukumbi lubwela, kangi lumali kubwela ndi vala vandu vevakumfugamila kwa uchakaka, yati vamfugamila Dadi mukulongoswa na Mpungu Msopi na chakaka. Muni dadi akuvagana vandu vamfugamila chenicho. ²⁴ Chapanga ndi Mpungu na vandu vevamfugamila yikuvagana vamfugamila Dadi mukulongoswa na Mpungu Msopi na kuumanya uchakaka."

²⁵ Mdala yula akamjovela, "Nimanyili kuvya Msangula mweikemiwa Kilisitu ibwela. Peibwela yati akutimanyisa tete kila chindu."

²⁶ Yesu akamjovela, "Nene mwenilongela na veve ndi mwene."

²⁷ Bahapo vawuliwa vaki vakawuya, na kukangasa neju pavamuweni ilongela na mdala. Nambu kawaka mundu mweajovili, "Ugana kyani?" Amala, "Ndava kyani wilongela na mdala?"

²⁸ Hinu, mdala yula akachileka chihulu chaki palapala na kuhamba kumuji na kuvajovela vandu, ²⁹ “Mbwela mukamlola mundu mweanijovili mambu goha genikitili! Wu, yihotoleka kuvya ndi Kilisitu Msangula?” ³⁰ Vandu vakawuka kumuji na kumuhambila Yesu.

³¹ Lukumbi lwenulo vawuliwa vaki vamyupili neju Yesu, “Muwula, ulyayi chakulya.”

³² Nambu Yesu akavajovela, “Nene nivii nachu chakulya chemwangachimanya nyenye.”

³³ Vawuliwa vaki vakakotana vene kwa vene, “Wu, avi mundu mweamletili chakulya?”

³⁴ Yesu akavajovela, “Chakulya changu ndi kuhenga geigana yula mweanitimili na kumalakisa lihengu laki. ³⁵ Nyenye mwijova, ‘Yakona miheyi mcheche ndu na lukumbi lwa kubena yati lubwela!’ Nambu nene nikuvajovela, myinula mihu ginu mlola migunda, mabenu gakangili giganikiwa kubenwa! ³⁶ Yula mweibena ipokela luhuna lweluganikiwa kupewa kwa lihengu laki, na kuyola mabenu ndava ya wumi wa magono goha wangali mwishu, muni mweimija na mbenaji vihekelela pamonga. ³⁷ Vandu pevijova kuvya ‘Mundu mmonga imija na mundu yungi ibena, luhumu ulu ndi chakaka.’ ³⁸ Nene navatumili nyenye mkabena changali lihengu, vangi vahengili lihengu, nambu nyenye mupatili utangatila ndava ya lihengu lavi.”

³⁹ Vasamaliya vamahele pachijiji chila vamsadiki Yesu ndava ya malovi geajovili mau yula, “Anijovili mambu goha genihengili.” ⁴⁰ Vasamaliya vamhambili Yesu vakamuyupa neju atama navu, namwene akatama navu magono gavili.

⁴¹ Vandu vamahele, vamsadiki Yesu ndava ya malovi gaki. ⁴² Vakamjovela mdala yula, “Tete tisadika, nambu lepi ndava ya malovi gaku, muni tavete tiyuwini na timanyili kuvya mwenuyu ndi chakaka Msangula wa vandu va pamulima.”

Yesu akumlamisa mwana wa mkulu

⁴³ Pagamaliki magono gavili, Yesu akawuka penapo, akahamba ku Galilaya. ⁴⁴ Muni Yesu mwene ajovili hotohoto kuvya, “Mlota wa Chapanga nakuyidakiliwa pamulima waki.” ⁴⁵ Hinu peahikili ku Galilaya, Vagalilaya vamahele vampokili. Ndava vagawene goha geahengili ku Yelusalemu, muni navene vavi kukoko kumselebuko wa Pasaka.

⁴⁶ Kangi Yesu ahikili kavili ku Kana, kumuji wa Galilaya, pandu peang'amwisi manji kuvya divayi. Kwenuko kwavi na chilongosi mmonga wa chinkosi mweavi na mwana waki mtamu ku Kapelanaumu. ⁴⁷ Chilongosi yula peayuwini kuvya Yesu ahumili ku Yudea na kuhika ku Galilaya, akamhambila na kumuyupa ahamba akumlamisa mwana waki mweavi mulung'olelu. ⁴⁸ Yesu akamjovela, “Nyenye changalola ulangisu na gachinamtiti katu mwisadika lepi!”

⁴⁹ Yula chilongosi akamjovela, “Bambu, chondi tihamba kwakona mwana vangu kufwa.”

⁵⁰ Yesu akamjovela, “Uhambayi, mwana waku yati ilama.”

Mundu yula akasadika malovi ga Yesu, akahamba. ⁵¹ Peavi akona munjila akakon-ganeka na vatumisi vaki, vakamjovela kuvya mwana waku alamili!

⁵² Mwene akavakota lukumbi msongolo pealamili, vene vakamyangula, “Golo saa saba ya muhi, utamu wamuhumili.” ⁵³ Dadi yula akamanya kuvya lwavi lukumbi lulolo, Yesu peamjovili “Mwana waku yati ilama.” Penapo mwene pamonga na valongo vaki vakamsadika Yesu.

⁵⁴ Wenuwu wavi ulangisu wa kukangasa weahengili Yesu peawukili ku Yudea kuhamba ku Galilaya.

5

Yesu akumlamisa mundu palitanda

¹ Pegamaliki genago, Yesu ahambili ku Yelusalemu kumselebuko wungi wa Vayawudi. ² Kula ku Yelusalemu, papipi na mlyangu uvaha wa mambelele, kwavi na litanda lelikemelewa kwa Chiebulania Betizata, lelavi na mabanji mhanu gajengiwi kulitindila. ³ Mu mabanji genago kwavi na vatamu vamahele vatamili, vangelola na vevagodili higa na vevapoli higa. ⁴ Valindilayi manji gatimbuganayi, muni luvi lukumbi, mtumu wa kunani kwa Chapanga ihelela na kuyingila mulitanda na kugatimbugana manji. Mundu mweatumbwili kuyingila mumanji pegamali kutimbugana, ndi alamili utamu wowoha wula weavi nawu*. ⁵ Penapo pavi na mundu mmonga mweapoli higa kwa miyaka selasini na nane. ⁶ Yesu peamuwene mundu yula agonili na kuni imanya kuvya ilwala kwa magono gamahela, akamkota “Wu, ugana kulama?”

* 5:4 5:4 Musitali wenuwu wipatika lepi mu mayandiku gangi ga kadeni

⁷ Mwene akamyangula, “Bambu, nene nangali mundu wa kuniyngisa mulitanda lukumbi manji pegitimbuliwa. Penilinga kuyingila ndi mundu yungi akunilongolela.”

⁸ Yesu akamjovela, “Yimuka, tola lusongwani lwaku ugenda.” ⁹ Bahapo mundu yula akalama, akatola mpasa waki na kugenda.

Lijambu lenili lakitiki pa Ligono la Kupumulila. ¹⁰ Hinu vachilongosi va Vayawudi vakamjovela mundu yula mwealamili, “Lelu ndi Ligono la Kupumulila, malagizu gibesa veve kugega mpasa waku.”

¹¹ Nambu mwene akavayangula, “Mundu mweanilamisi ndi mweanijovili tola mpasa waku, ugendayi.”

¹² Vene vakamkota, “Wu, mundu mwenuyo mweakujovili, utola lusongwani lwaku ugendayi, ndi yani?”

¹³ Nambu mundu yula mwealamiswi nakumanya Yesu kuvya ndi yani, muni Yesu amali kukwika na kwavi na vandu vamahele vavi penapo.

¹⁴ Ndi mwanakandahi Yesu akamkolela mundu yula Munyumba ya Chapanga, akamjovela “Hinu, ulamili ukotoka kukita gahakau kavili, likoto kukukamula lijambu lihakau neju.”

¹⁵ Mundu yula akawuka na kuhamba kuvajovela vachilongosi va Vayawudi kuvya, yula mweanlamisi ndi Yesu. ¹⁶ Ndava muni Vayawudi vakatumbula kumung’aha Yesu ndava akitili lijambu lenilo Ligono la Kupumulila. ¹⁷ Yesu akavayangula, “Dadi wangu ihenga lihengu kila ligono na nene niganikiwa nihenga lihengu.”

¹⁸ Ndava ya malovi genago, vachilongosi va Vayawudi vayonjokisi kulonda mpangu wa kumkoma Yesu lepi ndava ya kudenya Malagizu ga Ligono la Kupumulila ndu, nambu mewa ndava ya kujova Chapanga ndi Dadi waki, muni ajovili mwene na Chapanga vamonga.

Uhotola wa Mwana wa Chapanga

¹⁹ Yesu akavajovela, chakaka nikuvajovela, Mwana nakuhotola kukita chindu chochoha mwene, ihotola kukita chila cheachiwene kuvya Dadi waki ikita. Muni chila cheachikita Dadi na Mwana achikita chichocho. ²⁰ Dadi akumgana Mwana, ndi akumlangisa kila chindu cheikita mwene, kangi yati amlangisa mambu gakulu kuliku aga na nyenye yati mwikangasa. ²¹ Ngati cheakuvayusa vevafwili na kuvapela wumi, mewawa Mwana akuvapela wumi vala veakuvagana. ²² Dadi akumhamula lepi mundu yoyoha, lihengu loha la kuhamula vandu amgotolili Mwana. ²³ Muni vandu voha vamtopesa Mwana ngati chevakumtopesa Dadi. Angamtopesa Mwana akumtopesa lepi Dadi mweantumili.

²⁴ Chakaka nikuvajovela, mweakugayuwana malovi gangu na kumsadika yula mweanitungili yati ivya na wumi wa magono goha. Katu ihamuliwa lepi, ndi amali kukupuka mulifwa na kuyingila muwumi. ²⁵ Chakaka nikuvajovela lukumbi lubwela, ndi lumali kubwela vevafwili yati vakugayuwana malovi ga Mwana wa Chapanga, vene vevakugayuwana, yati viyva na wumi. ²⁶ Muni ngati mewa Dadi cheavili kutumbula kwa wumi. Mewawa ampeli mwana kuvya mtumbula wa wumi. ²⁷ Kangi ampeli uhotola wa kuhamula ndava mwene ndi Mwana wa Mundu. ²⁸ Mkoto kukangaswa kuyuwana malovi aga, muni lukumbi lubwela ndava ya vandu voha vevafwili yati viyuwana malovi gaki, ²⁹ vene yati viyuka, vevahengili gabwina yati viyuka na kuvya na wumi. Na vala vevahengili matendu gahakau yati viyuka na kuhamuliwa.

Yesu akujilongalela mwene

³⁰ Nene nakuhotola kukita chindu kwa uhotola wangu namwene. Nene nihamula ngati chenyuwana kuhuma kwa Dadi, na uhamula wangu ndi wa chakaka. Maganu gangu lepi kukita chenigana nanwene nambu cheigana yula mweanitungili.

³¹ Ngati nijova mambu gangu namwene, malovi gangu gihotola lepi kuyidakiliwa kuvya ga chakaka. ³² Nambu avi yungi mweijova ndava ya nene, na nene nimanyili kuvya goha geijova ndava yangu ndi gachakaka. ³³ Nyenye mwatumili ujumbi kwa Yohani Mbatizaji mwene ajovili gachakaka ndava ya nene. ³⁴ Nene niहुवाला lepi vandu vangi vajova ndava yangu, nambu nijova mambu genago muni nyenye msanguliwayi. ³⁵ Yohani avili ngati hahi yeyiyaka na kulangasa, na nyenye mwahagwili kusangalukila lumuli lwenulo mulukumbi luhupi. ³⁶ Nambu malovi gevijova vandu ndava yangu ndi gakulu neju kuliku gala gevijova kumvala Yohani. Muni malovi genikugahanga ndi anipelili Dadi nimala kuhenga, ndi gilangisa hotohoto kuvya Dadi ndi mweanitungili. ³⁷ Dadi mweanitungili mewawa ijova ndava yangu. Nyenye katu nakuyuwana Chapanga kwa makutu ginu amala kupalala pamihu paki, ³⁸ ujumbi waki wangatama, mumitima yinu ndava mukumsadika lepi yula mweantumili. ³⁹ Nyenye mukugalola neju Mayandiku Gamsopi mwihololela kuvya mugati yaki mwipata wumi

wa magono goha wangu mwishu, na kumbi mayandiku gagago gijova ndava yangu.
⁴⁰ Nambu nyenye mwibela kubwela kwangu muni mupokela wumi wa magono goha.

⁴¹ “Nene nilonda lepi kulumbiwa na vandu. ⁴² Nambu nivamanyili nyenye, nimanyili kuvya uganu wa Chapanga uvili lepi mumitima hinu. ⁴³ Nene nibweli ndava ya uhotola wa Dadi wangu, nambu munipokili lepi, nambu mundu yungi akabwelayi kwa uhotola waki mwene yati mukumpokela. ⁴⁴ Muhotola wuli, kusadika muni nyenye mwigana kulumbilana nyenye mwavene nambu mukuulonda lepi ukulu kuhuma kwa mwene mweavi Chapanga? ⁴⁵ Mkotoka kuholelela kuvya nene nikuvatakila kwa Dadi. Musa mwemukumuvalila ndi mweakuvatakila. ⁴⁶ Ngati chakaka kuvya mukumusadiki Musa, ngamunisadiki na nene mewawa, muni Musa ayandiki malovi gegakunivala nene. ⁴⁷ Nambu yikavyayi mwisadika lepi gala geagayandiki, muhotola wuli, kusadika genijova?”

6

Yesu akuvapela chakulya vandu elufu mhanu

(Matei 14:13-21; Maluko 6:30-44; Luka 9:10-17)

¹ Pegamaliki genago, Yesu akakupuka Nyanja Galilaya yikemelewa mewa Nyanja Tibelia. ² Msambi uvaha wa vandu wamlandili Yesu, ndava vaviwene milangisu ya chinamititi yeavakitili kuvalamisa vatamu. ³ Yesu akakwela kuchitumbi, akatama kwenuko pamonga na vawuliwa vaki. ⁴ Lukumbi Iwa mselebuso wa Vayawudi wewikemelewa Pasaka wavili papipi. ⁵ Hinu, Yesu pealolokisi auwene msambi uvaha wa vandu ukumbwelela ndi akamjovela Filipi, “Wu, tikagula koki mabumunda muni vandu ava valyayi?” ⁶ Ajovili genago kwa kumlinga Filipi, mwene amali kumanya chakuhenga.

⁷ Filipi akamyangula “Mabumunda ga kugula kwa hipandi miya zivili ya madini ga feza gikola lepi kwa vandu ava hati ngati kila mmonga akapewayi chipandi chidebe ndu!”

⁸ Mmonga wa vawuliwa vaki liina laki Andelea, mlongo waki Simoni Petili akamjovela. ⁹ “Penapa avi msongolo mmonga ana mabumunda mhanu ga shayili na somba zivili, nambu zikola kiki kwa vandu vamahele ngati ava?”

¹⁰ Yesu akajova “Muvatamika vandu.” Pandu penapo pavi na manyahi gamahele. Hinu, vandu vakatama na jumula vavi vagosi ndu vandu elufu mhanu. ¹¹ Yesu akatola mabumunda gala na kumsengusa Chapanga, akalagiza vavagavanisila vandu vevatamili, akakita mewawa na somba zila, kila mundu apewili cheaganili. ¹² Vandu pavayukwiti Yesu akavajovela vawuliwa vaki, “Vakanonga hipandi yehisigalili vikoto kuyaga.” ¹³ Hinu, vakayola hipandi ya mabumunda ga shayili yeyasigalili vandu pevamali kulya, ndi vakamemesa madengu kumi na gavili.

¹⁴ Vandu pavauwene ulangisu wenuwo weahengili Yesu, vakajova “Chakaka mwenuyu ndi mlota mwealongaliwi kuvya ibwela pamulima!” ¹⁵ Kangi Yesu amanyili kuvya vandu vaganili kumkamula na kumvika avyai nkosi, akajibagula navu, akahamba mwene kuchitumbi.

Yesu igenda panani ya manji

(Matei 14:22-33; Maluko 6:45-52)

¹⁶ Hati peyahikili kimihi vawuliwa va Yesu vakaholelela mbaka kunyanja. ¹⁷ Vakayingila muwatu muni vakupuka kuhamba ku Kapelanaumu. Chitita chamali kuhika, na Yesu avi akona kuvahikila. ¹⁸ Chimbungululu chivaha chabumai ndi Nyanja yikatumbula kutimbugana. ¹⁹ Vawuliwa vaki vamali kugenda muutali wa kilomita mhanu amala sita, vamuwene Yesu igenda panani ya manji, ihegelela muwatu, vayogwipi neju. ²⁰ Yesu akavajovela, “Ndi nene, mkotoka kuyogopa!” ²¹ Hinu, vene kwa luheku vakamtola Yesu muwatu, na bahapo watu wula ukahika pandumba pandu pevahambayi.

Vandu vakumlonda Yesu

²² Chilau yaki msambi wa vandu vevasigalili mwambu ya nyanja vamanyili kuvya kwavi na watu umonga pala. Na vamanyili kuvya Yesu ayangili lepi muwatu pamonga na vawuliwa vaki, muni vawuliwa vaki vahambili vene. ²³ Watu zingi kuhuma ku Tibelia zabweli papipi na pandu pala msambi wa vandu pevalili mabumunda, Bambu peamali kumsengusa Chapanga. ²⁴ Hinu, vandu vala pevamanyili kuvya Yesu pamonga na vawuliwa vaki vangavya pandu penapo, vakayingila muwatu, kuhamba ku Kapelanaumu kumlonda.

Yesu ndi chakulya chechileta wumi

²⁵ Pevamkolili Yesu mwambu ya nyanja vakamkota, “Muwula, wabweli ndali penapa?”

²⁶ Yesu akavayangula, “Chakaka nikuvajovela nyenye mukunilonda lepi ndava mwauwene ulangisu wa kukangasa, nambu ndava muni mwilili mabumunda gala na kuyukuta. ²⁷ Mkoto kuchihengela lihengu chukulya chechilula, nambu mchihengela chakulya changalula ndava ya wumi wa magono goha wangali mwishu. Mwana wa Mundu mwahaguliwa na kuyidakiliwa na Dadi yati akuvapela chakulya chenicho.”

²⁸ Vene vakamkota, “Tikita wuli muni tihotola kuhenga mahengu geigana Chapanga?”

²⁹ Yesu akavayangula, “Lenili ndi lihengu leigana Chapanga muhengayi, kumsadika yula mweamtumili.”

³⁰ Penapo vakamkota, “Wu, yati wikita ulangisu woki wa kukangasa muni tiulola tihotola kukusadika? ³¹ Vagogo vitu valili mana kula kulugangatu, ngati chegijova Mayandiku Gamsopi. ‘Avapelili mabumunda kuhuma kunani kwa Chapanga muni valiyayi.’ ”

³² Yesu akavajovela, “Chakaka nikuvajovela, lepi Musa mweavapeli libumunda kuhuma kunani kwa Chapanga, ndi Dadi wangu mweavapelili nyenye libumunda la chakaka kuhuma kunani kwa Chapanga. ³³ Muni libumunda la Chapanga ndi yula mweihelila kuhuma kunani kwa Chapanga na kuvapela wumi vandu va mulima.”

³⁴ Vakamjovela, “Bambu, kila ligono utipelayi libumunda lenilo.”

³⁵ Yesu akavajovela, “Nene ndi chakulya chechileta wumi. Mweibwela kwa nene njala yikumvina lepi, mweakunisadika katu iyuwana lepi njota. ³⁶ Nambu navajovili kuvya yati mukunilola nambu mukunisadika lepi. ³⁷ Voha veakunipela Dadi yati vibwela kwa nene, na nene katu nakumtaga kuvala yeyoha mweibwela kwa nene. ³⁸ Nihelili kuhuma kunani kwa Chapanga, lepi kwa kuhenga genigana namwene nambu kuhenga gegiganikiwa na yula mweanitumili. ³⁹ Maganu ga yula mweanitumili ndi aga, nikotoka kumyagisa hati mmonga wa vala veanipelili nambu nivayukisa voha pa ligono la mwishu. ⁴⁰ Muni cheigana Dadi wangu ndi chenichi, yoyoha mweakumlola Mwana na kumsadika avyayi na wumi wa magono goha, na nene yati nikumuyukisa ligono la mwishu.”

⁴¹ Vayawudi vakatumbula kung’ung’uta muni ajovili, “Nene ndi libumunda lelihelili kuhuma kunani kwa Chapanga.” ⁴² Vakajova, “Mwenuyu lepi Yesu, mwana wa Yosefu? Tivamanyili dadi na nyina waki! Hinu ihotola wuli kujova kuvya ahelili kuhuma kunani kwa Chapanga?”

⁴³ Yesu akavayangula, “Mkotoka kung’ung’uta mwavene. ⁴⁴ Kawaka mundu mweihotola kubwela kwa nene, ngati Dadi mweanitumili amhutili lepi kwa nene, na nene yati nikumuyukisa mundu mwenuyo ligono la mwishu. ⁴⁵ Vamlota wa Chapanga vayandiki, ‘Vandu voha yati viwuliwa na Chapanga.’ Kila mundu mweakumyuwana Dadi na kujiwula kuhuma kwaki, ibwela kwa nene. ⁴⁶ Chenijova ndi ichi avi lepi mundu mweamuwene Dadi, nga yula mweahumili kwa Chapanga, mwenuyo ndi mweamuwene Dadi. ⁴⁷ Chakaka, nikuvajovela mweisadika avi na wumi wa magono goha wangali mwishu. ⁴⁸ Nene ndi chakulya chechileta wumi. ⁴⁹ Vagogo vinu valili chakulya chechikemiwa mana kulugangatu, nambu vafwili. ⁵⁰ Nambu chenichi ndi chakulya chechihelili kuhuma kunani kwa Chapanga muni mweilya ifwa lepi. ⁵¹ Nene ndi chakulya cha wumi chechihelili kuhuma kunani kwa Chapanga. Mundu yeyoha akalyayi libumunda lenili ilama magono goha gangali mwishu. Na libumunda lenikumpela ndi higa yangu yenikuyiwusa ndava ya wumi wa vandu va mulima.”

⁵² Vayawudi vakatumbula kujovesana vene kwa vene, “Mwe, mundu uyu ihotola wuli kutipela tete higa yaki tilyayi?”

⁵³ Yesu akavajovela, “Chakaka nikuvajovela, mweangalya higa ya Mwana wa Mundu na kuyinywa ngasi yaki, mwivya lepi na wumi mugati yinu. ⁵⁴ Mweilya higa yangu na kunywa ngasi yangu avinawu wumi wa magono goha wangali mwishu, na nene yati nikumuyukisa ligono la mwishu. ⁵⁵ Muni higa yangu ndi chakulya cha chakaka, na ngasi yangu chindu cha kunywa cha chakaka. ⁵⁶ Mweilya higa yangu na kunywa ngasi yangu, itama mugati yangu na nene nitama mugati yaki. ⁵⁷ Ngati Dadi cheavili mumi, anitumili nene na nene nina wumi kwa ndava yaki, mewawa mweakunilya nene yati ivya mumi ndava ya nene. ⁵⁸ Hinu, lenili ndi libumunda leliulwiki kuhuma kunani kwa Chapanga, lepi ngati mana yevalli vagogo vitu, vafwili. Mweilya chakulya chenichi yati ivya na wumi wa magono goha wangali mwishu.”

⁵⁹ Yesu ajovili genago peavili akuvawula munyumba ya kukonganelka Vayawudi ku Kapelanaumu kula.

Malovi gegileta wumi wa magono goha wangali mwishu

⁶⁰ Hinu, vandu vamahele vevamlandayi Yesu pavagayuwini genago, vakajova, “Aga ndi mawuliwu geginonopa! Yani mweihotola kuyuwani?”

⁶¹ Yesu amanyili mumtima waki kuvya vawuliwa vaki ving'ung'uta ndava ya lilovi lenilo, ndi akavajovela, "Wu, mawuliwu ago gakuwakita muleka kusadika?" ⁶² Yati yivya wuli pemukumlola Mwana wa Mundu ihamba kunani kwa Chapanga kweavili hoti? ⁶³ Mpungu Msopi ndi mweileta wumi, makakala ga mundu nakuhotola chindu. Malovi genikuvajovela ndi ga Mpungu Msopi na gileta wumi. ⁶⁴ Pamonga na ago, nambu vavi vangi pagati yinu nakusadika." Yesu ajovili genago ndava avamanyili kutumbula kadeni, vngasadika, na mewa yani mweakumng'anamukila. ⁶⁵ Akayonjokesa kujova, "Ndava yeniyi navajovili kuvya kawaka mundu mweihotola kubwela kwa nene changali kutangatiliwa na Dadi."

⁶⁶ Kuhumila lukumbi lwenulo vevamlandayi vamahele vakawuya mumbele, vakotoka kumlanda kavili. ⁶⁷ Yesu akavakota vawuliwa kumi na vavili vala, "Wu, na nyenye mwigana kuwuka?"

⁶⁸ Simoni Petili akamyangula, "Bambu, tihamba kwa yani? Veve ndi uvinagu malovi gegileta wumi wa magono goha wngali mwishu. ⁶⁹ Tete tikusadika na timanyili kuvya veve ndi wa Msopi kuhuma kwa Chapanga."

⁷⁰ Yesu akavajovela, "Wu, navahagwili lepi nyenye kumi na vavili? Nambu mmonga winu ndi Setani!" ⁷¹ Yesu ajovili genago kumvala Yuda mwana wa Simoni Isikalioti, muni mwenuyo ndi yati mweakumng'anamukila, pamonga avi mmonga pagati ya vawuliwa kumi na vavili.

7

Yesu na valongo vaki

¹ Pegamaliki genago, Yesu agendayi ku Galilaya kwenuko. Aganili lepi kugenda pamulima wa Yudea ndava Vachilongosi va Vayawudi vaganayi kumkoma. ² Lukumbi lwa mselebuko wa Vayawudi wewukemelewa vindanda wavi papipi. ³ Hinu, valongo vaki vakamjovela mwene, "Uwuka penapa na uhambayi ku Yudea muni vevakulanda wagawonayi mahungu gaku geukugahenga. ⁴ Kawaka mundu mweihenga mambu cha mfiyu kuni mwene igana kumanyikana kwa vandu. Ndava wikita mambu ago, hinu jlangilasa kwa vandu wa mulima woha." ⁵ Hati valongo vaki mewawa vamsadika lepi.

⁶ Yesu akavajovela, "Lukumbi lwangu lwabwina lwakona kuhika, nambu kwa nyenye lukumbi lwoha lwabwina. ⁷ Vandu wa mulima nakuhotola kuvahakalila nyenye, nambu ukunihakalila nene ndava nene nijova kuvya matendu gaki gahakau. ⁸ Nyenye mhamba kumselebuko. Nambu nene nakuhamba kumselebuko wenuwo, muni lukumbi lwangu lwabwina lwakona kuhika." ⁹ Peamalili kujova genago, mwene akasigalila ku Galilaya.

Yesu kumselebuko wa vindanda

¹⁰ Valongo vaki pevahambili kumselebuko wa vindanda, Yesu namwene akahamba, nambu lepi hotohoto ndi chamfiyu. ¹¹ Vachilongosi va Vayawudi vamlondayi Yesu kumselebuko wenuwo, vakakota "Avi koki?"

¹² Pamsambi wa vandu kwavi na vandu vamahele vevajovai chinunu. Vangi pagati yavi vakajova, "Mundu mbwina." Vangi vakajova, "Mwe! Akuvayaganisa vandu." ¹³ Nambu avi lepi mundu mweahotwili kujova malovi ga Yesu hotohoto, ndava ya kuvayogopa Vachilongosi va Vayawudi.

¹⁴ Peyahikili pagati ya mselebuko, Yesu akahamba mu Nyumba ya Chapanga na kutumbula kuwula. ¹⁵ Hinu, Vachilongosi va Vayawudi vakakangasa na kujova, "Mundu uyu agamanyili wuli goha aga changali mwene kuwuliwa na mundu?"

¹⁶ Penapo Yesu akavayangula, "Mawuliwu genikugawula aga ganamwene lepi, nambu gaki yula mweanitumili. ¹⁷ Mundu mweigana kuhenga gala geigana Chapanga, yati imanya ngati mawuliwu gangu gahumili kwa Chapanga amala nijova namwene. ¹⁸ Mweijova ga mwene ndu, mwenyuyu ilonda ukulu waki mwene, nambu yula mweilonda ukulu wa mweamtumili, ndi chakaka na mugati yaki kawaka uhakau. ¹⁹ Wu, Musa avapelili lepi Malagizu? Nambu kawaka hati mmonga mweiyidakila Malagizu. Ndava kyani mulonda kunikoma?"

²⁰ Bahapo msambi wa vandu ukayangula, "Una mizuka veve! Yani mweigana kukukoma?"

²¹ Yesu akavayangula, "Nikitili ulangisu umonga na nyenye uvakangisi. ²² Musa avapelili malagizu ga kudumula jandu ndi wahumili lepi kwa Musa muni wahumili kwa vagogo. Hinu nyenye mukumdumula mundu jandu hati Ligono la Kupumulila. ²³ Yakavya mundu idumuliwa jandu Ligono la Kupumulila, ndi muni malagizu ga Musa ukoto kudenywa, hinu ndava kyani mukuniyomela ndava ya kumlamisa mundu mu Ligono la Kupumulila? ²⁴ Mkotoka kumuhamula mundu kwa kumlola chakuvala ndu, nambu muhamula cheyiganikiwa."

Yesu ndi Kilisitu Msangula

²⁵ Vandu vangi va pa Yelusalemu vajovili, “Wu, mundu mwenuyu lepi yula vachilongosi vilonda kumkoma? ²⁶ Mlola, ilongela hotohoto kawaka mundu mweakumjovela hati lilovi! Wu yihotoleka vachilongosi vamananyi chakaka, mwenuyu ndi Kilisitu? ²⁷ Nambu Kilisitu peibwela avi lepi mundu yati imanya ihumila koki. Nambu tete tikumanyi kwe ahumili mundu uyu!”

²⁸ Hinu, Yesu pevavili mukuwula Munyumba ya Chapanga akajova kwa lwami, “Mwe! Mnimanyili, hati kwe nihumili mukukumanya? Nene nibweli lepi kwa uhotola wangu. Muni mwene mweanitungili nene ndi wa chakaka, na nyenye nakumanya, ²⁹ nambu nene nimmanyili ndava nihumili kwaki, mwene ndi mweanitungili.”

³⁰ Hinu, vandu vakalonda kumkamula, nambu kawaka mundu mweatalambwili chiwoko kumpamisa ndava lukumbi lwaki lwavi lwakona kuhika. ³¹ Vandu vamahele mu msambi wula vamsadiki, vakajova, “Peibwela Kilisitu Msangula, yati ihenga milangisu ya kukangasa yamahele neju kuliku yehenga mundu uyu?”

Manjolinjoli vitumwa kumkamula Yesu

³² Vafalisayu pevayuwini vandu vijova ga pahi ndava ya Yesu. Hinu, vene pamonga na Vamteta vakulu va Chapanga vavatumili valonda va nyumba ya Chapanga vamkamulayi. ³³ Yesu akajova, “Nakona nivii pamonga na nyenye palukumbi luhupi, kangi nihamba kwa mwene mweanitungili. ³⁴ Yati mukunilonda nambu nakuniwona, na penivya nene, nyenye nakuhotola kuhika.”

³⁵ Vachilongosi va Vayawudi vakajovesana vene kwa vene, “Mundu mwenuyu yati ihamba koki kwe nakuhotola kumkamula? Yati ihamba kumiji ya Vagiliki, kwevahamalili vandu vitu na kuvawula Vagiliki? ³⁶ Mwenuyu ijova kyani peijova, yati mukunilonda nambu nakuniwona na pala penivya nene nyenye nakuhotola kuhika?”

Mifuleni ya manji gegileta wumi

³⁷ Ligon la kumalakisa mselebuko wenuwo ndi lavi ligono likulu, Yesu akayima na kujova kwa lwami mundu mweavi na njota ndi abwela kwanene anywayi. ³⁸ Ngati chegijova Mayandiku Gamsopi, mweakunisadika nene, mifuleni ya manji yeyileta wumi yati yihelela mumtima waki. ³⁹ Ajovili genago kumvala Mpungu Msopi kuvya vekumsadika vala yati vakumpokela. Lukumbi lwenulo Mpungu Msopi avi akona kuhika, ndava Yesu avi akona kupewa ukulu na Chapanga.

Mpechanganu pagati ya vandu

⁴⁰ Vandu vangi mu msambi wula pevayuwini malovi ago, vakajova, “Chakaka mundu uyu ndi yula mlota wa Chapanga!”

⁴¹ Vangi vakajova, “mwenuyu ndi Kilisitu.”

Nambu vangi vakajova, “Wu, yihotoleka Kilisitu kuhuma ku Galilaya? ⁴² Wu, Mayandiku Gamsopi gijova wuli? Gijova Kilisitu yati ihumila mu lukolo lwa Daudi na ivelekewa ku Betelehemu, pamuji wa Daudi.” ⁴³ Hinu, mu msambi wula mpechanganu wahumalili ndava ya Yesu. ⁴⁴ Vandu vangi vaganayi kumkamula nambu avi lepi mundu mweatalambwili chiwoko chaki kumpamisa.

Vachilongosi va Vayawudi vibela kumsadika Yesu

⁴⁵ Kangi valonda vala vakavahambila Vakulu va kuteta va Chapanga na Vafalisayu. Ndi vene vakavakota valonda, “Ndava kyani, mwangamleta Yesu?”

⁴⁶ Valonda vala vakayangula, “Avi lepi mundu mweamali kujova vindu vyeajovili mundu uyu!”

⁴⁷ Vafalisayu vakavakota, “Wu, na nyenye mkongiwi mewa? ⁴⁸ Wu, mumuwene hati mmonga wa chilongosi wa vandu, amala mmonga wa Vafalisayu mweakumsadika? ⁴⁹ Lepi, nambu msambi wenuwo vangamanya Malagizu ga Bambu geampeli Musa, vapeliwi likoto na Chapanga!”

⁵⁰ Mmonga wavi avi Nikodemu mweamuhambili Yesu magono ga mumbele. Hinu mwene akavajovela. ⁵¹ “Malagizu giti gijova tikumuhamula lepi mundu changali kumuyuwani na kumanya ahengili kyani?”

⁵² Vene vakamyangula, “Wu, na veve mewa uhumili ku Galilaya? Hinu ukagasoma bwina Mayandiku Gamsopi wamwene yati wilola kuvya ku Galilaya katu nakuhuma mlota wa Chapanga!” ⁵³ Penapo kila mmonga awuyili kunyumba yaki.

¹ Kangi Yesu akahamba ku chitumbi Mizeituni. ² Chilau yaki lukela pehe Yesu akahamba kavili Munyumba ya Chapanga. Vandu voha vamtindili na mwene akatama na kuvawula. ³ Hinu vawula va malagizu na Vafalisayu vamletili mdala mmonga mwevankamwili ugoni vakamyimika pagati yavi. ⁴ Kangi vakamkota Yesu, “Mwula mdala uyu vamkamwili ndava ya ugoni.” ⁵ Mumalagizu gitu Musa atilagizi atovewa na maganga mbaka afwayi. Mdala ngati uyu, hinu veve wijova wuli? ⁶ Vene vajovili malovi ago muni vamlinga. Muni vapatayi lilovi la kumtakila. Nambu Yesu akagundama pahi akayandika kwa lungonji lwaki pandima.

⁷ Pevayendalili kumkota, Yesu akayinuka akavajovela, “Mundu mweangambudila Chapanga pagati yinu avyayi wa kutumbula kumtova liganga.” ⁸ Kangi akagundama kavili akavya mukuyandika pandima. ⁹ Pevayuwini ago, vakatumbula kuwuka mmonga mmonga, valongolili vagogo. Yesu asigalili mwene, na mdala yula ayimili palapala. ¹⁰ Yesu peayinwiki ndi akamkota mau, Vandu vala vavi koki? Wu, kawaka hati mundu mmonga mweakuhamwili?

¹¹ Mau yula, akamyangula, “Bambu, kawaka hati mmonga!” Yesu akamjovela, “Nene mewa nikuhamula lepi. Uhambayi, kutumbula hinu ukotoka kumbudila Chapanga kavili.”

Yesu lumuli lwa vandu va mulima

¹² Yesu alongili kavili na vandu, akavajovela, “Nene ndi lumuli lwa mulima. Mweakunilanda katu nakugenda muchitita, nambu ivya na lumuli lwa wumi.”

¹³ Hinu, Vafalisayu vakamjovela, “Veve wijova ndava yaku wamwene, malovi geujova ndava yaku, na geujova gachakaka lepi.”

¹⁴ Yesu akavayangula, “Hati ngati nijova ndava yangu namwene malovi gangu ndi gachakaka, ndava namwene nimanyili kwenihuma na kwenihamba. Nambu nyenye mumanyi lepi kwenihumili amala kwenihamba. ¹⁵ Nyenye mwihamula ngati vandu chevihamula, nambu nene nikumuhamula lepi mundu. ¹⁶ Nambu ngati nihamula, kuhamula kwangu ndi kwa chakaka ndava nakuvya namwene, Dadi mweanitumili avi pamonga na nene. ¹⁷ Mu malagizu ginu yiyandikwi ngati vandu vavili vijova kwa kuyidakila ndava ya chindu chimonga chevachiwene chindu chenicho ndi chakaka. ¹⁸ Nene nijova uchakaka namwene mewawa na Dadi mweanitumili ijova uchakaka ndava yangu.”

¹⁹ Bahapo vene vakamkota, “Avi koki Dadi waku?”

Yesu akavayangula, “Nyenye nakunimanya nene, amala mumanyi lepi Dadi. Ngati mnimanyili nene ngamanyili na Dadi wangu mewa.”

²⁰ Yesu agajovili malovi ago Munyumba ya Chapanga papipi na chijomela kuvikila luteta. Kawaka mundu mweamkamwili ndava lukumbi lwaki lwavi lwakona kuhika.

Mwihotola lepi kuhika kwenihamba

²¹ Yesu akavajovela kavili, “Nihamba namwene ndi nyenye yati mukunilonda, nambu mwifwa mukumbudila Chapanga, kwenihamba nene, nyenye nakuhotola kuhika.”

²² Hinu, vachilongosi va Vayawudi vakajova, ndava ya kyani ijova, kwenihamba nyenye nakuhotola kuhika, “Wu, igana kujikoma mwene?”

²³ Yesu akavajovela, “Nyenye muhumili bahapa pahi, nambu nene nihumili kunani. Nyenye va bahapa pamulima, nene na wa mulima wenuwu lepi. ²⁴ Ndava muni navajovili kuvya yati mwifwa mukumbudila Chapanga winu, ngati mwangasadika ‘Nene Ndi Mwene,’ Mwifwa mukumbudila Chapanga.”

²⁵ Vene vakamkota, “Veve wayani?”

Yesu akayangula, “Nene ndi mwenavajovili kutumbula kadeni! ²⁶ Nivii nagu gamahele ga kujova na mewawa kuvahamula nyenye. Nambu mweanitumili yula ndi chakaka, nene nikuujovela mulima mambu gala genigayuwini kuhumila kwa mwene.”

²⁷ Vene vangamanya kuvya Yesu akavajovela malovi ga Chapanga Dadi waki. ²⁸ Ndi Yesu akavajovela, “Pemukumunyakula Mwana wa Mundu, penapo ndi yati mwimanya kuvya ‘Nene Ndi Mwene,’ Namwene nakuhenga chochoha ndi nijova gala ndu geaniwulili Dadi. ²⁹ Mweanitumili avi pamonga na nene, mwene anilekili lepi namwene ndava nihenga magono goha gala gegakumganisa.”

³⁰ Vandu vamahele pevamyuwini Yesu ijova genago vamsadiki.

Uchakaka ukuvapela kulekekeswa

³¹ Yesu akavajovela Vayawudi vala vevamsadiki, “Ngati mukugayidakila mawuliwu gangu chakaka yati mwivya vawuliwa vangu. ³² Yati mukuumanya uchakaka na uchakaka yati ukuvapela kulekekeswa.”

³³ Vene vakamyangula, “Tete chiveleku cha Ibulahimu. Hati mala yimonga, nakuvya vavanda kwa mundu yoyoha mana yaki kiki peujova, ‘Yati tilekekeswa?’ ”

³⁴ Yesu akavayangula, “Chakaka nikuvajovela, mundu yoyoha mweibuda mwenuyu ndi mvanda mweabudili. ³⁵ Mvanda itama lepi panyumba magono goha. Nambu mwana itama magono goha. ³⁶ Hinu Mwana akavapela ulekekesu yati mulekekeswa chakaka. ³⁷ Nivamanyili nyenye kuvya chiveleku cha Ibulahimu. Pamonga mwilonda kunikoma ndava mukugabela mawuliwu gangu. ³⁸ Nene nijova gala geanilangisi Dadi, nambu nyenye mkugahenga gala gemuyuwi kuhuma kwa dadi winu.”

³⁹ Vene vakamyangula, “Dadi witu Ibulahimu.” Yesu akavajovela, “Ngati nyenye kuvya vana vaki Ibulahimu ngamuhengili ngati cheahengili Ibulahimu. ⁴⁰ Nene nivajovili uchakaka weniuyuwi kuhuma kwa Chapanga. Nambu nyenye mulonda kunikoma. Ibulahimu akitili lepi genago! ⁴¹ Nyenye mwikita mambu galagala geakitili dadi winu.”

Vene vakamjovela, “Tete tavana vamakunja lepi! Tivii na Dadi witu mmonga ndi Chapanga.”

⁴² Yesu akavajovela, “Ngati kuvya Chapanga ndi Dadi winu, ngamuniganili nene, muni nene nahumili kwa Chapanga na hinu nivii penapa. Nibweli lepi kwa uhotola wangu nambu wa mwene mweanitumili yula. ⁴³ Ndava kyani mwimanya lepi genijova aga? Ndava muni nakuyuwana ujumbi wangu. ⁴⁴ Nyenye vana wa dadi winu Setani na mwigana kuhenga geigana dadi winu. Mwene avi mkomaji kuhumila kadeni, mwene iyima lepi upandi wa uchakaka, ndava muni mugati yaki uchakaka uvi lepi. Kila peijova udese ijova ngati cheavili muni mwene mdese na dadi wa vadese. ⁴⁵ Ndava nene nikuvajovela uchakaka nyenye mukunisadika lepi. ⁴⁶ Yani pagati yinu mweihotola kunijovela nene nikumbudila Chapanga? Nene nakajovayi chakaka ndava kyani mukunisadika lepi? ⁴⁷ Mweavi waki Chapanga iyuwana malovi gaki Chapanga. Nambu nyenye nakuyuwana ndava nyenye vandu lepi va Chapanga.”

Yesu mkulu kuliku Ibulahimu

⁴⁸ Vayawudi vakamyangula Yesu, “Wu, tete nakujova chakaka kuvya veve wa Msamaliya na kavili uvi na mzuka?”

⁴⁹ Yesu akayangula, “Nangali mzuka. Nene nikumtopesa Dadi wangu, nambu nyenye mukunitopesa lepi nene. ⁵⁰ Nene nikuulonda lepi ukulu wangu namwene, avi mmonga mweakunilondela ukulu wangu, mwene ndi mhamula mihalu. ⁵¹ Chakaka nikujovela, mundu akauyidakila ujumbi wangu yati ifwa lepi nambu ivya mumi magono goha gangali mwishu.”

⁵² Vayawudi vakajova, “Hinu timanyili kuvya chakaka veve uvi na mzuka! Ibulahimu afwili mewawa vamlota va Chapanga vafwili hinu veve ujova ‘Mweakuukamulila ujumbi waku katu ifwa lepi, nambu ivya mumi magono goha!’ ⁵³ Wu, veve ukujikita mkulu kuliku dadi witu Ibulahimu mweafwili?” Mewawa na vamlota va Chapanga vafwili. Veve ukujita wayani?

⁵⁴ Yesu akavayangula, “Nakujilumba namwene, ukulu wangu chindu lepi. Dadi wangu mwemukumkemela Chapanga winu, mwene ndi mweakunilumba. ⁵⁵ Nyenye mukumanya lepi, nambu nene nimanyili nikajova nangamanya, yati nivya mdese ngati nyenye, nambu nimmanyili na nikugayidakila malovi gaki. ⁵⁶ Dadi winu Ibulahimu, ahekalili alilola ligono langu. Mwene akaliwona akavya na luheku.”

⁵⁷ Vayawudi vakamjovela, “Veve uhikisi lepi hati miyaka makumi mhanu na veve umuwene Ibulahimu?”

⁵⁸ Yesu akavajovela, “Chakaka nikuvajovela, kwakona Ibulahimu kuvelekewa nene navili.”

⁵⁹ Penapo vakanonga maganga muni vamjugumilayi nambu Yesu ajifiyili na kuwuka pa Nyumba ya Chapanga.

9

Yesu akumlamisa mundu mweavelekiwi ngalola

¹ Yesu peavili mukuhamba ndi amuwene mundu mmonga mweavingalola kuhumila kuvelekewa. ² Vawuliwa vaki vakamkota, “Muwula, yani mweambudili Chapanga, mundu yu amala dadi na nyina vaki, hati avelekiwi ngalola?”

³ Yesu akavayangula, “Mwene amala dadi na nyina waki avi lepi mweambudili Chapanga. Avelikiwi ngalola, muni makakala ga Chapanga gawonekanayi gihenga lihengu muwumi waki. ⁴ Kwakona muhi yikutigana kuhenga lihengu laki yula mweanitumili. Muni kimihii yibwela mundu nakuhotola kuhenga lihengu. ⁵ Lukumbi penivii pamulima nene ndi lumuli lwa vandu va mulima.”

⁶ Peamali kujova genago, Yesu akahunya mata pahi, akakandagana ludaka na kumnyala ngalola yula mumihu. ⁷ Akamjovele, "Hamba ukajisambisa kulitanda la Siloamu." Liina lenilo mana yaki ndi mweatumwili. Penapo, ngalola yula akahamba akajisambisa, akawuya kuni ilola.

⁸ Hinu, vandu vevatama naku papipi vevamanyili kuvya avi mngangu myupaji, vakajova, "Wu, mwenuyu lepi ngalola mweatamayi na kuyupa?"

⁹ Vamahele vakajova, "Ena." Vangi vakajova "Lepi, ndi iwanana naku."

Nambu ngalola yula akajova, "Ndi nene mwenayupayi."

¹⁰ Ndi vakamkota, "Wu, hinu mihu gaku uhotwili kulola?"

¹¹ Mwene akavayangula, "Mundu yula mweikemelewa Yesu akandagini ludaka, na kuninyala pamihu, akanijovele. Uhamba ukajisanja pamihu ku litanda la Siloamu. Nene nikahamba kujisanja na hinu nihotola kulola."

¹² Vakamkota, "Avi koki?" Mwene akavayangula, "Nene nimanyili lepi."

Vafalisayu vilonda ahotwili wuli kulama

¹³ Kangi vampeliki mundu yula mweavili hoti ngalola kwa Vafalisayu. ¹⁴ Ligonu Yesu peakandagini ludaka na kumdindula mihu yavili Ligonu la Kupumulila. ¹⁵ Vafalisayu vakamkota kavili, "Uhotwili wuli kulola?" Mwene akavajovele, "Aninyalili ludaka pamihu, ndi nene najisambisi na hinu nilola."

¹⁶ Vafalisayu vangi vakajova, "Mundu mwenuyu ahumili lepi kwa Chapanga, muni ikamula lepi Ligonu la Kupumulila."

Nambu vangi vakajova, "Thotola wuli kuhenga gachinamtiti ngati genaga?" Pakavya na mpechanganu pagati yavi.

¹⁷ Vakamkota kavili, "Veve wijova wuli kumvala mwene?" "Ndava akudindwili mihu?"

Akavayangula, "Mwenuyo ndi mlota wa Chapanga!"

¹⁸ Vachilongosi va Vayawudi nakusadika ngati mundu yula avi ngalola kadeni na hinu ilola, mbaka pavavakemili dadi na nyina waki. ¹⁹ Vakavakota dadi na nyina waki, "Wu, mwenuyu ndi mwana winu? Ndi mwemwijova avelekiwi ngalola? Kangi ahotwili wuli kulola?"

²⁰ Vene vakayangula, "Timmanyili kuvya uyu ndi mwana witu, na avelikwi ngalola.

²¹ Nambu timanyi lepi cheahotwili kulola, mewa timmanyi lepi mweamdindwili mihu. Mumkota mwene, muni mundu mvaha ihotola kudandaula mwene." ²² Dadi na nyina waki vagajovili genago ndava ya kuvayogopa vachilongosi va Vayawudi muni vamali kuyidikilana kuvya mundu mweiyidakila na kujova kuvya Kilisitu ndi Msangula yati ivingiwa awuka munyumba ya kukonganekela Vayawudi. ²³ Ndava ya genago ndi dadi na nyina waki vajovili, "Mwene mundu mvaha ndi mumkota mwene."

²⁴ Vakamkemela kavili mundu yula mweavelikwi ngalola, vakamjovele, "Lapa palongolo ya Chapanga. Tete timanyili kuvya mundu uyu akumbudila Chapanga."

²⁵ Mwene akayangula, "Nene nimanyi lepi ngati akumbudila Chapanga. Nambu nimanyili chindu chimonga. Navi ngalola hinu nilola."

²⁶ Ndi vakamkota, "Akuhengili kyani? Akulamisi wuli mihu gaku?"

²⁷ Mundu yula akavayangula, "Nimali kuvajovele, nyenye mniyuwana lepi, ndava kyani mwigana kuyuwana kavili? Wu, na nyenye mewa mwigana kuvya vawuliwa vaki?"

²⁸ Hinu vakumuliga na kumjovele, "Veve ndi muwuliwa wa mundu yula, nambu tete tavawuliwa va Musa. ²⁹ Tete timanyili kuvya Chapanga alongili na Musa, nambu nakumanya mundu uyu ahumili koki!"

³⁰ Mwene akavayangula, "Chenichi ndi chindu cha kukangasa! Nyenye mwangamanya kweahumili, nambu anidindwili mihu gangu! ³¹ Timanyili kuvya Chapanga akuvayuwaniila lepi vevakumbudila mwene, nambu akumyuanila mundu yoyoha mweakumyogopa Chapanga na kuhenga geigana. ³² Kutumbula mulima pewawumbiwi yiyuwaniiki lepi kuvya mundu agadindwili mihu ga mundu mweavelekiwi ngalola. ³³ Ngati mundu mwenuyu nakuhuma kwa Chapanga ngaahotwili lepi kuhenga chochoha!"

³⁴ Vene vakamyangula, Mwe! "Veve uvelekiwi na kukula mukumbudisa Chapanga, wihotola wuli kutiwula tete?" Hinu vakamuwusa munyumba ya kukonganekela Vayawudi.

Ungalola wa chimpungu

³⁵ Yesu ayuwini kuvya vamuwasili munyumba ya kukonganekela Vayawudi. Hinu pevamuwene akamkota, "Wu, veve ukumsadika Mwana wa Mundu?"

³⁶ Mundu yula akamyangula, “Mtopeswa unijovela mundu mwenuyo ndi yani, muni nimsadikayi.”

³⁷ Yesu akamjovela, “Umali kumuwona, mwene mweujova nayu ndi mwene.”

³⁸ Mundu yula akajova, “Bambu nisadika!” Ndi akamfugamila.

³⁹ Yesu akajova, “Nene nibwelili pamulima kuvabagula vandu, muni vangelola vahotola kulola, na vevilola vavyai vangelola.”

⁴⁰ Vafalisayu vangi vevayi pamonga naku vagayuwini genago, vakamkota, “Wu, na tete mewa vangelola?”

⁴¹ Yesu akavayangula, “Ngati mwavi vangelola, ngamvalangiwi lepi mumbudili Chapanga nambu nyenye mwijova, tete tilola hinu yilangisa kuvya nyenye mbudili.”

10

Yesu ndi mdimaji mbwina

¹ Yesu akavajovela, “Chakaka nikuvajovela, mundu yoyoha yula mweangayingila muchivaya cha mambelele kwa kupitila pamlyangu uvaha nambu iholota na kuyingila kwa pandu pangi, mwenuyo ndi muhiji na mnyagaji. ² Nambu mundu yula mweiyingila kupitila mlyangu, mwenuyo ndi mdimaji wa mambelele. ³ Mlonda wa mlyangu wa chivaya akumdindulila mlyangu mdimaji. Na mambelele giyuwana lwami lwa mdimaji, namwene akugakemela kwa mahina gavi kila limonga na kugawusa kuvala. ⁴ Akamala kugawusa kuvala, mwene akugalongolela kulongolo, na mambelele gakumlanda, ndava gakulumanya lwami lwaki. ⁵ Nambu gakumlanda lepi myehe, ndi gakumtila ndava nakulumanya lwami lwaki.”

⁶ Yesu avajovili kwa luhumu ulu, nambu vene vamanya lepi cheaganili kuvajovela.

Yesu ndi mdimaji mbwina

⁷ Hinu Yesu akajova kavili, chakaka nikuvajovela nene ndi mlyangu wa chivaya cha mambelele. ⁸ Voha vevanilongolili nene, ndi vahiji na vanyagaji, na mambelele nakuvayuwana. ⁹ Nene ndi mlyangu. Mweiyingila munjila yangu yati isanguliwa, yati iyingila na kuhuma na kupewa chakulya. ¹⁰ Mhiji ibwela muni ayivayi, na kukoma na kuhalabisa. Nene nibwelili muni mupatayi wumi wa chakaka weumemili.

¹¹ Nene ndi mdimaji mbwina. Mdimaji mbwina ajitendekili hati kufwa ndava ya mambelele gaki. ¹² Mhenga lihengu wa luhuna mdimaji lepi, mambelele gaki lepi. Peiwona libwa la kudahi libwela. Ileka mambelele na kutila, kangi libwa la kudahi likamula na kugapechengana. ¹³ Mundu mwenuyo itila na iyangalila lepi mambelele, ndava mwene ndi mundu wa luhuna ndu. ¹⁴ Nene ndi mdimaji mbwina nigamanyili mambelele gangu, na mambelele gegavi gangu ganimanyili. ¹⁵ Ngati Dadi cheanimanyili nene, na nene chenimanyili Dadi. Niwusa wumi wangu hati kufwa ndava ya mambelele. ¹⁶ Kangi nivii na mambelele gangi ga chivaya ichi lepi. Yikunigana mewa kugaleta, na gene yati giyuwana lwami lwangu, yati kwivya na msambi umonga na mdimaji mmonga.

¹⁷ “Dadi akunigana ndava nikuuwusa wumi wangu muni niupokelayi kavili. ¹⁸ Kawaka mundu mweakuninyaga wumi wangu, nambu nikuuwusa kwa kugana kwangu namwene. Nivii na uhotola wa kuuwusa wumi wangu na mewa nivii na uhotola wa kuutola kavili. Chenichi ndi Dadi cheanilagizi kukita.”

¹⁹ Ndava ya malovi genago ukahumila mpechenganu kavili pagati ya Vayawudi. ²⁰ Vangi vamahele vakajova, “Mwenyu ana mzuka! Mewa ana lupengu Ndava kyani kumyuwanila?”

²¹ Nambu vangi vakajova, “Malovi aga lepi ga mundu ana mzuka. Wu, mzuka uhotola kudindula mihi ga vangelola?”

Yesu ibelelewa na Vayawudi

²² Ku Yelusalemu kwenuko kwavili na mselebuko wa kukumbuka kuyibagula Nyumba ndava ya Bambu. Lukumbi lwenulo lwavi lwa mbepu. ²³ Yesu mwene avi igenda Munyumba ya Chapanga mu libanji la Solomoni. ²⁴ Vayawudi vamtindili, kumkota, “Ukutileka na maholo mbaka ndali? Ngati veve ndi Kilisitu Msangula, hinu utijovela hotohoto.”

²⁵ Yesu akavayangula, “Nivajovili, nambu nyenye nakunisadika. Mahengu genihenga nene kwa liina la Dadi wangu gilangisa nene ndi yani. ²⁶ Nambu nyenye mwisadika lepi, ndava nyenye lepi mambelele gangu. ²⁷ Mambelele gangu giyuwana lwami lwangu. Nene nigamanyili na gene gakunilanda. ²⁸ Nene nikugapela wumi wa magono goha wangali mwishu, katu vifwa lepi, na kawaka mundu mweihotola kuvanyaga kuhuma

kwangu. ²⁹ Dadi wangu ndi mkulu kuliku vyoha, na kawaka mundu wa kuhotola kuvanyaga mu mawoko ga Dadi wangu. ³⁰ Nene na Dadi, tavamonga.”

³¹ Hinu, Vayawudi vakanonga maganga muni vamkomayi Yesu. ³² Yesu akavajovela, “Nivalangisi mahengu gamahele kuhuma kwa Dadi. Wu, lihengu loki lelikuvakita nyenye munikoma kwa maganga?”

³³ Vayawudi vakamyangula, “Tikukoma lepi kwa maganga ndava ya mahengu gabwina gehuhengili, nambu ndava ukumliga Chapanga, veve wa mundu ndu nambu ukujikita wa Chapanga.”

³⁴ Yesu akavajovela, “Yiyandikwi mu malagizu ginu, ‘Nene nijovili, nyenye ndi vachapanga?’ ³⁵ Chapanga avakemili vandu vala vevapewili ujumbi waki ndi vachapanga, na tete timanyili kuvya Mayandiku Gamsopi gijova chakaka magono goha. ³⁶ Dadi anihagwili na kunituma pamulima. Ndava kyani nyenye mukunijovela, nikumliga Chapanga. Penijova nene Mwana wa Chapanga? ³⁷ Ngati nikugahenga lepi mahengu ga Dadi wangu, mkoto kunisadika. ³⁸ Ngati nikugahenga, hati ngati mukunisadika lepi, hinu mugasadika mahengu genago. Muhotola kumanya chakaka kuvya Dadi avi mugati yangu, na nene nivii mugati yaki.”

³⁹ Vakalinga kavili kumkamula Yesu nambu akavalema mu mawoko gavi.

⁴⁰ Yesu akahamba kangu kumwambu ya mfuleni Yoludani, pandu peavi Yohani ibatiza, akatama kwenuko. ⁴¹ Vandu vamahele vambwelili Yesu na kujova Yohani ahengili lepi gachinamnti gogoha, “Nambu goha geajovili kumvala mundu uyu ndi chakaka neju.”

⁴² Vandu vamahele pandu penapo vakamsadika Yesu.

11

Lifwa la Lazalu

¹ Mundu mmonga liina laki Lazalu avi mtamu. Mundu mwenuyo avili mkolonjinji wa Betania, valumbu vaki Maliya na Malita vatamayi chijiji chila. ² Maliya ndi yula mweamnyalili Bambu mahuta geginungalila bwina mumagendelu gaki na kumuungula na mayunju gaki. Lazalu mweavimtamu ndi mhaja wa Maliya. ³ Hinu, valumbu vala vatumili ujumbi kwa Yesu. “Bambu, nkozi waku mtamu!”

⁴ Yesu mwene peagayuwini genago, akajova, “Utamu wenuwu wileta lepi lifwa, uhumalili muni Chapanga apewa ukulu na Mwana wa Chapanga mewa apewa ukulu.”

⁵ Yesu avaganili Malita na Maliya pamonga na mlongo wavi Lazalu. ⁶ Peayuwini kuvya Lazalu mtamu, Yesu akahamba kutama peavili magono gavili. ⁷ Kangi akavajovela vawuliwa vaki, “Tihamba kavili ku Yudea!”

⁸ Vawuliwa vala vakamjovela, “Muwula, lukumbi luhupi ndu lupitili Vayawudi vaganili kukukoma na maganga, hinu wigana kuhamba kwenuko kavili?”

⁹ Yesu akavayangula “Wu, kuvi lepi masaa kumi na gavili ga muhi? Hinu mundu akagendayi muhi nakuhotola kujikuvala ndava ihotola kulola lumuli lwa mulima.

¹⁰ Nambu mundu akagendayi kilu akujikuvala ndava muni kawaka lumuli.” ¹¹ Yesu peamali kujova malovi genago, akavajovela “Nkozi witu Lazalu agonili, nambu nene yati nihamba kumuyumusa.”

¹² Vawuliwa vaki vakamjovela, “Bambu yikavya agonili yati ilama.”

¹³ Vene vaholalili kuvya ajovili kugona lugono, nambu Yesu ajovili kumvala lifwa la Lazalu. ¹⁴ Ndi Yesu akavajovela hotohoto kuvya “Lazalu afwili, ¹⁵ Nambu ndava yinu nivii na luheku ndava navi lepi kwenuko, muni musadika. Hinu tihamba kwa Lazalu.”

¹⁶ Tomasi mweikemelewa mpaha, akavajovela vawuliwa vayaki, “Tihamba na tete tikafwayi pamonga na Yesu!”

Yesu ndi uyukisa na wumi

¹⁷ Yesu peahikili kwenuko, amkolili Lazalu amali kuvya mulitinda magono mcheche. ¹⁸ Chijiji cha Betania chavi papipi na Yelusalemu, utali waki kilomita zidatu. ¹⁹ Vayawudi vamahele vahikili kwa Malita na Maliya kuvapolesa mitima ndava mhaja wavi afwili.

²⁰ Hinu, Malita peayuwini kuvya Yesu ibwela, akahamba kumpokela, nambu Maliya asigalili kunyumba. ²¹ Malita amjovili Yesu, “Bambu, Ngati ngauvyayi apa, mhaja wangu ngaafwili lepi. ²² Nambu nimanyili kuvya hati hinu, chochoha cheukumuyupa Chapanga yati akupela.”

²³ Yesu akamjovela, “Mhaja waku yati iyuka.”

²⁴ Malita akayangula, “Nimanyili kuvya yati iyuka lukumbi Chapanga peakuvayukisa vevafwili.”

²⁵ Yesu akamjovela, “Nene ndi mweniyukisa vandu na kuvapela vandu wumi. Mweakunisadika nene hati ngati afwili, yati itama, ²⁶ mewawa mundu yoyoha mweitama na kunisadika, katu ifwa lepi. Wu, wisadika genago?”

²⁷ Malita akayangula “Ena Bambu! Nene nisadika kuvya veve ndi Kilisitu, Mwana wa Chapanga, yula mweibwela pamulima.”

Yesu ivemba maholi

²⁸ Peamalii kujova genago, Malita akahamba kumkemela mlumbu waki Maliya, akamjovela pachiepela, “Muwula avi penapa, akukemela.” ²⁹ Maliya peayuwini malovi ago, bahapo akayima kanyata akamuhambila Yesu. ³⁰ Yesu avi akona kuyingila pachijiji, ndi avi pandu palapala pavakonganiki na Malita. ³¹ Vayawudi vevampolesa mtima Maliya panyumba pala, pavamuwene Maliya awukili chigafula, vakamlanda. Vaholalili kuvya ihamba kuvemba kulitinda.

³² Maliya peahikili pandu pala peavili Yesu na kumlola akamfugamila, akamjovela, “Bambu ngati kuvya uvya apa, mhaja wangu ngaafwili lepi!”

³³ Yesu peamuwene Maliya ivemba na Vayawudi vevamlandili mewa vivemba, ndi akavya ngolongondi na kuviniswa mumtima. ³⁴ Kangi akavakota, “Mumvikili koki?”

Vakamjovela “Bambu, ubwela ulolayi.”

³⁵ Yesu akavemba maholi. ³⁶ Hinu, Vayawudi vakajova, “Mlola cheamganili Lazalu!”

³⁷ Nambu vangi vakajova, “Wu, mwenyu ndi yula mweamdindwili mihu ngalola, hinu ahotwili lepi kukita Lazalu akoto kufwa?”

Yesu akumyukisa Lazalu

³⁸ Yesu iviniswa mtima kavili, akahika kulitinda. Litinda lene lavi mbugu levadivalili liganga pamlyangu waki. ³⁹ Yesu akavajovela, “Mwusa liganga lenili!”

Malita mlumbu wa yula mweafwili akamjovela. “Bambu atumbwili kununga muni atamii mulitinda mula magono mcheche!”

⁴⁰ Yesu akamjovela, “Wu, nene nakujovili lepi ukasadika yati ulola ukulu wa Chapanga?” ⁴¹ Ndi vakaliwusa liganga lila. Yesu akalolokesa kunani kwa Chapanga, akajova “Dadi nikusengusa muni ukuniyuwana. ⁴² Nimanyili kuvya ukuniyuwana magono goha. Nambu nijovili genaga ndava ya vandu vevavi apa vasadikayi kuvya veve ndi mweunitumili.” ⁴³ Peamali kujova genago, Akakemela kwa lwami luvaha, “Lazalu! Huma kuvala!” ⁴⁴ Mweafwili yula akahuma kuvala, kuni vamtindisili nyula ya msopi mumagendelu na mumawoko na pamihu poha. Yesu akavajovela, “Mumnyembelula, mumleka ahamba mwene.”

Vayawudi viyidakilana kumkoma Yesu

(Matei 26:1-5; Maluko 14:1-2; Luka 22:1-2)

⁴⁵ Vayawudi vamahele vevabwelili kwa Maliya na kulilola lijambu Leahengili Yesu. Ndi vakamsadika. ⁴⁶ Nambu vangi vavi vakahamba kwa Vafalisayu vakavadandaulila lijambu Leahengili Yesu. ⁴⁷ Vakulu va kuteta na Vafalisayu vakakonganeka na vandu Libanji la Vayawudi vakakota, “Tikita wuli? Mundu uyu ihenga milangisu yamahele neju. ⁴⁸ Takamlekayi vandu voha yati vamsadika, na vakulu va ku Loma yati vibwela na kudenya Nyumba yitu ya Chapanga pamonga na mulima na vandu vitu!”

⁴⁹ Mmonga wavi liina laki Kayafa, mweavi Mkulu wa Vateta wa mwaka wenuwo, akavajovela, “Nyenye nakumanya chindu! ⁵⁰ Mwimanya lepi, ndi mbanga pagati yinu mundu mmonga afwayi ndava ya vandu, kuliku vandu voha va mulima witu vakomiwayi?” ⁵¹ Mwene ajovili lepi kwa luhala lwaki, nambu ndava avi Mteta mkulu mwaka wenuwo, ndi alotili kuvya Yesu yati ifwa ndava ya Vayawudi, ⁵² lepi ndava ya Vayawudi vene ndu, nambu mewa ndava ya vandu voha va Chapanga vevapechangini, muni valetayi pamonga na kuvakita vavyayi na umonga.

⁵³ Kutumbula ligono lenilo vachilongosi va Vayawudi vayidakilini kumkoma Yesu. ⁵⁴ Hinu Yesu agendili lepi hotohoto pagati ya Vayawudi, akawuka pandu pala akahamba pandu pepavi papipi na lugangatu. Pamuji wewukemelewa Efulaimu. Akatama kwenuko pamonga na vawuliwa vaki.

⁵⁵ Mselebuko wa Vayawudi Pasaka wavi papipi, na vandu vamahele vahambili ku Yelusalemu muni vahenga malagizu ga kujinyambisa vene muni kumuyupa Chapanga, kwakona mselebuko wenuwo. ⁵⁶ Vakavya kumulonda Yesu. Pevakonganiki pamonga Panyumba ya Chapanga. Vakakotana, “Yivya wuli? Yilolekana ibwela lepi pa mselebuko wenuwo? Amala wuli?” ⁵⁷ Vakulu va kuteta na Vafalisayu valagazili kuvya mundu akamanyayi kweavili Yesu, avajoveleyi muni vamukamulayi.

12

Maliya akumnyala Yesu mahuta

(Matei 26:6-13; Maluko 14:3-9)

¹ Magono sita kwakona mselebuko wa Pasaka, Yesu ahikili ku Betania kweatamayi Lazalu, mundu yula mweamukisi. ² Kwenuko vamtendelakili chakulya cha kimihi, Malita akavya kuvahengela. Lazalu avi mmonga wa vala vevatamili pameza pamonga na Yesu. ³ Kangi Maliya akatola libotolo la pinga la mahuta geginungalila bwina, gegatenganizwi kwa mkongo wa nado, gegiguliswa kwa mashonga gamahele, akamnyala Yesu mumagendelu na kuhungula kwa mayunju gaki. Nyumba yoha yikanungalila mahuta gala. ⁴ Nambu Yuda Isikalioti mmonga wa vawuliwa vaki kumi na vavili vala ndi mweabweli kumng'anamukila Yesu, akajova, ⁵ Ndava kyani mahuta ago gaguliswi lepi kwa hipandi miya zidatu ya madini ga feza, vapewayi vangangu. ⁶ Ajovili genago lepi ndava ya lippyana kwa vangangu, nambu avi mvika kahaku ka mashonga. Na pamahele ayivayi mashonga gegavikwayi mu kahaku kala muni avi mhiji.

⁷ Nambu Yesu akajova, "Mkoto kumung'aha mau mwenyu! Muleka agavika ndava ya ligono la kunizika. ⁸ Vangangu yati mwivya nawu magono goha, nambu mwivya lepi na nene magono goha."

Vayawudi viakilana kumkoma Lazalu

⁹ Vayawudi vamahele vayuwini kuvya Yesu avi ku Betania. Vakahika kwenuko lepi ndava ya kumlola Yesu ndi ndava ya kumlola Lazalu mweayukiswi na Yesu. ¹⁰ Hinu Vamteta vakulu mewawa vayidakilini kumkoma lazalu. ¹¹ Ndava ya kuyukiswa kwa Lazalu Vayawudi vamahele vavabelili vachilongosi wavi, vakamsadika Yesu.

Yesu iyingila ku Yelusalemu kwa chilulu

(Matei 21:1-11; Maluko 11:1-11; Luka 19:28-40)

¹² Chilau yaki, msambi uvaha wa vandu vevabwelili kumselebuko vakayuwana Yesu avi munjila kubwela pa Yelusalemu. ¹³ Hinu vakatola matutu ga mavali, vakawuka kuhamba kumpokela, vakajova kwa lwami luvaha. "Chapanga alumbiwa! Amotisiwa mwenuyo mweibwela kwa liina la Bambu. Amotisiwa Nkosi wa Isilaeli."

¹⁴ Yesu akapewa mwana lipunda, akakwela panani yaki ngati chegijova Mayandiku Gamsopi.

¹⁵ "Vandu va muji wa Siyoni mkotoka kuyogopa!

Ulola, Nkosi waku ibwela.

Akweli mwana lipunda!"

¹⁶ Vawuliwa vaki nakumanya mambu ago, nambu Yesu peamali kupewa ukulu, ndi vakamanya kuvya gala gamali kuyandikwa kumvala mwene, kuvya vandu vamkitili genago.

¹⁷ Msambi wa vandu vala vevavi pamonga na Yesu ligono leamkemili Lazalu kuhuma multinda, amyukisi. Vavajovili vandu mambu gala gegahumalili. ¹⁸ Ndava ya yeniyoy msambi wa vandu ukahamba kumpokela, muni vayuwini kuvya akitili chinamiti chenicho. ¹⁹ Hinu Vafalisayu vakakotana vene kwa vene, "Wu, mwilola? Nakuhotola kukita chochoha! Mlodayi, vandu voha va mulima vakumlenda."

Vagiliki vangi vigana kumlola Yesu

²⁰ Kwavi na Vagiliki vadebe pagati ya vandu vala vevahikili ku Yelusalemu kumfugamila lukumbi lwa mselebuko wa pasaka. ²¹ Venavo vamhambili Filipi, mkolonjinji wa Betisaida mweavili pamulima wa Galilaya, vakajova "Mtopeswa tete tigana kumlola Yesu."

²² Filipi akahamba kumjovela Andelea, voha vavili vakahamba kumjovela Yesu. ²³ Yesu akavajovela, "Saa ya Mwana wa Mundu kupewa ukulu yihikili." ²⁴ Chakaka nikujovela, mbeyu ya nganu yisigalila kuvya mbeyu ndu, mbaka yigwai muludaka na kufwa. Ngati yikafwayi ndi yimela na kupambika mbeyu yamahele. ²⁵ Mundu yoyoha mweakuugana wumi waki yati akuuyagisa, nambu mundu yoyoha mweakuuyomela wumi waki pamulima apa, akuuvika wumi wa magono goha gangali mwishu. ²⁶ Mundu mweigana kunihengala yikumgana kunilanda, mewa pala penivya nene, ndi peivya mtangatila wangu. Mundu akanihengelayi nene Dadi wangu yati akumtopesa.

Yesu ijova kujivala lifwa laki

²⁷ "Hinu mpungu wangu uvagaya, nijova wuli? 'Dadi unisangulayi na lukumbi lwenulo?' Nambu ndava ya genago nibwelili muni nipitilayi lukumbi ulu lwa mang'ahiso. ²⁸ Dadi, ugubukula ukulu waku."

Penapo lwami lukajova kuhuma kunani kwa Chapanga, “Nimali kuugubukula ukulu wangu na yati nikuugubukula kavili.”

²⁹ Msambi wa vandu vevayimili penapo vayuwini lwami lula, nambu vangi vavi vakajova, mbulumu na vangi vakajova “Mtumu wa kunani kwa Chapanga alongili naku!”

³⁰ Nambu Yesu akavajovela, “Malovi gemuyuwini lepi ndava ya nene, nambu ndava ya nyenye. ³¹ Hinu ndi lukumbi lwa vandu va mulima uwu kuhamuliwa, Setani mweavi chilongosi wa mulima uwu yati ivingiwa. ³² Nene peniyinuliwa panani kuhuma pamulima yati kila mmonga yati ihutika kwangu.” ³³ Ajavili genago kulangisa lifwa leifwa.

³⁴ Hinu, msambi wa vandu wula ukamyangula “Tete tijoviwi na malagizu gitu kuvya Kilisitu yati ilama magono goha. Hinu uhotola wuli, kujova yikumgana Mwana wa Mundu kuyinuliwa? Mwana wa mundu mwenuyo ndi yani?”

³⁵ Yesu akavajovela, “Lumuli lwakona na nyenye mu lukumbi luhupi. Mgenda kwakona muvi nalu lumuli lwenulo muni chitita chikoto kuvakolela, muni mweigenda muchitita angamanya kweihamba. ³⁶ Lukumbi muvi na lumuli mwasadiki lumuli lwenulo muni mpata kuvya vandu va lumuli.”

Vayawudi vibela kumsadika Yesu

Peamali kujova malovi genago, Yesu akawuka mwene na kuhamba kujifiya patali na vandu. ³⁷ Nambu pamonga Yesu ahengili gachinamtititi goha palongolo yavi, vene vamsadiki lepi. ³⁸ Hinu malovi gejavili Isaya mweavili mlota wa Chapanga gakatimalila. “Bambu, yani mweasadiki ujumbi witu? Na uhotola wa Bambu agubukuliwi yani?”

³⁹ Mewa vangahotola kusadika ndava Isaya ajavili kavili,

⁴⁰ “Chapanga agakoywisi mihi gavi

Avahimwisi luhala lwavi.

Vakoto kulola kwa mihi gavi.

Vakoto kumanya kwa luhala lwavi.

Nambu vakoto kuniwuyila.

Muni nivalamisa.”

⁴¹ Isaya ajavili ndava auwene ukulu wa Yesu na kujova ndava ya Yesu.

⁴² Pamonga na ago, vachilongosi vamahele wa Vayawudi vamsadiki Yesu. Nambu ndava ya kuvayogopa Vafalisayu nakujova hotohoto. Vayogwipi kuvingiwa munyumba za kukonganekela Vayawudi. ⁴³ Ndava muni vachilongosi avo vaganili kukwihiwa na vandu kuliku kukwihiwa na Chapanga.

Malovi ga Yesu yati gakuvaahamula

⁴⁴ Kangi Yesu akajova, kwa lwami luvaha, “Mundu mweakunisadika nene, akunisadika lepi namwene ndu, mewawa akumsadika yula mweanitimili nene.

⁴⁵ Mweakunilola nene mewawa akumlola yula mweanitimili. ⁴⁶ Nene nibwelili

pamulima muni nivvyayi lumuli, mundu yoyoha mweakunisadika akotoka kusigalila

muchitita. ⁴⁷ Mundu yoyoha mweiyuwana malovi gangu, na akugahengela lepi, nene

nikumuhamula lepi. Muni nibweli hee ndava ya kuvahamula vandu va mumulima

nambu kuvasangula. ⁴⁸ Yula mweakunibela nene, mweangayidakila malovi gangu

avi naku wa kumuhamula. Malovi ga Yesu yati gakuvaahamula vandu ligono la

mwishu. ⁴⁹ Nene nakujova kwa uhotola wangu namwene, nambu Dadi mweanitimili

ndi mweanijovela nijova kyani na cheyiganikiwa kuvajovela vandu. ⁵⁰ Nene nimanyili

kuvya mihilu yaki yileta wumi wa magono goha gangali mwishu. Hinu nene nijova gala

ndu geanilagizi Dadi kujova.”

13

Yesu akuvasanja vawuliwa vaki magendelu

¹ Yavili kwakona mselebuko wa pasaka kuhika, Yesu kuni amanyili lukumbi lwa kuwuka kwaki pamulima luhikili kuhamba kwa Dadi waki. Yesu avaganili neju vandu vaki vevavi pamulima na avaganili kwa uganu wangali mwishu.

² Yavi lukumbi lwa chakulya cha kimihi. Setani amali kuyingi mumtima wa Yuda

Isikalioti mwana wa Simoni, na kumpela maholo ga kumng'anamukila Yesu. ³ Yesu

amanyili kuvya Dadi amgotolili vindu vyoha muuhotola waki, mewawa kuvya ahumili

kwa Chapanga na iwuya kwa Chapanga. ⁴ Yesu akawuka pachakulya pala, akavika

pamuhana nyula yaki ya kujihwika, akatola chitambala na kujikunga muchiwunu.

⁵ Kangi akasopa manji munkele livaha na kutumbula kuvasambisa vawuliwa vaki

magendelu na kuhungula na chitambala chila cheajikungili muchiwunu. ⁶ Peamhikili Simoni Petili, Petili mwene akajova, “Bambu, veve yati ukunisanja magendelu nene?”

⁷ Yesu akayangula, “Wimanya lepi chenihenga hinu, nambu yati wimanya mwanakan-dahi.”

⁸ Petili akamjovela, “Veve ukunisanja lepi magendelu katul!” Yesu akamyangula, “Changali kukusanja magendelu gaku wivya lepi muwuliwa wangu kavili.”

⁹ Simoni Petili akamyangula, “Bambu, unisanja, lepi magendelu gene, ndi pamonga na mawoko gangu mewawa na mutu.”

¹⁰ Yesu akamjovela, “Mundu mweamali kusamba ndi amali kunyamba iganikiwa kusanja magendelu ndu. Nyenye munyambili nambu mwavoha lepi.” ¹¹ Yesu ammanyili yula mweakumng’anamukila, ndi mana ajovili, “Nyenye mnyambili, nambu mwavoha lepi.”

¹² Yesu peamali kuvasambisa magendelu na kuwala kavili nyula yaki, akatama, peatamili akavajovela, “Wu, mmanyili aga genivakitili?” ¹³ Nyenye mukunikemela Muwula na Bambu mwijova chakaka, muni nene ndi chenivii. ¹⁴ Yakavyai nene mwenivii Bambu na Muwula nivasambisi nyenye magendelu, mewawa na nyenye yikuvagana musanjanayi magendelu nyenye mwavene. ¹⁵ Nivapeli luhumu, muni nyenye mewa muhengayi ngati chenivahengili. ¹⁶ Chakaka nikuvajovela, mtangatila mkulu lepi kuliku mtopeswa waki, mewawa mjumbi mkulu lepi kuliku mweamtumili yula. ¹⁷ Hinu, ndava muni mukugamanya mambu ago, yati mmotisiwa ngati mukugahenga.

¹⁸ Nijova lepi kuvavala mwavoha. Nivamanyili venivahagwili vala, nambu Mayandiku Gamsopi giganikiwa gatimilayi, mundu mwealili chakulya pamonga na nene aning’anamukili. ¹⁹ “Nene nivajovili mambu aga kwakona kuhumila, muni pegihumila muhotola kusadika, ‘Nene Ndi Mwene.’” ²⁰ Chakaka nikuvajovela, yula mweakumpokela mundu yoyoha mwenitumili, akunipokela nene, na mweakunipokela nene akumpokela mwene mweanitungili.”

*Yesu ilota kuvya yati igotolewa kwa makoko vaki
(Matei 26:20-25; Maluko 14:17-21; Luka 22:21-23)*

²¹ Peamali kujova genago, Yesu akaviniswani neju mumtima, akajova hotohoto, “Chakaka nikuvajovela mmonga winu yati akuning’anamukila!”

²² Vawuliwa vakalolesana kuni nakuhotola kumpanya akumjova yani. ²³ Mmonga wa vawuliwa, Yesu mweamganili neju, atamili papipi na Yesu. ²⁴ Hinu Simoni Petili akumkonya lihu muwuliwa yula “Amkotayi ijova kumvala yani.”

²⁵ Muwuliwa mwenyuyi akahegelela papipi na Yesu, akamkota “Bambu ndi yani?”

²⁶ Yesu akayangula, “Mundu yula mwenikumpela chipandi cha libumunda chenijwigi munkele ndi mwenyuyi.” Ndi akatola chipandi cha libumunda akachijwiga munkele na kumpela Yuda, mwana wa Simoni Isikalioti. ²⁷ Yuda peamali kupokela chipandi chila, Setani akamuyingila. Hinu Yesu akamjovela “Chewigana kukita kita kanyata!” ²⁸ Nambu kawaka hati mmonga ya vala vevatamii pachakulya mweamanyili ndava kyani amjovili genago. ²⁹ Ndava muni Yuda avi mvika lihaku la mashonga, vangi vaholali kuvya Yesu amjovili manya akagula vindu vyeiganikiwa pamselebuko wa Pasaka, amala avapelayi vangangu vindu.

³⁰ Yuda peamali kutola chipandi chila cha libumunda, bahapo akahuma kuvala. Na yavili kilu.

Muhilu wa mupya

³¹ Yuda peamali kuwuka, Yesu akajova, “Hinu ukulu wa Mwana wa Mundu ugubukuliwi, na ukulu wa Chapanga ugubukuliwi mugati yaki.” ³² Ngati ukulu wa Chapanga ulangiswi mugati ya Mwana, hinu Chapanga yati akuulangisa ukulu wa Mwana mugati yaki mwene yati ikita ago kanyata. ³³ “Nyenye vana vangu, nakona niviii pamonga na nyenye mulukumbi luhupi ndu. Yati mukunilonda, nambu nikuvajovela galagala genavajovili vachilongosi va Vayawudi kuvya, ‘Kwenihamba nene, nyenye nakuhotola kuhamba.’” ³⁴ Nikuvapela muhilu wa mupya mgananyai. Mgananyai ngati nene chenavaganili nyenye. ³⁵ Mukagananyai, vandu voha yati vimanya kuvya nyenye ndi vawuliwa vangu.”

*Yesu ijova kuvya Petili akumbela
(Matei 26:31-35; Maluko 14:27-31; Luka 22:31-34)*

³⁶ Simoni Petili akamkota, “Bambu, wihamba koki?”

Yesu akayangula “Kwenihamba uhotola lepi kunilanda hinu, nambu yati ukunilanda mwanakandahi.”

³⁷ Petili akamkota kavili, “Bambu, Ndava kyani nihotola lepi kukulanda hinu? Nene nihotola kufwa ndava yaku!”

³⁸ Yesu akayangula, “Wu, uhotola chakaka kufwa ndava yangu? Chakaka nikukujovela, kwakona lijogolo kuvika ukunibela mala zidatu!”

14

Yesu ndi njila ya kuhamba kwa Dadi

¹ Yesu akavajovela, mkoto kuviniswa mumitima yinu. “Mukumsadika Chapanga, munisadika na nene mewa. ² Munyumba ya Dadi wangu muvi na vyumba vyamahele, ngati lepi nganamali kuvajovela. Muni hinu nihamba kuvatendelekela fwasi ndava yinu. ³ Nene nikahambayi na kuvatendelekela fwasi ndava yinu, yati niwuya kuvatola mbwela kwa nene, muni na nyenye mvya pandu penivya nene. ⁴ Nyenye mukuyimanya njila ya kuhamba kwenihamba.”

⁵ Tomasi akamkota, “Bambu, nimanya lepi kwewihamba, tihotola wuli kumanya njila nyenyo?”

⁶ Yesu akayangula, “Nene ndi njila na uchakaka na wumi wene. Kawaka mundu mweihotola kuhamba kwa Dadi changali kupitila kwa nene. ⁷ Ngati mukunimanya nene, mewawa mukumanya na Dadi. Kutumbula hinu mukumanya, kangi mmali kumuwona.”

⁸ Filipi akamjovela, “Bambu, utilangisa Dadi, genago ndu tete tigana.”

⁹ Yesu akayangula, Filipi unimanyili lepi nene, hati pamonga nitamii na nyenye lukumbi lutali? Mundu yoyoha mweaniweni nene, amuweni Dadi. Uhotola wuli kujova utilangisa Dadi? ¹⁰ Wu, wisadika lepi kuvya nene nivii mugati ya Dadi na Dadi avi mugati ya nene? Malovi genikuvajovela. Nakugajova kwa uhotola wangu, Dadi mweavimugati ya nene, ihenga lihengu laki. ¹¹ Munganikiwa kusadika penijova nivii mugati ya Dadi na Dadi avi mugati ya nene, ngati lepi. Musadika ndava ya mahengu gala genihengili. ¹² Chakaka nikuvajovela, mundu yoyoha mweakunisadika nene. Ena yati ihenga mahengu gakulu hati gakulu neju, ndava nihamba kwa Dadi. ¹³ Na chochoha chemwiyupa kwa liina langu yati nikuchihenga, muni ukulu wa Dadi ulumbiwa munjila ya Mwana. ¹⁴ Mwakaninyupa chochoha kwa liina langu yati nikuvahengela.

Yesu ijova akumtuma Mpungu Msopi

¹⁵ Ngati mkunigana nene, myidakila mihilu yangu. ¹⁶ Nene yati nikumuyupa Dadi mwene yati akuvapela Mtangatila yungi, mweitama na nyenye magono goha gangali mwishu. ¹⁷ Mwene ndi Mpungu Msopi mweakutijovela uchakaka kumvala Chapanga, nambu vandu va mulima nakuhotola kumpokela ndava vakumlola lepi amala kumanya. Nambu nyenye mukumanya ndava isigalila na nyenye na avi mugati yinu.

¹⁸ “Nikuvaleka lepi nyenye vakiva, yati nibwela kangi kwinu. ¹⁹ Lwakona lukumbi luhupi, vandu va mulima yati vakuniwona lepi kavili. Nambu nyenye yati mukuniwona, ndava nene mumi mewa na nyenye yati mwiva vamumi. ²⁰ Ligonu lenilo pelibwela nyenye yati mwimanya kuvya nene nivii mugati ya Dadi wangu, na nyenye mugati ya nene, mewa nene mugati yinu.

²¹ Yula mweiyidakila mihilu yangu na kuzihenga, mwene ndi mweakunigana. Yula mweakunigana nene, Dadi wangu yati akumgana mwene, mewa na nene yati nikumgana na kujilangisa kwaki.”

²² Yuda lepi yula Yuda Isikalioti, akamjovela, “Bambu, ndava kyani ugana kujilangisa kwa tete lepi kwa vandu va mulima?”

²³ Yesu akayangula, “Mundu akaniganayi yati iyidakila mawuliwu gangu. Dadi wangu yati akumgana, nene na Dadi wangu yati tibwela kwaki na kutama nayu.” ²⁴ Mundu mweanganigana, nakukamula mwawuliwu gangu. Malovi gemkugayuwana lepi gangu, ndi gihuma kwa Dadi mweanitulili.

²⁵ “Nivajovili mambu genaga kuni nakona pamonga na nyenye.” ²⁶ Nambu mtangatila, mwenuyo Mpungu Msopi, Dadi mweakumutuma kwa liina langu, yati akuvawula goha na kuvakumbusa goha genivajovili.

²⁷ “Nikuvalekela uteke, nikuvapela uteke wangu. Nakuvapela nyenye ngati vandu va mulima chevikita. Mkoto kuviniswa mumitima yinu amala kuvya na wogohi ²⁸ Myuwini chenijovili, ‘Nene nihamba, nambu yati niwuya kavili kwa nyenye.’ Ngati mukunigana, ngamuhakalili ndava nihamba kwa Dadi, muni mwene mkulu kuliku nene.” ²⁹ Nivajovili genaga hinu kwakona kuhumila, muni pagibwela kuhumila musadikayi. ³⁰ Nene nijova lepi na nyenye malovi gamahela kavili, muni Setani chilongosi wa mulima uwu ibwela. Kwa nene ihotola lepi chindu. ³¹ Nambu vandu va mulima viganikiwa kumanya nikumgana Dadi, na ndi nihenga kila chindu cheanilagizi Dadi.

“Myimayi, tiwukayi penapa!”

15

Yesu ndi mzabibu wa chakaka

¹ “Nene ndi mzabibu wa chakaka na Dadi wangu mwene ndi mulimaji. ² Lipanda loloha mugati yangu langapambika matunda mwene akuliwusa, na lipanda loloha lelipambika akulikita livyayi bwina muni lipambikayi neju. ³ Nyenye mmali kunyamba ndava lilovi lenavajovili lila. ⁴ Mtama mugati yangu, na nene nitama mugati yinu. Ngati lipanda nakuhotola kupapambika lene ngati livili lepi palihina, mewawa nyenye nakuhotola kupambika ngati mutama lepi mugati ya nene.”

⁵ Nene ndi mzabibu, na nyenye ndi mambanda. Mweitama mugati yangu, na nene nivayayi mugati yaki, mwenuyo ipambika gamahele, muni changali nene nakuhotola kuhenga chochoha. ⁶ Mundu ngati itama lepi mugati yangu yati itagiwa kuvala ngati lipanda chelitagwiwa kuvala na kuyuma. Lipanda ngati lenilo vandu vakulinonga na kulitaga pamotu litinyikayi. ⁷ Ngati nyenye mweitama mugati yangu na malovi gangu yati gitama mugati yinu, muyupa chindu chochoha chemwigana yati mwipewa. ⁸ Ukulu wa Dadi wangu ulangasika ngati nyenye mwipambika matunda gamahele na kuvya vawuliwa vangu. ⁹ Nene nikuvagana nyenye ngati Dadi cheaniganili nene. Mtama muuganu wangu. ¹⁰ Mwakayidakila mihilu yangu yati itama mugati yangu, ngati nene cheniyidakili malagizu ga Dadi wangu na kutama muuganu waki.

¹¹ Nivajovili mambu genaga muni luheku lwangu lutama mugati yinu, na luheku lwinu lutimila. ¹² Mihilu yangu ndi iyi: Mgananyi, ngati chenikuvagana nyenye. ¹³ Kawaka mundu mweavi na uganu mkulu neju kuliku uwu, wa mundu kuwusa wumi waki ndava ya vankosi vaki. ¹⁴ Nyenye vankosi vangu mwakahenga chenivalagiza. ¹⁵ Nakuvakemela kavili vehengaji, muni mtangatila imanya lepi chekita mtopeswa waki. Nambu nyenye nivakemili vankosi, ndava muni goha genayuwini kwa Dadi wangu nivajovili. ¹⁶ Nyenye nakunihagula nene, nambu nene ndi mwenivahagwili na kuvatuma mhamba mkapambika matunda ndi mahengu gabwina gegisigalia, mwene Dadi ahotola kuvapela chindu chochoha chemwiyupa kwa liina langu. ¹⁷ Hinu, muhilo wangu ukulu ndi wenuwu mgananyi.

Vandu va mulima vakuvayomela vawuliwa

¹⁸ Ngati vandu va mulima vakuvayomela nyenye, mkoto kukosiwa kuvya vakuniyomela nene kwakona kuvayomela nyenye. ¹⁹ Ngati nyenye kuvya vandu va pamulima, mulima ngaavaganili nyenye ngati vandu vaki. Nambu ndava nyenye vandu lepi va pamulima, ndi nene nivahagwili kuhuma pamulima, ndava ya genago vandu va mulima vakuvayomela. ²⁰ Mkumbuka lilovi lila lenivajovili, mtangatila lepi mkulu kuliku mtopeswa waki. Yakavya vanig'aisi nene, mewawa vakuvang'aisa na nyenye, ngati malovi gangu vagakamwili mewa vakugakamula na malovi ginu. ²¹ Nambu genaga goha vakuvakitila ndava nyenye mukunisadika nene muni mwavandu vangu, ndava vakumanya lepi yula mweanitemili. ²² Ngati nabweli lepi na kulongela navu, ngavavangiwi lepi vakumbudila Chapanga, nambu hinu nakuhotola kujova kuvya vambudili lepi Chapanga. ²³ Mundu yoyoha mweakuniyomela nene, mewawa akumyomela Dadi wangu. ²⁴ Ngati nihengili lepi kwavi mambu gangahengeka na mundu yungi kwavi, ngavavangiwi lepi vambudili Chapanga, nambu hinu vagaweni gachinamiti genihengili ndi vaniyomili nene mewawa vamuyomili Dadi wangu. ²⁵ Nambu vahengili lijambu lenili muni malovi gegayandikwi mu Malagizu gatimilayi! “Vaniyomili waka!”

²⁶ Peibwela mtangatila mwenuyo mwenikumtuma kwinu kuhuma kwa Dadi, mwenuyo ndi Mpungu Msopi mweakuvajovela uchakaka kumvala Chapanga. Yati nikumtuma kwinu kuhuma kwa Dadi, mwene yati akuvajovela kunivala nene. ²⁷ Nyenye mewa yati mukuvajovela vandu kunivala nene ndava muvi na nene kuhumila pakutumbula.

16

¹ “Nivajovili malovi genaga, muni mkoto kuleka kusadika. ² Vandu yati vakuvavinga nyenye munyumba za kukonganekela Vayawudi. Kangi lukumbi lubwela mundu yoyoha mweakuvakoma nyenye yati iholalela akumhengela Chapanga. ³ Mambu genago yati vakuvakitila ndava vangamanya Dadi, wala nene. ⁴ Hinu, nivajovili mambu ago muni lukumbi lwenulo paluhikayi mkoto kukosiwa kuvya navajovili.”

Lihengu la Mpungu Msopi

“Hinu, navajovili lepi mambu genaga tangia pakutumbula ndava navili pamonga na nyenye. ⁵ Nambu hinu nikumhambila mweanitulili yula, kawaka hati mmonga winu mweakunikota ‘Wihamba koki?’ ⁶ Ndava ya mambu genavajovili mitima yinu yivii ngolongondi neju. ⁷ Nambu nene nikuvajovela uchakaka, mbanga yinu nene nihamba, muni ngati nangahamba mtangatila nakubwela kwinu. Nambu nakahambayi, ndi, nikumtuma kwinu. ⁸ Mwene peibwela yati akuvalangisa vandu va mulima kuvya vaumanyili lepi uchakaka kuvala kumbudila Chapanga, na kuyidakiliwa palongolo ya Chapanga na kuhamuliwa na Chapanga. ⁹ Vaumanyi lepi uchakaka kumvala kumbudila Chapanga muni vanisadiki lepi nene. ¹⁰ Vaumanyili lepi uchakaka ndava ya vandu kuyidakiliwa palongolo ya Chapanga, muni nihamba kwa Dadi, na nyenye nakuniwona kavili. ¹¹ Vaumanyili lepi uchakaka kumvala Chapanga kuvahamula vandu, muni mkulu wa mulima uwu amali kuhamuliwa.”

¹² “Nakona nivii nagu gamahela gakuvajovela, ndi kwa hinu muhotola lepi kugakumula goha. ¹³ Nambu peibwela mwene Mpungu Msopi mweakuvajovela uchakaka ndava ya Chapanga, yati akuvalangosa muuchakaka wohe. Yati ijova lepi kwa uhotola waki mwene, nambu yati ijova geagayuwini kuhuma kwa Dadi na kuvajovela gegibwela. ¹⁴ Mwene yati akunipela ukulu nene ndava muni yati akuvamanyisa gegihuma kwa nene gala. ¹⁵ Goha geavinagu Dadi ndi ga nene, ndi nijova kuvya Mpungu Msopi mwenuyo yati akuvajovela gegihuma kwa nene.”

Ungolongondi yati ung'anamuka kuvya luheku

¹⁶ “Lusigalili lukumbi luhupi nyenye nakuniwona, na kangi lukumbi luhupi kavili yati mukuniwona!”

¹⁷ Vawuliwa vaki vangi vakakotana, “Mana yaki kyani? Peakutijovela, lwakona lukumbi luhupi nakumuwona na kavili lukumbi luhupi yati mukuniwona na kangi ijova ndava muni nihamba kwa Dadi!” ¹⁸ Hinu vakavya mkukotana, “Lilovi lenili leijova, lusigalili lukumbi luhupi ndi kyani? Timanyi lepi ijova kyani.”

¹⁹ Yesu amanyili kuvya viganu kumkota, mwene akavajovela, wu, mkotana ndava ya gala genavajovili. Lwakona lukumbi luhupi na nyenye nakuniwona, na kangi lukumbi luhupi yati mukuniwona kavili? ²⁰ Chakaka nikuvajovela, nyenye yati muvemba na kulola mvnisu mumtima winu, nambu vandu va mulima yati viheka. Mwalavya ngolongondi nambu ngolongondi yati ying'anamuka na kuvya luheku. ²¹ Mdala peiveleka ivya ngolongondi ndava lukumbi lwa mvnisu luhikili, nambu akamala kuveleka mwana ikosiwa mvnisu wula, ndava ya luheku lwa mwana avelekiwi pamulima. ²² Mewawa nyenye mwava ngolongondi hinu, nambu nalavabwelela kavili, na nyenye luheku yati lumema mu mitima yinu kawaka mundu mweiwusa luheku lwinu.

²³ Ligono lenilo nakuniyupa chochoha. Chakaka nikuvajovela, chindu chochoha chemukumuyupa Dadi kwa liina langu yati akuvapela. ²⁴ Mbaka hinu nakumuyupa chochoha kwa liina langu. Myupa na nyenye yati mwipewa, muni luheku lwinu lutimila.

Yesu auhotwili mulima

²⁵ “Nivajovili mambu genago kwa luhumu. Nambu lukumbi lubwela penapo nakujova kavili kwa luhumu, ndi nikuvajovela hotohoto kumvala Dadi, ²⁶ ligono ilo, yati muyupa kwa liina langu, amala nikuvajovela lepi kuvya yati niyupa kwa Dadi ndava yinu, ²⁷ Ndava muni Dadi mwene akuvagana. Akuvagana ndava nyenye mukunigana nene na kunisadika, kuvya nihumili kwa Dadi. ²⁸ Nene nihumili kwa Dadi, nikabwela pamulima apa, kavili nikuuleka mulima na kuwuya kwa Dadi.”

²⁹ Vawuliwa vaki vakamjovela, “Lola! Hinu ulongela hotohoto, changali kujova kwa miluhumu. ³⁰ Hinu timanyili kuvya veve ukugamanya mambu goha, amala kawaka ndava ya mundu kukota chindu, ndi tisadika kuvya wahumili kwa Chapanga.”

³¹ Yesu akavayangula, “Wu, hinu mwisadika? ³² Nambu lukumbi luhika, kangi lumali kuhika, ndi mwavoha nyenye yati mupechengana kila mmonga kwaki, na kunileka namwene. Nambu nene nakuvya namwene, ndava muni Dadi avi pamonga na nene. ³³ Nivajovili mambu genaga, muni mvya na uteke mukuwungana na nene. Pamulima yati mwipata mang'ahiso, nambu mkangamala mumitima! Nene niuhotwili mulima!”

17

Yesu akuvayupila vawuliwa vaki

¹ Yesu peamali kujova genago, akalolokesa kunani kwa Chapanga, akajova, “Dadi, lukumbi luhikili! Mpela ukulu Mwana waku muni namwene Mwana akupela ukulu.” ² Ndava muni wampeli Mwana waku uhotola kwa vandu voha muni vandu venavo

veumpeli avapelayi wumi wa magono goha gangali mwishu. ³ Wumi wa magono goha gangali mwishu ndi uwu, vandu vakumanya veve, mweuvi wamwene Chapanga wa chakaka, na kumanya Yesu Kilisitu mweumtumili. ⁴ Nene niulangisi ukulu pamulima apa, nimali lihengu lila lewanipeli nihengayi. ⁵ Hinu, Dadi unipela ukulu palongolo yaku, ukulu wulawula wenavi nawu kwakona kuwumbwa mulima.

⁶ Nikukitili umanyikanayi na vandu vala vewanipelili kuhuma pamulima. Vandu vevavi vaku, veve wanipeli vavyai vangu, navene valikamwili lilovi laku. ⁷ Hinu vamanyili kuvya kila chewanipeli chihumili kwaku. ⁸ Nene nivapeli ujumbi wula weunipeli, vene vaupokili, vamanyili chakaka nihumili kwa veve, na vasadiki kuvya veve ndi mweunitumili.

⁹ “Nikuvayupila avo, nikuvayupila lepi vandu va mulima, nambu nivayupila vala veunipelili, muni ndi vaku.” ¹⁰ Goha genivii nagu ndi gaku, na gaku ndi gangu, na ukulu wangu, ulolikini pagati ya avo weunipeli. ¹¹ Na hinu nivii lepi kangi pamulima, nambu vene vavi pamulima. Dadi Msopi! Kwa makakala ga liina laku leunipeli, chondi uvavikila ulonda muni vavyai chindu chimonga ngati chetivili tete tavamonga. ¹² Panakavi pamonga navu, nene navavikii ulonda kwa makakala ga liina laku leunipeli, nene navavikii ulonda, kawaka mmonga wavi mweayagili, muni yula mmonga mweahaguliwi kuyaga, muni Mayandiku Gamsopi gatimilayi. ¹³ Na hinu nibwela kwa veve, malovi aga nijovili pamulima, muni vamema luheku lwangu mumitima yavi. ¹⁴ Nene navapeli ujumbi waku, na vandu va pamulima vakavayomela, ndava vene lepi va pamulima, ngati mewa chenivii nene lepi wa pamulima. ¹⁵ Niyupa lepi uvawusa pamulima, nambu niyupa uvavikila ulonda na yula mhaku ndi Setani. ¹⁶ Vene lepi va pamulima, ngati mewa chenivii nene lepi wa pamulima. ¹⁷ Uvakita vandu vaku vavya vamsopi kupitila uchakaka waku, na lilovi laku ndi chakaka. ¹⁸ Ngati veve chawanitumili nene pamulima, mewawa na nene nivatumili vene pamulima. ¹⁹ Ndava yavi na nene namwene nikujiwusa kwaku, muni navene vajiwasayi kwaku muchakaka.

²⁰ “Nikuvayupila lepi venava ndu, nikuvayupila mewa na vala vevakunisadika kupitila ujumbi wavi.” ²¹ Niyupa muni voha vavyai chindu chimonga. Dadi, niyupa vavyai mugati yitu ngati veve cheuvi mugati yangu na nene mugati yaku. Niyayupili vene kuvya chindu chimonga muni mulima usadika kuvya veve ndi wanitumili. ²² Nene nivapeli ukulu wulawula, wewanipeli nene, muni vavyai chindu chimonga ngati tete chetivii mmonga. ²³ Nene nivyai mugati yavi, na veve uvayi mugati yangu. Niyupa vakamilika na chindu chimonga muni vandu va mulima vapata kumanya kuvya veve ndi mwewanitumili. Ukavagana vene ngati chawaniganili nene.

²⁴ “Dadi, nigana venavo veunipelili vavyai pamonga na nene pala penivya nene, muni valolayi ukulu wangu weunipelili, ndava muni waniganili kwakona mulima kuwumbwa. ²⁵ Dadi Mbwina! Vandu va pamulima nakukumanya, nambu nene nikumanyili. Navene vakumanyili kuvya veve ndi mweunitumili. ²⁶ Nikukitili vakumanya veve na niyendelela kukita mewa muni uganu weuvi nawu kwangu uvya mugati yavi, na nene nivya mugati yavi.”

18

Yesu ikamuliwa

(Matei 26:47-56; Maluko 14:43-50; Luka 22:47-53)

¹ Yesu peamali kujova genago, akakupuka kamfuleni kekikemelewa Keduloni, pamonga na vawuliwa vaki. Pandu apo pavi na lidimba, Yesu akayingila pamonga na vawuliwa vaki. ² Yuda, mweamng'anamukili Yesu, apamanyili pandu penapo, ndava Yesu ahambayi pamahele Yesu akonganiki na vawuliwa vaki kwenuko. ³ Hinu, Yuda atoli msambi wa manjolinjoli wa Chilumi na valonda na Nyumba ya Chapanga, kuhuma kwa vakulu va vateta na Vafalisayu, akabwela navu palidimba kuni vagegi hahi na lumuli na migoha na vibonga. ⁴ Yesu, kuni imanya gegakumkolela, akavahegelela, akavakota, “Mukumulonda yani?”

⁵ Vene vakamyangula, “Yesu Mnazaleti!” Yesu akavajovela, “Nene, ndi mwene.” Yuda mweakumung'anamukila yula ayimili bahapo pamonga navu. ⁶ Yesu peavajovili, “Nene ndi mwene.” Vakawuya mumbele vakagwa pahi.

⁷ Mwene akavakota kavili, “Mukumulonda yani?” Vakamyangula, “Yesu Mnazaleti!”

⁸ Yesu akavayangula, “Nimali kuvajovela kuvya mwene ndi nene, ndava mukunilonda nene muvaleka ava vahamba.” ⁹ Ajovili genago muni gatimilayi geajovili gala, “Dadi vala vewanipelili nakumyagisa hati mmonga.”

¹⁰ Simoni Petili avi na upanga, ndi akauholomola, na kumdumula likutu la kulyela mtangatila wa Mteta Mkulu. Mtumisi mwenuyo liina laki Maluko. ¹¹ Yesu akamyangula,

Petili, “Wuyisa upanga muchihaku. Wu, chikombi cha mang’ahiso cheanipeli Dadi nikotoka kunywa?”

Yesu ipelekwa kwa Anasi

¹² Msambi wa manjolinjoli va Chilumi pamonga na vakulu vavi, na valonda va Vayawudi vamkamwili Yesu, vakamkunga, ¹³ na kumupeleka hoti kwa Anasi, Anasi avi mkohanu wa Kayafa mweavi Mteta Mkulu mwaka wenuwo. ¹⁴ Kayafa ndi yula mweavajovili vachilongosi va Vayawudi kuvya mbanga mundu mmonga afwayi ndava ya vandu.

Petili akumbela Yesu

(Matei 26:69-70; Maluko 14:66-68; Luka 22:55-57)

¹⁵ Simoni Petili pamonga na muwuliwa yungi vamlandili Yesu. Muwuliwa mwenuyu amanyikini kwa Mteta Mkulu, akayingila pamonga na Yesu mu luvanja lwa Mteta Mkulu. ¹⁶ Nambu Petili ayimili kuvala ya mlyangu. Yula muwuliwa yungi, mweamanyikini kwa mteta mkulu, akahuma kuvala na kujova na msikana mlonda wa mlyangu, akamyangisa Petili mugati.

¹⁷ Msikana mlonda wa mlyangu, akamkota Petili, “Wu, na veve mmonga wa vawuliwa wa mundu uyu?” Petili akamjovela, “Nene lepi!”

¹⁸ Vatumisi na valonda vayota motu ndava kwavi na mbepu. Petili namwene ayimili na vayaki kuyota motu.

Yesu palongolo ya mkulu wa vateta

(Matei 26:59-66; Maluko 14:55-64; Luka 22:66-71)

¹⁹ Mteta mkulu akamkota Yesu kumvala mawuliwu gaki pamonga na vawuliwa vaki. ²⁰ Yesu akamyangula, “Nijovili na kila mundu hotohoto ligono kwa ligono. Magono goha navawulili munyumba za kukonganekela Vayawudi na mu Nyumba ya Chapanga, pandu pevikonganeka Vayawudi voha, na nakujova chamfiyu. ²¹ Ndava kyani ukunikota nene? Uvakota vala vevayuwini navajovili kyani. Vene vimanya chenavajovili.”

²² Peamali kujova genago mlonda mmonga mweayimili papipi, akampamanda Yesu, akamjovela, “Wu, ndi chakumyangula Mteta Mkulu?”

²³ Yesu akamyangula, “Ngati nijovili uhakau langisa uhakau wene, nambu ngati nijovili chakaka, ndava kyani ukunitova?”

²⁴ Hinu, Anasi ampeliki Yesu kwa Kayafa kuni akungiwi, mweavi mteta mkulu.

Petili akumbela kavili Yesu

(Matei 26:71-75; Maluko 14:69-72; Luka 22:58-62)

²⁵ Simoni Petili ayimili penapo kuyota motu. Hinu vakamkota, “Wu, veve mmonga wa vawuliwa vaki?” Mwene akabela na kujova, “Nene lepi!”

²⁶ Mmonga wa vatumisi wa Mteta Mkulu, muyaki yula mweadumuliwi likutu na Petili, akamkota “Wu, nene nakuwene lepi veve kulidimba pamonga naku?”

²⁷ Kangi Petili akabela kavili, bahapo lijogolo likavika.

Yesu palongolo ya Pilatu

(Matei 27:1-2; 11-14; Maluko 15:1-5; Luka 23:1-5)

²⁸ Kangi vakamtola Yesu kuhuma kwa Kayafa, vampeliki kunyumba ya chinkosi. Yavi hamba kucha, muni vanyambasika palongolo ya Chapanga. Vahotola kulya Pasaka vene vayingili lepi munyumba ya chilongosi wa Loma vakotoka kuhakaswa. ²⁹ Pilatu avahumila chakuvala, akavakota, “Lijambu loki lemukumtakila mundu uyu?”

³⁰ Vakamyangula, “Ngati mwenuyu kuvya abudili lepi ngatimletili lepi kwaku.”

³¹ Pilatu akavajovela, “Ena, mumtola mumuhumula mwavene, kulandana na malagizigu ginu.”

Vayawudi vakamyangula, “Tete tivii lepi na uhotola wa kumuhumula mundu yoyoha afwayi.” ³² Yakitikiti ago gatimilayi malovi geajovili Yesu kulangisa yati ifwa namuna yoki.

³³ Pilatu akayingila kavili munyumba yaki, akamkemela Yesu na kumkota. “Ati veve ndi Nkosi wa Vayawudi?”

³⁴ Yesu akamyangula, “Wu, genago maholo gaku amala vandu vangi vakujovili kunivala nene?”

³⁵ Pilatu akayangula, “Mwe! Myawudi nene? Vandu vaku na vakulu va kuteta vakuleteli kwa nene. Uhengili kyani?”

³⁶ Yesu akayangula, “Unkosi wangu lepi wa mulima uwu. Ngati kuvya unkosi wangu wa mulima wenuwu, vandu vevamlanda Yesu ngavanikengelili, vachilongosi va Vayawudi ngavanikamwili lepi. Nambu hinu unkosi wangu lepi wa penapa.”

³⁷ Pilatu akamjovela, “Hinu veve ndi Nkosi?”

Yesu akayangula, “Veve ndi ujova kuvya nene ndi Nkosi. Ndava yeniyi nene nivelikiwi na nibweli pamulima kuvajovela vandu uchakaka. Mundu yeyoha wa uchaka akuniyuwanila.”

³⁸ Pilatu akamkota, “Uchakaka ndi chindu kiki?”

Yesu ihamuliwa lifwa

(Matei 27:15-31; Maluko 15:6-20; Luka 23:13-25)

Pilatu peamali kujova ago, akavahambila kavili vachilongosi va Chiyawudi kuvala, “Akavajovela nene nichiwene lepi chindu cheabudili. ³⁹ Nambu ndi mvelu winu nene kuvadindulila, muchifungu mundu mmonga lukumbi lwa Pasaka. Hinu mwigana nivadindulila Nkosi wa Vayawudi?”

⁴⁰ Penapo vakayangula. “Mwe! Lepi mwenuyo mdindulila Balaba!” Balaba avi mundu mweinyaga vandu vindu.

19

¹ Kangi, Pilatu akalagiza vamtola Yesu na kumtova michapilu. ² Vala manjolinjoli vakabota njingwa ya minga, vakamuwalika kumutu, vakamuwalika nyula ya chinkosi langi ya zambalau. ³ Vakavya kumbwelela palongolo yaki na kujova, “Tikuwoni, Nkosi wa Vayawudi!” Kuni vakumpamanda.

⁴ Pilatu akahuma kuvala kavili, akaujovela msambi wula, “Lola, nikumgotola mundu uyu kwinu, muhotola kumanya kuvya nene nichiwene lepi chindu chochoha cheabudili cha kumuhamula.” ⁵ Hinu, Yesu, akahuma kuvala kuni awalili njingwa ya minga na nyula ya chinkosi. Pilatu akavajovela, “Mlola! Mundu mwene ndi uyu.”

⁶ Vakulu va kuteta na londa pavamuwene vakayangula. “Mvambayi pamsalaba! Mvambayi pamsalaba!” Pilatu akavajovela.

“Mwavene mumtola hinu, mukamvamba muni nene nichiwene lepi chindu cheabudili.”

⁷ Vayawudi vakamyangula, “Tavete tivii nagu Malagizu, na malagizu gitu gijova, yikumgana afwayi, ndava mwene ajidetekisi kuvya Mwana wa Chapanga.”

⁸ Pilatu peagayuwini malovi ago, akayogopa neju. ⁹ Kangi Pilatu akayingila munyumba ya unkosi, akamkota Yesu, “Veve uhumili koki?”

Nambu Yesu amyangwili lepi chindu. ¹⁰ Pilatu akamjovela, “Wu, wibela kulongela na nene? Wu, umanyi lepi kuvya nene nihotola kukudindulila na nihotola kulagiza uvambiwa pamsalaba?”

¹¹ Yesu akamyangula, “Ngauvi lepi na uhotola panani yangu changali kupewa na Chapanga. Ndava yeniyi yula mweaniletili kwaku ambudili neju.”

¹² Kutumbula penapo, Pilatu alonda njila ya kumlekekesa Yesu, nambu Vayawudi vakaywanga. “Ngati umlekekisi mundu uyu, veve nkozi lepi wa nkosi wa ku Loma, mundu yoyoha mweajikita kuvya nkosi akumpinga nkosi mkulu wa Loma!”

¹³ Hinu, Pilatu peayuwini malovi ago akamuhumisa Yesu kuvala, akatama pachigoda cha uhamula, pandu pepikemelewa “Luvanja lwelutengenizwi kwa maganga.” Amala kwa Chiebulania Gabata. ¹⁴ Yavi lukumbi lwa muhi, ligono la kutendelekela Pasaka. Pilatu akavajovela Vayawudi, “nkosi winu ndi uyu!”

¹⁵ Vene vakaywanga, “Mkomayi! Mkomayi! Mvambayi pamsalaba?”

Pilatu akavakota, “Wu, nimvamba pamsalaba nkosi winu?”

Vakulu va kuteta vakayangula, “Tete tivii lepi na nkosi yungi nambu nga nkosi wa ku Loma!”

¹⁶ Hinu, Pilatu akamgotola Yesu mumawoko gavi muni vamvambayi pamsalaba.

Yesu vakumvamba pamsalaba

(Matei 27:32-44; Maluko 15:21-32; Luka 23:26-43)

Manjolinjoli, vakamtola Yesu. ¹⁷ Yesu akahuma kuni agegili msalaba waki, mbaka pandu pepikemelewa “Libangu la Mutu.” Kwa Chiebulania pikemelewa Goligota.

¹⁸ Penapo ndi pavamvambili pamsalaba, na pamonga nayu vavavambili pamsalaba yavi vandu vangi vavili mmonga upandi wa kulyela na yungi upandi wa kumangeya, Yesu ndi pagati yavi. ¹⁹ Pilatu akayandika likokoso pachibau akakivika panani ya msalaba, akayandika, “Yesu Mnazaleti Nkosi wa Vayawudi.” ²⁰ Hinu, Vayawudi vamahele vasomili likokoso ilo, muni pandu peavambiwi Yesu pamsalaba pavi papipi na muji. Kangi likokoso lenilo layandikwi kwa Chiebulania na Chilatini na Chigiliki. ²¹ Hinu, Vakulu va kuteta vakamjovela Pilatu, “Kotoka kuyandika. ‘Nkosi wa Vayawudi,’ Nambu mundu uyu ajovili kuvya, ‘Nene ndi Nkosi wa Vayawudi.’ ”

²² Pilatu akayangula, “Geniyandiki gala nimali, kuyandika!”

²³ Manjolinjoli pevamali kumvamba Yesu pamsalaba, vakazitola nyula zaki, vakavika malundu mcheche, kila mmonga na lilundu laki. Mewawa vakatola na lijoho laki la unkosi, lijoho ilo labotiwi kwa chipandi chimonga ndu, changali kutotewa. ²⁴ Manjolinjoli vala, vakajovesana. "Tikotoka kuyipapula, muni titova kula yati livya la yani." Lijambu lenili lahengiki muni Mayandiku Gamsopi gegijova,

"Vagavini nyula zangu,

Na nyula yangu vakayitovela kula."

Ndi, chevahengili vala manjolinjoli.

²⁵ Papipi na msalaba wa Yesu vayimili nyina waki Yesu, na mlumbu wa nyina waki na Maliya mdala wa Kileopa, na Maliya Magidala. ²⁶ Yesu peamuwene nyina waki, na papipi yaki ayimili muwuliwa yula mweamganili, akamjovela nyina waki. "Mau, Lola, mwenuyo ndi mwana waku."

²⁷ Kangi akamjovela muwuliwa yula. "Lola, mwenuyo ndi nyina waku." Na kutumbula lukumbi lula muwuliwa yula akamtola atama kunyumba yaki.

Yesu ifwa

(*Matei 27:45-56; Maluko 15:33-41; Luka 23:44-49*)

²⁸ Yesu amanyili kuvya goha gamali kutimila, muni Mayandiku Gamsopi gatimilayi, akajova, "Niyuana njota."

²⁹ Penapo pavi na nkele weumemili divayi yivavanu. Hinu vakajwiga litonji mudivayi yivavanu vakavika mulungoda lwa mkongo weukemiwa hisopo, vakamvikila pamlo. ³⁰ Yesu peamali kupewa divayi yivavanu yila, akajova, "Goha gatimili!"

Kangi akagundama mutu, akafwa.

Yesu vakumuhoma mgoha muluvafu

³¹ Yavi ijumaa, ligono la kutendelekeha. Ndava muni, higa yikoto kutama pamsalaba Ligono la Kupumulila, muni ligono ilo lavi likulu kwa Vayawudi. Hinu vachilongosi va Vayawudi vakamuyupa Pilatu, magendelu ga vala vevavambiwi pamsalaba gadenyewayi na higa zavi ziwusiwayi. ³² Manjolinjoli vakahamba, vakayidenya magendelu ga mundu wa upandi wa kumangeya na yula wa upandi wa kulyela vevavambiwi pamsalaba pamonga na Yesu vala. ³³ Nambu pavamhikili Yesu vamkoli amali kufwa, ndi vamdanyili lepi magendelu. ³⁴ Nambu mmonga wavi amuhomili Yesu muluvafu na mgoha, bahapo yikahuma ngasi na manji. ³⁵ Mwene yula mwealoli lijambu lenilo, alijovili muni na nyenye musadika. Na aga geajovili ndi uchakaka, kavili mwene imanya kuvya ijova chakaka. ³⁶ Lijambu lenili lahengiki muni Mayandiku Gamsopi gatimila. "Kawaka hati lijege lati limonga lelidenyewa." ³⁷ Mewawa Mayandiku Gamsopi gijova. "Vakumlola yula mwevamuhomili."

Yesu vakumvika mulitinda

(*Matei 27:57-61; Maluko 15:42-47; Luka 23:50-56*)

³⁸ Pagamaliki genago, Yosefu mkolonjinji wa Alimatei, akamuyupa Pilatu kuyihulusa higa ya Yesu kuhama pamsalaba. Yosefu avi mulanda waki Yesu, nambu chamfiyu, muni ayogwipi vachilongosi wa Vayawudi. Ndi Pilatu akamyidakila, Yosefu ahambili kuyiwusa higa ya Yesu. ³⁹ Yosefu alongosini na Nikodemu, mweamuhambili Yesu kimih, akabwela agegili mahuta gegikemelewa manemane gegahangisini na ubani vibaba selasini. ⁴⁰ Hinu voha vavili vakayitola higa ya Yesu, na kuyitindisila nyula ya msopi pamonga na mahuta ago ngati chevayili mivelu ya Vayawudi pakuvika higa mulitinda. ⁴¹ Pandu pala pevamvambili Yesu pamsalaba, pavi na lidimba palidimba lenilo pavi na litinda la mupya lelavi lakona kumvika mundu yoyoha mugati yaki. ⁴² Ndava ya mahengu ga Vayawudi ga kutendelekeha Ligono la Kupumulila, ndava litinda lenilo lavi papipi vakamuvika Yesu mwenumo.

20

Yesu ayukili

(*Matei 28:1-8; Maluko 16:1-8; Luka 24:1-12*)

¹ Lukela hamba kucha Dominika, kwakona chitita, Maliya mkolonjinji wa Magidala akahamba kulitinda, na kulola liganga liwusiwi pamlyangu wa litinda. ² Hinu, akajumba kuhamba kwa Simoni Petili na yula muwuliwa yungi, Yesu mwamganili, akavajovela, "Vamuwusili Bambu mulitinda, nakumanya kwevamvikili."

³ Petili na muwuliwa yungi yula vakahamba kulitinda. ⁴ Voha vavili, vakajumba kuhamba, yungi yula ajumbili kanyata neju kuliku Petili, akalongolela kuhika kulitinda.

⁵ Peagundimi na kulingulila, ayiwene nyula ya msopi, nambu nakuyingila mugati.

⁶ Simoni Petili namwene, akabwela akumulanda akayingila mu litinda, mwenumo ayi-wene nyula za msopi zila, ⁷ chitambala chevamtindisili Yesu kumutu chila. Chitambala chenicho nakuvikwa pamonga na nyula ya msopi yeniyi, muni chagunyiwi na kuvikwa pandu pene. ⁸ Kangi muswuliwa yungi yula mwealongolili kuhika kulitinda, akayingila mugati akalola na kusadika. ⁹ Vavi vakona kumanya, Mayandiku Gamsopi gegijova Yamganili kuyuka. ¹⁰ Hinu, Vawuliwa vala vakawuya kunyumba.

Yesu akumuhumila Maliya wa Magidala

(Matei 28:9-10; Maluko 16:9-11)

¹¹ Maliya ayimili kuvala ya litinda, kuni ivemba. Na peayendalili kuvemba, avi mukugundama na kulingulila mu litinda, ¹² awawene Vamitumu va kunani kwa Chapanga vavili vevawalili nyula za msopi vatamili pala peyavili higa ya Yesu mmonga kumutu na yungi kumagendelu. ¹³ Vamitumu vala vakamkota, “Mau, ndava kyani wivemba?”

“Maliya akavajovela, vamtoli Bambu wangu nakumanya kwevamvikili!”

¹⁴ Maliya peamalili kujova genago, ang'anamwiki mumbele, amuwene Yesu ayimili penapo, nambu amanyili lepi kuvya ndi Yesu. ¹⁵ Yesu akamkota, “Mau, ndava kyani uvemba? Ukumlonda yani?”

Maliya, akahololela kuvya mwenuyo myimilila lidimba, akamjovela, “Mtopeswa, ngati veve umtolili nijovela kweumvikili, na nene yati nikumtola.”

¹⁶ Yesu akamjovela, “Maliya!”

Mwene Maliya akang'anamuka, akamjovela kwa Chiebulania, “Laboni.” Mana yaki “Muwula.”

¹⁷ Yesu akamjovela, “Kotoka kunikamula, nakona kuhamba kunani kwa Dadi. Nambu hamba kwa valongo vangu uvajovela, nihamba kunani kwa Dadi wangu na Dadi winu, Chapanga wangu na Chapanga winu.”

¹⁸ Maliya wa Magidala, akahamba kuvajovela mambu gala vawuliwa, kuvya amuwene Bambu, ndi amjovili genago.

Yesu akuvahumila vawuliwa vaki

(Matei 28:16-20; Maluko 16:14-18; Luka 24:36-49)

¹⁹ Yavili kimihi ya ligono lenilo la Dominika. Vawuliwa vakonganiki pamonga mugati ya nyumba, kuni milyangu yavi yidindiwi, ndava ya kuvayogopa vachilongosi va Vayawudi. Yesu akabwela, akayima pagati yavi, akavajovela, “Uteke uvya na nyenye!” ²⁰ Peamali kujova genago, akavalangisa mawoko gaki na luvafu lwaki. Ndi vawuliwa venavo vakasangaluka neju kumlola Bambu. ²¹ Yesu akavajovela kavili, “Uteke uvya na nyenye! Ngati Dadi cheanitumili nene, na nene nikuvatuma nyenye.” ²² Peamali kujova genago, akavapulila na kuvajovela, “Mpokela Mpungu Msopi. ²³ Vandu vemukuvalekekesa kumbudila Chapanga kwavi, yati vilekekeswa, na vandu mwavangalekekesa, yati vilekekeswa lepi.”

Yesu na Tomasi

²⁴ Tomasi mmonga wa vawuliwa kumi na vavili vala, mweikemiwa mapaha, avi lepi pamonga nawu lukumbi Yesu peabweli. ²⁵ Vawuliwa vangi vala, vakamjovela, “Timuwene Bambu.”

Tomasi akavajovela, “Ngati nakugawona mavamba ga misumali mu mawoko gaki na kuvika lukonji lwangu mu mavamba ago na kuvika chiwoko changu muluvafu lwaki, yati nisadika lepi.”

²⁶ Magono nane gegagelekili, vawuliwa vavi pamonga mugati mula, na Tomasi namwene avi. Milyangu yavi hidindiwi, nambu Yesu akabwela, akayima pagati yavi, akajova, “Uteke uvya na nyenye!” ²⁷ Kangi akamjovela Tomasi, “Vika lukonji lwaku ulola mawoko gangu, leta chiwoko chaku mu luvafu lwangu. Leka mtahu, nambu usadikayi!”

²⁸ Tomasi akamyangula, “Bambu wangu na Chapanga wangu!”

²⁹ Yesu akavajovela, “Ndava uniwe nene ndi usadiki, vamotisiwa vala vanganiwona nambu vanisadiki.”

Chechikitili chitabu ichi chiyandikwi

³⁰ Yesu akitili gachinamtiti gangi gamahela, palongolo ya vawuliwa vaki, nambu gayandikwi lepi muchitabu ichi. ³¹ Nambu zenizi zeziyandikwi, muni mpata kusadika kuvya Yesu ndi Kilisitu Msungula, Mwana wa Chapanga, ndava ya kusadika mpata na wumi kwa liina laki.

¹ Pagamaliiki genago, Yesu akavahumila kavili vawuliwa vaki pamuhana ya nyanja Tibelia. Avahumili naha, ² Simoni Petili, Tomasi mweikemewa Mapaha, na Natanyeli mkolonjinji wa Kana ya ku Galilaya, vana vavili va Zebedayo na vawuliwa vaki vangi vavili, vakavya voha pamonga. ³ Simoni Petili akavajovela, "Nihamba kulova somba."

Vene vakamjovela, "Tete tilingosana na veve." Vakahamba, vakakwela muwatu, nambu kilu yila nakupata chindu. ⁴ Hamba kucha, Yesu ayimili kumwambu ya nyanja, nambu vawuliwa vamanyili lepi kuvya avi Yesu. ⁵ Yesu akavakota, "Vankozi, mupatili lepi somba?"

Vakamyangula, "Lepi! Kawaka."

⁶ Yesu akavajovela, "Muhelesa ngwanda upandi wa kulyela wa watu na nyenye yati mwipata somba." Ndi vakazihesesa ngwanda, nambu hinu nakuhotola kuhuta kavili ndava ya somba zamahele.

⁷ Kangi muwuliwa yula, Yesu mweamganili neju, akamjovela Petili, "Ndi Bambu!" Simoni Petili peayuwini kuvya ndi Bambu, akajikunga nyula yaki ya kuvala muni ahulili, akajitaga mumanji. ⁸ Nambu vawuliwa vangi vala vabwelili kumbwani na watu kuni vihuta ngwanda zezimemili somba, vavi lepi kutali na pandumba, ndi vavi utali wa mita miya yimonga kuhuma mu mkingisa. ⁹ Pavahikili pandumba wauwene motu wa makalakala, wiyaka, na panani yaki pavikiwi somba na libumunda. ¹⁰ Yesu akavajovela, "Mgava somba zingi mleta penapa zemlovili."

¹¹ Simoni Petili akayingila muwatu, akahuta mbaka kundumba ngwanda yila yeyimemili somba zivaha miya yimonga na makumi mhanu na zidatu. Pamonga wamemili somba zamahele, nambu ngwanda yadawiki lepi. ¹² Yesu akavajovela "Mbwela mlawuka." Kawaka hati mmonga wavi. Mwealingili kumkota. "Veve ndi wayani," Vamanyili kuvya Bambu. ¹³ Yesu akabwela, akatola, libumunda akavapela, akakita mewawa na somba zila.

¹⁴ Yeniye yavi mala ya datu Yesu kuvahumila vawuliwa vaki peamali kuyuka.

Yesu na Petili

¹⁵ Pevamali kulya, Yesu akamkota Simoni Petili, "Simoni mwana wa Yohani! Wu, ukunigana nene kuliku ava?"

Mwene akayangula, "Ena, Bambu, umanyili kuvya nene nikukugana."

Yesu akamjovela, "Dima vana mambelele vangu." ¹⁶ Kavili akamjovela, "Simoni mwana wa Yohani! Wu, ukunigana?"

Petili akamyangula, "Ena, Bambu, umanyili kuvya nikukugana."

Yesu akamjovela "Dima mambelele gangu." ¹⁷ Yesu akamkota mala ya datu, "Simoni mwana wa Yohani! Wu, ukunigana?"

Penapo Petili akavya ngolongondi ndava amkotili mala ya datu. "Ukunigana?" Akamjovela, "Bambu, wamwene umanyili kila chindu, umanyili kuvya nene nikukugana."

Yesu akamjovela, "Dima mambelele gangu! ¹⁸ Chakaka nikukujovela, pawavi msongolo wayovalili kujitendelekeha wamwene na kuhamba kwewigana. Nambu pawivya mgogolo wiyinula mawoko gaku, mundu yungi ndi yati akukunga na kuhamba kwe wangagana kuhamba." ¹⁹ Yesu ajovili genago, kulangisa namuna Petili cheifwa na kumpela ukulu Chapanga. Kangi akamjovela Petili, "Nilanda."

Yesu na muwuliwa yungi

²⁰ Petili akang'anamuka, amuwene muwuliwa yula mweaganiwi na Yesu, akumlanda mweneuyo ndi yula mweatamili papipi neju na Yesu lukumbi pevalyayi na kumkota, "Bambu ndi yani mweakukung'anamukila?" ²¹ Hinu, Petili peamuwene mwenuyo, akamkota Yesu, "Bambu, mundu uyu chikumuhumila kyani?" ²² Yesu akayangula, "Ngati nigana asigalila mbaka penibwela, chikuvala kyani? Veve unilanda nene."

²³ Malovi ago, gadandasiki pagati ya valongo vevakumsadika Kilisitu kuvya muwuliwa mwenuyo yati ifwa lepi. Nambu Yesu amjovili lepi muwuliwa yula ifwa lepi, nambu ajovili, "Ngati nigana asigalila mbaka panibwela yikukuvala kyani?"

²⁴ Mwenuyu ndi muwuliwa, mwealoli mambu ago na kugayandika. Tete timanyili ajovili chakaka.

Nimalakisa

²⁵ Gavi mambu gangi gamahele geagahengili Yesu. Ngati goha ngagiyandikwayi, niholela hati mulima woha nakuvya pandu pa kuvika hitabu yeyiyandikwi. Ena.

Matendu ga Mitumi Ulongolelu

Chitabu cha Matendu ndi mdandaula wa kutumbula kwa Msambi wa vandu vevamsadika Kilisitu na kudandasika kwaki kuhuma ku Yelusalemu mbaka ku Yudea na Samaliya, na kutali neju, ngati Yesu cheavajovili vawuliwa vaki kwakona kutoliwa kuhamba kunani Matendu (musula ya 1:8). Chitabu cha Matendu chayandikwi na mtumi Luka na mewa ndi mweayandiki Lilovi la Bwina ngati chegayandikwi na Luka. Mweanuyo avi mlamisa na ayandiki kwa kulanda bwina mambu cheghamuli kwa uchakaka. Ayandiki vitabu vyoha vivili Lilovi la Bwina na Matendu ga mitumi kwa Teofili mweavi Mgiliki, Nambu mpangu waki wavi ndava ya vamsadika voha Vagiliki na Vayawudi (musula ya 1:1).

Chitabu cha Matendu ga mitumi chayandikwi pagati ya mwaka 60-64 peamali kuvulekewa Yesu chitabu chamaliki kuyandikwa lukumbi mtumi Pauli akona muchifungu. Mewa Luka agendili pamonga na mtumi Pauli yisadikika kuvya chitabu cha Matendu ga mitumi chayandikwi pamuji wa ku Antiokia. Chitabu ichi cha matendu ga mitumi chiyendeleza Lilovi la Bwina ngati cheayandiki Luka na chitumbula pala Yesu kutoliwa kunani kwa Chapanga. Chechamkitili Luka ayandika chitabu ichi ndi mewawa chechamkitili ayandika chitabu cha Lilovi la Bwina. Amganili Teofili na pamonga na vandu vevamsadiki Kilisitu vevayonjokisiki vavyai na uchakaka wa gala gevawuliwi. Ndava yeniyoy ayandiki kwa uchakaka mambu gegahumili kwa Yesu peatama pamulia apa na kudandasika kwa vandu vevamsadika Kilisitu kila pandu.

Chitabu cha Matendu cheatipelili miluhumu ya msambi wa kutumbula vandu vevamsadiki Kilisitu, kutama kwa kusadika wa Yesu ndi chindu kiki. Miluhumu ya vanalihengu yikutulangisa ndava ya kuhuvaila makakala ga Mpungu Msopi ndava ya mukulandasa ujumbi wa Lilovi la Bwina kwa vandu vangi.

Gegavi

Kutumbula Mpungu Msopi avahulukili vawuliwa va Yesu na msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu ukatumbula kukula (musula ya 1:1-8:1).

Kavili Msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu ving'aiswa na kutumbula kudandasika kuvula Yelusalemu (musula ya 8:2-12:23).

Mewa Pauli akahamba lugendu lwa kutumbula lwa lihengu la utumi (musula za 12:24-14:28).

Kangi libanji lakonganiki ku Yelusalemu ndava ya kuhamula ndava ya mambu gegiganikiwa kwa vandu vamupya vevamsadiki Kilisitu (musula ya 15:1-35).

Kavili Pauli ihamba lugendu lwa pili lwa utumi waki (musula ya 15:36-18:22).

Kangi ahambili lugendu lwa datu lwa utumi waki (musula ya 18:23-20:38).

Kangi Pauli ikamuliwa ku Yelusalemu (musula ya 21-26).

Pamwishu Pauli ipelekwa ku Loma (musula za 27-28).

¹ Mlongo Teofili, muchitabu cha kutumbula nayandiki kugavala mambu goha, Yesu geagahengili na kugawula kwakona kutumbula lihengu laki, ² mbaka ligono lila Yesu peatoliwi kunani kwa Chapanga. Avalagizi munjila ya Mpungu Msopi vamitumi vala veavahagwili. ³ Mulukumbi lwa magono alobaini kuhuma mulifwa laki, avahumalili pamahele kulangisa kuvya avi mumi. Vamuwene mwene alongili nawu ndava ya Unkosi wa Chapanga. ⁴ Lukumbi lwe akonganiki nawu pamonga avalagazili. "Mkotoka kuwuka pa Yelusalemu, ndi mlindila njombi yeavalagazili Dadi, yemmal kuniyuwana nilongela ndava yaki. ⁵ Yohani abatizi kwa manji, nambu magono gadebe gegigelekelala, nyenye yati mbatiziwa kwa Mpungu Msopi."

*Yesu itoliwa kuhamba kunani kwa Chapanga
(Maluko 16:19-20; Luka 24:50-53)*

⁶ Vanalihengu pavakonganiki pamonga na Yesu, vakamkota, "Wu Bambu, lukumbi ulu ndi pawiwuyisa unkosi wula kwa Isiraeli?"

⁷ Nambu Yesu akavajovela, "Lusenje na lukumbi lwa mambu ago uvili pahi ya uhotola wa Dadi wangu, lihengu linu lepi kumanya yati givya ndali. ⁸ Nambu lukumbi Mpungu Msopi peakuvahelelela nyenye, ndi yati mwipokela makakala na kuvya mwemwijova ndava yangu pagati ya muji wa Yelusalemu pamulima woha wa ku Yudea na ku Samaliya, na hati pamwishu wa mulima." ⁹ Peamali kujova genago, kuni voha

vakumlolokesa, akatoliwa kunani kwa Chapanga, lihundi likamfiya vakotoka kumlola kavili.

¹⁰ Pevayendalili kulolokesa kunani, kuni mwene ihamba, bahapo vandu vavili vevawalili nyula za msopi vayimili papipi na vene, ¹¹ vakajova, "Nyenye vandu va ku Galilaya! Ndava kyani myima kulolokesa kunani? Yesu mwenyu mweatoliwi kuhuma kwini, mewawa yati iwuya kavili ngati chemumuwene ihamba kunani kwa Chapanga."

*Matia ihaguliwa akamula pandu pa Yuda
(Matei 27:3-10)*

¹² Kangi vamitumi vakawuya Yelusalemu kuhuma kuchitumbi chila chechikemelewa Mizeituni chechavili utali wa kilomita yimonga kuhuma kumujini. ¹³ Pavahikili pamuji vakakwela kugolofa kwevatamayi, vavi Petili na Yohani na Yakobo na Andelea na Filipi na Tomasi na Batolomei na Matei na Yakobo mwana wa Alufayo, Simoni Zeloti chikundi cha Vayawudi vevibela ulongosi wa Loma, na Yuda mwana wa Yakobo. ¹⁴ Voha ava vakakonganeka kumuyupa Chapanga, pamonga na vadala na Maliya nyina waki Yesu na valongo vaki.

¹⁵ Magono ago, Petili ayimili pagati ya valongo vamsadika vala vevakonganiki, voha vavi vandu miya yimonga na ishilini, ¹⁶ akajova, "Valongo vangu, yaganikiwi Mayandiku Gamsopi gatimilayi, pandu pala Mpungu Msopi, alotili mu malovi ga Daudi kumvala Yuda mweavalongwisi vala vevamkamwili Yesu. ¹⁷ Yuda avi mmonga wa chikundi chitu muni ahaguliwi kuhenga lihengu la chitumi pamonga na tete."

¹⁸ Mwene agulili mgunda kwa mashonga geagapatili ndava ya kumng'anamukila Yesu, akagwa pahi na kupapuka, maleme gaki gakahuma kuvula. ¹⁹ Lijambu lenilo likayuwanihana kwa kila mundu wa Yelusalemu, hati kwa luga yavi vakaukemela mgunda wula Hakeli Dama, mana yaki "Mgunda wa Ngasi."

²⁰ Hinu yiyandikiwi muchitabu cha Zabuli, nyumba yaki yisigalila mang'ova, mundu yoyoha akotoka kutama mwenumo. Kangi yiyandikiwi.

Mundu yungi atola pandu pa lihengu laki.

²¹ Ndi mundu mmonga pagati yinu, mwealandini na tete lukumbi lwoha Bambu Yesu peavi mulugendu pamonga na tete ahaguliwa kuwungana na tete, ²² mwenyu yiganikiwa kuvya mmonga wa vala vevalandini na tete, kutumbula Yohani peavili mukubatiza mbaka ligono lila Yesu peatoliwi kuhuma kwitu kuhamba kunani kwa Chapanga. Mwenyu ndi iwungana na tete kujova ndava ya kuyuka kwa Yesu.

²³ Hinu, vakaluwula mahina gavili, wa mmonga Yosefu mweikemiwa Basaba mewa Yusto, na yungi Matia. ²⁴ Kangi vakamuyupa Chapanga, "Bambu, veve ukuyimanya mitima ya vandu voha. Hinu utilangisa yani mwemhagwili pagati ya vavili ava, ²⁵ muni atola pandu pa lihengu la chitumi lealekili Yuda, mwene awukili kuhamba pandu paki mwene." ²⁶ Vakamhagula na Matia ndi akahaguliwa mwene ayonjokeswa pagati ya vamitumi kumi na mmonga vala.

2

Mpungu Msopi akuvahetelelela

¹ Ligono la Pentekoste palahikili vamsadika voha vakonganiki pandu pamonga. ² Chighafula, lwami lukayuwanihana kuhuma kunani ngati chimbungululu chivaha, chikamema nyumba yoha yevatamili. ³ Kangi, vikahumila vindu vyevyawonikini ngati lulimi lwa motu, lukalekengana na kutula panani ya kila mmonga wavi. ⁴ Voha vakamemeswa Mpungu Msopi na kutumbula kujova luga ndalindali ngati Mpungu cheavahotwisi.

⁵ Na ku Yelusalemu kwavi na Vayawudi, vandu vevakumtopesa Chapanga vevahumila kila likabila pamulima. ⁶ Pevayuwini lwami lula, msambi uvaha wa vandu ukakonganeka. Voha vakakenyemuka neju muni kila mmonga wavi avayuwini vandu vala vijova kwa luga yaki mwene. ⁷ Vakavya na chinamititi na kukangasa vakajova, "Wu, ava vetikuvayuwana, lepi vakolonjinji va ku Galilaya! ⁸ Hinu, yivi wuli, tete kuvayuwana kila mmonga ijova kwa luga yaki mwene? ⁹ Pagati yitu vavi vandu kuhuma ku Paliti vangi ku Medi na vangi ku Elami na vangi vakolonjinji va Mesopotamia na Yudea na Kapodokia na Ponto na Asia, ¹⁰ Flugia na Pamfulia na Misili na vangi kuhuma Libiya papipi na Kulene na vangi vitu ndi vayehe kuhuma ku Loma, ¹¹ Vayawudi na vangelikuvya Vayawudi, nambu vilanda njila ya kumuyupa Chapanga ya Vayawudi, vangi vahumili ku Kilete na Alabia. Tavete tikuvayuwana vijova kwa luga zitu ndi matendu gaku ku Chapanga." ¹² Voha vakakangasa na kuvagaya kuni vikotana, "Yeniya mana yaki kiki?"

¹³ Nambu vangi vakavavevesa vakajova, "Vandu ava vagalili ugimbi!"

Ujumbi wa Petili

¹⁴ Kangi Petili akayima pamonga na vamitumi kumi na mmonga vala akatumbula kuvakokosela vandu. Valongo Vayawudi na mwavoha nyenye mwemwitama ku Yelusalemu, myuwanila malovi gangu. ¹⁵ Lepi chemwihololela vandu ava vagalili muni ndi saa yidatu ya lukela. ¹⁶ Nambu lijambu lenili ndi chakaka lelalongaliki na Yoeli mweavili mlota wa Chapanga.

¹⁷ Bambu ijova, mumagono gala gamwishu, nikuvamemesa Mpungu wangu vandu voha, vana vinu vagosi na vadala yati vilota ulota wa Chapanga, vasongolo vinu yati vilola maono, na vagogo vinu yati vilota munjozi.

¹⁸ Ena, hati vatumisi vangu, voha vagosi na vadala, yati nikuvapela Mpungu wangu navene yati vilotela.

¹⁹ Yati nikita gachinamtiti kunani, na kukita milangisu pahi pamulima. Yati kwiva na ngasi, motu na lyohi litopanu.

²⁰ Lilanga yati ligubikwa na chitita, na mwehi walavya mdung'u ngati ngasi, kwakona kuhumila ligono likulu la ukulu wa Bambu.

²¹ Mewawa mundu yoyoha mweiyupa kwa liina la Bambu yati isanguliwa.

²² "Vandu va Isilaeli myuwanila! Yesu wa ku Nazaleti avi mundu, uhotola waki wa uchapanga walangisi kwinu kwa gachinamtiti na makangaso na milangisu. Chapanga yeahengili kwa nyenye kwa njila yaki, ngati mwavene chemwimanya. ²³ Ndava ya mpungu waki mwene Chapanga, amali kuhamula kuvya Yesu agotolewa kwa nyenye, na mwavene mwamkomili kwa kuvaleka vandu vahakau vamkoma na kumvamba mu msalaba. ²⁴ Nambu Chapanga amyukisi kuhuma kwa vevafwili, amsangwili kuhuma mu mvnisu wa lifwa, ndava muni yihotoleka lepi lifwa limkunga. ²⁵ Muni Daudi ajovili aga kumvala mwene,

'Namuwene Bambu palongolo yangu lukumbi lwoha, avi pamonga na nene upandi wa kulyelela, hati ninyugusika lepi.

²⁶ Ndi muni mtima wangu waganisiwi, na kululuta kwa luheku.

Hati higa yangu, yati yitama kwa kuhuvalila,

²⁷ Ndava nakuuleka mpungu wangu kulitinda, wala kumlekekesa Msopi waku awola.

²⁸ Unilangisi njila za wumi, ndava ya kuvya kwaku unimemisi luheku.' "

²⁹ "Valongo vangu, nigana kuvajovela hotohoto kumvala mambu gegampatili gogo witu Daudi. Mwene afwili na kuzikiwa na litinda laki livii kwitu mbaka lelu. ³⁰ Nambu Daudi ndava avili mlota wa Chapanga amanyili kuvya Chapanga amlapakisi kwa lilaganu yati akumhagula mmonga wa chiveleku waki kuvya nkosi pahali paki. ³¹ Daudi agaweni kwakona mambu aga gegihengeka na Chapanga, hinu akajova ndava ya kuyuka kwa Kilisitu, lukumbi peajovili, 'Nakulekewa mu litinda la mbugu, higa yaki yawoli lepi.'

³² Chapanga amyukisi Yesu na tavoha tete ndi vetijova ndava ya lijambu lenilo. ³³ Yesu peamali kukweswa na kuvikwa upandi wa kulyelela wa Chapanga ndi akapokela kuhuma kwa Dadi, Mpungu Msopi yula mweatiahidi, atimemimisi Mpungu wene. Chenicho ndi chetikuchiwona hinu na kuyuwana. ³⁴ Muni Daudi nakukwela mbaka kunani kwa Chapanga, muni ngamwene ajovili, 'Bambu amjovili Bambu wangu, tama upandi wangu wa kulyela,

³⁵ mbaka penikuvavika makoko gaku kuvya chigoda cha kuvikila magendelu gaku.' "

³⁶ "Vandu voha va Isilaeli viganikiwa kumanya kwa uchakaka kuvya Yesu mwenuyo mwevamkomili na kumvamba mu msalaba, ndi Chapanga amviki kuvya Bambu na Kilisitu."

³⁷ Hinu, vandu pavagayuwini genago, mitima yawavinili, vakavakota Petili na pamonga na vamitumi vayaki. "Valongo vitu tikita wuli?"

³⁸ Petili akavayangula, “Mumuwyula Chapanga na kila mmonga winu abatiziwa kwa liina la Yesu Kilisitu, muni mulekekesewayi kubumdila Chapanga na kupokela njombi yila ya Mpungu Msopi. ³⁹ Muni lilaganu lila lavi ndava yinu na ndava ya vana vinu na ndava ya voha vevitama kutali ndava ya kila mundu mweikemiwa na Bambu Chapanga witu.”

⁴⁰ Kwa malovi gangi gamahela, Petili avajovili hotohoto vandu “Vajisangula na chiveleku ichi chihakau.” ⁴¹ Vamahele pagati yavi vagasadiki malovi ga Petili na kubatiziwa, na vandu vevayonjokisiki vavi ngati elufu zidatu ligono lenilo. ⁴² Venavo voha vayendalili kujiwula kuhuma kwa vamtumi na kutama pamonga cha lukolo, kulya pamonga na kumuyupa kwa Chapanga.

Wumi wa kila ligono wa vamsadika vala

⁴³ Gachinamtiti na makangaso gamahela gahengiki munjila ya vamtumi hati kila mmonga akakangaswa. ⁴⁴ Vamsadika voha vayendalili kuvya chindu chimonga na vindu vyavi vatangatilanayi kwa pamonga. ⁴⁵ Vavi mukugulisa kila chindu pamonga na kangi kugavana mashonga kuwanangana ngati avi na la liganu la mmonga wavi. ⁴⁶ Kila ligono vayendalili kukonganeka pamonga Munyumba ya Chapanga. Mewa lukumbi lwa kulya vakonganiki pamonga munyumba zavi na vilya kwa luheku na mtima wa msopi. ⁴⁷ Vakumulumbalila Chapanga, vakaganwa na vandu voha. Kila ligono Bambu akavayonjokesela mu msambi vandu vevasanguliwi.

3

Kulamiswa kwa ngagenda

¹ Ligono limonga, lukumbi lwa saa tisa ya muhi, Petili na Yohani vavi mukuhamba Kunyumba ya Chapanga lukumbi lwa kumuyupa Chapanga. ² Hinu mundu mmonga mweavi ngagenda tangia peavelekiwi. Kila ligono vandu vamgegayi na kumvika pamlyangu wa Nyumba ya Chapanga weukemelewa “Mlyangu Wabwina.” Muni avayupayi vindu kwa vala veviyingila Munyumba ya Chapanga. ³ Peavawene Petili na Yohani vivingila Munyumba ya Chapanga, avayupili vampela mashonga. ⁴ Vene vakamlolokesa takataka, ndi Petili akamjovela, “Utilola!” ⁵ Ngagenda yula akavalola, ahololela ipewa chindu kuhuma kwavi. ⁶ Nambu Petili akamjovela, “Nivii lepi na mashonga amala zahabu, nambu chenivi nachu yati nikukupela. Kwa uhotola wa Yesu Kilisitu wa ku Nazaleti, yima ugendayi!” ⁷ Hinu akamkamula chiwoko cha kulyelela, akamyinula. Bahapo magendelu na mafugamilu gaki gakavya na makakala. ⁸ Akahumba, akayima na kutumbula kugenda. Ndi akayingila nawu pamonga Munyumba ya Chapanga, igenda na kuhumba humba kuni akumlumbalila Chapanga. ⁹ Vandu voha vevavi penapo vamuwene igenda na kumlumbalila Chapanga, ¹⁰ pavammanyili kuvya mwene ndi yula mweatama papipi na Mlyangu Wabwina Wa Nyumba ya Chapanga, na kuyupa vakakangasa neju hati nakugamanya gegamkolili.

Ujumbi wa Petili Munyumba ya Chapanga

¹¹ Lukumbi pavamuwene mundu yula alongosini na Petili na Yohani, vandu voha vakavya mumkangaso ndi vajumbalili pandu pepakemeliwi “Libanji la Solomoni.” ¹² Hinu, Petili peavawene vandu, akavajovela, vandu va Isilaeli, ndava kyani mwikan-gaswa na lijambu ili? Kyani mukutilolokesa takataka ngati kwa makakala gitu amala ndava ya umsopi witu tavete timuhengili mundu uyu ahotola kugenda? ¹³ Chapanga wa Ibulahimu na Izaki na Yakobo, ndi Chapanga wa vagogo vitu ampeli amulumbalili mtumisi waki Yesu. Nambu nyenye mwamkamwili na kumgotola kwa vachilongosi na kumng'anamukila na kumbela palongolo ya Pilatu, hati peamwili kumdindulila. ¹⁴ Mwene avili mweikita geigana Chapanga na msopi, nambu nyenye mwambelili ndi mwayupili mundu yungi mweavimkomaji adinduliwa. ¹⁵ Nyenye mwamkomili chanzu cha wumi, nambu Chapanga amyukisi kuhuma kwa vafwili, tavete taliwene lijambu lenilo. ¹⁶ Makakala na kumsadika Yesu ndi vyevi mpeli makakala mundu uyu mwemukumlola na kummanya. Sadika kwa Yesu ndi yeyimlamisi hotohoto mundu uyu ngati mwavoha chemukumlola.

¹⁷ “Hinu, valongo vangu, nimanyili kuvya nyenye na vachilongosi vinu mwahengili ago ndava mwamanyili lepi. ¹⁸ Nambu Chapanga agahengili ago goha geajovili munjila ya vamlota va Chapanga voha kuvya yamganili Kilisitu ang'aika. ¹⁹ Muleka kubuda na mumuwuyila Chapanga, ndi mwene avalekekesa kumubudila. ²⁰ Mukita genago, muni Bambu avapela lusernje lwa kupoleswa mitima na kuvaletela Kilisitu mweavahagulili ndi Yesu. ²¹ Yikumgana mwene kusigalila kunani kwa Chapanga mbaka palubwela lukumbi vindu vyoha kukitwa vya mupya, ngati Chapanga cheajovili munjila ya vamlota vaki

vamsopi vevatamili kadeni. ²² Muni, Musa ajovili, 'Bambu Chapanga winu akuvayinulila mlota wa Chapanga ngati nene kuhuma kwa nyenye mwavene. Mumyuwanila mwene mu mambu goha geakuvajovela nyenye. ²³ Mundu yoyoha mwangamyuwanila mlota wa Chapanga mwenuyo, yati ibaguliwa kutali na vandu va Chapanga na kukomewa.' ²⁴ Vamlota voha va Chapanga kuhuma Samueli na vangi vevagelekili, vakokwisi mambu aga gegihumila magono aga. ²⁵ Na Chapanga alagazili vamlota vaki ndava yinu, na muyingila mu lilaganu Leahengili na vagogo vitu, ngati chamjovili Ibulahimu, 'Mu chiveleku chaku na vandu voha va pamulima yati vimotisiwa.' ²⁶ Ndi Chapanga amyukisi mtumisi waki, amtumili hoti kwa nyenye, avamotisa na kumkita kila mmonga winu alekana na uhakau waki."

4

Petili na Yohani vipelekwa pa libanji la mihalu

¹ Petili na Yohani pevayendalili kuvakokosela vandu, vamteta va Chapanga na valonda va Nyumba ya Chapanga na chikundi cha Vasadukayu ndi vandu vevisadika kuvya vandu nakuhotola kuyuka vakavabwelela. ² Vakamema ligoga, muni vamitumi vala vakuvakokosela vandu kuvya Yesu ayukili lijambu lelilangisa hotohoto kuvya vafwili yati viyuka. ³ Hinu Petili na Yohani ndi vakamuliwi na kuyingiswa muchifungu mbaka chilau yaki ndava yavi kimihi. ⁴ Nambu vamahele pagati ya vevayuwini ujumbi wavi vakasadika, na vamsadika vakayonjokeseka jumula yavi vakavya ngati vagosi elufu mhanu.

⁵ Chilau yaki, vachilongosi va Vayawudi vagogo na vawula va malagizu ga Chapanga geampeli Musa vakakonganeka pamonga ku Yelusalemu. ⁶ Vakonganiki pamonga na Mteta Mkulu Anasi na Kayafa na Yohani na Alekizanda na vangi voha vevavi va lukolo Iwa Mteta Mkulu. ⁷ Pavavayimiki Petili na Yohani palongolo yavi, vakavakota, "Nyenye mwihega lijambu lenili kwa makakala ga yani amala kwa uhotola wa yani?"

⁸ Petili kuni amemisiw Mpungu Msopi akavayangula, "Vachilongosi na vagogo va vandu! ⁹ Ngati lelu mukutikota kuchivala chitendu chila chabwina cheahengiwi ngagenda yula na kulama, ¹⁰ hinu, nyenye na vandu voha va pa Isilaeli yikuvagana kumanya kuvya mundu mwenuyo iyima palongolo yinu lelu, alamili hotohoto, kwa makakala ga Yesu Kilisitu wa ku Nazaleti, nyenye mwevamvambili pamsalaba, nambu Chapanga amyukisi kuhuma kwa vafwili. ¹¹ Yesu mwenuyo ndi Mayandiku Gamsopi chegijova.

'Liganga lemwabelili nyenye vakujenga, hinu ndi liganga likulu la mkingisa pakujenga.'

¹² Usangula wipatikana munjila ya mwene ndu, pamulima poha kawaka hati mmonga mweapewili na Chapanga uhotola wa kutisangula."

¹³ Vachilongosi va libanji vakavakangasa Petili na Yohani chavidandaula cha ukekesi, vavamanyi kuvya vavi vandu vanganasoma wala ilimu yoyoha. Vakamanya kuvya vavi pamonga na Yesu. ¹⁴ Nambu pavamuwene mundu yula mwealamisiwi ayimili pamonga nawu, nakuhotola kujova chindu. ¹⁵ Hinu vakavajovela vahuma kuvula ya libanji lila na kuni vene vakasigalila mugati kulongela vene kwa vene. ¹⁶ Vakakotana, "Tikita kyani na vandu venava? Mundu yoyoha mweitama pa Yelusalemu imanyalila kuvya ulangisu uwu wa chinamtiti uhengiki, tete nakuhotola kubela lijambu lenilo. ¹⁷ Nambu lenili tihotola kugunisa lijambu lenili likoto kudandasika kwa vandu, ndi tivabesa vakotoka kulongela na mundu yoyoha kwa uhotola wa Yesu."

¹⁸ Hinu vakavakemela kavili mugati, vakavabesa vakotoka kulongela amala kuwula vandu kwa uhotola wa Yesu. ¹⁹ Nambu Petili na Yohani vakavayangula, "Mwavene muamula ngati chabwina palongolo ya Chapanga kuvayidakila nyenye kuliku kumyidakila Chapanga. ²⁰ Ndava muni nakuhotola kuleka kulongela kugavala mambu gala getagawene na kuyuwana." ²¹ Ndi vachilongosi va libanji vakavayangula cha ligoga, kangi vakavalekekesa. Nakuhotola kuvalipisa ndava muni vandu voha vamlumbalila Chapanga ndava ya lijambu lenilo. ²² Mundu yula mweahengiwi ulangisu wa kulama avi na umuli wa miyaka yeyiyonjokese alobaini.

Vamsadika vakumuyupa Chapanga avakangamalisa

²³ Bahapo pavalekeswi Petili na Yohani vakawuya kwa vayavi, vakavajovela gala gevajoviwi na vakulu va kuteta va Chapanga na vachilongosi. ²⁴ Navene pavagayuwini malovi ago, vakawungana pamonga kumuyupa Chapanga vakajova, "Bambu, veve ndi mweuwumbili kunani na pamulima na nyanja pamonga vindu vyoha vyeviyili! ²⁵ Ndi mweumhotwisi mtumisi waku, dadi witu Daudi ajova kwa makakala ga Mpungu Msopi, 'Ndava kyani makabila gamemili ligoga?'

Ndava kyani vandu vakiti mipangu ya waka?

²⁶ Vankosi va pamulima vayimili ndava ya ngondo, na vachilongosi vakokanganiki pamonga, ndava ya kumbela Bambu na Kilisitu.’

²⁷ Muni, chakaka ndi Helodi na Ponsio Pilatu na vandu va Isilaeli na vandu va vangali Vayawudi vakonganiki pabomani apa, kumbela mtumisi waki wa Msopi ndi Yesu mwewamuhagwili. ²⁸ Muni vahenga mambu geugapangili kutumbula kadeni kwa makakala gaku na kwa uhamula waku. ²⁹ Nambu hinu, Bambu, lola chaviyogofya. Utikangamalisa tavatumisi vaku kukokosa lilovi laku cha ukekesi. ³⁰ Talambula chiwoko chaku uvalamisa vandu, na kita ulangisu na chinamtiti kwa uhotola wa Yesu mtumisi waku wa Msopi.”

³¹ Pevamalili kuyupa kwa Chapanga pandu pala pakanyugusika, navene voha vakamemeswa Mpungu Msopi. Vakayendelela kukokosa lilovi la Chapanga changali wogohi.

Vamsadika vatangatilini kila chindu

³² Vamsadika voha vavi mtima umonga na mpungu umonga. Avi lepi hati mmonga wavi mweavi na chindu chochoha, mweachivikili kuvya chaki mwene, ndi vagavini vyoha vyevavi navyu. ³³ Kwa makakala gavaha, vamtumi vakajova ndava ya kuyuka kwaki Bambu Yesu, na Chapanga akavamotisa neju. ³⁴ Kawaka mundu mwangali chindu, muni vevavi na migunda amala nyumba vagulisi na kugega mashonga gala, ³⁵ na kugagotola kwa vamtumi vala, mashonga ago vagavanayi kwa kila mundu ndava ya vindu vyeaganili.

³⁶ Kwavili na mundu mmonga Mlawi, mkolonjinji wa Kuplo, liina laki Yosefu vamtumi vamkemelayi Banaba mana yaki “Mundu mweikangamalisa mtima.” ³⁷ Mewawa mwene agulisi mgunda waki, akatola mashonga genago na kuvagotolela vamtumi.

5

Anania na Safila

¹ Nambu mundu mmonga liina laki Anania na mdala waki Safila vagulisi mewa chipandi cha mgunda wavi. ² Na mdala waki amanyili hotohoto kuvya mgwana waki afiyili mashonga gangi geapewili, na zingi zila azigotwili kwa vamtumi. ³ Petili akamkota, “Anania ndava kyani Setani auyingili mtima waku na kumkonga Mpungu Msopi ujifiyili mashonga gangi geupewili mungunda wula? ⁴ Kwakona kugulisa mgunda wenuwo wavi waku, na pawaligulisi mashonga gala gavi gaku, uhengela chewigana. Ndava kyani, wahamwili mumtima waku kuhenga lijambu lenili? Umkongili lepi mundu, nambu umkongili Chapanga!” ⁵ Anania peagayuwini malovi ago, akagwa pahi akafwa na vandu voha vevagayuwini mambu ago vakayogopa neju. ⁶ Vasongolo vakabwela, vakamugubika higa yaki kwa nyula ya msopi, vakamuwusa kuvala vakamuzika.

⁷ Pagamaliki masaa ngati gadatu, mdala waki changali kumanya mambu gegahumalili, akayingila mugati mula. ⁸ Petili akamkota, “Unijovela! Wu mashonga gemwapewili kwa kugulisa mgunda ndi gagaga?”

Ndi mwene akamyangula, “Ena, ndi genaga.”

⁹ Hinu, Petili akamjovela mdala yula, “Wuli muyidakilini kumlinga Mpungu wa Bambu? Yuwanila! Vandu vala vevahambili kumzika mgwana waku, hinu vavi pamlyangu ndi yati vakukutola mewa na veve.” ¹⁰ Bahapo safila akagwa palongolo ya magendelu ga Petili, akafwa. Vasongolo vala pavayingili vamkolili amali kufwa, ndi vakamuwusa kuvala, vakamuzika papipi na mngwana waki. ¹¹ Wogohi uvaha ukavayingila msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu voha na vandu voha, vevayuwini malovi ga lijambu lenilo.

Vanalihengu vihengili gachinamtiti na makangaso

¹² Chapanga ahengili kwa njila ya vanalihengu gachinamtiti na makangaso gamahele pagati ya vandu. Na vamsadika vakonganikayi pamonga mulibanji la Solomoni. ¹³ Mundu yungi yoyoha angalikuvya msadika, valingili lepi kuwungana nawu. Nambu vandu vangi vngasadika vavalumbalili. ¹⁴ Nambu vandu vamahele vevamsadiki Bambu, vagosi na vadala vakayonjokeseka neju. ¹⁵ Hati vandu vavagegeli vatamu vavi munjila na kuvagonesa mu lusongwani na mumipasa, muni Petili akapitayi, mbanga chimuwili chaki chivahikila vangi pagati yavi. ¹⁶ Vandu vamahele vabwelili kuhuma mumiji yeyitindila Yelusalemu, vavaletili vatamu wavi na vevavi na mizuka yihakau, ndi voha vakalamiswa.

Vamitumi ving'aiswa

¹⁷ Kangi, Mteta Mkulu na vayaki va chikundi cha Vasadukayu ndi vandu vevisadika kuvya vandu nakuhotola kuyuka va pandu penapo, vakayva na wihu kwa vamitumi. ¹⁸ Hinu vakavakamula vamitumi na kuvakunga muchifungu chikulu. ¹⁹ Nambu kilu mtumu wa kunani kwa Chapanga, akadindula mlyangu wa muchifungu yikulu, akavahumisa kuvala, akavajovela, ²⁰ "Muhambayi mukayima Munyumba ya Chapanga, mkavajovela vandu malovi ga kuuvala wumi wa mupya." ²¹ Vamitumi vakayidakila, vakayingila Munyumba ya Chapanga lukela pehe, vakatumbula kuwula.

Mteta Mkulu na vayaki pavahikili, vakemili mngonganu wa libanji likulu na vagogo voha va Isilaeli, kangi vavatumili vandu kujela vavaleta vamitumi vala. ²² Nambu valonda va muchifungu pavahikili, vavakolili lepi. Ndi vakawuya na kujova kwa vakulu va libanji, ²³ "Tikolili jela yidindanu na valonda vavi mumilyangu kulindalila. Nambu patadindwili milyangu tamkolili lepi mundu yoyoha mugati." ²⁴ Mkulu wa valonda wa Nyumba ya Chapanga na Vamteta Vakulu pevayuwini genago, vakavya na wogohi, ndava nakuchimanya chechavakolili. ²⁵ Kangi, akabwela mundu mmonga na kuvajovela, "Yuwanila! Vandu vala vemkavakungili muchifungu, hinu vavi Munyumba ya Chapanga vakuvawula vandu." ²⁶ Bahapo mkulu wa valonda na vahenga lihengu vaki, vakahamba Munyumba ya Chapanga vakavaleta. Nambu nakuvakamula kwa makakala, muni vayogwipi vandu yati vakuvatova na maganga.

²⁷ Hinu, vavapeliki vamitumi vala, vakavayimika palongolo ya libanji, ndi Mteta Mkulu akavajovela, ²⁸ "Tavabesili hotohoto kuwula paliina la mundu uyu, hinu mugadandisi mawuliwu ginu pa Yelusalemu poha mwigana kutigegeza ngasi ya mundu uyu."

²⁹ Petili pamonga na vamitumi vayaki vakayangula, "Yikutigana kumyidakila Chapanga, kuliku mundu. ³⁰ Chapanga wa vagogo vitu amyukisi Yesu mwemwamkomili nyenye na kumvamba pamsalaba. ³¹ Mwenuyu ndi vula mwealumbwi na Chapanga mbaka upandi wa kulyelela, kuvya Chilongosi na Msangula, muni avakita vandu va Isilaeli vamuwuyila Chapanga, muni vapata kulekekesewa kumbudila. ³² Tete ndi taliwene lijambu lenilo, na Mpungu Msopi, Chapanga avapelili vala vevakumyidakila mwene."

³³ Vajumbi voha va libanji lila pevayuwini genago, vakamema ligoga vakahamula kuvakoma. ³⁴ Nambu mundu mmonga Mfalisayu liina laki Gamalieli, muwula wa malagizu ga Bambu geampeli Musa na mweitopeswa na vandu voha. Akayima mu libanji palongolo ya vandu akalagiza vamitumi vala vawusiwayi kuvala mulukumbi luhupi. ³⁵ Kangi akavajovela vajumbi va libanji vala, "Vandu va Isilaeli, mjiyangalila kwakona mwangakita, chemwigana kuvakitila vandu ava! ³⁶ Magono ga mumbele, ahumalili mundu mmonga liina laki Teudosi, akajijovela kuvya mundu wa kutopela, vandu ngati miya mcheche vakajiwunga nayu. Nambu akomiwi, kangi vumulanda vaki vakapechengana chikundi chaki chafwili. ³⁷ Mwanakandahi kavili, lukumbi lwa kuvalangiwa vandu, ahumalili Yuda wa ku Galilaya. Mewawa mwenuyo avakulukisi vandu vakumulanda, nambu mwenuyo mewawa akomiwi vumulanda vaki vakapechengana. ³⁸ Hinu nene nikuvajovela ndava ya mhalu uwu, mujiyepa na vandu ava! Mvaleyaki vahamba. Ndava muni ngati mpangu wenuwu utumbuliwi na vandu yati wiyaga wene. ³⁹ Nambu ngati mpangu wenuwu uhumili kwa Chapanga, nakuhotola kuvabesa vandu ava, muni mwavene yati mukujikolela mukumbela Chapanga!"

Ndi vakayidakilana na malovi ga Gamalieli. ⁴⁰ Hinu, vakavakemele vamitumi vala, vakahamula vatovewa michapilu na kuvabesa vakotoka kuwula kavili paliina la Yesu, ndi vakavaleka vahamba. ⁴¹ Hinu, vamitumi vakahuma mu libanji kuni vamemi luheku, muni Chapanga avahololili kuvya vene yavaganili kukola soni ndava ya liina la Yesu. ⁴² Kila ligono yayandalili kuwula na kukokosa Munyumba ya Chapanga na munyumba za vandu, Lilovi la Bwina la Yesu Kilisitu.

6

Vamtangatila saba

¹ Mwanakandahi vawuliwa pevayendalili kuyonjokeseka, gakahumila mang'ung'uta pagati va vamsadika va Yesu, Vayawudi vevilongela Chigiliki vala na vala vevilongela Chiebulania, vevilongela Chigiliki vala vang'ung'utayi ndava vakuvakosiwa valipwela vavi mukugawiwa vyakulya vya kila ligono. ² Ndi muni, vamitumi kumi na vavili vala vakavakemela vamsadika, vakajova, "Chabwina lepi tete kuleka kukokosa Lilovi la Chapanga na kuvagavila chakulya. ³ Hinu, valongo vitu, mvahagula vandu saba pagati yinu, vevitopeswa na vevamemili Mpungu Msopi na luhala, tete yati tikuvagotolela

lihengu lenili. ⁴ Tavete yati tivya mukuhenga mukumuyupa Chapanga na lihengu la kukokosa Lilovi la Chapanga.”

⁵ Lijambu lenilo likavaganisa vamsadika voha, ndi vakavahagula Stefani, mundu mweamemiswi sadika yivaha na Mpungu Msopi na Filipi na Plokolo na Timoni na Pamena na Nikolausi mundu wa ku Antiokia mweajiwungi na njila ya kumuyupa Chapanga ya Vayawudi. ⁶ Vakavavika palongolo ya vamitumi, kangi vakavayupila kwa Chapanga kuni vavapamisi mawoko.

⁷ Lilovi la Chapanga likadandasika ku Yelusalemu na vamsadika vakayonjokeseka neju, chikundi chivaha cha vamteta va Chapanga vakalanda sadika.

Kukamuliwa kwa Stefani

⁸ Hinu, Stefani amotisiwi na apewili makakala na Chapanga, hati akahenga chinamtiti na makangaso pagati va vandu. ⁹ Nambu vandu vangi vakahumila muni vahutana na Stefani. Vandu venavo vavi va “Nyumba ya kukonganekela Vayawudi la vandu Hulu,” Vene vahumili Kulene na Alekisanda, na vangi vahumili Kilikia na Asia. ¹⁰ Nambu vahotwili lepi kumhotola ndava ya luhala lwaki, na Mpungu Msopi mweamlongwisi mukujova. ¹¹ Ndi vakavakulukisa cha mfiyu vandu nunuyu vajova kuvya, “Timyuwini Stefani akumliga Musa na akumliga Chapanga.” ¹² Ndava ya yeniyu, vakavakokesa vandu, vachilongosi na vawula va malagizu ga Chapanga geampeli Musa. Ndi vakambwelela Stefani vakamkamula na kumpeleka palongolo ya libanji. ¹³ Kangi vakaleta vajova malovi ga udese vevajovili, “Mundu uyu katu ikotoka lepi kuliga pandu apa Pamsopi na kuliga malagizu ga Chapanga geampeli Musa. ¹⁴ Ndava muni tamali kumyuwanila kuvya Yesu wa ku Nazaleti mwenyu yati apagwisa pandu apa na kung’anamusa mivelu yila yetapokili kuhuma kwa Musa.” ¹⁵ Voha vevatamili mu libanji lila vakamolokesa takataka Stefani, kangi vakalola pamihu paki pavi ngati mtumu wa kunani kwa Chapanga.

7

Makokoso ga Stefani

¹ Kangi, Mteta Mkulu akamkota, “Wu, mambu genaga ndi chakaka?” ² Mwene akayangula, “Valongo vangu na vadadi vangu, muniyuwanila! Chapanga amuhumalili gogo witu Ibulahimu peavili ku Mesopotamia kwakona kuhamila ku Halani. ³ Chapanga akamjovela, ‘Wuka pamulima waku, valeka valongo vaku, ndi uhamba pamulima wenikulangisa.’ ⁴ Hinu, Ibulahimu ahamalili kumulima wa Kalidayo akahamba kutama ku Halani. Dadi waki peamali kufwa, Chapanga akamuwusa kavili ku Halani akabwela kutama pamulima uwu wemwitama hinu. ⁵ Chapanga nakumpela hati pandu padebe pamulima pavyaa uhali waki, nambu amlagizi akumpela mulima wenuwu uvyya waki, na chiveleku chaki. Lukumbi lwenulo avi lepi na mwana. ⁶ Chapanga akamjovela, ‘Viveleku vyaku yati vipelekwa kumulima wa vandu vangi, kwenuko ndi yati vivya vavanda na kuhengewa uhakau mulukumbi lwa miyaka miya mcheche. ⁷ Nambu nene yati nikuvahamula vandu avo, vevavahengili uvanda. Kangi yati nikuvawusa mumulima wenuwu muni vabwela penapa kunifugamila pandu apa.’ ⁸ Kangi Chapanga akampela lilaganu la jandu, Ibulahimu akamyingisa jandu mwana waki Izaki mu ligono la nane, kuhuma kuvelekeka. Mewawa Izaki akamdumula jandu Yakobo, namwene Yakobo mewawa akavakitila vagogo kumi na vavili.”

⁹ “Vagogo vala vavi na wihu kwa Yosefu ndi vakamgulisa kuuvanda ku Misili. Nambu Chapanga avi pamonga nayu, ¹⁰ akamsangula mu mang’ahiso gaki goha, Chapanga akamganisa na luhala palongolo ya Falao, nkosi wa ku Misili, hati Falao akamhagula kuvya chilongosi wa mulima wula na nyumba wa nkosi. ¹¹ Kangi yikahumila njala yikulu, pamulima woha wa ku Misili na ku Kanani, yikaleta unguungu uvaha. Vagogo vitu vahotwili lepi kupata chakulya chochoha. ¹² Hinu, Yakobo peayuwini kuvya ku Misili kula kuvi na mabenu, akavatuma vana vaki, ndi vagogo vitu vahamba kwenuko yavi mala ya kutumbula. ¹³ Mulugendu lwavi lwa pili, Yosefu akajimanyisa kwa valongo vaki, ndi Falao akavamanya valongo va Yosefu. ¹⁴ Yosefu atumili ujumbi kwa dadi waki na valongo vaki, vandu sabini na mhanu, vabwela ku Misili. ¹⁵ Hinu, Yakobo ahambili ku Misili, kwenuko mwene pamonga na vagogo vitu vafwili. ¹⁶ Higa zavi zaletiwini mbaka ku Shekemu, zikazikiwa mu litinda la mbugu leagulili Ibulahimu kuhuma kwa vana va Hamoli kwa mashonga nunuyu.”

¹⁷ “Lukumbi palwahikili Chapanga atimilisa lilaganu leajovili akumpela Ibulahimu, ku Misili kula vandu vayonjokisi na kuvya vamahele neju. ¹⁸ Pamwishu, nkosi mmonga mweanga mmanya Yosefu, akatumbula kulungosa kula ku Misili. ¹⁹ Mwenyu avakitili uhakau vandu vitu na vagogo vitu changali kugana vene vavavika kuvala vana vavi

vadebe muni vafwayi. ²⁰ Musa avelekiwi lukumbi lwenulo, avili mwana mbwina neju palongolo ya Chapanga. Aleliwi panyumba mulukumbi lwa miyehi yidatu, ²¹ na peaumiswi kuvala, ndi msikana wa Falao akamtola na kumlela ngati mwana waki mwene. ²² Musa awuliwi mambu goha galuhala ga Vamisili akavya mkekesi kwa malovi na matendu.”

²³ “Hinu Musa peahikisi miyaka alobaini ndi akahamba kuvagendela kuvalola va Isilaeli vayaki. ²⁴ Kwenuko amuwene mmonga wa valongo vaki ihengewa uhakau, ndi akahamba kumkengelela, ndi akamkoma Mmisili yula. ²⁵ Aholalili manya Vaisilaeli vayaki yati vimanya kuvya Chapanga ngaamtumili mwene kuvagombola, nambu vene nakugamanya ago. ²⁶ Chilalu yaki Musa avawene Vaisilaeli vavili vitovana, akalinga kuvatepulanisa akavajovela, ‘Nyenye mwavalongo ndava kyani hinu, mukomana mwavene?’ ²⁷ Nambu yungi mweamtovayi yula muyaki akamkang’a Musa pamuhana akajova, ‘Yani mweakuvikili veve kuvya chilongosi na mhamula pagati yitu?’ ²⁸ Wu, ugana kunikoma ngati chewamkomili Mmisili golo?’ ²⁹ Musa peagayuwini malovi ago, akatila na kuhamba kutama kumulima wa Midiani kwenuko akavya myehe ndi akavya na vana vasongolo vavili.”

³⁰ “Peyahikili miyaka alobaini, mtumu wa kunani kwa Chapanga akamhumila Musa padahi pepiyaka motu kulugangatu papipi na Chitumbi cha Sinai. ³¹ Musa akakangasa kulola lijambu lenilo hati akahegelela papipi muni alingulila, ndi akayuwana lwami lwa Bambu. ³² Nene ndi Chapanga wa vagogo vaku, Chapanga wa Ibulahimu wa Izaki na Yakobo.’ Musa akavagaya kwa wogohi ndi nakuhotola kulolokesa neju. ³³ Bambu akamjovela, ‘Hula champali zaku muni peuyima apa ndi pandu pamsopi. ³⁴ Nigawene mahakau gevhengiwa vandu vangu ku Misili kula. Niyuwini lwami lwa mang’ahiso gavi, ndi nene nibweli kuvagombola. Hinu bwela, yati nikukutuma ku Misili.’ ”

³⁵ “Musa mwenuyu ndi yula mweabeleliwi na vandu va Isilaeli pavamjovili, ‘Yani mweakuvikili kuvya chilongosi na mhamula pagati yitu?’ Chapanga amtumili Musa kuvya chilongosi na mgombozi, kwa njila ya mtumu wa kunani kwa Chapanga mweamhumalili padahi pepiyaka motu. ³⁶ Ndi mweavalongwisi vandu vala vawuka ku Misili kwa kuhenga ulangisu wa gachinamtiti na makangaso pamulima wa Misili na Kuyanjanja ya Shamu na kulugangatu, mulukumbi lwa miyaka alobaini. ³⁷ Musa ndi mweavajovili vandu va Isilaeli, ‘Chapanga yati akuvahagulila mlota waki ngati nene pagati ya valongo vinu mwavene.’ ³⁸ Mwene ndi mweavili kulugangatu kula, pevakangoniki vandu va Isilaeli. Musa avili ngati mjumbi pagati ya vagogo vitu, na mtumu wa kunani kwa Chapanga, lukumbi pealngili nayu kuchitumbi cha Sinai ndi mweagotoliwi malovi ga wumi atijovela tete.”

³⁹ “Nambu vagogo vitu ndi vabelili kumyidakila, ndi vakamkang’a pamuhana kuni mumitima yavi vakanogela kuwuya ku Misili. ⁴⁰ Vakamjovela mlongo wa Musa Aloni, ‘Utikitila vachapanga yeyikutulongosa munjila, muni nakumanya chechimkolili Musa mweatilongwisi kuhuma ku Misili!’ ⁴¹ Penapo ndi pavajikitili chimong’omong’o cha mpapakasi wa ng’ombi, vakayitetela na vakakita mselebuko ndava ya lihengu la mawoko gavi vene. ⁴² Nambu Chapanga akawuka pagati yavi na kuvaleka vazifugundamila ndondo za kunani, ngati cheyiyandikwi muhitabu ya vamlota ya Chapanga.

‘Nyenye vandu va Isilaeli!

Lepi nene mwemwanihinjili hinyama ndava ya luteta,

Mumiyaka alobaini kulugangatu kula!

⁴³ Nyenye mwagegili chindanda cha chapanga Moloki,

na vindu vyemwajikitili kwa luhumu lwa ndondo ya chapanga winu Lefani.

Vindu vyemwajikitili ndi vyemwavifugamili.

Ndava ya yenyo yati nikuvapeleka uvanda kutali na Babeli.’

⁴⁴ Kulugangatu kula vagogo vitu vavi na lindanda la kulangisa, lakitiwi ngati Chapanga cheamlagazili Musa ahengayi, ulangisu wulawula ngati weauwene. ⁴⁵ Kangi Vagogo vitu vahalilini lindanda vene kwa vene mbaka lukumbi lwa Yoshua, pevatolili mulima wula kuhuma kwa milima, Chapanga mweavingili palongolo yavi. Penapo ndi latamili mbaka lusenje lwa Daudi. ⁴⁶ Daudi apewili uganu na Chapanga, akamuyupa ayidakila amujengela pandu pa kutama, mwene mweavi Chapanga wa Yakobo. ⁴⁷ Nambu Solomoni ndi mweamjengili Chapanga nyumba.”

⁴⁸ “Nambu Chapanga Mkulu, itama lepi munyumba zezijengiwi na vandu ngati cheajovili mlota wa Chapanga,

⁴⁹ Bambu ijova, kunani ndi chigoda changu cha unkosu,

na mulima ndi chigoda cha kuvikila magendelu gangu.

Nyumba ya namuna yoki yemukunjengela nene?

Ndi pandu poki penipumulila?

⁵⁰ Namwene ndi mwenihengili vindu vyoha?’ ”

⁵¹ “Nyenye vandu mwenwinonopa, mitima na makutu ginu ndi ngati vandu va milima yangamulanda Chapanga. Nyenye ngati vagogo vinu. Magono goha mukumbela Mpungu Msopi. ⁵² Vagogo vinu vamng’aisi mlota wa Chapanga yeyoha yula, vevavakomili avo, Chapanga avatumili kukokosa kubwela kwa yula mweikita geigana Chapanga. Nambu nyenye mwamgewukili na kumkoma. ⁵³ Nyenye mwapokili malagizu gala gegaletwi na mtumu wa kunani kwa Chapanga, nambu mwayidakili lepi.”

Stefani ikomiwa na maganga

⁵⁴ Vala vagogo va libanji pavamuyuwani Stefani, vakaviniswa mitima, ndi vakajiluma minu cha ligoga. ⁵⁵ Nambu Stefani kuni amemiswi Mpungu Msopi, akalolokesa kunani kwa Chapanga, auwene ukulu wa Chapanga na Yesu ayimili muchiwoko cha kulyela cha Chapanga. ⁵⁶ Stefani akajova, “Mlola! Niwona kunani kwa Chapanga kudindwika na Mwana wa Mundu ayimili pachiwoko cha kulyela cha Chapanga!”

⁵⁷ Vakulu va libanji, vakaywanga na vakagubika makutu gavi kwa mawoko. Kangi vakamuhumbila voha kwa pamonga. ⁵⁸ Vakamkwekwa kuvala ya muji, na kutumbula kumtova na maganga, vevavawene vakagavika makoti gavi paulonda wa msongolo mmonga liina laki Sauli. ⁵⁹ Pevayendalili kumtova na maganga Stefani kuni mwene iyupa kwa Chapanga, “Bambu Yesu upokela mpungu wangu!” ⁶⁰ Akafugama, akavemba kwa lwami luvaha, “Bambu, ukotoka kuvavangila chevakubudila Chapanga!” Peamalili kujova ago, akafwa. Sauli ayidakili chitendu cha ukomaji wenuwo.

8

Sauli itumbula kuvang’aha vamsadika

¹ Na mwene Sauli awene chabwina kukomewa kwa Sitefani. Ligono lenilo msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Yelusalemu, vatumbwili kung’ahiswa neju. Vamsadika voha, Yavaganili kupechenganika kudahi pandi za ku Yudea na ku Samaliya, nambu kwa vamtumi ndu. ² Vandu vevisadika vakamuzika Stefani na kumvembela neju.

³ Nambu lukumbi lwenulo Sauli alingili kuvang’aisa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu, ahambili nyumba kwa nyumba akavahumisa vamsadika kuvala vagosi kwa vadala na kuvasopa muchifungu.

Lilovi la Bwina likokoswa ku Samaliya

⁴ Hinu vala vamsadika vevapechangini vakahamba kila pandu kukokosa Lilovi la Bwina. ⁵ Filipi namwene akavelela pamuji wa ku Samaliya na kumkokosa Kilisitu kwa vakolonjinji va penapo. ⁶ Vandu vakajiwunga kuyuwani ujumbi wa Filipi na kulola milangisu yila yeahenga. ⁷ Ndava muni vandu vevatalaliwi mizuka mihakau, yavahumili kwa lwami luvaha, vandu vevapolili higa na vangagenda valamisiwi. ⁸ Kwavili na luheku luvaha pamuji wenuwo.

⁹ Hinu pamuji wenuwo kwavili na mundu mmonga liina laki Simoni, mweakitili uhavi waki, pamuji wenuwo na kuvakangasa vandu va ku Samaliya, akujikwiha kuvya mwene ndi mweitopela, ¹⁰ na vandu voha vadebe na vavaha, vamyuwani hotohoto vakajova, “Simoni ndi makakala ga uchapanga gegikemelewa ‘Makakala gavaha.’ ” ¹¹ Vamlandili ndava avakangisi kwa lukumbi lutali ndava ya uhavi waki. ¹² Nambu pvasadiki ujumbi wa Filipi kulivala Lilovi la Bwina la Unkosi wa Chapanga na kuyuwana makokoso ga Yesu Kilisitu, vagosi na vadala vabatiziwi. ¹³ Hati Simoni mwene, asadiki na peamali kubatiziwa, akalongosana na Filipi, akakangasa makangaso na gachinamtiti geahengili.

¹⁴ Vamtumi vala vevavili ku Yelusalemu, pevayuwini kuvya vakolonjinji va ku Samaliya vayidakili Lilovi la Chapanga, ndi vakavatumama kwenuko Petili na Yohani. ¹⁵ Hinu pavahikili vakavayupila kwa Chapanga vamsadika vala, muni vampokeya Mpungu Msopi. ¹⁶ Ndava lukumbi lwenulo Mpungu Msopi avi akona kuvavelelele yeyoha pagati yavi, nambu vamali kubatiziwa paliina la Bambu Yesu ndu. ¹⁷ Kangi Petili na Yohani vakavavikila mawoko gavi vamsadika, navene mewa vampokeya Mpungu Msopi.

¹⁸ Hinu Simoni pealoli kuvya mukuvikiwa mawoko na vamtumi, vamsadika vampokeya Mpungu Msopi. Alingili kuvapela mashonga Petili na Yohani, akajova, ¹⁹ “Mnipela na nene uhotola wenuwo muni nakamvikila mawoko mundu yeyoha, apokela Mpungu Msopi.”

²⁰ Nambu Petili akamyangula, “Fwila kulongolo na mashonga gaku ndava wihololela kuvya wihotola kugula makakala ga Chapanga kwa mashonga! ²¹ Veve uvi lepi na

lilundu amala pandu popoha mulihengu ili, muni mtima waku uganisa lepi palongolo ya Chapanga. ²² Ndava muni, umuwuyila Chapanga waku kwa kukotoka uhakau waku, kavili umuyupa Bambu mwene ihotola kukulekekesa maholo ngati ago. ²³ Nikulola hotohoto umelili wihu neju, ndi mkunguwa wa kumbudila Chapanga.”

²⁴ Simoni akayangula, “Chondi, muniyupilayi kwa Bambu, likoto kunikolela hati limonga pagati ya ago gemujovili.”

²⁵ Petili na Yohani pevamalili kujova malovi gavi ga kukokosa ujumbi wa Bambu, vakawuya ku Yelusalemu. Hinu pavavi mukuwuya vakakokosa Lilovi la Bwina muhijiji yamahele ya ku Samaliya.

Filipi akumbatiza myimilila lihengu mmonga wa ku Ethiopia

²⁶ Mtumu wa kunani kwa Chapanga akamjovela Filipi, “Jitendelekele uhamba kusini kupitila njila yeyihuma ku Yelusalemu mbaka ku Gaza.” ²⁷ Filipi peamali kujitendelekele, akatumbula lugendu lwa kuhamba Yelusalemu. Lukumbi lwenulo kwavili na mkolonjinji mmonga wa ku Ethiopia. Avi mvika mashonga wa Kandake, nkosi wa Chidala wa ku Ethiopia. ²⁸ Mweavili munjila kuwuya kunyumba kuhuma ku Yelusalemu kweahambili kumlumba Chapanga, atamili mumkokoteni wa kubiluswa kuni ajisomelayi kwa lwami chitabu cha mlota wa Chapanga Isaya. ²⁹ Mpungu Msopi akamjovela Filipi, “Hamba papipi na mkokoteni wenuwo ulongosana nayu.” ³⁰ Filipi akajumbalila papipi na mkokoteni wula, akamyuwana mundu yula isoma muchitabu cha mlota wa Chapanga Isaya. Penapo Filipi akamkota, “Wu, ukuchimanya chewisoma?”

³¹ Mundu yula akamyangula, “Nihotola wuli kumanya changali mundu kunidan-daulila?” Ndi akamgongolela Filipi akwela mumkokoteni wula na kutama pamonga na mwene. ³² Pandu pa Mayandiku Gamsopi peasomayi vayandiki aga, “Avi ngati limbelele lelihamba kuhinjwa, chinunu ngati mwana limbelele cheidumuliwa mangoma, nakuyahamula mlomo.

³³ Akoliwi soni na kunotewa chechikumvala.

Avi lepi wa kuhotola kulongela ndava ya mundu yoyoha chaki, muni wumi waki uwusiwi pamulima.”

³⁴ Muyimila hindu yula akamkota Filipi, “Nijovela, mlota wa Chapanga uyu ijova mambu aga ndava yaki mwene, amala ndava ya mundu yungi?” ³⁵ Hinu Filipi akatumbula pandu pa Mayandiku Gamsopi ago, akamjovela Lilovi la Bwina ndava ya Yesu. ³⁶ Pevavi vakona munjila, vakahika pandu pepavi na manji ndi mundu yula akajova, “Pandu apa pana manji, wu, chivii chindu kiki chechikunibesa nene kubatiziwa?” ³⁷ Filipi akajova, “Ngati wisadika kwa mutima waku woah wihotola kubatiziwa.” Namwene akajova, “Nisadika Yesu Kilisitu ndi Mwana wa Chapanga.”

³⁸ Hinu myimila hindu yula akahamula mkokoteni wa kubiluswa wula uyima, Filipi na mwene vakahuluka mumanji ndi Filipi akambatiza. ³⁹ Pavahumili mumanji Mpungu wa Bambu amkitili Filipi awuka, myimilila hindu akotoka kumlola kavili, nambu mwene akayendelele na lugendu lwaki kuni avi na luheku. ⁴⁰ Nambu Filipi akahumila ku Azoto, na munjila avi mukukokosa Lilovi la Bwina mbaka peahikili ku Kaisalia.

9

Kusadika kwa Sauli

(Matendu 22:6-16; 26:12-18)

¹ Nambu lukumbi lwenulo, Sauli ayonjokisi kuvayogofya kwa kuvakoma vamlulanda wa Bambu. Akahamba kwa Mteta Mkulu, ² akayupa balua ya kummanyisa kwa nyumba za kukonganekela Vayawudi zezavi ku Damasko, muni akavakolela vandu vevilanda Njila ya Bambu, vagosi amala vadala, avakamula na kuvaleta ku Yelusalemu.

³ Sauli peavi munjila papipi kuhika ku Damasko, chigafula lumuli kuhuma kunani kwa Chapanga lukamtindila kumlangasa mwene pandi zoha. ⁴ Sauli akagwa pahi ndi akayuwana lwami lukumjovela, “Sauli, Sauli! Ndava kyani ukuning'aha?”

⁵ Sauli akakota, “Ndi wayani veve, Bambu?”

Na lwami lula lukayangula, “Nene ndi Yesu mweukuning'aha. ⁶ Nambu hinu yima uhamba kumujini, kwenuko ndi kwewijoviwa chechikugana kuchihenga.”

⁷ Vandu vevavi mulugendu pamonga na Sauli vayimili nuu ndava ya kukangaswa, vayuwini lwami lula nambu vanuwene lepi mundu yoyoha. ⁸ Sauli akayinuka, peagubukwili mihu gaki, nakuhotola kulola, hinu vandu vevavi mulugendu nawu vakamkamula chiwoko kumlungosa mbaka ku Damasko. ⁹ Sauli atamili magono gadatu

changalola, na lukumbi lwenulo lwoha atamii changalya chindu amala kunywa chindu chochoha.

¹⁰ Damasko kula ndi kwavili na msadika mmonga liina laki Anania. Mwenuyo akemeliwi kujovewa na Bambu mumawono, "Anania!"

Mwene akayidika, "Nivii apa, Bambu."

¹¹ Mwene Bambu akamjovela, "Ujitendelekahi uhamba kunjila yeyikemelewa Seled mbaka kunyumba ya Yuda ukotayi kumvala mundu yula mweahumili ku Taso, liina laki Sauli. Hinu akumuyupa Chapanga, ¹² na Sauli amali kuloleswa mumaono na Bambu, kuvya mundu mweikemiwa Anania avi kuyingila mugati na kumvikila mawoko muni alola kavili."

¹³ Nambu Anania akayangula, "Bambu, vandu vamahele nivayuwini mambu gakumvala mundu uyu, niyuwini gahakau neju geavahengili vamsadika vaku ku Yelusalemu kula. ¹⁴ Na hinu vamteta vakulu vampeli uhotola Sauli abwela kuni ku Damasko kuvakamula voha vevakukasadika veve."

¹⁵ Nambu Bambu akamjovela Anania, "Uhamba ndu, muni mwenuyo nimuhagwili muni anihengela, kukokosa ndava ya liina langu kwa vandu vangali Vayawudi na vankosi vavi na kwa vandu va Isilaeli. ¹⁶ Namwene yati nikumlangisa mambu gamahele gegakumgana kung'aiswa ndava yangu."

¹⁷ Hinu Anania akahamba mbaka panyumba yenyo, akayingila mugati, kangi akamvikila mawoko Sauli. Akamjovela "Mlongo Sauli, Bambu Yesu ndi mweanitemili, mwene akuhumalili pawakavili munjila kubwela kuni, anitemili nene muni uhotola kulola kavili na kumemeswa Mpungu Msopi." ¹⁸ Bahapo vindu ngati magagau vikagwa pahi kuhama mumihu mwa Sauli, ndi akalola kavili. Hinu akayima, akabatiziwa, ¹⁹ na peamali kulya chakulya makakala gaki gakamuwuyila.

Sauli ikokosa ku Damasko

Sauli atamili pamonga na vawuliwa magono gadebe ku Damasko kula. ²⁰ Bahapo akatumbula kukokosa munyumba za kukonganekela Vayawudi, kuvya Yesu ndi Mwana wa Chapanga.

²¹ Vandu voha vevamyuwini vakakangasa, vakakota, "Wu, mundu mwenyu lepi yula mweavakomili vandu vala vevamuyupayi kwa liina la Yesu wa ku Yelusalemu? Na ndava ya mpangu wenuwo ndi abwela penapa, avakamula vandu na kuvapeleka kwa vamteta vakulu!"

²² Sauli akayonjokeseka ukekesi na makakala, ndava ya kujova hotohoto kuvya Yesu ndi Kilisitu, Vayawudi va ku Damasko luhala lukavayaga.

²³ Pagamaliki magono gamahele, Vayawudi vakakonganeka na kukita mpangu wa kumkoma Sauli. ²⁴ Nambu Sauli ayuwini mpangu wavi. Kilu na muhi vamlindili mumilyangu ya kuyingalila kumujini muni vahotola kumkoma. ²⁵ Lukumbi lwa kilu vawuliwa vaki vakamtola na kumhulusa pahi mugati ya lidengu livaha mufwasi ya luwumba.

Sauli iwuya ku Yelusalemu

²⁶ Sauli pahaikili ku Yelusalemu akalinga kujiwunga na vawuliwa vala. Nambu vandu voha vamyogwipi vamsadiki lepi kuvya mwene ndi mulanda wa chakaka. ²⁷ Kangi Banaba akamtola Sauli na kumpeleka kwa vamitumi, akavadandaulila kumvala Sauli cheamuwene Bambu munjila, na Bambu chealongili nayu. Mewawa avadandaulili kuvya Sauli cheahotwili kukokosa muhotola wa Yesu changali wogohi, ku Damasko kula. ²⁸ Hinu Sauli akatama pamonga nawu, akagendelela pa Yelusalemu poha kuni ikokosa liina la Bambu changali wogohi. ²⁹ Mewawa alongili na kuhutana na Vayawudi vevilongela Chigiliki, nambu vene vapangili kumkoma. ³⁰ Valongo vala pevayuwini mpangu wenuwo, vakamtola Sauli na kuhamba nayu ku Kaisalia ndi vakamtuma ahamba ku Taso.

³¹ Lukumbi lwenulo msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vakavya na uteke na mumiji yoha ya ku Yudea na ku Galilaya na ku Samaliya. Layendalili kukula mukuyupa Bambu na kuyonjokeseka na kutangatiliwa na Mpungu Msopi.

Petili ku Luda na ku Yopa

³² Petili peavi mulugendu kila pandi mewa avahikilili vandu va Chapanga vevatamayi kumuji wa Luda. ³³ Kwenuko akamkolili mundu mmonga liina laki Ainea mweavi na utamu wa kupola higa, ndi agonili pa mpasa mulukumbi lwa miyaka nane. ³⁴ Petili akamjovela, "Ainea, Yesu Kilisitu akukulamisa. Yimuka, ujitandikila mpasa waku." Bahapo Ainea akayima. ³⁵ Vandu voha va ku Luda na ku Saloni pavawene Ainea, vakamuwuyila Bambu.

³⁶ Kumuji wa Yopa kwavili na mulanda mmonga mdala liina laki Tabita, kwa Chigiliki ndi Doka mana yaki huluku. Mdala mwenuyo ahengayi mambu ga kumganisa Chapanga na kuvatangatila vangangu. ³⁷ Magono genago alwalili na kufwa. Hinu vandu vaysambisi higa yaki, vakamgonesa kugolofa. ³⁸ Muji wa Luda wavi papipi na muji wa Yopa, hinu vamsadika vala pevayuwini kuvya Petili avi kwenuko, ndi vakavatuma vandu vavili na ujumbi uwu, "Chondi, ubwela kwitu kanyata." ³⁹ Hinu, Petili akawuka na kulongosana na vajumbi vala, pevamali kuhika vampeliki kugolofa. Valipwela voha vevavi penapo vamtindili Petili vakavembeneka na kumlangisa magwanda na nyula zoha zeatengenezayi Doka pavi mumi. ⁴⁰ Petili avahumisi kuvala vandu voha akafugama akayupa kwa Chapanga. Kangi akahegelela payavi higa pala na kujova, "Tabita, yumuka!" Mwane akagubukula mihi, hinu peamuwene Petili ndi akayinuka na kutama. ⁴¹ Petili akamkamula chiwoko, akamyinula. Kangi akavakemela vamsadika na valipwela vala ndi akavagotolela kuni avi mumi. ⁴² Malovi ga lijambu lenilo gadandasiki pandu poha ku Yopa, na vandu vamahele vakamsadika Bambu. ⁴³ Petili atamili ku Yopa kwa magono nunuyu, munyumba ya mundu mweitendelekele vindu vya chikumba liina laki Simoni.

10

Petili na Kolineli

¹ Pamuji wa Kaisalia kwavili na mundu mmonga liina laki Kolineli, mwene avi mkulu wa manjolinjoli va chikundi chechikemelewa "Msambi wa Italia." ² Mwene avi mundu mbwina, mwene pamonga na lukolo lwaki voha vamuyupayi Chapanga. Ahengayi mambu gamahela ga kuvatangatila vangangu va Vayawudi na kumuyupa Chapanga magono goha. ³ Ligonu limonga lukumbi lwa saa tisa ya muhi awene maono hotohoto, Mtumu wa kunani kwa Chapanga akumbwelela na kumjovela, "Kolineli!"

⁴ Kolineli akamlolokesa takataka cha wogohi Mtumu wa kunani kwa Chapanga yula, ndi akamkota "Chivii kyani Bambu?"

Mtumu wa kunani kwa Chapanga akamyangula, "Chapanga ayuwini kumuyupa kwaku na aganisiwi na kuvatangatila kwaku vangangu ndi akukumbwiki. ⁵ Hinu, uvatumayi vandu ku Yopa vakamtola mundu mmonga liina laki Simoni. Ndi mewa ikemelewa Petili. ⁶ Mwene ndi myehe munyumba ya Simoni, mundu mweitendelekele vindu vya chikumba. Nyumba yaki yivii pamuhana ya nyanja." ⁷ Mtumu wa kunani kwa Chapanga yula peawukili, Kolineli akavakemela vatumisi vavili va nyumba na mmonga wa manjolinjoli vaki mweakumyidakila Chapanga. ⁸ Peavadanda ulili mambu goha gegahumalili, akavatuma ku Yopa.

⁹ Chilau yaki, lukumbi lwa saa sita ya muhi, vandu avo vadatu mulugendu lwavi, papipi kuhika ku Yopa, Petili akakwela kunani ya nyumba kumuyupa Chapanga. ¹⁰ Njala yamvinili, akanogela kulya. Nambu chakulya pachatendelekewayi mwene akalola maono. ¹¹ Awene kunani kwa Chapanga kudinduliwa na chindu ngati shuka yivaha yihuluswa pahi, kuni yikamuliwi pandi zoha mcheche za mulima. ¹² Na mugati ya shuka yila mwavi hinyama ndalindali, hinyama ya magendelu mcheche na hinyama yeyilandala pamulima na videge vyevimbululuka. ¹³ Akayuwana lwami lukumjovela, "Petili, yimuka hinja na ulyayi."

¹⁴ Nambu Petili akamyangula, "Lepi Bambu! Nene katu niwonjili lepi chindu chochoha changayidakiliwa kulya."

¹⁵ Nambu lwami lula lukamuyila kavili, "Lukamjovela vindu vyeaviyidakiliwi na Chapanga kulya, kotoka kuvikelamela vihakau." ¹⁶ Lijambu lila lahengiki mala zidatu, kangi shuka yivaha yila yikawuyiswa kanyata kunani kwa Chapanga.

¹⁷ Petili peavi akona ikangasa maono gala mana yaki kyani, hinu vandu vala vevatumwili na Kolineli pevamanyiswi nyumba ya Simoni, vakahika pamlyangu. ¹⁸ Vakahodisa kwa lwami, "Vakakota kuvya kuna myehe mweitama apa ikemiwa Simoni Petili?"

¹⁹ Petili pealinga kuhololela mana ya maono gala, Mpungu Msopi akamjovela, "Yuwanila! Vavi vandu vadatu vakukulonda. ²⁰ Huluka kanyata na ulongosana nawu kuhamba changali mtahu, muni nene ndi mwenivatumili." ²¹ Hinu, Petili akahuluka pahi, akavajovela vandu vala, "Mwemukunilonda ndi nene. Ndava kyani munibwelili?"

²² Vene vakamyangula, atitumili "Kolineli mkulu wa manjolinjoli, mundu mbwina, mweakumuyupa Chapanga, itopeswa na Vayawudi. Ajobiwi na mtumu wa Kunani kwa Chapanga akumgongolela kunyumba yaki, muni ayuwana chochoha chila cheukumjovela." ²³ Petili akavakemela mugati mula, akavapela pandu pa kugona kilu yila.

Chilau yaki, Petili akatumbula lugendu pamonga nawu. Vamsadika vangi vevatamayi ku Yopa vakalongosana. ²⁴ Ndi pamalau yaki vakahika pamuji wa Kaisalia. Kolineli avi mukuvalindila mwene na vanalukolo lwaki pamonga na vankozzi veavagongolili. ²⁵ Petili peavi mukuyingila Kolineli akahamba kumkumbatila cha uganu, akamfugamila mumagendelu gaki akamgundamila. ²⁶ Nambu Petili akamuyinula, akamjovela, "Yima, muni nene namundu ngati veve." ²⁷ Petili na Kolineli viyingila mugati, kuni vilongela ndi vavakolili vandu vamahele vakonganiki. ²⁸ Petili akavajovela, "Mwavene mmanyi hotohoto, kuvya Myawudi abesiwi na malagizu kwa njila ya kumuyupa Chapanga yaki kutangatilana na mundu angali kuvya Myawudi, amala kumgendela nambu Chapanga anilangisi nene kuvya nakuyidakiliwa kumkemela mundu yoyoha iganikiwa lepi amala mhakau. ²⁹ Ndava ya yeniyoy, pamwakanikemili nibweli changali mtahu. Hinu munijovela munikemelili kyani?"

³⁰ Kolineli akayangula, "Magono gadatu gamumbele, lukumbi lwa saa tisa ya muhi, nene navi muchumba changu kumuyupa Chapanga. Chigafula namuwene mundu mweawalili nyula zezing'asima neju, ayimili palongolo yangu, ³¹ anijoveli, Kolineli! Chapanga ayuwini chewiyupa pamonga na teta zaku kwa vangangu. ³² Hinu uvatuma vandu vahamba ku Yopa, vakamkemela mundu mmonga liina laki Simoni mweikemelewa mewa Petili. Mwenuyo avili kunyumba ya Simoni, mundu mweitendeleka vindu vya chikumba, nyumba yaki yivii pamumhana ya nyanja. ³³ Ndi kanyata navatumili vajumbi kwaku, wamwene ukutili chabwina kubwela. Tavoha apa tivii palongolo ya Chapanga, ndava ya kukuyuwaniila chindu chochoha cheakulagizi Bambu utijovela."

Makokosa ga Petili

³⁴ Kangi Petili akatumbula kujova, "Hinu nimanyili kuvya Chapanga ibagula lepi. ³⁵ Nambu mundu yeyoha mumulima mweiyupa na kuhenga gakumganisa Chapanga yati iyidakiliwa namwene. ³⁶ Umanyili ujumbi wula Chapanga weavapekili vandu va ku Isilaeli, ikokosa Lilovi la Bwina lelileta uteke kwa njila ya Yesu Kilisitu mwene ndi Bambu wa voha. ³⁷ Mwavene mumanyili lijambu lelahumalili pamulima woha wa Yayawudi kutumbula ku Galilaya Yohani peamali kukokosa ndava ya ubatizu. ³⁸ Mwimanya kuvya Chapanga cheamhagwili Yesu wa ku Nazaleti, ndi akammemesa Mpungu Msopi na kumpela makakala. Chapanga avi pamonga nayu, mwene ahambili kila pandu kuhenga gabwina na kuvalamisa vandu voha vevang'aiswi na Setani. ³⁹ Tavete tagawene mambu goha geagahengili pamulima wa Yayawudi na muji wa ku Yelusalemu. Vamkomili na kumvamba munjila ya msalaba. ⁴⁰ Nambu Chapanga amyukisi pagamaliki magono gadatu kuhuma kwa vevafwili. Akaloleka hotohoto, ⁴¹ awonikini lepi kwa vandu voha, nambu kwa tete ndu tetamali kuhaguliwi na Chapanga kuvya vetagawene. Ndi tete vetalili na kunywelela pamonga nayu peamali kuyuka kwaki. ⁴² Atilagazili kuvakokosela vandu voha Lilovi la Bwina na kuvajovela kuvya mwene ndi mweahaguliwi na Chapanga, kuvya mhamula wa vandu vevavili mumi na vandu vevafwili. ⁴³ Vamlota voha wa Chapanga vijova ndava yaki kuvya mundu yoyoha mweakumsadika Yesu, yati ilekekeswa kumbudila Chapanga, paliina laki."

Kolineli na valongo vaki vakumpokela Mpungu Msopi

⁴⁴ Petili pavi akona ilongela malovi ago, Mpungu Msopi akavahelelela vandu voha vevayuwaniila ujumbi wula. ⁴⁵ Yayawudi vamsadika vevabweli pamonga na Petili kuhuma ku Yopa, vakangisi kulola Chapanga avamemisi njombi ya Mpungu Msopi vandu vangali Yayawudi. ⁴⁶ Muni vavayuwini vilongela kwa muluga za chiyeye kuni vakumulumbalila Chapanga. Kangi Petili akajova, ⁴⁷ "Vandu ava vampokili Mpungu Msopi ngati tete. Wu, avi mundu yoyoha, mweakuvabesa vakotoka kubatiziwa na manji?" ⁴⁸ Ndi akalagiza vabatiziwa kwa uhotola wa Yesu Kilisitu, kangi vakamuyupa Petili atama nawu magono nunuyu.

11

Malovi ga Petili kwa vamsadika va ku Yelusalemu

¹ Vamitumi na vamsadika nunuyu vevavi ku Yudea vayuwini kuvya vandu vangali Yayawudi navene mewa vapakili Lilovi la Chapanga. ² Hinu Petili, peawuyili ku Yelusalemu, vamsadika va Yayawudi vala vevaganisiwi kuvya vandu vangali Yayawudi vevadumwili jandu. Ndi vakang'ung'uta vakajova, ³ "Veve uhambili kutama na vandu vanga yingila jandu na hati kulya pamonga nawu!" ⁴ Penapo Petili akavadandaulila hotohoto kugavala mambu gala gegahengiki.

⁵ "Ligono limonga namuyupayi Chapanga kumuji wa Yopa, nagawene maono, nachiwene chindu ngati shuka yivaha yihuluswa pahi kuhuma Kunani kwa Chapanga,

kuni yikamuliwi pandi zoha mcheche, yavikiwi pamuhana yangu. ⁶ Panakalingulili bwina mugati naloli hinyama ya magendelu mcheche, na hinyama ya mudahi na hinyama yeyilandala pamulima na hidege yeyimbululuka. ⁷ Kangi nayuwini lwami lukunijovela, 'Petili, yimuka uhinja na kulya.' ⁸ Nambu nene nikajova, 'Lepi Bambu, muni chakulya chochoha changayidakiliwa katu nakuyingila hati padebe mumlomo wangu.' ⁹ Nambu lwami lwa Kunani kwa Chapanga lwayuwaniki kavili, 'Nakuvikelema vyangayidakiliwa vyakulya vyeavinyambisi Chapanga.' ¹⁰ Lijambu lenilo lahengiki mala yidatu, pamwishi vindu vyoha vikawuyiswa Kunani kwa Chapanga. ¹¹ Chigafula vandu vadatu kuhuma Kaisalia vevatumiwi kubwela kwangu vakahika panyumba mwenatamayi. ¹² Mpungu Msopi akanijovela nihamba pamonga nawu changali mtahu. Vamsadika ava sita nalongosini nawu kuhamba Kaisalea na kwenuko tavoha tayingili munyumba ya Kolineli. ¹³ Mwene atijovili namuna cheamuwene mtumu wa kunani kwa Chapanga, cheamuhumili munyumba yaki na kumjovela, 'Tuma vajumbi vahamba ku Yopa vakamkemela mundu mmonga liina laki Simoni paliina lingi Petili. ¹⁴ Mwene yati akukujovela malovi gegakusangula veve pamonga na valongo vaku.' ¹⁵ Panatumbwili kulongela, Mpungu Msopi avahelili ngati cheatumbwili kutihelela tete. ¹⁶ Kangi nakumbwili malovi geajovili Bambu, 'Yohani abatizi kwa manji nambu nyenye yati mwibatiziwa kwa Mpungu Msopi.' ¹⁷ Hinu ngati Chapanga avapelili njombi vandu vangali Vayawudi ngati cheatipelili tete tetamsadiki Bambu Yesu Kilisitu, wu, nayani nene hati nilinga kumbesa Chapanga?"

¹⁸ Pevagayuwini malovi ago, vakaleka mhutanu, vakamlumba Chapanga, mukujoa, "Kumbi! Chapanga avapeli fwasi vandu vangali Vayawudi vamuwuyila mwene vapata wumi!"

Vamsadika va ku Antiokia

¹⁹ Kangi, ndava ya mang'ahiso gegahumalili lukumbi Stefani ikomiwa, vamsadika vapechengini. Vangi vakahamba mbaka Foinike vangi Kuplo na vangi ku Antiokia mukokokosa ujumbi wula kwa Vayawudi ndu. ²⁰ Nambu vamsadika vangi vevahumili Kuplo na Kulene, vakahambili ku Antiokia vakakokosa ujumbi wenuwo kwa vandu vangali Vayawudi, vakokosayi Lilovi la Bwina la kumvala Bambu Yesu. ²¹ Bambu avatangatili na vandu vamahele vasadiki na kumuwuyila Bambu.

²² Malovi ga lijambu lila lahikili msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Yelusalemu. Ndi vamtumili Banaba ahamba ku Antiokia. ²³ Peahikili kwenuko avawene vandu vamotisiwi na Chapanga, ndi akavya na luheku na kuvakangamalisa mitima voha vasindimala musadika yavi kwa Bambu. ²⁴ Banaba avili mundu mbwina na mweamemiswi Mpungu Msopi na sadika, ndava ya lihengu la Banaba msambi uvaha wa vandu wayonjikisiki kwa Bambu.

²⁵ Kangi, Banaba akawuka na kuhamba ku Taso kumlonda Sauli. ²⁶ Hati peamuwene, amletili ku Antiokia. Voha vavili vakatama pamonga na msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu mu mwaka mmonga, kuni viwula msambi uvaha wa vandu. Ku Antiokia kwenuko ndi wawuliwa va kutumbula vakemeliwi Vakilisitu.

²⁷ Mu magono genago, vamlota vangi va Chapanga vahumili ku Yelusalemu vakahelila ku Antiokia. ²⁸ Hinu, mmonga wavi mweikemiwa Agabo alotili yati kwiva na njala yivaha pamulima wula. Njala yenyo yahumalili lukumbi lwa ulongosi wa Kilaudio. ²⁹ Vawuliwa vala vakahamula kuvatangatila vamsadika vevatama ku Yudea, kila mmonga apeleka chindu chochoha cheihotola. ³⁰ Ndi vakakita mewa na kuvapela njombi zavi Banaba na Sauli vakavagotolela vago va vamsadika.

12

Mang'ahiso gamahale

¹ Papipi na Lukumbi lwenulo, Nkosi Helodi atumbwili kuvang'aha msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu. ² Ahamwili Yakobo akomiwa na upanga, mlongo wa Yohani. ³ Peamanyili kuvya lijambu lenilo lavaganisi Vayawudi, ndi ayendalili akamkamula Petili. Lenilo lahengiki lukumbi lwa Mselebuko wa Mabumunda gangali ngemeku. ⁴ Peamali kumkamula Petili, akamsopa muchifungu, akavika manjolinjoli mcheche mu msambi mcheche. Helodi aganili kumuhumisa pavandu pawimalika Mselebuko wa Pasaka. ⁵ Hinu, lukumbi Petili avi muchifungu, nambu msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vayendalili kumuyupa Chapanga kwa kukangamala.

Petili isanguliwa kuhuma muchifungu

⁶ Kilu kwakona ligono Helodi lealindila kumuhumisa Petili pavandu, Petili agonili pagati ya manjolinjoli vavili. Kuni akungiwi minyololo yivili, na valonda vavi mlyangu

wa kujela mukulindila. ⁷ Bahapo, mtumu wa kunani kwa Chapanga akamuhumila na kuyima papipi nayu na lumuli wamlangisi muchifungu. Mtumu wa Kunani kwa Chapanga yula akamtova Petili muluvafu akamuyumsa akamjovelela, “Yumuka kanyata!” Bahapo, minyololo yevamkungalili mu mawoko yikadaukana na kugwa pahi. ⁸ Hinu mtumu wa Kunani kwa Chapanga akamjovelela, “Kunga mkungi na champali zaku.” Kangi akamjovelela, “Uwala likoti laku na unilandayi.” ⁹ Petili akamlanda mbaka kuvalela, nambu nakumanya kuvya gegihengeka na mtumu wa kunani kwa Chapanga gala ndi gachakaka, aholalili manya ilota maono. ¹⁰ Vapitili msambi wa valonda va kutumbula na kugelekela chingi, ndi vakahika pamlyangu wa lyuma wa kuyingila pamuji. Mlyangu wula wadindwiki wene, navene vakahuma kuvalela. Pavagendayi munjila bahapo mtumu wa kunani kwa Chapanga yula akamleka Petili.

¹¹ Hinu Petili peamanyili gegahumili, akajova, “Hinu nimanya chakaka kuvya Bambu amtumili mtumu wa kunani kwa Chapanga anisangula kuhuma mu mawoko ga Helodi na mambu goha Vayawudi gevalindalila.”

¹² Peamanyili genago, ndi akahamba mbaka kunyumba ya Maliya nyina waki Yohani mweikemiwa mewawa Maluko. Mwenumo vandu vamahele vakonganiki kumuyupa Chapanga. ¹³ Petili ahodisi mlyangu wa kuvalela na mdala mmonga mtumisi liina laki Loda, akamyidakila. ¹⁴ Msikana yula amanyili kuvya mweihodisa ndi Petili, akavya na luheku neju, hati kwakona kudindula mlyangu wula ndi akajumbalila mugati kuvajovelela kuvya Petili ayimili kuvalela ya mlyangu. ¹⁵ Vakamjovelela msikana yula, “Una lupengu!” Nambu mwene akakangamala kujova chakaka. Vene vakamyangula, “Mwenuyo ndi manya mtumi waki.”

¹⁶ Lukumbi lwenulo Petili ayendelela kuhodisa mlyangu. Pamwishu vakadindula mlyangu pavamuwene vakakangasa neju. ¹⁷ Mwene akavagunisa kwa kuvalangisa chiwoko, akavadandaulila Bambu cheamuswi muchifungu. Kangi akavajovelela lijambu lenilo vavajovelela Yakobo na vamsadika vangi vala, kavili akawuka na kuhamba pandu pangi.

¹⁸ Kwapachili wogohi wavayingili manjolinjoli vala, vakatumbula kukotana, “Kyani chechimkolili Petili?” ¹⁹ Helodi akalagazila vamlonda, nambu vamuwene lepi. Hinu akalagiza manjolinjoli vala vakotiwa, kangi akahamula vakomiwa.

Helodi akawuka ku Yudea kula, na kuhamba kumuji wa Kaisalia na kutama.

Kufwa kwa Helodi

²⁰ Helodi ayomiswi neju na vandu va ku Tilo na vandu va ku Sidoni, hinu vene vampelekili vajumbi. Vene vakahotola kumkulukisa hoti Blasto avyaa upandi wavi, Blasto avi myimilila mkulu wa nyumba ya Unkosi. Kangi vakamhambila Helodi na kumuyupa kuvya na uteke, muni mulima wavi wahuvalila mulima wa Nkosi ndava ya chakulya.

²¹ Ligonu limonga lelahaguliwi, Helodi kuni awalili nyula yaki ya unkosi na kutama pachigoda cha unkosi, avakokosili vandu. ²² Vandu vala vakaluluta kwa lwami vakajova, “Lwenulo ndi lwami lwa chapanga, lepi lwa mundu.” ²³ Bahapo mtumu wa kunani kwa Chapanga akamlumbalila Helodi pahi ndava amlumbalili lepi Chapanga, ndi akamemenwa na mangokoko ndi afwili.

²⁴ Nambu Lilovi la Chapanga likayonjokesa kukula na kudandasika.

²⁵ Banaba na Sauli pevamalili lihengu lavi, vakawuya ku Yelusalemu vakamtola Yohani mweikemiwa Maluko.

13

Banaba na Sauli vihaguliwa na kutumwa

¹ Mu msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Antiokia kwavili na vandu vangi vevavi vamlota va Chapanga na vawula, pagati yavi vavi Banaba na Sauli na Simioni mweikemiwa mtitu, Lukio wa Kulene, Manaeni mwealeliwi pamonga na Nkosi Helodi. ² Pavamuyupayi Bambu na kujihinisa chakulya, Mpungu Msopi akavajovelela, “Mnihaguliwa Banaba na Sauli ndava ya lihengu lenivakemelili.”

³ Hinu vakajihinisa chakulya neju na kumuyupa Chapanga, vakavapamisa mawoko panani yavi vakavatumwa vahamba.

Banaba na Sauli vikokosa ku Kuplo

⁴ Hinu, Mpungu Msopi peamali kuvatumwa Banaba na Sauli, vakaholela mbaka Seleukia na kuhuma kwenuko vakayingila muwatu mbaka kukisiwa cha Kuplo. ⁵ Pavahikili ku Salami vakakokosa Lilovi la Chapanga munyumba za kukonganekelela Vayawudi. Yohani Maluko avi mtangatila wavi.

⁶ Vagendili kuhuma upandi umonga na kuhamba upandi wungi wa kisiwa na kuhika Pafo, vamkolili mundu mmonga Myawudi mhavi liina laki Bal yesu mlota wa udese. ⁷ Mwenuyo avi pamonga na Seligio Pauli, mkulu wa kisiwa chila avi mundu wa luhala neju. Seligio Pauli avakemili Banaba na Sauli muni ayuwana Lilovi la Chapanga. ⁸ Nambu mhavi yula Bal yesu mweikemelewa Elima kwa Chigiliki, alingili kuvabelelela muni kumbesa mkulu wa kisiwa chila akotoka kusadika sadika ya Chikilisitu. ⁹ Hinu Sauli mweikemiwa mewa Pauli, kuni amemisiwi Mpungu Msopi, akamolokesa takataka mhavi yula, ¹⁰ na kujova, "Veve wamwana wa Setani, likoko wa kila chindu chechimganisa Chapanga, mweumemili uhakau na udese. Nakuleka hati padebe kubudisa uchakaka wa njila seleda za Bambu! ¹¹ Hinu, chiwoko cha Bambu yati chikubuna, yati wivya ngalola nakuhotola kulola lilanga mulukumbi."

Bahapo Elima chitita chikayingila mumihu gaki hati gakakoyoko, hati akatumbula kupamisa kuni na kuni, kulonda mundu wa kumkamula chiwoko amulongosa. ¹² Mkulu wa kisiwa yula peagawene mambu gala, akasadika, akakangasa neju ndava ya mawuliwu gakumvala Bambu.

Banaba na Pauli kumuji wa Antiokia pamulima wa Pisidia

¹³ Kangi Pauli na vayaki vakawuka Pafo, vakayingila muwatu na kuhamba kumuji wa Peliga mulima wa Pamfulia. Nambu Yohani Maluko avalekili na kuwuya ku Yelusalemu. ¹⁴ Nambu vene vayendalili na lugendu kuhuma Peliga mbaka pamuji wa Antiokia ya Pisidia. Ligonu la Kupumulila vakayingila munyumba ya kukonganekela Vayawudi na kutama pahi. ¹⁵ Pevamali kusoma muchitabu cha malagizu ga Bambu geampeli Musa na Mayandiku ga Vamlota va Chapanga, vala vachilongosi va nyumba ya kukonganekela Vayawudi yila vavatumili ujumbi uwu, "Valongo ngati kuvi na malovi ga kuvakangamalisa mitima vandu ava mujova." ¹⁶ Ndi Pauli akayima na kuvapungila chiwoko na kutumbula kuvajovela, "Vakolonjinji wa Isilaeli na voha mwemumtopesa Chapanga, muniyuwanila! ¹⁷ Chapanga wa mulima uwu wa Isilaeli avahagwili vagogo vitu, akavakita vandu wa kuvya mulima uvaha pavatamayi kuuyehe ku Misili. Kangi akavawusa kwenuko kwa makakala gaki. ¹⁸ Akasindimala nawu mulukumbi lwa miyaka alobaini kulugangatu kula. ¹⁹ Akagakomekesa makabila saba ga mulima wa Kanani ndi akavapela mulima wenuwo vandu avo kuvya uhali wavi. ²⁰ Mambu ago gahengiki kwa lukumbi lwa miyaka miya mcheche na hamsini."

Kangi akavapela vahamanu mihalu vavalongosa mbaka magono ga mlota wa Chapanga Samueli. ²¹ Chechagelekili ndi vakamyupa nkosi, ndi Chapanga akavapela Sauli mwana wa Kishi wa lukolo lwa Benjamini, akalongosa mulukumbi lwa miyaka alobaini. ²² Peamuwusili Sauli, Chapanga akamhagula Daudi avya nkosi wavi. Chapanga mwene akavajovela hotohoto, nimhagwili Daudi mwana wa Yese, ndava muni mundu mweakuniganisa. Mwenuyo ndi mweihenga mambu goha genikugagana. ²³ Kuhuma mu chiveleku cha mundu mwenuyo, Chapanga ngati cheavalagizi vandu wa Isilaeli kuvapelekela Msangula ndi Yesu. ²⁴ Yesu peavi akona kutumbula lihengu laki, Yohani amlongolili na kuvakokosela vandu voha wa Isilaeli kuvya yikuvagana vamuwuyila Chapanga na kubatiziwa. ²⁵ Yohani peavi mukumala ujumbi waki avajovili vandu, Mwiholeta nene ndi yani? Mwemkumlingila lepi nene. Nambu yuwanila! Mweibwela mumbela yangu, nene nakuganikiwa hati kuwopola nyosi za champali zaki!"

²⁶ "Valongo vangu, nyenye chiveleku cha Ibulahimu, na vangi voha mwemkumtopesa Chapanga! Ujumbi uwu wa usangula uletwi kwitu! ²⁷ Muni vakolonjinji wa Yelusalemu na vakulu vavi vammanyi lepi Yesu kuvya Msangula, katu nakugamanya malovi ga vamlota va Chapanga gegasomewa kila Ligonu la Kupumulila. Pamonga na ago vakagatimilisi kwa kumkoma Yesu lifwa. ²⁸ Pamonga na avi lepi na yikumungana akomiwa, vamyupili Pilatu amhukumwa lifwa. ²⁹ Na pevamali kuhenga goha gegayandikiwi kumvala Yesu, vakamuhulusa kuhuma mu msalaba, vakamvika mu litinda la mbugu. ³⁰ Nambu Chapanga amuyukisi kwevafwili. ³¹ Mwene kwa magono gamahela, avahumalili vealongosini nawu kuhuma ku Galilaya mbaka ku Yelusalemu. Venavo ndi hinu vandu vevakujovela vandu wa Isilaeli mambu ga Yesu. ³² Hinu tete tikuvakokosela nyenye Lilovi la Bwina, lenilo ndi lilaganu kwa vagogo vitu, ³³ Chapanga ahengili lilaganu lenilo ndava yitu tete chiveleku chavi kwa kumyukisa Yesu, ngati cheyiyandikiwi Muzabuli ya pili,

'Veve ndi Wamwana vangu na nene lelu na Dadi waku.'

³⁴ Na ndava ya kumyukisa kwevafwili, nakuwuya kavili kwenuko ndi awolili lepi. Chapanga ajovili,

'Yati nikupela mota ya usopi na uchakaka

zezanamlagazili Daudi.’

³⁵ Hinu wijova mu mayandiku gangi ga Zabuli,

‘Umleka lepi Msopi waku awola.’

³⁶ Daudi mwene ahengili geigana Chapanga mulukumbi lwaki, na kangi afwili na kuvikiwa mu litinda la mbugu papipi na vagogo vaki, na higa yaki yawolili. ³⁷ Nambu yula mweayukiswi na Chapanga kwa vafwili awolili lepi. ³⁸ Ndava muni valongo vitu tigana nyenye mumanya chakaka kuvya munjila ya Yesu, ujumbi wa kulekekesewa kumbudila Chapanga ukokoswa kwinu, ³⁹ mundu yoyoha mweamsadika mwene ndi ilekekesewa kumbudila Chapanga kwoha, lijambu langahotoleka ndava ya kulanda Malagizu ga Bambu geampeli Musa. ⁴⁰ Mujiyangalila, gegajoviwi na vamlota wa Chapanga gala gakotoka kuvakolela,

⁴¹ ‘Myuwanila, nyenye mwemuvi na likomo, mkangasayi na mfwayi!

Muni chindu chenihenga hinu, mulusenje lwinu, yati musadika lepi hati ngati mundu avajovoli.’ ”

⁴² Pauli na Banaba pavawukili munyumba ya kuyupila Chapanga mula, vandu vala vakavagongolela vabwela Ligonu la Kupumulila leligelekela, vavakangamalisa mambu gala. ⁴³ Mngonganu wula pawamaliki Vayawudi vamahele na vandu vangali Vayawudi vevayingili njila ya kumuyupa Chapanga ya Vayawudi ndi vakavalanda Pauli na Banaba. Vene vakalongela nawu na kuvakangamalisa mitima vayendelela kutama kwa kuhuvallila ubwina wa Chapanga.

⁴⁴ Ligonu la Kupumulila lila lelagelekili kila mundu pamuji wula abwelili kuyuwanila Lilovi la Bambu. ⁴⁵ Nambu Vayawudi pavawaweni vandu vamahele vakamema wihu, vakagabela malovi gaajovayi Pauli na vakamliga. ⁴⁶ Pauli na Banaba vakalongela kwa ukekesi neju, “Yaganikiwi Lilovi la Chapanga litumbula kuvahikila hoti nyenye, nambu ndava mulibelili na kuvya nakuhotola kupokela wumi wa magono goha, hinu tikuvaleka na kuvahambila vandu vangali Vayawudi. ⁴⁷ Muni Bambu atilagazili aga, ‘Nikuviki lumuli lwa vandu va pamulima, muni vandu voha vasanguliwa pamilima yoha.’ ”

⁴⁸ Vandu vangali Vayawudi pevayuwini lijambu lila vakavya na luheku, vakaulumbalila ujumbi wa Bambu na vevahaguliwi vala kupewa na wumi wa magono goha wangali mwishu, vakavya vamsadika.

⁴⁹ Lilovi la Bambu ladandasiki kila pandu pamulima. ⁵⁰ Nambu Vayawudi vakavakulukisa vadala vangali Vayawudi vevitopeswa vevakumuyupa Chapanga na vagosi vevimanyikana wa muji wula. Vakatumula kuvang’aha Pauli na Banaba, vakavavinga vahuma pamuji wavi. ⁵¹ Hinu vamitumi vala vakakung’unda lububu mumagendelu gavi kulangisa vabeli Lilovi la Bambu na vakahamba ku Ikonio. ⁵² Na vamsadika va ku Antiokia, ndi vamemiswi luheku na Mpungu Msopi.

14

Pauli na Banaba ku Ikonio

¹ Mewawa ku Ikonio kula, Pauli na Banaba vakayingila munyumba ya kukonganekela Vayawudi. Vakalongela cha ukekesi hati msambi uvaha wa Vayawudi na Vagiliki vakasadika. ² Nambu Vayawudi vevabeli kusadika vakavakulukisa vandu vangali Vayawudi vavayomela Pauli na Banaba. ³ Vayendalili kutama kwenuko mulukumbi lutali. Vakalongela cha ukekesi ndava ya Bambu, na Bambu mwene ajilangisi uchakaka wa ujumbi wevhumisa kwa ubwina waki, kwa kuvahotosa kukita gachinamititi na makangaso. ⁴ Vandu va muji wula vakalekengana, vangi vakavya upandi wa Vayawudi na vangi vakavya upandi wa vamitumi vala.

⁵ Kangi vandu vangali Vayawudi na Vayawudi pamonga na vachilongosi wavi, vakakita mpangu wa kuvakitila gahakau na kuvakoma kwa maganga. ⁶ Vamitumi vala pevamanyili mpangu wenuwo, vakajumbalila ku Lusitila na ku Delibe, miji ya ku Lukonia, na pamwambu ya miji ya papipi, ⁷ ndi vakayendelela kukokosa Lilovi la Bwina.

Pauli na Banaba ku Lusitila na ku Delibe

⁸ Lusitila kwenuko kwavili na mundu mmonga mweavi ngagenda kutumbula kuvelekewa kwaki, katu nakuhotola kugenda. ⁹ Ngagenda yula amyuwanilayi Pauli peakokosayi. Hinu Pauli akamolokesa takataka na peamanyili kuvya avi na sadika ya kuhotola kulamiswa, ¹⁰ akamjovela kwa lwami luvaha, “Yima na magendelu gaku!” Bahapo mundu yula akahumba na kutumbula kugenda. ¹¹ Msambi wa vandu pavawene lijambu leakitili Pauli, vakajova kwa lwami luvaha muluga ya Kilukaonia, “Hinu vachapanga vatibwelili kwa musula ya mundu!” ¹² Vakavapele mahina ga uchapanga, Banaba vakamkemela Zeu, na Pauli ndava muni avi mjovaji mkulu, vakamkemela

Helime. ¹³ Mteta wa chapanga Zeu, nyumba yaki yavi pamuhana ya muji, akagega ng'ombi mpapakasi na njingwa ya maluva palongolo ya mlyangu ukulu muji pamonga na msambi wa vandu vagana kuvawusila luteta vamtumi.

¹⁴ Nambu Banaba na Pauli pevayuwini malovi gala vakapapula nyula zavi na kujumbalila pamsambi wa vandu wula, na kujova kwa lwami luvaha. ¹⁵ "Vagosi nyenye, ndava kyani mwikita lijambu lenili? Tete mewa tavandu ngati nyenye. Ndi tikuvakokosela Lilovi la Bwina, nyenye mukoto kugundamila chimong'omong'o, mumuwuyila Chapanga wa wumi, mweawumbili kunani na mulima na nyanja pamonga na vindu vyoha. ¹⁶ Kadeni Chapanga avalekekisi vandu voha vahenga chevigana vene. ¹⁷ Nambu Chapanga alekili lepi kujilangisa kwa mambu gabwina geavahengili, kuvatonyela fula kuhuma kunani, kuvapela mabenu mulukumbi lwaki na kuvapela chakulya cha kuyimemesa mitima yavi luheku." ¹⁸ Pamonga na vamtumi kujova malovi genago, yavili nakunonopa kuubelelela msambi wa vandu ukoto kuvawusila luteta.

¹⁹ Kangi Vayawudi nunuyu vakabwela kuhuma Antiokia na Ikonio, vakavakulukisa vandu, vamtova Pauli na maganga. Vakamkwega mbaka kuvala ya muji, kuni vahololela afwili. ²⁰ Nambu vawuliwa pavamtindili akayumuka akawuya kumujini. Chilau yaki mwene pamonga na Banaba vakahamba ku Delibe.

Pauli na Banaba viwuya kumuji wa ku Antiokia ya ku Silia

²¹ Pauli na Banaba vakakokosa Lilovi la Bwina ku Delibe, ndi vakayonjokeseka vawuliwa vamahele. Kangi vakawuya ku Antiokia vakavedukila Lusitila na Ikonio. ²² Ndi vakavakangamalisa mitima vamsadika, vasindimala na sadika yavi, vakavajovela ngati tavoha yikutigana kuyingila Muunkosi wa Chapanga munjila ya mang'ahiso gavaha. ²³ Pauli na Banaba vakavahagula vagogo mukila msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu ndava ya kuyupa Chapanga na kujihinisa chakulya, vakavavika muulonda wa Bambu mwevakumsadika.

²⁴ Pevamalili kupitila Pisidia ndi vakahika Pamfulia. ²⁵ Kangi pevamalili kuvakokosela ujumbi wula vandu va ku Peliga, ndi vakahamba ku Atalia. ²⁶ Mulugendu vakahuma ku Atalia vakawuya ku Antiokia kwevayupiwi ubwina wa Chapanga, ndava ya lihengu levakitili.

²⁷ Na pavahikili vahengili mngonganu na vamsadika vakavajovela vandu mambu goha, Chapanga geagahengili pamonga nawu, na cheavadindulili vandu vangali Vayawudi mlyangu wa sadika. ²⁸ Ndi vakatama pamonga mulukumbi lutali na vamsadika vala.

15

Mngonganu ku Yelusalemu

¹ Hinu, vandu vangi vakahuma ku Yudea na kubwela ku Antiokia, vakatumbula kuvawula valongo vala, nakuhotola kusanguliwa ngati mwangayingila jandu, ngati mvelu wa Musa cheulagiza. ² Pauli na Banaba vakavya na mhutanu na vandu vala ndava ya lijambu lila, ndi vakahamuliwa Pauli na Banaba pamonga na vamsadika vangi va Antiokia vahamba ku Yelusalemu kukonganeka na vagogo na vamtumi ndava ya lijambu lenilo.

³ Mulugendu lwavi msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu ndi vavatangatili, vakapitila ku Foinike na ku Samaliya na kuvajovela vandu vangali Vayawudi chavam-sadiki Chapanga. Malovi ago gavagahekisi neju vamsadika voha. ⁴ Pavahikili ku Yelusalemu, vakagongolelewa na msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu na vamtumi na vagogo, vene vakavajovela mambu goha Chapanga geagahengili pamonga nawu. ⁵ Nambu vamsadika vangi va msambi wa Vafalisayu vakayima na kujova, "Yikuvagana vandu vangali Vayawudi vadumuliwa jandu na kuvalagiza kulanda mhilu wa Musa."

⁶ Hinu vamtumi na vagogo vakakonganeka ndava ya kulongalela lijambu lenilo. ⁷ Ndi pavakatini neju, Petili akayima na kujova, "Valongo vungu, mumanyiili kuvya Chapanga anihagwili nene kadeni pagati yinu muni nikokosayi Lilovi la Bwina kwa vandu vangali Vayawudi navene vayuwana na vasadikayi. ⁸ Na Chapanga mweimanya mitima ya vandu, ajilangisi kuvayidakila kuvapela Mpungu Msopi vene ngati cheatipeli tete. ⁹ Nakuvabagula vandu, tete amala vene, ainyambisi mitima yavi ndava vakumsadika. ¹⁰ Hinu ndava kyani kumlinga Chapanga, mukuvagegesa ndwika vamsadika vala, ndwika vagogo vitu wala tavete tihotola lepi kugega? ¹¹ Lepi, ndi tete tisadika ngati vene, yati tisanguliwa munjila ya ubwina wa Bambu Yesu."

¹² Mngonganu wa vandu voha wagunili nuu, ukuwayuwana Pauli na Banaba vidandaula gachinamtiti na makangaso, Chapanga geagahengili muujumbi wavi kwa vandu

vangali Vayawudi. ¹³ Pevamali kulongela, Yakobo akatumbula kujova, “Muniyuwanila valongo vangu! ¹⁴ Simoni Petili atidandaulili Chapanga penapo kadeni cheajilangisi kwa vandu vangali Vayawudi na kuvahagula vangi pagati yavi, vavyai vandu vaki. ¹⁵ Lijambu lenilo ndi liyidakilana na malovi ga vamlota va Chapanga, ngati Mayandiku Gamsopi chegijova,

¹⁶ ‘Bambu ajovili,
pagenaga yati niwuya,
na kuujenga kavili nyumba ya Daudi,
yeyigwili.

¹⁷ Vandu vangi voha na vandu vangali Vayawudi,
voha venivakemili vavyayi vangu yati vakunilonda Bambu.

¹⁸ Ndi cheajovili Bambu, mweagamanya mambu aga kuhuma kadeni.’ ”

¹⁹ Yakobo akayendelela kujova, “Nene nilola kuvya chabwina lepi kuvang’aha vandu vangali Vayawudi vevakumsadika Chapanga. ²⁰ Nambu chabwina tivayandikila ujumbi kuvajovela, vayepa kulya vyakula vihakasa vya mahoka, vayepa ukemi vayepa kulya hinyama yidodanu na vayepa kulya ngasi. ²¹ Ndava muni kutumbula kadeni mhilu wa Chapanga weampelili Musa, wisomiwa kila Ligonu la Kupumulila munyumba za kukonganekelela Vayawudi, na malovi gaki gikokoselewa kila muji.”

Ujumbi kwa vamsadika vangali Vayawudi

²² Kangi vamtumi na vago vama vamsambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu voha vakahamula kuvahagula vandu nunuyu mumasambi wavi na kuvatuma ku Antiokia pamonga na Pauli na Banaba. Ndi vakamhagula Yuda mweikemiwa Basaba na Sila, vevitopeswa neju na vamsadika. ²³ Vavapelili ujumbi weuyandikiwi aga, “Tete vamtumi na vago, valongo vinu, tikuvajambusa vayitu mwangali kuvya Vayawudi mwemuvi ku Antiokia na ku Silia na ku Kilikia. ²⁴ Tiyuwini kuvya vandu nunuyo vakuhuma kwitu vavang’aisi mtima yinu na malovi gavi, vahengili genago changali malagizu gitu. ²⁵ Hinu kwa pamonga tiyidakilini kuvahagula vajumbi vangi, valongosana pamonga na vankozu vitu Pauli na Banaba tivatumili kubwela kwinu. ²⁶ Vandu vevajiwusili kuyagisa wumi wavi ndava ya kumhengela Bambu witu Yesu Kilisitu. ²⁷ Ndava muni tivatumili Yuda na muyaki Sila, vene yati vakuvadandaulila malovi goha getivayandikili. ²⁸ Hinu yingani Mpungu Msopi na tete tikotoka kuvagegesa ndwika neju ya mambu gala gegalagaziwi. ²⁹ Mkoto kulya vyakulya veviwusiwi mahoka, kavili ngasi ya hinyama mkoto kunywa na mewawa hinyama yevadodili mkoto kulya, myepa ukemi. Yati muhenga chabwina ngati muyepili kuhenga mambu ago!”

³⁰ Ndi pevamali kulagana, vajumbi vala vakawuka na kuhamba ku Antiokia. Kwenuko vakaukemela msambi wa vamsadika na kuvagotolela balua yeyiyandikiwi yila. ³¹ Hinu pevamali kusoma ujumbi wula, malovi gaki gakavangamalisa mitima, vakavya na luheku neju. ³² Yuda na Sila vevayi vamlota va Chapanga, valongili nawu mulukumbi lutali vakuvapolesa na kuvakangamalisa mitima. ³³ Pevamali kutama kwa lukumbi, valongo va ku Antiokia vakalagana nawu, vakavaganila uteke, kangi vakawuya kuhamba kula kwevatumwili. ³⁴ Nambu sila ahamwili kusigalila.

³⁵ Nambu Pauli na Banaba vasigalili ku Antiokia, kwenuko vene pamonga na vandu vangi vamahele vawulili na kuvakokosela Lilovi la Bambu.

Pauli na Banaba vilekengana

³⁶ Magono nunuyu gegagelekili Pauli akamjovela Banaba, “Tiwuya tikavagendela valongo vala vetavakokosili lilovi la Bambu tikaloli cheviyendelela.” ³⁷ Banaba aganili mewa vamtola Yohani mweikemiwa Maluko. ³⁸ Nambu Pauli aganili lepi kumtola Maluko, ndava mumbale avalekili ku Pamfulia na kubela kuvya pamonga mulihengu lavi. ³⁹ Ndi ukahumila muhutanu uvaha pagati yavi, hati vakalekengana. Banaba akamtola Maluko, vakayingila muwatu na kuhamba ku Kuplo. ⁴⁰ Pauli mwene akamhagula Sila, hinu vamsadika pevamali kuvayupila ubwina wa Bambu vakawuka. ⁴¹ Mulugendu lula vakapitila ku Silia na Kukilikia kuvakangamalisa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu.

16

Timoti itumbula lugendu pamonga na Pauli na Sila

¹ Hinu akahika ku Delibe na ku Lusitila, kweatamayi muwuliwa mmonga liina laki Timoti. Nyina waki mewawa avi msadika Myawudi, nambu dadi waki avi Mgiliki. ² Timoti alumbiwi bwina na vamsadika va ku Lusitila na ku Ikonio. ³ Pauli aganili kulongosana na Timoti mulugendu, hinu akamdumula jandu. Akitili chenicho ndava Vayawudi voha vevatamayi pandi zila, vamananyi kuvya dadi wa Timoti avi Mgiliki.

4 Pavavi mulugendu lwa mumiji vavajovela vandu malagizu ga vemitumi vala na vagogo vala va ku Yelusalemu, vakavajovela vagalanda. 5 Hinu msambi wa vandu vevakumsadika kilisitu vakangamala muusadika, ndi vakayonjokeseka kila ligono.

Pauli ilota maono ku Tloa

6 Vakapitila mumiji ya Flugia na Galatia muni Mpungu Msopi nakuvayidakila kukokosa ujumbi wula ku Asia. 7 Pavahikili mumibaka ya Musia, valingili kuyingila mulima wa Bisunia. Nambu Mpungu wa Yesu nakuvayidakila. 8 Hinu vapitili ku Musia na kuhamba lumonga ku Tloa. 9 Lukumbi lwa kilu, Pauli akalota maono amuwene mundu mmonga wa ku Makedonia ayimili balapala na kumuyupa, "Kupuka ubwela ku Makedonia utitangatila." 10 Pauli peagawene maono gala, bahapo tajitendelekili kukupuka kuhamba Makedonia muni tamanyili chakaka Chapanga atikemili tihamba kuvakokosela Lilovi la Bwina kwenuko.

Lidia akumsadika Bambu

11 Tagendili muwatu kuhuma ku Tloa mbaka Samotilake, na chilau yaki tahikili Neapoli. 12 Kuhuma kwenuko tikahamba ku Filipi muji mmonga pamulima wa Makedonia, Likoloni la Valumi. Ndi tatamili muji wenuwo mulukumbi lwa magono. 13 Ligono la Kupumulila tahumuli kuvala ya muji, na kuhamba pamuhana ya mfuleni pandu petahololela pakuyupila Chapanga. Ndi tikitama na kulongela na vadala vevakonganiki penapo. 14 Mmonga wa vadala vevatiyuwanila vala, avi mdala mmonga msadika liina laki Lidia, mkolonjinji wa Tuatila, mweigula na kugulisa nyula za mashonga gamahele. Bambu amdingwili mtima waki hati akagalanda malovi gala geajova Pauli. 15 Mdala yula pamonga na vandu wa munyumba yaki pevamali kubatiziwa, akatigongolela, "Ngati chakaka myidakili kuvya nene namsadika wa Bambu, mbwela kutama kunyumba yangu." Akakangamala kutijovela tihamba.

Pauli na Sila vikamuliwa

16 Ligono limonga patakavi mukuhanba pandu pa kumuyupa Chapanga, takonganiki na msikana mmonga mvanda mweavi na mzuka wa kulondola. Mdala mwenuyo avapela mashonga gamahele vandu vana vindu vyamahele ndava ulondola waki. 17 Msikana yula akatilanda Pauli na tete, ijova kwa lwami luvaha, "Vandu ava ndi vatumisi va Chapanga Mkulu! Vakuvadandaulila njila ya kusanguka!" 18 Akitili chenicho kwa magono gamahele mbaka ligono limonga Pauli akayoma, akamng'anamukila na kuujovela mzuka wula, "Muuhotola wa Yesu Kilisitu nikulagiza muwuka uyui!" Bahapo mzuka wula ukamuwuka.

19 Vakulu wa mvanda yula pavawene mpangu wavi wa kupata mashonga kuhuma kwa mvanda wavi umaliki, vakavakamula Pauli na Sila na kuvakwekesa pandu pakugulisila vindu, palongolo ya vakulu wa muji. 20 Vakavatakila kwa vahamula mihalu na Loma na kujova, "Vandu ava vileta chitututu pamuji witu navene ndi Vayawudi. 21 Viwula nivelu yeyibesiwi kwa tete vandu va ku Loma kuyidakila na kuyilanda." 22 Na msambi wa vandu wewavi penapo ukavatova Pauli na Sila.

Kangi vahamula mihalu vala vakavapapula nyula za Pauli na Sila, vakahamula vatovewayi ndonga. 23 Pevamali kuvatova neju, vakavasopa muchifungu na linjolinjoli wa jela alagaziwi kuvya mihu muulonda. 24 Ndava ya malagizu genago, linjolinjoli wa jela akavasopa muchumba cha mugati neju na kuvakunga magendelu gavi muhibiki.

25 Peyahikili pagati ya kilu Pauli na Sila namuyupayi na kumuyimbila nyimbu za kumulumbalila Chapanga, kuni vafungwa vayavi vakuvayuwana. 26 Chigafula mndendemo mvaha wa ndima ukahumila, wewanyugwisi mikingisa ya jela. Bahapo milyangu hikadinduka na minyololo yevakungwi vafungwa yikawopoka. 27 Linjolinjoli wa jela peayumwili na kulola milyangu ya jela gavi mbee, akatola upanga na kugana kujikoma, ndava aholalili kuvya vafungwa voha vatilili. 28 Nambu Pauli akakemela kwa lwami luvaha, "Ukoto kujikoma wamwene, muni tee tavoha takona tivii!"

29 Linjolinjoli yula peamali kuyupa hahi, akajumbalila mugati akajigwisa pahi pa magendelu ga Pauli na Sila kuni ivagaya kwa wogohi. 30 Kangi akavalongosa mbaka kuvala, akavakota, "Mwavakulu vangu, nikita kyani nihotola kusanguka?"

31 Vene vakamyangula, "Umsadika Bambu Yesu ndi veve pamonga na vandu wa munyumba yaku yati mwisanguliwa." 32 Hinu vakamkokosela Lilovi la Bambu mwene pamonga na vandu wa munyumba yaki. 33 Lukumbi lulolo lwa kilu, linjolinjoli wa jela yula akavatola na kuvasambisa mavamba gavi, kangi mwene na vandu wa munyumba yaki vabatiziwi bahapo. 34 Kangi akavagongolela Pauli na Sila kunyumba yaki, kuvapela chakulya. Mwene pamonga na vandu wa munyumba yaki vakavya na luheku neju ndava hinu vakumsadika Chapanga.

³⁵ Chilau yaki lukela, vahamula mihalu va Chiloma vavatumili vakulu va manjolinjoli na malagizu aga, “Muvadindulila vandu vala.”

³⁶ Linjolinjoli wa jela akamjovela Pauli, “Vahamula mihalu va Loma vatumili na ujumbi uwu kwa veve na Sila mudinduliwayi. Hinu mwihotola kuhuma na muhamba na uteke.”

³⁷ Nambu Pauli akamyangula, “Gavi wuli? Tahokili lepi vatitovili ndonga pavandu kuni tavete tavakolonjinji wa ku Loma. Kangi vatisopili muchifungu na hinu vigana kutidindulila cha mfiyu! Hati padebe! Yikuvagana vene vahamula mihalu ndi vabwela kutidindulila.”

³⁸ Vakulu va manjolinjoli vakavadandaulila lijambu lila vahamula mihalu, hinu vene pevayuwini kuvya Pauli na Sila vavi vakolonjinji va mulima wa ku Loma vayogwipi.

³⁹ Ndi vakahamba na kujova, “Chondi mpepayi,” Na pavavahumisi mugati, vakavayupa vawuka pamuji wula. ⁴⁰ Pauli na Sila pavahumili muchifungu vakahamba kunyumba ya Lidia, kwenuko vakakonganeka na vamsadika. Pevamali kuvakangamalisa mitima vakawuka.

17

Chitututu ku Tesolonike

¹ Mulugendu lwavi vakapitila Amfipoli na Apolonia, vakahika ku Tesalonike kwavili na nyumba ya kukonganekela Vayawudi. ² Na ngati chayavili mvelu wa Pauli, akayingila mugati mula na kukotana nawu kugavala mu Mayandiku Gamsopi Magono gadatu ga Kupumulila gegagekilini. ³ Avadandaulili na kuvalangisa kuvya yikumgana Kilisitu kung'aiswa na kuyuka. Akavajovela, “Yesu mwenikuvakokosela nyenye ndi Kilisitu.” ⁴ Vangi pagati yavi vakasadika na kuvya pamonga na Pauli na Sila. Mewawa Vagiliki vamahele vevakumsadika Chapanga pamonga na vadala vevitopeswa vakavya pamonga.

⁵ Nambu Vayawudi vakavya na wihu, hati vakavakoka valauni va pabomani na kukita msambi na kuhenga chitututu muji woha. Vakaizangila nyumba ya Yasoni vahuvalilayi vihotola kuvapata Pauli na Sila muni vavaleta pavandu. ⁶ Ndava vavapatili lepi, ndi vakamukwega Yasoni na vamsadika vangi mbaka pavakulu va muji, vakajova kwa lwami luvaha, “Vandu ava ndi vevikita chitututu pamulima woha na hinu vahikili kwitu. ⁷ Yasoni avagongolili kunyumba yaki. Voha vihenga chimumbele na malagizu ga nkosi wa ku Loma, vijova kuvya avi nkosi yungi liina laki Yesu.” ⁸ Ndava ya malovi ago vakavamesa ligoga vandu vamahele na vachilongosi va muji. ⁹ Hinu pevamali kumlipisa mashonga Yasoni na vayaki kangi vakavaleka vahamba.

Pauli na Sila ku Belea

¹⁰ Kanyata kilu yila, vamsadika vala vakavatuma Pauli na Sila vahamba ku Belea. Navene pavahikili kwenuko vakayingila munyumba ya kukonganekela Vayawudi. ¹¹ Vayawudi va ku Belea vavi vayuwana neju kuliku Vayawudi va ku Tesalonike, valipokili Lilovi la Chapanga na kugalingulila bwina Mayandiku Gamsopi muni vamanya ngati Pauli na Sila ijova malovi ga chakaka. ¹² Vandu vamahele pagati yavi vasadiki, vavi na vadala va Chigiliki vevitopeswa mewa na vagosi. ¹³ Nambu Vayawudi wa ku Tesalonike pevamanyili kuvya Pauli akokosayi Lilovi la Chapanga Belea, vakahamba kwenuko na kutumbula chitututu na kuvakokeha vandu vamahele. ¹⁴ Vamsadika vala vakamhindikila kanyata Pauli ahamba kumbwani, nambu Sila na Timoti vasigalili balapala. ¹⁵ Vandu vala vakamhindikila Pauli mbaka Atene. Kangi vakawuya na kuni valagaziwi na Pauli kuvya, Sila na Timoti vamlanda kanyata.

Pauli kumuji wa Atene

¹⁶ Pauli peavalindilayi Sila na Timoti ku Atene kula, akaviniswa neju mumtima waki ndava auwene muji wula umemili vimong'omong'o vya uchapanga. ¹⁷ Ajojisini na Vayawudi na vandu vangi vevakumsadika Chapanga, munyumba ya kukonganekela Vayawudi, ndi kila ligo ajovesana na vandu vevahumila pandu pakugulisila vindu. ¹⁸ Vandu vavalanda mawuliwu ga Epikulo na Stoiki vakotini nayu. Ndi vangi vakajova, “Igana kujova kyani muyimu uyu?”

Hinu vangi vakajova, “Ikokosela vachapanga vachiyeye.” Ndava Pauli avakokosela malovi ga kumvala Yesu na kuyuka, ¹⁹ Kangi vakamgongolela Pauli na ahamba palongolo ya libanji lelikemelewa Aleopago, vakajova, “Tigana utimanyisa mawuliwu aga gamupya geukugajova. ²⁰ Ndava muni ukutijovela mambu ga chiyehe mumakutu gitu. Tigana kumanya maana ya mambu ago.” ²¹ Vandu va ku Atene pamonga na vayehe va kwenuko lukumbi lwavi lwoha vadandaulilana na kuyuwani mambu gamupya.

²² Pauli akayima pa libanji la Aleopago, akajova, “Vandu va ku Atene! Nikuvalola nyenye kuvya vandu mwemukumuyupa Chapanga. ²³ Ndava panapitayi kuni na kula na kulola mambu ga kuyupa kwinu, nayiwene lusanja lwa luteta lweleyandikwi, ‘Kwa Chapanga Angamanyikana.’ Hinu nene nikuvakokosela malovi gaki mwenuyo mwemukumuyupa changali kumanya. ²⁴ Chapanga mweawumbili mulima pamonga vindu vyoha yvevivi mugati yaki, ndi Bambu wa kunani na pamulima, mwene nakutama Nyumba za Chapanga zezijengiwi na mawoko ga vandu. ²⁵ Mwene igana lepi kuhengewa na vandu, ngati kuvya igana utangatila wowoha wula, ndava muni mwene ndi mweakuvapela vandu wumi, mweakuvahotosa kukeka na kuvapela kila chindu. ²⁶ Kuhuma kwa mundu mmonga, mwene awumbili vandu va milima yoha muni vatama pamulima woha, avapangili lusenje na mibaka ya pandu pakutama. ²⁷ Chapanga aganili vandu vamulanda na hati cha kupapasa, vahotola kumhikila. Nambu mwene avi lepi patali na kila mmonga witu. ²⁸ Ngati cheajovili mundu mmonga kuvya, ‘mugati mwaki tete titama na kugenda na tivili!’ Ngati vayimbaji vangi chavijova, ‘Tete ndi vana vaki.’

²⁹ Muni tete tavana vaki Chapanga, nakuganikiwa kumhololela mwene kuvya avi ngati zahabu amala mashonga amala liganga lelihongoliwi kwa luhala na vandu. ³⁰ Chapanga akitili ngati ilola lepi lusenje lula vandu pavahimwiki. Nambu hinu, ihamula vandu voha kila pandu vamuwuyila mwene. ³¹ Ndava amali kuhagula ligono leihamula mulima pangali kumganisila yoyoha munjila ya mundu mmonga mweamhagwili. Chapanga avalangisi voha lijambu lenilo kwa kumyukisa mundu mwenuyo kwevafwili.”

³² Pavamuyuwini Pauli ijova lijambu la kuyuka kuhuma kwa vafwili, vangi vaka-muheka nambu vangi vakajova, “Tigana kuyuwana kavili lijambu lenili.” ³³ Na Pauli akavaleka akahuma mu libanji. ³⁴ Nambu vandu nunuyu vakawungana nayu, vakavya vamsadika. Pagati yavi avi Dionisi wa ku Aleopago na mdala mmonga liina laki Damali, pamonga na vandu vangi.

18

Pauli pamuji wa Kolinto

¹ Pagamaliki ago, Pauli akawuka ku Atene na kuhamba Kolinto. ² Kolinto kula amkolili Myawudi mmonga liina laki Akula, mkolonjinji wa Ponto. Akula pamonga na mdala waki Plisika, vawuyili magono gagago kuhuma ku Italia ndava chilongosi Kaisali Kilaudio ahamwili Vayawudi voha vawuka ku Loma. Ndi Pauli akahamba kuvalola, ³ na ndava vene vavi vevitengeneza mandanda lihengu ngati laki, ndi Pauli akatama nawu kuhenga. ⁴ Kila Ligono la Kupumulila akotanayi nawu munyumba ya kukonganekela Vayawudi alingayi kuvakulukisa Vayawudi na Vagiliki.

⁵ Sila na Timoti pavahikili kuhuma Makedonia, hinu lukumbi lwaki lwoha Pauli atumili ndava ya kuvakokosela Vayawudi, kuvya chakaka Yesu ndi Kilisitu Msangula. ⁶ Nambu Vayawudi pavampingayi na kutumbula kumliga, mwene akakung'unda lububu lwa munyula zaki akavajovela, “Mwakayaga kwali mwavene, nene nihokili lepi. Na kutumbula hinu nikuvahambalila vandu vangali Vayawudi.” ⁷ Kangi Pauli akawuka penapo na kuhamba kutama kunyumba ya mundu mmonga Mgiliki mweakumsadika Chapanga liina laki Tito Yusto nyumba yaki yavili papipi na nyumba ya kukonganekela Vayawudi. ⁸ Kilisipo chilongosi wa nyumba ya kukonganekela Vayawudi yula, mwene pamonga vandu va nyumba yaki vamsadiki Bambu, Vakolinto vamahele pevayuwini ujumbi wula vakasadika na kubatiziwa.

⁹ Ligono limonga kilu, Bambu akamjovela Pauli mumaono, “Ukoto kuyogopa, yendelela kukokosa changali kudenyeke mtima, ¹⁰ Muni nene nivii pamonga na veve na kawaka mundu wa kulinga kukulemasa muni pamuji wenuwo vandu vamahele vavi upandi wangu.” ¹¹ Hinu Pauli atamili kwenuko mulukumbi lwa mwaka umonga na upinga kuni iwula vandu Lilovi la Chapanga.

¹² Nambu lukumbi Galio peavi chilongosi wa Akaya, ndi Vayawudi vakamzangila Pauli kwa pamonga na kumpeleka kulibanji la mihalu. ¹³ Vakajova “Timtakila mundu uyu ndava akuvakulukisa vandu vamuyupa Chapanga munjila yeyiyidakilana lepi na malagizu.”

¹⁴ Pauli akona kuyangula, Galio akavajovela Vayawudi, “Myuwanila Vayawudi nyenye! Ngati kuvya chakaka lijambu lenili ngalavi la unyagaji amala uhakau nga nivayuwani. ¹⁵ Nambu ngati ndava ya muhutanu wa malovi na mahina na mhilu winu, muhamula nyenye mwavene. Nene niganili lepi kuvya mhamula wa lijambu ili!” ¹⁶ Ndi akavavinga kuhuma mu libanji la mihalu. ¹⁷ Hinu vene vakamkamula Sostene chilongosi wa

nyumba ya kukonganekelela Vayawudi, vakamtova balapala palongolo ya libanji la mihalu. Nambu Galio nakutangatila nawu hati padebe.

Pauli iwuya ku Antiokia

¹⁸ Pauli akayendelela kutama na valongo va ku Kolinto kwa magono gamahele. Kangi akavalaga akayingila muwatu kuhamba ku Silia pamonga na Plisika na Akula. Kenkelea kwenuko aketili mayunju gaki ndava amali kutimilisa chilapu chaki kwa Chapanga. ¹⁹ Pavahikili ku Efeso ndi Pauli akavaleka Plisika na Akula, akahamba munyumba ya kukonganekelela Vayawudi, akakotana na Vayawudi. ²⁰ Vamuyipili atama nawu palukumbi lutali, nambu nakuvayidakila. ²¹ Nambu akalagana nawu peawukayi, akavajovela, “Ngati Chapanga aganili yati nibwela kavili.” Akawuka ku Efeso muwatu.

²² Peahulwiki Kaisalia, Pauli akahamba pa Yelusalemu na kuvajambusa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu. Kangi akahamba ku Antiokia. ²³ Ndi akatama kwenuko mu magono gadebe akayendelela na lugendu kupitila miji ya Galatia na Flugia avakangamalisa vamsadika voha.

Apolo ikokosa ku Efeso na ku Kolinto

²⁴ Magono gagago Myawudi mmona liina laki Apolo mkolonjinji wa Alekisa, ndi abwelili ku Efeso. Avi na luhala lwa kulongela na mweimanya bwina Mayandiku Gamsopi. ²⁵ Mundu mwenuyo awuliwi njila ya Bambu, kuni mtima waki uvi heyuheyu akatumbula kudandaula na kuwula uchakaka malovi ga Yesu, nambu mwene amanyili nga ubatizu wa Yohani. ²⁶ Mwene akatumbula kulongela kwa ukekesi munyumba ya kukonganekelela Vayawudi, hinu Plisika na Akula pavamuyuwini vakamtola kuhamba nayu kunyumba yavi na kumuwula Njila ya Chapanga kwa uchakaka neju. ²⁷ Apolo peaganili kuhamba ku Akaya, vamsadika va ku Efeso vakamkangamalisa mtima na kuvayandikila vamsadika vala vampokelayi. Peahikili kwenuko avatangatili neju vandu vevasadika vala kwa makakala ga ubwina wa Bambu. ²⁸ Ndi ayendalili kwa ukekesi kujovesana na kuvashinda Vayawudi pavandu ijova hotohoto mu Mayandiku Gamsopi kuvya Yesu ndi Kilisitu Msangula.

19

Pauli ikokosa ku Efeso

¹ Lukumbi Apolo avi Kolinto, Pauli akagenda mu vidunda na kuhika ku Efeso kwenuko avakolili vawuliwa nunuyu, ² akavakota, “Wu, mwampokili Mpungu Msopi lukumbi pamwasadiki?”

Vene vakamyangula, “Lepi! Hati kuyuwana kuvi Mpungu Msopi.”

³ Pauli akavakota, “Ubatizu woki wemwapatili?”

Vene vakamyangula, “Ubatizu wa Yohani.”

⁴ Namwene Pauli akajova, “Ubatizu wa Yohani wavi ndava ya kulangisa kuvya vandu vamali kumuwuyila Chapanga. Yohani avajovili vandu kuvya vamsadikayi yula mweibwela palongolo yaki ndi Yesu.”

⁵ Hinu pevamali kugayuwana genago, ndi vakabatiziwa muliina la Bambu Yesu. ⁶ Pauli avapamisi mawoko panani yavi na Mpungu Msopi akavahelelela, vakatumbula kulongela luga ya chiyehe na kukokosa ujumbi wa Chapanga. ⁷ Jumula vavi vagosi kumi na vavili.

⁸ Mulukumbi lwa miheyi yidatu Pauli ayendalili kuyingila munyumba ya kukonganekelela Vayawudi, na kukokosa cha ukekesi na kukotana nawu ndava kuvakofwa kuuvala Unkosi wa Chapanga. ⁹ Nambu vangi vavi na mitima yeyitopa hati vakabela kusadika, vakajova gahakau ndava ya Njila ya Bambu palongo ya msambi wa vandu. Ndi Pauli akajibagula mwene pamonga na vamsadika vala, na kila ligono akakotana nawu mu libanji la mawuliwu la mundu mmona liina laki Tilano. ¹⁰ Mambu ago gehengiki mulukumbi lwa miyaka yivili hati vakolonjinji voha va Asia, Vayawudi na vandu vangali Vayawudi vakayuwana Lilovi la Bambu.

Vana va Sikewa vilinga kuhakalila mzuka

¹¹ Chapanga akitili gachinamititi ga kukangasa gamahele mu mawoko ya Pauli. ¹² Hati vandu vavi mukutola hitambala ya kuhungulila na nyula zezipamisi Pauli. Vavapekili vatamu wavi ndi vakalama na vana mizuka mewawa, mizuka yikavahuma. ¹³ Mewawa kwavili na Vayawudi vevatyalatya kuni na kula, kuvinga mizuka navene valinga mewa kuluwula liina la Bambu Yesu. Mewa vijova, “Nikulagiza umuhuma paliina la Yesu yula mweakumkokosa Pauli.” ¹⁴ Vevakita genago pagati yavi vavi vasongolo saba va Sikewa, mmona wa Vateta Vakulu wa Vayawudi.

¹⁵ Nambu mzuka mhakau wula ukavayangula, “Nikummanya Yesu, na kavili nikummanya Pauli, nambu mwavayani nyenye?”

¹⁶ Na mundu mweatalaliwi na mzuka yula akavahumbila kwa chigigi voha vavili avashindili makakala. Navene vakajumba changali nyula kuni vana mavamba. ¹⁷ Mundu yeyoha mweitama ku Efeso, Myawudi na angali kuvya Myawudi, ayuwini lijambu lenilo. Voha vakavya na wogohi, vakalilumba liina la Bambu Yesu. ¹⁸ Vamsadika vamahele vakabwela na kujova hotohoto pavandu mambu gahakau gevahengili. ¹⁹ Vandu vamahele pagati ya vala vevikita mambu ga uhavi vakatola hitabu yavi na kuyocha motu palongo ya voha. Vakavalanga bei ya hitabu yahikili mashonga elufu hamsini. ²⁰ Munjila yenyo ndi Lilovi la Bambu chalayonjokisiki kudandasika na kuvya na makakala neju.

Chitututu ku Efeso

²¹ Chechagelekili mu mambu ago, Pauli akahamwili kuhamba ku Yelusalemu kwa kupitila Makedonia na Akaya. Akajova, “Nakahika kwenuko, mewawa yikunigana nigendelela ku Loma.” ²² Kangi avatumili vamtangatila vaki, Timoti na Elasiso, vamlongolela kuhamba ku Makedonia, kuni mwene asigalili ku Asia magono gadebe.

²³ Lukumbi lwenulo kweahumili chitututu neju ku Efeso ndava ya Njila yenyo ya Bambu. ²⁴ Mfukuta vindu vya madini ga mashonga mmonga liina laki Demetilio, mweavi na lihengu la kutengeneza majengu gadebe gadebe gegiwanangana na nyumba ya chapanga mdala Atemi. Lihengu lila lavapelili chiyonjokesu chivaha vahengati vaki. ²⁵ Demetilio avakemili pamonga na vanalihengu vangi ngati laki akavajovela, “Vagosi, mmanyi kuvya mashonga gemwipata gihumila mulihengu lenili. ²⁶ Hinu mwihotola kuyuwana na kujilolela mwavene mambu geihenga Pauli, lepi Pa Efeso pene, nambu mewa ku Asia yoha. Mwene akuvakulukisa na kuvang’anamusa vandu vasadikayi kuvya vachapanga vala vevitengenezwa na vandu, hati padebe lepi vachapanga. ²⁷ Nga lepi lihengu litu livii muhatali ya kuveweswa, nambu mewawa na nyumba ya chapanga mdala mweavimkulu, Atemi, kuvalangiwa chindu lepi. Na kuwusiwa ukulu waki, mwene mweigundamiliwa Asia na mulima woha.”

²⁸ Pevayuwini genago, vakamema ligoga na kutumbula kuywanga, “Mkulu ndi Atemi wa ku Efeso!” ²⁹ Muji woha ukamema chitututu, vakavakamula Gayo na Alistako vakolonjinji va Makedonia, vevavi mulugendu pamonga na Pauli, vakavajumbisa mbaka mu libanji la mikinu. ³⁰ Pauli aganili kujilangisa mu msambi wa vandu, nambu vawuliwa vakambesa. ³¹ Hati vakulu nunuyu va muji wa Asia vevavi vankosi vaki, vampelekili ujumbi Pauli, vakamjovela akotoka kujiyagisa mukumhamba kulibanji la mikinu. ³² Lukumbi lwenulo kila mundu aywangayi, vangi vijova aga na vangi vijova gala, hati mngonganu wula ukapechengana. Vangi nakumanya hati ndava ya kukonganeka kwavi. ³³ Vayawudi vakamkang’a palongolo ya vandu mundu mmonga mweikemiwa Alekisa, ndi vakamuwusa mwene palongolo ya vandu, Alekizanda akavapungila vandu chiwoko kuvagunisa. Muni aganayi kujikengelela palongolo yavi. ³⁴ Nambu pevamananyi kuvya mwene ndi Myawudi, voha kwa pamonga vakaywanga, “Mkulu ndi Atemi wa ku Efeso!” Mewawa vakayendelela kuywanga mulukumbi lwa masaa gavili.

³⁵ Pamwishu myimilila lihengu wa muji akahotola kuvagunisa vandu, akavajovela, “Vakolonjinji va ku Efeso, kila mundu imanya kuvya muji witu ndi mlonda wa nyumba ya chapanga Atemi na liganga lamsopi leligwili kuhuma kunani kwa Chapanga. ³⁶ Avi lepi mweihotola kubela mambu aga. Ndi, yikuvagana kuguna, mkotoka kuhenga chindu changa hololela. ³⁷ Ndava muni muvaletili vandu apa, pamonga yayivi lepi vindu vya nyumba ya chapanga amala kumlaga chapanga witu wa chidala. ³⁸ Ngati, Demetilio na vana lihengu vaki vavi na mhalu wavi ndava ya vandu ava, gavi kulibanji la mihalu na kwa na vakulu wa miji, vihotola kutakila kwenuko. ³⁹ Ngati muvi na mambu gangi, mugapeleka mumngonganu wewuyidakiliwa. ⁴⁰ Muni tivii muhatali ya kutakiliwa ndava ya chitututu cha lelu, muni kawaka chanzu cha chitututu chenichi.” ⁴¹ Peamali kujova genago, akamala mngonganu.

20

Pauli ihamba kavili ku Makedonia na ku Ugiliki

¹ Chitututu chila pechamaliki Pauli avakemili vamsadika vala akavakangamalisa mtima. Kangi akalagana nawu na kuhamba Makedonia. ² Apatayi pandi za muji wula kuvakangamalisa vandu mitima mu malovi gaki gamahele, na kuhika ku Ugiliki. ³ Kwenuko atamili miyehi yidatu. Hinu peajitendeleka kuhamba ku Silia, akamanya kuvya Vayawudi vavi mukumkitila mpangu uhakau, ndi akahamula kuwuya munjila ya

ku Makedonia. ⁴ Vandu ava ndi vealongosini nawu, Sapato mwana wa Pihomundu wa ku Belea, Alistako na Sekundo vandu wa ku Tesalonike, vangi vavi Gayo mkolonjinji ku Delibe, Timoti pamonga na Tukiko na Tofimo vandu wa kuhuma muji wa Asia. ⁵ Vandu ava vatilongolili na kuhamba kutilindila ku Tloa kula. ⁶ Nambu tete, pawamaliki Mselebuko wa Mabumunda gangali ngemeku, tayingili muwatu kuhuma ku Filipi, mulugendu lwa magono mhanu ndi tikahika ku Tloa. Tatamili kwenuko lijuma limonga.

Chapanga akumuyukisa Tukiko munjila ya Pauli

⁷ Ndi Jumamosi kimihitakonganiki ndava ya kulya pamonga. Muni Pauli aganayi kuwuka chilau yaki, ndi avakokosili vandu mbaka pagati ya kilu. ⁸ Kugolofa kwetakonganiki kwavili na hahi zamahela ziyaka. ⁹ Msongolo mmonga liina laki Eutuko atamili palidilisha lukumbi Pauli ikokosa palukumbi lutali. Eutiko atumbwili kutitila lugono hati pamwishu lugono lwamgalisi akagwa kuhuma ku golofa ya datu mbaka pahi. Pevahambili kumyinuula vamkosi amali kufwa. ¹⁰ Pauli akahuluka pahi, akajigonesa panani yaki na kumkumbatila, akajova, "Mkoto kuvemba ndava avi mumi." ¹¹ Akakwela kavili kuchumba cha kunani kula, akanukula libumunda na kulya. Akayendelela kukokosa kwa lukumbi lutali mbaka hambakucha, kangi akawuka. ¹² Vandu vala vakawuya nayu msongolo yula kunyumba alamili hotohoto, ndi vakapoleswa neju.

Lugendu lwa kuhuma ku Toloa kuhamba ku Mileto

¹³ Nambu tete tayingili muwatu kulongolela ku Aso kwetikumtola Pauli. Ndi cheapangili mwene muni aganili kuhika kwenuko munjila ya kundumba. ¹⁴ Hinu atikolili ku Aso tikamutola muwatu, na kuhamba nayu Mitulene. ¹⁵ Tavi mulugendu lwa kuhuma kwenuko na chilau yaki tahikili Kio. Pamalau yaki tahikili ku Samo na Pamtondogolo yaki tikahika ku Mileto. ¹⁶ Ndava Pauli aganili lepi kuvedukila ku Efeso muni akotoka kutamakisa neju mulima wa Asia. Ayumbatika kuhika ku Yelusalemu kumselebuko wa Pentekoste ngati yihotoleka.

Pauli akuvalaga vagogo va ku Efeso

¹⁷ Kuhuma Mileto Pauli avatumili ujumbi kwa vachilongosi va msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Efeso vakonganika nayu. ¹⁸ Hinu pavamhikalili akavajovela, mwavene mmanyili chenitamili na nyenye magono goha kutumbula ligono la kutumbula panahikili mulima uwu wa Asia. ¹⁹ Mmanyili chenimuhengili Bambu cha ungolongodi woha, na maholi, mu mang'ahiso goha gegani kolili ndava mipangu mihakau ya Vayawudi. ²⁰ Mmanyili kuvya hati padebe nayogwipi lepi kuvakokosela pavandu na munyumba zinu, kuvawula chochoha chechikuvatangatila. ²¹ Navabesili vandu voha, Vayawudi na vangali Vayawudi, vamuwuyila Chapanga na kumsadika Bambu witu Yesu. ²² Hinu, myuwanila! Nikumyidakila Mpungu Msopi, nihamba ku Yelusalemu changali kumanya gegakunikolela. ²³ Nga chindu chimonga chenikuchimanya, Mpungu Msopi akunilangisa kuvya mukila muji chifungu na mang'ahiso ndi vyevyi kunilindila. ²⁴ Nambu nivalanga lepi wumi wangu kuvya chindu, kwa nene ndi kumalakisa utumi wa lihengu lila leanipelili Bambu Yesu, kujova ndava ya Lilovi la Bwina la ubwina wa Chapanga.

²⁵ "Nigendili pagati yinu mwavoha kukokosa Unkosi wa Chapanga. Nambu hinu, nimanyili avi lepi mundu hati mmonga winu mweakuniwona kavili. ²⁶ Hinu lelu nijova chakaka, kuvya mmonga winu akayaga, mhalu wa nene lepi. ²⁷ Ndava muni hata padebe naleki lepi kuvakokosela mwapangu woha wa Chapanga. ²⁸ Mujiyangalila mwavene, myungayi msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu uwu, Mpungu Msopi avaviki nyenye mvyala valonda vaki. Leajipatili kwa ngasi ya Mwana waki. ²⁹ Nimanyili kuvya peniwukayi, mabwa gakali ga kudahi yati gavazangila changali lipyana msambi wenuwo. ³⁰ Hati pagati yinu yati vihumila vandu veviwula mawuliwu ga udese muni vavayaganisa vamsadika, vavalanda vene. ³¹ Ndava ya yeniyi, mvyala mihu kuni mukumbukayi kuvya mulukumbi lwa miyaka yidatu muhi na kilu katu nalekili lepi kumbesa kila mmonga winu kwa maholi."

³² "Hinu ndi, nikuvavika nyenye pahi muulonda waki Chapanga na ujumbi wa mota yaki. Mwene anauhotola wa kuvasindimalisa na kuvapela uhali pamonga nawu vandu vaki vamsopi. ³³ Nene nanogili lepi mashonga amala zahabu amala nyula za mundu yeyoha. ³⁴ Mwavene mmanyili kuvya namwene nihegili lihengu mu mawoko gangu, ndava ya kupata gegiganikiwa kwa nene na vayangu. ³⁵ Pamahela nivalangisi luhumu kuvya kuhenga mahengu neju, yikutigana kuvatangatila vangali makakala, na tikumbuka mu malovi ga Bambu Yesu mwene, 'Mbanga neju kuwusa kuliku kupokela.'

³⁶ Peamali kujova genago, Pauli akafugama pamonga nawu voha akayupa kwa Chapanga. ³⁷ Voha vakavya mukuvemba neju, pevalaga Pauli kuni vamkumbatili cha uganu. ³⁸ Lijambu lelavavinisi neju ndi lila leajovili yati vakumlola lepi kavili. Hinu ndi vamhindikili mbaka muwatu.

21

Pauli ihamba ku Yelusalemu

¹ Patamali kulagana nawu, tayingili muwatu na kuhamba lumonga mbaka Kosi. Chilau yaki tahikili kumuji wa Lode, na patahumili kwenuko tikahamba kumuji wa Patala.

² Kula taukolili watu wewihamba mbaka ku Foinike, ndi tikayingila na kuyendelela lugendu. ³ Ndi patahikili pandu patahotwili kulola Kuplo, tikahamba upandi wa kusini mbaka Silia. Tikahamba kuyima ku Tilo ndi pandu pa watu wula payahulusayi ndwika. ⁴ Kwenuko tavakoli vamsadika, tatamili nawu mulukumbi lwa lijuma limonga. Vamsadika venavo vakavya vilongela mukulongoswa na Mpungu Msopi, vakamjovela Pauli akotoka kuhamba ku Yelusalemu. ⁵ Nambu lukumbi lwitu palwamaliki tavoha tawukili. Vawuliwa pamonga na vadala na vana vavi vatihindikili mbaka kuvala ya muji. Patahikili kumbwani tavoha tikafugama na kumuyupa Chapanga. ⁶ Kangi patamali kulagana nawu, tayingili muwatu na vene vakawuya kunyumba zavi.

⁷ Tete tayendalili na lugendu lwitu tatumili ku Tilo na kuhamba Tolemai kwetava-jambwisi valongo vitu, tatamili nawu ligono limonga. ⁸ Chilau yaki tatumili penapo na kuhamba Kaisalia. Kwenuko tikatama kunyumba ya Filipi mkokosa wa Lilovi la Bwina. Mwene ndi avi mmonga wa vamtangatila saba vevahaguliwi ku Yelusalemu kula. ⁹ Mwenuyu avi na vakamwali mcheche vevavi na chipanji cha kulota malovi ga Chapanga. ¹⁰ Patatamili kwenuko magono gamahele, mlota mmonga wa Chapanga liina laki Agabo ahikili kuhuma ku Yudea. ¹¹ Ndi atibwelili, akatola mkungu wa Pauli akajikunga mawoko na magendelu, akajova, "Mpungu Msopi ajovili aga, 'Vayawudi va ku Yelusalemu kula yati vakumkunga mewa mundu mweavi na mkungu uwu na kumgotola kwa vandu vangali Vayawudi.' "

¹² Patayuwini genago, tete pamonga na vandu vangi vevavi penapo, tamuyupili Pauli akotoka kuhamba ku Yelusalemu. ¹³ Nambu Pauli avayangwili, "Ndava kyani mwivemba? Na kundenya mtima? Nijitendelekili, lepi ndava ya kukungiwa ndu ku Yelusalemu, nambu hati mewawa kufwa ndava ya liina la Bambu Yesu."

¹⁴ Peabeli getamjovili tagunii tikajova, "Maganu ga Bambu gahengekayi!"

¹⁵ Patamali kutama mulukumbi, ndi takungili ndwika yitu, tayendalili na lugendu kuhamba ku Yelusalemu. ¹⁶ Vamsadika nunuyu va ku Kaisalia valongosini na tete, vatipeliki kunyumba ya mundu mmonga liina laki Mnasoni, ndi mwetahambayi kutama kwa lukumbi. Mwenuyo avi mkolonjinji wa muji wa Kuplo, msadika wa kadeni.

Pauli akumgendela Yakobo

¹⁷ Hinu patahikili ku Yelusalemu, vamsadika vayitu vatipokili kwa luheku. ¹⁸ Chilau yaki Pauli pamonga na tete tahambili kumjambusa Yakobo na vagogo voha va msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu. ¹⁹ Patamali kuvajambusa, Pauli avajovili mambu goha Chapanga geagahengili kwa vandu vangalikuvya Vayawudi munjila ya lihengu laki. ²⁰ Ndi pavagayuwini ago, vakumulumba Chapanga. Kangi vakamjovela Pauli, "Mlongo, uhotola kulola kuvya vavi maelufu ga Vayawudi vevavi vamsadika hinu na voha vilanda cha kukangamala malagizu ga Bambu geampeli Musa. ²¹ Vayuwini mambu gaku gewiwula Vayawudi vevitama pagati ya vandu vangalikuvya Vayawudi, kuvya vakotoka kulanda malagizu ga Bambu geampeli Musa, vakotoka kuvadumula jandu vana vavi kavili vakotoka kulanda mivelu ya Vayawudi. ²² Hinu tikita wuli? Chakaka yati viyuwana kuvya ubwelili. ²³ Hinu kitayi ngati chetikujovala, penapa tivii na vagosi mcheche vevaviki chilapu kwa Chapanga. ²⁴ Uwungana nawu mukuyupa kunyambiswa, ulipa mashonga gegiganikwa, kangi vaketewayi mayunju gavi. Ndi vandu voha yati vimanya kuvya mambu gala gevayuwini kukuvala veve gangali mana, ndi wamwene wakona witama na kulanda malagizu ga Malagizu ga Musa. ²⁵ Nambu kuvavala vandu vangalikuvya Vayawudi vevasadiki, tivapelekili balua yetiyandiki mambu getihawili, vakotoka kulya chindu chochoha chechiwisiwi luteta vachapanga va udese, vakotoka kunywa ngasi, na vakotoka kulya nyama ya hinyama yidodanu, vayepa ukemi."

²⁶ Hinu chilau yaki Pauli akavatola vandu vala muni ajinyambisa nawu pamonga, kangi akayingila Munyumba ya Chapanga, na kujova ligono la mwishu la kunyambiswa na luteta lweluwusiwa ndava ya kila mmonga.

Pauli ikamuliwa Munyumba ya Chapanga

²⁷ Hinu magono gala saba pagihegelela kumalika, Vayawudi vevahumili wa Asia vamuwene Pauli Munyumba ya Chapanga. Ndi vakavakohokea ligoga msambi wo ha vandu, ndi vakamkamula. ²⁸ Vakaywanga, "Vagosi va Isilaeli, mutitangatila! Mundu mwenuyu ndi mweakuwawula vandu kila pandu mambu gegibelana na vandu va Isilaeli, gegibesa malagizu ga Chapanga geampeli Musa na pandu apa Pamsopi. Hati hinu avayingisi vandu vangani Vayawudi Munyumba ya Chapanga na kupahakasa pandu pamsopi." ²⁹ Vajovili genago ndava vamuwene Tofimo mkolonjinji wa ku Efeso, alongosini na Pauli kumujini, vakaholalela manya Pauli amuyingisi Munyumba ya Chapanga.

³⁰ Chitututu chadandasiki muji wo ha, vandu vakonganiki kuhuma pandi zoha, vakamukamula Pauli, vakamuhuta na kumuhumisa kuvala ya Nyumba ya Chapanga, na bahapo milyangu hikadindwa. ³¹ Pavalingili kumkoma Pauli, malovi gala gakamhikila mkulu wa msambi wa ku Loma kuvya Yelusalemu yoha yimemili chitututu. ³² Bahapo mkulu wa msambi akavatola manjolinjoli na vachilongosi wavi, vakavajumbila kuhamba. Vayawudi pavamuwene mkulu wa msambi pamonga na manjolinjoli vakaleka kumtova Pauli. ³³ Mkulu wa msambi yula akamhegelela Pauli, akamkamula na kulagiza akungwayi minyololo yivili. Kangi akakota, "Mwenuyu ndi yani? Abudili kyani?" ³⁴ Vangi mu msambi wula vakavya mukuywanga vangi aga na vangi gala. Ndava ya chitututu, mkulu wa msambi wa manjolinjoli amanyili lepi uchakaka wa mhalu waki. Ndi akahamula vandu vaki vampeleka mugati ya ngomi ya manjolinjoli. ³⁵ Pauli pahaikili pangazi, yavaganili manjolinjoli kumgega ndava ya chitututu cha vandu. ³⁶ Ndava muni msambi wa vandu uvaha vamlandili kuni viywanga, "Mkomayi!"

Pauli akujikengelela

³⁷ Pavamuyingisa mungomi, Pauli akamuyupa mkulu wa msambi wa manjolinjoli yula, "Nihotola kukujobela chindu?"

Mkulu wa msambi wa manjolinjoli akamkoma, "Wu, umanya kujova Chigiliki? ³⁸ Wu, veve ndi Mmisili yula magono gegapitili atumbwili chitututu na kusalongosa vakomaji elufu mcheche kuhamba kulugangatu?"

³⁹ Pauli akayangula, "Nene na Myawudi, mkolonjinji wa ku Taso muji wa Kilikia, muji weutopeswa. Chondi niyidakila nilongela na vandu."

⁴⁰ Mkulu wa msambi wa manjolinjoli yula akamyidakila. Ndi Pauli akayima panani ya ngazi akavapungila vandu chiwoko, muni vaguna, akatumbula kulongela nawu muluga ya Chiebulania.

22

¹ "Valongo vangu na vadadi vangu, muyuwanila hinu chenikujikengelela palongolo yinu!" ² Pevamuyuwini ilongela nawu kwa luga ya Chiebulania vakatama nuu neju. Kangi Pauli akayendelela kujova, ³ "Nene na Myawudi mkolonjinji wa ku Taso muji wa Kilikia. Nambu naleliwi bahapa pa Yelusalemu. Muwula wangu Gamalieli. Nawuliwi kulanda malagizu ga vago go vitu, najiwusili mtima wo ha kwa Chapanga ngati chemuvi nyenye lelu. ⁴ Navang'ahisi hati kuvakoma vandu vala vevalanda Njila ya Bambu. Navakamwili vagosi na vadala na kuvakunga muchifungu. ⁵ Mteta mkulu wa Chapanga, vago go voha va libanji vihotola kujova ndava ya lijambu lenili. Kuhumila kwavi napokili balua yevayandikiwi valongo Vayawudi vala, vevavi ku Damasko. Nahambili ku Damasko muni nivakamulayi vandu avo na kuvaleta kuni ku Yelusalemu, muni vabuniwayi."

Pauli ilongela ndava ya kusanguka kwaki

(Matendu 9:1-19; 26:12-18)

⁶ "Hinu, panavili munjila papipi kuhika Damasko, lukumbi lwa saa sita ya muhi, lumuli luvaha kuhuma kunani kwa Chapanga chigafula ukahumila na kunilangasa pandi zoha. ⁷ Penapo ndi nagwili pahi, nakuyuwana lwami lukunijovela, 'Sauli, Sauli! Ndava kyani, ukuning'aha?' ⁸ Hinu nakotili, yani Bambu? Aniyangwili, 'Nene ndi Yesu wa ku Nazareti mweukumung'aha.' ⁹ Vayangu vala valuwene lumuli lula, nambu nakumanya lwami lwa mwenilongela nayu. ¹⁰ Ndi nikakota, 'Nikita kyani, Bambu?' Bambu akaniyangula, 'Yima, uhamba ku Damasko na kwenuko yati ujoviwa go ha geupangiwi kugahenga.' ¹¹ Mihu nakuhotola kulola ndava ya lumuli lula, hinu yavaganili vayangu vala kunilongosa mbaka kuhika ku Damasko."

¹² "Kwenuko kwavili na mundu mmonga liina laki Anania, mundu mweakumtopesa Chapanga, mweilanda Mhlu wa Chapanga weampeli Musa na mweitopeswa neju na Vayawudi voha vevitama ku Damasko. ¹³ Mwene abwelili kunilola, akanihegelela na kunijovela, 'Mlongo wangu Sauli! Lola kavili.' Bahapo nikahotola kumlola. ¹⁴ Kangi

Anania akajova, 'Chapanga wa vagogo vitu akuhagwili veve uhotola kumanya maganu gaki, kumlola Mweikita geigana Chapanga, na kumyuwana malovi gaki. ¹⁵ Ndava muni yati wijova ndava yaki kwa vandu voha gala geugawene na kuyuwana. ¹⁶ Hinu ndi, ndava kyani kutamakisa? Yima, ubatiziwayi na kulekekeswa geumbudili Chapanga kwa njila yeniyi ukulikemela liina la Yesu.' "

Pauli akuvakokosela vandu vangalikuvya Vayawudi

¹⁷ "Hinu nawuyili ku Yelusalemu, na panavili mukuypa Munyumba ya Chapanga, nagawene maono. ¹⁸ Namuwene Bambu akunijovela, 'Yumbatika! Wuka Yelusalemu kanyata, ndava muni vandu va penapa yati vakukuyidakila lepi mukujoa kwaku ndava yangu.' ¹⁹ Nikamyangula, Bambu, vandu ava vimanya hotohoto kuvya nene ndi yula mwenahambayi munyumba za kukonganekela Vayawudi na kuvakamula na kuvatova vala vevakusadikayi. ²⁰ Na lukumbi Stefani mwejiwa ndava yaku peakomiwi, namwene navili nayidakila lepi chitendu chenicho hati navi mlonda wa nyula za vakomaji vala. ²¹ Kangi Bambu akanijovela, 'Hamba, Yati nikutuma kutali kwa vangali Vayawudi.' "

²² Msambi wa vandu wamuyuwanili Pauli mbaka peajovili malovi ago. Kangi vakajova kwa lwami luvaha, "Mkoma munda uyu! Munda ngati uyu iganikiwa lepi kutama pamulima." ²³ Ndi vayendalili kuywanga kuni vitaga nyula zavi na kutikula lububu kunani. ²⁴ Mkulu wa msambi wa manjolinjoli avalagizi vandu vaki vampeleka Pauli mungomi, akavajovela vamtova michapilu muni amanya ndava kyani Vayawudi vakumywangila. ²⁵ Nambu pevamalili kumkunga Pauli muni vamtovayi, mwene akamkota chilongosi mmonga wa manjolinjoli mweyimi penapo, "Malagizu ginu yikuvayidakila kumtova mkolonjinji wa ku Loma anghamuliwa?"

²⁶ Hinu chilongosi yula peayuwini genago, akamjovela mkulu wa msambi wa manjolinjoli akajova, "Wigana kukita kyani? Munda uyu ndi mkolonjinji wa ku Loma!"

²⁷ Hinu mkulu yula amhambalili Pauli, akamkota, "Nijovela, veve ndi mkolonjinji wa ku Loma?"

Pauli akayangula, "Ena."

²⁸ Kangi mkulu yula akayendelela kujova, "Nene namkolonjinji wa Loma wa kugula kwa mashonga gamahele."

Pauli akajova, "Nambu nene namkolonjinji wa Loma mukuvelekewa."

²⁹ Vandu vala vevamkotelesayi na kumtova michapilu Pauli bahapo vakawuka. Hati mkulu yula akayogopa peamanyili kuvya Pauli mkolonjinji wa ku Loma na kuni amkungili minyololo.

Pauli pa libanji la mihalu

³⁰ Chilau yaki mkulu wa msambi wa manjolinjoli aganili kumanya matakilu ga Vayawudi gevamtakili Pauli. Ndi amuwopwili minyololo na akalagiza vamteta vakulu wa Chapanga na vagogo va libanji loha vakonganeka. Kangi amletili Pauli na kumyimika palongolo yavi.

23

¹ Pauli avalolokisi takataka vandu vevakonganiki palibanji vala na kujova, "Valongo vangu, mbaka lelu iyi nihotwili kutama kwa kuhenga gakumganisa Chapanga." ² Mkulu wa kuteta wa Chapanga, mweikemiwa Anania akalagazila vevayimili papipi na Pauli vampamanda likofi mumlomo. ³ Hinu Pauli akanijovela, "Chapanga mwene yati akutova likofi wamwene mweukujikita mbwina, mweuvi ngati luwumba lwevabakili chokaa! Wihotola wuli kutama na kuhukumwa malagizu kuni wamwene ukugadenya malagizu genago kwa kulagiza nene nitoviwayi?"

⁴ Vandu vevayimili penapo vakamjovela Pauli "Ukumliga Mteta Mkulu wa Chapanga!"

⁵ Pauli akajova, "Valongo vangu, namanyili lepi ngati mwene ndi Mteta Mkulu wa Chapanga. Ndava muni Mayandiku Gamsopi gijova, 'Ukotoka kujova gahakau kumvala chilongosi wa vandu vaku.' "

⁶ Lukumbi lwenulo ndi Pauli amali kumanya vandu vangi mu libanji lila vavi Vafalisayu na vangi Vasadukayu. Akajova kwa lwami luvaha, "Valongo vangu, nene namfalisayu mwana wa mfalisayu. Vanitakili mu libanji kuvya nisadika vandu vevafwili yati viyuka."

⁷ Peamali kujova malovi ago kanyata ukahumila muhutanu pagati ya Vafalisayu na Vasadukayu mngonganu wapechengini. ⁸ Muhutanu wene wavi, Vasadukayu vijova kuvya vandu vevafwili viyuka lepi, vavi lepi vaitumu va kunani kwa Chapanga. Mpungu nawene uvi lepi. Nambu Vafalisayu visadika goha ago gadatu. ⁹ Pakavya na njowo zamahahele neju ndi vavula vangi va chikundi cha Vafalisayu vakayima na

kujovesana kwa makakala, “Tichiweni lepi chihakau chochoha kwa mundu uyu, pangi kuvya mpungu amala mtumu wa kunani kwa Chapanga valongili nayu.”

¹⁰ Muhutanu wavi uvaha neju hati mkulu wa msambi ayogwipi kuvya Pauli yati vakumpapulana hipandi hipandi. Ndi avalagizi manjolinjoli waki kuyingila pagati yaki, vamuwusayi Pauli na kumuwuyisa muchifungu.

¹¹ Kilu yiyoyo Bambu akamuhumila Pauli na kumjovela “Jipolesa mtima! Cheujova ndava yangu ku Yelusalemu apa yati wikita mewa Kumuji wa Loma.”

Vayawudi vikita mapangu wa kumkoma Pauli

¹² Kwapachili Vayawudi vakakonganeka na kukita mpangu, vakalapa yati vinywa lepi amala kulya mbaka vamkomayi Pauli. ¹³ Vala vevakitili mpangu wenuwu vavi neju ya vandu alobaini. ¹⁴ Ndi vakahamba kwa vakulu wa vakuteta va Chapanga na vagogo, vakajova, “Tete tiviki chilapu yati nakulya chindu chochoha mbaka timkomayi Pauli. ¹⁵ Hinu, nyenye pamonga na libanji mutuma ujumbi kwa mkulu wa msambi muni amletayi Pauli kwinu kudetekesa kuvya mwigana kuyuwana malovi goha ga kumvala mwene. Tijitendekili kumkoma kwakona hati kuhika kwa nyenye.”

¹⁶ Nambu mwana wa mlumbu waki Pauli ayuwini mpangu wula, ndi akahamba muchifungu kumjovela Pauli malovi genago. ¹⁷ Kangi Pauli akamkemala mmonga wa valonda, akamjovela “Mtola msongolo mwenuyu, mpeleka kwa chilongosi wa msambi muni avi na lijambu la kumjovela.” ¹⁸ Ndi akamtola na kuhamba nayu mbaka kwa mkulu wa msambi akamjovela, “Pauli mweavimuchifungu yula anikemili na kuniyupa nimletayi msongolo uyu kwa veve muni avi na lilovi leigana kukujovela.”

¹⁹ Mkulu wa msambi akamkamula chiwoko msongolo yula na kuhamba nayu pandu pachiepeleka, akamkota, “Ugana kunijovela kyani?”

²⁰ Na akajova, “Vayawudi vayidakilini kukuyupa umpeleka Pauli chilau pa libanji chakudetekesela vandu va libanji vigana kuyuwana hotohoto malovi gaki. ²¹ Nambu veve belayi luyupu lwavi ndava vavi vandu neju ya alobaini vakumbajamila, vaviki chilapu vinywa lepi amala kulya chindu mbaka vamkomayi, hinu vilindila uhamula waku.”

²² Mkulu wa msambi akamleka awuka, akambesa akotoka kumjovela mundu yoyoha kuvya anidandaulili.

Pauli ipelekwa kwa mkulu Felikisi

²³ Kangi Mkulu wa msambi akavakemela vakulu vaki vavili va vachilongosi akavalagiza, “Mutendelekele manjolinjoli miya zivili, vakwela falasi sabini, na manjolinjoli miya zivili wa migoha, vahamba ku Kaisalia, muwuka kwakona kuhika saa yidatu ya kilu lelu. ²⁴ Mutendelekele falasi yungi ndava kungega Pauli, mumhikisa changalemaswa kwa Felikisi Mkulu wa ku Yudea.” ²⁵ Mkulu wa msambi yula ndi akayandika balua iyi, ²⁶ “Nene Kilaudio Lusia nikuyandikila mtopeswa mkulu Felikisi. Tikuwoni! ²⁷ Mundu uyu akamuliwi na Vayawudi na vavi papipi kumkoma, penayuwini kuvya mwene mkolonjinji wa ku Loma, nikahamba pamonga na chikundi cha manjolinjoli, nikamkengelela. ²⁸ Nampeliki palongolo ya libanji lavi likulu nihotola kumanya muhalu wewamtakili. ²⁹ Ndi namanyili kuvya vamtakili ndava ya muhutanu wa malagizu gavi, nambu akitili lepi uhakau wowoha wewukumgana akomiwa amala akungiwa muchifungu. ³⁰ Panayuwini kuvya Vayawudi vaviki mpangu wa kumkoma, nahamwili vamletayi kwaku, mewawa nivajovili vevamtakili valeta matakilu gavi kwaku.”

³¹ Hinu, manjolinjoli vala vamtolili Pauli ngati chavalagaziwi. Kilu yilayila vakamupeleka mbaka Antipatili. ³² Chilau yaki manjolinjoli va magendelu vala vawuyili kujela, vavalekili vayavi vevikwela falasi vayendelela na lugendu pamonga na Pauli. ³³ Pavahikili ku Kaisalia, vakampela Felikisi mkulu wa mkowa balua yila na kumgotola Pauli. ³⁴ Felikisi peamali kuyisoma balua yila akamkota Pauli ahumili mulima woki. Peamanywisi kuvya ahumili Kukilikia, ³⁵ akajova, “Yati nikuuyuwana muhalu waku vala vevakutakili vakamala kuhika.” Kangi akalagiza Pauli avikiwayi munyumba ya unkosi wa Helodi na kumlindalila.

24

Vayawudi vakumtakila Pauli kwa Felikisi

¹ Peyahikili ligono la mhanu, Mteta mkulu Anania ahikili Kukaisalia pamonga na vagogo vangi na mmanya malagizu mmonga wa Loma, liina laki Tetulo, ndi vamhambalili mkulu wa mkowa na kumtakila Pauli. ² Pauli akakemelewa, na Tetulo akatumbula kumtakila, “Mtopeswa Felikisi, ulongosi waku utiletili uteke uvaha na kavili utiletili mang’amusi gamahela gabwina ndava ya vandu vitu. ³ Lijambu lenili tikulipokela cha luheku magono goha na tikusengusa neju. ⁴ Nambu changali kuyagisa

lukumbi lutali, chondi kwa lipyana laku utiyuwanila padebe malovi gitu. ⁵ Tihumbwili kuvya mundu uyu avi na luhonda, mtumbulano wa chitutu pagati ya Vayawudi kila pandu pamulima. Mewawa ndi chilongosi wa chikundi cha njila ya kumuyupa Chapanga chechikemelewa va Nazaleti. ⁶ Na hati alingili kuhakasa Nyumba ya Chapanga, tete tamkamwili. Taganili kumuhukumwa kwa mhilu witu. ⁷ Nambu Lusya mkulu wa msambi abwelili na kumuwusa pagati yitu kwa makakala, ⁸ Wamwene ngati ukumkota mundu uyu yati wimanyalila mambu gala getamtakili tete.” ⁹ Vayawudi kwa pamonga vakayidakila na kujova goha ago ndi gachakaka.

Pauli akujikengelela palongolo ya Felikisi

¹⁰ Kangi mkulu Felikisi akamlangisa Pauli kujova, mwene akajova, “Nimanyili kuvya veve ndi mhamula mihalu wa magono gamahele wa vandu vitu, nihekelela kujikengelela namwene. ¹¹ Wihotola kumanya kuvya gapiti lepi magono kumi na gavili kuhumila penahambili ku Yelusalemu kumuyupa Chapanga. ¹² Vandu ava vanikoli lepi nikotana na mundu yoyoha amala vanikoli lepi nikuvakoakeha vandu mu Nyumba ya Chapanga amala munyumba za kukonganekela Vayawudi, amala pandu popoha pamuji wenuwo. ¹³ Vihotola lepi kujova uchakaka wa mambu aga gevakunitakila. ¹⁴ Nambu chindu cheniyidakila ndi kuvya nikumuhengela Chapanga wa vagogo vitu, nitama mukulanda Njila yevikemela chikundi cha njila ya kumuyupa Chapanga. Nene nisadika goha gegayandikiwi muhitabu ya malagizu na muhitabu ya vamlota wa Chapanga. ¹⁵ Nene nikumsadika Chapanga ngati chavisadika vandu ava, kuvya vandu vevamganisa na vevakumbudila Chapanga voha ya viyuka kwevafwili. ¹⁶ Ndava yeniyi nikujikangamalisa magono goha kutama wumi wa bwina changali kumbudila Chapanga na vandu.”

¹⁷ “Panakatamili kutali mumiyaka yamahele, nawuyili ku Yelusalemu muni nivaletela vakolonjinji vayangu mtangatilu na kuwusa luteta. ¹⁸ Lukumbi lwe nahengayi mambu ago ndi pavanikolili Munyumba ya Chapanga, namali kuwusa luteta lwa kunyambiswa. Pavi lepi msambi wa vandu amala chitutu. ¹⁹ Nambu kwavili na Vayawudi vangi kuhuma mulima wa ku Asia, venavo ndi veviganikiwa kuhika palongolo yaku na kunitakila ngati vana lilovi la kujova ndava yangu. ²⁰ Amala, vandu ava vevavi penapa vajova chenibudili pevanikolili niyimili palongolo ya libanji lavi likulu. ²¹ Ndi malovi ndu aga genajovili panakavili palongolo yavi, ‘Mukunihamula lelu iyi ndava ya kusadika kuvya vevafwili yati viyuka.’”

²² Hinu Felikisi, mweamanyili bwina njila yeniyi, akahegelesa muhalu wula mu ligono lingi. Akavajovela, “Yati nihamula muhalu uwu lukumbi Lusya Mkulu wa msambi, peibwela.” ²³ Kangi akamalagiza chilongosi wa manjolinjoli yula vamlindalila Pauli, nambu avyayi mukulekekeswa padebe, vankozzi vaki vayidakiwa kumtangatila.

Pauli palongolo ya Felikisi na Dulusila

²⁴ Mu magono gegagelekili Felikisi abwelili pamonga na mdala waki Dilusila mweavi Myawudi. Akalagiza Pauli aletewayi, akamyuwanila ilongela ndava ya kumsadika Yesu Kilisitu. ²⁵ Nambu lukumbi Pauli peatumbwili kudandaula gakumganisa Chapanga, na kujiyepesa na uhamula wa Chapanga wewibwela, Felikisi ayogwipi, akajova, “Ndava hinu wihotola kuhamba, yati nikukukemela kavili panipata nafwasi.” ²⁶ Lukumbi lwenulo alindila manya Pauli ngaampeli mashonga. Ndava ya yeniyi amkemela pamahele kulongela nayu.

²⁷ Payamaliki miyaka yivili, Polikio Festo akavya Mkulu wa ku Yudea. Nambu Felikisi ndava ya kujiganisa kwa Vayawudi, mwene akamlekekesa Pauli kuhuma muchifungu.

25

Pauli ipeleka kwa Nkosi wa ku Loma

¹ Magono gadatu, Festo patumbwili lihengu akawuka ku Kaisalia na kuhamba ku Yelusalemu. ² Vakulu wa kuteta pamonga na vachilongosi wa Vayawudi vakamjovela matakilu gegakumvala Pauli. Vakamuyupa neju Festo, ³ vakamuyupa neju Festo, alagazila Pauli vamletayi ku Yelusalemu, muni vavikili mpangu wa kumkoma akona munjila. ⁴ Nambu Festo avayangwili, “Pauli yati isigalila kukoko muchifungu Kaisalia namwene yati nihamba kanyata kwenuko. ⁵ Mvajovela vachilongosi vinu valongosana na nene kuhamba kwenuko, vakamtakila palongolo yangu, ngati abudili chindu.”

⁶ Festo akatama nawu mulukumbi lwa magono nane amala kumi, kangi akawuya ku Kaisalia. Chilau yaki akahamba pa libanji, akalagizila Pauli vamletayi mugati. ⁷ Lukumbi Pauli ahikili, Vayawudi vevahumili ku Yelusalemu vamtindili vakatumbula kumtakila gamahele geginonopa nambu nakuhotola kujova uchakaka. ⁸ Kangi Pauli ajikengelili

mukujova, “Nene nibudili lepi chindu chochoha pa malagizu ga Vayawudi amala ndava Nyumba ya Chapanga amala kumvala Nkosi wa ku Loma.”

⁹ Nambu Festo ndava aganili kujiganisa kwa Vayawudi akamkota Pauli, “Wu wigana kuhamba ku Yelusalemu uhamuliwa palongolo yangu ndava ya matakilu genaga?”

¹⁰ Pauli akayangula, “Niyima pa libanji la mihalu la nkosi wa ku Loma, bahapa ndi peniganikiwa kuhamuliwa. Wamwene umanyili bwina nivabudili lepi chindu chochoha Vayawudi. ¹¹ Ngati nene nambudaji amala nikitili chindu chechikunigana kukomiwa, nibela lepi kufwa. Nambu ngati kawaka uchakaka wa malovi gevanitakili ago, avi lepi mundu wa kunigotola kwa vene. Niyupa muhalu wangu ukahamuliwa kwa nkosi wa ku Loma.”

¹² Hinu Festo peamali kulongela na vamtangatila vaki mu libanji, ndi akamjovela Pauli, “Uyupili lufani kwa nkosi wa ku Loma, yati wipelekwa kwa mwene.”

Pauli palongolo ya nkosi Agilipa na Benike

¹³ Magono gadebe gegagelekili, nkosi wa pandu pangi liina laki Agilipa na Belinike mweavi mlumbu waki, vahikili ku Kaisalia kumjambusa cha kumtopesa Festo. ¹⁴ Ndi vatamili kwenuko mu magono gamahele, Festo akamdandaulila nkosi mhalu wa Pauli, “Penapa avi mundu mmonga Felikisi amlekekesi Pauli kuhuma muchifungu. ¹⁵ Penakahambili ku Yelusalemu vakulu va kuteta va Chapanga na vachilongosi va Vayawudi vamtakili na kuniyupa nimuhamula akomiwa. ¹⁶ Nambu nene navayangwili kuvya mvelu lepi wa vandu va ku Loma kumgotola mundu alipiswai kwakona angakonganeka na vevamtakili mihi kwa mihi na kupata fwasi ya kujikengelela ndava ya mambu gevamtakili. ¹⁷ Hinu, pevamali kuhika penapa, ndi kanyata nakitili muhalu mulibanji chilau yaki, nalagazili mundu mwenuyu vamleta. ¹⁸ Vamtakila vaki vayimili nambu nakudandaula matakilu geabudili ngati chenalindilayi. ¹⁹ Pahali paki ndi vavi na muhutanu pamonga nayu ndava ya njila ya kumuyupa Chapanga wavi na mundu mmonga liina laki Yesu mweamali kufwa, nambu Pauli ikangamala kujova akona muni. ²⁰ Namanyili lepi nikita kyani ndava ya muhalu wenuwo. Hinu, namkotili Pauli ngati igana kuhamba kulibanji la mihalu Yelusalemu kula, ndava ya matakilu ago. ²¹ Nambu Pauli akangamili kuyupa kusigalila muchifungu mbaka uhamula wa muhalu waki uhamuliwa na nkosi wa ku Loma. Ndava yeniyi nalagizi atama muchifungu mbaka penihotola kumpeleka kwa Kaisali.”

²² Kangi Agilipa akamjovela Festo, “Namwene nigana kumuyuwaniila mundu mwenuyo.”

Festo akamyangula, “Yati ukumuyuwaniila chilau.”

²³ Hinu, chilau yaki Agilipa na Belinike vahikili kwa chilulu mu libanji la mihalu kuni valongosini na vakulu va msambi na vachilongosi va muji. Festo akalagiza Pauli vampeleka mugati. ²⁴ Festo akajova, “Nkosi Agilipa pamonga na vandu voha mwemuvi apa na tete! Palongolo yinu avi mundu, vandu voha va mulima wa Vayawudi wa bahapa na ku Yelusalemu, vakumng'ung'utila kuvya iganikiwa lepi kulama wumi waki kavili. ²⁵ Nambu namwene nichiwene lepi chindu chochoha cheabudili hati kuganikiwa akomiwa. Hinu ndava mwene ayupili muhalu waki uhamuliwayi na Nkosi wa Loma, nahamwili kumpeleka. ²⁶ Mewa namwene nivii lepi na malovi gakumyandikila Nkosi wa ku Loma ndava ya muhalu uwu. Ndi mana nimletili palongolo yinu, ndi neju veve Nkosi Agilipa, muni mukamala kumkotakesa, nimanya chindu cha kumyandikila. ²⁷ Ndava muni nihololela kuvya malovi gangali luhala kumpeleka mfungwa changali kulangisa matakilu gegakumvala.”

26

Pauli akujikengelela mwene palongolo ya Agilipa

¹ Hinu Agilipa akamjovela Pauli, “Wihotola kujova malovi ga kujikengelela.” Ndi Pauli akakwesa chiwoko na kutumbula kujova.

² “Nkosi Agilipa, lelu niheka neju, kujikengelela palongolo yaku ndava ya mambu goha gevanitakili Vayawudi. ³ Neju ndava wamwene wimanya bwina mivelu ya Vayawudi na muhutanu wavi, nikuyupa uniyuwaniila bwina.”

⁴ “Vayawudi voha vamanyili wumi wangu kutumbula uwana wangu, chenitamili kutumbula kadeni pamulima wangu ndi mewa ku Yelusalemu. ⁵ Vanimanyili mu magono gamahele na vihota kujova ndava yangu ngati viganu, kuvya kutumbula kadeni navili mmonga pagati ya chikundi cha Vafalisayu chechikangamalisa neju kulanda mvelu wa njila ya kumuyupa Chapanga yitu. ⁶ Na hinu nivii palongolo yaku nihamuliwa ndava nisadika lilaganu lila Chapanga avalagazili vagogo vitu. ⁷ Malaganu gene ndi galagala gegihualila na makabila kumi na gavili ga vandu vitu, vakumhengela

Chapanga muhi na kilu. Mtopeswa nkosi, Vayawudi vakunitakila ndava ya sadika yeniyoyi? ⁸ Ndava kyani nyenye mwivya na mtahu kusadika kuvya Chapanga akuvayukisa vevafwili?

⁹ Chakaka namwene naholalili kuvya yikunigana kuhenga mambu kubela uhotola wa Yesu wa ku Nazaleti. ¹⁰ Mambu genakitili ku Yelusalemu, napatili uhotola kuhuma kwa vakulu wa kuteta wa Chapanga, navasopili muchifungu vandu vamahele vevakumganisa Chapanga, ndi pavahukumiwi kukomiwa, nayidakili kuvya vakomiwa. ¹¹ Pamahele navalipisi munyumba za kukonganekele Vayawudi zoha, navajovili kwa makakala vayibela sadika yavi. Namemili ligoga ndava yavi hati navahakili mbaka mumiji ya kutali."

Pauli ilongela ndava ya kusanguka kwaki

¹² "Kwa lihengu lenilo, nahambili kumuji wa Damasko kwa uhotola na malagizu ga vamteta va vakulu va Chapanga. ¹³ Mtopeswa Nkosi, lukumbi nivii munjila, muhi wa saa sita nauwene lumuli luvaha kuliku wa lilanga utilangasa kuhuma kunani kwa Chapanga, wanitidili nene pamonga na vamulugendu vayangu. ¹⁴ Tavoha tete tagwili pahi, ndi nayuwini lwami lukunijovela kwa luga ya Chiebulania, 'Sauli, Sauli! Ndava kyani ukuning'aha? Ukujilemasa waka ngati ng'ombi yeyitakula ndonga ya bambu waki.' ¹⁵ Ndi nene namkotili, 'Veve wayani Bambu?' Bambu akayangula, 'Nene ndi Yesu mweukuning'aha. ¹⁶ Nambu hinu yimuka, uyimayi. Nikuhumalili muni nikuvika kuvya mtangatila wangu. Ukavajovela vandu vangi mambu geugaweni lelu na gala genivii nakona kukulangisa. ¹⁷ Yati nikusangula kuhuma kwa vandu va Isilaeli na vandu vangali Vayawudi, ndi nene kwenikutuma kwavi. ¹⁸ Yati ukugagubukula mihu gavi muni uvang'anamusa vahuma muchitita na kuyingila mu lumuli, vahuma muulongosi wa Setani, vamuwuyila Chapanga, muni kunisadika nene valekekeswa gevamubudili Chapanga muni vatola uhali pamonga na vandu vevahaguliwi na Chapanga.' "

Pauli ilongela ndava ya lihengu laki

¹⁹ "Ndi, Nkosi Agilipa, nabelili lepi maono ago ga kunani kwa Chapanga. ²⁰ Hinu natumwili hoti kuvakokosela vandu va ku Damasko, kangi kwa vandu va ku Yelusalemu na mulima woha wa ku Yudea mewawa kwa vandu vangali Vayawudi. Navakokosili vamuwuyila Chapanga kwa kulangisa mumatendu kuvya vang'anamwiki. ²¹ Ndava ya genago Vayawudi vanikamwili Munyumba ya Chapanga, vakalinga kunikoma. ²² Nambu kwa ulonda wa Chapanga nakona muni hati lelu, nikuvajovela vadebe na vavaha. Nidandaula galagala vamlota wa Chapanga na Musa vajovili yati gihumila, ²³ kuvya yamganili Kilisitu kung'aiswa na mutumbula kuyuka, muni akokosayi kuvya lumuli lwa usangula lukuvalangasa vandu voha, Vayawudi na vandu vangali Vayawudi."

²⁴ Pauli peajikengelelayi mu malovi ago, Festo akajova kwa lwami luvaha, "Pauli! Wipenga! Usomili neju ndi wipenga luhala."

²⁵ Nambu Pauli akajova, "Mtopeswa Festo, nipenga lepi mu malovi genijova ndi gachakaka na gana luhala. ²⁶ Wamwene Nkosi, ukugamanya mambu aga, hinu nihotola kulongela kwa ukekesi palongolo yaku. Mambu genago gumanyikini kwaku muni lijambu ilo lahengiki lepi mumfiyu. ²⁷ Nkosi Agilipa, wu, ukugasadika gegajoviwi na vamlota vakadeni va Chapanga? Nimanyili kuvya ukugasadika."

²⁸ Agilipa akayangula Pauli, "Wihololela kuvya mu malovi gadebe wihotola kunikulukisa kuvya Mkilisitu?"

²⁹ Pauli akayangula, "Nikumuyupa Chapanga kuvya mulukumbi luhupi amala lutali lepi wamwene ndu, nambu voha vevakuniyuwanila lelu vahotola kuvya ngati chenivii nene, changali kukungwa minyololo."

³⁰ Kangi Nkosi Agilipa, mkulu Festo na Belinike na vandu voha vevatamii pamonga nawu, vakayima. ³¹ Pevamali kuwuka ndi vajovisini, "Mundu mwenyuyu ahengili lepi chindu chihakau hati kuganikiwa kukomiwa amala chifungu." ³² Agilipa akamjovela Festo "Mundu uyu ngaihotoliki kulekekeswa kuvyaa ayupili lepi uhamula kwa Nkosi wa ku Loma."

27

Pauli ihamba lugendu ku Loma

¹ Pevamali kuvika mpangu wa lugendu lwa tete kuhamba Italia, Pauli pamonga na vafungwa vangi vagotoliwi pahi pa ulonda wa Juliasi mweavi Mkulu wa msambi wa manjolinjoli pagati ya chikundi chechikemelewa "Chikundi cha Augusti." ² Tayingili muwatu wewahuma ku Adilamito wewavedukila mumbwani ya miji ya Asia. Kangi tawukili pamonga na mkolonjinji wa Makedonia kuhuma Tesalonike liina laki Alistako. ³ Chilau yaki tahikili kumbwani ya Sidoni. Juliasi amhengili lipyana Pauli kwa

kumyidakila avalola vankozu vaki na kupata vindu vyaaganili. ⁴ Kuhuma kwenuko, tagendili mumhana mwa chisiwa cha Kuplo ndava ya kuyepa mpungu wewabuma kuhuma kulongolo yitu. ⁵ Kangi takupwiki nyanja ya upandi wa Kilikia na Pamfulia, tahikili Mula muji wa Lukia. ⁶ Penapo Mkulu wa msambi yula, aukolili watu wewihuma ku Aleksandalia na kuhamba ku Italia, ndi akatiyungisa mugati.

⁷ Tagendili mbolimboli mulukumbi lwa magono gamahele cha kutyalatyala neju tahikili papipi na muji wa Nido. Ndava ya mpungu wewatikang'ayi kuhuma kulongolo ndi tikahamba lumonga upandi wa Kilete kuhamba pandu pa yeyikemiwa Salimone. ⁸ Tapitili mumhana ya mbwani kwa kutyalatyala na kuhika pandu pepikemelewa "Bandali ya Bwina," Papipi na muji wa Lasea.

⁹ Lukumbi lwamahele lwamali kupita, hati magono ga kujihinisa chakulya gamaliki. Hinu vayogwipi neju lugendu lwa muwatu. Pauli akavajovela malovi aga.

¹⁰ "Mwavagosi, niholelela kuvya lugendu lwiitu yati wivya na mang'ahiso na kuyagisa lepi ndava ya ndwika na watu ndu, nambu mewa na wumi witu." ¹¹ Nambu Mkulu wa manjolinjoli yula akasadika neju malovi ga mgendesa watu na ga mkolo watu, kuliku malovi ga Pauli. ¹² Hinu ndava bandali yenio yavi lepi nafwasi ya bwina kutama lukumbi lwa mbepu. Ndi vamahele pagati yavi vayidakilini kuwuka penapo na kuhamba mbaka Foinike ngati yihotoleka na kutama kwenuko mkulukumbi lwa mbepu. Bandali ya Kilete yeyihamba kwelihumila lilanga na kusini kwelitipama lilanga.

Mpungu ukali na manji kutimbugana

¹³ Hinu, mpungu wa bwina pawatumbwili kubuma, vene vakaholelela kuvya mpungu wavi wihotoleka, hinu vakahuta nanga vakatumbula lugendu kuni vigendesa watu papipi na mbwani ya Kilete. ¹⁴ Kwakona vangahika patali, mpungu ukali weukemiwa "Mpungu Eulokilo." Watumbwili kubuma kuhuma muchisiwa. ¹⁵ Mpungu waukang'ili watu, wene wahotwili lepi kukangama nawu, ndi taulekili mpungu uyikang'ayi. ¹⁶ Na petapitayi pachisiwa chidebe chechikemiwa Kauda, tatyalityali nambu tahotwili kuukunga mtumbwi wa watu. ¹⁷ Vanalihengu va muwatu pevamali kuyigisa mtumbwi wula mugati, ndi vakaukunga nyosi kwa makakala. Vayogwipi kukwama pa lilundu la masavati ga papipi na mbwani ya ku Libya, vakahelesa nyosi na kuleka watu wikang'iswa na mpungu. ¹⁸ Mpungu na manji gatimbugini na pachilau yaki, vakatumbula kutaga ndwika munyanja. ¹⁹ Na ligono la datu vakatumbula kutaga vindu vya watu kwa mawoko gavi vene. ²⁰ Mu magono gamahele valiwele lepi lilanga amala ndondo, mpungu na manji vyayendalili kutimbugana neju, kuहुवालला kwa kusanguka gavamaliki.

²¹ Pavatamili magono gamahele changalya, Pauli akayima pagati yavi akajova, "Vamtopeswa, mbanga kuvya munyiwani malovi gangu ga kuleka kwuka Kilete, ngatiyepili mang'ahiso ago pamonga na kuyagisa vindu ivi. ²² Nambu hinu nivayupa mjikangamalisa mtima, muni kawaka hati munda mmonga mweiyagisa wumi waki, nambu watu wene ndi wewiyaga. ²³ Ndava muni golo kilu Mtumu wa kunani kwa Chapanga, kuhuma kwa Chapanga mwenikumuhengela, anihumalili, ²⁴ akanijovela, 'Pauli, kotoka kuyogopa! Yikukugana kuyima palongolo ya Nkosi wa ku Loma, Chapanga mwene yimganisi, ndi kwa ubwina waki akuvasangula wumi wa voha mulugendu lwinu.' ²⁵ Hinu vamtopeswa, mjikangamalisa mtima ndava muni nikumsadika Chapanga kuvya givya mewawa ngati chenijoviwi. ²⁶ Nambu yikutigana kutagwa kundumba ya chisiwa chimonga."

²⁷ Ligono la kumi na mcheche kilu manji pagatumbwili kutimbugana tikanga'iswa kuni na kula munyanja ya Adilia. Pagati ya kilu vanalihengu muwatu vaholalili kuvya papipi na pandumba. ²⁸ Vakalonda utali wa pahi wa nyanja kwa kuhelesa nyosi yeyakungwi chindu chechitopa, vapatili utali wa mita alobaini. Na vapapimili kavili mwanakandahi vapatili utali wa mita selasini. ²⁹ Ndava ya kuyogopa kukwama mumatalau ndi vakahelesa nanga mcheche za upandi mumbele mwa watu, vakamuyupa Chapanga kwicha kanyata. ³⁰ Vanalihengu va muwatu, vaganili kutila ndi vamali kuhelesa mtumbwi wavi mumanji, vakongayi kuvya vihamba kulongolo kuhelesa nanga za muwatu. ³¹ Nambu Pauli amjovili Mkulu wa msambi yula pamonga na manjolinjoli vangi, "Vanalihengu ava ngati vitama lepi mugati ya watu, yati mwisanguliwa lepi." ³² Penapo ndi manjolinjoli vala vakadumula nyosi zezakamwili mtumbwi wula, vakauleka uhamba na manji.

³³ Papipi na hamba kucha, Pauli akavayupa voha valyayi chakulya, "Lelu ndi ligono la kumi na mcheche vavili na wogoyi lukumbi lwoha ulo mwangalya chindu. ³⁴ Hinu, nikuvayupa mlyayi chakulya muni mukuchigana muhotola kulama, Muni kawaka hati luyunju lumonga wa mitu yinu lweluyaga." ³⁵ Peamali kujova malovi ago, Pauli akatola

libumunda, akamsengusa Chapanga palongolo yavi voha akametula akatumbula kulya. ³⁶ Kangi voha vakasindimala mtima, navene mewa vakalya chakulya. ³⁷ Mugati ya watu wula tavi vandu miya zivili na sabini na sita. ³⁸ Pevamali kulya na kuyukuta kila mundu, ndi vapungwizi utopa kwa watu, kwa kutaga nganu munyanja.

Watu widenyeka

³⁹ Kwapachili, vanalihengu vala vaumanyili lepi mulima wula, ndi vayiwene ndumba yeyivi papipi na manji, vakajovesana vayegeka watu kwenuko ngati yihotoleka. ⁴⁰ Ndi, vakadamula nanga na kuzileka munyanja, mewa vakahuta nyosi za kugendesela watu, kangi vakatola chitambala chimonga kulongolo kuinga mpungu, vakahamba kundumba. ⁴¹ Nambu vahikili pamngonganu wa manji, na watu wakwamili, upandi wa kulongolo wajwigwimi mumasavati changali kunyugusika. Upandi wa mumbela wa watu watumbwili kudenyekana hipandi hipandi ndava kukang'wa na mpungu ga manji ga kutimbugana.

⁴² Manjolinjoli vavi na mpangu wa kuvakoma vafungwa voha ndava ya kuyogopa kuvya vihotola kusambalila mbaka kundumba na kutila. ⁴³ Nambu Mkulu wa msambi yula aganili kamsangula Pauli, avabesili valeka mpangu wavi. Akalagiza vevimanya kusambalila vahumba kuhuma muwatu na kusambalila mbaka kundumba, ⁴⁴ na vevasigalili vajasangula kwa kukumulila mbau amala chipandi cha watu weudenyiki, ndi tavoha tahikili tavamumi kundumba.

28

Pauli pachisiwa cha Malita

¹ Patamali kuhika bwina kundumba ndi tamanyili kuvya chisiwa chila chikemelewa Malita. ² Takangisi ndava vakolonjinji vatihengili gabwina neju tete. Fula ndi yatumbula kutonya na kwavili na mbepu, hinu vakoyili motu na kutigongolela. ³ Pauli anongili ndwika udebe wa sagala akazikohokea pamotu, penapo ndava ya lyoto la motu, limoma lahumalili musagala na lamulumili Pauli muchiwoko na kujikamulisa. ⁴ Vala vakolonjinji pavawene limoma lijikamulisi dombeka muchiwoko cha Pauli, vakajovesana, "Chakaka mundu uyu mkomaji, pamonga na kusanguka kufwa munyanja, nambu lihoka litu lelikemiwa ganisa Chapanga likumleka lepi alama." ⁵ Nambu mwene akakung'undila limoma pamotu na alemili lepi hati padebe. ⁶ Vandu vala vevalolokesa kuvya yati ihimba amala kugwa pahi na kufwa. Pavalindili mulukumbi lutali changalola kuvya Pauli apatili lepi lijambu loloha lihakau, ndi vakang'anamusa maholo gavi vakujova mwene ndi lihoka.

⁷ Papipi na pandu apo pavili na migunda ya Publio, chilongosi wa chisiwa chila. Ndi mwene atigongolili cha uganu na tatamili munyumba yaki mu magono gadatu. ⁸ Hinu, dadi waki Publio agonili palusongwani, ndava ya utamu na kuseka ngasi. Ndi Pauli ahambili kumlola na peamali kumuyupa Chapanga, akavika mawoko gaki panani ya mtamu ndi akamlamisa. ⁹ Palahumalili lijambu lenilo, vatamu voha muchisiwa chenicho vabwelili na kulamiswa mewa. ¹⁰ Vandu vatipelili njombi ndalindali lukumbi patatumbwili kavili lugendu vayingisi vindu vyoha vyetaganilli muwatu.

Pauli ihuma ku Malita kuhamba ku Loma

¹¹ Payamaliki miyehi yidatu tatumbwili kavili lugendu muwatu wewihuma ku Alek-isandalia yeyihongoliwi chimong'omong'o ya "Vachapanga Mapaha." Watu wenuwo wayimili muchisiwa icho mulukumbi lwoha lwa mbepu. ¹² Patahikili pamuji wa Silakusa, tatamili penapo mu magono gadatu. ¹³ Kuhuma kwenuko tagendili na kuhika kumuji wa Legio. Chilau yaki, mpungu wa kusini watumbwili kubuma, ndi mulugendu lwa magono gavili tahikili pamuji wa Putioli. ¹⁴ Kwenuko tavakoli valongo vamsadika, ndi vatigongolili titama nawu mulijuma limonga. Kangi tayandalili na lugendu kuhika ku Loma. ¹⁵ Vamsadika va ku Loma vala pevayuwini malovi ga kutivala tete, vakabwela kutali pandu pakugulisila vindu la Apio na Munyumba Zidatu za Vayehe kukonganeka na tete. Pauli peawene akamsengusa Chapanga na kusindimaliswa mtima.

Pauli ikokosa pamuji wa Loma

¹⁶ Petahikili ku Loma Pauli ayidakiliwi kutama mwene pamonga na linjolinjoli mmonga wa kumlindalila.

¹⁷ Pagamaliki magono gadatu, Pauli avakemili pamonga vachilongosi va Vayawudi va pandu apo. Pavakonganiki mwene akavajovela, "Valongo vangu, nene nakungiwi muchifungu ku Yelusalemu kula na kugotolewa kwa vandu va ku Loma, nambu nene nahengili lepi chindu chihakau amala kubela mivelu ya vagogo vitu. ¹⁸ Valumi pevamali kunikotakesa vaganili kunilekekesa muni nahengili lepi chindu chihakau

chechikunigana kukomiwa. ¹⁹ Nambu Vayawudi vala vakabela lijambu ilo, ndi nene nikayupa kuhamuliwa na Nkosi wa ku Loma, nambu navi lepi na chochoha cha kuvatakila vandu va mulima wangu. ²⁰ Ndava ya genago ndi nivakemelili tiwonanganayi na kulongela na nyenye, muni nikungiwi minyololo iyi ndava ya lilagizu la Chapanga kwa Isilaeli.”

²¹ Vene vakamjovelela, “Tete tipokili lepi balua ya kuhuma ku Yudea, mewa kawaka mlongo yoyoha mweahikili kutijovele lasimi amala kulongela chindu chochoha chihakau ndava yaku. ²² Nambu tigana kuyuwana maholo gaku wamwene, muni timanya kuvya chikundi chenicho chibelelewa kila pandu.”

²³ Hinu vakayidakilana ligono la kukonganeka nayu, vandu vamahele vamhikili peatamili. Kutumbula lukela mbaka kimih Pauli avadandaulili na kuvajovele ujumbi wa kuuvala Unkosi wa Chapanga, alingili avakulukisi vayidakila mambu ga Yesu kwa kuhengela malagizu ga Bambu geampelili Musa na mayandiku ga vamlota va Chapanga. ²⁴ Vangi pagati yavi vakofyiliwi malovi gaki, nambu vangi vasadiki lepi. ²⁵ Hinu, vakapechengana mumaholo gavi vene kwa vene. Hinu vawukili ndava Pauli, ajovili lijambu limonga, “Mpungu Msopi avajovili chakaka vagogo vinu mu njila ya mlota wa Chapanga Isaya, ²⁶ akajova,

‘Uvahambila vandu ava uvajovelela,
kuyuwana yati mwiyuwana, nambu nakumanya,
kulola yati mwilola, nambu yati mwimanya lepi.

²⁷ Ndava mitima ya vandu ava yitopa,
vadindili makutu gavi,
na vakupiki mihu gavi.
Ngati lepi kulola kwa mihu gavi
ngavayuwini kwa makutu gavi,
ngavamanyili kwa luhala lwavi na valeka njila zavi zihakau,
kangi nivalamisi.’ ”

²⁸ Kangi Pauli akajova, “Mmanya kuvya ujumbi wa Chapanga ndava ya kusanguliwa upelikwi kwa vandu vangali Vayawudi. Na vene yati vauyuwanila.” ²⁹ Pauli peamali kujova genago, Vayawudi vakawuka, vakakotana gamahele vene kwa vene.

³⁰ Palukumbi lwa miyaka yivili, Pauli atamili munyumba yeapangili mwene, avagongolili munyumba vandu voha vevabwelili kumjambusa. ³¹ Avakokosili malovi ga Unkosi wa Chapanga na kuwula vandu ndava ya Bambu Yesu Kilisitu kwa ukekesi na changabesiwa na mundu.

Balua ya Pauli kwa Valumi Ulongolelu

Chitabu chenichi cha Valumi chayandikwi na mtumi Pauli pagati ya mwaka wa 54 na 58 peamali kuvelekewa Kilisitu. Pauli mwene avi akona kuhamba ku Loma, nambu atumili balua yenyi muni avapela malagizu vandu vevakumsadika Kilisitu vevavi ku Loma, vandu voha Vayawudi na vandu vangali Vayawudi. Pauli ayandiki balua iyi lukumbi peatamayi pamuji wa Kolinto. Pauli avayandikili muni vandu voha vamsadika na kumyidakila Yesu Kilisitu (musula ya 16:26).

Chitabu cha Valumi ndi chitabu chechiganikiwa neju kuvatangila vandu vevakumsadika Kilisitu kila pandu na lukumbi lwoha. Pauli adandawili hotohoto kuuvula usangula wetihotola kupata mu njila ya Yesu Kilisitu. Mewa Pauli awunganisi Lilovi la Bwina la Yesu Kilisitu na Lilaganu la Kadeni. Vasomi vamahele vayidakilana kuvya chindu chivaha neju muchitabu ichi ndi (musula ya 1:16). Wewijova, “Yati nikuliwonela Iepi soni Lilovi la Bwina, ndava muni ndi makakala ga Chapanga ndava ya usangula wa kila mundu mweisadika, kutumbula kwa Vayawudi na kangi kwa vandu vangali Vayawudi.” Pandu pakutumbula pa chitabu ichi cha Valumi (musula ya 1-12). Yijova umanyi ndava ya kummanya Chapanga na pandu pa pili yani (musula 13-15). Kuvi na malagizu ga tihenga wuli kutama ngati Vakilisitu.

Gegavi

Pauli itumbula kuyandika balua yaki ngati cheayovalili kwa kujimanyisa mwene mumayadiku (musula ya 1:1-15).

Kangi iyandika ndava ya vandu chevavili na ndava ya uhotola wa kusanguliwa mu njila ya Yesu Kilisitu (musula za 1:16-11:36).

Neju ya ago Pauli akuvapela malagizu ga mukutama kwa kumsadika Kilisitu (musula za 12:1-15:13).

Mwishu Pauli imalakisila balua yaki kwa Valumi kwa kuvajambusa misambi ya vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Loma (musula ya 16).

¹ Nene Pauli niyandika balua iyi, mtumisi wa Kilisitu Yesu, mwenikemeliwi kuvya mtumi na kuhaguliwi na Chapanga, kwa lihengu la kuvakokosela vandu Lilovi la Bwina.

² Penapo kadeni, Chapanga avahaidili vandu Lilovi la Bwina lenili, mu njila ya vamlota vaki ngati cheyiyandikwi mu Mayandiku Gamsopi. ³ Lilovi la Bwina lenili likumvala Mwana wa Chapanga, BAMBU witu Yesu Kilisitu, muhiga avelekiwi mu lukolo lwa nkosi Daudi. ⁴ Nambu kuuvula wumi waki chimpungu wa Mpungu Msopi ajilangisi kwa makakala gaki kuvya Mwana wa Chapanga kwa kuyuka kwaki. ⁵ Mu njila yaki, nene nipewili ubwina wa Chapanga kuvya mtumi, muni ndava ya Kilisitu nivalongosayi vandu wa milima yoha vasadikayi na kuyidakila. ⁶ Nyenye ndi pagati ya vandu venavo vevitama ku Loma, muhaguliwi muvyai vandu vaki Yesu Kilisitu.

⁷ Hinu nikuvayandikila mwavoha nyenye mwemwitama ku Loma ndi Chapanga akuvagana, akavahagula muvyai vandu vaki.

Nikuvaganila uteke na ubwina kuhuma kwa Chapanga Dadi witu na BAMBU witu Yesu Kilisitu.

Pauli igana kuvagendeleva vandu va ku Loma

⁸ Nitumbula kumsengusa Chapanga wangu mu njila ya Yesu Kilisitu ndava yinu mwavoha, ndava sadika yinu yiyuwaniki na vandu voha va panulima. ⁹ Nikumhengela Chapanga, kwa mtima wangu woha kwa kukokosa Lilovi la Bwina la Mwana waki, mwene amanyili kuvya nijova chakaka kuvya nikuvakumbuka ¹⁰ lukumbi lwoha niku-muyupa mwene. Nikumuyupa Chapanga akaganayi, anihotosa nihotola kuvagendeleva. ¹¹ Muni ninogela neju kuvvala na kuhanganila pamonga njombi yeakuvapela Mpungu Msopi muni avakangamalisa. ¹² Chenijova apa tavoha tikangamalianayi, sadika yangu yivakangamalisa nyenye, na sadika yinu yinikangamalisa nene.

¹³ Valongo vangu, nigana mumanyai kuvya naganili pamahale kuvagendeleva, nambu mbaka hinu nibesiwi. Nigana kupata gabwina pagati yinu nyenye vandu mwemukumsadika Kilisitu ngati chenapatili pagati ya vandu vangali Vayawudi. ¹⁴ Nivii na lihengu la kuvakokosela vandu voha vevavili na uyovelu yabwina na vana matendu yihakau, vevachenjili na vayimu. ¹⁵ Hinu nene ninogela neju kulikokosa Lilovi la Bwina mewawa nyenye mwemwitama ku Loma.

Makakala ga Lilovi La Bwina

¹⁶ Nikuliwonela lepi soni Lilovi la Bwina, ndava lina makakala ga Chapanga ga kum-sangula kila muntu mweisadika, kutumbula kwa Vayawudi kangi kwa vangali Vayawudi mewawa. ¹⁷ Muni Lilovi la Bwina lilangisa hotohoto Chapanga cheakuvayidakila vandu vavyai vabwina kwaki. Kwa njira ya kusadika kutumbula utumbukanu mbaka mwishu. Ngati cheyiyandikwi mu Mayandiku Gamsopi, "Mundu mweakitiwi kuvya mbwina palongolo ya Chapanga yati itama kwa sadika."

Vandu voha vakumbudila Chapanga

¹⁸ Chapanga amanyisi ligoga laki kuhuma kunani kwa Chapanga kwa kumbudila na uhakau woha wa vandu, vene kwa uhakau wavi vakuudiva uchakaka ukoto kumanyikana. ¹⁹ Ndava muni, gala gegikita Chapanga amanyikana kwavi gavi hotohoto, muni Chapanga mwene agalangisi kwavi. ²⁰ Kutumbula Chapanga peawumbili mulima, makakala gaki ga magono goha gangali mwishu na uchapanga waki, chewimanyikana hotohoto hati ngati uoleka lepi kwa mihu. Nambu vandu vihotola kuulola kwa vindu vyeawumbili Chapanga. Hinu vandu vavi lepi na chindu chakujikengelela! ²¹ Pamonga vammanyi Chapanga, nambu vakumlumba lepi na kumsengusa, pahali paki, maholo gavi gauyimu na mitima yavi yisopiwi chitita. ²² Vimeka kuvya vachenjili nambu vayimu. ²³ Vileka kumulumba Chapanga mweifwa lepi, na pahali paki vakuhilumba himong'omong'o yeyiwanangana na muntu mweifwa, ngati videge amala hinyama amala vingokoko yeyikwava.

²⁴ Ndava yenyo, Chapanga avalekili valandayi mnogo uhakau wa mitima yavi na kukitilana mambu ga soni muhiga zavi. ²⁵ Vakuung'anamusa uchakaka wa Chapanga kuvya udese, vakuvigundamila na kuvihengela vindu vyeviwumbiwi pahala pa Chapanga, vakumlumba lepi muwumba mwene mweiganikiwa kulumbiwa magono goha gangali mwishu! Ena.

²⁶ Ndava vikita genago, Chapanga avalekili valandayi mnogo wavi uhakau wa soni. Hati vadala valekili kugona na vagosi ngati cheyiganikiwa pahala paki vinogelana vene kwa vene. ²⁷ Na vagosi mewawa, valekili kugona na vadala ngati cheyiganikiwa, badala yaki vinogelana vene kwa vene. Vagosi kwa vagosi vikitilana mambu ga soni, ndava yenyo vakujiletela vene kuhamuliwa kwa uhakau wavi wevahengili.

²⁸ Ndava muni vandu avo vabelili kuvika muluhala lwavi uchakaka wa kumanya Chapanga, namwene avalekili valanda luhala lwavi luhakau, vakitili gala gegabesiwi kukitiwa. ²⁹ Vandu venavo vamemili uhakau woha, uhakau na uhutulu mnogo kuyola vindu wihu na ukomaji na luhonda na udese na kuhenga matendu gahakau na kuheha, ³⁰ na kuvakupakisa vavyai na vevakumuyomela Chapanga na veviliga na vevakujilumba na vevimeka na viyidakilana kukita gahakau na vala vevibela kuvayidakila vala vevavaveliki, ³¹ vayimu na vilanda lepi lilaganu lavi na vakuvagana lepi vandu na vakuvahengela lepi lipyana vandu vangi. ³² Vamanyi ngati malagizu ga Chapanga gijova vandu vevikita vindu ngati ivi viganikiwa kufwa, nambu vikita vindu vyenivyo ndi lepi vindu ivyo ndu, ndi mewawa vakuvayidakila vevikita vindu vyenivyo.

2

Uhamula wa Chapanga

¹ Hinu nkozi wangu, ngati ukuvahamula vandu vangi, katu uhotola lepi kujikengelela, hati ngati veve wayani. Ndava muni, peuvahamula vangi, kuni wamwene ukita galagala gevikita vene ukujiamula wamwene. ² Timanyi ngati kuhamuliwa na Chapanga kwa vala vevikita mambu ngati ago ndi uhamula wa chakaka. ³ Nambu veve nkozi mweakuvahamula vala vevikita mambu ngati ago kuni wamwene ukita ago. Wu, uhololela uhotola kuyepa kuhamuliwa na Chapanga? ⁴ Amala ukuuvevesa ubwina waki ukulu na kukangamala kwaki na kusindimala kwaki, wu umanyi lepi ngati ubwina wa Chapanga ukutilongosa tileka uhakau timuwuyila mwene? ⁵ Nambu ndava ya ndindani yinu na unonopa wa mitima yinu yangagana kumuuyila Chapanga, ndi ukujivikila uhamula uvaha mu ligono lila la ligoga la Chapanga, na uhamula waki wewukumganisa peyigubukuliwa. ⁶ Chapanga yati akuvalipisila kila muntu kuwanangana na matendu gaki. ⁷ Vandu vala veviyendelela kukita gabwina, kuni vigana utopesa ukulu na wumi wangahalabika, vandu ava Chapanga yati akuvapela wumi wa magono goha gangali mwishu. ⁸ Nambu vala vevilanda mambu gavi vene na vala vevibela uchakaka muni valanda uhakau, vandu avo Chapanga yati akuvahamula chakaka kwa ligoga laki likulu. ⁹ Mang'ahiso na lipyanda gakumkolela kila muntu mweikita uhakau, gakuvakolela Vayawudi hoti, kangi kwa vandu vangali Vayawudi. ¹⁰ Nambu Chapanga akuvalumba,

akuvatopesa na akuvapela uteke vala vevikita gabwina, Vayawudi hoti, na vandu vangali Vayawudi. ¹¹ Muni Chapanga akumbagula lepi mundu yoyoha.

¹² Vandu vangali Vayawudi vangaimanya malagizu ga Musa kuni vikita uhakau yati viyaga changamanya malagizu. Na Vayawudi vevimanyili malagizu kuni vikita uhakau yati vihamuliwa kwa Malagizu genago. ¹³ Muni lepi veviyuwana malagizu ndi vikita gabwina palongolo ya Chapanga, nambu vala vevikumula malagizu ndi veviyidakiliwa kuvya vabwina palongolo ya Chapanga. ¹⁴ Vandu vangali Vayawudi vangamanya Malagizu ga Musa, pala pevikita mambu mu uyovelu yevavelikiwi nazu kwa kuwanangana na malagizu vene vilangisa kuvya vamanya yegiganikiwa kuhenga hati ngati vangamanya malagizu. ¹⁵ Ndava muni mwenendu wavi wilangisa malagizu yiyandikwi mu mitima yavi. Mitima yavi yilangisa kuvya lijambu lenili ndi chakaka, muni maholo gavi gilangisa kuvya lukumbi lungi gakuvatakila, na lukumbi lungi gakuvakengelela. ¹⁶ Aga yati gihumalila ligono Chapanga peihamula mambu ga mfiyu ga vandu mu njila ya Yesu Kilisitu ngati chelijova Lilovi la Bwina lenivakokosili.

Vayawudi na Malagizu ga Musa

¹⁷ Hinu veve mweukujikemela Myawudi, ukuyihuvalila malagizu ga Musa na kumekela kuvya wa mundu wa Chapanga. ¹⁸ Ukugamanya gala geigana Chapanga ugakitayi na uhotola kuhagula gabwina muni malagizu gakuwulili, ¹⁹ veve ujilola kuvya chilogosi wa vandu ngalola na lumuli kwa vala vevavi kuchitita, ²⁰ veve ndi muwula wa yayimu na muwula wa vandu vangakangala. Ndava muni uholalela mu malagizu weuvinayu luhala lwoha na chakaka. ²¹ Ndi veve ukuvawula vangi, ndava kyani ukujiwula lepi wamwene? Ukuvakokosela vangi vakotoka kuyiva ndava kyani wamwene uyiva? ²² Ujova, “Mkoto kukita ugoni,” Ndava kyani wamwene ugonekana? Ukuyivenga michapanga ya vimong’omong’o nambu wamwene uyingila na kuyiva vindu munyumba za michapanga? ²³ Umeka ngati uvi na malagizu ga Chapanga, ndava kyani wamwene ukumvevesa Chapanga na kudenya Malagizu gaki? ²⁴ Vandu vangali Vayawudi vakuliliga liina la Chapanga “Ndava ya matendu ginu nyenye Vayawudi.”

²⁵ Kudumula jandu ngalivii lijambu labwina ngati wikamula Malagizu ga Chapanga, nambu ngati widenya Malagizu ndi ngausigalili changali kudumula jandu. ²⁶ Mundu angali myawudi mweangadumula jandu akakitayi ngati Malagizu gigana wuli, yati ivalangiwa lepi ngati mundu mweadumwili jandu? ²⁷ Vandu vangali Vayawudi vala vangadumuliwa jandu, vikamula Malagizu yati vakuvahamula nyenye Vayawudi muni mukamula lepi Malagizu, hati ngati muvi nagu malagizu gegayandikwi na mudumuliwi jandu. ²⁸ Ndi kujova, mundu ivya lepi Myawudi wa chakaka kwa kulolekana chakuvula amala mundu ivya lepi Myawudi wa chakaka, kwa kudumuliwa jandu. ²⁹ Myawudi wa chakaka ndi yula mweavili myawudi cha mugati, ndi mweadumwili jandu mu mtima. Lihengu lenili ndi la Mpungu wa Chapanga, lepi lijambu la malagizu gayandikwi. Mundu wa naha yati ilumbiwa na Chapanga ndi lepi na vandu.

3

¹ Wu, Myawudi ana chindu choki chingi chechionjokisi kuliku vandu vangi? Amala kudumula jandu kuna chionjokesu? ² Ena, chivili chionjokesu. Kutumbula, Chapanga avagotolili Vayawudi ujumbi waki. ³ Nambu yivya wuli ngati vangi vavi vandasadika? Wu, lijambu lenili yati liwusa usadikika wa Chapanga? ⁴ Hati padebe! Leka Chapanga alolekana mchakaka magono goha, hati ngati kila mundu mdese. Ngati Mayandiku Gamsopi chegijova,

“Kila pewijova, ulangisa uchakaka, pevakuhamula, yati wihotola pevakutakili.”

⁵ Nambu, ngati uhakau witu ulangisa Chapanga ikita gabwina, hinu tijova wuli? Wu, tijova Chapanga ibuda peakutihamula? Penapa nilongela chiumundu. ⁶ Hati padebe! Ngayivyai naha, Chapanga ngaihotola wuli kuvahamula vandu voha va pamulima?

⁷ Mundu ihotola kukota, “Ngati udese wangu yati utangatila kulangisa neju uchakaka wa Chapanga na kulangisa ukulu waki, hinu ndava kyani nihamuliwa kuvya nimbudili Chapanga!” ⁸ Hinu ndava kyani tijova lepi, tikitayi gahakau ndi tipatayi gabwina! Vandu vatiligili, vakajova kuvya nene niwula chenicho. Yati vihamuliwa ngati cheyiganikiwa.

Kawaka mundu mbwina palongolo ya Chapanga

⁹ Hinu tijova kyani? Wu, Tavayawudi tavabwina kuliku vandu vangi? Hati padebe! Ngati chenivajovili pakutumbula kuvya Vayawudi na vandu vangali Vayawudi voha vetalaliwa na kubuda. ¹⁰ Ngati Mayandiku Gamsopi chegijova,

“Kawaka hati mmonga mweavili mbwina palongolo ya Chapanga!

¹¹ Kawaka mundu mweamanyili,

mewa kawaka hati mmonga mweingela kumlonda Chapanga.

¹² Voha vamblekili Chapanga, voha vabudili, kawaka mweikita gabwina, kawaka hati mmonga.

¹³ Malovi gavi ginunga ngati litinda leligubukuliwi, lulimi lwavi lumemili udese,

Mu milomo yavi gihuma malovi gana chimatila ngati cha liyoka.

¹⁴ Milomo yavi yimemili likoto na lipyanda.

¹⁵ Vandu avo vihamba kanyata kukoma vandu,

¹⁶ Poha pevihamba vihalabisa na kuleka mang'ahiso.

¹⁷ Vamanyili lepi kutama cha uteke.

¹⁸ Vakumyogopa lepi Chapanga hati padebe.”

¹⁹ Hinu timanyili kuvya malagizu ga Musa peyijova na vandu vala veviganikiwa kulongoswa na malagizu, muni kila mundu akotoka kuhotola kujikengelela, na vandu voha vahamuliwa na Chapanga. ²⁰ Muni kawaka mundu yoyoha mweiyidikiwa kuvya mbwina palongolo ya Chapanga kwa kuyidakila Malagizu. Nambu malagizu gakutikita timanya kubuda.

Kulolekana kuvya mbwina palongolo ya Chapanga

²¹ Nambu hinu, njila ya Chapanga ya kuvayidikila vandu kuvya vabwina palongolo yaki yimali kumanyikana. Njila yeniyi yihuvalila lepi Malagizu ga Musa. Hati hitaba ya Malagizu vyeviyandikwi na Musa na vamlota Chapanga vijova lijambu lenili.

²² Chapanga akuvakita vandu kuvya vabwina palongolo yaki kwa kumsadika Yesu Kilisitu. Chapanga ikita chenichi kwa voha vevakumsadika Kilisitu, kawaka mlekengano kwa Vayawudi na vandu vangali Vayawudi. ²³ Vandu voha vambudili Chapanga na vavi kutali na ukulu wa Chapanga. ²⁴ Nambu kwa njombi waka ya ubwina wa Chapanga, vandu voha viyidikiwa kuvya vabwina kwa njila ya Yesu Kilisitu mweakuvagombola.

²⁵ Chapanga amuwusili Yesu avya luteta, muni kwa ngasi yaki ahotola avalekekesa vandu kumbudila Chapanga kwa sadika yavi kwa Yesu Kilisitu. Akitili chenicho muni alangisa ubwina waki palongolo ya vandu. Kwakona Kilisitu kufwa Chapanga alolili ndu changali kuvabuna ndava ya mabudilu gavi. ²⁶ Nambu kwa lukumbi ulu amuwusili Yesu muni kulangisa mwene ndi mbwina, na kwa kukita chenicho Chapanga ilangisa kuvya mwene ndi mbwina na ihotola kuvakita vandu kuvya vabwina palongolo yaki kwa kumsadika Yesu.

²⁷ Hinu tihotola kumekela kyani? Kawaka! Ndava kyani! Wu, mundu ihotola kumeka ndava kuyidakila Malagizu ga Chapanga? Lepi! Nambu muni tikumsadika Yesu Kilisitu. ²⁸ Ndava muni tilola kuvya Chapanga akumkita mundu kuvya mbwina palongolo yaki kwa njila ya sadika, lepi kwa kuyidakila Malagizu. ²⁹ Wu, Chapanga ndi Chapanga wa Vayawudi vene ndu? Wu mwene lepi Chapanga wa vandu vangali Vayawudi mewawa? Ena, mwene ndi Chapanga wa vandu vangali Vayawudi mewawa.

³⁰ Chapanga ndi mmonga, na akuvakita Vayawudi vavya vabwina palongolo yaki kwa sadika yavi, mewawa akuvakita vandu vangali Vayawudi vavyayi vabwina palongolo yaki kwa njila ya sadika yiyoyo. ³¹ Wu, hinu tikuyivika kutali Malagizu kwa sadika iyi? Hati padebe, nambu tikuyitopesa Malagizu.

4

Sadika ya Ibulahimu

¹ Hinu tijova wuli, ndava ya Ibulahimu gogo witu? Ajiwulili kyani? ² Muni ngati Ibulahimu avalangiwi ubwina palongolo ya Chapanga kwa gala geakitili, ngaavili na chindu cha kumekela, nambu lepi palongolo ya Chapanga. ³ Ndava muni Mayandiku Gamsopi gijova, “Ibulahimu amusadiki Chapanga, ndi mwene Chapanga amuyidikili kuvya mbwina palongolo yaki.” ⁴ Muhenga lihengu ilipwa luhuna, luhuna lwaki lepi njombi nambu ndi chindu cheiganikiwa kupewa. ⁵ Nambu mundu mwangahuvalila matendu gaki mwene, nambu akumsadika Chapanga mweakuvakita vabudanu kuvya vangabuda, hinu Chapanga akuyidakila sadika ya mundu mwenuyo, akumyidakila kuvya mbwina palongolo yaki. ⁶ Na mwene Daudi ajovili chindu chichichi, luheku lwa mundu yula Chapanga mweakumyidakila kuvya mbwina palongolo yaki changalola matendu gaki.

⁷ “Vamotisiwi vala vevalekekiswi uhakau wavi, kumbudila kwavi Chapanga kuwusiwi.

⁸ Amotisiwi mundu yula, ndi BAMBU ivalanga lepi kubuda kwaki.”

⁹ Wu, kumotisiwa kwenuko yeajovili Daudi ndi vandu vevadumwili jandu vene? Lepi mewawa vandu vangadumula jandu. Ngati chenalongolili kujova, "Ibulahimu amsadiki Chapanga na kwa sadika yaki Chapanga amvalangili kuvya mbwina palongolo yaki." ¹⁰ Wu, Ibulahimu ayidakiwi kuvya mbwina palongolo ya Chapanga peavi akona kudumula jandu amala peamali kudumula jandu? Kwakona kudumuliwa jandu, na lepi peamalili kudumuliwa jandu. ¹¹ Ibulahimu adumwili jandu mwanakandahi, na kudumula jandu kwaki kwavili ulangisu kuvya Chapanga amyidikili kuvya mbwina ndava ya kusadika kwaki kwakona kudumula jandu. Hinu, Ibulahimu avi Dadi wa vandu voha vevakumsadika Chapanga, hati ngati vangadumula jandu, muni Chapanga aवालंगिला ubwina palongolo yaki. ¹² Mewawa Ibulahimu ndi Dadi wa vala vevadumwili jandu, nambu lepi ndava ya kudumula jandu ndu, ndi ndava vilanda njila yilayila ya sadika yeavi nayu Dadi witu Ibulahimu kwakona angadumula jandu.

Lilaganu la Chapanga yipokelewa kwa sadika

¹³ Ndava muni chealagini Chapanga kuvya yati ukuuhala mulima yabweli lepi kwa Ibulahimu amala mu chiveleku chaki kwa kuyidakila Malagizu nambu mu njila ya kuvya mbwina palongolo ya Chapanga yeyibwela kwa sadika. ¹⁴ Ngati chealagazili Chapanga chipokelewa na vandu veviyidakila Malagizu ndu, hinu sadika chindu lepi. ¹⁵ Malagizu gileta ligoga la Chapanga, malagizu ngati kawaka, ngakuvi lepi kudenya Malagizu.

¹⁶ Ndava yeniyoyi, chila chealagini Chapanga chibwela kwa sadika, genago geajovili gihuma mu ubwina waki, na ndi ulangisu wa kulangisa kuvya ndi chakaka kulagana kwenuko ndava ya viveleku vyaki, lepi ndava ya vala vevikamula Malagizu ndu, ndi mewawa kwa vevisadika ngati cheakitili Ibulahimu, mweavili Dadi witu tavoha. ¹⁷ Ngati Mayandiku Gamsopi chegijova, "Nikuhagwili uvyai Dadi wa makabila gamahale." Mwene ndi Dadi witu palongolo ya Chapanga mweamsadiki. Chapanga mweakuvapela vevafwili wumi, na kwa amuli yaki, vindu vyangavya vivya. ¹⁸ Hati payavili kawaka chindu chechamkitili Ibulahimu ahuvalila chila chealagini Chapanga, Ibulahimu amusadiki Chapanga na kulihuvaila lilaganu, ndi akavya dadi wa makabila goha. Ngati Mayandiku Gamsopi chegijova, "Chiveleku chaku yati chivya chamahele ngati ndondo." ¹⁹ Ibulahimu avili mgogolo neju, miyaka amanyili miya yimonga nambu mwene asadiki neju, hati ngati amanyili ihotola lepi kupata mwana ndava higa yaki yavili ngati yifwili, na mdala waki Sala avili ngaveleka, ²⁰ Ibulahimu alekili lepi kulisadika lilaganu la Chapanga na alyungi lyungili lepi apatili makakala ndava ya sadika yaki, akumulumba Chapanga. ²¹ Chakaka amanyili ngati Chapanga ihotola kugakita gala gealagini nayu. ²² Ndava ya sadika yaki, "Chapanga amvalangili Ibulahimu kuvya mundu mbwina palongolo yaki." ²³ Malovi aga, "Avalangiwi ubwina palongolo ya Chapanga," Gayandikiwi lepi ndava ya Ibulahimu mwene, ²⁴ genaga tayandikiwi tete vetivalangiwi vabwina palongolo ya Chapanga, tete vetikumsadika amuyukisi Yesu, BAMBU witu, kuhuma kwevafwili. ²⁵ Mwene awusiwi akomiwa ndava ya kubuda kwitu, kangi ayukili muni tivalangiwa kuvya tavabwina palongolo ya Chapanga.

5

Kilisitu atitepulanisi na Chapanga

¹ Hinu, ndava muni tikitiwi kuvya vabwina plongolo ya Chapanga kwa sadika, hinu tivii na uteke na Chapanga kwa njila ya BAMBU witu Yesu Kilisitu. ² Kwa njila ya sadika Yesu atikitili tumanyai ubwina wa Chapanga, ndi hinu titama mwenumo. Na tete tihekelela mu huvalila yitu kuhanangila ukulu wa Chapanga. ³ Lepi genago ndu, nambu mewawa tihekelela mang'ahiso gitu ndava timanyili mang'ahiso gileta usidindimala, ⁴ na usidimala wileta ukangamala na ukangamala wileta huvalila. ⁵ Huvalila yeniyoyi yikutivinisa lepi mtima ndava Chapanga amali kuyisopa mu mitima yitu uganu waki kwa njila ya Mpungu Msopi mweatipelili tete.

⁶ Lukumbi lwealuhagwili Chapanga pelwahikili petavili takona vangolongondi, Kilisitu afwili ndava ya tete tavahakau. ⁷ Ndava muni yinonopa mundu kufwa ndava ya mundu mbwina palongolo ya Chapanga, manya mundu ihotola kufwa ndava ya mundu mbwina. ⁸ Nambu Chapanga atimanyisi cheakutigana, muni lukumbi patavili takona mukumbudila Chapanga, Kilisitu afwili ndava yitu. ⁹ Ndava muni hinu tikitiwi kuvya vabwina palongolo ya Chapanga kwa ngasi ya Kilisitu, chakaka akutisangula kuhuma mu ligoga la Chapanga. ¹⁰ Muni petavili tavamakoko, Chapanga atitepulanisi nayu kwa lifwa la Mwana waki. Ndava hinu titepulaniswi nayu chakaka yati tisanguliwa kwa wumi wa Kilisitu. ¹¹ Lepi genago ndu, mewawa tihekelela pa gala geagahengili Chapanga mu njila ya BAMBU witu Yesu Kilisitu ndi mweatitepulanisi na Chapanga.

Adamu na Kilisitu

¹² Kumbudila Chapanga kwayingili pamulima kwa njila ya mundu mmonga, na lifwa layingila ndava ya kubuda. Ndi lifwa lavabwelili vandu voha, ndava voha vakitili gahakau. ¹³ Kwakona Malagizu ga Musa kuvya, kubuda kwavili pamulima. Nambu kubuda kwavalangiwi lepi lukumbi Malagizu payavili lepi. ¹⁴ Nambu kuhuma lukumbi lwa Adamu mbaka lukumbi lwa Musa, lifwa lavatalalili vandu voha hati vala vevabudili lepi ngati cheabudili Adamu, kuleka kuyidakila gealagini na Chapanga.

Adamu avili ngati ulangisu wa Kilisitu mweabwelili mwanakandahi. ¹⁵ Nambu kubuda kwa Adamu kuhotola lepi kuwanangiswa na ubwina wa Chapanga. Muni hati ngati vandu vamahele vafwili kwa kubuda kwa mundu mmonga, Chapanga avayonjokisi ubwina waki na njombi zaki zezadandasiki kwa vandu vamahele mu njila ya ubwina wa mundu mmonga ndi Yesu Kilisitu. ¹⁶ Njombi ya Chapanga yiwangana lepi na kubuda kwa mundu mmonga. Muni mundu mmonga peabudili, Chapanga amhamwili, nambu pala pavabudili vandu vamahele Chapanga aetili njombi ya kuvakita vandu vavyai vabwina palongolo yaki. ¹⁷ Kwa kubuda kwa mundu mmonga, lifwa latalalili mu njila ya mundu mwenuyo mmonga. Nambu chila cheakitili mundu mmonga yula, ndi Yesu Kilisitu, chivaha neju. Vandu voha vevipokela ubwina wa Chapanga na njombi ya kukitiwa vabwina palongolo ya Chapanga yati vitalalili wumi mu njila Yesu Kilisitu.

¹⁸ Hinu ngati kubuda kwa mundu mmonga kukitili vandu voha kuhamuliwa mbunu, mewawa chindu chimonga chabwina kwa Chapanga chikuvakita vandu voha vakunganisa na kuvapela wumi. ¹⁹ Ndava muni kubela kuyidikila kwa mundu mmonga vandu vamahele vayingili mukubuda, nambu kuyidikila kwa mundu mmonga vandu vamahele vakitiwi vabwina palongolo ya Chapanga.

²⁰ Malagizu ga Musa yabwelili muni vandu vajimanyayi kuvya chavambudili Chapanga, nambu pala kumbudila Chapanga pepayonjokisi ndi, ubwina wa Chapanga wayonjokisiki neju. ²¹ Hinu, ngati kubuda chekwatalalili na kuleta lifwa, mewawa ubwina wa Chapanga yati ulongosi munjila ya kuvakita vandu vavyai vabwina palongolo yaki na kuvalongosa vapatayi wumi wa magono goha gangali mwishu mu njila ya Yesu Kilisitu BAMBU witu.

6

Wumi mukuwungana na Kilisitu

¹ Tijova kyani hinu? Ndi tiyendelela kutama mukubuda muni ubwina wa Chapanga uyonjokeseka? ² Hati padebe! Petijova ndava ya makakala ga kumbudila Chapanga gegavi mugati yitu tete ngati tifwili, wu, tiyendelela wuli kutama mukubuda? ³ Wu, mmanyi lepi ngati petabatiziwi tawungini na Kilisitu Yesu? Tabatiziwi na kuwungana nayu mu lifwa laki. ⁴ Patabatiziwi tazikiwi pamonga nayu na kuwungana nayu mu lifwa laki, muni ngati Kilisitu cheayukili kuhuma lifwa kwa ukulu wa Dadi, mewawa na tete tihotola kutama muwumi wa mupya.

⁵ Muni, ngati tete tiwungini nimwene mulifwa ngati cheafwili mwene, mewawa tiwungana nayu mkuyukiswa ngati cheayukili mwene. ⁶ Timmanyili ngati matendu gitu ga kadeni gavambiwi pamsalaba pamonga na Kilisitu, muni makakala ga kubuda gegavi mu higa yitu yihalabiswai, na tikotoka kuvya kangi vavanda wa kubuda. ⁷ Ndava muni, mundu akafwayi ivya lepi pahi ya makakala ga kumkubudila Chapanga gegihenga lihengu mugati yitu. ⁸ Hinu, ngati tikafwai pamonga na Kilisitu, tisadika kuvya titama mewa pamonga na mwene. ⁹ Muni, timanyili ngati Kilisitu amalili kuyuka kuhuma kufwa namwene ifwa lepi kangi, mewa lifwa nakumtalalila kavili. ¹⁰ Ndava afwili mala yimonga ndu, kubuda kuvi lepi na makakala kavili kwaki, na hinu mumi na itama pamonga Chapanga. ¹¹ Mewawa na nyenye mjivalangayi mfwili kwa malovi ga makakala ga kumbudila Chapanga na mlongoswa lepi kangi na kubuda, nambu chemwitama mu kuwungana na Chapanga kwa njila ya Kilisitu Yesu.

¹² Hinu, kumbudila Chapanga kukoto kusalalila higa yinu yeyifwa, muni mkoto kuyidakila mnogo wa higa. ¹³ Mewawa mkoto kuwusa hati chiwungu chinu chimonga cha higa ndava ya kumbudila Chapanga. Pahala paki, mujiwusai mwavene kwa Chapanga ngati vandu vevayukiswi kuhuma lifwa, mujiwusa mwavene kwa Chapanga ndava ya lihengu la kunganisa mwene. ¹⁴ Muni, kumbudila Chapanga kukoto kuvya na makakala panani yinu, muni nyenye mwilongoswa lepi na malagizu, nambu mwilongoswa na ubwina wa Chapanga.

Uvanda wa kukita gala gakunganisa Chapanga

¹⁵ Hinu, tijova wuli? Wu, tiyendelela kukita uhakau ndava tilongoswa lepi na malagizu nambu tilongoswa na ubwina wa Chapanga? Hati padebe! ¹⁶ Mmanyi

ngati mukajiwusayi mwavene ngati vavanda kumuyidakila mundu nunuyu, nyenye mwivya chakaka vavanda va mundu yula mwemukumuyidakila. Mkavyai vavanda va kumbudila Chapanga yati mmalikisila kulifwa, amala mkavya vavanda va kumuyidakila Chapanga yati mwivya vabwina palongolo yaki. ¹⁷ Nambu asengusiwayi Chapanga ndava muni hati ngati mwavi vavanda va kumbudila Chapanga, nambu hinu mkamula kwa mtima woha uchakaka wa gala goha gegavi mu mawuliwu gemwapokili. ¹⁸ Nyenye pemwagomboliwi kuhuma uvanda wa kumbudila Chapanga, mukavya vavanda va kuhenga geigana Chapanga. ¹⁹ Penapa nijova lepi malovi geginonopa nitumila malovi ga magono goha muni nyenye muhotola lepi kuniyelewa chenijova. Ngati kadeni chamwajiwusili kuvya vavanda va kubuda na uhakau, mewawa hinu mganikiwa mujiwusayi kuvya vavanda kuhenga gala geigana Chapanga muni munyambiswa.

²⁰ Ndava muni pemwavili vavanda va kumbudila Chapanga mwakungiwi lepi kuhenga mambu gegakumganisa Chapanga. ²¹ Hinu mwapatili chiyonjokesu choki magono gala ndava ya mambu gala gemwakitili na hinu mwikola soni? Ndava gala gemwakitili gileta lifwa! ²² Nambu hinu mmalili kugombolewa kuhuma ku uvanda wa kumbudila Chapanga na muvi vavanda va Chapanga. Chiyonjokesu chemuvi nachu hinu Umsopi ndi wewileta wumi wa magono goha wangali mwishu. ²³ Ndava muni luhuna lwa kumbudila Chapanga ndi lifwa, nambu njombi ya Chapanga ndi wumi wa magono goha gangali mwishu mukuwungana na Kilisitu Yesu, BAMBU witu.

7

Malagizu ga kugega

¹ Valongo vangu, mmanyili chakaka genijova, muni nijova na vandu vevamanyili Malagizu. Malagizu yikumtalalila mundu peivya mumi. ² Luhumu, mdala peigegewa ikungwa, ikungiwa na mhilu lukumbi lwoha mgosi waki peivya mumi, nambu mgosi waki peifwa, ndi mdala mwenuyo ikungiwa lepi na Malagizu ga kugegana. ³ Ndi mdala mwenuyo akatama na mgosi yungi lukumbi mgosi waki akona mumi, mdala mwenuyo yati ikemelewa mkemi. Nambu ngati mgosi waki afwili, mdala mwenuyo ikungiwa lepi na Malagizu, hati akagegewayi na mgosi yungi, mdala mwenuyo ivya lepi mkemi. ⁴ Mewawa valongo vangu, muvi lepi pahi ya Malagizu muni muwungini na higa yeniyi mana yaki ya Kilisitu peafwili na nyenye mwafwili pamonga nayu, hinu muvi vandu vaki mwenuyo mweayukiswi kuhuma lifwa, ndi timuhengela gabwina Chapanga. ⁵ Muni, patatamili mukulongoswa na mnogo uhakau wemwavelekiwi nawu, mnogo wenuwo wakohakiwi na malagizu, zakitili lihengu muhiga yitu, na goha getahengili gamalakili mu lifwa. ⁶ Nambu hinu tilekekiwi kuhuma mu Malagizu gegatikungili ngati vavanda ndava tafwili pamonga na Kilisitu. Ndi timuhengela lihengu Chapanga mu njila ya mupya ya Mpungu Msopi lepi mu njila ya kadeni ya Malagizu gegayandikwi.

Malagizu na Kumbudila Chapanga

⁷ Hinu tijova wuli? Wu, Malagizu ndi kumbudila Chapanga? Hati padebe! Nambu changali Malagizu, nene nganimanyi lepi kumbudila chapanga ndi chindu kiki. Muni Malagizu pegajovili "Ukoto kunogela, chindu cha muyaku," Nganimanyi lepi kunogela ndi uhakau. ⁸ Mu kuhengela Mihilu yeniyi, kumbudila Chapanga kupata fwasi ya kuyimusa mnogelu uhakau wowoha mugati yangu. Muni, changali Malagizu kubuda kufwili. ⁹ Kadeni navili mumi changa mihilu nambu malagizu pagabwelili, kumbudila Chapanga kwatumbwili kuhenga lihengu muwumi wangu na nene navi ngati nifwili, ¹⁰ Mihilu yeniyi yaganikiwi kuleta wumi, nambu kwa nene galetili lifwa. ¹¹ Muni kubuda kwapatili fwasi kwa mbesu wenuwo yanikongili na kunikoma.

¹² Hinu, Malagizu ga Musa ndi gamsopi, na mihilu ya msopi, gakumganisa Chapanga na yabwina. ¹³ Wu, chindu chabwina chiniletile lifwa langu? Hati padebe! Yahengiki chenicho, muni kumbudila chapanga, yimanyikana ngati kumbudila Chapanga, mu njila ya ubwina yeyikuniletela lifwa langu. Hinu kumbudila Chapanga mu njila ya Malagizu galangisi kuvya chindu chihakau neju.

Ngondo mugati ya mundu

¹⁴ Timanyi kuvya Malagizu ndi ga Chimpungu, nambu nene namundu wa chimpungu lepi, nene niguliswi ngati mvanda mu kumbudila Chapanga. ¹⁵ Nimanyi lepi chenikita, muni gala genigana kukita, nikita lepi, nambu gala genikugahakali ndi genikugakita. ¹⁶ Nikahengayi gala genikugagana lepi kuhenga, yeniyi yilangisa kuvya niyidakila Malagizu gabwina. ¹⁷ Hinu, lepi namwene mwenikita chindu chenichi, nambu kumbudila Chapanga kwekutama mugati yangu. ¹⁸ Nimanyi kuvya kawaka chabwina chochoha mugati yangu, mu mnogo wangu uhakau wenivelekiwi nawu. Ndava muni,

nigana kukita gabwina nambu nihotola lepi. ¹⁹ Ndava muni, nikita lepi labwina lila lenigana, nambu nikita gala gahakau nangagana. ²⁰ Ngati nikita gala genigana lepi kukita, yeniyi yilangisa kuvya nene lepi mwenikita ago ndi kubuda kwekuvili mugati yangu ndi kukita genago.

²¹ Hinu, niliwene lijambu lenili lihenga lihengu mugati yangu, penigana kukita gabwina, nambu nikujikolela lihakau ndi lenihagula kukita. ²² Mugati mwa mtima wangu nihekelela Malagizu ga Chapanga. ²³ Nambu nilola kuvya Malagizu wungi ukita lihengu muhiga yangu, mhilu weulekengana na wula weuyidikiwa na luhala lwangu. Muhilu weunikita nivyayi mkungiwa wa malagizu ga kubuda kwekukita lihengu muhiga yangu. ²⁴ Namuyinu nene! Yani mweakunisangula kuhuma mulifwa lwenipelekwa na higa yeniyi? ²⁵ Sengusa kwa Chapanga mweakunigombola munjila ya Yesu Kilisitu BAMBUI witu!

Chenichi ndi chenivili, namwene, kwa luhala lwangu namvanda wa Malagizu ga Chapanga, nambu kwa mnogo uhakau wenivelekiwi nawu ya kumbudila Chapanga.

8

Kutama mumakakala ga Mpungu Msopi

¹ Ndi hinu, kawaka kuhamuliwa mbunu kwa vala vevawungini na Kilisitu Yesu. ² Muni, mukuwungana na Yesu Kilisitu, Malagizu ga Mpungu Msopi mweileta wumi kwa yinigombwili kuhuma mu malagizu ga kumbudila Chapanga na lifwa. ³ Chapanga akitili lijambu lila langahotoleka kuhengeka na Muhilu ndava ya mnogo uhakau wetavelekiwi nawu, wewayikitili Malagizu genago kuvya ganyong'onyo. Chapanga amtumili Mwana waki ngamwene mweavi na higa ngati tete vetibuda, muni ahukumwayi kubuda, na kwa higa yaki yeniyi akakomeka kubuda. ⁴ Chapanga akitili chenichi muni gala gegiganikiwa na Malagizu ga Musa gahengekayi mugati yitu neju, tete vetitama kwa makakala ga Mpungu Msopi ndi lepi kwa makakala ga mnogo uhakau wetivelekiwi nawu. ⁵ Muni, vala vevitama kulandana na mnogo uhakau wa wakuvelekewa nawu maholo gavi gitalaliwa na mnogo uhakau wenuwo. Nambu vala vevitama kulandana na uganu wa Mpungu Msopi, vitalaliwa na gala geigana Mpungu Msopi, ⁶ maholo gegilongoswa na mnogo uhakau wakuvelekewa nawu weyileta lifwa, nambu uholalelu wewilongoswa na Mpungu Msopi uleta wumi na uteke. ⁷ Mundu, mweitalaliwa na maholo ga mnogo uhakau weavelikwi nawu ivya likoko wa Chapanga. Ndava muni ilanda lepi Malagizu ga Chapanga mewa akuyiyidakila lepi. ⁸ Vandu vevilongoswa na mnogo uhakau wa higa yeavelekiwi nayu nakuhotola kunganisa Chapanga.

⁹ Nambu nyenye Mpungu wa Chapanga akatama mugati yinu yati mwilongoswa lepi na mnogo uhakau wa higa weavelekiwi nawu nambu mwilongoswa na mpungu. Ngati mundu yoyoha avi lepi na mpungu wa Kilisitu, mwenuyo lepi wa Kilisitu, ¹⁰ Nambu ngati Kilisitu avili mugati yinu, mpungu akuvapela wumi muni nyenye muvalangiwi ubwina palongolo ya Chapanga. Hati ngati higa yinu yati yifwa ndava ya kubuda nyenye mwakona mumi. ¹¹ Ngati Mpungu wa Chapanga mweamuyukisi Yesu kuhuma mulifwa itama mugati yinu, ndi mwenuyo mwamuyukisi Kilisitu mewawa yati akuiyukisa higa yinu yeyifwa. Yati ikita chenicho mu njila ya Mpungu waki wewitama mugati yinu.

¹² Hinu ndi, valongo vangu, tivii na lihengu, tiganikiwa lepi kutama ngati mnogo witu uhakau wetivelekiwi nawu chewigana titama. ¹³ Ndava muni, mukatama ngati higa cheyigana chakaka yati mwifwa. Nambu ngati mkagakoma matendu ginu gahakau mu njila ya Mpungu Msopi, yati mwivya muwumi. ¹⁴ Ndava muni voha vevilongoswa na Mpungu wa Chapanga ndi vana va Chapanga. ¹⁵ Ndava muni, mwampokili lepi Mpungu mweakuvakita vavanda kangi mweakuvayogofya, nambu mwampokili Mpungu mweakuvakita vana va Chapanga. Ndi tikumkemela Chapanga "Aba," Ndi mana yaki "Dadi!" ¹⁶ Mpungu wa Chapanga mwene iwungana na mpungu witu na ijova kuvya chakaka tete ndi tavana va Chapanga. ¹⁷ Hinu, yikavya tete tavana vaki, ndi vahali va Chapanga yati tipokela vindu vyeativikili Chapanga pamonga na Kilisitu, muni tikang'aikayi pamonga nayu mewawa yati tihanganila nayu muukulu waki.

Ukulu weubwela

¹⁸ Nilola kuvya mang'ahiso ga lukumbi ulu lwa hinu katu chindu lepi ngati tiwanangisa na ukulu weugubukuliwa kwitu. ¹⁹ Viumbi vyoha vilindila kwa mnogo uvaha Chapanga avamanyisa vana vaki. ²⁰ Ndava muni, viumbi vyoha vyabadiliswi na kuvya vyangali mana, lepi kwa kugana vyene nambu vyakitiwi kwa uganu wa Chapanga, Hati naha livii huvalila, ²¹ muni viumbi na vyene yati vilekekeswa kuhuma mu uvanda wa kuhalibika, na viyingila muukulu wa kulekewa kwa vana va Chapanga. ²² Muni timanyili mbaka hinu, viumbi vyoha ving'ita kwa mvinsu ngati lipyanda la kuveleka mwana. ²³ Nambu

lepi viumbi vyenivyo ndu, hati tete vetivili na Mpungu mwenuyo, mweavili njombi ya kutumbula ya Chapanga, mewawa cha mugati ting'ita kwa lipyanda, tilindila kwa mnogo ligono lila Chapanga leakutigubukula tete kuvya vana vaki chakaka na kuying'anamusa higa zitu kuvya zamupya. ²⁴ Muni tisanguliwi nambu takona tivii na huvalila yeniyi. Nambu chindu chechihuvaliwi chakalolekana, lepi huvalila kavili. Ndi mundu yoki ihuvalila chindu chila chevili nachu? ²⁵ Ngati tikuchihuvalila chila tangachiwona, ndi tikuchilindila kwa kusindimala.

²⁶ Mewawa, na mwene Mpungu Msopi akutitangatila mu kulenda kwitu. Muni timanyi lepi cheyiganikiwa tiyupayi, na Mpungu mwene akutiypila tete kwa Chapanga kwa kung'ita kwa malovi gangajoveka. ²⁷ Ni mwene Chapanga mweilola mbaka munitima ya vandu, amanyili uholalelu lwa Mpungu, muni Mpungu akuvayupila vandu va Chapanga, kulandana na uganisu wa Chapanga.

²⁸ Chakaka timanyili mu mambu goha Chapanga ihenga lihengu kwa chiyonjokesu cha vala vevakumgana, vala vevakemiliwi kuhenga gala geigana mwene gahengekayi. ²⁹ Muni avo Chapanga avamanyili kutumbula kadeni, ndi avahagwili vawananganayi na Mwana waki, muni mwana avyayi wa kutumbula pagati ya valongo vamahele. ³⁰ Ndi, vala Chapanga avahagwili, mewawa avakemili, na venavo vevakemili vabwina palongolo yaki na venavo vevakitili vabwina ndi akahanganila nawu muukulu waki.

Uganu wa Chapanga mu njila ya Yesu Kilisitu

³¹ Pa genago goha, tiyovayi kyani kangi? Ngati Chapanga avili upandi witu, yani mweihotola kutidivalila? ³² Chapanga amuhengili lepi lipyana hati mwana waki, ndi amuwusili ndava ya tavoha tete. Wu, ngati atipilili mwana waki wu, akutipela lepi waka mambu goha pamonga nayu? ³³ Yani mweakuvatakila vandu vahaguliwa va Chapanga? Chapanga mwene akuvawusila kuhoka! ³⁴ Yani mwakuvahukumwa? Lepi Kilisitu Yesu! Muni Kilisitu Yesu ndi mweafwili, neju pa genago ayukili kuhuma lifwa na itama upandi wa kulyela wa Chapanga. Mwene yati akutiypila kwa Chapanga! ³⁵ Yani mweihotola kutilekanganisa na uganu wa Kilisitu? Wu, mang'ahiso, amala mtahu amala mvinisu amala njala amala chagali nyula amala kuyokiwa amala lifwa? ³⁶ Ngati Mayandiku Gamsopi chegijova,

“Ndava yaku, titama mumtahu wa lifwa muhi mbaka kilu, tiwanangana ngati limbelele lelihamba kuhinjwa.”

³⁷ Nambu mu mambu goha tete tihotola, kangi neju ya kuhotola kwa mwene mweatiganili. ³⁸ Muni nene nimanyili chakaka kawaka chindu chechihotola kutilekanganisa na uganu wa Chapanga, lepi lifwa, amala wumi, lepi vamtumu wa kunani kwa Chapanga, amala makakala, lepi vindu vya hinu amala vyevivwela, ³⁹ lepi gegavi kunani, amala gegavi pahi amala chochoha chechiwumbiwi chechihotola kutilekanganisa na uganu wa Chapanga weuvili witu mugati ya Kilisitu Yesu BAMBU witu.

9

Chapanga na vandu vaki

¹ Nijova chakaka, nene ndi mundu wa Kilisitu, nijova lepi udese. Mutima wangu wilongoswa na Mpungu Msopi ulangisa chakaka njwe nene nijova lepi udese. ² Nigana kujova naha, nivii ngolongondi na mvinisu wangamalika mumtima wangu ³ ndava ya valongo vangu vaisilaeli vandu va likabila langu. Ngati kuvya kwa njombi yavi, nganiyidakili likoto na kulekanganiswa na Kilisitu. ⁴ Vena ndi vandu va ku Isilaeli ndi vevahaguwili na Chapanga vavyai vana vaki, avalangisi ukulu waki. Akalagana nawu, akavapela Malagizu gaki, namuna ya kumuyupa mwene na malaganu gaki. ⁵ Vene ndi vajukulu va vagogo va Vaebulania, namwene Kilisitu, mu umundu waki, ahumili mu lukolo lwavi. Chapanga mweitalalila goha alumbaliwayi magono goha gangali mwishu! Ena.

⁶ Nijova lepi lilaganu la Chapanga ling'anamwiki, muni lepi vandu voha va Isilaeli ndi vandu va Chapanga. ⁷ Ndi lepi vajukulu voha va Ibulahimu ndi vana va Chapanga. Nambu Chapanga mjevili Ibulahimu, “Chiveleku chaku yati vimumalila kwa Izaki.” ⁸ Ndava muni vala vevavelekiwi chihiga, vene lepi vana va Chapanga, nambu vala vevavelekiwi kwa lealagini nawu Chapanga ndi yati vikemelewa vana va Ibulahimu. ⁹ Muni Chapanga avikili lilaganu ili, “Lukumbi lweluganikiwa yati niwuya, na mwene Sala yati iveleka mwana mgosi.”

¹⁰ Lepi ago ndu, mewa nambu Lebeka ababili vana mapaha kwa dadi mmonga, mwenuyo ndi gogo witu Izaki. ¹¹ Nambu, hati kwakona mapaha vangavelekewa amala vangahotola kumanya lijambu loloha labwina amala lihakau, muni mpangu wa Chapanga wa kuhagula lilolekanayi, ¹² Chapanga amjevili Lebeka, “Mwana mvaha yati

akumhengela mbena waki.” Ndi uhagula wa Chapanga wihugalila namuna cheikemela mwene, lepi uhagula wa mundu. ¹³ Ngati chegijova Mayandiku Gamsopi, “Namganili Yakobo, nambu namhakalili Esau.”

¹⁴ Hinu, tijova wuli? Wu, Chapanga ihamura lepi cheyiganikiwa? Hati padebe! ¹⁵ Muni amujovili Musa, “Yati nikumhengela lipyana mundu yoyoha mwenigana kumuhengela lipyana, yati niyva mbwina kwa mundu mwenigana kumkitila ubwina.” ¹⁶ Hinu, goha genago gihugalila lipyana la Chapanga, ndi lepi ukangamala wa mundu amala cheigana mundu. ¹⁷ Muni Mayandiku Gamsopi gijova naha Falao, “Nakukitili wa nkosi wa ku Misili muni nilangisayi makakala gangu kupitila veve, na liina langu limanyikanayi pamulima wohe.” ¹⁸ Ndava yeniyi, Chapanga akumuhengela lipyana mundu yoyoha mweigana kumuhengela lipyana, na akagana kumkita mundu avyai na mtima unonopa akumkita avyai mewa.

Ligoga na lipyana la Chapanga

¹⁹ Pangi ukunikota, “Ngati naha, ndava kyani Chapanga ijova vandu vabudili? Yani mweihotola kuubesa uganu wa Chapanga?” ²⁰ Nambu veve ndi wayani mweukumkota Chapanga? Wu, chiviga chihotola kumkota muwumba chiviga, “Ndava kyani uniwumbili chenichi?” ²¹ Muwumba viviga ihotola kuhengela ludaka cheigana na kuwumba viviga vivili kwa ludaka lulalula, chimonga kwa lihengu utopesa na chingi kwa lihengu langali utopesa.

²² Chenichi ndi cheyavili kwa Chapanga. Chapanga aganili kulangisa ligoga laki na makakala gaki. Nambu avasindimalili neju, vandu vala vevaganikiwi kuhamuliwa na ligoga laki, venavo ndi vevaganikiwi kuyongomeswa. ²³ Namwene aganili kulangisa ukulu waki, weatiyitili kwitu vetaganikiwi kupokela lipyana laki, tete vetitendelekewi kuhuma kadeni tipokela ukulu waki. ²⁴ Muni tete ndi vala vetikemiwi, lepi kuhuma pagati ya Vayawudi ndu nambu kuhuma kwa vandu vangali Vayawudi. ²⁵ Ngati Chapanga cheajovili muchitabu cha Hosea mweavi mlota wa Chapanga, “Vala vevavi, ‘lepi vandu vangu.’

Yati nikuvakemela, ‘Vandu vangu.’

Na vala venanga vagana, ‘yati nikuvagana.’

Vandu vangu yati mwene lepi ‘mganu wangu’

²⁶ Kangi pandu pala pemwajoviwi, ‘Nyenye lepi vangu,’

Penapo mwikemelewa, ‘Vana va Chapanga mweavili mumi.’ ”

²⁷ Mewawa Isaya mweavi mlota wa Chapanga, avaywangili vandu va Isilaeli pala peajovili, “Hati ngati vandu vamahele ngati msavati wa kunyanja, nambu vevisanguliwa ndi vadebe ndu, ²⁸ ndava muni, BAMBU yati iyumbatika kukita uhamula waki kwa vandu va mulima wohe.” ²⁹ Ngati Isaya chealongolili kujova, ngaakotoka, “BAMBU mweavi na makakala ngaatileki lepi, vangi va chiveleku cha Isilaeli, voha ngatifwili ngati vandu va Sodoma, ngatiwanangini ngati vandu va Gomola.”

Pauli akuvayupila kwa Chapanga vandu va Isilaeli

³⁰ Hinu tijova kyani? Vandu vangali Vayawudi vahengili lepi chindu muni valolekanayi vabwina palongolo ya Chapanga, nambu mu sadika Chapanga avakitili vabwina palongolo yaki, ³¹ Nambu vandu va Isilaeli vevalondili Malagizu muni vakitiwayi vabwina palongolo ya Chapanga, nambu vayipatili lepi. ³² Ndava kyani? Ndava vahugalili matendu gavi pahala pa kuvalila sadika. Ndi vakajikuvala “paliganga la kukuvala.” ³³ Ngati chegijova Mayandiku Gamsopi, “Lola, nivika liganga ku Siyoni, lenilo yati likuvakita vandu vajikuvala, yati nivika litalau lelukuvakita vandu vagwayi, nambu mundu yoyoha mweakumsadika ikola lepi soni.”

10

¹ Valongo vangu, mtima wangu winogela neju na kumuyupa kwangu Chapanga, ndi ndava va vandu va Isilaeli kuvya vasanguliwayi. ² Ndava muni nijova vene vakangamili neju kumganisa Chapanga, nambu kangamala yeniyi yijengiwi lepi panani ya umaya wa chakaka. ³ Muni vamanyi lepi ndi Chapanga cheakuvakita vandu vavyayi vabwina palongolo yaki, nambu vene vatumbwili chevaholali, na vakuyilanda lepi njila ya Chapanga ya kuhengewa kuvya vabwina palongolo yaki. ⁴ Muni kwa kubwela kwaki Kilisitu, Malagizu gahikili pamwishu waki, muni kila mundu mweakumsadiki Kilisitu akitiwayi kuvya mbwina palongolo ya Chapanga.

Usangula kwa vandu voha

⁵ Kuuvala kuvya mbwina palongolo ya Chapanga mu njila ya kuyidakila Malagizu, Musa ayandiki naha, “Mundu yoyoha mweyidakila Malagizu yati ivya mumi munjila ya Malagizu genago.” ⁶ Nambu chenichi ndi cheyijovekana kuvalangiwa ubwina palongolo ya Chapanga kwa njila ya sadika ndi iyi. “Ukoto kujikota mumtima waku, yani mweikwela mbaka kunani kwa Chapanga? Muni kumleta Kilisitu pahi pitu.” ⁷ Amala ukoto kujikota, “Yani mwaihelela mbaka kuligodi langali mwishu? Muni amuyukisa Kilisitu kuhuma kwe vafwili.” ⁸ Nambu Mayandiku Gamsopi gijova naha. “Lilovi la Chapanga livili papipi na veve, livili mumlomo na mumtima waku.” Wenuwo ndi ujumbi wa sadika yetikuyikokosa kwa vandu. ⁹ Ngati ukayidakilayi kwa mlomo waku, kuvya Yesu ndi BAMBU, na kusadika kwa mumtima waku kuvya Chapanga amuyukisi Yesu kuhuma mu lifwa, yati usanguliwa. ¹⁰ Muni mundu isadika kwa mtima ikitiwa mbwina palongolo ya Chapanga, na kuyidakila kwa mlomo waki ndi isanguliwa. ¹¹ Mayandiku Gamsopi gijova, “Mundu yoyoha mweakumsadika ikola lepi soni.” ¹² Lijambu lenili ndi kwa voha, kawaka ulekanganu pagati ya Vayawudi na vangali Vayawudi, muni Chapanga ndi BAMBU wa vandu voha, na mwene ndi mbwina neju kwa vandu voha vevakumuyupa. ¹³ Muni Mayandiku Gamsopi gijova, “Mundu yoyoha mweakulikemelela liina la BAMBU, yati isanguliwa.”

¹⁴ Hinu, yati vakumuyupa wuli mwevangamsadika? Kangi vamusadika wuli yula vanga myuwana ujumbi waki? Na viyuwana wuli ngati kawaka mundu wa kuvakokosela? ¹⁵ Vandu vikokosa wuli ngati nakutumwa? Ngati chegijova Mayandiku Gamsopi, “Ndi lijambu la kusangalusa neju kubwela kwa vala vevikokosa Lilovi La Bwina!” ¹⁶ Nambu lepi voha vaiyidakili Lilovi La Bwina la Chapanga. Ndava muni Isaya mweavili mlota wa Chapanga ajovili, “BAMBU, ndi yani mweisadika ujumbi witu?” ¹⁷ Ndi, sadika yibwela kwa kuyuwana ujumbi, na ujumbi wenuwo ubwela mu kukokosa Lilovi la Kilisitu.

¹⁸ Nambu nikota, wu vauyuwini lepi ujumbi wenuwo? Ena, kuyuwana vauyuwini, ngati Mayandiku Gamsopi chegijova, “Lwami lwavi lwayuwaniki pamulima woha, malovi gavi gahikili mbaka pamwishu wa mulima.”

¹⁹ Nikota kangi, wu yihotoleka kuvya vandu va Isilaeli vamanyili lepi? Chapanga alongolili kujova mu njila ya Musa, “Yati nikuvakita muvya na wihu kwa vandu lepi va mulima.

Yati nikuvakita likabila la vandu vayimu, vavamemesa ligoga.”

²⁰ Na Isaya ajovili cha ukekesi malovi aga, “Chapanga ajovili, Vandu vala vanganilonda vaniwe, najilangisi kwa vandu vangakota malovi gangu.”

²¹ Nambu kuvala vandu va Isilaeli Isaya atijovili tete kuvya, Chapanga ijova, “Muhi woha nivatalambulili chiwoko changu kuvakemela vandu vevibela na vanganiyidakila.”

11

Chapanga akuyihengela lipyana Isilaeli

¹ Hinu, nikota, wu Chapanga avabeli vandu vaki, hati padebe avabelili lepi! Nene mundu wa ku Isilaeli, mjukulu wa Ibulahimu, nihuma mu likabila la Benjamini.

² Chapanga avabelili lepi vandu vaki veavahagwili kutumbula kadeni. Wu msomili lepi Mayandiku Gamsopi chegijova kumvala Eliya mweatakili vandu va Isilaeli kwa Chapanga? ³ Akajova, “BAMBU, vavakomili vamlota wa Chapanga voha na kudenya pa lusanja lwa luteta. Nisigalili namwene ndu, navene viganu kunikoma!” ⁴ Wu Chapanga amuyangwili kyani? Amjovili, “Nijivikili vandu elufu saba vangamfugamila Baali, chapanga wa udese.” ⁵ Ndi cheyivili hinu vavi vandu vadebe vevasigalili vevahaguliwi na Chapanga kwa ubwina waki. ⁶ Ngati vahaguliwi na Chapanga, uhagula wa Chapanga wihuvalila ubwina waki, lepi matendu gavi. Ngati Chapanga akuvahagula vandu ndava ya matendu gavi, ndi ubwina wa Chapanga wivya lepi wa chakaka.

⁷ Wu hinu? Vandu va Isilaeli vachipatili lepi chindu chevachilondayi, nambu voha vevahaguliwi vachipatili. Vangi vevasigalili vakitiwi kuvya na mitima yeyinonopa, ⁸ Ngati chegijova Mayandiku Gamsopi, “Chapanga akitili luhala lwavi luhiluka, mbaka lelu iyi vihotola lepi kulola kwa mihu gavi amala kuyuwana kwa makutu gavi.” ⁹ Na Daudi ijova,

“Mselebuko wavi uvyayi likoka la kuvayonjola, vagwayi na kubuniwa!

¹⁰ Mihu gavi gasopewayi chitita

vakotoka kulola, migongo yavi yigundamayi kwa kung'ahika magono goha."

¹¹ Hinu nikota kavili, wu Vayawudi vajikuvili hati kufwa? Hati padebe! Ndava ya kubuda kwavi usangula uvabwelili vandu vangali Vayawudi, muni Vayawudi vavawonela wihu. ¹² Kubuda kwa Vayawudi kuletili mota yamahele pamulima, na kupungukiwa kwa sadika yavi, kuletili mota yamahele kwa vandu vangali Vayawudi. Ndi ngati Vayawudi vihenga gala geigana Chapanga hinu yati vileta mota yamahele neju.

Usangula kwa vandu vangali Vayawudi

¹³ Hinu nijova na nyenye vandu vangali Vayawudi. Muni nene namtumi kwa vandu vangali Vayawudi, nimekela lihengu langu. ¹⁴ Kwa huvalila nihotola kuvakita Vayawudi vayangu vavawonelayi wihu nyenye, muni nipatayi kuvasangula Vayawudi pagati yavi. ¹⁵ Ndava muni ngati Vayawudi chevabeleliwi ndi vandu voha va pamulima vitempulaniswa na Chapanga. Hinu ndi chakaka kuvya kuyidakiwa kwavi na Chapanga yati kwivya ngati kwileta wumi kwa vala vevafwili!

¹⁶ Ngati chipandi cha kutumbula cha libumunda livikiwi kwa Chapanga, mewawa libumunda loha livikiwi kwa Chapanga, mikiga ya mikongo yikavikiwayi kwa Chapanga mewawa matutu gaki givikiwa kwa Chapanga. ¹⁷ Matutu gangi ga mzeituni weupandiwi kungunda gadumuliwi, ndi pahala paki lapandiwi litutu la mizeituni la kudahi. Nyenye vandu vangali Vayawudi mwiwanangana na mzeitini wa kudahi, hinu mwiwanangana wumi wa chimpungu wa Vayawudi. ¹⁸ Hinu, mkoto kuvavevesa vala vevadumuliwi ngati matutu! Hinu mwihotola wuli kumekela? Mmánya kuvya ndi lepi nyenye mwemukamakulila mikiga, nambu mikiga yikuvakumulila nyenye.

¹⁹ Nambu yati mwijova, "Matutu gadumuliwi ndava muni nene nipandikiwi pandu paki." ²⁰ Chabwina! Gadumuliwi ndava muni gangasadika, nambu veve utamili pandu pavi ndava usadiki. Nambu kotoka kumeka, nambu uvyai na wogohi. ²¹ Ngati Chapanga avakitili lepi lipyana Vayawudi ndi vevavili ngati matutu ga mkongo wenuwo, wu uholalela yati akuhengela lipyana veve? ²² Hinu mlola ubwina na ukali wa Chapanga. Mwene ndi mkali kwa vala vevagwili, nambu ndi mbwina kwa vala veviyendelela kutama muubwina waki, nambu ngati lepi na veve yati udumuliwa. ²³ Na Vayawudi mewawa vakasadikayi yati vipandwa kangi, muni Chapanga anauhotola wa kuvapandikisa kangi. ²⁴ Nyenye vandu vangali Vayawudi, mwiwanangana litutu la mzeituni wa kudahi, nambu muwusiwi kwenuko, na mupandizwi pamzeituni weupandiwi. Lijambu lenilo ndi mumbele ya cheyiovalili kukula kwa mikongo. Nambu Vayawudi mwiwanangana na mzeituni weupandiwi mumgunda, yati yivya yeywa kwa Chapanga kupapanda matutu gegadumuliwi mu mkongo waki wene.

Chapanga akuvahengela lipyana vandu voha

²⁵ Valongo vangu, nigana mmanyayi uchakaka uwu weufiyiki, mkotoka kulola kuvya mna luhala neju. Ndingani ya vandu va Isilaeli yavili kwa lukumbi ndu, mbaka vandu voha vangali Vayawudi veviganikiwa vambwelelayi Chapanga. ²⁶ Penapo ndi vandu va Isilaeli pevisanguliwa, ngati chegijova Mayandiku Gamsopi,

"Msangula yati ibwela kuhuma Siyoni, yati akuuwusa uhakau wa chiveleku cha Yakobo.

²⁷ Lenili ndi lilaganu lenikita nawu,

lukumbi penikuvalekekesa mabudilu gavi."

²⁸ Ndava Vayawudi vabelili Lilovi la Bwina, ndava vene vavi makoko va Chapanga nambu ndava ya chiyonjokesu chinu nyenye vandu vangali Vayawudi. Nambu ndava muhaguliwi, Chapanga akona kuvagana ndava ya vagogo vavi. ²⁹ Muni Chapanga ibadili lepi maholo gaki kwa vala vevahagwili na kuvamotisa. ³⁰ Kadeni nyenye vandu vangali Vayawudi mwabeli kumuyidakila Chapanga, nambu hinu avahengili lipyana ndava ya kumuyidakila kwa Vayawudi. ³¹ Mewawa, ndava ya kuvahengela lipyana nyenye, na vene Vayawudi vakumuyidakila lepi Chapanga, muni na vene mewa vahengewayi lipyana na Chapanga. ³² Muni Chapanga avakitili vandu voha kuvya vakungwa vangamuyidakila muni avahengela lipyana vandu voha.

Alumbiwayi Chapanga

³³ Umahela wa Chapanga ndi mvaha neju na luhala lwaki luvaha neju, kumanya kwaki kuvaha. Yani mweimanya cheihamula? Yani mweimanya njila zaki.

³⁴ Ngati chegijova Mayandiku Gamsopi, yani mwamanyili maholo ga BAMBU?

"Yani mweihotola kumjovela chindu cha kukita?

³⁵ Yani mweilongolela kumpela Chapanga chindu

kangi Chapanga amuwuyasilayi?"

³⁶ Ndava muni vindu vyoha vihuma kwaki, vyoha vivii kwa makakala gaki, na vivii ndava yaki. Chapanga alumbiwayi magono goha gangali mwishu! Ena.

12

Wumi mukumuhengela Chapanga

¹ Hinu, valongo vangu, ndava Chapanga ana lipyana neju kwitu, nikuvayupa neju mujiwusayi mwavene luteta lwelevili mumi, muvya mwavamsopi na kukita geigana Chapanga. Yeniyi ndi njila ya chakaka ya kungundamila Chapanga. ² Mkoto kulanda mambu ga mulima uwu, nambu Chapanga ang'anamusayi mitima yinu kwa kung'anamusa maholo ginu. Penapo ndi yati mwimanya maganu ga Chapanga gala gabwina geganganisa mwene na cheigana nyenye muvayi.

³ Ndava ya ubwina wa Chapanga weanipeli, nikuvajovela mwavoha, mkoto kujilola kuvya vavaha kuliku chemwiganikiwa kuvya. Palaha paki muvya na luhala mukuholalela kwinu na mjiyimayi mwavene kulandana na sadika yemupewili na Chapanga. ⁴ Muhiga yimonga muvi viwungu vyamahele, nambu kila chimonga na lihengu laki. ⁵ Mewawa pamonga tete tavamahele, tivii higa yimonga mukuwunga na Kilisitu, na kila mmonga ndi chiwungu cha higa ya muyaki. ⁶ Hinu, kila mundu avi na njombi yaki ngati chatipewili ubwina wa Chapanga. Mweavi na njombi ya kujova ujumbi kuhuma kwa Chapanga ndi iganikiwa ajova ngati cheyivili sadika yaki. ⁷ Mundu mweapewili njombi ya kuvahengela vangi ndi avahengelayi. Mundu mweavi na njombi ya kuwula ndi awulayi. ⁸ Mweapewili njombi ya kuvakangamalisa mtima vangi ndi akitayi chenicho. Mweapewili njombi ya kuvapela vangi chevili nachu na avapelayi kwa mtima msopi. Mweakuvalongosa vangi na avalongosayi bwina, mweakuvahengela lipyana vangi ndi akitayi chenicho kwa luheku.

⁹ Uganu winu uvyayi changali uhomela. Mugayomela gahakau, mugakamulayi gabwina. ¹⁰ Mgananyayi ngati valongo, kila mmonga amutopesa hoti muyaki kuliku cheakujitopesa mwene. ¹¹ Muhenga lihengu kwa kukangamala amala mkoto kuvya vakata na mukumuhengela BAMBU kwa mtima winu woha. ¹² Huvalila yinu yivakita kuvya na sangaluka magono goha. Pamwig'aiswa musindimala, mumyupayi Chapanga lukumbi lwoha. ¹³ Muvatangatila vandu va Chapanga maganu gavi, muvapokela vayehe kwa mtima wa bwina.

¹⁴ Mumuyupa Chapanga avamotisa vandu voha vevakuvang'aisa, muvamotisa mkoto kuvapela likoto. ¹⁵ Muheka pamonga na voha veviheka, muvemba pamonga na voha vevivemba. ¹⁶ Mtama bwina nyenye kwa nyenye. Mkoto kumeka, nambu mtama na mu ungolongondi. Mkoto kujiholalela kuvya muvi na luhala neju.

¹⁷ Mundu akakukitila uhakau veve ukoto kumuuyisila uhakau. Uvyai na mtima wa kukita gabwina palongolo ya kila mundu. ¹⁸ Mukangamala kwa upandi winu kutama kwa uteke na vandu voha. ¹⁹ Vakozi vangu, mkoto kulipisa uhakau, nambu mumlekela Chapanga akita lijambu lenilo ndi ligoga laki, muni Mayandiku Gamsopi gijova, Ijova BAMBU, na "Kuvabuna uhakau ndi lihengu langu." ²⁰ Nambu ngati Mayandiku Gamsopi chegijova, "Likoko waku ngati ana njala yikumvina, umpela chakulya, na ngati avi na njota, mpela manji aywayi. Muni mukukita chenicho ukumkita akola soni." ²¹ Kotoka kuyidakila kuhotolewa na uhakau, nambu uhotola uhakau kwa ubwina.

13

Kuvatopesa vachilongosi va mulima

¹ Kila mundu iganikiwa kuvayidikila vachilongosi va mulima vevana uhotola muni kawaka mundu mweihotola kulongosa ngati Chapanga amvikili lepi alongosayi. ² Mundu yula mweibelala ulongosi, mwenuyo ibela malagizu ga Chapanga, na mweikita chenicho akujiletela uhamula mwene. ³ Muni, vevitalalila viyogopwa lepi na vandu vevikita gabwina, nambu viyogopwa na vandu vala vevikita gahakau. Na veve wiganikiwa lepi kumuyogopa mweakulongosa. Kita gabwina na mwene yati akulumbalila, ⁴ muni mwene akumuhengela Chapanga ndava yinu muni mpata gabwina. Nambu ngati ukita gahakau, ndi penapo umuyogopa, muni ana uhotola wa kuhamuliwa. Mwene ilangisa ligoga la Chapanga kwa vala vevikita uhakau. ⁵ Ndi wiganikiwa kuvatopesa vanauhotola, lepi ndava ya kuyogopa kuhamuliwa na Chapanga nambu ndava ya mtima waku wimanya chewigana kuhenga.

⁶ Ndava yeniyi nyenye mwilipa kodi, muni vevitalalila avo vakumuhengela Chapanga ndava ya mahengu gavi. ⁷ Mumpela kila mundu cheiganikiwa kupewa, ngati udayiwa

kodi, mumpela kodi, ngati udayiwa ushulu, mumpela ushulu, mweiganikiwa kuyogopwa ndi ayogopwayi mweiganikiwa kutopeswa mumtopesa.

Gemwiganikiwa kuhengelana

⁸ Mkoto kuvya na lideni kwa mundu yoyoha, nambu lideni kuganana ndu. Muni mundu mweakumngana muyaki akugalanda malagizu ga Musa. ⁹ Muni mihilu yene ndi yeniyi, “Kotoka kukita ugoni, koto kukoma, koto kuyiva koto kunogela vindu vya vandu,” Na zingi zoha zivii mu malagizu lenili limonga, “Umanganayi muyaku ngati cheukujigana wamwene.” ¹⁰ Ukamganayi muyaki uhotola lepi kumkitila uhakau. Hinu uganu ndi kwenuko ndi kutimila kwa Malagizu goha.

¹¹ Mkita naha, ndava muni lukumbi lwinu lwa kuyumuka mu lugono luhikili, usangula witu luhegellili papipi neju kuliku patatumbwili kusadika. ¹² Hinu kilu yipitili na muhi luhegelela. Ndi tileka kukita mahakau ga chitita na titola vindu vya kukomanila ngondo vya lumuli. ¹³ Titama bwina ngati vandu vevitama lukumbi lwa muhi. Tileka mselebuko weuvi na matendu gahakau, na kugala na ukemi na uhakau na ngondo na wihu. ¹⁴ Mkitayi vandu vamlolayi BAMBURI witu Yesu Kilisitu avi muwumi winu, na mleka kuzihololela mnogo uhaku wemuvelikiwi nawu na kuzilanda.

14

Kotoka kumuhamula muyaku

¹ Mumpokelayi mundu mweayi na sadika yinyong'onyo, mkoto kuhutana naye ndava ya maholo gaki mwene. ² Mundu mmonga sadika yaki yikumuyidakila kulya kila chindu, nambu mundu yungi ndava ya sadika yaki yinyong'onyo, ilya makolo ga mahamba ndu. ³ Mundu mweilya kila chakulya akotoka kumvevesa yula mweilya lepi kila chakulya. Mewawa na mweilya makolo ga mahamba ndu akotoka kumuhamula mweilya kila chakulya, muni Chapanga amyidakili. ⁴ Veve wayani mweukumuhamula mvanda wa mundu yungi? Akayima amala akagwai ndi ndava ya BAMBURI waki, mwene yati ikangamala kuyima ndava BAMBURI ihotola kumyimisa.

⁵ Vandu vangi viholalela kuvya ligono lingi la bwina kuliku lingi, nambu vangi viholalela kuvya magono goha giwanangana. Kila mmonga witu alanda cheiholalela muluhala lwaki. ⁶ Mundu mweihololela ligono lingi kuvya la bwina, mwenuyo ihenga naha kwa kumlumbalila BAMBURI. Mweilya kila chakulya, namwene ihenga naha kumulumbalila BAMBURI, muni akumsengusa Chapanga kwa chakulya cheampelili. Mewawa mweileka kulya vyakulya vingi, namwene ihenga naha kwa kumlumbalila BAMBURI, mwenuyo akumsengusa Chapanga. ⁷ Muni kawaka mundu yoyoha pagati yitu mweavili mumi ndava yaki mwene ndu, mewa kawaka mweifwa ndava ya mwene ndu. ⁸ Muni ngati titama, titama ndava ya BAMBURI, takafwayi tifwa ndava ya BAMBURI. Hinu ngati titama amala tifwa, tete ndi vandu va BAMBURI. ⁹ Ndava yeniyi Kilisitu afwili na kuyuka muni kavili avyai BAMBURI wa vevavi mumi na vafwili. ¹⁰ Ndava kyani veve, ukumuhamula mlongo waku? Ndava kyani veve ukumvevesa mlongo waku? Tavoha tete yati tiyima palongolo ya Chapanga tihamuliwa. ¹¹ Muni Mayandiku Gamsopi gijova, “BAMBURI ijova,

Ndi chakaka ngati chenivili Chapanga mwenivi mumi kila mundu yati ifugama palongolo yangu,

na kila mundu yati ijova kwa mlomo waki mwene kuvya nene ndi Chapanga.”

¹² Hinu, kila mmonga witu yati ijova mambu gaki mwene kwa gala geagahengili palongolo ya Chapanga.

Kotoka kuhalabisa sadika ya vandu vangi

¹³ Hinu, tileka kuhukumilana tete tavate ndi mujiyangalila, nambu katu mundu akotoka kukita chindu kwa mlongo cha kumuyokesa amala kumgwisa mukubuda. ¹⁴ Nene mweniwungini na BAMBURI Yesu, nimanyili kuvya kawaka chakulya chochoha chechihakasa palongolo ya Chapanga. Nambu mundu yungi akaholalela kuvya chakulya chingi chihakasa palongolo ya Chapanga, chenicho ndi chihakasa kwa mwene. ¹⁵ Ngati ukumvinisa mtima mlongo waku ndava ya chakulya cheilya, ndi veve ukita lepi muaganu. Chakulya chawilya chikoto kumuyagisa mundu mwenuyo ndava Kilisitu afwili ndava yaki. ¹⁶ Hinu, mkoto kuyidakila chindu chila chehilolekana kuvya chabwina kwinu chiveveswa. ¹⁷ Muni Unkosi wa Chapanga lepi lijambu la kulya na kunywelela, nambu kukita mambu gegiyidakiliwa na Chapanga na uteke na luheku kwekuletwa na Mpungu Msopi. ¹⁸ Mweakumuhengele Kilisitu kwa njila yeniyi akumanganisa Chapanga, na kuyidikiwa na vandu.

¹⁹ Hinu ndi, magono goha tigelandayi mambu gegileta uteke, na gegakutitangatila kukangamalisa mitima. ²⁰ Hinu, kotoka kuhalibisa lihengu la Chapanga ndava ya kulya chakulya. Vyakulya vyoha vabwina kulya, nambu chabwina lepi kulya chakulya chechihotola kumgwisa mundu mu kumbudila Chapanga. ²¹ Chabwina kuleka hotohoto kulya nyama na kunywa divayi, amala chindu chechihotola kumgwisa mlongo waku. ²² Kamulila chila chewisadika pagati yaku na Chapanga. Amotisiwi mundu yula mwanga jhamula mwene ndava isadika gala geikita gakumganisa Chapanga. ²³ Nambu mundu mweivagaya ndava ya chakulya chailya, Chapanga akumuhamula ngati akalyayi, muni ikita lepi kulandana na sadika. Na lijambu loloha lelikitiki changali sadika ndi kumbudila Chapanga.

15

Kotoka kujiganisa wamwene nambu vaganisa na vangi

¹ Tete vetivii na makakala mu sadika, tiganikiwa kuvatangatila vakulenda. Tikotoka kukita mambu gegatiganisa tavete ndu. ² Kila mmonga witu iganikiwa kumganisa mundu yungi kwa kumkitila gabwina na muni amkangamalisa mu sadika. ³ Muni Kilisitu ajiganisi lepi mwene. Pahali paki Mayandiku chegijova, “Maligu goha gevakuligili, ganikolili nene.” ⁴ Muni, goha gegayandikiwi kadeni gayandikwi kutiwula tete, muni kwa kusindimala na kupoleswa mtima, yetipata mu Mayandiku ago, tivya na huvalila. ⁵ Chapanga mwakuvapela usindimala na kupoleswa mtima avapela nyenye mpungu wa umonga pagati yinu, pemukumlanda Yesu Kilisitu, ⁶ mwavoha nyenye, kwa mtima umonga na lwami lumonga, mumlumbalila Chapanga mweavili Dadi wa BAMBU witu Yesu Kilisitu.

Lilovi la Bwina kwa vandu voha

⁷ Hinu, mumpokelana nyenye kwa nyenye ngati Kilisitu cheavapokili ndava ya Ukulu wa Chapanga. ⁸ Muni, chakaka nikuvajovela kuvya, Kilisitu akitili uhengaji ndava ya Vayawudi kulangisa usadika wa Chapanga na lilaganu lila levapewili vagogo vitu litimilikayi, ⁹ Mewawa vandu vangali Vayawudi vamulumbalila Chapanga ndava ya lipyana laki. Ngati Mayandiku Gamsopi chegijova, “Hinu yati tikumlumbalila pagati ya vandu vangali Vayawudi. Yati niyimba lunyiambu lwa kulilumbalila liina laku.”

¹⁰ Kangi Mayandiku chegijova,

“Muhekelela, nyenye vandu vangali Vayawudi, muhekelela pamonga na vandu wa Chapanga.”

¹¹ Na kavili,

“Nyenye vandu voha vangali Vayawudi, mumlumbalila BAMBU, vandu voha mumlumbayi.”

¹² Isaya ijova,

“Yati ihumalila nkosi mu lukolo lwa Yese, na kuvatalilila vandu vangali Vayawudi, na vene yati vakumuhvalila.”

¹³ Hinu, Chapanga mweileta huvalila, avamemesa luheku lwoha lwa uteke mu sadika yinu. Na huvalila yinu yiyonjokesa kwa makakala ga Mpungu Msopi.

Lihengu la Pauli

¹⁴ Valongo vangu, nene nivii na uchakaka kuvya nyenye mmemili ubwina, muna mawuliwu goha hati muhotola kuwulana nyenye kwa nyenye. ¹⁵ Nambu mubalua iyi nivayandikili changali wogohi, mu mambu ndalindali muni ivakumbusayi kavili. Nivili na ukekesi ndava ya ubwina wa Chapanga wenipewili nayu, ¹⁶ kuvya mtumisi wa Yesu Kilisitu kwa vandu vangali Vayawudi. Nikita lihengu langu kwa ukekesi kukokosa Lilovi La Bwina la Chapanga muni vandu vangali Vayawudi vavyai luteta lweluyidakiliwa na Chapanga, yeyinyambiswa na Mpungu Msopi. ¹⁷ Ndi cheniwungini na Yesu Kilisitu, nihotola kumekela lihengu langu lenili kwa kumhengela Chapanga. ¹⁸ Nangahotola kuyonjokesa chindu chingi, ndi chila Yesu Kilisitu achihengili kwa kunitumila nene muni vandu va milima vahotola kuyidakila. Akitili chenicho kwa malovi na matendu, ¹⁹ kwa makakala ga chinamtiti na kukangasa, na kwa makakala ga Mpungu wa Chapanga. Hinu kwa kuvya mulugendu kila pahala, kuumila Yelusalemu mbaka mulima Luliko, na kila pandu nikokwisi cha kukamilika vandu Lilovi la Bwina la Kilisitu. ²⁰ Chenigana magono goha ndi chindu chimonga, kukokosa Lilovi la Bwina popoha pala liina la Kilisitu lakona kuyuwanika, nikitoka kujenga mkingisa weujengiwi na mundu yungi. ²¹ Ngati chegijova Mayandiku Gamsopi,

“Vandu voha vangajovewa makokoselu gaki yati vilola,

na vala vangayuwana makokoselu gaki, yati vimanya.”

Mpangu wa Pauli kugendelela ku Loma

²² Hinu yeniyi ndi yeyanidivalili nene pamahele kubwela kwinu. ²³ Nambu hinu nimali lihengu langu kwa upandi uwu wa mulima, ndava muni ninogili pamahele kubwela kwinu, ²⁴ nihuvalila kukita chenicho hinu. Nigana kuvalola penivyai mulugendu kuhamba Isipania na kupata utangatilu winu kwa lugendu, panivyai pamonga na nyenye kwa magono. ²⁵ Nambu hinu, nihamba hoti kuvahengela vandu va Chapanga ku Yelusalemu. ²⁶ Muni misambi ya vandu vevakumsadika Kilisitu va Makedonia na Akaya, vahekalili kutipela michangu yavi kuvatangatila vandu va Chapanga vevavili vangangu ku Yelusalemu. ²⁷ Vene vahekalili kuvatangatila, muni chakaka lihengu la kuvatangatila mu lenili, vandu vanga Vayawudi, vahanganili mota za chimpungu za Vayawudi, na vene viganikiwa kuvatangatila Vayawudi muvindu vyevigana muwumi wavi. ²⁸ Hinu penimali lihengu la kuvahukisila mchangu wenipewili ndava yavi, yati nikuvagendelela nyenye penivya mulugendu lwa kuhamba ku Isipania. ²⁹ Nimanyili penibwela kwinu, yati nibwela na mota ng'onyo kuhuma kwa Kilisitu.

³⁰ Hinu, Valongo vangu, nivayupa neju kwa liina la BAMBU witu Yesu Kilisitu na kwa uganu weubwela na Mpungu Msopi, munitangatila kwa kuniyupila neju kwa Chapanga. ³¹ Muyupa muni nihotola kuhuma changalemaswa pagati ya vala vangamsadika Kilisitu vevavi Yudea, ndi muni lihengu langu liyidakiwayi na vandu va ku Yelusalemu. ³² Hinu, Chapanga akaganayi, yati nihotola kubwela kwinu na mtima wa luhaku, nipumulilayi pamonga na nyenye. ³³ Chapanga mweileta uteke ndi avyayi na mwavoha nyenye! Ena!

16

Pauli akuvajambusa vandu ndalindali

¹ Nigana kummanyisa kwinu mlumbu witu Foibe ndi muhengaji wa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu ku Kenkelea. ² Mumpokelayi ndava ya BAMBU ngati chayikuvagana vandu va Chapanga. Mumpela utangatilu wowoha weigana kuhuma kwinu, muni mwene avatangatili vandu vamahele na nene mewawa.

³ Mumjambusai Plisika na Akula, vahenga lihengu vayangu mukumhengela Kilisitu Yesu, ⁴ Vene vauyokili wumi wavi ndava ya kusangula wumi wangu. Nikuvasengula, lepi namwene ndu, nambu mewa misambi ya vandu vevakumsadika Kilisitu vangali Vayawudi. ⁵ Muvajambusa mewa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vevikonganeka munyumba yavi.

Mumjambusa mewa mukozi wangu mwenikumgana Epaineto, mundu mweatumbwili kumsadika Kilisitu pa mkoa woha wa ku Asia. ⁶ Mumjambusa Maliya mweakangamili kuhenga lihengu ndava ya nyenye. ⁷ Muvajambusa vayawudi vayangu vakina Andiloniki na Yunia, vevakungiwi mchifungu pamonga na nene, vene vimanyikana neju pagati ya vamitumi, kangi vavalongolil kuvya Vakilisitu kwakona nene.

⁸ Mumjambusa Ampiliato, mukozi wangu mganu mukuwungana na BAMBU. ⁹ Mumjambusa Ulubano, muhenga lihengu muyitu mukumhengela Kilisitu, mumjambusa mewa nkozi wangu Sitaku. ¹⁰ Mumjambusa Apele mwealangisi kusadika kwaki kwa Kilisitu. Muvajambusa voha vevavili kunyumba ya Alistobulo. ¹¹ Mumjambusa Helodiana, mkolonjinji muyangu, muvajambusa vandu vevitama munyumba ya Nalikisi vevakumsadika BAMBU.

¹² Mumjambusa Tilufena na Tilufosa vevikita lihengu la utumisi wa BAMBU, na nkozi wangu mganu Pelisi mweakitili gamahela ndava ya lihengu la BAMBU. ¹³ Mumjambusa Lufo, mundu mweahaguliwi amuhengela BAMBU, na nyina waki mweavili ngati nyina wangu mewawa. ¹⁴ Muvajambusa Asunikilito na Filegoni na Helima na Patiloba na Helime na valongo voha vevakumsadika Kilisitu vevavili pamonga nayu. ¹⁵ Mumjambusa Filologo na Yulia na Nelea na mlumbu waki na Olimpa pamonga na vandu voha va Chapanga vevavili pamonga nawu.

¹⁶ Mujambusanayi mwavene kwa uganu wa chikilisitu. Mewawa mwijambusiwa na misambi yoha ya vandu vevakumsadika Kilisitu.

Madandaula ga kumalikisila

¹⁷ Valongo vangu, nivayupa neju muvafiyula voha vevileta ulekanganu na kuvakita vandu vangi vagwai, kwa kuleka kulanda mawuliwu gemuwuliwi. Mujivika patali na vandu venavo, ¹⁸ muni vandu ngati avo vanga muhengela Kilisitu BAMBU witu, nambu vakugahengele matumbu gavi, mu malovi ginu geginoga na makokoselu gegikulukisa kukonga mitima ya vandu vabwina. ¹⁹ Kila mundu ayuwini chemumuyidikili BAMBU na ndava ya yeniyi niheka ndava yinu. Nambu nigana muvyai na luhala mukukita

gabwina, na mujibagula na mambu gahakau. ²⁰ Chapanga mweileta uteke, yati akutitisola kanyata Setani pahi ya magendelu ginu.

Ubwina wa BAMBU witu Yesu Kilisitu yivyai na nyenye.

²¹ Timoti, mhenga lihengu muyangu, akuvajambusa. Mewawa Lukio na Yasoni na Sosipita na vevavi vakolonjinji vayangu, vakuvajambusa.

²² Na nene Telitio, muyandika wa balua iyi ya Pauli, nikuvajambusa kwa liina la BAMBU.

²³ Mkolonjinji wangu Gayo, pamonga na msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu voha vevikonganika kwaki, akuvajambusa. Elasito, mvika mashonga wa muji uwu, pamonga na Kwalito vakuvajambusa. ²⁴ Ubwina wa BAMBU witu Yesu Kilisitu yivya na nyenye mwavoha. Ena. *

Pauli imalakisa kwa mayupu

²⁵ Hinu timulumba Chapanga! Mwene ihotola kuvakangamalisa na kulandana na Lilovi la Bwina yenikokwisi ya Yesu Kilisitu na ugubukulo wa uchakaka wewafiyiki miyaka yamahele yeyipitili. ²⁶ Nambu hinu, uchakaka wenuwo ugubukuliwi kwa njila ya mayandiku ga Vamlota va Chapanga, na kwa malagizu ga Chapanga wa magono goha geakitili gamanyikana kwa vandu va makabila goha, muni vasadikayi na kuyidakila.

²⁷ Hinu kwa Chapanga ndu, ngamwene mweavi na luhala loha, uvyu ukulu munjila ya Yesu Kilisitu magono goha gangali mwishu! Ena.

---

* 16:24 16:24 Mumayandiku gangi msitali uwu uvi lepi

Balua ya kutumbula ya Pauli kwa Vakolinto Ulongolelu

Balua ya kutumbula kwa Vakolinto yayandikwi na mtumi Pauli mu mwaka wa 55 peamali kuvelekewa Kilisitu (musula ya 1:1). Yeniyi ndi balua ya kutumbula pagati ya balua zivili zetivii nazu zeaziyandiki Pauli kwa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vevitama kumuji wa Kolinto. Yihotoleka kuvya ayandiki balua yeniyi lukumbi peatamili ku Efeso kwakona kuvagendelela vandu va ku Kolinto, mulugendu lwaki lwa kuhamba Makedonia (musula ya 16:5-9).

Balua yeniyi ndi mayangula ga Pauli kwa malovi geagapokili kuhuma kwa vamsadika vangi va msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu ndava ya mambu gahakau na kulekengana na mambu ga ukemi. Muji wa Kolinto wamanyiki neju mu mambu ga ukemi hati yakangisi lepi kulola kuvya vandu vevamsadiki Kilisitu vavi mukupanga mambu ago. Mubalua iyi ya 1 Vakolinto mewa kuvi na (sula ya 13). Yeyimanyikana neju ya uganu.

Gegavi

Pauli akuvajambusa Vakolinto na akumsengusa Chapanga ndava yavi (musula ya 1:1-9).

Kavili idandaula ndava mambu geagapokili ndava ya kulekengana pagati ya msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vevitama ku Kolinto (musula za 1:10-4:21).

Kangi ijova ndava ya mambu ga ugoni na mambu ga vamsadika kutakilana mumabanji ga mihalu (musula ya 5-6).

Neju ago Pauli ilagiza ndava ya mambu ga ndowa na luteta lwa vimong'omong'o na mngonganu wa kufugamila na njombi kuhuma kwa Mpungu Msopi na uyukisu (musula ya 7-15).

Mwishu Pauli imalakisila kulongelela mambu gaki mwene mambu gangi (musula ya 16).

¹ Nene Pauli nikemeliwi kuvya mtumi wa Kilisitu Yesu, kwa maganu ga Chapanga, na mlongo Sostene.

² Tikuvayandikila nyenye msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu mwemuvi Kolinto. Nyenye mukemeliwi kuvya vandu va Chapanga kwa kuwungana na Yesu Kilisitu, pamonga na vandu voha popoha pevakuumuyupa BAMBU witu Yesu Kilisitu mweavi BAMBU witu na wavi mewa.

³ Nikuvaganila uteke na ubwina wa Chapanga kuhuma kwa Chapanga Dadi witu na BAMBU witu Yesu Kilisitu.

Mota ya mukuwungana na Kilisitu

⁴ Nikumsengusa Chapanga wangu magono goha ndava yinu, ndava ya mota ya Chapanga yaavapelili kwa njila ya Yesu Kilisitu. ⁵ Muni kwa kuwungana na Kilisitu mmemiswi muvindu vyoha. Mpewi luhala lwa kukokosa na kumanya. ⁶ Ujumbi wa Kilisitu uyimi chakukangamala mugati yinu, ⁷ hati nakupungukiwa na chipanji chochoa kuhuma kwa Mpungu Msopi pemwilindila kugubukuliwa kwa BAMBU witu Yesu Kilisitu. ⁸ Mwene yati akuvakangamalisa mbaka pamwishu mulolekanayi mwangali kuhoka ligono leiwuya BAMBU witu Yesu Kilisitu. ⁹ Chapanga ndi msadikika, avakemili muvyai pamonga na mwana waki Yesu Kilisitu BAMBU witu.

Mpechanganu mumsambi wa vandu vevakumsadika Chapanga

¹⁰ Valongo vangu, nikuvayupa neju kwa liina la BAMBU witu Yesu Kilisitu, mvya pamonga mukila lijambu lemwijova, mkoto kukomana pagati yinu mvya liholo limonga na lijambu limonga. ¹¹ Valongo vangu, mambu genigayuwini kuhuma kwa vandu va Kuloe, kuvya mwihutana pagati yinu. ¹² Nigana kujova cheniyuwini kuhuma kwinu, mmonga ijova, "Nene nikumlenda Pauli," Yungi, "Nene nikumlenda Apolo," Yungi, "Nene nikumlenda Kefa," Na yungi ijova, "Nene nikumlenda Kilisitu." ¹³ Wu, Kilisitu agavanyiki? Wu, Pauli ndi mweavambiwi pamsalaba ndava yinu? Amala mwabatiziwi kwa liina la Pauli?

¹⁴ Nikumsengusa Chapanga nabatizi lepi mundu hati mmonga winu ndi nga Kilisipo na Gayo. ¹⁵ Hinu kawaka mweihotola kujova abatiziwi kwa liina langu. ¹⁶ Chakaka nabatizi kavili vandu pa lukolo lwa Stefani, nambu kawaka nimanyili lepi ngati nabatizi mundu yungi. ¹⁷ Kilisitu anitumi lepi kubatiza vandu, nambu anitumili kukokosa Lilovi la

Bwina. Anitumili kukokosa changali kuhuvalila maholo ga vandu vangi, muni makakala ga lifwa cha Kilisitu pamsalaba chikoto kubadilishwa.

Kilisitu ndi makakala na luhala lwa Chapanga

¹⁸ Kwa vala vevayagili ujumbi wa chifwa cha Kilisitu pamsalaba uyimu, nambu tete mwetivii munjila ya usangula, ujumbi wenuwo ndi makakala ga Chapanga. ¹⁹ Muni Mayandiku Gamsopi gijova,

“Yati nihalibisa luhala lwa vevavi na luhala

na yati niyagisa umanya wa vevavi na luhala.”

²⁰ Avi koki mweavi na luhala? Avi koki mweasomili? Avi koki mweamanyili kudandaula mambu ga mulima? Wu, Chapanga ahengili lepi luhala lwa mulima uwu kuvya ndi uyimu?

²¹ Chapanga igana kuvasangula vala vevakumsadiki kwa njila ya makokoselu gegilekana kuvya mambu ga uyimu. Akitili chenichi ndava muni vandu vihotola lepi kummanya Chapanga kwa luhala lwavi vene. ²² Vayawudi vigana chinamtititi na Vagiliki vilonda luhala. ²³ Nambu tete tikumkokosa Kilisitu mweavambiwi pamsalaba. Kwa Vayawudi lijambu lenili ndi unonopa, na kwa vandu vangali kuvya Vayawudi ndi uyimu, ²⁴ nambu kwa vala na Chapanga, Vayawudi na vandu vanga Vayawudi, Kilisitu ndi Makakala ga Chapanga na luhala lwa Chapanga. ²⁵ Muni chechilolekana kuvya uyimu wa Chapanga ndi luhala kuliku luhala lwa vandu, na chechilolekana kuvya ungolongondi wa Chapanga, ndi chivii na makakala kuliku makakala ga vandu.

²⁶ Hinu valongo vangu muholalela chamwakemiliwi na Chapanga, lepi voha pagati yinu vevana luhala kulandana na maholo ga vandu, vamahela lepi pagati yinu vevivya na makakala, amala ukulu. ²⁷ Chapanga ahagwili gala mulima ukugawona ga uyimu, muni avapela soni vana luhala, na agahagwili gala mulima ukugawona kuvya ndi ungolongondi muni avapelayi soni vana makakala. ²⁸ Chapanga ahagwili vindu pahi viviveeswa na mulima uwu, na vindu vingali kuvya muni agahalabisa mambu gevikemela kuvya ga chakaka. ²⁹ Chapanga akitili chenichi kawaka mundu wa kumeka palongolo yaki. ³⁰ Chapanga ndi mweavawunganisi na Kilisitu Yesu. Chapanga amkitili Kilisitu kuvya luhala witu, kwa njila yaki titepulaniswi na Chapanga, tivya tavandu vetibaguliwi ndava ya Chapanga na kugombolewa. ³¹ Hinu ngati Mayandiku Gamsopi chegijova, “Mweigana kumeka, ndi, amekelayi ndava ya lihengu la BAMBU.”

2

Ujumbi ndava ya Yesu Kilisitu kuvambiwa pamsalaba

¹ Valongo vangu, panabwelili kwinu kuvakokosela mfiyu wa ujumbi wa Chapanga nahengilili lepi malovi geginonopa amala umanya uvaha. ² Muni penavi kwinu naamwili nikotoka kumanya chindu chochoha chila nambu kummanya Yesu Kilisitu ndu, yula mweavambiwi pamsalaba. ³ Penavi kwinu navili ngolongondi, na kuvagaya kwa kuyogopa. ⁴ Mawuliwu gangu na makokoselu gangu gawusiwi lepi kwa luhala lwa vandu, nambu kwa ulangisu wa makakala ga Mpungu wa Chapanga ⁵ Nakitili chenicho muni sadika yinu yimuhvalila makakala ga Chapanga, nambu yihvalila lepi luhala lwa vandu.

Luhala lwa Chapanga

⁶ Pamonga nene nikuvakokosela mambu ga luhala kwa vala vevakangili mtima, nambu mambu genago lepi vachilongosi va mulima uwu, veviyagisa makakala gavi.

⁷ Tikokosa mfiyu wa luhala lwa chapanga, ndi weufiyiki kwa vandu, ndi Chapanga amali kupanga kwakona kuwumbwa mulima ndava ya ukulu witu. ⁸ Kawaka hati chilongosi mmonga wa lusenje lwiwu mweamanyili lijambu ili. Ndava muni ngati kuvya vamananyi, ngavamvambii lepi pamsalaba BAMBU mkulu. ⁹ Ngati chegijova Mayandiku Gamsopi, “Mambu gangalolekana, amala kuyuwanika,

mambu gangaholeleka na mundu yoyoha mumtima waki,

genago ndi Chapanga avatendelekili vala vevaganili.”

¹⁰ Genago ndi mambu Chapanga gatigubukulili kwa njila ya Mpungu waki. Muni Mpungu Msopi ulola mambu goha, hati mambu ga mugati neju ga Chapanga. ¹¹ Kawaka mundu mweihotola kumanya maholo ga mundu yungi nambu nga mwene. Mewa kawaka mundu mwihotola kumanya maholo ga Chapanga nambu nga Mpungu wa Chapanga. ¹² Nambu tete tapoki lepi mpungu wa mulima uwu, nambu tapokili mpungu weuhuma kwa Chapanga, ndi muni tihotola kumanya gala Chapanga getipelili waka.

¹³ Na tete tijova lepi malovi getiwuliwi kwa luhala lwa vandu, nambu kwa malovi getiwuliwi na Mpungu Msopi, tidandaula mambu ga Mpungu kwa vandu vala vevavi

Mpungu Msopi. ¹⁴ Mundu angali Mpungu wa Chapanga ipokela lepi mambu gegihuma kwa Mpungu wa Chapanga. Ndava muni ndi uyimu kwaki, mwene ihotola lepi kumanya ndava genago gimanyikana ndu kwa uhotola wa Mpungu. ¹⁵ Mundu mweavi na Mpungu wa Chapanga akugamanya mambu goha, nambu kawaka mundu mweihotola kuhamula mambu goha. ¹⁶ Mayandiku Gamsopi gijova, “Yani mweihotola kumanya luhala lwa BAMBU? Yani mweihotola kumuwula?” Nambu tete tivii na luhala lwa Kilisitu.

3

Vanalihengu va Chapanga

¹ Valongo vangu, nanga hotola kulongela na nyenye ngati vandu mwemuvi na Mpungu wa Chapanga. Naganikiwayi kulongela na nyenye ngati vandu wa pamulima, ngati vana vadebe muwumi wa Chikilisitu. ² Yaganikiwayi kuvaliha kwa mavele, lepi kwa chakulya chiyumu, muni mwajitendekili lepi kupokela. Ndi mbaka hinu mwakona kujitendekela. ³ Muni nyenye mwakona vandu wa pamulima. Wu, lepi chakaka kwakona kuvi na wihu na ngondo pagati yinu? Mambu ago gilangisa njwe kuvya nyenye mwakona vandu wa pamulima, mwitama wumi wa chimundu. ⁴ Mmonga winu peijova, “nene ndi mlanda wa Pauli,” Na yungi ijova, “nene ndi mlanda wa Apolo,” Wu, yenyo yilangisa lepi kuvya mwakona mwitama ngati vandu va mulima uwu?

⁵ Hinu, Apolo ndi yani? Na Pauli ndi yani? Tete ndi vatumisi va Chapanga, mwativalitili nyenye sadika. Kila mmonga winu ihenga lihengu leapewili na BAMBU. ⁶ Nene namijili mbeyu na Apolo ayitilili manji, nambu Chapanga ndi mweaimelisi. ⁷ Mweamijili na mweayitalili manji chindu lepi, Chapanga ndi mwamelisi mbeyu. ⁸ Yula mwamijili na mweiyitalili manji voha vamonga, Chapanga yati akumpela njombi kila mundu ndava ya lihengu laki leakitili. ⁹ Muni tete ndi vahenga lihengu va Chapanga, na nyenye ndi mgunda waki.

Mewawa nyenye ndi lijengu la Chapanga. ¹⁰ Ndava ya ubwina wa Chapanga nipewili lihengu ili, ngati mundu mweavi na luhala mweijenga, navikili mkingisa mundu yungi ijenga panani yaki. Ndi chabwina kila mundu alola bwina cheijenga. ¹¹ Kawaka mundu mweihotola kuvika mkingisa panani ya mkingisa wungi, neju ya wula weumali kuvikiwa ndi Yesu Kilisitu. ¹² Panani ya mkingisa wenuo mundu ihotola kujenga kwa zahabu, feza amala maganga, ihotola kujenga kwa mikongo, mahamba amala manyahi. ¹³ Nambu lihengu la kila mundu yati lilolekana ligono Kilisitu peakuyifiyula. Muni ligono lenilo yati wihumila motu, na motu wenuo ndi yati wipima ubwina wa lihengu la kila mundu peavi. ¹⁴ Yikavya cheajengili mundu panani ya mkingisa wenuo chitinyika lepi na motu wenuo, yati ipewa njombi, ¹⁵ Ngati chajengili yati chitinyika, yati ikosa njombi yaki, nambu mwene yati isanguliwa ngati mundu mwealemili mumotu.

¹⁶ Wu, mumanyi lepi kuvya nyenye ndi Nyumba ya Chapanga, na Mpungu wa Chapanga witama mugati yinu? ¹⁷ Hinu, mundu mwaihalabisa Nyumba ya Chapanga ya msopi, Chapanga yati akumuhalabisa mewa, muni Nyumba ya Chapanga, yene ndi nyenye.

¹⁸ Mundu yoyoha akotoka kujikonga, pagati yinu kujilola kuvya avi na luhala wa pamulima, mbanga avyai myimu muni apatayi luhala lwa chakaka. ¹⁹ Muni luhala lwa pamulima ndi uyimu palongolo ya Chapanga. Mayandiku Gamsopi gijova, “Chapanga akuvadapa vevavi na luhala mukuchejela kwavi.” ²⁰ Na Mayandiku gangi gijova, “BAMBU amanyili kuvya maholo ga vevavi na luhala kuvya gangali lihengu.” ²¹ Hinu, mundu akotoka kuvamekela vandu. Muni kila chindu ndi chinu. ²² Yikavya Pauli amala Apolo amala Kefa, mulima amala wumi amala lifwa, mambu ga hinu amala gegibwela goha ginu nyenye. ²³ Nambu nyenye ndi vandu va Kilisitu, na Kilisitu ndi wa Chapanga.

4

Vamitumi va Kilisitu

¹ Mundu atilolayi tete kuvya ngati vatumisi va Kilisitu, vevihengela ujumbi wa mfiyu wa Chapanga. ² Chechiganikiwa kwa mundu yoyoha mweapewili lihengu lenili ndi kuvya msadikika. ³ Kwa nene chindu lepi nikahamuliwa na nyenye, amala na pandu pa kuhamuliwa vandu, nakujihamula namwene. ⁴ Mumtima wangu nihamuliwa lepi kwa lijambu loloha, nambu yilangisa lepi kuvya kawaka lawama. BAMBU ndi mweihamula. ⁵ Hinu, mkoto kuhamula kwakona lukumbi lwaki, mulekayi mbaka peibwela BAMBU. Mwene yati akugafiyula goha gachitita gegafiyiki, na kuvika pawaka maholo ga mitima ya vandu. Kila mundu yati ipata ulumba kuhuma kwa Chapanga.

⁶ Valongo vangu, nimutumalili Apolo na nene namwene muni kupitila tete mujiwulayi kuhuma kwitu mana ya luhumu ulu. “Mugakamulayi gegayandikwi.” Akotoka kuvya mundu pagati yinu mweimeka na kumvevesa mundu yungi. ⁷ Yani mwakuvikili veve kuvya mvaha kuliku vangi? Chapanga lepi ndi mwakupelili vindu vyoha vyeuvi navyu? Ngati, ndava kyani wimeka ngati upewi lepi ngati njombi?

⁸ Hinu! Mumali kupewa goha gamwaganayi! Muvi na vindu vyamahele! Muvi vankosi changali tete. Mbanga ngamuvi vachilongosi muni na tete mewa tilongosa pamonga na nyenye. ⁹ Niholalela Chapanga atikitili tete vamitumu tivyai vandu va mwishu neju, vetivalangiwi kukomewa palongolo ya vandu, tivikiwi ngati chindu cha kuhekesa, chechilolekana na mulima wohi na vamitumi va kunani kwa Chapanga, mewawa na vandu voha. ¹⁰ Tete vayimu ndava ya Kilisitu, nambu nyenye muvi na luhala kwa kuwungana na Kilisitu! Tete tavakata nambu nyenye muvi na makakala. Nyenye vakuvatopesa, nambu tete vakutivevesa. ¹¹ Mbaka hinu, tete tivii na njala na njota, nyula yilalile, titoviwi mavamba, kawaka pandu pakugona. ¹² Kangi ting’ahika na kuhenga lihengu kwa mawoko gitu tavete. Vakatiwela likoto tete tikuvamotisa, tikuvayupila kwa Chapanga, vakatinyagayi tikangamala, ¹³ pevakutiliga, tiyangula kwa upoli. Mbaka hinu vatikitili ngati gahakau wa mulima, kwa kila mundu tete uhakala!

¹⁴ Niyandika lepi mambu aga ndava ya kuvapela soni, nambu nikuvawula ngati vana vangu vaganu. ¹⁵ Pamonga muvi na valemaji vamahele muwumi winu wa Chikilisu, nambu muvi lepi dadi vamahele, kwa kuwungana na Kilisitu Yesu nene ndi mwenivi dadi winu mukuvakokosela Lilovi la Bwina nyenye. ¹⁶ Hinu, nikuvayupa neju mulandayi luhumu wangu. ¹⁷ Ndi mana nimumili Timoti kwinu, mwene ndi mwana vangu mganu na msadikika mukuwungana na BAMBU. Yati akuvakumbusa njila yenilanda muwungana na Kilisitu Yesu. Njila yeniwula pandu pamahale pa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu.

¹⁸ Vandu vangi vatumbwili kumeka na kuholalela ngati nibwela lepi kangi kwinu. ¹⁹ Nambu, yati nibwela kanyata BAMBU akaganayi, penapo ndi yati nikujilolela namwene, lepi chevijova vala vevimeka, nambu mewa kumanya makakala gavi. ²⁰ Muni Unkosi wa Chapanga lepi kujova ndu, nambu mumakakala. ²¹ Hinu, mwigana kyani? Nibwela kwinu na ndonga, amala nibwela na mtima wa uganu na unkozi?

5

Ukemi mu msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu

¹ Kivi malovi ga chakaka kuvya pagati yinu kivi ukemi uhakau, wangahumalila hati pagati ya vandu vangamunya Chapanga. Nijoviwi kuvya mmonga winu itama na mdala wa dadi waki! ² Muhotola wuli kumeka? Ngayivyai mbanga kuyupilisa, na mwenuyo mweikita chindu icho awusiwayi pagati msambi winu. ³ Na nene kwa upandi wangu, kwa higa nivii patali na nyenye, nambu kwa mpungu nivii pamonga na nyenye. Ndi nivii bahapo, nimali kumuhamula mundu yula mweakitili lijambu lenilo la soni. ⁴ Pamkonganeke pamonga kwa liina la BAMBU Yesu, nene nivii na nyenye kwa mpungu, hinu kwa makakala ga BAMBU witu Yesu uvi apo, ⁵ mumgotola mundu uyo kwa Setani muni higa yaki yihalabiswai na mpungu waki usanguliwayi ligono lila la BAMBU.

⁶ Kawaka chindu cha kumekela, wu, mmanyi lepi ngemeku libebe livavisa libulungutu loha la uhembe? ⁷ Mujinyambisayi, muni muwusai ngemeku ya kadeni la kumbudila Chapanga, ndi muvyai na libulungutu la mupya langasopewa ngemeku ngati chamwiganikiwa kuvya. Muni Kilisitu awisiwayi luteta ndava yitu ngati mwanalimbelele wa Pasaka. ⁸ Ndava yenyo, tiiselebukila mselebuko wa Pasaka changali kutumila mabumunda gegasopiwi ngemeku, ndi kujova changali kumbudila Chapanga na uhakau, nambu titumila libumunda langali ngemeku ndi kujova ubwina na chakaka.

⁹ Navayandikili mubalua yangu mkoto kuhanganilana na vakemi. ¹⁰ Uchakaka ndi kuvya najovili lepi mkoto kuhanganila na vandu voha pamulima nambu vandu vevavi vakemi vanotanu na vadese na vevakumuyupa chimong’omong’o. Muni muvayepa voha venavo yavaganili nyenye kuwuka pamulima uwu nganila! ¹¹ Nambu hinu nikuvayandikila kuvya mkoto kuhanganila na mlongo mkilisu mweavimkemi na mweavi na mnogu uhakau na mnotani na mweiyupa chimong’omong’o na mweiliga na mweigala na mdese na mnyagaji. Mundu ngati mwenuyo hati kulya mkoto kulya nayu.

¹² Hinu, lepi lihengu langu kuvahukukumu vala vevavi kuvala ya msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu. Nambu Chapanga ndi mweakuvahamula. Nyenye muganikiwa

kuvahamula vandu vevavi msambi winu? ¹³ Mayandiki Gamsopi gijova, mumvingayi kutali mundu muhakau uyo!

6

Malungamiko ga vasadika

¹ Ngati mundu yeyoha pagati yinu avi na luhonda na muyaki msadika, ihotola wuli kumtakila mlongo waki palongola ya vandu vangampanya Chapanga, pahala pa kumtakila palongolo ya vandu va Chapanga? ² Wu, mmanyi lepi kuvya vandu va Chapanga yati vakuvahamula vandu va mulima? Ngati mulima yati uhamuliwa na nyenye, ndava kyani muganikiwa lepi kuhamula hati mambu gadebe? ³ Mmanyi lepi ngati yati mkuvahamula vamitumi va kunani kwa Chapanga? Wu, lepi neju ya mambu ga pamulima! ⁴ Pemwiva na ngondo ngati iyi, ndava kyani muhamba kwa vandu vangali vachilongosi va Nyumba ya Chapanga? ⁵ Soni kwinu! Ndi kujova kawaka hati mmonga pagati yinu mweavi na luhala wa kuhotola kuhamula mihalu pagati ya vasadika? ⁶ Nambu hinu valongo vasadika vakumtakila myavi palongolo ya libanji la mihalu ya vandu vngasadika vahamula.

⁷ Chakaka kutakilani kwenuku nyenye mwavene kulangisa hotohoto kuvya mwan-gahotola! Wu, ngayivii chabwina lepi kukongewa! Wu, chabwina lepi kukongewa? Chabwina lepi kwinu kunyagiwa vindu vinu? ⁸ Nambu, pahala paki, nyenye ndi myiva na kunyaga, kangi ago mukuvakitila valongo vinu! ⁹ Wu, mmanyi lepi kuvya vandu vahakau vipewa lepi Unkosi wa Chapanga? Mkoto kukongewa! Vevikita ukemi, vevigundamila vimong'omong'o, vagosi kugona na vagosi vayavi, na vadala kwa vadala, ¹⁰ vahiji, vevinota, vevigala, veviheha, vevinyaga, veviliga venavo voha vihanganila lepi muunkosi wa Chapanga. ¹¹ Vangi vinu mwavi chenicho, nambu hinu mubaguliwa ndava ya Chapanga na kulolekana vabwina palongolo yaki kupitila BAMBU witu Yesu Kilisitu na kupitila Mpungu wa Chapanga witu.

Muhengela higa yinu kwa Ukulu wa Chapanga

¹² Mundu ihotola kujova, "Kwa nene vindu vyoha viganikiwa." Nambu lepi vindu vyoha vyeviganikiwa. Niyidikila kuvya kila chindu chiganikiwa kwa nene nambu mbwitu kutamiwa na chindu chochoha. ¹³ Mwihotola kujova, "Chakulya chivii ndava ya lileme, na lileme luvi ndava ya chakulya." Nambu Chapanga yati akuvihalabisa vyoha. Higa ya mundu ndi lepi ukemi ndi kwa kumhengela BAMBU, na BAMBU ndi ndava ya higa. ¹⁴ Chapanga amykisi BAMBU kuhuma mulifwa na tete mewa yati akutiyukisa kwa makakala gaki.

¹⁵ Wu, mmanyi lepi kuvya higa yinu ndi viwungo vya higa ya Kilisitu? Wu, nitola viungu vya Kilisitu niwivunganisayi na viwungu vya mkemi? Pehe! ¹⁶ Muni, ngati chaumanyili, mwaiwungana na mkemi vivya higa yimonga, ngati chagijova Mayandiki Gamsopi, "Na vavili yati vivya higa yimonga." ¹⁷ Nambu mwajiwungi na BAMBU vivya Mpungu umonga na mwene.

¹⁸ Muleka kukita ugoni. Kumbudila Chapanga kungi kwoha kukitiwa kuvala ya higa nambu mkemi akumbudila chapanga ayikitila higa yaki mwene. ¹⁹ Wu, mmanyi lepi kuvya higa yinu ndi Nyumba ya Mpungu Msopi mweavimugati yinu, ndi mwemwampokili kuhuma kwa Chapanga? Nyenye, vindu vinu lepi mwavene nambu vindu vya Chapanga. ²⁰ Mwaguliwi kwa mashonga gamahela. Ndi muyihengelai higa yinu kwa kumlumba Chapanga.

7

Lijambu ndava ya kugega mdala

¹ Hinu tilola mambu gala gamwaniyandili, chabwina mgosi akotoka kugega. ² Nambu ndava ya kuyepa ukemi, ndi kila mgosi avyai na mdala waki mwene, na kila mdala avyai na mgosi waki mwene. ³ Mgosi amuhengelayi mdala waki chayiganikiwa, na mdala amuhengelayi mgosi waki chayiganikiwa. ⁴ Mdala kawaka uhotola ndava ya higa yaki mwene, nambu avili nawu mgosi waki, mewawa mgosi kawaka uhotola ndava ya higa yaki mwene, nambu mdala waki avili nawu. ⁵ Mkoto kunyimana, nambu ngati muyelewini kukita chenicho kwa lukumbi luhupi ndu, ndi mupatayi nafwasi yabwina ya kumuyupa Chapanga. Ndi muwuyilanayi kavili, Setani akotoka kuvalinga ndava muhotola lepi kudivalila mitima hinu.

⁶ Malovi aga genikuvajovela malagizu lepi, nambu ndi nivalekekisi muhotola kuhagula. ⁷ Chakaka, niganili vandu voha vavyai ngati nene, nambu kila mundu apewili njombi yaki mwene na Chapanga, yungi njombi iyi na yungi yila.

⁸ Hinu, kwa vala vangagega na vala valipwela, nikuvajovela kuvya chabwina kuyendelela kutama vene ngati nene. ⁹ Nambu ngati mundu ihotola lepi kujidivalila. Chabwina mundu uyo agega kuliku kuvya na mnogo.

¹⁰ Kwa vala vevagegili niwusa mhilu uwu, lepi ya nene ndi kuhuma kwa BAMBU Chapanga. Mdala iganikiwa lepi kulekana na mgosi waki. ¹¹ Ndi ngati alekini nayu, ndi asigalila changali kugegawa, ngati naha lepi, vamtepulanisa na mgosi waki. Na mgosi akotoka kumleka mdala waki.

¹² Kwa vangi, Nijova nene lepi BAMBU Ngati mgosi msadika ana mdala mwangasadiki, na mdala mwenuyo ayidikili kutama nayu, na mgosi mwenuyo akoto kumleka mdala waki. ¹³ Na ngati mdala mweisadika ana mgosi mwanga sadika, na mgosi mwenuyo akayidakila kutama nayu, ndi akotoka kumleka mgosi waki. ¹⁴ Muni mgosi mwenuyo mwangasadika iyidikiwa na Chapanga kwa kuwungana na mdala waki, na mdala uyo mwangasadika iyidikiwa na Chapanga kwa kuwungana na mgosi waki. Ngati ngayikotoka kuvya naha vana vavi ngavavi ngati vana va vandu vangammaya Chapanga, nambu hinu ndi vana va Chapanga. ¹⁵ Nambu ngati mwangasadika igana kumuleka muyaki mwaisadika, ndi amuleka ndu. Penapo mgosi amala mdala mwaisadika yati ivya hulu. Muni Chapanga avakemili mutama kwa uteke. ¹⁶ Veve mdala mwausadika, umanya wuli ngati kuvya ukumsangula mgosi waku? Amala veve mgosi mwausadika umanya wuli ngati kuvya ukumsangula mdala waku?

Vyayi muwumi ngati chawakemeliwi na Chapanga

¹⁷ Kila mundu ayendelela kutama muwumi weapewili na BAMBU ngati cheatamayi pala peakemeliwi na Chapanga, chenichi ndi chanikuvajovela vandu voha kwa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu woha. ¹⁸ Ngati mundu akemeliwi kuni adumwili jandu, ndi akotoka kukupakisa kuvya adumwili lepi jandu, na ngati pakemeliwi avili akona kudumula jandu, ndi akotoka kudumula. ¹⁹ Muni, kudumula jandu amala changasindimala jandu chindu lepi, chechiganikiwa kuyidakila mihilu ya Chapanga. ²⁰ Hinu, kila mundu avyai ngati cheavili peakemeliwi Chapanga. ²¹ Wu, veve wavili wamvanda pewakemeliwi na Chapanga? Koto kuyoma, nambu ngati ukapatayi fwasi ya kuvya waka kita chenicho. ²² Muni mwene mwakemeliwi na BAMBU kuni avili mvanda, mwenuyo ndi ilekeswa kwa BAMBU. Mewawa mwakemeliwi kuni alekisiwi, ndi ivya mvanda wa Kilisitu. ²³ Voha muguliwi kwa mashonga gamahele, ndi mkoto kuvya vavanda va vandu. ²⁴ Valongo vangu, kila mmonga winu atamayi wumi wulawula ngati cheakemeliwi, muni Chapanga avi pamonga na nyenye.

Likotesi ndava ya vangagega na valipwela

²⁵ Hinu, kugavala gala gemwaniyandikili ndava ya vasongolo vangagega na vasikana vangagegawa kawaka malagizu kuhuma kwa BAMBU, nambu nikuvapela maholo gangu kwa lipyana la BAMBU niganikiwa kusadikiwa.

²⁶ Ndi, ndava ya mang'ahiso ga magono aga, hinu chabwina mundu asigalila ngati cheavi. ²⁷ Wu, ugegili mdala? Hinu koto kulekana na mdala waku. Wakona wangagega? Ndi ukoto kugega. ²⁸ Nambu ngati ukagegayi ukumbudila lepi Chapanga, kamwali akagegewayi akumbudila lepi Chapanga. Vevigegana yati ving'ahika muwumi wavi, nambu nene nigana ng'ani yikoto kuvakolela nyenye.

²⁹ Valongo vangu, lukumbi lwalusigalili ndi luhupi: Kutumbula lelu vala vevagegili vatamayi ngati vagegili lepi, ³⁰ Vevivemba vavyai ngati vivemba lepi, veviheka vavyai ngati nakuheka, vevigula vavyai ngati kawaka chindu, ³¹ vevavi hengela vindu vya mulima uwu vavyai ngati vakuhhengela lepi. Muni mulima uwu uvi papipi kupita.

³² Nigana nyenye mukoto kuvya na wogohi. Mundu angagega mdala mwene igana kuhenga lihengu la BAMBU muni ilinga kunganisa BAMBU. ³³ Nambu mgosi mweagegeli ilola neju mambu ga mulima, kulonda kunganisa mdala waki, ³⁴ ndi akujibagula mwene chihiga na chimpungu. Mdala mwangagegawa ing'ahika na mambu ga BAMBU ndi awusayi higa na mpungu waki kwa BAMBU. Nambu mdala mwagegiwi ing'ahika na mambu ga mulima ndava ya kunganisa mgosi waki.

³⁵ Nikuvajovela genaga kwa chiyonjokesu chinu, lepi kuvadivalila kwa gala gemugana kuhenga. Nigana muhenga gegiganikiwa, mpata kumuhhengela BAMBU kwa mtima woha changali kuhutwa na mambu gangi.

³⁶ Ngati mundu ilola kuvya akumuhhengela lepi chabwina mchumba waki kwa kuhamula kuleka kumugega na lukumbi lupita, kangi mnogu waki nakuuhotola ndi akitayi chaihotola, amugegayi ndu, ivya nakumbudila Chapanga. ³⁷ Nambu ngati mgosi uyo ahamwili kuhuma mumtima waki changali kung'ang'aniswa kuleka kugega, na ihotola lepi kuyileka minogu yaki, ikita chabwina, kuleka kumugega mdala uyo. ³⁸ Mundu

mweamwili kugega mdala ikita chabwina, mewa mweangagega mdala ikita chabwina neju.

³⁹ Mdala mweagegiwi ivya akungiwi na mgosi waki kwa lukumbi lwoha mgosi uyo lwaivya mumi. Nambu ngati mgosi waki afwili, mdala uyo ihotola kugegewa na mundu yoyoha, nambu kwa mgosi mweammanyili BAMBU Yesu Kilisitu. ⁴⁰ Nambu chenihololela nene, mdala yati ivya na luheku neju ngati isigalila changali kugegewa, nihololela nene mewa nina Mpungu wa Chapanga.

8

Vyakulya vyaviwusiwi luteta kwa chimong'omong'o

¹ Hinu tilolayi vyakulya vyeviwusiwi ndava ya kutetela chimong'omong'o. Timanyili kuvya, tete tavoha tivii na luhala, nambu luhala ulu gakuvakita vandu vamekayi, nambu uganu ukumjenga. ² Ngati mundu ihololela kuvya amanyili chindu, chakaka angamanya chindu chochoha chechikumgana kumanya. ³ Nambu mwammanyili Chapanga mwenuyo amanyikini na Chapanga.

⁴ Ndi, kuvala vyakulya vyevihuwusiwi kwa vimong'omong'o, timanyili kuvya chindu lepi pamulima, timanyili kuvya Chapanga ndi mmonga. ⁵ Hati ngati kuna vindu vyamahele vandu vakuvikemela vichapanga pamulima amala kunani kwa Chapanga, na hati ngati kuna vichapanga na vabambu vamahele, ⁶ Kwitu tete avi Chapanga mmonga, Dadi, Muwumba wa vindu vyoha, ndava ya mwene tete tivili. Kangi avili BAMBU mmonga ndu, Yesu Kilisitu, ndi kwa njila yaki vindu vyoha vyawumbiwi, na tete titama ndava ya mwene.

⁷ Nambu lepi vandu voha vevamanyili mambu ago. Muni vandu vangi vayovalili kutetela vimong'omong'o, vandu venavo pevilya vyakulya viwona ngati viwusiwi kwa vimong'omong'o. Na muni mitima yavi yilendili vikemewa vahakili. ⁸ Nambu chakulya nakutipeleka papipi na Chapanga. Tikalekayi kulya tipungukiwa lepi chindu, tikalyayi nakuyonjokeswa chindu.

⁹ Nambu, mujiyangalila uwaka winu ukoto kuvayoka vana sadika yidebe vayingila mukubuda. ¹⁰ Muni mwangakangamala mtima, akakulola veve mweuvi na umanya wilya vyakulya munyumba ya kuyupila vimong'omong'o, wu, na mwene nakulya vyakulya vyeviwusiwi kwa vimong'omong'o? ¹¹ Hinu, mlongo waku mwenuy mweavi na sadika yangali makakala, yati iyagila kwa ndava ya veve, ndi Kilisitu afwili kwa ndava yaki ¹² Ngati mvabudisi valongo vinu, na kuvinisa mitima yavi muvya mumbudili Kilisitu. ¹³ Hinu, ngati chakulya chikumgwisa mlongo vangu, katu nilya lepi nyama, nikitoka kumgwisa mlongo vangu mukumbudila Chapanga.

9

Mahengu ga mitumi

¹ Wu, nene lepi na mundu mwanilekekekiswi? Wu, nene namtumi lepi? Wu, nene namuweni lepi Yesu BAMBU witu? Wu, nyenye lepi mwenivapatili ndava ya lihengu langu kwa BAMBU? ² Hati ngati vandu vangi vibela kuvya nene mtumi lepi, nambu nyenye muyidikila kuvya nene mtumi, nyenye ndi ulangisu wa nene kuvya mtumu, ndava ya kuwungana kwinu na BAMBU.

³ Vandu pavakunitakila nikujikengelela naha, ⁴ ndi, tiganikiwa lepi kupokela chakulya na mnyweso ndava ya lihengu langu? ⁵ Wu, tete nakuganikiwa kuvya nulugendu na vadala vitu vasadika, ngati chevikita vamitumi vangi, valongo va BAMBU, na mewa Kefa? ⁶ Amala nene ndu na Banaba ndi mwatiganikiwa kupewa njombi yitu kwa kukita lihengu? ⁷ Wu, manjolinjoli yoki mwailipila lihengu laki kwa ihenga? Wu, mlimaji yoki mwangalya matunda ga mgunda waki wa mzabibu? Wu, mdimaji yoki mwanganywa mavele ga mifuya yaki?

⁸ Wu, nijova mambu aga chimundu? Wu, malagizu nakujova mewawa naha? ⁹ Yiyandikwi Mugaligizu ga Gusa, "Koto kuyikunga ng'ombi mlomo payibena nganu." Wu, ndi tijovayi Chapanga ihengela ng'ombi? ¹⁰ Wu, Chapanga ijova lepi genaga neju ndava yitu? Genaga gayandikiwi ndava yitu, mundu peilima na yula mwaiibena, voha vavili viganikiwa kuhenga lihengu lenilo kwa kuhuvalila kupata pahala pa mabenu. ¹¹ Yikavya tete tapandili mbeyu ya chimpungu pagati yinu, wu, yati livya lijambu livaha tikapatayi chiyonjokesu kuhuma kwinu? ¹² Yikavya vandu vangi viganikiwa kupata vindu kuhuma kwinu, wu, tete tiganikiwa lepi kuliku venavo?

Nambu tete tahuvalili lepi haki yenyo. Pahala paki, tisindamili kila chindu muni tikotoka kulibelelela Lilovi la Bwina la Kilisitu na kuvakokosela vandu. ¹³ Wu, mmanyi lepi kuvya vevihenga Munyumba ya Chapanga vipewa chakulya chavi Munyumba ya

Chapanga, na vevivika pa lusanja lwa luteta vipewa pahala pavi pa lusanja lwa luteta lwenulo. ¹⁴ Mewawa BAMBU alagizi, vevikokosa Lilovi la Bwina vapewa chakulya chavi mulihengu lenilo.

¹⁵ Nambu, nahengili lepi hati chindu chimonga chechiganikiwa. Na niyandika lepi aga kwa huvalila ya mukunihengela mambu ago, kwa nene mbanga kufwa kuliku mundu yoyoha awonayi kuvya nikujilumbalila waka. ¹⁶ Nene nimeka lepi ndava ya kukokosa Lilovi la Bwina, lenili ndi lihengu lenilagizwi kulihenga. Hinu nijiyangalila ngati nikokokosa lepi Lilovi la Bwina! ¹⁷ Nganihagwili lihengu lenili kwa kugana kwangu, nganiholalili kupewa luhuna, nambu muni nikita ndava ya lihengu lanipewili. ¹⁸ Luhuna lwangu ndi chindu choki? Hinu luhuna lwangu ndi kukokosa Lilovi la Bwina waka. Changali kudayi vindu vyeniganikiwa kwa kukokosa Lilovi la Bwina.

¹⁹ Nene mvanda lepi wa mundu yoyoha, nijikitili mvanda wa vandu voha muni nimpelayi Kilisitu vandu vamahele. ²⁰ Kwa Vayawudi natamili ngati Myawudi muni nivapatayi Vayawudi vamsadika Yesu, pamonga nene nivii pahi ya malagizu ga Musa, ndi nivapatayi vevavili pahi ya malagizu. ²¹ Na kwa vala vevavi kutali na malagizu ga Musa, nitama ngati vene, muni niyva ngati vene vevavi kuvala ya malagizu. Lepi kujova nivili kuvala na malagizu ga Chapanga, muni nihinyiwi na malagizu ga Kilisitu. ²² Penavi vangolongondi navili ngati vene muni nivapatayi vangolongondi. Nakitili kila chindu kwa vandu voha muni nivasangulayi pagati yavi mukila njila.

²³ Nikita aga goha kwa ndava ya Lilovi la Bwina, nipatayi mota zaki. ²⁴ Wu, mmanyili lepi paluvanja lwa mikinu, pamonga na vevijumba voha vijumba, ndi mmonga ndu mwaitola njombi, hinu na nyenye mjumbayi namuna yiyoyo. ²⁵ Vevijumba vikita mazowezi na adabu, vikita chenicho muni vapewa njingwa yangahalabika! Nambu tete tikita naha tipatayi njingwa yangahalabika. ²⁶ Ndi, chanijumba ndi nigana kuhotola, ndi chanikomana, lepi mtovanaji ngati mundu mweitova pawaka. ²⁷ Nambu nikuying'aha higa yangu muni nihotola kutalalila muni penimali kuvakokosela vangi, nene mwene nikotoka kubelelewa.

10

Pauli akuvakalila ndava ya chimong'omong'o

¹ Valongo vangu, nigana mmanyai kuvya vago vitu vavili mulugendu kuni vilongoswa na luhundi, na voha vakupwiki bwina munyanja yidung'u. ² Voha vabatiziwi mulihundi lila na munyanja yila muni vawungayi na Musa. ³ Voha valili chakulya chilachila cha mpungu. ⁴ Voha vanywili unywelelu wulawula wa chimpungu, muni vanywili manji kuhuma muliganga la Chimpungu lelavi mulugendu pamonga nawu, litalau lelilo lavi Kilisitu mwene. ⁵ Nambu vamahele neju vamganisi lepi Chapanga ndi vafwili na higa zavi zadasiki kulugangatu.

⁶ Mambu genago ndi luhumu kwitu, lwelukutilangisa tikotoka kunogela mambu gahakau ngati chevanogili vene. ⁷ Mukoto kuyupa chimong'omong'o ngati chevakitili yavi, ngati Mayandiku Gamsopi chejiova, "Vandu vatamili kulya na kunywa, vakayima na kukita mambu ga ukemi." ⁸ Mewa tikotoka kukita ugoni ngati vangi vavi, vakafwa ligono limonga vandu elufu ishilini na zidatu. ⁹ Tikotoka kumlinga Kilisitu ngati vene chevakitili vangi vavi, vakomiwi na liyoka. ¹⁰ Mkoto kuvembeneka ngati chavavembenike vangi vavi mtumu wa kunani kwa Chapanga mweileta lifwa.

¹¹ Hinu, mambu genago gavakolili vene gavayi luhumu kwa vangi, na gayandikiwi muni kutihakalila tete vetitama lukumbi ulu lwa mwishu.

¹² Mwakujiwona ayimili chakukangamala ajiyangalila akotoka kugwa. ¹³ Kulingiwa kwekuvakolili ndi kudebe kwa vandu. Chapanga msadikika, nakutilinga kupita makakala ginu, pamonga na kulingiwa, mwene yati akuvapela makakala ga kukangamala na njila ya kuhuma mwenumo.

¹⁴ Hinu, vankozu vangu, muyepayi kuyupa chimong'omong'o. ¹⁵ Nilongela na nyenye, vandu mwemuvu na luhala, muamala mwavene genijova aga. ¹⁶ Chikombi chetihengela pachakulya cha BAMBU. Ndi chetimsengusa Chapanga, petihenga kunywelela tiwungana na ngasi ya Kilisitu? Mewa petimetula libumunda tiwungana na higa ya Kilisitu? ¹⁷ Ndava kuvi na libumunda limonga, pamonga tete tivii tavamahele, ndi higa yimonga, muni tavoha tilya libumunda lenilo.

¹⁸ Mlolayi luhumu lwa vandu wa Isilaeli, vevilya luteta viwungana pamonga na lusanja lwa luteta lwenulo. ¹⁹ Hinu nijova kyani? Chakulya amala chimong'omong'o chechiwusiwi luteta kwa chivii na mana yoyoha? ²⁰ Lepi! Luteta lwa lweluwusiwa na vandu vangammanya Chapanga vakumuwasila mzuka, lepi Chapanga. Katu mbwitu nyenye muwunganayi na mzuka. ²¹ Mwihotola lepi kunywa chikombi cha BAMBU

mewa chikombi cha mizuka, mwihotola lepi kulya pameza ya BAMBU mewa pameza ya mizuka. ²² Wu, tigana kumkita BAMBU avyai na wihu? Tiholelela kuvya tivii na makakala kuliku mwene?

²³ Vindu vyoha viyidakiliwa, nambu lepi vyoha vyabwina. Vindu vyoha viyidakiliwa nambu lepi vyoha vijenga sadika. ²⁴ Mundu akotoka kulonda chiyonjokesu yaki mwene, nambu chiyonjokesu cha muyaki.

²⁵ Mlyai chindu chochoha chila chechiguliswa pandu paki changali kukota kota ndava ya mtima winu weukuvalangisa gabwina na gahakau. ²⁶ Muni Mayandiku Gamsopi gijova, "Mulima na vyoha vyevivii mugati yaki ndi vya BAMBU."

²⁷ Ngati mundu nakuvya msadika akavagongolela kulya chakulya myidikilayi kuhamba, mlyayi vyoha vyeakuvatekela changali kukota ndava ya mtima waeukuvalangisa gabwina na gahakau. ²⁸ Nambu mundu akavajoveleyi, "Chakulya chenichi chiwusiwi kwa chimong'omong'o," Ndi mkoto kulya ndava ya mwenuyo mwavajovili. ²⁹ Nijova, "Ndava ya mtima weukuvalangisa gabwina na gahakau." Lepi Ndava ya mtima weukuvalangisa gabwina na gahakau, ndava ya mtima weukuvalangisa gabwina na gahakau ga mwenuyo mwavajovili.

"Yati mnikota ndava kyani uwaka wangu uhamuliwayi mtima weulangisa gabwina na gahakau? ³⁰ Yikavya nene nilya chakulya na kumsengusa Chapanga, ndava ya kyani nilaumiwayi kwa chakulya chenicho, kwa ndava nilya kwa kumsengusa Chapanga?"

³¹ Hinu, chochoha chemwikita kulya amala kunywa, mkita goha kwa Ukulu wa Chapanga. ³² Hinu mlolayi, mkoto kuvayomesa Vayawudi amala vandu vangali Vayawudi amala kwa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu. ³³ Muvyai ngati nene, nilinga kuvaganisa voha kwa njila yoyoha, changali kulonda chiyonjokesu changu namwene nambu nikuvalondela chiyonjokesu vangi voha, muni vasanguliwayi.

11

¹ Muniyiga nene ngati chemukumuyiga Kilisitu.

Lijambu la kugubika

² Nikuvalumba nyenye kwa kunikummbuka na ndava ya kugakamula malagizu ganavapelili. ³ Nambu nigana mmnyayi kuvya Kilisitu ndi mutu wa kila mgosi, na mgosi ndi mutu wa mdala waki, na Chapanga ndi mutu wa Kilisitu. ⁴ Hinu ndi mgosi yoyoha mweakumuyupa Chapanga amala kukokosa ujumbi wa Chapanga kuni agubiki mutu waki, mwenuyo akuhuvevesa mutu waki ndi Kilisitu. ⁵ Na mdala ngati akumuyupa Chapanga amala kukokosa ujumbi wa Chapanga changagubika mutu waki, mdala mwenuyo ndi akumvevesa mgosi waki ndi mutu waki, mdala mweikita chenicho ndi iwanangana ngati mdala mwaketili mayunju pamutu waki. ⁶ Mdala mwangagubika mutu waki, ndi mbanga aketayi mayunju gaki. Nambu ngati soni kwa mdala kuketa zoha amala nganila mayunju gaki, ndi mbanga agubika mutu waki. ⁷ Mgosi iganikiwa lepi kugubika mutu waki, ndava mwene ndi luhumu na ukulu wa Chapanga, nambu mdala ndi chilolilo cha ukulu wa mgosi. ⁸ Mgosi awumbi lepi kuhuma kwa mdala, nambu mdala awumbiwi kuhuma kwa mgosi. ⁹ Mgosi awumbiwi lepi ndava ya mdala, nambu mdala awumbiwi ndava ya mgosi. ¹⁰ Ndava yeniyi na ndava ya vamitumu wa kunani kwa Chapanga. Mdala agubika mutu waki, uvyu ulangisu kulangisa uhotola weuvi panani yaki. ¹¹ Hati ago, palongolo ya BAMBU mdala chindu lepi changali mgosi, na mgosi chindu lepi changali mdala voha vihuvalilana. ¹² Ngati mdala cheawumbiwi kuhuma kwa mgosi, mewawa mgosi ivelekewa na mdala. Nambu vindu vyoha vihuma kwa Chapanga.

¹³ Mwavene muhukumwa, wu, chabwina mdala kumuyupa Chapanga changagubika chindu kumutu? ¹⁴ Hati vandu chevawumbiwi yilangisa kuvya mgosi kuvya na mayunju gatali ndi soni kwaki mwene, ¹⁵ nambu kwa mdala kuvya na mayunju gatali ndi utopesa kwaki, apewi mayunju gatali muni gangubikayi. ¹⁶ Nambu mundu igana undindani ndava ya lijambu ili, amanyayi kuvya tete tivii lepi na mvelu wungi wa undindani, mewawa mumsambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu kawaka mivelu yingi.

Libumunda la kumkumbuka BAMBU

(Matei 26:26-29; Maluko 14:22-25; Luka 22:14-20)

¹⁷ Peniyendelela kuvapela malagizu aga, nihotola lepi kuvalumba hati padebe, mikonganeku yinu nyenye mwihenga mambu gamahale gahakau kuliku gabwina. ¹⁸ Pakutumbula, niyuwini ngati pemwikonganeka pamonga ngati msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu mwipechengana. Nene nisadika padebe, ¹⁹ changali mtahu yiganikiwa pavya ulekganungu pagati yinu, muni kulangisa vala veviyidakiliwa na Chapanga vamanyikayi hotohoto. ²⁰ Chakaka mwikonganeka, mwiholelela mwilya

chakulya cha kumkumbuka lifwa la BAMBU, nambu lepi! ²¹ Muni pamwilya kila mmonga winu ilya chakulya, hati yihumila vangi vilya Changali kusalindila vayavi ndi yihumila vangi vavi na njala, na vangi vagalili! ²² Wu, mwihotola lepi kulya na kunywa kunyumba yinu? Amala mukuyivevesa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va Chapanga na kuvavevesa vandu avo vangali chindu? Nivakokosela kyani? Nivalumba? Lepi! Lepi kuvala lijambu ili.

²³ Muni nene napokili mawuliwu kuhuma kwa BAMBU genavalekili, kuvya kilu yila BAMBU Yesu peagotoliwi kwa makoko vaki, atolili libumunda, ²⁴ akamsengusa Chapanga, akalimetula, akajova. “Yeniye ndi higa yangu yeyiwusiwa ndava yinu, mkita aga kwa kunikumbuka nene.” ²⁵ Mewawa, pamali kulya, akatola chikombi, akajova. “Chenichi ndi chikombi cha lilaganu lamupya lelikitwa livya na makakala kwa ngasi yangu. Mkita naha kila pemwinywa, kwa kunikumbuka nene.”

²⁶ Kila lukumbi pemwilya libumunda lenili na kunywa chikombi ichi, mukokosa lifwa la BAMBU, mbaka peibwela. ²⁷ Ndava yenyo, mundu yeyoha mweilya libumunda na kunywa chikombi cha BAMBU changali kuganikiwa, yati ivya na lijambu ndava ya ngasi ya BAMBU ²⁸ Yikumgana mundu yoyoha ajilolayi mwene hoti, kangi alyayi libumunda lenilo na anywela chikombi chenicho. ²⁹ Muni mundu yeyoha mweilya na kunywa changali kumanya mana ya higa ya BAMBU, akujiletela uhamula waki mwene. ³⁰ Ndi mana vamahele pagati yinu vatamu, na vangi vafwili. ³¹ Ngati tijilolili tavete bwina ngati tibuniwi lepi na Chapanga. ³² Nambu patihamuliwa na BAMBU, tiwuliwa, tikotoka kuhengewa uhamula pamonga na vandu va mulima.

³³ Hinu, valongo vangu, pamkonganeke pamonga kulya libumunda la kumkumbuka BAMBU, kila mundu amlindilayi muyaki. ³⁴ Na ngati kuvi na mundu mweavi na njala, alyayi hoti kunyumba yaki. Muni kukonganeke kwinu kukoto kuleta uhamula. Nambu, kuvala mambu gangi, yati nikuvajovela penibwela.

12

Njombi za Mpungu Msopi

¹ Valongo, nigana mmanya kuvala njombi ya Mpungu Msopi, nigana nyenye mmanya bwina mambu aga. ² Mmanyili kuvya kwakona mungasanguka, mwatalaliwi na kuyagiswa kwa kuyupa vimong’omong’o ndu. ³ Hinu, mmanya kuvya kawaka mundu mweihotola kujova, “Yesu apewi likoto!” Kuni ilongoswa na Mpungu wa Chapanga. Mewawa kawaka mundu mweihotola kujova, “Yesu ndi BAMBU,” Changalongoswa na Mpungu Msopi.

⁴ Njombi za mpungu zivii zamahele, nambu Mpungu mweiwusa njombi yenyo ndi mmonga. ⁵ Zivii njila zamahele za kumhengela, nambu BAMBU mweihengewa ndi mmonga. ⁶ Gavi mahengu ndalindali ga kukita, nambu Chapanga mmonga ndi mweihotolesa mahengu goha kwa vandu voha. ⁷ Kila mundu ipewa ugubukulo na Mpungu kwa chiyonjokesu chavoha. ⁸ Hinu, mundu mmonga ipewa na Mpungu Msopi uhotola wa kujova ujumbi wa umanyi, na yungi ipewa ujumbi wa luhala cheigana Mpungu Msopi yuyo. ⁹ Mpungu yuyoyo akumpela yungi sadika, na yungi akumpela njombi ya kulamisa vandu. ¹⁰ Mpungu Msopi akumpela yungi uhotola wa kukita chinamtiti, na yungi uhotola wa kukokosa ujumbi kuhuma kwa Chapanga, yungi uhotola wa kumanya mpungu uhakau na mpungu wabwina, yungi ipewa uhotola wa kujova luga ya chiyehe na yungi uhotola wa kudandaula luga yenyo. ¹¹ Genago goha ndi mahengu ga Mpungu Msopi yuyo mmonga, ndi mwakumpela uhotola kila mmonga, ngati cheigana mwene.

Viwungu vyamahele, nambu higa yimonga

¹² Ngati chayivii higa yimonga yeyivii viwungu vyamahele, na viwungu vyenivyo vyoha vikita higa yimonga, ndi chayivii mewawa kwa Kilisitu. ¹³ Muni, tete, tikavyai Vayawudi amala Vandu vangali Vayawudi, vavanda amala vangavya vavanda, tavoha tibatizivi kwa Mpungu mmonga muhiga yiyoyo yimonga, na tavoha vatinywili Mpungu yuyo mmonga.

¹⁴ Higa lepi chiwungu chimonga ndu, nambu viwungu vyamahele. ¹⁵ Ngati chigendelu ngachijijovili, “Ndava muni nene nachiwoko lepi, hinu nene lepi pandu pahiga,” Ndi ngaulekili kuvya pandu pa higa. ¹⁶ Ngati likutu ngalijijoveli, “Ndava nene lepi lihu, hinu nene lepi pandu pa higa,” Ndi ngaulekili lepi likutu ilo kuvya pandu pa higa. ¹⁷ Ngati higa yoha ngayivya lihu, likutu ngalivii koki? Na ngati higa yoha ngayivya likutu, mundu ngaihotola wuli kunuha? ¹⁸ Nambu hinu Chapanga avipangili viwungu vyenivyo kila chimonga pandu paki ngati cheaganili. ¹⁹ Ngati vyoha gavivii chiwungu

chimonga, higa ngayivii lepi! ²⁰ Uchakaka ndi uwu, pandu pa higa ndi pamahele, nambu higa ndi yimonga.

²¹ Hinu, lihu lihotola lepi kuchijovela chiwoko, “Nikuganili lepi veve,” Mewawa mutu nakuhotola kugajovela magendelu, “Nivaganili lepi nyenye.” ²² Nambu neju ya ago, yilolekana kuvya pandu pa higa pepilolekana kuvya ngolongondi, ndi vyeviganikiwa neju. ²³ Kangi, viwungu vyetiholalela kuvya vyangatopeswa neju, ndi vyatikuvivika bwina. Na viwungu vyevileta soni palongolo ya vandu, ndi vivikiwa bwina neju. ²⁴ Nambu viwungu vyeviyidakiliwa kulolekana kwa vandu chigana lepi kugubikwa. Chapanga mwene ayivikili higa mumpangu na kuchipela utopesa chiwungu chila chechipungukiwi utopesa, ²⁵ muni vyoha vikoto kulekengana muhiga, nambu viwungu vyoha vitangatilana. ²⁶ Ngati chiwungu chimonga chikalemala ndi viwungu vyoha vilemala pamonga nachu. Chiwungu chimonga chikalumbiwayi ndi viwungu vingi vyoha viheka pamonga nachu.

²⁷ Hinu, mwavoha nyenye ndi higa ya Kilisitu, kila mmonga winu ndi chiwungu cha higa yeniyu. ²⁸ Chapanga avikili mu msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu, avikili hoti mitumi kangi valota va Chapanga na vawula, kangi avikili vala vanauhotola wa kukita chinamtiti, vanauhotola wa kulamisa na kutangatila, vevihotola kuyimalila mahengu na vevihotola kujova luga za chiyehe. ²⁹ Voha lepi vamtumi, valota va Chapanga amala vawula. Lepi voha vavi lepi na uhotola wa kukita chinamtiti. ³⁰ Lepi voha vevihotola kulamisa vatamu amala kujova luga ya mupya amala kudandaula luga za chiyehe. ³¹ Hinu ndi, mukangamala neju kunogela njombi yivaha yamahele.

Na nene yati nikuvalangisa njila yabwina neju kuliku zoha.

13

Uganu

¹ Hati ngati nikalongelayi kwa chiluga za vandu na hati ya vamtumu va kunani kwa Chapanga, nambu ngati nivii lepi na uganu nene nivii ndu ngati lwami lwa lidebe amala njekeku. ² Hati ngati, nihotola kukokosa ujumbi wa Chapanga, hati ngati nimanya mfiyu woha wa umanya wa vindu vyoha, hati ngati nivii na sadika hati kuhotola kuwusa hitumbi, nambu ngati nivii lepi na uganu chindu lepi. ³ Nikawusayi vindu vyangu vyoha na kuvapela vangangu, na kangi nikauwusa higa yangu iyochwayi, ngati kawaka uganu yikunitangatila lepi chindu.

⁴ Mweavi na uganu isindimala na ivya mbwina, ivya na uganu ivya lepi na wihu, imeka lepi. ⁵ Mundu mweavi na uganu ivya na utopesa, ilonda lepi chiyonjokesu chaki mwene, ivya lepi na ligoga, ikumbuka lepi gahakau. ⁶ Mundu mweavi na uganu ihekelela lepi uhakau, nambu ihekelela uchakaka. ⁷ Mundu mweavi na uganu itotokela lepi magono goha isindimala na isadika na ihuvalila.

⁸ Uganu wangali mwishu. Ngati kuvi na hipanji vya kukokosa Ujumbi wa Chapanga, ndi yati viyaga ligono limonga, ngati chipanji cha kujova luga ya chiyehe yati yiyaga, ngati kuvi umanya yene yati yipita. ⁹ Kujiwula kwitu na kumanya vindu lepi kutimili mewawa kujova kwitu ujumbi kuhuma kwa Chapanga kutimili lepi. ¹⁰ Nambu chila chechikamiliki pechibwela, vyoha vyangakamilika yati viwuka.

¹¹ Panavili namwana kang'anya najovayi chimwana, namanyili chimwana, naholalili chimwana. Nambu hinu, muni namvaha, mambu gachiwana nigalekili. ¹² Chetilola hinu ngati pamihu pepatitili muchilolilo, nambu mwanakandahi yati tilolana mihi kwa mihi. Hinu nimanyili padebe ndu, nambu mwanakandahi yati nimanya chitimilifu, ngati Chapanga cheanimanyili nene nganila.

¹³ Hinu gasindimali mambu aga gadatu, sadika, huvalila na uganu neju ya goha ndi uganu.

14

Mkangamala kuvya na uganu

¹ Mukangamala kuvya na uganu. Mewawa mkangamala kupata hipanji hingi vya chimpungu, neju chipanji cha kujova ujumbi kuhuma kwa Chapanga ² Mundu mweijova kwa luga ya chiyehe ijova lepi na vandu, nambu ilongela na Chapanga, mwene ijova kwa makakala ga Mpungu Msopi mambu gegafiyiki. ³ Nambu yula mweijova kwa ujumbi kuhuma kwa Chapanga akuvajenga vandu, kwa kuvakangamalisa mitima na kuvapolesa mitima vandu. ⁴ Mwailongela luga ya chiyehe akujijenga mwene. Nambu mweijova ujumbi kuhuma kwa vandu akujijenga msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu.

⁵ Hinu nigana mwavoha nyenye mujovai kwa luga ya chiyehe nambu niganili neju muvyai na uhotola wa kujova Ujumbi kuhuma kwa Chapanga, ikita chabwina neju

kuliku yula mundu yula mweijova luga ya chiyeha, mbaka avyaa mundu mweihotola kudandaula mambu ago gegijoviwa, ndi msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu yijengewa. ⁶ Hinu valongo vangu, ngati nibwela kwinu na kulongela na nyenye kwa luga ya chiyeha yikuvaganisa kyani? Nakuvaganisa chindu chochoha, nambu ngati nikavadandaulila ujumbi kuhuma kwa Chapanga amala mawuliwu nunuyu.

⁷ Ndi chayivii kwa vindu vyangali kuvya na wumi nambu vyaviwusa lwami ngati chitolilo amala kanjeke, wu, mundu ihotola wuli kumanya lunyumbu lwelukinwa ngati vindu vyenivyo viwusa lwami hotohoto pevitoviwa. ⁸ Kangi lipenenga likavembayi changali kulanda uyovalelu yaki, ndi linjolinjoli yoki mweakujitendekeha kwa ngondo? ⁹ Mewawa na nyenye, ngati lulimi lwinu lujova lepi chindu changamanyikana yani mweihotola kumanya gemwijova? Malovi ginu yati giyaga pawaka. ¹⁰ Zivii luga zamahela pamulima na kawaka hati yimonga yangali mana. ¹¹ Nambu yikavya nene nakumanya chailongela mundu yungi, nene myeha kwaki mewa mundu mwenuyo mewa ndi myeha kwangu. ¹² Mewawa vandu nyenye, mwinogela kupewa njombi ya Mpungu, mkangamalagi kupata njombi za Mpungu Msopi muni kutangatila kujenga msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu.

¹³ Hinu, mweilongela luga ya chiyeha ayupayi apatayi uhotola wa kuvadandaulila vandu gala geajovili. ¹⁴ Penilongela kwa luga ya chiyeha mpungu wangu ndi weukumuyupa Chapanga, nambu luhala lwangu nakuhengeka. ¹⁵ Hinu nikita kyani? Yati nikumuyupa Chapanga kwa mpungu wangu, yati nimuyupa chapanga kangi kwa luhala, yati niyimba kwa mpungu wangu, mewa yati niyimba kangi kwa luhala lwangu. ¹⁶ Ukamsengusa Chapanga kwa mpungu waku, ihotola wuli mundu mwangali sadika mweavimnganganu kuyidikila luyupu lwaku lwa kusengusa kwa kujova “Ena,” Ngati nakumanya chewijova? ¹⁷ Hati ngati wihotola kumuyupa Chapanga chakaka kuvya kwa bwina, nambu kwa yungi kawaka chiyonjokesu.

¹⁸ Nikumsengusa Chapanga kuvya nene nilongela kwa luga ya chiyeha kuliku mwavoha nyenye. ¹⁹ Nambu munganganu wa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu nigana kujova malovi mhanu gegimanyikana ndi nivawulayi vangi, kuliku kujova malovi gamahela neju ga luga ya chiyeha.

²⁰ Valongo vangu, mkoto kuholelela ngati vana vadebe. Kuvala uhakau, muvyai ngati vana vadebe, nambu pemwiholelela muvyai ngati vandu vavaha. ²¹ Mayandiku Gamsopi gijova. “BAMBU ijova,

‘Yati nilongela na vandu kwa luga ya chiyeha, yati nijova kwa milomo ya vayehe, yati nijova kwa vandu ava,

pamonga na ago vandu avo, vakuniyuwanila lepi.’ ”

²² Hinu ndi, njombi wa kujova luga ya chiyeha ndi ulangisu, lepi ndava ya vandu vevisadika. Nambu kwa vala vngasadika, nambu njombi ya kujova ujumbi kuhuma kwa Chapanga ndi ndava ya vala vevisadiki ndi lepi ndava ya vngasadika.

²³ Hinu, ngati msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu voha vakakonganeka pamonga, na voha vakatumbula kujova kwa luga za chiyeha, ngati vabwelili vangamanya na vandu vangali sadika, wu, yati vijova lepi kuvya nyenye mwipenga? ²⁴ Nambu, voha ngati mwijova ujumbi kuhuma kwa Chapanga, akabwela mundu mwangasadika, goha geiyuwana yati gakumlangisa uhakau waki mwene, na goha geiyuwana yati gemuhamula. ²⁵ Gegafiyiki mumtima waki yati gihumbuliwa, mwene yati akumfugamila na kumuyupa Chapanga ijova, “Chakaka Chapanga avi pamonga na nyenye apa!”

Mpangiliu kwa vandu vevakumsadika Kilisitu

²⁶ Valongo vangu hinu nijova kyani? Pemwikonganeka pamonga kumuyupa Chapanga, mmonga ayimba lunyumbu na yungi awulayi na yungi avyai na ugubukulilu kuhuma kwa Chapanga na yungi avyai na luga ya chiyeha na yungi adandawulayi gegijovewa. Goha gavyai ndava ya kujenga msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu.

²⁷ Ngati mundu yoyo ijova kwa luga ya chiyeha, hinu vajovayi vandu vavili amala vadatu, ndi vajova mmonga mmonga, na avyayi mundu wa kudandaula geijova. ²⁸ Nambu ngati kawaka mundu mwihotola kudandaula chila chechijoviwi mu msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu, nambu mwajova luga ya chiyeha aguna pamnganganu, ndi ajovai na mtima waki mwene na Chapanga. ²⁹ Kuvala vala vevavi na chipanji kujova ujumbi kuhuma kwa Chapanga, vajova vavili amala vadatu, na vangi vagalinga malovi ago. ³⁰ Yikavya mundu mmonga peijova na yungi mweiyuwana akapewayi ugubukulilu kuhuma kwa Chapanga, ndi yula mweatumbwili kujova aguna. ³¹ Muni mwavoha mwihotola kukokosa ujumbi kuhuma kwa Chapanga, mmonga mmonga, muni mwavoha mujiwula na kukungamaliswa mtima. ³² Njombi ya kukokosa ujumbi wa

Chapanga ndi yiganikiwa utalaliwayi na yula mweavi na chipanji chenicho. ³³ Muni Chapanga lepi wa ngondo nambu ndi wa uteke.

Ngati cheyivili mvelu pamngonganu wa vandu va Chapanga. ³⁴ Vadala viganikiwa kutama nuu mumsambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu, pevikonganeka vene viyidakiliwa lepi kujova. Nambu viganikiwa kuyidakila ngati chegijova malagizu ga Yayawudi. ³⁵ Ngati vavi na makotesi ga kukota vavakotayi vagosi vavi kunyumba, muni soni kwa mdala kujova mungonganu wa msambi vandu vevakumsadika Kilisitu.

³⁶ Wu, muholalela Lilovi la Chapanga lihumili kwinu nyenye amala livabwelili nyenye ndu? ³⁷ Ngati mundu yoyoha iholalela kuvya mwene ndi mjumbi wa Chapanga amala avi na chipanji cha Mpungu Msopi, amanya aga genikuvayandikila nyenye ndi malagizu ga BAMBU. ³⁸ Nambu ngati mundu nakumanya genago, ndi, mundu akotoka kumtangatila mundu mwenuyo.

³⁹ Hinu ndi, valongo vangu mganikiwa kuvya na mngo neju wa kujova ujumbi wa Chapanga, nambu mkoto kumbesa mundu kujova kwa luga ya chiyehe. ⁴⁰ Nambu mwavoha mkitayi kwa utopesa na kwa kulanda uyovelu.

15

Uyukiswa wa Kilisitu

¹ Hinu, valongo, nigana kuvakumbusa lila Lilovi la Bwina lenivakokosili, na nyenye mukayipokili na kuyima cha kukangamala mugati yaki. ² Kwa njila yaki msanguliwi, ngati mukamula malovi genivakokosili. Manya ngati mwasadiki waka.

³ Nene navapelili mambu ga mana neju genapokili namwene: Kuvya Kilisitu afwili ndava ya kubuda kwitu ngati chegijova Mayandiku Gamsopi, ⁴ avikiwi mulitinda, akayuka ligo na datu ngati chegijova Mayandiku Gamsopi, ⁵ amuhumalili Petili, na kangi avahumalili vamitumi kumi na vavili vala. ⁶ Kangi avahumalili valongo neju ya miya mhanu kwa pamonga wa valanda, vamahele vakona wumi, nambu vangi vafwili. ⁷ Lukumbi lungi amuhumalili Yakobo na mewa avahumalili vamitumi voha.

⁸ Pamwishu anihumalili nene, nene mwenavi ngati mundu mwavelekiwi lepi kwa lukumbi lwaki. ⁹ Muni nene mdebe neju pagati ya mitumi, na niganikiwa lepi kukemelewa mtumi, muni naying'aisi msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vavi vandu va Chapanga. ¹⁰ Nambu kwa ubwina wa Chapanga, nivii ngati chanivii, kwa ubwina wa Chapanga kwangu wavi lepi waka. Lepi kuvya nihengili lihengu kwa kukangamala kuliku voha, lepi nene nambu ubwina wa Chapanga weuhenga lihengu na nene. ¹¹ Nambu hati naha, yivyai vene ndi vevikokosa amala nene ndi mwenikokosa na chenichi ndi chetikokosa na nyenye ndi chemwisadika.

Uyukiswa witu

¹² Yikavya tikokosa kuvya Kilisitu ayukiswi kuhuma mulifwa, ndava kyani pagati yinu mwijova kuvya kawaka uyukiswa wa vevafwili? ¹³ Ngati kawaka uyukiswa wa vevafwili, hinu na mwene Kilisitu ayukili lepi, ¹⁴ na ngati Kilisitu ayukili lepi, makokoselu gitu gangamanyikana na sadika yinu yangali chindu. ¹⁵ Neju pa genago tete ngativii tijova udesa palongolo ya Chapanga, muni tajovili kuvya Chapanga amuyukisi Kilisitu kuhuma mulifwa, nambu amuyukisi lepi, ngati ndi chakaka vevafwili viyukiswa lepi, ndi Kilisitu yukiswa. ¹⁶ Muni ngati chakaka vevafwili nakuyukiswa, ndi na Kilisitu ayukili lepi. ¹⁷ Ngati Kilisitu ayukili lepi, ndi sadika yinu ya waka, mwakona muyendelela kumbudila Chapanga. ¹⁸ Neju ya genago, vala voha vevafwili kuni vakumsadika Kilisitu vayagili. ¹⁹ Ngati huvalila yitu mu Kilisitu na yivala wumi uwu wa hinu, hinu tete vandu kuhengewa lipyana kuliku vandu voha pamulima.

²⁰ Nambu uchakaka ndi uwu, kuvya Kilisitu ayukili kuhuma mulifwa ndi kulangisa kuvya voha vevafwili yati viyukiswa. ²¹ Muni, lifwa labwelili na mundu mmonga, na mewa na uyukiswa kuhuma vafwili ubwelili na mundu mmonga. ²² Ngati vandu kuwungana na Adamu vandu voha vifwa, mewawa voha yati viyukiswa kwa kuwungana na Kilisitu. ²³ Nambu kila mundu na Lukumbi lwaki, Kilisitu mtumbula wa uyukiso, kangi vevavi vaki ndi pala peibwela. ²⁴ Pa genago, mwishu yati uhika lukumbi Kilisitu yati akumgotolela Dadi Chapanga Unkosi, peiwusa kutali kila mpungu wa ulongosi na mpungu wa uhotola na makakala. ²⁵ Muni Kilisitu iganikiwa alongosayi mbaka Chapanga pakuvagwisa makoko vaki na kuvavika pahi ya magendelu gaku. ²⁶ Likoko la mwishu kuyongomeswa ndi lifwa. ²⁷ Muni, Mayandiku gijova, "Chapanga avikili vindu vyoha pahi ya magendelu gaki." Nambu Mayandiku Gamsopi pegijova, "Vindu vyoha vivikiwi pahi ya magendelu gaki avitalalilayi." Ndi Chakaka Chapanga nakuyingila mulilundu lenilo la vindu, muni mwene ndi akuvivika pahi ya Kilisitu. ²⁸ Nambu vindu vyoha pevivikwa pahi ya ulongosi wa Kilisitu, na Mwana mwene

yati akujivika pahi ya Chapanga, mwavikili goha pahi ya ulongosi waki, ndi Chapanga alongosa panani ya goha.

²⁹ Ngati kawaka kuyukiswa, wu, vandu vala vevibatiziwa ndava ya vevafwili vahuvaila kupewa kyani? Ngati vevafwili viyukiswa lepi, ndava kyani kubatiziwa ndava ya vene? ³⁰ Na kwa upandi ndava kyani tikujiyoka kila lukumbi? ³¹ Valongo, nene nikulilola lifwa lukumbi lwoha! Ulumba wenivii nawu ndi kuwungana Kilisitu Yesu BAMBU witu mwakunikita nikokosa lijambu ili. ³² Ngati lilengu langu ngalivyai la chimundu, kula kukomana kwangu na vandu vevavili ngati hinyama hikali apa pa Efeso ngakuvili chindu choki? Ngati vevafwili nakuyuka ndi, "Tilya na kunywa, muni chilau yati tifwa."

³³ Mkoto kukongeka. "Vankosi vahakau vihalabisa uyovelu wa mundu." ³⁴ Muyimuka! Mutumbula kutama bwina, na muleka kumbudila Chapanga. Vangi pagati yinu vammanyili lepi Chapanga. Nikuvajovela soni yivaha kwinu!

Higa ya uyukiswa

³⁵ Pangi mundu yati ikota, "Vevafwili yati viyukiswa wuli? Yati vivya na higa yoki?"

³⁶ Genago ndi makotelu ga uhomela! Ukamija mbeyu, changali kufwa hoti yivya nakumela. ³⁷ Chaumija ndi mbeyu yene, pangi nganu amala mabenu gangi, nambu lepi lumelelu lwoha ubwela kumela mwanakandahi. ³⁸ Chapanga akuyipela higa yeayiganili mwene mbeyu yenyo, kila mbeyu yipewa higa yaki ya mwene.

³⁹ Higa ya viwumbi vyoha ziwangana lepi. Vandu vana higa yavi na hinyama hina higa yavi na videge vina higa yavi na somba zina higa zavi.

⁴⁰ Yivili higa ya kunani kwa Chapanga na ya pamulima, ubwina wa higa ya kunani kwa Chapanga ndi wungi, na ubwina wa higa ya pamulima ndi wungi. ⁴¹ Lilanga lina ubwina waki, na mwehi na ndondo, hati ndondo yina ubwina waki hilekengana kwa ubwina.

⁴² Ndi chayivili kuvavala kuyukiswa kwa vevafwili. Ndi ngati mbeyu, higa yizikwa pahi uvya chakuwola, nambu uyukiswa changali kuwola. ⁴³ Higa yizikwa cha soni, uyukiswa cha ukulu, kuzikwa namuna ya kulenda, uyukiswa uyva kwa makakala. ⁴⁴ Tizikwa kwa muhiga yativelekewa nayu, pa uyukiswa ndi higa ya chimpungu. Yivili higa ya magono goha na higa chimpungu. ⁴⁵ Muni Mayandiku Gamsopi gijova, "Mundu wa kutumbula, Adamu avili mundu mwana wumi," Nambu Adamu wa mwishu ndi Mpungu mwakuvapela vandu wumi. ⁴⁶ Nambu nakulongolela higa ya chimpungu, nambu ndi wula wa wetivelekiwi nawu, ndi kang'i wula wa chimpungu. ⁴⁷ Adamu wa kutumbula kuwumbwa kuhuma muludaka lwa pamulima, ahumili pahi paludaka, Adamu pili ahumili kunani kwa Chapanga. ⁴⁸ Vandu voha vevavili va pamulima vavili ngati mundu mwawumbiwi kuhuma muludaka, nambu vandu vala vevavili va kunani kwa Chapanga vavili ngati yula mwahumili kwa Chapanga. ⁴⁹ Ngati chetiwanangini na yula mwawumbiwi kwa ludaka, mewawa yati tiwanangana na mwenuyo mwahumili kunani kwa Chapanga.

⁵⁰ Hinu, valongo, nijova naha, chila chechakitiwi kwa higa na ngasi nakuhotola kuyingila mu Unkosi wa Chapanga, na higa yeyiwola nakuhotola kuyingila pandu pa higa yangawola.

⁵¹ Muyuwanila, nikuvajovela gamfiyu aga, tete yati tifwa lepi, nambu tete tavoha yati ting'anambuswa, ⁵² Mambu aga yati gihumila lukumbi lwa lipenenga la mwishu pelipyuliwa. Chigafula kukupila na kulola. Muni lipenenga peyipyula, vevafwili yati viyukiswa vakotoka kufwa kavili na tete yati ting'anamuswa. ⁵³ Muni higa iyi yakahalibika ndi yiganikiwa ying'anamuka changahalibika, higa yayihotola kufwa yikoto kufwa. ⁵⁴ Hinu, higa iyi yeyifwa ying'anamuka nakuvya payivya nakuwola, na chechifwa pachivya nakufwa, penapo ndi palitimilika lilovi lelayandikiwi, "Lifwa likomiwi, uhotoleka ukatimiliki!"

⁵⁵ "Lifwa, kuhotola kwaku kuvili koki? Lifwa makakala gaku ga kuleta mvinisu uvi koki?"

⁵⁶ Lifwa lipewa makakala ga kuvinisa kuhuma mukumbudila chapanga, mewawa kubuda kupata makakala mu malagizu. ⁵⁷ Nambu timsengusa Chapanga mwakutipela uhotola kwa njila ya BAMBU witu Yesu Kilisitu.

⁵⁸ Hinu, valongo vangu vaganu, muyima chakukangamala na changanyugusika. Magono goha muyendelela kujiwusa mulihengu la BAMBU, ndava mmanya kuvya lihengu lemwhenga kwa BAMBU liyaga lepi waka.

¹ Hinu nijova kuvala mashonga ga kuvatangatila vandu va Chapanga: Ndi misambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va Galatia. ² Kila dominika, kila mmonga winu avikayi mashonga kuwanangana na mabenu gaki, ndi kukoto kuvya liholo na kuyupa utangatila wa mashonga lukumbi lwa nibwela. ³ Penibwela kwinu, yati nikuvatuma vala venikuvahagula pagati yinu nivapela balua ya umanyiso muni vapeleka njombi zinu ku Yelusalemu. ⁴ Ngati yikaganikiwayi kuhamba na nene, ndi, yati vihamba pamonga na nene.

Mipangu ya Pauli

⁵ Penihamba Makedoni yati nibwela hoti kwinu muni nigana kuhamba Makedonia. ⁶ Pangi yati nitama kwinu kwa lukumbi nunuyu, amala yati nitama pamonga na nyenye lukumbi lwoha lwa mbepu, muni munitangatila kuhamba mulugendu lwangu kokoha kwenihamba. ⁷ Nigana lepi kupita kwinu kanyata na kuyendelela na lugendu lwangu. Nihuvaila kutama kwinu kwa lukumbi nunuyu BAMBUBU akaganayi.

⁸ Yati nitama pa Efeso mbaka ligono la Pentekoste, ⁹ mlyangu uvaha uvi waka kwa ndava ya lihengu langu la uchakaka apa, pamonga vevakunibela navene vamahele.

¹⁰ Timoti akabwela, mlolayi akotoka kuvya na wogoyi peivya pamonga pagati yinu, muni ihenga lihengu la BAMBUBU ngati nene. ¹¹ Hinu mundu yoyoha akotoka kumvevesa, nambu amtangatila ayendelela na lugendu lwaki kwa uteke ndi ahotola kuwuya kwa nene, muni nene pamonga na valongo vitu tikumlindila.

¹² Nilongela kumvala mlongo witu Apolo: Nimuyupa neju abwela kwinu pamonga na valongo vangi, nambu aganili lepi kubwela hinu nambu yati ibwela peipata fwasi.

Jambusa ya mwishu

¹³ Mvya mihu, mukangamala musadika yinu kuyima, muvya vakekesi na vemuvi na makakala. ¹⁴ Kila chamwihenga muhenga kwa uganu.

¹⁵ Valongo, muvamanya ili valongo wa Stefani, vene ndi vandu va kutumbula kupokela sadika ya Chiklisitu ku Akaya, na vajihumisi kuvatendekela vandu va Chapanga. Nikuvayupa neju Valongo vangu, ¹⁶ mlanda uchilongosi wa vandu ngati avo, na uchilongosi wa kila mundu akita lihengu na kuhengeka pamonga nawu.

¹⁷ Niheka neju kuvya Stefani na Fotunatusi, na Akaiko vahikili, vanitangatili kuhenga lihengu lukumbi nyenye muvi lepi. ¹⁸ Vausangalwisi mpungu wangu mewa ngati chevavasangalwisi nyenye. Hinu yiganikiwa kuvakumbuka vandu ngati avo.

¹⁹ Misambi yoha ya vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Asia zikuvajambusa. Akula na Plisika pamonga na msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vevikonganeke munyumba yavi vakuvajambusa neju mukuwungana na BAMBUBU. ²⁰ Valongo voha vevavi apa vakuvajambusa.

Mewawa na nyenye mjambusanayi kulangisa uganu wa Chiklisitu.

²¹ Nene Pauli, niyandika jambusa zenizi kwa chiwoko changu namwene.

²² Mundu yoyoha mwangamgana BAMBUBU avi na likoto. Ee BAMBUBU, Bwela!

²³ Ubwina wa BAMBUBU Yesu uvya na nyenye.

²⁴ Nikuvagana nyenye voha mukuwungana na Kilisitu Yesu Ena.

Balua ya pili ya Pauli kwa Vakolinto Ulongolelu

Balua ya pili ya Pauli kwa Vakolinto yayandikwi pagati ya miyaka ya hamsini na mhanu mbaka na sita kuhuma peavelikiwi Yesu Kilisitu (musula ya 1:1). Yeniyi ndi balua ya pili yetivi nayu pagati ya balua zivili Pauli zeavayandikili msambi wa vandu vevakumsadiki Kilisitu va Kolinto kula. Vandu vevasomili visadika kuvya Pauli alongolili kuvayandikila balua yingi yikali. Magono aga tivii nayu lepi balua yeniyi yeajovili (musula ya 2:3-4). Balua yeniyi ya pili kwa Vakolinto yilolekana yayandikiwi na Pauli lukumbi peavili Makedonia (musula ya 2:13).

Balua yeniyi ya pili yiwangana lepi na yingi ndava yilongelela mambu ga mundu mwene na kupamisa mtima. Pauli ihekelela na malovi gabwina gegaletwi na Tito kuhuma mu msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Kolinto mubalua yeniyi kivi na mawuliwu ndava kumuwasila luteta Chapanga ngati cheyiganikiwa mu Lilaganu la mupya, ngati cheyilolekana muchifungu chila Pauli ilagazila vandu vawusa mashonga muni gapelekwa kuvatangatila vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Yelusalemu (musula za 8 na 9). Mewawa yilolekana kuvya vamtumi vaudese kuhuma kuvala ya msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vahekalili mhutanu wewavi pagati ya Pauli na vamsadika vangi vamtumi vaudese vala vavi mukujova muni valola mawuliwu gawaka. Vamtumi vaudese vavevisi uhotola wa Pauli, lijambu lelamkitili Pauli akengelela kwa makakala uhotola waki ya kuvya ndi mtumi wa Yesu Kilisitu peamalakisa balua yeniyi.

Gegavi

Pauli itumbula balua yaki kwa kuvajambusa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu (musula ya 1:1-7).

Kangi Pauli ilongela kunga'namusa mpangu wa lugendu lwaki na malovi geagayuwini kuhuma kwavi na chevamyangwili balua yaki (musula ya 1:8-7:16).

Pagamaliki ago Pauli ilagazila mpangu wa kupata mashonga gakuatangatila vamsadika va ku Yelusalemu (musula ya 8:1-9:15).

Pamwishu Pauli idandaula malovi ga utumi waki na kuvajovela cheakuvagendela kavili (musula ya 10:1-13:10).

¹ Nene Pauli, mtumi wa Kilisitu Yesu kwa kugana kwa Chapanga, pamonga na mlongo witu Timoti.

Nikuvayandikila nyenye vandu mwemkumsadika Kilisitu kwenuko ku Kolinto, na vandu voha vma Chapanga vevavi kila pandu pamulima wa Akaya.

² Tikuvaganila uteke na ubwina kuhuma kwa Chapanga Dadi witu na BAMBU witu Yesu Kilisitu.

Pauli akumsengusa Chapanga

³ Chapanga alumbiwa wa BAMBU witu Yesu Kilisitu, Dadi mweavi na lipyana na Chapanga mweipolesa mitima. ⁴ Chapanga akutipolesa mitima mang'ahiso gitu goha muni na tete tivapolesa mitima vangi vevana mu mang'ahiso ndalindali, kwa kupoleswa mitima wula wetiupokili kuhuma kwa mwene. ⁵ Na chating'aika kupata mang'ahiso ndava ya kumhengela Kilisitu mewawa ndi chetipoleswa neju mitima na Kilisitu. ⁶ Ngati tinga'hika, ndi ndava kupoleswa mitima kwinu na kusanguliwa kwinu. Tikapoleswa mitima ndi mewa na nyenye pamupoleswa mitima na kupewa makakala ga kukangamala mang'ahiso galagala. ⁷ Kangi, huvalila yitu ndava yinu gasindimili, timanyili kuvya mwakahanganilayi mumanga'iso gitu, mewawa na nyenye yati mwihanganila kupoleswa mitima kwitu.

⁸ Valongo, tigana lepi nyenye mkoto kumanya mang'ahiso gegatikolili ku Asia, mang'ahiso genago gatopili neju, kupita uhotola witu wa kukangamala hati huvalila yoha ya kutama yatimaliki. ⁹ Chakaka tete mumitima yitu tajiwene ngati vandu vevahukumiwi kukomewa, muni tiwuliwayi kumhuvalila Chapanga mweakuvayukisa vevafwili, pahala pa kuhuvalila makakala gitu tavete. ¹⁰ Mwene atisangwili mung'aiso gavaha gala gegaganili kutikoma, na iyendelela kutisangula, tete timvikili huvalila yitu kuvya yati akutisangula kavili. ¹¹ Na mwavene mukutitangatila kwa kutiyupila kwa Chapanga. Kutiyupila kwinu yati muyanguliwa, na Chapanga yati akutimotisa ndi vandu vamahele yati vakumsengusa Chapanga ndava yitu.

Pauli ing'anamusa legendu lwaki

¹² Tete timékela chindu chimonga, mtima witu ukutijovela muuchakaka kuvya titamili pamulima apa na neju pagati yinu, mumtima wa usopi na mukusadikika kwekwihuma kwa Chapanga. Tihengili genago lepi kwa luhala lwa chimundu, nambu kuhuma kuubwina wa Chapanga. ¹³ Tikuvayandikila nyenye mambu gamwihotola kugasoma na kugamanya. Mtima wangu wisadika kuvya yati mwimanya hotohoto, ¹⁴ muni mbaka hinu mwimanya padebe. Kangi timanya kuvya mwimanya hotohoto kuvya mu ligono la kuwuya BAMBU witu Yesu yati mwimeka ndava yitu ngati tete yati chetimekela ndava yinu.

¹⁵ Navi na uchakaka mulijambu lenilo, ndi napangili kuvagendelela nyenye kumbele, muni mpata mota mala zivili kwa kunilola nene mala zivili. ¹⁶ Navi na mpangu kuvadukila kwinu mulugendu lwa kuhamba mulima wa Makedonia na mewa palukumbi lwa kuwuya, muni nipatayi utangatila winu mulugendu lwangu lwa kuhamba ku Yudea. ¹⁷ Muhololela wuli? Panapangili genago nivii ngati namundu nangali luhala. Wu, muhololela kuvya penipanga mambu gangu nikita ngati vandu va mulima uwu "Veviyidakila goha na kubela goha palukumbi lumonga?" ¹⁸ Nambu Chapanga ndi mchakaka hotohoto, ujumbi witu kwinu lepi lijambu la kujova "Ena" Na bahapo "Lepi." ¹⁹ Muni Yesu Kilisitu, Mwana wa Chapanga, mweakokosiliwi kwinu nyenye na Sila na Timoti, na nene Siliwano, avili lepi mundu wa "Ena" Na kubela "Lepi" Mulukumbi lumonga nambu magono goha ndi Ena ya Chapanga. ²⁰ Muni mwene ndi mweitimalisa malaganu goha ga Chapanga. Mewawa mu njila ya Yesu Kilisitu tijova "Ena" Ndava ya kumulumba Chapanga. ²¹ Chapanga ndi mweatihagwili na mweatikangamalisa tete pamonga na nyenye mukuwungana na Kilisitu, ²² Atipeli Mpungu Msopi mumitima yitu muni alangisa tete ndi tavandu va Chapanga na avyai ulangisu wa kulangisa kuvya chakaka.

²³ Chapanga ndi mshuudila wangu, mwene aumanyili mtima wangu! Nawuyili lepi kavili Kolinto, ndava nikotoka kuvavinisa mitima mukuvajovela malovi gakali. ²⁴ Tihenela lepi makakala ndava ya sadika yinu, nyenye msindimili mukusadika kwinu. Getiganikiwa kuhenga lihengu pamonga ndava ya sangaluka yinu.

2

¹ Hinu, niamwili nikuvagendelela lepi kavili nikotoka kuvavinisa mtima. ² Muni nikavavinisa mtima nyenye, hinu yani mweakunipolesa mtima nene? Ndi valavala venivavinisi mtima! ³ Ndava yeniyi ndi navayandikili kuvya nibwela lepi kavili kwinu nikotoka kuviniswa mtima na vandu veviganikiwa kunihekesa. Nimanyili uchakaka kuvya nene, nakaheka mwavoha nyenye mewa mwiheka. ⁴ Panavayandikili apo kadeni navi ngolongondi mumtima na maholi gamahela, yavi lepi ndava ya kuvavinisa mitima nyenye muni kulangisa kuvya nikuvagana neju.

Kumlekekesa mweambudili Chapanga

⁵ Hinu avi mundu mweamviniisi mtima muyaki aniviniisi lepi mtima nene, nambu avavinisi mitima mwavoha nyenye, ndi mbwitu kuvya namkali neju. ⁶ Kwa mundu mwenuyo uhamula weapewili na vandu vamahela yikumkola. ⁷ Yeyisigalili ndi mbanga kumlekekesa mundu mwenuyo na kumkangamalisa mtima ndi akotoka kuviniswa neju mtima na kuleka kusadika. ⁸ Ndi nikuvayupa mumlangisa kuvya munganili neju. ⁹ Naganili kuvayandikila balua yila muni naganili kumanya ngati mwihotola kuyidakila kila lijambu. ¹⁰ Mwakamlekekesa mundu, mewa na nene yati nikumlekekesa mundu mwenuyo. Muni panilekekesa, muchakaka ngati niviii na lilovi la kulekekesa, nilekekesa palongolo ya Kilisitu ndava yinu. ¹¹ Muni tikotoka kumpela Setani njila muni atikongayi, muni tiyimanyili uchenjela waki.

Pauli pamuji wa Tuloa

¹² Panahikili kumuji wa Tloa kukokosa Lilovi la Bwina la Kilisitu, nakolili BAMBU anidindulili mlyangu muni nihenga lihengu laki. ¹³ Nambu nakamuliwi wogohi neju namkolili lepi mlongo witu Tito. Hinu ndi navalagili vandu pala nikahamba Makedonia.

Uhotola muutangatila wa Kilisitu

¹⁴ Nambu, tikumsengusa Chapanga ndava kila ligono akutilongosa tivii mu msambi wa kulangisa uhotola witu mukuwungana na Kilisitu. Mwene akutikita tidandasa uchakaka wa Kilisitu ngati unungalila bwina, kila pandu. ¹⁵ Muni tete unungalila bwina ngati ubani weuwusiwa na Kilisitu palongolo ya Chapanga, wehukuvahikila voha, vevisanguliwa na veviyaga. ¹⁶ Kwa vala veviyaga, unungalila wenuwo ndi lifwa, nambu kwa vala vevisanguliwa unungalila wenuwo ndi wumi. Hinu yani mweihotola kukita

lihengu ngati lenilo? ¹⁷ Tete lepi ngati vangi vevigana kupata mashonga mu njila yeniyi, pahali paki tikokosa muuchakaka palongolo ya Chapanga, ngati vandu vevatumwili na Chapanga mukuwungana na Kilisitu.

3

Vanalihengu va lilaganu la mupya

¹ Wu, titumbula kavili kujilumbalila tavete? Wu, tigana balua ya kutimanyisa, kuhuma kwinu amala kwitu ngati chevavili vandu vangi? ² Mwavene nyenye ndi balua yitu yeyiyandikiwi mumitima yitu, kila mundu yimanyikana na yisomwa na vandu voha. ³ Chakaka kuvya nyenye ndi balua ya Kilisitu yeyihuma mulihengu litu pagati yinu. Balua yene yiyandikiwi lepi, nambu kwa Mpungu Msopi wa Chapanga mweavi mumi, iyandikiwi lepi panani ya chipandi cha liganga chechihongoliwi nambu ayandiki mumitima ya vandu.

⁴ Tihotola kujova kwa ukekesi chenicho ndava ya huvalila kwa Chapanga ndava ya gala geagahengili Kilisitu. ⁵ Lepi kuvya tavete tihotola kukita chochoha kwa makakala gitu vene, nambu uhotola witu woha wihuma kwa Chapanga, ⁶ Ndava muni Chapanga ndi mwatihotwisi kuvya vanalihengu va lilaganu la mupya, lelivii lepi la Lilaganu leliletiwi na malagizu gegayandikiwi, nambu lilaganu la Mpungu Msopi. Muni malagizu gegayandikiwi gileta lifwa, nambu Mpungu wa Chapanga wumi.

⁷ Malagizu gayandikiwi panani ya hipandi ya maganga yevihongoliwi. Pamonga na kujova mwishu waki ulongosa mulifwa, ukulu waki wavili ukulu neju hati vandu va Isilaeli nakuhotola kuulola pamihu pa Musa ndava ya kung'asima kwaki. Kavili kung'asima kula kwavili mulukumbi ndu. Hinu malagizu gegaletili lifwa yavi na ukulu neju, ⁸ wu uhengaji wa Mpungu Msopi yati uvya na ukulu neju? ⁹ Yikavya mahengu gegileta uhamula gana ukulu ngati wenuwo, ndi hotohoto lihengu lelileta mambu gakumganisa Chapanga, yati givya na ukulu uvaha neju. ¹⁰ Chakaka chila chevavili na ukulu kadeni pala chiyagisi ukulu waki ndava ya ukulu uvaha neju wewabwelili hinu. ¹¹ Muni chila chevavili palukumbi luhupi chavi na ukulu waki, chakaka chila chechisigalila magono goha yati chivya na ukulu uvaha neju.

¹² Ndava muni tivii na huvalila yitu tete tijova kwa ukekesi uvaha. ¹³ Tete tikita lepi ngati Musa ndi agubiki pamihu paki na chitambala muni vandu va ku Isilaeli vakotoka kulola mwishu wa kung'asima kula kwekwajimika. ¹⁴ Nambu luhala lwavi lwagubikiwi. Mbaka lelu pamwisoma Lilaganu la kadeni, chigubiku chila chivili balapala. Chigubiku chenicho yati chiwusiwa ndu mundu mukuwungana na Kilisitu. ¹⁵ Nambu, hati lelu iyi peyisomewa malagizu ga BAMBU geampeli Musa luhala lwavi lugubikiwi na chitambala. ¹⁶ Nambu, lukumbi mundu peakumuwyula BAMBU Yesu, chigubiku chenicho chiwusiwa. ¹⁷ Hinu "BAMBU" Ndi Mpungu Msopi, na popoha peavili Mpungu wa BAMBU ndi pepavi kulekekeswa. ¹⁸ Hinu, tete tavoha pamihu pitu pangagubikwa, tikuulangisa ukulu wa BAMBU ngati chilolilo, tibadilishwa tiwanangana neju na luhumu lwaki muukulu wamahele neju. Lenilo ndi lihengu la Mpungu wa BAMBU.

4

Kuvika vindu vya chimpungu muvindu vya ludaka

¹ Hinu, Chapanga, kwa lipyana laki atigotolili lihengu lenili ndava iyo nakuvya mumbele. ² Tigabelili mambu goha ga soni na gamfiyu. Titama lepi kavili kwa kukonga amala kwa kuliyagisa lilovi la Chapanga, pahali paki ndi tijova uchakaka muni vandu vamanya mumitima yavi tete chetivili palongolo ya Chapanga. ³ Muni, ngati Lilovi la Bwina gatikokosa gafiyiki, gafiyiki ndu kwa vala vevayagili. ⁴ Venavo vasadiki lepi muni yula Setani mweavi chapanga wa mulima uwu asopili chitita muluhala lwavi vakotoka kulola hotohoto lumuli lwa Lilovi la Bwina ga ukulu wa Kilisitu, mweavi ngati Chapanga cheavili. ⁵ Nakujikokosela tavete, ndi tikumkokosa Yesu Kilisitu mwavili BAMBU, tete tavete vanalihengu vinu ndava ya Yesu. ⁶ Chapanga mwajovili kuvya "Lumuli ndi lulangasayi kuhuma kuchitita," Chapanga ndi mwakuyilangasa mitima yitu, na kutihotosa kuumanya ukulu wa Chapanga weulangasa pamihu pa Kilisitu Yesu.

⁷ Hinu, kwa tete tivii ngati vindu vya ludaka mugati yaki vivikiwi vindu vya chimpungu vandu valola hotohoto kuvya makakala genago gakulu gihuma kwa Chapanga nambu lepi kuhuma kwa tete tavete. ⁸ Magono goha ting'ahiswa, nambu nakusanguliwa, tivya mukuyogopa, nambu nakuvya mumbele, ⁹ Ting'ahiswa nambu nakutileka changali kutangatilwa. Pamonga na kugwiswa pahi nakukomewa. ¹⁰ Lukumbi lwoha tigenda na lifwa la Kilisitu muhiga yitu, muni wumi waki Yesu ndi ulolekana muhiga yitu. ¹¹ Ena,

lukumbi lwatitama titindilwa na lifwa magono goha, ndava ya Yesu, muni wumi waki Yesu uolekana muhiga yitu yeyifwa. ¹² Ndava yenio tete tivii tayali hata kufwa muni nyenye mpata wumi.

¹³ Mayandiku Gamsopi gijova, "Nasadiki, ndi mana najovili." Na tete mewa petivya na mtima wuwowo wa sadika, tisadiki ndava yenio tijova. ¹⁴ Timanyili kuvya Chapanga mweamyukisi BAMBU Yesu yati akutiukisa tete mewa pamonga na Yesu kutivika palongolo yaki pamonga na nyenye. ¹⁵ Goha genago ndava yinu, hati ubwina wa Chapanga pauvahikila vandu vamahele neju, usungusa wene wayonjokisiki neju, na kumpela Chapanga ukulu.

Kutama mukusadika

¹⁶ Ndava yenio nakuvya mumbele, hati ngati higa yitu yilalile, nambu mugati mwitu mipungu yitu tikitiwa vamupya ligono kwa ligono. ¹⁷ Mang'ahiso gegakutikolela ndi gadebe, kavili galukumbi ndu, nambu yati gakutipela ukulu mvaha neju wa magono goha kuliku mang'ahiso aga. ¹⁸ Hinu tilola lepi vindu vyevilolekana, nambu tilola vindu vyangalolekana vya lukumbi ndu, nambu vila vyangalolekana ndi vya magono goha.

5

¹ Muni timanyili kuvya lindanda lenili letitama hinu pamulima apa ndi higa yitu palitupuliwa, Chapanga yati akutipela pandu pangi kunani kwa Chapanga, nyumba ya magono goha yangajengwa kwa mawoko ga vandu. ² Na hinu, tityalatya, mukulindila kwa mngo uvaha kupewa higa ya mupya kunani kwa Chapanga. ³ Ena, ndava ya kupewa higa zenizo muni tilolekana lepi kuvya tivii na higa palongolo ya Chapanga. ⁴ Takavya takona muhiga yeniyi ya chimundu tivemba kwa kukeka. Lepi tigana kuileka higa iyi ya lifwa, nambu tinogela kupewa higa yila ya kunani kwa Chapanga yangafwa, muni kila chechifwa tibadilishwa na wumi wa magono goha. ⁵ Ndi Chapanga mwene ndi mweatihengili aga goha kavili atipelili Mpungu Msopi, avya ulangisu wa kulangisa kuvya chakaka vindu vyoha Chapanga vyeativikili tete.

⁶ Tisindamili magono goha. Timanyili kuvya kutama muhiga iyi lukumbi lwoha ndi kutama patali na BAMBU. ⁷ Muni titama kwa sadika, lepi mukulola. ⁸ Nambu tisindamili na tiganili kuuleka wumi uwu wa higa na kuhamalila kwa BAMBU. ⁹ Nambu lijambu livaha neju ndi kumganisa BAMBU, tikavya na higa ya pamulima amala higa ya kunani kwa Chapanga. ¹⁰ Muni tavoha yati tiyima palongolo ya chigoda cha uhamula cha Kilisitu, muni kila mundu apewayi chechiganikiwa kwa matendu gakitili lukumbi peavi pamulima, gabwina amala gahakau.

Kutepulaniswa na Chapanga mu njila ya Kilisitu

¹¹ Hinu, tete timanyili kumlumbalila BAMBU chindu kiki, ndi tisindimala kuvahuta vandu vangi. Chapanga atimanyili hotohoto, na nene nisadika kuvya mewa nyenye mtimanyili bwina neju. ¹² Tete tikujilumbalila lepi tavete palongolo yinu, nambu tikuvapela fwasi ya kumekela tete muni muhotola kuvayangula vala vevimeka ndava ya kuloleka cha kuvala kuliku chevavili mugati ya mitima yavi. ¹³ Yikavya tiwonikini kuvya tipenga, ndi ndava ya kumganisa Chapanga, na yikavya tivili na luhala, ndava ya kuvatangatila nyenye. ¹⁴ Ndava tete tilongoswa na uganu wa Kilisitu ndi hinu timanyili kuvya mundu mmonga afwili ndava ya vandu voha, ndi kujova kuvya na tete tiwungini mulifwa laki. ¹⁵ Afwili ndava ya vandu voha, muni voha vevitama muwumi, vakotoka kutama ndava ya kujiganisa vene, nambu kumganisa Chapanga mweafwili na kuyuka ndava yavi.

¹⁶ Hinu, kuhumila hinu, nakumpima mundu yoyoha muluhala lwa chimundu. Hati ngati lukumbi lumonga tampimili Kilisitu muluhala lwa chimundu, hinu ndi lepi. ¹⁷ Mundu yoyoha akawungana na Kilisitu ivya mundu wa mupya, mambu ga kadeni gapitili, mambu ga mupya gahikili. ¹⁸ Loha ndi lihengu la Chapanga kutitepulanisa tete na mwene mu njila ya lifwa la Kilisitu, na kutipela lihengu la kuvatepulanisa vandu vangi na mwene. ¹⁹ Wenuwu ndi ujumbi witu, Chapanga autepulanisi vandu va mulima uwu na mwene mu njila ya lifwa la Kilisitu, changali kuvalanga kubuda kwavi. Chapanga atipelili tete lihengu la kuvatepulanisa vandu na mwene.

²⁰ Hinu tete tavajumbi wa Kilisitu, na Chapanga mwene ijova na tete kuvayupa neju nyenye. Tikuvayupa neju paliina la Kilisitu, mutepulaniswa na Chapanga. ²¹ Kilisitu ambudili lepi Chapanga, nambu ndava yitu, Chapanga amkitili agega goha getimbudili, muni tete mukuwungana nayu, Chapanga atikita kuvya vabwina palongo yaki.

6

¹ Hinu, tikavyai vana lihengu pamonga na Chapanga, tikuvayupa ubwina wa Chapanga wemupokili kuhuma kwaki wangali lihengu kwinu. ² Chapanga ijova mu Mayandiku Gamsopi,

“Lukumbi lwelwaganikiwi nakuyuwanili,
ligono la usangula nakutangatili.”

Yuwanila hinu ndi lukumbi lweluyadakiliwi, hinu ndi ligono la usangula!

³ Tikotoka kuvya chipingilu kwa vandu vakoto kumsadika Kilisitu, muni lihengu litu likoto kuvya chindu lepi. ⁴ Pahala paki, tikujilangisa kuvya tete vanalihengu chakaka va Chapanga kwa kila chindu chetienga, kwa kukangamala neju lukumbi lwa mang'ahiso na lukumbi lwelutopa na lipumba. ⁵ Titoviwi, tivikiwi muchifungu, vatikiti chitututu pavandu, tihengili lihengu lelitopa neju, vatibesili kugona na pamahale titami changalya. ⁶ Tikujilangisa kuvya vanalihengu va Chapanga kwa kuvya na mtima wa msopi na umanyi na kukangamala na ubwina witu. Tikumhuvalila Mpungu Msopi na kuvagana vandu Changali uhomela, ⁷ tiukokwisi ujumbi wa chakaka kwa makakala ga Chapanga. Chitovanilu chitu ndi kujiyunga na kuhanganila ndi Kuhenga gegakumganisa Chapanga. ⁸ Tijiwusili na kuveveswa, kulaumiwa na kulumbiwa. Tivalangiwi ngati tikonga, kumbi tijova uchakaka. ⁹ Tilolekana ngati vangamanyikana kumbi timanyikana kwa voha, ngati vevafwili, nambu vawumi, titoviwi nambu tikomiwi lepi. ¹⁰ Tivii ngolongondi. Nambu magono goha tivii na luheku. Tilolekana vangangu nambu tikuvakita vandu vangi vavyai na vindu vyamahele, tilolekana tangali chindu nambu tivii na kila chindu.

¹¹ Valongo Vakolinto, tilongili na nyenye muchakaka, na tikuvagana mumitima yitu yoha. ¹² Tete nakupunguza kuvagana nyenye, nambu nyenye mupungwizi kutigana tete. ¹³ Hinu nijova na nyenye ngati vana vangu, ndi mtigana ngati chetivagana.

Mkoto kuwungana na vandu vangammanya Kilisitu

¹⁴ Mukoto kuwungana na vandu vngasadika. Wu, mambu gegakumganisa Chapanga na uhakau viyidakilana? Amala lumuli na chitita vihotola kutama pamonga? ¹⁵ Kilisitu ihotola wuli kuyidakilana na Setani? Musadika ihotola wuli kuhanganilana na mundu angasadika? ¹⁶ Nyumba ya Chapanga na chimong'omong'o viyidakilana wuli? Muni tavete ndi Nyumba ya Chapanga yeyivili wumi. Ngati Chapanga mwene ajovili,

“Kwavi yati nivika pandu pangu pakutama,
na kutama pagati yavi,
Yati nivya na Chapanga wavi,
na vene yati vivya vandu vangu.”

¹⁷ Hinu BAMBU ijova mewa,
“Muwuka pagati yavi,
mukajibagula nawu,
mkoto kukamula chindu chechihakasa,
na nene yati nikuvapokela.”

¹⁸ Nene yati nivya na Dadi winu,
na nyenye yati mwivya vana vangu,
ijova BAMBU mweavi na makakala.

7

¹ Hinu, valongo vangu, tikavya tipewili gala goha getalaganili, ndi tijinyambisa na chindu chochoha chechihotola kutihakasa higa na mipungu yitu, tivya vamsopi neju na kutama kumtopesa neju Chapanga.

Luheku lwa Pauli

² Tiyupa mtipela fwasi mumitima yinu! Timuhokili lepi mundu yoyoha kumyoka amala kumkonga mundu yoyoha. ³ Nijova lepi lijambu lenili ndava ya kumuhamba mundu. Muni ngati cha nakalongolili kujova, nyenye muvi mumitima yitu, tifwai pamonga na kutama pamonga. ⁴ Nene nikuvasadika neju na kumeka panani yinu! Mumang'ahiso gitu goha, nipoliswi mtima na luheku neju.

⁵ Hati patahikili mulima wa Makedonia nakuhotola kupumulila. Tapatili mang'ahiso, kuhuma kila upandi, patavi na mhutanu na vandu vangi mewawa tavi na wogohi mumitima yitu. ⁶ Nambu Chapanga, mwakuvapolesa mtima vangolongondi, avapolisi mtima mukubwela kwa Tito. ⁷ Lepi ndu mukubwela kwaki Tito, nambu ndava ya kujova pemwamkangamali mtima. Mwene atijovili chamwinogela kunilola na chamvii ngolongondi na chamwigana kunikengelela. Lijambu lenili lithikesa neju.

⁸ Hati ngati kwa balua yangu yila yavaletili ungolongondi, nambu hinu niviniswa lepi mtima. Ena naviniswi mtima panamanyili balua yila yivapeli ungolongondi

pamonga yavi mulukumbi ndu. ⁹ Hinu nivii na luheku, lepi ndava mngolongoniswi, nambu ndava ngolongondi yinu yivakiti muleka matendu gahaku na kumuwuyila Chapanga. Mngolongoniswa ngati cheaganili Chapanga, ndava yeniyote teta tavavinisi lepi nyenye kwa loloha. ¹⁰ Kuvya na ungolongondi cheigana Chapanga kukuvahenga vandu vang'anamuka mumtima yavi na kunang'amuka kwenuko ndi kuleta usangula. Ndava yeniyote kawaka lijambu la kuvinisa mtima penapo, nambu ungolongondi wa vandu wa pamulima wewileta lifwa. ¹¹ Hinu mlola chechihengiwi muungolongondi winu ngati Chapanga cheaganili, hinu nyenye yevakiti mkangamalai neju, kulangisa kuvya mubudili lepi. Mwaviniswi mtima na kukenyemuka, chemvii na mnogo uvaha wa kunilola, na mukumlekela Chapanga ahukumwayi. Nyenye mulangisi mukila njila kuvya mubudili lepi mulijambu lenili.

¹² Hinu, pamonga nayandiki balua yila yavili lepi ndava ya mundu mweabudili, amala ndava ya mundu mweabudiwi. Nayandiki muni yilolekana hotohoto palongolo ya Chapanga, nyenye chemujiwusili ndava yitu. ¹³ Ndava yeniyote teta tapoliswi mtima neju.

Lepi tapoliswi mtima ndu, ndi mewa Tito atisangalwisa kwa kusangalusa wa avili nawu muni nyenye chemwamsangalwisi mtima. ¹⁴ Nene nivalumbalili neju palongolo yaki, na mu lijambu lenilo nakunikola soni. Tivajovili uchakaka magono goha, na kula kovalumbalili nyenye palongolo ya Tito kuvi lijambu la chakaka. ¹⁵ Hinu uganu waki wa mtima kwinu nyenye uyonyokesa neju akakumbukayi, ndi mwavoha nyenye chagayidakila malagizu gaki, na chamwampokili mumtima na utopesa neju. ¹⁶ Nina luheku neju kuvya nihotola kuvahuvalila nyenye mukila lijambu loloha.

8

Kuwusa kwa mtima wa bwina

¹ Valongo, tigana kuvapela malovi kuvala ubwina wa Chapanga, weavapeli misambi wa vandu vevamsadiki Kilisitu kumulima wa Makedonia. ² Vamsadika va kwenuko valingiwi neju kwa mang'ahiso, nambu sangalusa yavi yavili yivaha neju hati vavusili neju mumtima wa bwina kuwusa neju pamonga vavi vanguardu neju. ³ Nihotola kujova uchakaka kuvya vavusili neju chavahotwili na hati kuliku chavahotwili, kavili ndi kwa ugana wavi vene. ⁴ Vatiyupili neju muni navene vavyai mulihengu la kuvatangatila vandu wa Chapanga kumulima wa Yudea. ⁵ Lenilo lavili lijambu langahololewa! Kutumbula vajiwasili vene kwa BAMBU, kangi vajiwasili vene kwitu mewa, kulandana na uganu wa Chapanga. ⁶ Ndava yeniyote tamiyupili neju Tito mweatumbwili lihengu lenilo avatangatila mewa kutimalisa lihengu lenilo la kuwusa kwa mtima wa bwina. ⁷ Nyenye muvi na kila chindu, sadika na muhotola kujova na umanya na ukangamala wa kukita gabwina na uganu winu kwitu. Hinu tilolela muvya na mtima wa bwina mukuwusa kwinu.

⁸ Nikuvapela lepi nyenye amuli, nambu nigana kulinga uganu winu wa chakaka mukuwanangisa na uganu wa vandu vangi. ⁹ Muni nyenye mmanyili ubwina wa BAMBU witu Yesu Kilisitu, pamonga na kuvya mwene avi na kila chindu, ajikitili mngangu ndava yinu, muni kuhuma muungangu waki, nyenye mvyana na vindu vyamahele.

¹⁰ Kuvula lijambu lenili, maholo gangu ndi aga, chabwina nyenye kukita gala gemwatumbwili mwaka wewapitili. Nyenye mwatumbwili kuwusa na kavili mwatumbwili kukita genago. ¹¹ Hinu mumalakisa lihengu lenilo na ngati chamwanogela neju kutangatila. Na munogo wulawula wa kutangatila mewa mumalakisa lihengu lenilo. ¹² Muni yikavya mundu ana mtima wa kutangatila, Chapanga ipokela kila chindu chechiwusiwa na lepi chila angalikuvya nachu.

¹³ Maholo gitu lepi kuvya vangi vayonyokesa lukumbi vangi mung'aika, nambu yikuvagana mwavoha muwanangana. ¹⁴ Kila chamvii nachu hinu chiyonyokesa chivatangatila vala vevigana, muni navene pevivyana na chiyonyokesa, vavatangatila nyenye mumaganu ginu, na mvyana na uwananganu. ¹⁵ Ngati Mayandiku Gamsopi chegijova, "Mwayolili pamahale avili lepi na chiyonyokesa, na yula mwayolili padebe apungukiwi lepi."

Tito na vayaki

¹⁶ Nikumsengusa Chapanga mwavikili mugati ya mumtima wa Tito mnogo ngati mtima wenivii nawu nene wa kuvatangatila. ¹⁷ Lepi kuvya ayidikili luyupu lwitu, muni avili na mnogo uvaha wa kutangatila, hati ahamwili mwene kubwela kwinu. ¹⁸ Pamonga na mwene tikumtuma mlongo mmonga mweitopeswa neju mumisambi yoha ya vandu vevakumsadika Kilisitu, mulihengu laki la kukokosa Lilovi la Bwina. ¹⁹ Neju ya ago, mwene ahaguliwi na wa misambi ya vandu vevakumsadika Kilisitu muni avyai muyitu

mulugendu lwa kupeleka njombi zitu za uganu, lihengu letihenga ndava ya ukulu wa BAMBU kulangisa kuvya tigana kuvatangatila vandu.

²⁰ Tigana kuyepa lawama zezihotola kuhumalila ndava ya chetiymalila njombi zenizi zamahale zeziwusiwa. ²¹ Malolelu gitu ndi kukita bwina, lepi palongola ya mihu ga BAMBU ndu, nambu mewawa palongolo ya vandu.

²² Hinu pamonga na valongo venavo, timtumili mlongo yungi, ndi pamahale timlingili timulolili ana mnogo uvaha wa kutangatila, hati hinu ana mtima neju muni akuvasadika na nyenye. ²³ Tito ndi myangu, tikita lihengu pamonga ndava yinu, nambu kuvala valongo vitu vangi vevibwela pamonga navo, venavo ndi vajumbi kuhuma misambi ya vandu vevakumsadika ndi vihenga lihengu ndava ya kuleta utopesa kwa Kilisitu. ²⁴ Hinu, muvalangisa usindimala wa uganu winu, misambi yoha ya vandu vevakumsadika Kilisitu yeyavatumili vahotola kulola kuvya kumeka kwangu ndava yinu kwangabuda.

9

Kuvatangatila vandu vevakumsadika Kilisitu

¹ Niganikiwa lepi kuvayandikila nyenye ndava ya kuvapelekelwa mtangatilu vandu wa Chapanga na ku Yudea. ² Nimanyili chamvii na mtima wa kutangatila, na namekili ndava yinu kulivala lijambu lila palongolo ya vandu wa Makedonia. Navajovili, "Valongo vitu va ku Akaya vajitendekili kuhumila mwaka weupitili" Hinu mnogo winu umali kuvakita na vandu vangi vawusa. ³ Hinu, nivatumili valongo vitu avo, muni kujilumba kwitu kukoto kulolekana kuvya malovi gawaka, na ngati chanajovili nyenye mjitendekili neju kuwusa utangatila winu. ⁴ Yikoto kuvya vandu wa makedonia pevibwela pamonga na nene, tivakolela mwakona kujitendekela, penapo tete yati tikola soni ndava tivasadiki neju ndava yinu na nyenye mewa yati mwikola soni. ⁵ Hinu, yaniganili kuvayupa valongo ava vatilongolela kubwela kwinu vapata kuvika bwina njombi yinu yivaha yetalagini. Yenyi yati yilangisa njombi iyi muwusili mukugana kwinu lepi kwa kulasimisa.

⁶ Mukumbuka, mwaimija padebe ibena padebe, mwaimija pavaha ibena pavaha. ⁷ Hinu, kila mmonga, awusa cheamwili, kwa mtima wohu kwa ungolongondi amala kulasimishwa, muni Chapanga amganili yula mwaiwusa kwa sangalusa. ⁸ Chapanga ihotola kuvapela nyenye pamahale na gala gemwigana mu mambu goha lukumbi lwoha mvyu na kila chindu chemwigana ndi muhotola kutangatila mukila lihengu la bwina. ⁹ Ngati chegijova Mayandiku Gamsopi, "Mwene iwusa kwa ubwina, akuvapela vangangu. Ubwina waki uvya magono goha."

¹⁰ Na Chapanga mwakumpela mlimaji na mbeyu na chakulya, yati akuvapela mewa mbeyu zamwigana, na kuzikita zimela, zikula na kuvapela mabenu gamahale ndava ya kuwusa kwa mtima wa bwina. ¹¹ Mwene yati akuvapela vindu vyamahale magono goha, muni vandu vamsengusa Chapanga ndava ya njombi zinu zevipokela kuhuma kwitu. ¹² Ndava lihengu lenili la uwusaji lemwhenga lepi ndu, yikuvatangatila kuvapela vandu wa Chapanga maganu gavi nambu yati yikuvakita vandu va mahale vamsengusa Chapanga. ¹³ Ndava ya lihengu ilo la kuwusa kwinu vandu yati vakumulumba Chapanga mukulola uyidakila winu kwa Kilisitu mukujova, mewa ndava ya mtima winu wa bwina wa kuvapela vene mtangatila pamonga na vandu vangi. ¹⁴ Hinu yati vakuvawombela nyenye mumtima wa uganu ndava ya mambu gavaha gemhengiwi na Chapanga. ¹⁵ Timsengusa Chapanga ndava ya njombi yaki tete nakuhotola hati kujova!

10

Pauli akujikengelela ndava ya lihengu laki

¹ Nene Pauli namwene mwanilolekana kuvya mpoli penivya pamonga na nyenye, nambu nilolekana na mkali panivya patali na nyenye, nikuvayupa neju kwa lipyana na ubwina waki Kilisitu. ² Nikuvayupa mkoto kunikita nivya na mkali lukumbi lwe nibwela, muni nina uchakaka nihotola kuvya na mkali kwa voha vala veviholalela kuvya titama chimundu. ³ Chakaka titama pamulima, nambu nakukomana ngondo ngati vandu wa pamulima chevitovana. ⁴ Muni, vindu vyatihengela kukomanela ngondo yitu lepi vya chimulima nambu makakala ga Chapanga gegigwisa ngomi za makoko zoha. Tihalabisa mambu goha ga udese, ⁵ na kubomola chindu chechimeka chechivikiwi ndava ya kubela umanya Chapanga, tikugakamula maholo goha na kugakita gamuyidikila Kilisitu. ⁶ Mukasindamala mukuyidakila, tete tijitendekili kuhukumwa kila mundu yoyoha angayidakila.

⁷ Nyenye mlola mambu cha kuvala ndu. Wu, avi mundu yoyoha mwaiholalela kuvya mwene ndi mundu wa Kilisitu? Ena! Hinu mewawa athololela tete kuvya vandu wa Kilisitu ngati cheavili mwene. ⁸ Hati ngati nimeka neju ndava ya uhotola wetipewili na BAMBU ndava ya kuvasindamalisa nyenye muusadika lepi kubomola, ndava ya lenilo nikola lepi soni. ⁹ Mbwitu muholalela kuvya niganu kuvayogopesa nyenye ndava ya mayandiku gangu. ¹⁰ Mundu ihotola kujova, "Balua za Pauli zikali na zigegigi malovi gegitopa, nambu Pauli mwene peivya pamonga na tete ndi mundu mpoli na hati peilongela malovi gaki ndi ngati lepi chindu." ¹¹ Mundu mwaijova chenicho mbanga akumbukayi hoti kuvya mambu goha giwanangana gala gatiyandika mubalua lukumbi pativya kutali, na gala getikita lukumbi pativya na nyenye.

¹² Hinu ngatihotwi lepi kujivika amala kujiwanangisa vandu vala vevakujilumba vene. Vandu vevakujikita kuvya vene ndi chipimu cha kupimila vangi, vandu vevakujwanangisa vene kwa vene, ndi vayimu. ¹³ Nambu tete yati timeka lepi neju, kumeka kwenuko yati kwivya kwa chipimu chila cha lihengu leatigotolili Chapanga, lihengu letiyendelela kuhenga mewa kwinu. ¹⁴ Kumeka kwitu tahumbili lepi mibaka yatavikiwi lukumbi lwatabwelili kwinu. Kuvaletela Lilovi la Bwina kumvala Kilisitu. ¹⁵ Hinu, timekela lepi lihengu levakitili vandu vangi, nambu tisadika kuvya sadika yinu iyonjokeseka kukula pagati yinu muchipimu cheativikili Chapanga. ¹⁶ Penapo yati tihotola kukokosa Lilovi la Bwina pamulima wungi, patali na nyenye, ndi timekela lihengu litu, lepi kumekela lihengu levakitili vandu vangi pandu pangi.

¹⁷ Nambu ngati chegijova Mayandiku Gamsopi, "Mweimeka amekela gala geahengili BAMBU." ¹⁸ Mundu mweiyidakilwa lepi yula mweakujilumbalila mwene, nambu mundu yula mwailumbiwa na BAMBU.

11

Pauli na vamitumi vaudese

¹ Mbanga ngamkamamili padebe, hati ngati nene namuyimu! Ena mkangamala padebe. ² Nene nikuvawonela wihu nambu wihu wa Chapanga, muni nyenye ndi ngati msikana kamwali mwetilagini kumgega ndava ya mgosi mmonga ndu Kilisitu. ³ Nambu niyogopa kuvya ngati liyoka lila mukuchenjela kwaki lamkongili Eva, akotoka kuvayoka maholo ginu, na kuleka kujiwusa kwinu muchakaka kwa Kilisitu. ⁴ Muni mundu yoyoha mweibwela na kumkokosa Yesu mweavi chingi na yula mwetimkokosa, nikuvakangasa ndava nyenye mukumpokela kwa mawoko gavili, amala muyidikila mpungu amala lilovi la bwina lingi neju na lila lemwapokili kuhuma kwitu!

⁵ Kwali ngati nene namdebe kuliku venavo vevakujikemela vene "Vamitumi vakulu" ⁶ Pangi nene nimanyili lepi kujova bwina. Nambu umanya nivii nawu, lijambu lenili tililangisi hotohoto kwinu, kila pandu na kila lukumbi.

⁷ Nene nakokwisi kwinu Lilovi la Bwina ga Chapanga changali kugana luhuna, najihelisi ndava ya kuvakwiha nyenye. Wu, nakitili uhakau? ⁸ Panahengili lihengu pagati yinu maganu gangu napewili utangatila kuhuma mumisambi yingi ya vandu vevakumsadika Kilisitu. Nihotola kujova kuvya navanyagili vindu vyavi muni nihotola kuvahengele lihengu nyenye. ⁹ Panakavili na nyenye namng'aili lepi mundu yeyoha panaganili maganu, valongo vevahumili Makedonia vaniletili kila chindu chenaganili. Natumili luhala neju nikitoka kumng'aha mundu yeyoha yula muni nipata vindu venigana mu njila yoyoha yila, ndi yati niyendelela kukita mewa. ¹⁰ Ngati chakaka yila ya Kilisitu cheyivili mugati yangu, kawaka mundu yoyoha mweihotola kunibesa kumekela lijambu lenilo popoha pamulima wa Akaya. ¹¹ Ndava kyani nijova chenicho? Ndava muni nivaganili lepi nyenye? Chapanga amanyili kuvya nivaganili!

¹² Yati niyendelela kukita ngati chanikita hinu, muni nikitoka kuvapela fwasi vala vevakujikemela vamitumi vakulu, vevilonda fwasi ya kumekela kuvya vikita lihengu ngati tete. ¹³ Muni, venavo ndi vamitumi vaudese, vikita lihengu la udese vevajikita ngati vamitumi va chakaka wa Kilisitu. ¹⁴ Lijambu la kukangasa lepi, muni hati Setani mwene akujikita kuvya mtumu wa kunani wa lumuli! ¹⁵ Hinu ndi lijambu lepi la kukangasa kuvya na vanalihengu va Setani navene vakujikita kuvya vanalihengu va mambu gabwina palongolo ya Chapanga. Mwishu wavi yati vipata uhamula kulandana na matendu gavi.

Pauli ing'ahika ndava ya utumi waki

¹⁶ Nijova kavili. Mundu akotoka kuniholalela kuvya namyimu, nambu ngati muhomela chenicho, hinu muniyidakila ngati namyimu, muni na nene nivya chindu chakujimekela padebe. ¹⁷ Chanijova hinu lepi chila chalagizi BAMBU, kuvala lijambu lenili la kumekela, nijova ndu kujova mundu muyimu. ¹⁸ Ndava muni

vamahele vimeka ngati vandu va pamulima chevimeka, na nene mewa yati nimeka. ¹⁹ Nyenye ndi muhololela muvi na luhala, ndi mana mukuvasindimalila hati vayimu! ²⁰ Mukumsindimalisa hati mundu mweakuvakita nyenye vavanda, mundu mweakuvanyaga vindu vinu, mweakuvahindalila, mweakuvavevesa na kuvatova kumihu! ²¹ Nikola soni kujova, tapi levi na makakala ga kuhenga aja.

Nambu ngati avi mundu yoyoha mweihotola kumeka, nijova ngati mundu namyimu, mewawa nene nijova chakaka yati nimeka. ²² Vandu vala va ku Ebulania? Na nene mewa. Wu, vene ndi Vaisilaeli? Na nene mewa. Wu, vene ndi vachiveleku va Ibulahimu? Na nene mewa. ²³ Vene ndi vanalihengu va Kilisitu? Na nene mewa, nijova ago chilupengu. Nene ndi muhenga neju wa Kilisitu kuliku vene. Nene nihengi lihengu lelinonopa neju, nitamili muchifungu pamahele, nitoviwi pamahele neju na navili papipi kufwa pamahele. ²⁴ Mala mhanu natoviwi na ndomondo alobaini yipungula yimonga na Vayawudi. ²⁵ Natoviwi na mchapilu mala zidatu, natoviwi maganga mala yimonga. Mala yidatu nadenyikiwi na watu munyanja, na mwenumo nagonili lepi mbaka lukela na kuwela muhi woha. ²⁶ Pamahele mulugendu lwangu, nisumwiki mumifuleni kumema manji, kuhuma muvanyagaji vakolonjinji vayangu, kuhuma kwa vandu vangali Vayawudi. Na kuhuma kumujini, kulugangatu na munyanja na kuhuma kwa valongo vaudese. ²⁷ Nikitili lihengu na kung'ahika, nigonili lepi pamahele ndava ya lihengu, kuni nivii na njala na njota. Pamahele nitamii na njala na kutama changali nyula za kunigubika pambepu. ²⁸ Pamonga na gangi gamahela, mewa kila ligono niholela misambi ya vandu vevakumsadika Kilisitu voha. ²⁹ Ngati mundu yoyoha atokili mewawa na nene nitotokili na mundu yoyoha akalongoswa mukubuda, mewa nene niviniswa mtima.

³⁰ Yikaniganayi kumeka, ndi yati nimekela kutotokela kwangu. ³¹ Chapanga Dadi wa BAMBU Yesu, liina laki lilumbiwa magono goha. Mwene amanyili kuvya nijova lepi ude. ³² Panakavi ku Damasko, mkulu wa muji, mwavili pahi ya nkosi Aleta, avikii ulonda pamuji wa Damasko muni anikamula. ³³ Nambu vakanivika mulidengu livaha, na kunihlesa kuvala kupitila fwasi yeyavi muluwumba lwa muji, naholwiti mumawoko gaki.

12

Njozi na magubukulo ga Pauli

¹ Yati nijilumba hati ngati chabwina lepi! Nambu hinu yati nijova ndava ya njozi na ugubukulo weanipelili BAMBU. ² Nimmanyili mundu mmonga mweamsadiki Kilisitu, ndi miyaka kumi na mcheche yeyipitili atoliwi mbaka kunani neju kwa Chapanga. Kwali ngati avi kwenuko muhiga amala mumpungu, Chapanga ndi amanyili. ³ Niwuyila kujova, nimanyili kuvya mundu mwenuyo atoliwi mbaka kunani. Nambu kwali ngati avili kwenuko kwa higa amala kwa mpungu, Chapanga ndi amanyili. ⁴ Kwenuko ayuwini mambu gamfiyu ndi hati mundu nakuganikiwa kugajova. ⁵ Hinu, yati nimekela ndava ya mundu wa namuna yeniyu, lepi ndava ya nene namwene, ndi ndava ya kutotokela kwangu. ⁶ Kuvya nigana kumeka nganivili lepi namuyimu hati padebe, muni nganijova uchakaka ndu. Nambu nimeka lepi, mbwitu mundu aniholalela neju ya chila cheakuchiwona nihenga neju wumi wangu.

⁷ Nambu, ndava ya mambu aga gakulu genigubukuliwi gakotoka kunigalisa umeka, nasopiwi mvinisu muhiga ngati kuhomwa na minga, mweavi ngati mjumbi wa Setani mweakuning'aha, muni nikotoka kumeka neju. ⁸ Namuyupili neju BAMBU mala datu muni chindu chenicho cheniwuka. ⁹ Nambu anijovili, "Ubwina wangu wikukola, muni uhotola wangu witimaliswa neju mukutotokela kwangu ndava yeniyu yati nimeka neju kwa luheku." Muni nimemeswa na uhotola wa Kilisitu. ¹⁰ Hinu niyidikila kuvya nitotokili, kuuveveswa na maligu na kutyalatyala na mang'ahiso ndava ya kuhengela Kilisitu, muni penitotokela ndi penivya na makakala.

Pauli akuvaholela Vakolinto

¹¹ Nivii ngati namyimu, nambu nyenye munilasimisha kuvya chenicho. Nyenye ndi mwaganikiwi kunilumba. Muni, hati ngati nene chindu lepi, nambu nene mdebe lepi kuliku avo vevakujikemela vene "Vamitumi vakulu" ¹² Chinamititi na makangaso gakunilangisa nene kuvya ndi mtumi, gahengiki pagati yinu kwa kukangamala woha. ¹³ Wu, chindu kiki navahengili lepi nyenye chenivahengili misambi yingi ya vandu vevakumsadika Kilisitu vangi, pangi ndava muni nene nivang'ahili lepi kupata utangatila winu? Chondi munilekekesa mukuvabudila kwenuko.

¹⁴ Hinu nijitendekili kubwela mala ya datu kwinu, na yati nikuvang'aha lepi. Muni chanilonda lepi vindu vinu nambu mwavene nyenye. Hinu tiyovalili kulola dadi na

nyina vakuvavikila vindu vana vavi, nambu tiyovalili lepi kulola vana vakuvavikila vindu dadi na nyina wavi. ¹⁵ Nene nijitendekili kutumila kila chindu chenivili nachu, hati kujiwusa namwene, kwa kuvatangatila nyenye. Wu, yati mukunigana padebe ndava muni nene nivaganili nyenye neju?

¹⁶ Hinu yati mwiyyidikila kuvya navi lepi ndwika kwinu. Nambu pangi mundu yungi yati ijova, "Ndava muni Pauli achenjili avakongili." ¹⁷ Wu, nene navatolili vindu vinu mu njila ya mjumbi yoyoha mwena mtumili kwinu? ¹⁸ Nene namyupili neju Tito, namtumili kwinu na mlongo witu yungi. Wu, Tito atolili vindu vinu? Wu, mmanyi lepi kuvya tete maholo gitu na lugendu lwitu ndi lumonga?

¹⁹ Pangi muholalela kuvya mbaka hinu tikujikengela tavete palongolo yinu! Nambu, tijova mambu aga palongolo ya Chapanga kuni tiwungini na Kilisitu. Mambu aga goha, vaganu vangu ndi ndava ya kuvatangatila nyenye. ²⁰ Niyogopa, pangi panibwela kwinu yati nikuvakolela ngati chenigana nene, na nyenye munilola ngati chemwigana nyenye nivyai. Niyogopa pangi kwivya na ngondo, wihu, kujovana, mhutanu kumeka, kuheha na chitututu. ²¹ Niyogopa pangi lugendu lwenibwela kavili. Chapanga wangu yati akunikita nikola soni palongolo yinu, na nene yati nivavembela ndava ya vamahele va vala vevambudili Chapanga, nambu vamuwuyili lepi Chapanga ndava ya uhakau wavi, ugoni na mngo uhakau wevakitili.

13

Pauli imakisila mumalagizu kwa vandu vevakumsadika Kilisitu

¹ Hinu ndi mala yangu ya datu yenikuvagendelela kwinu. Ngati chegijova Mayandiku Gamsopi "Kila lijambu yati lihamuliwa muvandu vevagawene vavili amala vamahele."

² Namali kuvajovela, ngati chayavili lugendu lwangu lwa pili, hinu nijova kavili kuni nivii kutali, vala voha vevakitili uhakau veviyendelela kuhenga uhakau pamonga vangi vala, penibwela nikuvahengela lepi lipyana. ³ Mukujilolela mwavene uchakaka wemwigana kuvya Kilisitu ijova na nyenye mu njila yangu. Kwinu Kilisitu atotokili lepi, nambu yati ilangisa makakala gaki pagati yinu. ⁴ Hati ngati akomiwi na kuvambiwa pamsalaba ndava ya kutotokela, nambu hinu itama muuhotola wa Chapanga. Tete mewa titotokili mukuwungana nayu nambu yati tivya na wumi pamonga nayu muni tihotola kuhenga lihenga pagati yinu.

⁵ Mujilingulila bwina mwavene muni mumanya ngati chakaka musindamili musadika, mjilola mwavene. Wu nakujimanya ngati Yesu Kilisitu avili mugati yinu? Ngati lepi ndi nyenye mshindwili. ⁶ Nambu nisadika kuvya nyenye mwimanya kuvya tete tashindwili lepi. ⁷ Tikumuyupa Chapanga mkoto kukita uhakau wowoha, nambu lepi ndava muni tilolekanayi na vandu kuvya ngati tavandu vetihotwili, ndi muni mkita gabwina, hati ngati tete tiwonikini kuvya tishindwili. ⁸ Muni nakuhotola kuubela uchakaka, uhotola wetivili nawu ndi wa kuyendeleza uchakaka. ⁹ Tiheka muni tete lukumbi petatotokili, nambu nyenye muvi na makakala, ndava yeniyi tikuvayupa mkoto kupungula chochoha. ¹⁰ Hinu, niyandika balua iyi kuni nivii kutali, muni nikahika kwinu nikitoka kuganikiwa kuvya mkali kwinu, mu kuhengela uhotola wenipelili BAMBU, ndi uhotola wa kuvasindimalisa sadika yinu nambu lepi uhotola wa kuvagwisa.

¹¹ Hinu, valongo hinu nikuvalaga! Mkoto kupungukiwa na chindu na mukamula malagizu gangu, muvya na liholo limonga, mtama kwa uteke. Nikumuyupa Chapanga mweileta uganu na uteke avyai pamonga na nyenye.

¹² Mjambusana mukulangisa uganu.

¹³ Vandu voha va Chapanga kwitu vakuvajambusa. ¹⁴ Ubwina wa BAMBU Yesu Kilisitu na uganu wa Chapanga na umonga wa Mpungu Msopi, uvyai pamonga na mwavoha nyenye.

Balua ya Pauli kwa Vagalatia Ulongolelu

Mtumi Pauli ndi mweayandiki chitabu ichi pagati ya mwaka wa 48-57, peamali kuvelekewa Kilisitu na avayandikili misambi ya vandu vevakumsadika Kilisitu pamulima wa Galatia yeyalongoswayi na Valumi. Vasomi vimanya lepi uchakaka kuvya lukumbi iyandika balua iyi avi koki nambu yihotoleka avi kumuji wa Efeso amala Kolinto.

Pauli avayandikili vandu voha vevakumsadika Kilisitu, Vayawudi na vandu vangali Vayawudi, mumisambi ya vandu vevakumsadika Kilisitu pamulima wa Galatia ayandiki ndava ya kubesa mawuliwu ga udese gegajovili kuvya yiganikiwa kwa vandu vevakumsadika Kilisitu valanda malagizu ga Vayawudi kuhuma mu Lilaganu la Kadeni, neju kudumula jandu. Kwavili na msambi wa vandu pagati ya vamsadika vevavili Vayawudi vevaganayi vamsadika vangali Vayawudi vadumuliwa jandu. Mewa vavi na makotesi gamahela gegabela uhotola wa utumi wa Pauli. Pauli aukengalili utumi waki kwa kudandaula malovi gaki mwene (musula ya 1:11-2:14). Na kuyikengelela Lilovi la Bwina mukujoa kuvya usangula wipatikana mu njila ya kumsadika Yesu Kilisitu ndu (musula 2:16). Mulijambu lenili ndi Chapanga ilangisa uganu waki na lepi matendu ga vandu.

Gegavi

Pauli itumbula balua yaki mukuvajambusa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Galatia (musula ya 1:1-5).

Kangi Pauli idandaula na mambu gaki mwene na kukengelela gala geiwula na kulangisa chealingili kutama kwa kulanda malagizu nambu yahotoliki lepi (musula ya 1:6-2:21).

Kavili idandaula neju ndava ya lihengu la malagizu na ubwina wa Chapanga muusangula (musula ya 3-4).

Neju ya ago akuvapela malagizu ndava ya kutama bwina mukumsadika Kilisitu (musula ya 5:6-10).

Pauli imakisila balua yaki kwa jambu na kuvayupa vakumbuka kuvya, kung'anamuswa na Chapanga na kuvya mundu wa mupya ndi chabwina neju kuliku malagizu gegihengeka muhiga ngati kudumula jandu (musula ya 6:11-18).

¹ Nene namtumi Pauli mwenikemiwi kuvya mtumi lepi kwa kuhaguliwa na vandu mewa lepi kwa makakala ga mundu, nambu kwa uhotola wa Yesu Kilisitu na Chapanga mweamyukisi Yesu, ² na valongo voha mwemuvi pamonga na nene, tikuvajambusa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Galatia.

³ Tikuvaganila uteke na ubwina kuhuma kwa Chapanga Dadi witu na BAMBU witu Yesu Kilisitu.

⁴ Kilisitu ajiwusili mwene avya luteta ndava ya kumbudila kwitu Chapanga ndava ya maganu ga Chapanga Dadi witu muni atisangulayi kuhuma pamulima uwu uhakau wa hinu. ⁵ Chapanga alumbiwa magono na magono goha gangali mwishu! Ena.

Kawaka Lilovi la Bwina Lingi

⁶ Nikangasa neju kulola kuvya kanyata mukumleka wuli Chapanga, mweavakemili nyenye kwa ubwina wa Yesu Kilisitu, na mukulilanda lilovi la Bwina ya namuna yingi. ⁷ Chakaka kawaka Lilovi la Bwina la Chapanga lingi, nambu vavi vandu vevakuvayagisa, vevigana kung'anamusa Lilovi la Bwina la Kilisitu. ⁸ Nambu hati ngati mmonga winu amala mtumu kuhuma kunani kwa Chapanga, akavakokosela Lilovi la Bwina chingi na lila letivakokosili tete, hinu mwenuyo apewayi likoto na Chapanga. ⁹ Tamali kuvajovela mambu aga kadeni, na nene nikugawuyila kavili, mundu akavakokosela Lilovi la Bwina lelivii chingi na lila lemwapokili, ndi apewa likoto na Chapanga!

¹⁰ Hinu kujova ago kulangisa kuvya nilonda vandu vaniyidakila? Lepi! Nigana kuyidakiliwa na Chapanga. Amala nilonda kuvaganisa vandu? Kuvya ngati nilonda kuvaganisa vandu, nganivii lepi muhengahaji wa Kilisitu.

Chapanga akumkemela Pauli

¹¹ Valongo vangu, nikuvagana mumanya kuvya Lilovi la Bwina lenivakokosili lepi ujumbi kuhuma kwa mundu. ¹² Ndava muni nene nakuyipokela kuhuma kwa mundu amala kuwuliwa na mundu, nambu kwa kugubukuliwa na Yesu Kilisitu mwene.

¹³ Muni muyuwini malovi ga mambu gangu chanatamili kadeni, mu njila ya Vayawudi ya kumuyupa Chapanga, kuvya nawung'aisi neju msambi wa vandu vevakumsadika

Kilisitu na kuvakomakesa. ¹⁴ Namwene navahotwili vayangu va ntanga yangu mu njila ya Vayawudi ya kumuyupa Chapanga najikangamilisi neju kukamula mivelu ya vagogo vangu.

¹⁵ Nambu Chapanga, kwa ubwina waki ndi amali kunihagula kwakona nangevelekewa, anikemili nimhengelayi, ¹⁶ Peanigubukulili Mwana waki muni nikokosa Lilovi la Bwina ndava ya Yesu Kilisitu kwa vandu vangali Vayawudi, changali kuyupa maholo ga vandu, ¹⁷ amala changahamba hoti ku Yelusalemu kwa vala vevalongolili kuvya vamitumi, ndi nahambili hoti ku Alabia, kangi nikawuya ku Damasko. ¹⁸ Hinu, payamaliki miyaka yidatu, ndi penakahambili ku Yelusalemu kukonganeka na Kefa mweikemiwa mewa Petili, natamili kwaki mu magono kumi na mhanu. ¹⁹ Nambu namuweni lepi mtumi yungi nga Yakobo mwene, mlongo waki BAMBU.

²⁰ Genikuvayandikila ndi ga chakaka, Chapanga agamanyili, nikuvajovela lepi ga udese.

²¹ Mwanakandahi nihambili ku mulima wa Silia na Kilikia. ²² Lukumbi lwenulo, namwene navi nangawonekana na msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Yudea. ²³ Chevachimanyili ndi chila ndu chevayuwini, "Mundu yula mweating'aili hoti, hinu akuyikokosa sadika yilayila yeagana kuyiyongomesa!" ²⁴ Hinu, vakumulumba Chapanga ndava ya nene.

2

Pauli iyidakiliwa na vamitumi vangi

¹ Payamaliki miyaka kumi na mcheche, nikahamba kavili ku Yelusalemu, pamonga na Banaba na Tito. ² Nahambili ndava ya ugubukulo weanipeli Chapanga. Hinu panakonganiki nawu vene vachilongosi ndu pachiepela ndi navandaulili ujumbi wa Lilovi la Bwina lenakokosai kwa vandu vangali Vayawudii. Nahengili genago muni lihengu lenimali kuhenga, na lenihenga hinu likoto kuvya waka. ³ Hati muyangu Tito mwenalongsini nayu, pamonga ndi Mgiliki, nambu nakuganikiwa kudumula jandu. ⁴ Pamonga kwavili na vavajikitili vamsadika vayitu vevaganili adumuliwa jandu. Vandu venavo vajiyngisi kwa kuchenjela na umang'omesi kulekekeswa kwitu kwetivi naku mukujiwunga na Kilisitu Yesu, muni vatikita vavanda. ⁵ Nambu nakuyidakilana nawu hati padebe, muni uchakaka wa Lilovi la Bwina usigalila na nyenye magono goha.

⁶ Vandu venavo vevijovekana kuvya vachilongosi, ngati chakaka vachilongosi amala lepi, chindu lepi kwa nene muni Chapanga ihamula lepi ndava ya kulola mambu ga kuvala, vandu avo vana maholo lepi gakuniyonjokisa. ⁷ Pahali paki ndi vamanyili kuvya Chapanga anigotolili lihengu la kukokosa Lilovi la Bwina kwa vandu vangali Vayawudi ngati Petili cheatumwili kukokosa kwa Vayawudi. ⁸ Ndava muni Chapanga mweamhotwisi Petili kuvya mtumi kwa Vayawudi, ndi uyoyo mweanhotwisi nene kuvya mtumi kwa vandu vangali Vayawudi. ⁹ Hinu, Yakobo Kefa na Yohani vevawonikini kuvya vachilongosi vakulu, vamanyili kuvya Chapanga anipeli lihengu lenili la bwina, ndi vatikamwili mawoko tete, nene pamonga na Banaba kulangisa kuvya tavamonga. Nambu tete yatiganili tikahenga lihengu pagati ya vandu vangali Vayawudi navene pagati ya Vayawudi. ¹⁰ Nambu vatiyupili chindu chimonga tivakumbuka vangangu vevavi mu msambi wa vandu vamsadika, ndi lijambu lenikangamala kulihenga.

Pauli akumhakalila Petili

¹¹ Nambu Petili peabwelili ku Antiokia nambelalili hotohoto palongo ya vandu muni abudili neju. ¹² Kwakona kubwela pagati ya vandu vangi vevatumwili na Yakobo, Petili avi mukulya pamonga na vandu vangali Vayawudi. Nambu pevamali kuhika vandu vala, ndi ajibagwili na alekili kulya pamonga na vandu vangali Vayawudi, ndava ya kuyogopa chikundi cha vandu vevilasimisha vandu vangali Vayawudi kudumuliwa jandu. ¹³ Hati valongo vangi Vayawudi vamyidakili Petili muchitendu chila cha uhomela, ndi Banaba namwene akahutwa na uhomela wavi. ¹⁴ Hinu panawene mambu gevihenga gilandana lepi na uchakaka wa Lilovi la Bwina, nikamjovela Kefa palongolo ya vandu voha, "Pamonga veve wamuyawudi, utama ngati vandu vangali Vayawudi ndi lepi ngati Myawudi! Hinu uhotola wuli kulinga kuvajovela kwa makakala vandu vangali Vayawudi kutama kuvya ngati Vayawudi?"

Vayawudi na vandu vangali Vayawudi visanguliwa kwa kusadika

¹⁵ Chakaka, tete Tavayawudi cha kuvelekewa, lepi tavandu vangali Vayawudi "Vevikemelewa vevakumbudila Chapanga!" ¹⁶ Nambu timanyili kwa chakaka mundu nakuvalangiwa mweakumganisa Chapanga mukuyidakila malagizu, nambu ndu kwa kumsadika Yesu Kilisitu. Na tete mewa timsadika Yesu Kilisitu muni tivalangiwa

vetimganisa Chapanga kwa mu njila ya kumsadika Yesu Kilisitu, lepi ndava ya kuyidakila malagizu. ¹⁷ Nambu, kuvya tavete, mukulonda kувalangіwa kumganisa Chapanga kwa kuwungana na Kilisitu, tawonekini kuvya vetikumbudila Chapanga, wu, Kilisitu ndi mweakuvakita vandu vambudila Chapanga? Lepi! ¹⁸ Nambu yikavya nijenga kavili malagizu genabomwili, hinu nene nilangisa kuvya nambudaji. ¹⁹ Malagizu gahengili nimanyayi kuvya niganikiwi kufwa ndi nafwili muni nihuma muuhotola wa malagizu, muni nitama ndava ya Chapanga na nene nikomiwi pamonga na Kilisitu pamsalaba. ²⁰ Nambu lepi nene mwenitama nambu Kilisitu, itama mugati yangu, lepi namwene kavili, nambu Kilisitu ndi avi muhiga yangu, na wumi wenivii nawu nitama kwa sadika, sadika mu Mwana wa Chapanga, mweaniganili hati kuwusa wumi waki ndava yangu. ²¹ Nakugana kubela ubwina wa Chapanga. Ngati Mundu iyidakiliwa mbwina palongolo ya Chapanga kwa kuyidakiliwa na malagizu, hinu Kilisitu afwili waka.

3

Malagizu amala Sadika

¹ Nyenye Vagalatia vayimu! Ndi yani mweavahavili? Malovi ga kuvambiwa Yesu Kilisitu gajoviwi hotohoto palongolo yinu. ² Nigana kumanya chindu chimonga kuhuma kwa nyenye, wu, mwapokili Mpungu wa Chapanga ndava ya kuyidakila malagizu amala ndava ya kuyuwana kusadika Lilovi la Bwina? ³ Uyimu winu uvi wuli? Nyenye mwatumbwili goha kwa utangatila wa Mpungu wa Chapanga, wuli hinu mwigana kumalakisa kwa makakala ginu mwavene? ⁴ Wu, mambu goha gegavakolili nyenye gawaka? Nakuhotoleka! ⁵ Wu, Chapanga avapelili Mpungu waki na kukita chinamtiti pagati yinu ndava mwilanda malagizu, amala ndava mwiyuwana Lilovi la Bwina na kusadika?

⁶ Mola luhumu lwa Ibulahimu ngati Mayandiku Gamsopi chegijova, mwene amsadiki Chapanga, ndi mwene awonikini mbwina palongolo ya Chapanga. ⁷ Hinu mumanya kuvya vala vevakumsadika Chapanga ndi chakaka vana va Ibulahimu. ⁸ Mayandiku Gamsopi gijova kuhuma kadeni kuvya Chapanga yati akuvavalangila vandu vangali Vayawudi kuvya vabwina palongolo yaki mu njila ya sadika. Ndava Chapanga amkokosili hoti Lilovi la Bwina Ibulahimu, “Vandu va milima yoha yati vimotisiwa ndava ya veve.” ⁹ Hinu, vala vevisadika yati vimotisiwa pamonga na Ibulahimu mweisadika.

¹⁰ Ndava muni vandu voha vevihuvalila kuyidakila gegiganikiwa na malagizu, vavi mulikoto muni Mayandiku Gamsopi gijova, “Yoyoha mwangakamula goha gegayandikwi muchitabu cha malagizu ndi avili mulikoto.” ¹¹ Ndi hotohoto kuvya kawaka mundu mweivalangiwa kulolekana mbwina palongolo kwa malagizu, ndava muni mweilolekana mbwina palongolo ya Chapanga yati itama kwa sadika. ¹² Nambu malagizu yihumila lepi kusadika, nambu Mayandiku Gamsopi gijova, “Mweiyidakila gegiganikiwa mu Malagizu yati itama.”

¹³ Kilisitu atigombwili tete kuhuma mulikoto la malagizu, mukujitolela likoto ndava yitu, muni Mayandiku Gamsopi gijova, “Mundu yeyoha mweavambiwi pamkongo ana likoto.” ¹⁴ Lijambu lenili lahengiki muni mota yeapewili Ibulahimu yivahikila vandu vangali Vayawudi mu njila ya Kilisitu Yesu, muni musadika timpokela Mpungu Msopi mweatilagazili Chapanga.

Malagizu na lilaganu

¹⁵ Valongo vangu, yati nikuvapela luhumu lwa wumi witu wa magono goha, vandu vavili vakakita lilaganu kwa kulapa, kawaka mundu kudenya amala kuyonjokesa chindu mu lilaganu lenilo. ¹⁶ Hinu, Ibulahimu alagaziwi na Chapanga, mwene pamonga na “Vachiveleku vaki mayandiku gijova lepi, na chiveleku chaki,” Yani ndi mmonga ndi Kilisitu. ¹⁷ Chenichi ndi chenijova, Chapanga avikili lilaganu laki na Ibulahimu. Payapitili malagizu miyaka miya mcheche na selasini ndi malagizu peyaletwi. Malagizu genago nakuhotola kulidenya amala kuhungula lilagizu la Chapanga. ¹⁸ Ngati njombi yeniyi ya Chapanga ngayihuvalili uyidakila wa Malagizu, hinu njombi yeniyi ngayihuvalili lepi lilaganu la Chapanga. Nambu Chapanga kwa ubwina waki ampelili Ibulahimu njombi yeniyi ndava ya lilaganu leampeli Ibulahimu.

¹⁹ Hinu malagizu gana lihengu loki? Yayonjokiswi muni kulangisa kubuda, mbaka peibwela chiveleku cha Ibulahimu yula mweapewili lilaganu lila. Malagizu gegaletwi na mtumu wa kunani kwa Chapanga muchiwoko cha mtepulansi Musa. ²⁰ Nambu mtepulansi iganikiwa lepi ngati lijambu lene likumvala mundu mmonga, na Chapanga ndi mmonga.

Ndava ya malagizu

²¹ Wu, malagizu gibelana na lilaganu la Chapanga? Lepi hati padebe! Muni kuvya uhumili mu malagizu gegakuvapela vandu wumi, ndi ngatiwonikini vabwina palongolo ya Chapanga kwa kuyidakila malagizu. ²² Nambu lepi, Mayandiku Gamsopi gamali kujova kuvya mulima wohe uvi uvanda wa kumbudila Chapanga. Muni vevisadika vapewayi njombi yila yeavalagazili Chapanga, mukumsadika Yesu Kilisitu.

²³ Nambu kwakona kubwela sadika yila, nambu takungiwi na mhilu ngati vafungwa mbaka payabweli sadika yigubukuliwayi. ²⁴ Hinu malagizu gavi na makakala panani yitu mbaka pahaikili Kilisitu, muni tilolekana vabwina palongolo ya Chapanga. ²⁵ Nambu ndava sadika yimali kubwela, tete nakuvya kavili pahi ya uhotola panani yitu.

²⁶ Mu njila ya sadika nyenye mwavoha ndi vana va Chapanga mukuwungana na Kilisitu Yesu. ²⁷ Muni mwavoha nyenye mwemubatiziwi na kujiwunga na Kilisitu, mutama ngati Kilisitu cheigana mutama. ²⁸ Kawaka kavili mbagalanu pagati ya Vayawudi amala Vandu vangali Vayawudi, vavanda amala vandu mwemlekekiwi, kawaka mgosi amala mdala, muni mwavoha ndi mwavamonga mukuwungana na Kilisitu Yesu. ²⁹ Ngati nyenye ndi vandu va Kilisitu ndi chiveleku cha Ibulahimu ndi yati mwipewa lilaganu lila leajovili Chapanga.

4

¹ Hinu, nijova kuvya, mhali, akavya akona mwana, iwanangana na mvanda pamonga ndi mhali wa vindu vyoha. ² Lukumbi lwenulo lwoha, ivya mu mawoko ga vevakumulela na vandu vevakumuyunga, mbaka lukumbi lweluvikiwi na dadi waki lutimila. ³ Mewawa tete patavili takona kukangala musadika, tavi vavanda va mzuka vachilongosi va mulima. ⁴ Nambu lukumbi lwabwina palwatimili, Chapanga amtumili mwana waki mweavelekiwi na mdala, akatama muulongosi wa malagizu ga Vayawudi, ⁵ ndava avagombola vala vevavi pahi ya malagizu muni tete tikitiwa vana va Chapanga.

⁶ Ndava muni nyenye hinu ndi vana vaki, Chapanga amtumili Mpungu wa Mwana waki mumitima yinu, Mpungu wewivemba "Aba" Ndi "Dadi." ⁷ Hinu veve wamvanda lepi kavili, nambu wamwana, Chapanga alavapela nyenye gala goha geavalagazili kuvapela.

Pauli akuvaholalela Vagalatia

⁸ Kadeni pemwamanyili lepi Chapanga, ndi mwaihengili michapanga ya waka, lepi Chapanga wa chakaka. ⁹ Nambu hinu, ndava mumanya Chapanga, amala tijova mwimanyikana na Chapanga, mwihotola wuli kuwuya kavili kwa vala mizuka yingangu na yangali makakala? Hati kugana kuvahengela kavili? ¹⁰ Mwakona mwilanda magono gakulu, ga miyehi na lusenje na miyaka. ¹¹ Niyogopa pangi lihengu lanahengili ndava yinu liyagili waka!

¹² Valongo vangu, nikuvayupa neju mvyu ngati nene, muni hati nene nivii ngati nyenye. Nakunihengela uhakau wowoha. ¹³ Nambu mwimanya kuvya utamu wangu ndi wanipeli fwasi ya kukokosa Lilovi la Bwina mala ya kutumbula lukumbi. ¹⁴ Pamonga utamu wangu wavili mang'ahiso kwinu, nambu likumbi lula mwenivevisi lepi amala kunibela ndava ya utamu wangu pamonga vavakofii kukita ago. Nambu mwanipokili ngati mtumu wa kunani wa Chapanga, ngati kuvya Kilisitu Yesu mwene. ¹⁵ Mwavi na luheku, hinu chihumili kyani? Chakaka nikuvajovela kuvya lukumbi lula ngamuhotwili hati kutupula mihu ginu na kunipela nene. ¹⁶ Hinu wu, ndi na likoko winu ndava ya kuvajovela uchakaka?

¹⁷ Vandu vangi avo vevakuvang'aikila nyenye, maholo gavi, lepi gabwina. Vigana kuvabagulana na nene muni nyenye muvang'aikila vene. ¹⁸ Chakaka ndi lijambu la bwina kuvang'aikila vangi mu mambu gabwina, lepi ndu lukumbi penivya na nyenye. ¹⁹ Vana vangu, mewawa ngati mau mweavi na ndumbu cheivya na lipyanda la kuveleka, ndi nene mewawa chening'aika mewa ndava yinu mbaka pemwitumbula kutama ngati chatamili Kilisitu. ²⁰ Ngati kuvya nivya pamonga na nyenye hinu, muni nganimanyili ukangamisu weuganikiwa ndava yinu! Nivii na wogohi neju na nyenye!

Mawuliwu kuhuma kwa Hagali na Sala

²¹ Mniyovela mwavene mwemgana kulongoswa na malagizu, wu, mwiyuwana malagizu chegijova? ²² Yiyandikiwi mu Mayandiku Gamsopi kuvya Ibulahimu avili na vana vavili, mmonga kwa mdala mvanda na yungi mumdala mwealekeksiwi. ²³ Mwana wa mdala mvanda yula avelikwi ndu, nambu yula wa mdala mwealekeksiwi avelikwi ngati chevivelekewa vandu vangi. ²⁴ Mambu genaga ndi luhumu, vamau venavo vavili ndi luhumu lwa malaganu gavili, la kutumbula lila la kuchitumbi cha Sinai, likumvala

Hagali, na vana vaki vevivelekewa muuvanda. ²⁵ Hagali iyima pahali pachitumbi cha Sinai weuvi Alabia, ndi luhumu lwa Yelusalemu ya hinu, yeyivii muuvanda na vana vaki. ²⁶ Nambu Yelusalemu ya kunani kwa Chapanga ndi muji weulekekiswi, wene ndi nyina witu. ²⁷ Muni yiyandikwi mu Mayandiku Gamsopi, “Uheka, vangaveleka, luluta kwa lwami luheku, vangaveleka mwana, muni vana va yula mwealekiwi ndi vamahele kuliku va yula mweagegiwi.”

²⁸ Hinu, valongo vangu, nyenye ndi vana va Chapanga ndava lilaganu laki ngati cheavili Izaki. ²⁹ Nambu ngati magono gala mwana mweavelekiwi ngati chevelekekewa vandu vangi amung’aili yula mweavelekiwi kwa makakala ga Mpungu wa Chapanga, mewawa na magono aga. ³⁰ Nambu Mayandiku Gamsopi gijova wuli? Gijova “Mvinga mau mvanda pamonga na mwana waki, muni mwana wa mvanda ihala lepi pamonga na mwana wa mau mwealekekiswi.” ³¹ Hinu valongo, tete lepi vana va mvanda nambu va mau mwealekekiswi.

5

Kilisitu atilekekisi

¹ Kilisitu atilekekisi muuvanda, aganili tisigalila valekekiswa. Hinu ndi mkangamala kuyima ndi mkoto kuyidakila kavili kuvya pahi ya lingolingoli la uvanda.

² Myuwanila! Ndi nene Pauli mwenyijova na nyenye! Ngati muyidakili kudumuliwa jandu, Kilisitu yati iwonekana chindu lepi kwinu. ³ Nijova kavili hotohoto, mundu yoyoha mweiyidakila kudumula jandu yikumgana kuyidakila Malagizu goha ga Musa. ⁴ Ngati mwilinga kuhengewa gabwina mu njila ya malagizu, ndi mujibagwili kutali na Kilisitu, muvi kutali na ubwina wa Chapanga. ⁵ Nambu tete kwa upandi witu, tilindila kwa huvalila ya makakala ga Mpungu Msopi tukitiwa vabwina palongolo ya Chapanga mu njila ya sadika. ⁶ Ndava muni tiwungini na Kilisitu Yesu, kudumuliwa jandu amala changadumuliwa chindu lepi, chechiganikiwa sadika yeyilangiswa kwa kuganana.

⁷ Lugendu lwinu lwa bwina! Yani, hinu mweavabesili kuuyidakila uchakaka? ⁸ Mweahengili chindu chenicho lepi Chapanga mweavakemili. ⁹ “Mawuliwu aga ga udese ngati ngemeku yidebe lelitutumusa lilundu loha la uhembe,” ¹⁰ Ndava ya kuwungana kwitu nihuvalila pavaha kuvya nyenye nakuywa na usindimala wa namuna yingi. Ndi mundu yeyoha mweakuvang’aha yati iamuliwa na Chapanga.

¹¹ Nambu muupandi wangu, valongo vangu, ngati kwakona nikokosa kuwuya yikuvagana kudumuliwa jandu, ndava kyani hinu nakona ninyagiwa? Kuvya ago, makokosa gangu ndava ya msalaba wa Kilisitu yagileta mtahu. ¹² Nilola chabwina vala vevakuvang’aha kudumuliwa jandu kwa makakala mbanga ngavajitenili vene!

¹³ Valongo vangu nyenye, mwakemeliwi mlekekiswa. Nambu kulekekiswa kwenuko kukoto kuvya chidetelu cha kulanda mnogo uhakau wemuvelikwi nawu, nambu yikuvagana kutumikila kwa uganu. ¹⁴ Muni malagizu goha gitimiliswa mukuyidakila amuli yeniyi yimonga, “Mgana muyaku ngati cheukujigana wamwene.” ¹⁵ Nambu ngati mdakulana na kulumana ngati hinyama ya kudahi mjiyangalila mkoto kuyongomesana vene kwa vene!

Wumi wewilongoswa na Mpungu wa Chapanga

¹⁶ Hinu nijova naha: Mpungu Msopi alongosa wumi winu, ndi mwavene nakulonda kavili mnogo wa pamulima. ¹⁷ Muni mnogo uhakau wipingana na maganu ga Mpungu Msopi, na maganu ga Mpungu Msopi wa Chapanga. Mambu gavili genago giwanangana lepi, ndava ya yeniyi nakuhotola kuhenga gala gemkugagana mwavene. ¹⁸ Nambu mwakalongoswa na Mpungu nakuvya kavili pahi ya ulongosi wa malagizu.

¹⁹ Hinu, matendu gegihuma na mnogo uhakau wa higa, ndi kukita ugoni na mambu gahakau kugana vindu vyamahele, ²⁰ kugundamila chimong’omongo na uhavi na umakoko na luhonda na wihu ligoga na unotani, mhutanu na mpechanganu, ²¹ lingele na kugala uhutulu na mambu gangi gegiwanangana na ago. Nikuvajovela kavili genamali kujova, vandu vevihenga mambu ago vihala lepi Unkosi wa Chapanga.

²² Nambu mundu mweilongoswa na Mpungu wa Chapanga ivya na uganu na luheku na uteke na usindimala na ubwina na mtima wabwina na usadikika, ²³ ungolongondi na kujilongosa vene. Kawaka malagizu gegihotola kubesa mambu ago. ²⁴ Ndi vala vevavi na Kilisitu Yesu vavambiwi pamonga na Kilisitu na kuleka mambu gahakau gavahengayi. ²⁵ Mukutama kwa kulongoswa na Mpungu Msopi, ndi tihengayi gala geigana. ²⁶ Hinu timekela na luhonda amala kulolelana wihu.

6

Mtangatanayi ndwika

¹ Valongo vangu, ngati mkumlola mundu nunuyu abudili, hinu nyenye mwemu-longoswa na Mpungu mumwuyisa kavili mundu mwenuyo, nambu muhenga kwa ungolongondi, mujiyangalila mwavene mkoto kuyingila mukulingiwa. ² Mtangatilana kugegesana ndwika zinu na mukukita genago yati mwitimilisa malagizu ga Kilisitu. ³ Mundu akajiwona kuvya chindu kumbi chindu lepi, mwenuyo akujikonga mwene. ⁴ Nambu kila mundu alola bwina matendu gaki. Yikavya gabwina hinu ihotola kugahekela gala geahengili changawanangisa na mundu yungi. ⁵ Muni kila mundu iganikiwa kugega ndwika yaki mwene.

⁶ Mweiwuliwa lilovi la Chapanga na ampela muwula waki muvindu vyabwina vyeavili navyu.

⁷ Mkoto kukongewa, Chapanga iveveswa lepi. Cheamijili mundu ndi cheibena. ⁸ Ndava muni mundu yeyoha mweimija mu mnogo uhakau weavelikwi nawu yati ibena mwenumo uhakau, nambu akamija kwa kulongoswa na Mpungu yati ibena wumi wa magono goha wangali mwishu kuhuma kwa Mpungu Msopi. ⁹ Hinu tikotoka kutotokela kuhenga gabwina, muni yetibena mulukumbi lwaki, ngati tideniki lepi mtima. ¹⁰ Ndi muni, takayvayi takona na lukumbi, tivahengela vandu voha gabwina na neju kwa vala vevakumsadika Yesu.

Mawuliwu gakumalikisila na jambusa

¹¹ Mwavene mlola chenikuvayandikila mayandiku gavaha na chiwoko changu namwene. ¹² Vala vevigana kuloleka bwina kwa mambu ga higa ndi vevigana kuvajovela kwa makakala mdumula jandu. Vikita chenicho ndava yimonga, muni vigana lepi kung'ahika ndava ya kuwula ndava ya msalaba wa Kilisitu. ¹³ Muni vevadumwili jandu vene vilanda lepi malagizu, ndi vakuvagana nyenye mudumuliwa jandu muni vapata kumeka ndava ya kudumuliwa jandu kwinu. ¹⁴ Nambu nene katu yati nimeka lepi chochoha nambu ndi msalaba wa BAMBU witu Yesu Kilisitu, muni ndava ya msalaba wenuwo mulima voha uvambiwi kwa nene, ndava mambu ga pamulima gakuniganisa lepi nivii ngati mwenifwili kwa mambu ago. ¹⁵ Kudumuliwa amala kubela kudumuliwa jandu chindu lepi, jambu livaha ndi mundu kuvya wamupya. ¹⁶ Vevilanda ulongosi uwu nikuvayupila uteke na lipyana, uteke na lipyana uvyu kwa vandu va Isilaeli na vandu voha va Chapanga.

¹⁷ Kutumbula hinu, mundu yoyoha akotoka kuning'aha kavili, muni ulangisu wenivi nawu muhiga yangu yilangisa kuvya nene ndi wa Yesu.

¹⁸ Valongo vangu ubwina wa BAMBU witu Yesu Kilisitu uvyu na pamonga nyenye. Ena.

Balua ya Pauli kwa Vaefeso Ulongolelu

Balua ya Vaefeso yayandikwi lukumbi lumonga pamonga na balua ya Vakolosai mu mwaka 60 peamali kuvelekewa Yesu Kilisitu. Myandika ajimanyisi mwene ngati mtumi Pauli (musula ya 1:1).

Vasomi vamahele viyidakila kuvya Pauli ayandiki balua ya Vaefeso, pamonga kuvya balua yeniyi yivi lepi na jambusa ya Pauli ngati chayivi balua yeavayandikili Vakolosai.

Ndava yeniyi, yihotoleka aganili yitindilayi mumisambi yamahele ya vakumusadika Kilisitu yayivili pamulima wenuwo. Mewa, Pauli ikokosa kuvya avili muchifungu lukumbi peayandiki balua yeniyi (musula za 3:1, 4:1, na 6:20). Tukiko peahambayi kuvagendelela msambi wa vavakumsadika Kilisitu weuvi ku Vaefeso ndi Pauli akampela balua yeniyi avagegelayi msambi wenuwo (musula ya 6:21-22).

Efeso wavili mulima uvaha na pandu pavaha pa kuvikila mashonga ya ku Lumi mu Asia yidebe. Efeso wavili maelufu kwa Nyumba ya Chapanga lelavikiwi kwa chapanga mdala wa Chiyunani mweakemiwi Altemi Matendu (musula ya 19:23-31). Msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Efeso wavili na tumbula yeyavi na makakala nambu mwanakandahi lajikosiwi, Ugubukulo (musula ya 2:1-7).

Pauli idandaula muupinga wa kutumbula mubalua yeniyi Chapanga cheavagwili vandu na kuvagombola kuhuma mukumbudila kwavi Chapanga mu njila ya Yesu Kilisitu.

Akuwanangisa msambi wa vamsadika Kilisitu na higa, na Kilisitu ngati mutu waki, mewawa akuliwanangisa Msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu na lijengu, na Kilisitu ngati liganga la mkingisu amala liganga la pamuhana la lijengu lenilo. Muupinga wa pili wa chitabu chenichi, Pauli ijova kulangisa cheyiganikiwa kutama wumi wa Chikilisitu.

Gegavi

Pauli akujimanyisa na kuvajambusa (musula ya 1:1-2).

Kavili idandaula uhusiano wa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu (musula za 1:3-3:21).

Kangi Pauli iyandika kulangisa namuna cheyikuvagana Vakilisitu kutama (musula za 4:1-6; 20).

Pauli ijova malovi ga kumalakisila (musula ya 6:21-24).

¹ Nene Pauli, mtumi wa Kilisitu Yesu kwa maganu ga Chapanga.

Nikuvayandikila nyenye vandu va Chapanga va ku Efeso, mwemwisadika kuwungana na Kilisitu.

² Tikuvaganila uteke na ubwina kuhuma kwa Chapanga Dadi witu na Bambu witu Yesu Kilisitu.

Mota mukuwungana na Yesu

³ Chapanga alumbiwa na Dadi wa Bambu witu Yesu Kilisitu! Muni, mweatipelili mota ndalindali za chimpungu kuhuma kunani kwa Chapanga mu njila ya Mpungu Msopi. ⁴ Hati kwakona kuwumbwa mulima, Chapanga atihagwili tete tivya vandu vaki mukuwungana na Kilisitu muni tivya vamsopi na changali kubuda.

Ndava ya uganu waki. ⁵ Chapanga amali kutihagula muni tivya tavana vaki mu njila ya Yesu Kilisitu, ndi cheganili na kugana kwaki mwene. ⁶ Hinu, timulumba Chapanga ndava ya ubwina waki ukulu, ndava atipeli Mwana waki mweamuganili! ⁷ Mukuwungana na Kilisitu ndi tigombolewi kwa ngasi yaki na tilekekiswi kumbudila Chapanga. Ndi chauvi ukulu wa ubwina wa Chapanga, ⁸ weatipeli tete kwa chipimu chivaha neju muluhala lwaki lwoha na umanya. ⁹ Chapanga ahengili chila cheaganili kukita. Na atigubukulili mpangu waki wa mfiyu, weamwili kuutilimisa mu njila ya Mwana waki Yesu Kilisitu.

¹⁰ Mpangu wenuwo ndi ngaatimalisi mulukumbi chakaka ndi viumbi vyoha kuvileta pamonga, kila chindu chechivii kunani kwa Chapanga na pamulima, muulongosi wa Kilisitu.

¹¹ Chapanga ahengili kila chindu kulandana na maganu gaki. Mwene atihagwili mu njila ya kuwungana na Kilisitu. Muni tivya vandu vaki, lijambu Leahamwili kutumbula kulikita. ¹² Hinu, ndi tete vetilongolili kumsadika Kilisitu yikutigana kuulumba ukulu wa Chapanga!

¹³ Mewa na nyenye mwemuyuwi ujumbi wa chakaka ndi Lilovi la Bwina leleleta usangula winu. Mwamsadiki Kilisitu, na Chapanga avikili, ulangisu weulangisa kuvya nyenye ndi vaki, kwa kuvapela Mpungu Msopi mweavalagazili. ¹⁴ Mpungu msopi mwenuyo ndi ulangisu wa kulangisa kuvya chakaka yati tipokela. Lijambu lenilo likutilangisa kuvya yati akutigombola tavoha vetivii vaki. Tiulumba ukulu waki.

Pauli akumuyupa Chapanga

¹⁵ Ndava yeniyoyi, kutumbula panakayuwi ndava ya sadika yinu kwa Bambu Yesu, na uganu winu kwa vandu va Chapanga, ¹⁶ katu nilekili lepi kumsengusa Chapanga ndava yinu. Nikuvaluwula penikumuyupa Chapanga. ¹⁷ Niyendelela kumuyupa Chapanga muni Chapanga wa Bambu witu Yesu Kilisitu, Dadi wa ukulu, avapela Mpungu waki wa luhala na kuvagubukulila muhotala kuumanya. ¹⁸ Nikumuyupa Chapanga ayigubukula mitima yinu yihotola kulola lumuli lwaki, muni muhotola kumanya huvalila yila yeavakemelili na ukulu uvaha na njombi zeavavikili vandu vaki. ¹⁹ Na kumanya namuna makakala cheghenga lihengu mugati yitu tete vetisadiki chegavili gavaha. Uhotola wenuo uhenga lihengu mugati yitu, ndi makakala gavaha neju, ²⁰ geamyukisi nagu Kilisitu kuhuma kwavevafwili, akamtamika muchiwoko chaki cha kulyelela kunani kwa Chapanga. ²¹ Hinu, kwenuko, Kilisitu ndi chilongosi mkulu wa vachilongosi voha va kunani kwa Chapanga, na uhotola woaha na makakala na vankosi voha na vachilongosi. Kila liina leliluwuliwa pamulima uwu, nambu mewa pamulima weubwela. ²² Chapanga amupeli Kilisitu kulongosa vindu vyoha na akamvika kuvya mutu wa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu muni avya mkulu wa vindu vyoha. ²³ Vandu vevakumsadika Kilisitu ndi higa ya Kilisitu, na utimilifu waki ndi mwene mweitimilisa vindu vyoha kila pandu.

2

Kuhuma mu lifwa mbaka muwumi

¹ Kadeni mwavene mwafwili muwumi winu wa chimpungu ndava ya kubela kuyidakila Chapanga kumbudila kwinu Chapanga. ² Lukumbi lula mweatamili kulandana na mtindu uhakau wa mulima wenuwo. Mwavi mwiwidakila chilongosi wa mizuka weuvi na makakala ga kunani, mzuka weukuvalongosa hinu vandu vangamyidakila Chapanga. ³ Na hati, tete tavoha tavili ngati vene kwa kulandana na mnogo uhakau wetivelikwi nawu tatamili mukuuhenga kila chechiganisa higa na luhala lwitu. Muhali yeniyoyi ngati vangi voha taganikiwi ligoga la Chapanga.

⁴ Nambu kwa lipyana lamahele la Chapanga na uganu waki uvaha kwitu, ⁵ Hati lukumbi lula patakavili tifwili muwumi witu chimpungu ndava ya kumbudila Chapanga atikitili vawumi pamonga na Kilisitu. Kwa ubwina wa Chapanga nyenye musanguliwi. ⁶ Mukuwungana na Yesu Kilisitu Chapanga atiyukisi pamonga nayu kutitamika tilongosa pamonga nayu kwenuko kunani kwa Chapanga. ⁷ Akitili chenichi muni alangisa kwa lusenje lwoha ubwina wa Chapanga uvaha na wakukangasa mu njila ya lipyana laki mukuwungana kwitu na Kilisitu Yesu. ⁸ Ndava muni, muubwina wa Chapanga musanguliwi mu njila ya sadika. Yeniyoyi yihumila lepi na nyenye nambu njombi kuhuma kwa Chapanga. ⁹ Yihumila lepi na lihengu la munda ndi munda yeyoha akotoka kujikwiha. ¹⁰ Chapanga atiwumbili tivya vamupya mukuwungana na Kilisitu Yesu, muni titama wumi wa kuhenga gabwina ngati cheatitendekili kuhuma kadeni tihamba mu njila yeniyoyi.

Umonga mu Kilisitu

¹¹ Hinu mukumbuka nyenye kwa kuvelekewa vandu mwanga Vayawudi, mwemkemelewa mwangadumula jandu. Mujandu ya higa yeyikitiwa na mawoko. ¹² Lukumbi lula nyenye mwavi changali Kilisitu, mwavi lepi vandu va Isilaeli, mwavi vayehe na mwavi lepi Vayawudi vandu vevahaguliwi na Chapanga mwavi lepi pandu popoha mu lilaganu leavalagazili Chapanga kwa vandu vaki. Mweatamili pamulima vangamunya Chapanga amala huvalila. ¹³ Nambu hinu, mukuwungana na Kilisitu Yesu, nyenye penapo kadeni mwavili kutali, muhegelili papipi mu njila ya ngasi yaki Kilisitu. ¹⁴ Ndava muni Kilisitu mwene atiletili uteke kwa kuvakita Vayawudi na vangali Vayawudi kuvya vamonga. Kuwusa higa yaki ngati luteta mwene agwisili luhumba lweulukuvalekanganisi na kuvakita makoko. ¹⁵ Awusili malagizu gala pamonga na malagizu gaki, muni misambi yivili ya vandu ava vavyai chindu chimonga mukuwungana nayu, aletili uteke kwa njila yeniyoyi. ¹⁶ Mu njila ya lifwa laki, Kilisitu pamsalaba ahalabisi umakoko wavi na avawunganisi vandu va makabila ndalindali kuvya vamonga akavaleta kwa Chapanga. ¹⁷ Hinu Kilisitu abwelili akakokosa

Lilovi la Bwina la uteke kwinu mwemwavili kutali na uteke kwavi vevavi papipi na Chapanga. ¹⁸ Ndava ya gala gehagahengili Kilisitu, tete tavoha Vayawudi na vandu vangali Vayawudi, tihotola kumhambila Dadi mu Mpungu Msopi mmonga.

¹⁹ Ndi nyenye vandu vangali Vayawudi vayehe lepi kavili, vakolonjinji pamonga na vandu va Chapanga muvi na lukolo lwa vana va Chapanga. ²⁰ Mujengiwi mu mkingisa weuvikiwi na vamitumi na Vamlota va Chapanga, na Yesu Kilisitu mwene ndi liganga likulu la pamhana la mkingisa. ²¹ Mwene ndi mweijenga na kuwunganisa loha yiyonjokeseka kuvya Nyumba ya Chapanga ya msopi yeyivikiwa kwa Bambu. ²² Mukuwungana nayu, mewa nyenye mujengiwi pamonga na vandu voha kuvya matamilu ga Chapanga mu njila ya Mpungu Msopi.

3

Lihengu la Pauli kwa vandu vangali Vayawudi

¹ Ndava ya genago, nene Pauli mundu mwenikungiwi ndava ya kumhengela Yesu Kilisitu na kuvakokosela Lilovi la Bwina nyenye vandu vangali Vayawudi. ² Chakaka muyuwini kuvya Chapanga, muubwina waki, anigotolili lihengu lenili nihengayi ndava yinu. ³ Nene namanywisi mu njila ya kugubukuliwa mpangu waki wewafiyiki, niyandiki chihupi lijambu lenili, ⁴ mwavene pemwisoma malovi gangu muhotola kumanya chenimanya mfiyu wenuwo wa Kilisitu. ⁵ Mfiyu wenuwo wamanyiswi lepi kwa vandu muviveleku vingi ngati hinu naha cheymanyiswi na Mpungu Msopi kwa vamitumi na vamlota vaki vamsopi va Chapanga. ⁶ Uwu ndi mfiyu wene, mu njila ya Lilovi la Bwina vandu vagali Vayawudi vipata pandu pavi pamonga na Vayawudi mumota za Chapanga. Vene higa yilayila na vihangani la pamonga lilagizu lilalila leahengili Chapanga kwa njila ya Kilisitu Yesu.

⁷ Nene nihengiwi kuvya muhengaji wa Lilovi la Bwina kwa njombi ya ubwina wa Chapanga yeanipeli kwa ndava ya uhengaji wa uhotola waki. ⁸ Pamonga nene mwenivii mdebe kuliku vandu voha va Chapanga, nambu anitangatili ubwina waki, muni nivakokosela vandu va milima umahale wa Kilisitu wangapimika. ⁹ Nahaguliwi muni nivajovela vandu voha valola mpangu wa mfiyu wa Chapanga chewihenga lihengu. Chapanga mweawumbili vindu vyoha afiyili mfiyu waki kutumbula kadeni. ¹⁰ Muni hinu, mu njila ya msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu, na vachilongosi na vana uhotola pamulima wa chimpungu, vahotola kumanya luhala lwa Chapanga munjila ndalindali. ¹¹ Chapanga ahengili lijambu lenili kulandana na mpangu waki wa magono goha gangali mwishu leahengili, mu njila ya Kilisitu Yesu Bambu witu. ¹² Mukuwungana na Yesu Kilisitu na kwa sadika yitu, tete tihotola kumhambila Chapanga kwa ukekesi changali wogohi. ¹³ Ndava yeniyi nikuvayupa neju mkoto kudenyeka mtima ndava ya mang'ahiso gegakunikolela ndava yinu, muni genago ndava ya ukulu winu.

Uganu wa Kilisitu

¹⁴ Ndava ya yeniyi ndi nikumfugamila Dadi, ¹⁵ ndi kuhuma kwaki lukolo lwoha pamulima na kunani kwa Chapanga lupokela mahina ga chakaka. ¹⁶ Nikumuyupa Chapanga, kwa umahale wa ukulu waki, avasindimalisa mitima yinu kwa makakala ga Mpungu Msopi. ¹⁷ Namwene Kilisitu atama mumitima yinu musadika. Nikumuyupa mpata kuvya na mikiga na mkingisa muaganu wa Chapanga, ¹⁸ muni muhotola kumanya pamonga na vandu voha va Chapanga uganu wa Kilisitu chevili muuvaha na utali na mukukula. ¹⁹ Ena, muhotola kumanya uganu wa Kilisitu umanya woha, ndi mmemeswa neju utimilifu woha wa Chapanga.

²⁰ Chapanga kwa makakala gaki gihenga lihengu mugati yitu ihotola kuhenga mambu gakulu neju hati getiyupa amala kuhololela. ²¹ Kwaki Chapanga kuvya ukulu kwa njila ya msambi wa vandu vevakumsadika na mu njila ya Kilisitu Yesu mwene, lusenje lwoha magono na magono goha gangali mwishu! Ena.

4

Umonga muhiga ya Kilisitu

¹ Hinu ndava nene mwenivi mkungiwa ndava nikumhengela Bambu, nikuvayupa neju mutama matamilu ndi Chapanga geavajovili mtama, mtama pala pevakemili. ² Magono goha mvyu ngolongondi na vapoli, mvyu ulindili na mwemsindimilana nyenye kwa nyenye kwa uganu. ³ Mkita chemwihoto kuvika umonga weuletiwi na Mpungu kwa njila ya uteke yeyikuvavika pamonga. ⁴ Kuvi na higa yimonga ya Kilisitu na Mpungu umonga wa Chapanga, ngati chemukemeliwi muhuvalila yimonga. ⁵ Kuvi na Bambu mmonga na sadika yimonga na ubatizu umonga, ⁶ kuvi na Chapanga mmonga ndi Dadi

wa voha, mweavi kunani ya voha, ihenga lihengu muvoha na avi mugati ya mitima ya vandu voha.

⁷ Kila mmonga witu apewili ubwina wa Chapanga muchipimu cheapewili na Kilisitu.

⁸ Ngati chegijova Mayandiku Gamsopi, “Peakweli kuhamba kunani kwa Chapanga, avalongwisi vandu vamahele vevakungikiwi, avapelili vandu njombi.”

⁹ Hinu payijoveka, “Akwelili kuhamba kunani kwa Chapanga” Mana yaki kyani? Mana yaki ndi atumbwili hoti kuhelela mbaka pahi neju pamulima. ¹⁰ Hinu, ndi yula mweahelili pamulima kuni ndi yuyoyo mweakwelili kuhamba kunani kwoha kwa Chapanga muni avihengayi vindu vyoha vyeawumbili vikotoka kupungula chindu.

¹¹ Mwene avahagwili vandu vangi vavyai vamtumi na vangi vamlota va Chapanga na vangi vakokosaji va Lilovi la Bwina na vangi kuvya vadimaji na vawula. ¹² Akitili chenicho muni avatendelekele vandu va Chapanga mulihengwa la Kilisitu yipata kujengwa, ¹³ mbaka ndi tiuhikila umonga wa sadika na kummanya Mwana wa Chapanga muni tivya vandu vevakangili changali kupungula chindu chochoha ngati Kilisitu mwene cheavili. ¹⁴ Hinu tivya lepi vana kavili ngati vandu vangali kumanya, vetimbululuswa na mawuliwu ga vawula va kila namuna kukongiwa na kuchenjela kwa vandu muni kuvayagisa. ¹⁵ Pahali paki tijovelana uchakaka muuganu tikangala mu mambu goha na kumhambila mweavi mutu wa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu. ¹⁶ Kwa mwene, vindu vyoha vya higa hikamulana pamonga, na higa yoha yitangatilana kukamulana kwa kila chiungu cheyivili nachu. Ndi kila msekete chihenga lihengu ngati chechiganikiwa higa, higa yoha yikula na kujengeka muuganu.

Wumi wa mupya kwa Kilisitu

¹⁷ Hinu muliina la Bambu, nikuvajovela kavili mkoto kutama ngati vandu vangammanya Chapanga, vene vevilanda maholo gavi ga uyimu, ¹⁸ na luhala lwavi luvi muchitita. Vavi kutali na wumi Chapanga weaahumisi ndava vayimu weuvili mugati yavi na ng'omo. ¹⁹ Vikola lepi soni hati padebe na vajiwusili mu mambu gahakau na kuhenga mambu goha gahakau kwa uhutulu.

²⁰ Nambu nyenye mujiwuli lepi genago ndava ya Kilisitu. ²¹ Ndi chakaka mwayuwini bwina ndava ya Kilisitu na muwuliwi uchakaka mawuliwu gaki Yesu. ²² Hinu muuleka mwenendu winu wa kadeni, wemwayovalili kutama. Muwusa matamilu ginu ga kadeni gegiyongomesa wumi winu. ²³ Mukitiwa vamupya mumitima yinu na maholo ginu. ²⁴ Muwala wumi wa mupya weuwumbiki kwa luhumu lwa Chapanga na weulangisa muwumi wa uchakaka na kumganisa Chapanga na Usopi.

²⁵ Ndava yenyo, mleka udese. Kila mmonga yikumgana kumjovela muyaki uchakaka, ndava tete tavoha ndi pandu pa higa ya Kilisitu. ²⁶ Myomayi nambu mkoto kumbudila Chapanga, lilanga likoto kutipama kuni mwakona muna ligoga linu. ²⁷ Wala mkotoka kumpela Setani fwas. ²⁸ Mhiji akotoka kuyiva kavili, nambu akangamala kuhenga lelvii labwina mu mawoko gaki mwene, muni apata kuvya na chindu cha kuvagavila vevigana. ²⁹ Mkoto kujova malovi gahakau mu milomo yinu, nambu malovi gabwina ganautangatila gegijenga muni gemwijova gavavatangatila kuvajenga vevakuvayuwana. ³⁰ Na mkoto kumvinisa mtima Mpungu Msopi wa Chapanga, ndi kwa mwene mwayandikwi ulangisu nyenye ndi vaki hati ligono la ugombola. ³¹ Mvinisu woha wa kutovana na ligoga na maligu gakoto kuvya kwinu pamonga na kuyoma kwa namuna yoyoha. ³² Pahali paki mvyana na mtima wabwina muhengelana lipyana mwavene na mlekekesanayi, ngati Chapanga cheavalekekisi nyenye mu njila ya Kilisitu.

5

Wumi mu lumuli

¹ Ndava muni nyenye vana vaganwa va Chapanga mummyigisa mwene. ² Wumi winu utalaliwayi na uganu ngati Kilisitu cheatiganili awusili wumi waki uvya luteta na mawusili geginungalila na ga kumganisa Chapanga.

³ Ndava nyenye ndi vandu va Chapanga, hinu ukemi na uhakau wowoha wula na unotanu katu vikoto kuluwuliwa pagati yinu. ⁴ Mkoto kujova malovi ga soni ga uyimu, amala malovi ga kuvvesa gangaganikiwa, nambu mumsengusa Chapanga. ⁵ Lenili mulimanya hotohoto kuvya kila mkemi amala mhakau amala mhutulu, mwenuyo iwanangana na mkemi, mwenuyo yati ipata lepi kila chindu Muunkosi wa Kilisitu na wa Chapanga.

⁶ Mkotoka kumyidakila mundu yeyoha mweavakonga na malovi gaki ga uyimu, ndi ndava mambu gagaga ligoga la Chapanga yati likuvahikila vala vangamyidakila. ⁷ Hinu,

mkoto kuvya pamonga na vandu avo. ⁸ Kadeni nyenye mwavili mchitita nambu hinu muvi mu lumuli kwa kuwungana na Bambu. Ndava yeniyoy hinu mtama ngati vandu vevavili mu lumuli, ⁹ Muni kutama mu lumuli kumkita mundu akita matendu gabwina na kukita gakumganisa Chapanga na kujova uchakaka. ¹⁰ Mkangamala kumanya gala gegakumganisa Bambu. ¹¹ Mkotoka kutangatilana na vandu vevikita matendu gahakau mgafiyula. ¹² Mambu gegihengewa mumfiyu ndi soni hati kugaluwula. ¹³ Nambu mambu goha gakaletewayi mu lumuli, ndi giloleka hotohoto. ¹⁴ Ndava lumuli ndi weulangisa vindu vyoha hotohoto, yumuka veve mweugonili, uyukayi kwevafwili, na Kilisitu yati akupela umanya.

¹⁵ Hinu mlola bwina chemwitama. Nambu mkotoka kutama ngati vayimu, nambu ngati munaluhala. ¹⁶ Muhengela bwina lukumbi ulu, muni magono aga gahakau. ¹⁷ Ndava yeniyoy mkotoka kuvya vayimu, nambu mlonda kumanya gala geigana Bambu.

¹⁸ Mleka kugala divayi ndava yikuvakita nambu gahakau changaholalela givya wuli, nambu mmemeswa Mpungu Msopi. ¹⁹ Mjovesana nyenye mwavene nyimbu za kumlumba na nyimbu za kumuyupa Chapanga, mumyimbila na kumulumba Bambu mumitima yinu. ²⁰ Muliina la Bambu witu Yesu Kilisitu, mumsengusa Chapanga Dadi, mukila lijambu.

Vadala na vagosi

²¹ Kila mmonga ajiheseyi kwa muyaki ndava ya utopesa winu kwa Kilisitu.

²² Vadala vavatopesa vagosi vavi ngati mkumtopesa Bambu. ²³ Ndava muni mgosi ndi mutu wa mdala waki. Ngati Kilisitu cheavili mutu wa msambi wa vandu vevakumsadika mwene, namwene Kilisitu akuusangula msambi wa vandu vevakumsadika, ndi higa yaki. ²⁴ Ngati msambi vandu vevakumsadika Kilisitu chevakumyidakila mwene, mewawa vadala vavayidakila vagosi vavi mukila lijambu.

²⁵ Vagosi nyenye, muvaganayi vadala vinu ngati Kilisitu cheavaganili msambi wa vandu vevakumsadika mwene hati ajiwusili wumi waki ndava yavi. ²⁶ Ahengili chenichi muni kuwunyambisa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu ndava ya Chapanga, muni akulinyambisa kwa manji na kwa lilovi ngati kulinyambisa mumanji. ²⁷ Ndava ajiletela msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vevavi vamsopi neju, vangali libala, amala lihakau amala chochoha cha namuna yeniyoy. ²⁸ Hinu, vagosi yikuvagana kuvagana vadala vavi ngati higa yavi vene. Yula mweakumgana mdala waki akujigana mwene. ²⁹ Kawaka mundu mweakuyihakalila higa yaki, nambu pahali paki akuulisa na kuuyunga ngati Kilisitu cheakuuyunga msambi wa vandu vevakumsadika, ³⁰ ndava tapandu pahiga yaki. ³¹ Ngati Mayandiku Gamsopi chegijova, "Mgosi yati kuvaleka dadi na nyina waki, ndi iwungana na mdala waki, vene vavili yati vivya higa yimonga." ³² Mfiyu wenuwu ndi uvaha weugubukuliwi mu Mayandiku Gamsopi kuvya gakumvala Kilisitu na msambi wa vandu vevakumsadika. ³³ Nambu gakuavala nyenye mewa, kila mgosi yikumgana amgana mdala ngati mwene, mdala namwene yikumgana amtopesa mngwana waki.

6

Vana na dadi na mau

¹ Vana nyenye muvayidakila dadi na nyina winu ndava nyenye mukumsadika Bambu. ² Ngati chegijova Mayandiku Gamsopi, "Vatopesa Dadi na nyina waku," Genaga ndi malagizu ga kutumbula gegalongwiswi. ³ "Muni upata mota na kutama miyaka yamahele pamulima."

⁴ Vadadi nyenye, mkoto kuvayomesa vana vinu, nambu muvalela mukuyidakila mawuliwu ga Bambu.

Vavanda na vabambu vavi

⁵ Vavanda nyenye, muvayidakila vakulu vinu kwa utopesa na kundendemeka na kwa wa mtima wa bwina ngati kuvya mukumuhengela Kilisitu. ⁶ Mkita chenicho lepi lukumbi pevakuvalola muni mjiganisa kwavi, nambu muhengayi kwa mtima chila Chapanga cheigana mkitayi ngati vavanda va Kilisitu. ⁷ Muhengayi kwa mtima wohi, ngati mukumuhengela Bambu ndi lepi vandu. ⁸ Mkumbukayi mundu yeyoha mweihenga gabwina, avyai mvanda amala mwealekewiswi, yati ipokela njombi yaki kuhuma kwa Bambu kwa lihenga leakitili.

⁹ Nyenye mwemwihengewa, muvahengela mewawa vavanda vinu na mleka kuvayogofya. Kuni mwimanya kuvya nyenye na vene muvi na Bambu mmonga ndu kunani kwa Chapanga, ibagula lepi.

Vindu vya ngondo vya Uchapanga

¹⁰ Pamwishu, neju ya ago mkangamala mukuwungana na Bambu kwa utangatila wa makakala gaki gakulu. ¹¹ Muwala vindu vyoha vya ngondo zeavapeli Chapanga muni muhotola kuzihotola mumpangu wa Setani ndava yinu. ¹² Muni ngondo yitu lepi pagati ya vandu, nambu ngondo ndava msambi wa manjolinjoli uhakau wa mulima wa chimpungu, titovana na vachilongosi na vakulu na vevana makakala vevitalalila mulima uwu wa chitita. ¹³ Ndava yeniyoyi, muwala vindu vya ngondo vya Chapanga muni ligono lenilo palibwela muhotola kuyima chakukangamala ndava mhakau nakuhotola kuyima chakukangamala kumpinga mhakau na peyimalika ngondo musigalila kuyima chakukangamala.

¹⁴ Hinu mujitendelekele. Mjikunga uchakaka ngati mkungi muchiwunu mwinu, na kumganisa Chapanga ngati nyula wa lyuma kujilindalila nganga, ¹⁵ na mumagendelu ginu mujitendelekele ngati kuwala vilatu kuhamba kukokosa Lilovi la Bwina la uteke. ¹⁶ Chiyonjokesu ya ago, mutola chingwamba cha sadika, yeniyoyi ndi yeyikuvahotosa muni muhotola kujimisa chingwamba yikali geakugakita yula mhakau. ¹⁷ Kangi mpokela usangula ngati kofia ya lyuma ya kujilindalila mutu na upanga wa Mpungu ndi lilovi la Chapanga. ¹⁸ Mukumuyupa Chapanga lukumbi lwoha, mumuyupa utangatila wa Chapanga. Muyupayi lukumbi changali kutotokela kwa makakala ga Mpungu Msopi. Ndava ya kuvayupila vandu voha va Chapanga. ¹⁹ Mewawa muniyupila na nene, muni Chapanga anitangatila malovi ga kujova. Muni nihotola kuvamanyisa vandu hotohoto mfiyu wa Lilovi la Bwina. ²⁰ Nene ndi mjumbi wa Kilisitu ndava Lilovi la Bwina pamonga hinu nivii muchifungu. Muyupayi hinu muni nihotola kuvya mkekesi kukokosa Lilovi la Bwina ngati cheyiganikiwa.

Jambusa ya kumalikisila

²¹ Hinu na nyenye muhotola kumanya chenivili, na Tukiko mlongo witu mganu muhengaji na msadikika mukuwungana na Bambu, yati akuvamanyisa mambu goha, ²² mwenikumtuma kwinu avajovela malovi gitu muni mukangamaliswa mtima.

²³ Nikuvayupila nyenye valongo uteke na uganu na sadika kuhuma kwa Chapanga Dadi na kuhuma kwa Bambu Yesu Kilisitu. ²⁴ Ubwina wa Chapanga uvya na voha vevakungana Bambu Yesu Kilisitu muhali yangahalabika kwa uganu wangali mwishu.

Balua ya Pauli kwa Vafilipi Ulongolelu

Pauli peavili muchifungu ayandiki balua kwa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Filipi mu mwaka wa 61 Yesu Kilisitu peamali kuvelekewa (musula ya 1:13). Yisadikika lukumbi lwenulo avi ku Loma, balua yeniyi ayandiki kwa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vevavi muji wa Filipi.

Kangi tihotola kujiwula mambu gangi kuvala muji wa Filipi muchitabu cha Matendu ga Mitumi. Filipi wavi muji mkulu wa pandu Makedonia.

Mewawa wenuwu wavi ndi msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va kutumbula wewatumbuliwi ku Makedonia. Pauli na Sila vatumbwili msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu pevavili pamonga, na hati vakungiwi muchifungu kilu yoha pevavili kwenuko mumuji wenuwo Matendu (musula ya 16).

Kangi yihotoleka Pauli avi na mambu nunuyu mukuyandika balua yeniyi. Ayandiki balua yeniyi ngati akuvajovela mambu gangi ga malovi gegakumtindila, na mambu gangi geagawene kuvya gakumung'aha (musula ya 1:3-2:30).

Kangi akuvajovela malagizu gangi ga kugalanda mukutama muwumi wa Kilisitu Matendu (musula ya 3:1-4:9).

Kangi Pauli imalakisila kwa kusengusa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Filipi kwa njombi zevamupelekili na akuvajambusa (musula ya 4:10-23).

Gegavi

Pauli itumbula kuyandika balua yaki kwa kuujambusa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vevavi kumuji wa Filipi (musula ya 1:1-2).

Mwanakandahi akuvajovela mambu gangi ga malovi gegakumtindila, na mambu gangi geagawene kuvya gakumung'aha (musula ya 1:3-2:30).

Kangi akuvajovela malagizu gangi ga kugalanda mukutama muwumi wa Kilisitu Matendu (musula ya 3:1-4:9).

Kangi Pauli imalakisila kwa kusengusa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Filipi kwa njombi zevamupelekili na akuvajambusa (musula ya 4:10-23).

¹ Nene Pauli na Timoti vatumisi va Yesu Kilisitu.

Tikuvayandikila nyenye vandu va Chapanga mwemuvi ku Filipi mwemuwungini na Kilisitu Yesu, pamonga na vachilongosi na vatangatila va msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu Yesu.

² Tikuvaganila uteke na ubwina kuhuma kwa Chapanga kwa Chapanga Dadi witu na Bambu witu Yesu Kilisitu.

Pauli akuvayupila vandu va ku Filipi

³ Lukumbi lwoha nikumsengusa Chapanga penikuvakumbuka. ⁴ Lukumbi lwoha penikuvayupila mwavoha kwa Chapanga ndi nikuvayupila kwa luheku, ⁵ ndava ya kuwungana na nene mulihengu la kuvakokosela vandu Lilovi la Bwina kuhumila kutumbula hati lelu. ⁶ Hinu nimanya chakaka kuvya Chapanga mweatumbwili lihengu lenili labwina mumitima yinu, yati ayiyendeleza mbaka mu ligono lila la kubwela kavili Yesu Kilisitu. ⁷ Ndi chabwina nene kuvaholalela nyenye ndava nyenye muvi mugati ya mutima wangu. Ndava muni mwavoha nyenye muhanganila na nene muubwina weatipeli Chapanga mukukokosa na kulikengelela Lilovi la Bwina, hinu penivili mchifungu na kutumbula penalekekiswi. ⁸ Chapanga amanyili kuvya nijova chakaka pala penijova muuganu kwa mtima wangu woha, kwa uganu wewihuma kwa Kilisitu Yesu.

⁹ Nikumuyupa Chapanga uganu winu uyonjokesa neju na neju pamonga na kuumanya uchakaka na luhala lwoha, ¹⁰ muhotola kuhagula lijambu lelivi labwina neju. Penapo ndi yati mwivya vabwina changali uhakau wowoha pa ligono la kuwuya Kilisitu. ¹¹ Wumi winu yati wimemeswa mambu gala geakugagana Chapanga mujila ya Kilisitu Yesu ndu ndava ya ukulu wa Chapanga na muni vandu vamtopesa na kumulumba Chapanga.

Kutama kwa kumuhengela Kilisitu

¹² Valongo vangu, nigana mmanya kuvya mambu goha geganikolili gatangatili neju kudandasa Lilovi la Bwina. ¹³ Ndava ya genago valonda voha va nyumba ya nkosi pamonga na vangi voha penapa vimanya kuvya nivii muchifungu ndava nene nikumhengela Kilisitu. ¹⁴ Ndava ya kukungiwa muchifungu ndi kuvakitili valongo

vamahele vahotola kuyima cha kusindimala kwa sadika kwa Bambu, hati vahotola kukokosa ujumbi wa Chapanga changali wogohi.

¹⁵ Chakaka vandu vangi vakumkokosa Kilisitu ndava vana wihu na luhonda, nambu vangi vakokosa Lilovi la Bwina la Yesu Kilisitu kwa mtima wabwina na kugana kuvatangatila vandu. ¹⁶ Vandu ava vihenga naha kwa mtima wa uganu muni vamanya kuyya Chapanga anipeli lihengu lenili la kuyikengelela Lilovi la Bwina. ¹⁷ Nambu vangi vala vakulikokosa Lilovi la Kilisitu kwa mhutanu nambu lepi kwa mtima wa bwina. Viholalela mukukita genago vakuniyonjokesela mang'ahiso gangu muchifungu.

¹⁸ Hinu chindu lepi! Nene niheka ngati vandu vakumkokosa Kilisitu kwa kila njila, yivya kwa mtima wabwina amala kwa mtima uhakau, kavili yati niyendelela kuheka. ¹⁹ Ndi nimanyili kuyya chamukuniyupila na mu njila ya utangatila wa Mpungu wa Yesu Kilisitu, goha gegani kolili nene yati nihuma muchifungu. ²⁰ Nihuvaila kwa mnogo uvaha na kuhuvalila ndi kuyya katu yati nikola lepi soni kwa kuleka kuhenga gegiganikiwa ndava ya Yesu Kilisitu. Ngati chanahengili kadeni. Na hinu nisadika wumi wangu yati ukumpela utopesa Kilisitu nivya mumi amala nifwili. ²¹ Kwa nene kuyya mumi ndi kumuhengela Kilisitu hati kufwa ndi chindu chabwina neju kwangu. ²² Nambu ngati mukutama yati nihotola kuhenga lihengu la kuvatangatila vandu vangi. Hinu nimanyili lepi? Nihagula loki! ²³ Nihutwa kuni na kuni mambu aga gavili. Ninogela kuuleka mulima uwu muni nihambayi kutama pamonga na Kilisitu, lijambu lelvii labwina neju, ²⁴ nambu chabwina neju kwinu nyenye ngati niyendalili kutama. ²⁵ Namwene nimanyili chakaka kuyya yati niyendelela kutama na nyenye voha muni muvatangatila muusadika na mvyva na luheku musadika yeniyi, ²⁶ Hinu penivya na nyenye kavili, yati mwivya na chindu cha kumekela neju ndava yangu muwumi wa kuwungana na Kilisitu Yesu.

²⁷ Hinu, lijambu leliganikiwa ndi kuyya matendu ginu gavyai ngati cheligana Lilovi la Bwina la Kilisitu muni ngati nihotwili kuwuya kwinu amala nakuhotola, muni nipata kuyuwana kuyya musindimili kuyima muvi mtima umonga na mtovana ngondo kwa mtima umonga. Ndava ya kuyikengelela sadika yeyiletwa na Lilovi la Bwina. ²⁸ Mkotoka kuvayogopa vamakoko vinu, nambu mvyva vakekesi magono goha, na yeniyi yikuvalangisa kuyya vene yati vihoto lepi, nambu nyenye mukuvahotola muni Chapanga mwene ndi mweakuvapela uhotola. ²⁹ Muni nyenye mudinduliwi mlyangu wa kumuhengela Kilisitu lepi kumsadika ndu, nambu mewa mukung'aiswa ndava ya mwene. ³⁰ Hinu mwihotola kuyya pamonga na nene mukutovana ngondo. Ngondo yeniyi ndi yila yemwalolili yanatovana kadeni pala nakona nitovana hinu ngati chemwiyuwana.

2

Ungolongondi na ukulu wa Kilisitu

¹ Wu, wumi winu mu Kilisitu gakuwapela makakala? Wu, uganu waki ukuvapolesa mitima? Wu, muvi na umonga na Mpungu Msopi na kuhengelana lipyana na kutangatilana mwavene? ² Kangi mumemesa luheku lwangu ndava nivii na liholo limonga na uganu umonga na mtima umonga na chila chenikuchilonda chimonga. ³ Mkoto kuhenga lijambu loloha kwa mhutanu amala kumeka, nambu kwa ungolongondi mwavene kila mundu amlola muyaki kuyya wabwina kuliku mwene. ⁴ Kila mmonga akotoka kulonda mambu gegakumhekesa mwene ndu nambu alonda mambu gakuwaganisa vandu vangi. ⁵ Ndi mumitima yinu mvyai na mtima wuwowo yilayila yeavili nayu Kilisitu Yesu.

⁶ Pamonga mwene avili cheavili Chapanga nambu aloli lepi kuyya cheavili Chapanga ndi lijambu la kukumulilana.

⁷ Nambu mukugana kwaki mwene agalekili goha genago, akajikita ngati mtumisi

na avelekiwi na kuyya mundu ngati vandu voha,

⁸ Ajingologwisi na kuyidakila mbaka kufwa hata kufwa pamsalaba.

⁹ Ndava yeniyi Chapanga amkwihili neju mbaka kunani neju, ampeli liina likulu kuliku mahina goha,

¹⁰ muni muutopesa wa liina la Yesu, viumbi vyoha kunani na pamulima na pahi ya mulima, vifugama palongolo yaki,

¹¹ na kila mundu ajova hotohoto kuyya Yesu Kilisitu ndi ukulu, kwa ukulu wa Chapanga Dadi.

Lumuli lwa mulima

¹² Vankozu vangu, panakavili na nyenye mwaniyidakili magono goha, na hinu penivii kutali na nyenye muyendelela kuhenga matendu ago. Gegilandana na usangula winu kwa kuvagaya na kuyogopa mbaka usangula winu pewikamilika. ¹³ Muni Chapanga ndi mweihenga lihengu mugati yinu, na kuvapela mnogo wa kugana kugakita mambu geakugagana mwene.

¹⁴ Muhenga kila chindu changali kung'ung'uta amala mhutanu, ¹⁵ muni muvya vana va chakaka va Chapanga changabuda, mwemtama pamulima uwu uhakau na vandu vevakumbudila Chapanga. Mwiganikiwa kung'asima pagati yavi ngati cheying'asima ndondo kunani kulihundi, ¹⁶ kuni mukamulila malovi gegileta wumi. Muni nivya na chindu cha kumekela mu ligono lila la kuwuya Kilisitu ndava yati yilolekana hotohoto kuvya makakala gangu na lihengu langu vyayagili lepi waka.

¹⁷ Sadika yinu kwa Bambu na lihengu linu ndi ngati luteta lweluwusiwa kwa Bambu. Na ngasi yangu yiyitiwayi na luteta lwenulo, genago gakahumila yati niheka pamonga na mwavoha nyenye. ¹⁸ Mewawa nyenye mvya na luheku, yikuvagana kuheka pamonga na nene muluheku lwinu.

Timoti na Epafloditi

¹⁹ Hinu Bambu Yesu nihuvalila kumtuma Timoti kwinu, muni anikangamalisa mtima peniyuwana malovi gavi chemwiyendelela ²⁰ Nivii lepi na mundu yungi ngati Timoti mweakuvahololela kwa mtima wohe ngati mwene. ²¹ Vangi vilola mambu gavi vene kuliku kulola mambu ga Yesu Kilisitu. ²² Mwavene mumanyili kuvya Timoti cheajilangisi kuvya ihotola, mwene na nene, ndi ngati mwana na dadi tihengili lihengu pamonga nayu kukokosa Lilovi la Bwina. ²³ Hinu nihuvalila kumtuma kwinu bahapo penimanya gala gegakunikolela kuni kuchifungu. ²⁴ Nene namwene nimhuvalila Bambu kubwela kwinu magono gagaga.

²⁵ Niwene chabwina kumtuma kwinu mlongo wangu Epafloditi, muhenga lihengu muyangu na linjolinjoli muyangu. Mwenuyo ndi mjumbi winu mwemwamtumili anitangatila gala genigana. ²⁶ Ana mnogo uvaha wa kuvulola mwavoha nyenye, na aviniswi mtima neju ndava nyenye muyuwini kuvya avi mtamu. ²⁷ Ena, alwalili hati papipi na kufwa. Nambu Chapanga amhengili lipyana, lepi mwene, nambu mewa na nene muni nikotoka kuvya na mvinisu. ²⁸ Hinu nigana neju kumtuma kwinu, muni pamukumlola mpata kuheka kavili, na ungolongondi wangu uniwuka. ²⁹ Ndi mumpokela kwa luheku ndava mwenuyo ndi mlongo muliina la Bambu. Yikuvagana kuvatopesa vandu vevavi ngati mwene, ³⁰ ndava mwene avi hati papipi na kufwa ndava ya lihengu la Kilisitu, na uyoka wumi waki muni ahotola kunitangatila nene mtangatilu wula mwangahotola kunipela nyenye.

3

Kuyidakiliwa na Chapanga

¹ Pamonga na ago valongo vangu muhekelela mu kuwungana na Bambu. Nilonda lepi kuvayangalila gala genivayangalila. Ndava gakuvakitila ulonda musadika yinu. ² Mujiyangalila na ayo vevikita gahakau, genago mabwa, vandu vevijova kwa makala yiganikiwa kujidumula jandu, vevijova kusanguliwa yiganikiwa kudumula jandu. ³ Vandu vevadumwili jandu muuchakaka ndi tete, lepi vene, muni tete tikumgundamila Chapanga mukulongoswa na Mpungu Msopi, na kujimekela mukuwungana na Kilisitu Yesu. Tigahuvalila lepi mambu gegihengeka muhiga. ⁴ Nene namwene nganihotwili kugahuvalila mambu gegihengeka muhiga. Ngati avi mundu mweihololela ihotola kugahuvalila mambu gegihengeka muhiga, ihotola lepi kunihotola nene, ⁵ Nadumwili jandu ligono la nane kuhuma kuvelekewa kwangu, nene namkolonjinji wa mulima wa Isilaeli likabila la Benjamini, kangi na mundu wa ku Ebulania wa chakaka. Ndava ya kulanda malagizu nene navi Mfalisayu, ⁶ nakangamili neju kuvang'ahisa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu. Kangi mukuhenga gegaganikiwa na Chapanga gegiletwa kwa kuyidakila malagizu nene navili lepi na mwana. ⁷ Nambu ndava ya Kilisitu gala goha genagawene kadeni gabwina, hinu nikugawona gangali njombi. ⁸ Nambu, lepi genago gene, nambu niwona kila chindu chabwina lepi ndava ya lijambu labwina neju, la kumanya Kilisitu Yesu ndi Bambu wangu. Ndava yaki niyidakili kutagila kutali kila chindu, genago goha nigawene kuvya mahi muni nimpatayi Kilisitu, ⁹ na kuwungana nayu hotohoto. Nene mbwitu kavili uganu kuhenga gegiganikiwa na Chapanga kwa kuyidakila malagizu. Hinu nihenga gala gegiyidakiliwa na Chapanga kwa kumsadika Kilisitu, kulolekana mbwina palongolo ya Chapanga mu njila ya sadika. ¹⁰ Chenigana ndi kumanya Kilisitu na kugawona makakala ga uyukisa waki, kuvya pamonga nayu

mu mang'ahiso gaki na kufwa ndava yaki ngati cheafwili ndava yangu, ¹¹ mukuhuvalila kuvya na nene mewa Chapanga yati akuniyukisa na kuvya muni.

Nijumba kuhamba kweniganikiwa kuhamba

¹² Nijova lepi nihikili amala nipungukiwi lepi chindu niyendelela kukangamala muni nihotola kupata njombi. Ndava yeniyi Kilisitu Yesu anipatili nivya waki. ¹³ Chakaka, valongo vangu, nikangamala kuvya nipewili njombi, nambu lijambu limonga lenihenga, nikugakosiwa gala gegapitili na kukangamala kugakamula ga palongolo gala. ¹⁴ Hinu nikangamala kuhamba kula kweniganikiwa kuhamba, muni nipewa njombi. Ndi magono goha gangali mwishu mkemelu mu njila ya Kilisitu Yesu.

¹⁵ Tavoha tete vetikangili mukumsadika Yesu Kilisitu yikutigana tivya na maholo genago. Nambu ngati vangi viholalela chingi, hinu Chapanga yati akuvagubukulila lijambu lenilo. ¹⁶ Nambu, tiyendelela kulongolo mu njila yiyoyo yetiyilandili mbaka hinu.

¹⁷ Valongo vangu, muhenga ngati chenihenga nene. Tivalangisi kukita gegiganikiwa, na ndi muvayuwanila vala vevakutiyyiga tete. ¹⁸ Nimali kuvajovela lijambu lenili pamahela, na hinu niwuyila kavili kwa maholi, vandu vamahele vitama ngati vamakoko va msalaba wa Kilisitu. ¹⁹ Ndi mwishu wavi kuyongomela, muni vigana kuyihekesa higa yavi vene ndi chimlungu wavi. Kavili vimekela ndava ya mambu gavi ga soni. Viholalela nga mambu ga pamulima. ²⁰ Nambu tete tavakolonjinji va kunani kwa Chapanga, na kuhuma kwenuko tilindila kwa mnogo Msangula witu abwela kuhuma kunani kwa Chapanga, ndi Bambu Yesu Kilisitu. ²¹ Mwene yati akuying'anamusa higa zitu zeziwola ziwangana na higa yaki yevii yikulu neju, kwa makakala gala geihotola kuvika kila chindu muulongosi waki.

4

Mambu ga kuganisa mtima

¹ Ndava yeniyi valongo vangu vaganwa, ninogela neju kuvalola. Nyenye ndi luheku lwangu na njingwa ndi mkangamala kuyima mukuwungana na Bambu nyenye vaganwa vangu.

² Nikuvayupa neju veve Eodio na veve Suntike, mutama mukuyelewana ngati valongo mu Bambu. ³ Mlongo wangu msadikika, nikuyupa uvatangatila vadala ava, ndava vahengili lihengu la kukokosa Lilovi la Bwina pamonga nene na Kilementi vahenga lihengu vyangu mahina gavi gayandikwi muchitabu cha kulama.

⁴ Hinu muheka magono goha, mukuwungana na Bambu! Niwuyila kujova muheka!

⁵ Ungolongondi winu umanyikanayi pavandu voha. Bambu avi papipi kubwela. ⁶ Mkotoka kung'ahika ndava ya lijambu loloha, nambu mukila chindu muyupa kwa Chapanga kwa gala gemwigana na kumsengusa magono goha. ⁷ Ndi uteke wewihuma kwa Chapanga, weupita luhala lwoha lwa vandu yati uyunga bwina mitima na luhala lwinu mukuwunga na Kilisitu Yesu.

⁸ Pamonga na ago, valongo vangu mukamula mambu gabwina na gegiganikiwa kulumbiwa, mambu ga chakaka mambu gabwina, mambu gegakumganisa Chapanga, mambu gabwina na gegitopesa. ⁹ Muhenga mambu gemuwuliwi kuhuma kwangu, mambu gemuyuwini nikugajova na kulola nikugahenga. Na Chapanga mweakuvapela vandu uteke yati ivya pamonga na nyenye.

Pauli isengusa ndava ya Vafilipi

¹⁰ Nihikili neju mukuwungana na Bambu ndava munikumbwiki kavili kujova chakaka mukunikumbuka magono goha nambu mwadindiwi lepi mlyangu wa kulangisa lijambu lenilo. ¹¹ Nijova lepi hinu ndava nigana chindu, muni nijiwulili kukola vindu vyenivili navyu. ¹² Nimanyi kuvya vindu vyamahele na nimanyili kuvya na vindu videbe. Nijiwuli mambu goha kuyukuta amala kuvya na njala kuvya na vindu vyamahele amala kubela kuvya navyo. ¹³ Nihotola kuhenga mambu goha mu njila ya Kilisitu mweakunipela makakala.

¹⁴ Nambu, mukitili chabwina kuvya pamonga na nene mu mang'ahiso gangu. ¹⁵ Nyenye Vafilipi mwavene mmanyili kutumbula kukokosa Lilovi la Bwina, penawuka Makedonia, nga vene nyenye ndi msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu mwemwanitangatili, mewawa nga mwavene ndi mwemwavili pamonga na nene mukupokela vindu na kuvatangatila vandu vangi. ¹⁶ Hati panatamayi ku Tesalonike mwaniletili vindu vya kunitangatila pamahela. ¹⁷ Mbwitu kujova kuvya nilonda kupokela njombi, nambu nigana mota iyonjokeseka mumitima yinu ya bwina. ¹⁸ Hinu, nimali kupokela vindu vyoha vyemnipeli, kavili ndi neju kuliku chenaganili. Ndi nivii na kila chindu

muni hinu Epafloditi amali kuniletela njombi zinu, njombi zenizi ndi ngati luteta lwelunungalila bwina yeyidakiliwi na kunganisa Chapanga. ¹⁹ Hinu Chapanga wangu, kuhuma muvindu vyamahele vyeavilnavyo, yati akuvapela kila chindu chemwigana mu njila ya Yesu Kilisitu. ²⁰ Ukulu uvya kwa Chapanga mweavi Dadi witu magono goha gangali mwishu! Ena.

Jambusa ya kumalakisila

²¹ Nikuvajambusa vandu voha va Chapanga vevavi vandu va Kilisitu Yesu. Valongo vevavi pamonga na nene bahapa vakuvajambusa. ²² Vandu voha va Chapanga apa, neju vala vevitama munyumba ya Nkosi wa ku Loma, mewa vakuvajambusa.

²³ Nikuvayupila ubwina wa Bambu witu Yesu Kilisitu uvya na mwavoha Ena.

Balua ya Pauli kwa Vakolosai Ulongolelu

Balua kwa Vakolosai yeyayandikwi na Mtumi Pauli 1:1. Aiyandiki balua iyi peavili muchifungu kumuji wa Loma. Yihotoleka yayandikwi mwaka 60 peamalili kuvelekewa Yesu Kilisitu. Balua kwa vakolosai, pamonga na zila zingi za kwa Vaefeso na Filimoni zikemelewa balua za muchifungu ndava ya uchakaka kuvya Pauli aziyandiki lukumbi peavili muchifungu. Balua iyi avayandikili vamsambi vavakumsadika Kilisitu vevavi kumulima wa Vakolosai. Pauli autumbulili lepi msambi wa vevakumsadika Kilisitu ngati cheakokwisi (musula ya 2:1). Nambu yihotoleka ajiwene kuvya iganikiwa mu msambi wa vandu venavo vavakumsadika Kilisitu. Pangi msambi uwu autumbwili Epafila ndava muni mwene avili mkolonjinji wa Kolosai. Pauli akenyemwiswi na mawuliwu ndalindali ga udese mugati ya vandu va msambi wa ukumusadika Kilisitu wa ku Kolosai. Pandu pamahele balua yenio yayandikwi ndava ya msolo wenuwo. Yihotoleka kwavili na chikundi cha Vakilisitu vavana uwananganu na vayawudi vevalingili kuvajovela kwa makakala Vakilisitu vangi valandayi malagizu ga Vayawudi gegihuma muchitabu cha kadani, ndi neju ndava ya kudumula jandu. Pauli iyandika uchakaka, kuvya Vakilisitu vigana lepi chochoha chila amala yoyoha yula ndi nga Kilisitu mwene nambu vapatayi kuyidakiliwa na Chapanga (musula ya 1:15-20). Na kuvya mawuliwu gegana maholo ga vandu na mkingisa wa vandu gangaganikiwa (musula ya 2:8).

Gegavi

Pauli akuyitumbula balua yaki kwa kuvajambusa msambi vevakumsadika Kilisitu vevavi ku Kolosai (musula ya 1:1-2).

Mewa iyandika kuukokosa ukulu wa Kilisitu, lenili ndi liyangulo la chakaka kugavala mawuliwu ga udese gegandasiki ku Kolosai (musula ya 1:3-3:4).

Ngati chaikita mubalua zaki zamahele, Pauli akuyihengela balua yingi yapinga ndava ya kuwusa ukokosu wa chakaka kulangisa cheyiganikiwa vakilisitu kutama (musula ya 3:5-4:6).

Pauli imalikisa kwa kujambusa na makokoso kuvya balua iyi yisomwa palongolo ya misambi yoha ya vandu vevamusadiki Kilisitu mumisambi yingi (musula ya 4:7-18).

¹ Nene Pauli mtumi wa Kilisitu Yesu kwa uganu wa Chapanga pamonga na Timoti, ² Tikuvayandikila nyenye vandu va Chapanga mwemwitama pamuji wa Kolosai, valongo vitu vasadikika mukuwungana na Kilisitu.

Tikuvaganila ubwina na uteke kuhuma kwa Chapanga Dadi witu.

Kumsengusa Chapanga

³ Magono goha lukumbi lwa tukuvayupila, tikumsengusa Chapanga, Dadi wa Bambu witu Yesu Kilisitu. ⁴ Muni tiyuwini sadika yinu kwa Kilisitu Yesu na uganu winu kwa vandu voha va Chapanga. ⁵ Sadika na uganu vihuma muhuvaila lemuvikiwi kunani kwa Chapanga. Mwayuwini hoti ndava ya sadika yenio pemwakokosiwi Lilovi la Bwina mala ya kutumbula. ⁶ Lilovi la Bwina liyonjokesa yikuvakita vandu vahenga mambu gabwina na kudandasika pamulima woha ngati chayakitili kwinu nyenye kuhumila ligono lila pamwayuwini kuvala ubwina wa Chapanga na kuyimanya chayivili chakaka. ⁷ Mwajiwulili ubwina wa Chapanga kuhuma kwa Epafila, muhenga lihengu muyitu mganu msadikiwa kwa Kilisitu pahali pitu. ⁸ Mwene akutijovela malovi ga uganu wempewili na Mpungu wa Chapanga.

⁹ Ndava yenio tavili tikuvayupila magono goha kwa kuhumila lukumbi lwatapatili malovi ginu. Tikumuyupa Chapanga avatangatila kumanya cheigana nyenye muki-hengayi pamonga na uhotola waki woha lwa kumanya mambu gegihuma kwa Mpungu Msopi. ¹⁰ Penapo yati mwitama ngati cheigana Bambu na kuyendelela kukita gegakumganisa mwene magono goha. Wumi winu yati wileta mahengu gabwina ndalindali nyenye yati mwiyelelele kukula mukumanya Chapanga. ¹¹ Chapanga avapela makakala kwa uhotola waki woha na ukulu waki muni muhotola kukangamala kila chindu kwa usindimala. ¹² Na kwa luheku msengusa Dadi, mwavahotwisi nyenye kupata lilundu linu mu mambu gala geavavikili vandu vaki vevitama mulumuli lwa unkosi. ¹³ Mwene Chapanga atisangwili mumakakala ga chitita, akatileta muunkosi, mwene ndi Mwana mganu wa Chapanga avili kwakona vindu vyoha kuwumbwa. ¹⁴ Kwaki mwene tigombolewa, mana yaki ndi kumbudila kwitu Chapanga kulekekesewa.

Kilisitu na lihengu laki

¹⁵ Kilisitu ndi luhumu lwa Chapanga mweangalolekana, ndi Mwana wa Chapanga na avili kwakona vindu vyoha kuwumbika. ¹⁶ Muni kupitila mwene Chapanga awumbili vindu vyoha kila chindu pamulima na kunani kwa Chapanga, vindu vyeviloleka na vyangaloleka, vana makakala gakulu, vachilongosi vakulu na vana vigoda vya magono goha. Chapanga awumbili vindu vyoha na ndava yaki. ¹⁷ Mwene avili kwakona vindu vyoha, Vindu vyoha viyendelela kuvya na mukuwungana nayu vindu vyoha viyendelela pandu paki. ¹⁸ Mwene ndi mutu wa higa yaki, ndi vandu vevakumsadika Kilisitu, mwene ndi Chinyepa cha wumi. Mwene ndi wa mtumbula, kutumbula kuyukiswa mulifwa, muni avya na fwasi ya kutumbula wa mvundu vyoha. ¹⁹ Muni Chapanga aganili uchapanga waki wo ha uvya mukuwungana na Kilisitu. ²⁰ Kupitila mwene Chapanga ahamwili vindu vyoha vyeviwumbiwi vimuwuyila mwene, na kwa ngasi yaki yeyayitiki pamsalaba akitili uteke na vindu vyoha pamulima na kunani kwa Chapanga.

²¹ Penapo nyenye mwavili kutali na Chapanga na mwavili makoko vaki ndava ya maholo ginu na matendu ginu gahakau. ²² Nambu hinu Chapanga avakitili nyenye mva vankoziki vaki kupitila higa ya Mwana waki mweabweli kwitu akavya mundu na kangi afwili, muni avapeleka nyenye palongolo yaki mkavya vandu vaki vabwina changali kuhoka kokoha. ²³ Muyendelela kusadika uchakaka wenuwo na kuyima chakusindimala, mkoto kuyidakila kunyuguswa huvalila musadika yemwapatili lukumbi pemwayuwini Lilovi la Bwina. Nene Pauli mwenivili namtumisi wa Lilovi la Bwina lenilo lelikokosiwi kwa vandu voha pamulima.

Lihengu la Pauli mu msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu

²⁴ Na hinu niheka kung'ahika ndava ya nyenye, muni kwa mang'ahiso gangu pamulima apa, nitangatila kumalakisila gala gegakona kuhengeka mu mang'ahiso ga Kilisitu ndava ya higa yaki, ndi msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu. ²⁵ Na nene nikitivi kuvya namtumisi wa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu Chapanga anipeli lihengu lenilo ndava yinu. Mpangu wene ndi kukokosa kwa ubwina ujumbi waki, ²⁶ malovi ago gafiyiki kwa vandu voha kutumbula kadeni, chiveleku hati chiveleku nambu hinu gagubukuliwi kwa vandu vaki. ²⁷ Chapanga mwene aganili kuvamanyisa vandu vaki mfiyu wenuwo wewuvili ukulu na ubwina wewayenili kwa vandu voha vevangava Vayawudi na yene ndi iyi, kuvya Kilisitu avi mugati yinu, na nyenye mewa yati mwipata lilundu linu muukulu wa Chapanga. ²⁸ Ndava yeniyi tikumkokosa Kilisitu kwa vandu voha, tikuvabesa na kuvawula vandu voha kwa luhala lwoha, muni tihotola kumleta kila mmonga witu palongolo ya Chapanga kuni akangili mukuwungana na Kilisitu. ²⁹ Muni nihenga genago na nikangamala na kutumila likakala likulu la Kilisitu mweikita lihengu mugati yangu.

2

¹ Nigana mmayai chanihenga lihengu chakukangamala ndava yinu, ndava ya vandu wa Laodikea na ndava ya vandu voha vevangakonganeka na nene. ² Nikita chenichi muni kwa kuvakangamalisa mitima kangi kuletwa pamonga muuganu muni mumemeswa mota za kumanya uchakaka. Muni muhotola kumanya mambu gegafiyiki na Chapanga, mambu ago ndi Kilisitu mwene. ³ Mugati yaki mwene vifyiki vindu vyamahele na luhala na umanya wa Chapanga.

⁴ Hinu, nikuvajovela, mkoto kuyidikila kukongwa na mundu yoyoha kwa malovi ga udese hati ngati ga kuchenjela. ⁵ Muni, pamonga na nene kuvya patali na nyenye kwa higa, nambu nivili pamonga na nyenye mumtima, ukuvaholalela neju, na niheka kulola mambu ginu cheghamba bwina na kuyima musadika yinu kwa Kilisitu.

Wumi wa Chakaka mukuwungana na Kilisitu

⁶ Muni nyenye mumiidikili Yesu Kilisitu mweavili Bambu, muyendelela kutama mukuwungana nayu. ⁷ Muyendelela kumsadika ngati kusopa mikiga mugati yaki na kuujenga wumi waki na kuvya kuyima mukukangamala musadika ngati chamwawuliwi. Mvya vandu vakusengusa.

⁸ Mlola, hinu, mundu akotoka kuvayagisa kwa kuvakonga muluhala lwa chimundu wewihuma mumawuliwu ga vandu vevapewili na vagogo vavi na mizuka yeyilongosa pamulima, na lepi Kilisitu mwene! ⁹ Muni, mugati ya Kilisitu umundu waki, uvi utimilifu wo ha wa Chapanga, ¹⁰ na nyenye mpewili wumi weudandasiki mukuwungana Kilisitu. Mwene avi na uhotola panani ya mizuka yoha na vakulu voha.

¹¹ Mukuwungana na Kilisitu nyenye mwadumwili jandu, nambu lepi yeyikitiwa na vandu, ndi yeyikitiwa na Kilisitu mwene. Na yeniyi ndi lihengu la kuvagombola vandu kuhuma mnogo wavi uhakau wewavelikwi nawu mukumbudila Chapanga.

¹² Muni pemwabatizwi mwazikiwi pamonga na Kilisitu na mukubatiziwa kwenuko mweayukiswi kwa kusadika makakala ga Chapanga gegamuyukisi Kilisitu. ¹³ Lukumbi lumonga mwavili ngati vandu mwemwafwili ndava ya kumbudila Chapanga, na kubela kudumuliwa jandu muhiga zinu, ndava ya mnogo winu uhakau wemwaweikiwi nawu wavili wakona kuwusiwa. Nambu hinu Chapanga avapelili nyenye wumi pamonga na Kilisitu. Chapanga atilekekekisi kumbudila chapanga kwoha. ¹⁴ Awusili kutali balua yeyayandiki uhakau witu. Hati yeniyoy ya malagizu gaki ndi Chapanga ngalihengili mukutihamula ndi ayiwusili chakaka kwa kuyigongomela pamsalaba. ¹⁵ Penapo pamsalaba Kilisitu avanyagili makakala gavi mizuka yeyitalalila na vakulu, avakitili kuvya chindu cha kuvapela soni palongolo ya vandu kuvalundusa ngati vandu vevakamuliwi kungondo kulangisa avahotwili.

¹⁶ Hinu ndi, mkoto kuyidakila kupewa malagizu na mundu yoyoha kuvala vyakulya na mnyweso, ligono la mselebuko, amala kukamulila mvelu wa ligono la mselebuko, kuvandama kwa mwehi amala Ligonu la Kupumulila. ¹⁷ Mambu ngati ago ndi chimuwili cha gala gegibwela, uchakaka wene wa mambu goha ndi Kilisitu. ¹⁸ Mkoto kuyidakila kuhamuliwa na mundu yoyoha mwakujikita kuvya wabwina kwa gala geakugawona na kugahololela ngamwene na kukangamala ungolongondi wa udese na kumuyupa mtumu wa kunani kwa Chapanga. Mundu mwenuyo muyimu ndava ya mahalo gaki gegakumkonga gegihuma kwa vandu, ¹⁹ na alekili kujiwunga na Kilisitu mweavili mutu wa higa yeniyoy. Kupitila Kilisitu higa yoha yisopewa makakala na yikamulini pamonga kwa viiwungu vyaki na misekete yaki, na vyene vikula ngati cheigana Chapanga.

Kufwa na kutama pamonga na Kilisitu

²⁰ Nyenye mfwili pamonga na Kilisitu na kugombolewa mumakakala ga mizuka yeyilongosa mulima. Ndava kyani mwakona mwitama ngati vandu va mulima uwu? Ndava kyani myidakila malagizu ngati aga? ²¹ "Mkoto kukamula ichi," "Mkoto kumihyanga chila," "Mkoto kupamisa chila!" ²² Mambu genago goha ndi ndava ya vindu vyavihalabika pevitumika ndu, genago ndi malagizu na mawuliwu ga vandu ndu. ²³ Chakaka, malagizu genago gilelekanu kuvya ngati yina luhala munjila ya kumuyupa Chapanga yemukujikitila mwavene. Kukangamalisa ungolongondi na kuyilongosa higa kwa ukali, nambu yangali mana mukubesa mnogo wa higa.

3

¹ Hinu, yikavyai muyukiswi pamonga na Kilisitu, mlondayi gegavi kunani kweavili Kilisitu, atamili upandi wa kulyelela wa Chapanga. ² Mholalela mambu ga kunani, na lepi mambu ga pamulima apa. ³ Muni nyenye mfwili na wumi winu ufyiki pamonga na Kilisitu mugati ya Chapanga. ⁴ Wumi winu wa chakaka ndi Kilisitu, na lukumbi lwaki peihumila na nyenye mewa yati mwivya pamonga nayu muukulu.

Wumi wa kadeni na wumi wa mupya

⁵ Hinu, mkoma mnogo uhakau wa pamulima zemuvelekiwi nazu ngati, ukemi, uhakau, mnogo uhakau uhutulu ngati kufugamila vimong'omong'o. ⁶ Ndava ya mambu genago ligoga laki Chapanga likuvabwelela voha vangamyidakila mwene. ⁷ Lukumbi lumonga nyenye mweatamili kulandana na mnogo wa mambu ago gahakau gemvelikwi nagu.

⁸ Nambu hinu yikuvagana kuleka mambu ago goha, ligoga na mnogo na uhakau, kuvevesa amala maligu gakotoka kuhuma mu milomo yinu. ⁹ Mkoto kujovelana udese, muni nyenye mmali kuwula mnogo uhakau wemuvelikwi nawu pamonga na matendu gaki goha, ¹⁰ muwala wumi wa mupya, wiyendelela wihengewa upya na Chapanga muwumba. Muni avakitayi kumanya bwina na kuvya ngati mwene. ¹¹ Chenichi ndi, kawaka kangi kulekengana Myawudi na anga Myawudi, mweadumwili jandu na mwangadumula jandu, mweasomili na mweangasoma mvanda na mwealekekisiwi. Nambu Kilisitu ndi vyoha, avi muvyoha.

¹² Nyenye ndi vandu vaki Chapanga, mwene avaganili na kuvahagula. Hinu ndi, muvya na mtima wa lipyana, ubwina na ungolongondi, uhiluka na ukangamala. ¹³ Msindimalinanayi na kulekekesana mmonga winu peivya na lijambu loloha kwa muyaki. Mganikiwa kulekekesana ngati Bambu winu cheavalekisi nyenye. ¹⁴ Mukuyonjokesa genago, muyendelela kukamulila uganu, muni uganu wikunga kila chindu muumonga wa uchakaka. ¹⁵ Na uteke wa Kilisitu ulongosa mumitima yinu, muni ndava Chapanga avakemili nyenye mvya na uteke mwakemiliwi kuvya higa yimonga. Kavili kusengusa! ¹⁶ Ujumbi wa Kilisitu utama kwa umahale mugati yinu. Muwulanayi na kuhakalilana kwa luhala lwoha. Muyimba nyimbu za zabuli na nyimbu za kumsengusa Chapanga na nyimbu za kunuyupa Chapanga, mummyimbila Chapanga

nyimbu za kusengusa. ¹⁷ Na kila chindu chemwikita kwa malovi amala litendu, mkita goha kwa kumtopesa Bambu Yesu na kumsengusa Chapanga Dadi mu njila yaki.

Malagizu muwumi wa mupya

¹⁸ Nyenye vadala, muvayuwanila vagosi vinu, muni ndi cheigana Chapanga.

¹⁹ Na vagosi nyenye, muvagana vadala vinu, na mkoto kuvayangwila.

²⁰ Vana nyenye, mvakitila gabwina vadadi na vanyina vinu magono goha ndi yikumanganisa Bambu.

²¹ Vadadi na vanyina nyenye, mkoto kuvakitila luhonda vana vinu, nambu yati videnyeka mtima.

²² Vavanda nyenye muvayuwanila vakulu vinu mugoha, lepi pevakuvalola ndu mwigana mulolekanayi vabwina nambu mkita genago kwa mtima woha ndava ya kumlumba Bambu. ²³ Kila chemwihenga muhenga kwa mtima winu woha, ndava ya kumuhengela Bambu lepi ndava ya kumuhengela mundu. ²⁴ Mukumbuka kuvya Bambu yati akuvapela njombi yila yeavavikili vandu vaki. Ndava munu mwemukuhenga ndi Kilisitu Bambu! ²⁵ Mweikita gahakau yati ipokela kulandana na uhakau waki, Chapanga ibagula lepi.

4

¹ Vakulu nyenye, mvakitila vavanda vinu kwa ubwina na gala geigana Chapanga, kuni mkumbuka kuvya na nyenye muvi wa Bambu kunani kwa Chapanga.

Malagizu

² Msindimala mkotoka kuleka kumuyupa Chapanga, na pemwiyupa mujiyangalila, na kumsengusa Chapanga. ³ Mewawa, mutiyupila tete mewa muni Chapanga atidindulila mlyangu kukokosa ujumbi waki kuvala mfiyu wa Kilisitu. Ndava yenyo nene nivili hinu muchifungu. ⁴ Hinu, ndi munyupila muni nihotola kukokosa ujumbi wenuwo uvya hotohoto na ngati cheyiganikiwa.

⁵ Muvyu na luhala chemwitama na vandu vangamsadika Kilisitu muhenga lihengu bwina lukumbi ulo lwemumivili nawu. ⁶ Malongesi ginu giganikiwa kuvya gabwina na gakutangatila vandu, na mganikiwa kumanya kumyangula kila mundu.

Jambusa za kumalakisila

⁷ Nikumtuma mlongo witu Tukiko mganu kwinu, muhenga lihengu mchakaka na mtumisi muyitu mulihengu la Bambu, yati akuvapela malovi gangu goha. ⁸ Ndi ndava ya kumutuma kwinu muni avakangamalisa mitima yinu kwa kuvajovela malovi gitu. ⁹ Ibwela pamonga na Onesimo, mlongo witu mganu na mchakaka, ndi mkolonjinji muyinu. Yati vakuvapela malovi ga mambu goha gegihengeka apa.

¹⁰ Alistako, mweavi muchifungu, pamonga na nene, akuvajambusa, mewawa Maluko mlamu waki Banaba, mmali kulagaziwa ndava yaki akabwela kwinu mumkalibisa. ¹¹ Na Yoshua mweikemiwa Yusto, akuvajambusa. Pagati ya Vayawudi mwapokili sadika, venava ndu, ndi vevihenga lihengu pamonga na nene ndava ya unkosi wa Chapanga, venavo ndi vevakunitangatila neju.

¹² Epafila, mkolonjinji muyinu mtumisi wa Kilisitu Yesu, akuvajambusa. Magono goha akuvayupila nyenye kwa makakala muni muhotola kuyima chakukangamala, mkangala msadika hotohoto na mu mambu goha geigana Chapanga. ¹³ Nihotola kujova malovi ndava yaki kuvya ihenga lihengu kwa kukangamala ndava yinu na ndava ya vandu va Laodikea na Hilapoli. ¹⁴ Nkozi witu mganu Luka yula mlamisa pamonga na Dema, vakuvajambusa.

¹⁵ Jambusa yitu kwa valongo va Laodikea. Mumjambusa mlumbu Nimfa pamonga na vandu voha vevikonganeka kunyumba yaki, msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vakumjambusa. ¹⁶ Mkamala kusoma balua yenyo muvapela na yayinu msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va Laodikea, na balua yenivayandikili vene vavapela nyenye muyisoma. ¹⁷ Mumjovela Alikipo lihengu leapewili na Bambu kuyihenga ayikamalisa.

¹⁸ Niyandika aga kwa chiwoko changu namwene, jambusa kuhuma kwangu nene Pauli. Mkumbuka kuvya nivili muchifungu!

Nikuvaganila ubwina wa Chapanga uvya na nyenye Ena.

Balua ya kutumbula ya Pauli kwa Vatesolonike Ulongolelu

Balua ya kutumbula kwa vandu va Vatesolonike yayandikwi na mtumi Pauli (musula ya 1:1). Yihotoleka yeniyi ndi balua ya kutumbula yeayiyandiki Pauli, na kuyiyingisa kuvya pahala pa Bibilia, na yeniyi yayandikwi mwaka wa 51 peamali kuvelekewa Yesu Kilisitu. Pauli atama ku Kolinto peayiyandikayi balua ya kutumbula kwa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Tesolonike, msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu lalitumbwisi lukumbi lwa lugendu lwaki la pili mu kuhengela Matendu (musula ya 17:1-10). Yiyandikwi muchitabu cha matendu kuvya msambi wa vamsadika ava wavili vamsadika vangi vakolonjinji va Vayawudi, na Vayunani ndi vevavili vamahele.

Pauli ahotwili lepi kusigalila ku Tesolonike kwa lukumbi lutali peamalili kutumbulisa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu, hinu atumili balua iyi muni kuvakangamalisa mtima vamsadika vevavili kwenuko. Balua iyi yilola mambu ndalindali, na yidandawula gamahale gegakuvagana vandu vevakumsadika Kilisitu chevigani kiwa kutama. Pauli alagazili kuvala kumu wuyila Kilisitu. Yihotoleka kuvya vamsadika va ku Tesolonike vaganayi kupata umanya kuvala mambu ago. Pauli alitumili malovi aga ga kuwuya kwa Kilisitu kwa mala ya pili ngati njila kuvakulukisa vatama wumi wa kumganisa Chapanga (musula ya 5:6-8).

Gegavi

Pauli akuyitumbula balua iyi kwa kuvajambusa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu na kumsengusa Chapanga ndava yavi (musula ya 1).

Kangi idandawula kuva uhengaji waki, na kuganiswa na malovi gegaletiwili na Timoti (musula ya 2-3).

Mwana kandahi Pauli idandawula kwa vamsadika chaviganiki kutama kuni vihuvalila kubwela kwa Kilisitu mala ya pili (musula ya 4:1-5:15).

Pauli imalakisila balua yaki kwa kuvajambusa kangi msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu, na kuvagana vamsadika voha mugati ya vamsadika veisoma balua iyi (musula ya 5:16-28).

¹ Nene Pauli na Siliwano na Timoti, tikuvayandikila msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Tesolonike. Ndi vandu voha vevakumuyupa Chapanga Dadi, na va BAMBU Yesu Kilisitu.

Tikuvaganila ubwina wa Chapanga na uteke.

Vatesalonike vitama kwa sadika

² Tikumsengusa Chapanga magono goha ndava yinu mwavoha na kuvakumbuka magono goha mukuyupa kwitu Chapanga. ³ Muni, palongolo ya Chapanga Dadi witu, tikumbuka ndi chemwilasa sadika yinu kwa matendu, na uganu winu cheukuvakita muhenga lihengu neju, na chila sadika yitu kwa BAMBU Yesu Kilisitu yanganyugusika.

⁴ Valongo timanyili kuvya Chapanga avaganili na avahagwili muvya vandu vaki, ⁵ muni lukumbi lwetavakokosili Lilovi la Bwina gavili lepi malovi gene, ndi kwa makakala na kwa Mpungu Msopi, na chakaka kuvya ujumbi wenuwo wavili wachakaka. Mmanyili chatatamili pamonga na nyenye, tatamili kwa kuvatangatila nyenye. ⁶ Nyenye mwalandili luhumu lwitu, mwamyigili BAMBU. Pamonga na mwaviniswi neju, mwapokili ujumbi wenuwo kwa luheku wewihuma kwa Mpungu Msopi. ⁷ Hinu nyenye ndi luhumu lwabwina neju kwa vandu voha vevakumsadika va Makedonia na Akaya.

⁸ Muni, ndava ya ukangamala winu ujumbi wa BAMBU uyuwaniki lepi ku Makedonia na ku Akaya kwene, ndi sadika ya Chapanga yidandasiki kwoha. Kangi niganili lepi kujova neju, ⁹ Vandu venavo vevitama patali na nyenye vilongela kuvala lugendu lwitu kwinu na chemwatipokili, ndi chemwalekili chimong'omong'o, na kumhengela Chapanga mweavimumi na wa chakaka, ¹⁰ Hinu mkuumlindila Mwana waki ahelela kuhuma kunani kwa Chapanga, ndi Yesu, ndi mwene ndi Chapanga amyukisi kuhuma mu lifwa na mweakutisangula kuhuma muligoga la Chapanga lelibwela.

2

Lihengu la Pauli ku Tesolonike

¹ Valongo vitu mwavene mmanyili kuvya lugendu lwitu kwinu lwavili lepi lwa waka.

² Mmanyili chatakitiwi mambu gahakau na kuligiwa ku Filipi kwakona hati kuhika

kwinu Tesalonike. Pamonga na kuvya na unonopo wamahele, Chapanga witu atipelili ukakesi wa kukokosa Lilovi la Bwina. ³ Lukumbi petavakohakisi muusadika ujumbi woha wa Chapanga, wetavakokosili huvalili lepi lijambu la udese ndi amala uhakau, mewa nakugana kumkonga mundu yoyoha. ⁴ Nambu magono goha tete tilongela ngati cheigana Chapanga muni mwene patiweni tihotola, atigotolili lihengu la kuvakokosela vandu Lilovi la Bwina. Tete tigana lepi kuvaganisa vandu hati padebe, nambu tigana kumganisa Chapanga ndi mwamanyili mitima yitu mbaka mugati. ⁵ Chapanga ndi mweilola na mweamanyili getijova, na nyenye mmanyili katu tete talingili lepi kuvakulukisa mewa tatumili lepi malovi ga kufiya muni tipewa vindu kuhuma kwinu. ⁶ Tangalonda kulumbiwa na vandu, amala kuhuma kwinu, amala kuhuma kwa mundu yoyoha, ⁷ pamonga na tete kuvya tavamitumi va Kilisitu, ngatihotwili kujova kwa makakala tipewa chindu chochoha kuhuma kwinu. Nambu tete tavapoli pagati yinu ngati mau mpoli kwa vana vaki. ⁸ Tavaganili neju nyenye ndi hati tavaletili Lilovi la Bwina la Chapanga. Na lepi Lilovi la Bwina nambu mewawa hati kuvusa wumi witu muni kuvatangatila, ndava nyenye vandu mwetivaganili neju! ⁹ Valongo mkumbuka chetahengili lihengu kwa kung'ahika. Patavaletili Lilovi la Bwina la Chapanga tahengili lihengu kilu na muhi muni tikotoka kumpela mundu lihengu la kutipela mambu gegiganikiwa kwitu.

¹⁰ Nyenye mugawene na Chapanga agawene kuvya ndi kuvya, chetatamili pagati yinu nyenye mwemsadika wavi wabwina, na wakumtopesa Chapanga changabuda. ¹¹ Mmanyili kuvya tete tamhengili kila mmonga winu ngati dadi chakuvahengela vana vaki mwene. ¹² Tavakangamali mtima, tavasangalwisi na kuvakulukisa wumi weukumganisa Chapanga. Mwakuvakemela musingila munkosi waki na ukulu waki.

¹³ Kangi tivii na lijambu lingi la kumsengusa Chapanga, patavaletili ujumbi wa Chapanga, nyenye mwauyuwinu, mukaupokela, lepi kujova ujumbi wa vandu, ndi ujumbi wa Chapanga, na chakaka ndi chauvi, ndava Chapanga ihenga lihengu mugati yinu nyenye mwamsadiki. ¹⁴ Valongo vangu, nyenye gavakolili mambu galagala gegavakolili msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Yudea kula vevavi vandu va Chapanga, mambu gegavakolili vandu vavili vaki Kilisitu Yesu. Nyenye mung'aiswi na vakolonjinji vayinu ngati vene chevang'aiswi na Vayawudi Vayavi. ¹⁵ Vala Vayawudi vangsadika ndi vevamkomili BAMBU Yesu na vamlota va Chapanga, vakating'aha na tete mewa. Vandu kubava nakumganisa Chapanga, kangi ndi makoko va kila mundu! ¹⁶ Hati valingili kubesa kuvakokosela vandu vangali Vayawudi ujumbi wa kuvaletela usangula. Kwa kukita genago vayonjokisi kumbudila Chapanga na kumemesa njwe ndava ya kubuda kwevakitili magono goha. Nambu hinu ligoga la Chapanga livagwilili.

Pauli igana kuvagendelela vandu va ku Tesalonike

¹⁷ Valongo, kulekana kwitu na nyenye kwavi kwa lukumbi ndu, kavili kwavili kwangawonana, nambu lepi mumaholo gitu. Lukumbi luhupi kandahi tanogili kuvalola kangi! ¹⁸ Ndi taganili kuvagendelela kavili. Na nene Pauli naganili kubwela kwinu pamahale, nambu Setani atibesili. ¹⁹ Wu, patiyama palongolo ya BAMBU Yesu lukumbi lweibwela, yati tikujilumba kyani kuvvala uhotola witu? Kujilumba kwitu yati kwivya nyenye ndi huvalila yitu na luheku lwitu. ²⁰ Ena, nyenye ndi mwemkita tete timekayi na kuheka!

3

¹ Ndava ya genago tangahotola kusindimala neju. Ndi taamwili kusigalila ku Atene tavete, ² na kumtuma kwinu mlongo witu Timoti, ndi mhunga lihengu muyitu ndava ya Chapanga mukukokosa Lilovi la Bwina la Kilisitu. Tamtumili ndava ya kuvakangamalisa na kuvasangalusa, ³ muni taganili mundu yoyoha akotoka kuwuya mumble ndava ya sadika pagati yinu yikoto kuyaga ndava ya mang'ahiso ago. Nyenye mmanyili maganu ga Chapanga ting'ahiswai. ⁴ Muni patavili pamonga na nyenye tavajovili yati ting'ahiswai, ndi ngati chammanyili, ndi chagahumalili. ⁵ Ndava yenyi namtumili Timoti kwinu. Nasindilimalili lepi neju, ndi namtumili muni nimanyai mambu ga sadika yinu. Yikoto kuvya pangi Setani avalingili na lihengu loha leatakitili pagati yitu liyagili waka!

⁶ Hinu Timoti amali kuwuya, na atipelili malovi ga kusangalusa kuvala sadika na uganu winu. Atijovili kuvya mukutiholalela neju, na kuvya mna mnogo wa kutilola tete ngati na tete chatinogela kuvalola nyenye. ⁷ Hinu, valongo vitu mambu getiyuwini kuvala sadika yinu, yikangamalisa mitima mukung'ahika na mang'ahiso gitu goha, ⁸ Ndava muni hinu titama kwa uchakaka yikavya nyenye muyima chakukangamala mukuwungana na BAMBU. ⁹ Hinu tihotola kumsengusa Chapanga witu ndava yinu. Tikumsengusa kwa luheku lwetuvili nawu palongolo yaki ndava yinu. ¹⁰ Tiyendelela

kumuyupa Chapanga kilu na muhi kwa mtima witu woha muni atipela fwasi ya kuvalola mihu kwa mihu muni tihotola kuvatangatila mumsadika Chapanga kwa makakala neju.

¹¹ Tikumuyupa Chapanga, Dadi witu mwene, na BAMBU witu Yesu, atidindulila njila ya kubwela kwinu. ¹² BAMBU avahotosa kuganana na mmemeswa uganu wa kuvagana vandu vangi voha, ngati tete chatikuvagana nyenye. ¹³ Ndi yati yikangamalisa mitima yinu, na nyenye yati mwivya mwangabuda kangi mwivya vamsopi vandu va Chapanga, pemwiyima palongolo ya Chapanga mweavili Dadi witu lukumbi BAMBU witu Yesu peibwela na voha vevavili vaki.

4

Kutama cha kumganisa Chapanga

¹ Hinu, valongo vitu, mjiwulili kuhuma kwitu ndi chamwiganikiwa kutama cha kumganisa Chapanga. Ndi chakaka mtama chenicho. Hinu tivayupa neju kwa liina la BAMBU Yesu muyendelela kukita chenicho kwa ubwina neju. ² Muni mugamanyili malagizu gala gatavapelili kwa uhotola wa BAMBU Yesu. ³ Chapanga igana nyenye muvya vamsopi na mkoto kukita ugoni. ⁴ Kila mgosi iganikiwa amanya kutama bwina na mdala waki kwa usopi na utopesa, ⁵ na lepi kwa mnogo uhakau ngati vandu vangi vangamnya Chapanga. ⁶ Hinu, mundu yoyoha akotoka kumkitila muyaki mweakumsadika Kilisitu uhakau ngati wenuwo. Tamali kuvajovela lijambu lenili na kuvalapisa kuvya BAMBU yati akuvatova vevikita mambu ago. ⁷ Chapanga nakutikemela kutama cha kukita ugoni, nambu kutama muwumi usopi. ⁸ Hinu ndi mwaivevesa mawuliwo ago nakumvevesa mundu, ndi akumvevesa Chapanga mwene mwakuvapela Mpungu waki Msopi.

⁹ Kawaka kuvayandikila ndava ya kugana valongo vinu vevakumsadika Kilisitu. Mwavene muwuliwi na Chapanga ndi chamganikiwa kutama chakuganana. ¹⁰ Na chakaka mwavi mkuvakitila valongo vinu voha pahala poha Makedonia. Hinu, valongo, tiyupa muyendelela kukita chenicho hati neju. ¹¹ Magono goha mnogela kutama changali chitututu, kila mundu akita mambu gaki mwene na ahenza lihengu laki mwene na mvya vandu na kuhenga ngati cheatumbwili kuvavalagizila. ¹² Ndava yeniyi yati mwipata utopesa kwa vandu vangaumsadika Kilisitu, na yati mwigana lepi kuvahuvalila vandu muvindu vyemwigana magono goha.

Kubwela kwa BAMBU

¹³ Valongo, tigana mmanyi uchakaka kuvala vala vevamali kufwa, muni mukoto kuvya na mvinisu neju ngati vandu vangi vangali huvalila. ¹⁴ Tete tisadiki kuvya Yesu afwili na kuyuka, ndi tisadika kuvya Chapanga yati akuvaleta pamonga na Yesu vala voha vevafwili kuni vakumsadika.

¹⁵ Lenili latikuvajovela ndi liwuliwo la BAMBU, tete tetivili wumi, ndi mwatisigalila mu ligono leibwela BAMBU, chakaka tikovalongolela lepi vala vevafwili. ¹⁶ Muni yati yiwusiwa lilagizu, lwami lwa mtumu mkulu wa Chapanga, lwami lwa lipenenga la Chapanga, na BAMBU mwene yati ihelela kuhuma kunani kwa Chapanga. Ndi penapo vala vevafwili kuni vakumsadika Kilisitu viyukiswa hoti. ¹⁷ Kangi tete wetivili wumi lukumbi lwenulo yati titolewa kuhamba kunani kwa Chapanga pamonga navo kukonganeka na BAMBU kunani kulihundi. Ndi magono goha yati tivya na BAMBU. ¹⁸ Hinu, mpolesanayi mitima kwa malovi aga.

5

Mjitendekela kwa ligono la kubwela BAMBU

¹ Valongo vitu, nakuganikiwa kuvayandikila kuvala lusenje na lukumbi lwa mambu aga pegihumila. ² Muni mwavene mmanyili kuvya BAMBU yati ibwela chigafula ngati muhiji cheibwela kilu. ³ Vandu pevijova, "Kila chindu chitamili changali chitututu na uteke" Ndi uhakau paukuvagwilila chigafula! Mambu genago yati gihumila chigafula ngati lipyanda la mau mweigana kuveleka, kawaka mundu mweihotola kuyepa. ⁴ Nambu nyenye, valongo, muvi lepi pachitita, na ligono lenilo nakuganikiwa kuvabwelela chigafula ngati mundu mwaiyiva. ⁵ Mwavoha nyenye vandu mwemwitama palumuli, vandu vamuhi. Tete lepi tavandu va milima yingi vandu vangamnya Chapanga. ⁶ Hinu, valongo tikotoka kugona lugono ngati vandu vangi, nambu tiganikiwa kuvya kujilola na kujitalalila tavete. ⁷ Ndava muni vevigona vigona kilu, na vevigala vigala kilu ⁸ Nambu tete tavandu vamuhi na tiganikiwa kuvya na kujitalalila tavete. Tiganikiwa kuwala sadika na uganu kujova nyula ya kujikinga panganga, na huvalila yitu ya usangula ngati kofia ya lyuma ya kudivalila mitu yitu. ⁹ Muni Chapanga

atihagwili lepi tikomiwa na ligoga laki, ndi tipata usangula kwa njila ya BAMBU witu Yesu Kilisitu ¹⁰ ndi afwili ndava yitu, muni titama pamonga na mwene, yivya wumi amala tifwili lukumbi peibwela. ¹¹ Hinu mpolesanayi mitima na kutangatilana nyenye kwa nyenye, ngati chamwikita hinu.

Malagizu ga kumalakisa na jambusa

¹² Valongo, tikuvayupa muvatopesa vala vevihenga lihengu pagati yinu, vala vevaku-valongosa na kuvawula kuvala kutama mukumsadika Kilisitu. ¹³ Muvatopesa neju na kuvagana ndava ya lihengu lavikita. Muvya na uteke pagati yinu.

¹⁴ Valongo, tikuvakofwa muvalapisa vandu vakata, muvakangamalisa mtima vandu vangolongondi, muvatangatila vandu vangali makakala, msindimala kwa vandu voha. ¹⁵ Mlola mundu yoyoha mlekekesanayi nyenye mwavene, muni mgana kuhengelana gabwina nyenye mwavene na kwa vandu voha.

¹⁶ Mheka magono goha, ¹⁷ muyupa Chapanga magono goha, ¹⁸ na kuvya na usengula kwa kila chindu chechihumila. Genago ndi geigana Chapanga kuhuma kwinu mukuwungana kwinu na Kilisitu Yesu.

¹⁹ Mkoto kujimisa motu wa Mpungu Msopi, ²⁰ mkoto kuvevesa ujumbi kuhuma kwa Chapanga. ²¹ Mlinga kila chindu. Mkamula chechivii chabwina, ²² muyepa uhakau wowoha.

²³ Chapanga mwene mweakutipela uteke avanyambisa nyenye hoti kwa njila yoyoha. Na kuvatangatila mukuholalela kwinu na gemwinogela na muvindu vyoha vyemwihenga mkita genago goha changabuda mbaka peibwela BAMBU witu Yesu Kilisitu. ²⁴ Chapanga mweakuvakemela nyenye yati itimilisa mambu muni mwene msadikika.

²⁵ Valongo vitu, mtiyupila na tete mewa.

²⁶ Muvajambusa valongo voha kwa kulangisa mukuvagana.

²⁷ Nikuvayupa neju kwa liina la BAMBU muvasomela vamsadika mu Kilisitu vitu voha balua iyi.

²⁸ Tikuvaganila ubwina wa Chapanga wa BAMBU witu Yesu Kilisitu.

Balua ya pili ya Pauli kwa Vatesolonike Ulongolelu

Balua ya pili kwa Vatesolonike yayandikwi na mtumi Pauli (musula ya 1:1). Ayandiki lukumbi luhupi ndu kuhuma peayandiki yila ya kutumbula kwa Vatesolonike yavili myaka wa 51 peamali kuvelekewa Yesu Kilisitu. Pauli avili akona kumuji wa ku Kolinto payandikayi balua iyi kwa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Tesolonike patumbwili lugendu lwaki lwa pili mukutendekela Matendu (musula ya 17:1-10). Yiyandikwi muchitabu cha Matendu kuvya msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu ava vavili vamsadika va Vayawudi, na Vayunani vevavi vamahele.

Yimanyikana kuvya vamsadika va Tesolonike vahengelayi neju mambu gegivala lusenje lwa mwishu na kubwela kwa Kilisitu mala ya pili, muni Pauli ayandiki gamahale kuvala mambu aga mubalua zoha zivili kwa Vatesolonike. Yapinga ya balua ya pili yivala lusenje lwa mwishu. Mewa Pauli ibesa vandu kuvya vakata. Kila mundu iganikiwa ahenga lihengu muni apata chakulya (musula ya 3:6-10).

Gegavi

Pauli itumbula kuyandika balua kwa kujimanyisa mwene na vayaki (musula ya 1:1-2). Kangi akumsengusa Chapanga ndava ya msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vevavili ku Tesolonike na kuvayupila (musula ya 1:3-12).

Pauli ilongalela lusenje lwa mwishu mugati ya musula ya (2).

Kangi akuvabesa vandu vakata na kuhakalila va liganu la kila mundu (musula ya 3:1-15).

Kwa kumalakisila, Pauli iwusa jambusa kwa mala yingi kangi (musula ya 3:16-18).

¹ Nene Pauli, pamonga na Siliwano na Timoti, tikuvayandikila nyenye msambi wa vevakumsadika Kilisitu va ku Tesolonike, mwemvili vandu vaki Chapanga Dadi witu na BAMBU Yesu Kilisitu.

² Tikuvaganila uteke na ubwina kuhuma kwa Chapanga kwa Chapanga Dadi witu na BAMBU witu Yesu Kilisitu.

Uhamula lukumbi lwa kubwela kwaki Kilisitu

³ Valongo vitu, tiganikiwa kumsengusa Chapanga magono goha ndava yinu. Chabwina kwitu kukita naha ndava muni sadika yinu yikula neju na kuganana kwinu kuyonjokesa neju. ⁴ Ndi muni tete timekela nyenye misambi ya vandu vevamkumsadika Kilisitu. Timeka muni muyendelela kusadika na kukangamala mu mang'ahiso na mtahu wemwipata.

⁵ Genago goha gilangisa kuvya Chapanga ndi mchakaka, muni nyenye myidakiwa kuyingila munkosi wa Chapanga ndi ndava yaki mwing'ahika. ⁶ Chapanga yati ikita lijambu leliganikiwa, yati akuvawuyisila mang'ahiso vala vevakuvang'aha nyenye, ⁷ na kuvapela kupumulila nyenye mwemng'ahika, na tete mewa yati akutipela kupumulila. Yati ikita lijambu lenilo lukumbi BAMBU Yesu peihumila kuhuma kunani pamonga na vamitumi vaki vana makakala, ⁸ Chapanga yati akuvatova vandu vala kwa miali ya motu. Vevakumbela Chapanga na vala vangayidakila Lilovi la Bwina panani ya BAMBU witu Yesu. ⁹ Mtovilu yati uvya kung'aiswa magono goha gangali mwishu na kuvikwa kutali na BAMBU na ukulu waki uvaha, ¹⁰ lukumbi peibwela ligono lenilo kupokela ukulu kuhuma kwa vandu vaki na utopesa kuhuma kwa voha vevisadika. Nyenye mewa yati mwivya pagati yavi muni msadiki ujumbi waki watavaletili.

¹¹ Ndi muni tikuvayupa magono goha. Tikumuyupa Chapanga witu avahotosa kutama cheavakemili kutama. Tikumuyupa kwa makakala gaki, tikumuyupa kwa uhotola waki kugana kwinu na mambu goha gabwina gemwigana kukita musadika yinu. ¹² Mukukita chenicho liina la BAMBU witu Yesu lipewa ukulu na nyenye yati mwipata utopesa kuhuma kwaki mu njila ya ubwina wa Chapanga na BAMBU witu Yesu Kilisitu.

2

Mundu muhakau

¹ Hinu nigana kuvayandakila malovi ga kubwela kwaki BAMBU witu Yesu Kilisitu lukumbi Chapanga peakutileta pamonga pahala peavili. Valongo, tikuvayupa neju, ² mkoto kuvya ngolongondi mumtima yinu, na mkoto kuvya na wogohi ndava ya malovi ga vandu vevijova kuvya ligono la BAMBU limali kuhika. Koto kuvasadika vandu

avo hati ngati vakajovayi vapatili mambu ago kwa njila ya ulota na ugubukulo amala balua yeyijovekana yihumili kwitu. ³ Mkoto kuyidakila kukongewa na mundu yoyoha yula. Muni ligono lenilo nakuhumila mbaka ligono ilo vandu vamahele pevakumbela Chapanga. Na yula mundu mhakau peihumila. Ndi mweavikiwi motu wa magono goha wangali mwishu. ⁴ Mwene akukibela panani ya kila chindu chevakuchilola vandu kuvya ndi Chapanga, amala chevakuchigundamila. Hati yati iyingila na kutama mugati ya Nyumba ya Chapanga na kujova ndi Chapanga.

⁵ Wu, mukumbuka lepi kuvya navajovili genago goha lukumbi panavili pamonga na nyenye? ⁶ Nambu kuna chindu chechi kumdivalila hinu, na nyenye mchimanyili chindu chenicho. Hinu, Mhakau uyo yati ilolekana lukumbi lwaki lwaluganikiwa. ⁷ Hati ago makakala ga Mhakau uyo gikita lihengu cha mfiyu, nambu yula mhakau yati ilolekana lepi mbaka yula mweakumdivalila peiwusiwa. ⁸ Penapo ndi Mundu Mhakau peigubukuliwa, nambu BAMBU Yesu peibwela yati akumkoma kwa mpungu waki na kumhalabisa mukung'asima kwa ukulu waki ibwela naku. ⁹ Mundu mhakau mwenuyo yati wibwela kwa makakala ga Setani na kukita chinamtiti na makangaso ndalindali ga udese, ¹⁰ na kutumila uhakau wohe wa kuvakonga vala veviyaga. Venavo yati viyaga ndava muni vapoki lepi na kuugana uchakaka wula muni vasanguliwa. ¹¹ Ndava yeniyi Chapanga avavikili vatalaliwa na makakala ga kukongewa, muni vasadika udese. ¹² Hinu ndi vandu voha vevabelili kusadika muchakaka nambu kuhekelela uhakau kumbudila Chapanga, yati vihamuliwa.

Muhaguliwi muni musanguliwayi

¹³ Tiganikiwa kumsengusa Chapanga magono goha ndava yinu nyenye valongo, nyenye mganiwi na BAMBU, muni Chapanga avahagwili kuumila kadeni muni msanguliwa kwa makakala ga Mpungu Msopi, mkitiwa vandu vaki vamsopi kusadika uchakaka. ¹⁴ Chapanga avakemalili lijambu lenili kwa njila ya Lilovi la Bwina letavakokosili. Avakemili muni muvya na pandu pa muunkosi wa BAMBU witu Yesu Kilisitu. ¹⁵ Hinu, valongo vitu, mkangamala kuyima na kulanda mawuliwu gatavawuli kwa makokoselu gitu na balua yitu.

¹⁶ Tikumuyupa BAMBU witu Yesu Kilisitu mwene na Chapanga Dadi witu ndi mweatigani kwa ubwina waki na kutikangamalisa mitima kwa kutipela uteke wa magono goha na huvalila ya bwina, ¹⁷ avasangalusa na kuvakangamalisa mitima na kuvapela uhotola kukita na kujova gabwina magono goha gangali mwishu.

3

Mtiyupila kwa Chapanga

¹ Panwishi wa ago, valongo vitu, mutiyupila muni ujumbi wa BAMBU udandasika kanyata na vandu vaupokela kwa utopesa ngati chevili pagati yinu. ² Muyupa mewa muni Chapanga atisangula na vandu vevakumbudila Chapanga na vandu vahakau, muni lepi voha vevisadika ujumbi uwu.

³ Nambu BAMBU ndi mchakaka. Mwene yati akuvakangamalisa na kuvadivalila na kuhuma kwa Mundu Mhakau yula ndi Setani. ⁴ Na mwene timanyili chakaka mu BAMBU yati mwikita na yati mwiyenyelele kukita gala getavajovili.

⁵ BAMBU alongosa mitima yinu muuganu wa Chapanga na mukusindimala kwetipewili na Kilisitu.

Lilagizu la kuhenga lihengu

⁶ Valongo vitu tikuvalagiza kwa liina la BAMBU witu Yesu Kilisitu, mjivika patali na valongo voha vakata na vala vangelanda gala malagizu getavapelili. ⁷ Nyenye mwavene nganikiwa kukita ngati chetakitayi luhumu witu. Tete patavili na nyenye tavili lepi tavakata, ⁸ talili lepi chakulya kwa mundu yoyoha changa mlipa. Tahengili lihengu kwa makakala na mang'ahiso muhi na kilu muni tikotoka kumpela mundu lihengu la kutiyangalila mundu yoyoha yula pagati yinu. ⁹ Tete ngatihotwili kuhengela uhotola witu muni kugana mutitangatila takitili lepi chenicho nambu ndava taganili kuvapela luhumu lwa kuyiga. ¹⁰ Patavili pamonga na nyenye tavajovili, "Mundu yoyoha mweibela kuhenga lihengu, akotoka kulya chakulya."

¹¹ Tijovili mambu ago ndava muni, tiyuwini pagati yinu vavi vakata na nakukita chochoha, na kujivika mu mambu ga vandu vangi. ¹² Kwa liina la BAMBU witu Yesu Kilisitu tikuvalagiza na kuvahakalila vandu avo vatama na kuhenga lihengu changali kulyunga muni vapata chakulya chavi vene.

¹³ Nambu nyenye valongo mkoto kutotokela, kukita gabwina. ¹⁴ Ngati kuvi na mundu mweangauyidakila ujumbi wetikuvapelekela mubalua iyi, yikavya naha, hinu,

mumfiyula mundu mwenuyo na mkoto kutangatilana nayu chochoha, muni akola soni.
¹⁵ Mkoto kumkita mundu mwenuyo ngati likoko, nambu mumhakalila ngati mlongo.

Malovi ga kumalakisa

¹⁶ BAMBU mwene ndi utumbula wa uteke, avapela uteke magono goha mu njila zoha. BAMBU avya na mwavoha nyenye.

¹⁷ Kwa mawoko gangu namwene niyandika naha, jambusa kuhuma kwa nene Pauli! Wenuwu ndi ulangisu wangu kila peniyadika balua, ndi cheniyandika.

¹⁸ Nikuvaganila mwavoha ubwina wa BAMBU witu Yesu Kilisitu.

Balua ya kutumbula ya Pauli kwa Timoti Ulongolelu

Chitabu cha 1 Timoti ndi balua yeyayandikwi na Mtumi Pauli kwa muwuliwa waki mwakemnaliwi Timoti. Chitabu cha 1 Timoti yihotoleka chayandikwi pagati ya mwaka 62-64 pamali kuvelekewa Yesu. Penapo yavilia papipi na mwishu wa kutama kwaki Pauli pamulima apa. Pauli na Timoti vaganini neju, hati lukumbi lwamahele Pauli amkemili Timoti mwana waki, Filimoni (musula ya 2:22 1 Timoti, musula ya 1:2, 1:18).

Yeniya ndi balua yimonga pagati ya balua mcheche kuhuma kwa Pauli zeamyandikili mundu mwene pahala pa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu. Balua zingi zidatu ndi 2 Timoti na Tito na Filimoni. Balua yeniyi ya 1 Timoti yina malagizu gamahele ndava ya kumfugamila Chapanga mumsambi wa vandu vevamsadika Kilisitu (musula ya 2:1-15). Na mambu geiganikiwa kuvya nago vachilongosi wa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu (musula ya 3:1-13). Na kuvabesa vakotoka kuvayuwanila vawula vaudese (musula za 1:3-11, 4:1-5, 6:2-5). Yeniya yilangisa Pauli cheamuwula Timoti muni avyai chilongosi wa misambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu. Mubalua iyi ya 1 Timoti kuvili na malagizu gamahele ga kuvatangatila vachilongosi va lelu chaviganikiwa kulongosa lihengu mukila msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu.

Gegavi

Pauli itumbula kwa kumjambusa Timoti (musula ya 1:1-2).

Kavili Pauli ambesili Timoti ndava ya kuvayuwanila vawula vaudese (musula ya 1:3-11).

Pauli iyendelela kujova mwene cheakumsengusa Yesu Kilisitu (musula ya 1:12-19).

Kangi akumlagisa Timoti ndava ya kumfugamila Chapanga na ndava ya vachilongosi wa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu (musula ya 2:3).

Pauli imalakisila balua yaki kwa kumpela Timoti malagizu ga kumalakisa (musula ya 4:6).

¹ Nene Pauli, mtumi wa Yesu Kilisitu kwa malagizu ga Chapanga msangula witu na Yesu Kilisitu huvalila yitu.

² Nikuyandikila Timoti mwana vangu wa chakaka musadika.

Nikuganila ubwina wa Chapanga na lipyana na uteke kuhuma kwa Chapanga Dadi witu na Kilisitu Yesu Bambu witu.

Chilapu ndava ya vawula vaudese

³ Niyupa utama ku Efeso ngati chana kuyupili panahambayi Makedonia. Vavili vandu kwenuke veviwula mawuliwu gaudese. Vabesayi vandu avo. ⁴ Vajovela veleka luhumu zangali chindu na magono goha kuluwula mahina ga vagogo changali mwishu, ndi vevileta ndindani. Vikumtangatila lepi mundu yeyoha kuhenga lihengu la Chapanga lelihengeka musadika. ⁵ Chindu chivaha cha mhilu uwu ndi kukangamalisa uganu wehumila mumtima wa msopi, mtima wa kugana kuhenga gabwina, na sadika ya chakaka. ⁶ Vandu vangi vakongiwi na kung'anamukila malongesi gangali utangatila. ⁷ Vigana kuvya vawuliwa va malagizu, nambu nakuchimanya chevakujiyova vene amala mambu gevikangamalisa.

⁸ Timanyili kuvya malagizu gabwina, ngati mundu ilola cheyiganikiwa kulola. ⁹ Timanyili kuvya malagizu nakuvikiwa ndava ya vandu vabwina, ndi vandu vahakau, vangayidakila malagizu, vevakumbela Chapanga na vandu vangamuyogopa Chapanga, amala kumgundamila Chapanga, vandu vevakuvakoma vadadi na vanyina vavi, amala vakomaji vovoha vala. ¹⁰ Muhilu uvikiwi ndava ya vevikita ukemi na vagosi vevikita ukemi vene kwa vene, vevigulisa vandu, vaudese na vevilapa udese amala vovoha vangalanda mawuliwu gachakaka. ¹¹ Mawuliwu aga gihuma mu Lilovi la Bwina genipewili na Chapanga muni niyikokosayi. Lilovi la Bwina lenili lihuma kwa Chapanga mweavi na ukulu na mweilumbiwa magono goha.

Lipyana la Chapanga kwa Pauli

¹² Nikumsengusa Bambu witu Yesu Kilisitu mwenipelili makakala ndava ya lihengu langu. Nisengula ndava ya kunilola nene kuvya msadikika, anihagwili nimuhengela.

¹³ Hati peatumbwili pala namng'ahili na kumliga na kumvevesa, nambu Chapanga anihengili lipyana, ndava muni navili lepi na sadika kwakona, ndi namanyili lepi chenikita. ¹⁴ Nambu Bambu witu anipelili ubwina waki kwa umahele, anipelili

sadika na uganu wetivili nawu mukuwungana na Kilisitu Yesu. ¹⁵ Majovo aga ndi gachakaka, na kangi uganikiwa kuyidakiwa, Kilisitu Yesu abwelili pamulima kuvasangula vevakumbudila Chapanga. Na nene ndi mbudanu kuliku venavo voha, ¹⁶ nambu Chapanga anihengili lipyana. Muni nene mwenavili nikumbudila Chapanga kuliku voha, Kilisitu Yesu alangisa ukangamala waki wangali mwishu muni kandahi nivya luhumu kwa vala vevakumsadika na kupokela wumi wa magono goha wangali mwishu. ¹⁷ Kwaki mwene mweavi Nkosi wa magono goha, mwangafwa, mwangaloleka na mweavili Chapanga mwene, kwaki kuvya kutopeswa na ukulu magono goha gangali mwishu! Ena.

¹⁸ Mwana vangu Timoti, nikugotolela lilagizu lenili kulandana na malovi ga ulota gegajoviki kadeni ndava yaku. Gatumila malovi ago gavyai vindu vya kukomenela ngondo bwina, ¹⁹ na uvuyai na mtima wa kukumbuka kukita gabwina. Vandu vangi nakuyuwaniila maholo gavi ndi vakahalibisa sadika yavi. ²⁰ Pagati yavi vavili Humenayo na Alekizanda, ndi nivatovili kwa kuvagotola mu mawoko ga Setani, muni vawuliwayi vakotoka kumliga Chapanga.

2

Mawuliwu ndava ya kumuyupa Chapanga

¹ Kutumbula hoti mumjovela Chapanga chemwigana, mummyupa Chapanga, muvayupila vandu vangi na mumsengusa Chapanga ndava ya vandu voha. ² Muiyupa ndava ya vankosi na vandu voha vevana uhotola, muni mtama matamilu changali kulyunga na uteke pamonga na luhala lwa Chapanga na matendu gabwina. ³ Lijambu lenili labwina na lakunganisa Chapanga msangula witu, ⁴ mweigana vandu voha vasanguliwayi na vaumanya uchakaka. ⁵ Muni avili Chapanga mmonga, na mewa avili mmonga mweakuvatepulanisa vandu na Chapanga, mundu mwenuyo ndi Kilisitu Yesu, ⁶ mweajiwusili mwene kuvasangula vandu voha. Wenuwu wavi ulangisu, lukumbi lwabwina pawahikili, kuvya Chapanga igana kuvasangula vandu voha. ⁷ Ndava yenyo nene natumwili kuvya namtumu na muwula wa vandu vangi Vayawudi, niukokosa ujumbi wa sadika na uchakaka. Nijova chakaka, lepi udese!

⁸ Ndi popoha pemwikonganeka kuyupa Chapanga nigana vagosi vayupayi, vagosi vevajiwusili kujivika chakaka kwa Chapanga na vevihotola kukwesa mawoko gavi changali ligoga amala ndindani. ⁹ Mewawa, nikuvagana vadala vangolongondi na kuwala nyula za utopesa lepi ndava ya kujinyambisa lepi kwa mitindu ya kukangasa kutiva mayunju, amala kujinyambisa kwa vindu vyabwina, lulu amala nyula za mashonga gamahela, ¹⁰ nambu kujinyambisa kwavi kuganikiwa kuvya mumatendu gabwina ngati chayikuvagana vadala vevakumyidakila Chapanga. ¹¹ Vadala viganikiwa kutama nuu na utopesa lukumbi pevakujiwula lilovi la Chapanga. ¹² Nene nigana lepi mdala amuwula amala amlongosa mgosi, iganikiwa kutama nuu. ¹³ Muni Adamu awumbiwi hoti, kangi ndi Evi. ¹⁴ Ndi lepi Adamu mweakongiwi, nambu mdala mweakongiwi na kudenya mhila wa Chapanga. ¹⁵ Nambu vadala yati viveleka bwina ngati vasindimili musadika na uganu na ungolongondi.

3

Vachilongosi mu msambi wa vandu vevakumsadika va Kilisitu

¹ Lilovi lenili ndi chakaka, mundu mweigana kuvya chilongosi mumsambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu, mwenuyo inogela lihengu labwina. ² Hinu ndi, chilongosi wa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu iganikiwa kuvya mundu angalaumiwa, iganikiwa avyai na mdala mmonga ndu, avyai na luhala lwabwina, mweakujilongosa na mweitopeswa avyai mweigana vayehe na mweamanyili kuwula. ³ Akotoka kugala kangi akotoka kuvya na ngondo, avya mngolongondi mweigana uteke, akotoka kuvya mweigana mashonga. ⁴ Iganikiwa kuvya mundu mweilongosa nyumba yaki bwina, na kuvawula vana vaki vavyai na utopesa woha. ⁵ Muni ngati mundu nakuhotola kulongosa nyumba yaki bwina, ihotola wuli kuliyangalila msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu ndi vandu va Chapanga? ⁶ Yiganikiwa angakangala musadika muni akotoka kumeka na kuhamuliwa ngati chehamuliwi Setani. ⁷ Mewa iganikiwa kuvya mundu mwakitili gabwina pagati ya vandu vevavili kuvula ya msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu, muni akotoka kulungamiwa na kugwa mulikoka la Setani.

Msambi wa vandu vevakumsadika va Kilisitu

⁸ Vatangatila msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu viganikiwa mewa kuvya vandu vevikita gabwina, vavyai vandu lujojo lumonga, vakotoka kunywa divayi

neju amala vevigana mashonga neju. ⁹ Niganikiwa kukamulana neju na uchakaka weufiyiki wa sadika kwa mtima wewikumbuka kuhenga mambu gabwina. ¹⁰ Yiganikiwa valingiwa hoti, na ngati viloleka vihotola, ndi vakita lihengu lenilo. ¹¹ Vadala vavi mewa viganikiwa kuvya vandu vana mwenendu wabwina, vakotoka kuvya vevijova vangi, vavyai vabwina na vevisadikika mu mambu goha. ¹² Mtangatila wa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu iganikiwa kuvya na mdala mmonga ndu, na mweihotola kulongosa bwina vana vaki na nyumba yaki. ¹³ Muni vatangatila vevihenga lihengu lavi bwina, yati vakuvajova bwina, na vihotola kujova bwina changali kuyogopa ndava ya sadika yavi mukuwungana na Kilisitu Yesu.

Mfiyu ukulu

¹⁴ Nikuyandikila balua iyi ndava nivii papipi kubwela kwako. ¹⁵ Nambu nikakavila, ndi balua iyi yati yikuvamanyisa chatiganikiwa kuvya munyumba ya Chapanga, ndi msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu. Vandu avo ndi lipanda na mkingisa wa chakaka na ndi vandu va Chapanga mweavimumi. ¹⁶ Kawaka wogoyi wowoha ndava ya ukulu wa mfiyu wa sadika.

Awonikini muliumbu la umundu,
amanyiswi na Mpungu kuvya mbwina,
awonikini na mtumu wa kunani kwa Chapanga,
akokwisi pagati ya vandu va pamulima,
asadikiwi pamulima
akatoliwa kunani muukulu.

4

Vawula va udese

¹ Mpungu msopi ijova hotohoto kuvya magono gamwishu vandu vangi yati vakuyileka kutali sadika, yati vakuuyidakila mpungu ukonganu na kulanda mawuliwu ga mizuka. ² Mawuliwu ngati ago gidandaswa na vandu vaudese vahomela, ndi mtima wavi wa kukumbuka kuhenga gabwina ufwili uvili ngati utinyiswi na lyuma la motu. ³ Vandu venavo ndi viwula kuvya ndi kubuda kugega na kulya vyakulya nunuyu. Nambu Chapanga awumbili vyakulya vyenivyo, muni vala vevavili vasadika na vevibwela kuumanya uchakaka, vakotoka kutumila kwa kusengusa Chapanga. ⁴ Chindu chochoha cheawumbili Chapanga ndi chabwina, kawaka chechiganikiwa kubelelewa, ndi vyoha vipokelewa kwa kumsengusa Chapanga, ⁵ Ndava muni lilovi la Chapanga na kumuyupa Chapanga chikita chindu chenicho chiyidikiwa kwa Chapanga.

Muhengaji wabwina wa Yesu Kilisitu

⁶ Ngati ukavadandaulila vandu voha malagizu ago, wivya wamuhengaji wabwina wa Kilisitu Yesu, na yati mwiyenidelela kukula musadika kwa malovi ga sadika na mawuliwu gachakaka geugalandili. ⁷ Nambu bela luhumu za kadeni zezivi lepi za Chapanga zangalimana, jiyovalesa wumi wa kumuyupa Chapanga. ⁸ Kujigolosa kwa higa gana utangatila waki, nambu gachimtima gana utangatila uvaha, muni gakutipela huvalila la wumi muwumi wa hinu na wewibwela. ⁹ Lilovi lenili ndi la chakaka na liganikiwa kuyidakilwa na kusadikika neju. ¹⁰ Tete tikangamala na kukita lihengu kwa makakala muni, timvikili huvalila yitu Chapanga mweavili wumi wa msangula wa vandu voha, neju vala vevakumsadika.

¹¹ Vapela malagizu ago na mawuliwu ago. ¹² Kotoka kuyidakila kuveveswa na munda yoyoha ndava muni veve wamsongolo, nambu kangamala uvya luhumu wa vevisadika, mukujova kwaku, mwenendu waku, uganu sadika na wumi wabwina. ¹³ Hengela lukumbi lwaku na kukangamala kwaku kujiwula Mayandiku Gamsopi, kukokosa na kuwula, mbaka penibwela. ¹⁴ Kotoka kuleka kutumila njombi ya Mpungu Msopi wa Kilisitu mugati yaku cheupewili kwa malovi ga vamlota va Chapanga na kwa kuvikiwa mawoko na vagogo. ¹⁵ Holalela neju ndava ya ago na ujwusa wamwene mulihengu lenilo, muni kuyendelela kwaku kulolekana na vandu voha. ¹⁶ Jiyangalila wamwene cheutama na ndava ya gala geukugawula. Yendelela kukita ago, muni ukakita chenicho, yati ukujisangula wamwene na vala vevakuyuwani.

5

Kuvahengela vamsadika vandu vangi vevakumsadika Kilisitu

¹ Koto kumuhakalila gogo, ndi mlapisa ngati cheyivya kwa dadi vaku. Vahengela vasongolo ngati valongo vaku, ² Muvahengela vadala vagogo ngati nyina vaku, na vasikana ngati valumbu vaku, kwa uganu woha.

³ Vatangatila valipwela vangali mundu wa kuvangatila vevavili valipwela chakaka. ⁴ Nambu ngati lipwela ana vana amala vajukulu, venavo viganikiwa kujiwula gakukita gala gegiganikiwa kuhengewa na vandu vevakumyumpa Chapanga viganikiwa kukita kwa valongo vavi vene na ndi kualipa vadadi na vanyina vavi na vagogo vavi, muni ndi lijambu la kuganisa palongolo ya Chapanga. ⁵ Mdala lipwela chakaka, angali mundu wa kumtangatila, mweavikili huvalila kwa Chapanga na kuyendelela kumuyupa utangatila muhi na kilu. ⁶ Nambu lipwela mwaitama wumi wa manogelu, mwenuyo amali kufwa pamonga akona wumi. ⁷ Vapela vandu malagizu aga, muni mundu yoyoha akotoka kuvawona vanamabudilu. ⁸ Nambu ngati mundu akuvatunza lepi valongo vaki, neju vala wa kunyumba yaki, ndi mundu mwenuyo ayibelili sadika yaki, na ndi muhakau neju kuliku mundu mwangasadika.

⁹ Kotoka kumyandika muchitabu cha mahina ga valipwela, lipwela yoyoha mwan-gahikisa miyaka sitini. Kangi avya agegiwi mala yimonga ndu, ¹⁰ na avya na matendu gabwina, mwavalelili vana vaki bwina, mweakuvakalibisa yayehe munyumba yaki, mwavasambisi magendelu vandu wa Chapanga, mwavatangatili vandu vanamang'ahiso, na mwajiwusili kukita mambu ga kila namuna.

¹¹ Muchitabu chenicho koto kuvayandikisa mahina ga valipwela vasikana, muni mnogo wavi wa higa ukavya na makakala neju yati viganu kugegewa kuliku kujiwusa kwa Kilisitu, ¹² na kulolekana kukosa usadikika ndava ya lilagizu la kumuhengela Chapanga levavikili pakumbula. ¹³ Valipwela ngati venavo viyagisa lukumbi na kugendagenda nyumba yimonga na yingi na vivya vandu veviheha na kujiyingisa mu mambu ga vandu vangi, na kujova mambu gangavya gavi. ¹⁴ Hinu ndi nigana valipwela vasikana vagegewa, na kuveleka vana na kuyangalila nyumba zavi muni likoko likoto kupata fwasi ya kujova mambu gahakau ndava yitu. ¹⁵ Muni valipwela vangi vamali kuyagila na kumlanda Setani. ¹⁶ Nambu ngati mau mkilisitu avi na valipwela mu lukolo lwaki, mwene iganikiwa kuvayangalila ndi lepi kuvalekela lihengu lenilo msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu, muni msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vakuvatuza vangi vevasigalili.

¹⁷ Vagogo vavilongosa bwina msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu viganikiwa kutopeswa na kupewa bwina luhuna, neju vala vevihenga lihengu cha kukangamala kukokosa na kuwula. ¹⁸ Muni Mayandiku Gamsopi gijova, "Kotoka kukunga ng'ombi mlomo peyihenga lihengu la kuwulula mabenu," Ndi kangi "Muhenga lihengu iganikiwa kupewa luhuna lwaki." ¹⁹ Kotoka kuyidakila matakilu gegakuvavala gogo mwevavili chilongosi mu msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu mbaka kuvya na vandu gevajovili vavili amala vadatu. ²⁰ Vala vevakumbudila Chapanga vavahakalila pavandu, muni vangi vayogopa mewa.

²¹ Nikulagiza palongolo ya Chapanga, na palongolo ya Kilisitu Yesu na palongolo ya vamtumu wa Chapanga, kugalanda malagizu ago changaleka hati limonga na ukita cheyiganikiwa changamlola mundu kumihu. ²² Kotoka kuyumbatika kumvikila mundu yoyoha mawoko ndava ya kumhengela Bambu. Kotoka kujiyingisa mukumbudila Chapanga na vandu vangi, jivika mukunyamba.

²³ Kotoka kunywa manji ndu, ndi unywa divayi padebe ndava ya lilemi laku, muni ulwala pamahele.

²⁴ Kumbudila Chapanga kwa vangi kwiloleka hotohoto hati kwakona lukumbi lwa kuhamuliwa, nambu kumbudila Chapanga kwa vangi kwilolekana kandahi pevihamuliwa. ²⁵ Mewawa matendu gabwina gilolekana njwe, na hati gala gangalolekana waka nakuhotoleka kufiyika.

6

¹ Vavanda voha viganikiwa kuvatopesa neju vakulu vavi muni kukoto kuvya na vandu vevakuliliga liina la Chapanga na mawuliwu gitu. ² Vavanda ndi vakulu vavi ndi vakilisitu vakoto kuvavevesa muni ndi valongo vavi mu Kilisitu. Pahala paki, viganikiwa hati kuvahengela bwina neju, muni venavo vipata chiyonjokesu chivaha kuhuma mulihengu levikita vavanda avo, ndava muni vasadika vevakuvagana.

Mawuliwu gaudese na kuvya na vindu vyamahele vya uchakaka

Uganikiwa kuwula na kukokosa mambu aga. ³ Mundu yoyoha mweiwula chimumbele na mambu aga, na mwangayidakila malovi ga chakaka ga Bambu witu Yesu Kilisitu na mawuliwu ga kutama mukunganisa Chapanga, ⁴ mwenuyo amemili kumeka na ndi amanyi lepi chindu chochoha. Ndi mundu mweigana ndindani na kutovana kwa malovi gawaka, na chenicho chileta wihu na ngondo na maligu na mnogo uhakau,

⁵ na ndindani zangali mwishu kuhuma kwa vandu vangali luhala, na vangali uchakaka kangi. Viholalela kumhengela Chapanga ndi njila ya kupata vindu vyamahele.

⁶ Chakaka kumhengela Chapanga yikumkita mundu avya na vindu vyamahele neju, ngati ikola na vindu vyeavili navyu. ⁷ Muni taletili lepi chindu chochoha pamulima apa, mewa tivya nakutola chindu chochoha. ⁸ Hunu ndi, ngati tivii na chakulya na nyula, genago gakutikola. ⁹ Nambu vala vevigana kuvya na vindu vyamahele vigwa mukulingiwa, na kuyonjwa mulikoka la mnogo wamahele wa chiyimu, weukuvahuta mbaka mukuhakala na kuhalabika. ¹⁰ Muni kugana neju mashonga ndi kutumbula uhakau woha. Vandu vamahele vinogela neju kupata mashonga hati kung'ahika kutali na sadika, na kujihoma mumitima wavi kwa ungolongondi uvaha.

Malagizu kwa Timoti

¹¹ Nambu veve wamundu wa Chapanga, jivika kutali na mambu ago. Londa kuvya mbwina palongolo ya Chapanga na kutama wumi wa kumuhengela mwene mewawa uvya na sadika na uganu na ulindila na ungolongondi. ¹² Tova ngondo yila yabwina ya sadika, muni upata njombi ya wumi wa magono goha, muni genago ndi gawakemeliwi na Chapanga, pewajovili wamwene ukumyidikila Kilisitu palongolo ya vandu vamahele. ¹³ Palongolo ya Chapanga mweakuvipela vindu vyoha wumi, na palongolo ya Kilisitu Yesu mweavajovili vandu vangi mambu ga chakaka palongolo ya Ponsio Pilatu, ¹⁴ nikulagiza ukamula mihilu yaku na kuyilanda kwa uchakaka mbaka ligono lila la leiwuya Bambu witu Yesu Kilisitu. ¹⁵ Kuwuya kwaki kukitika lukumbi lwaluganikiwa waupangiwi na Chapanga mwene mweilumbiwa na mweilongosa, Nkosi wa vankosi, na Bambu wa mabambu. ¹⁶ Mwene ndu ihotola kutama magono goha gangali mwishu na ihotola kutama mu lumuli lwangahegelewa na mundu. Kawaka mundu mweamuwene amala mweihotola kumlola. Kwaki kuvya kutopeswa na uhotola wa magono goha gangali mwishu! Ena.

¹⁷ Valagiza vandu vevavili na vindu vyamahele magono aga, vakotoka kumeka, vakotoka kuhuvalila vindu vyangahuvalila, ndi vamuhuvalila Chapanga, mweakutipela vindu vyoha tvisangalukila ngati mashonga. ¹⁸ Valagiza vakita gabwina, vavyai na vindu vyamahele mukukita gabwina, vavya na mtima wabwina muni vajitendekili kuvapela vangi vindu vyavi. ¹⁹ Mukukita chenicho yati vakujivikila mkingisa kwa kugotola vindu vyamahele muwumi weubwela ndi wumi wa chakaka ndi ngati mundu mweakujilundikila vindu vyamahele kwa wumi wa palongolo.

²⁰ Timoti, vika bwina gala goha gewagotoliwi. Jivika kutali na majovesano ga pamulima na ng'omo ya chihomela ndava ya chila vandu vangi vakuchikemela "Umanya." ²¹ Muni vandu vangi vimeka ndava ya kuvya na umanya wenuwo, na kuyagisa sadika.

Nikuvaganila voha ubwina wa Chapanga!

Balua ya pili ya Pauli kwa Timoti Ulongolelu

Chitabu cha 2 Timoti ndi balua ya pili kuhuma kwa mtumi Pauli kumyandikila muwuliwa waki Timoti. 2 Timoti yayandikwi papipi na mwishu wa Pauli kutama pamulima apa. Lukumbi lwenulo avili mchifungu kumuji wa Loma, 2 Timoti (musula ya 1:16). Pauli na Timoti vaganini neju hati lukumbi lwamahele Pauli amkemili Timoti mwana waki, Filimoni (musula ya 2:2; 1 Timoti musula ya 1:2, 1:18).

Yeni ndi balua yimonga pagati ya balua mchehe za Pauli zeamyandikili mundu mwene pahala pa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu. Balua zingi zidatu ndi 1 Timoti, na Tito, na Filimoni. Lukumbi balua iyi ya 2 Timoti pachayandikwi, vandu vevamsadika Kilisitu vevatamayi mukulongoswa na nkosi wa Loma vang'ahiswi neju. Yeni ndi chanzu cha Pauli kuvya muchifungu na avili akumlagazila Timoti akangamala mu mambu geginonopa. Ngati chavivili muchitabu cha 1 Timoti, Pauli akumamala akotoka kuvayuwana vawula vaudese (1 Timoti, musula ya 1:16-18). Kavili Pauli amjovili Timoti kuvya kulongolo lubwela lukumbi lwa kung'ahika (musula ya 3:1).

Gegavi

Pauli itumbula kwa kumjambusa Timoti, na kumkangamalisa mtima (musula ya 1:1-18).

Kangi Pauli akumuyupa Timoti akangamala, (musula ya 2:1-13).

Chechagelekili akampela malagizu ndava ya kutama kwa kumsadika Yesu (musula ya 2:14-26).

Kavili akumjovela ndava ya mambu gegihumila na kulongolo na chaiganikiwa kukita (musula ya 3:1-4:8).

Pauli imalasila kwa kumpela Timoti malagizu gaki mwene (musula ya 4:9-24).

¹ Nene Pauli, ndi Chapanga aganili nivya na mtumi wa Kilisitu Yesu anitumili muni ndi niukokosa wumi wula weatilagazili mukuwungana na Kilisitu Yesu, ² nikuyandikila veve Timoti mwana vangu mwenikuganili.

Nikuvaganila ubwina wa Chapanga na lipyana na sadika kuhuma kwa Chapanga Dadi na Kilisitu Yesu Bambu witu.

Kusengusa na malovi ga kukangamalisa mtima

³ Nikumsengusa Chapanga mwanikumhengela kwa mtima weukulangisa kuvya uvi lepi na kubuda ngati chevakitili vagogo vangu, Nisengusa kila penikumbuka mukuyupa kwangu Chapanga kilu na muhi. ⁴ Nikumbuka maholi gaku na ninogela neju kukulola, muni nimemeswa luheku. ⁵ Niyimanyili sadika yako ya chakaka, sadika yaavili nayu chitengula chaku Loisi, na nyina waku Eunike. Nivi na uchakaka kuna na veve uvili nayu. ⁶ Ndi mana nikukumbusa uikohakesa njombi ya Chapanga yewapewili panakuwikili mawoko gangu. ⁷ Muni mpungu wetipewili na Chapanga lepi ndava ya kutikita tivya na wogoyi, lepi, ndi Mpungu waki weukutipela makakala na uganu na kujilongosa mwene.

⁸ Hinu, kotoka kuvya na soni kujova ndava ya Bambu witu, amala kotoka kuniwonela soni nene namfungwa ndava yaki. Nambu uvyai mu mang'ahiso ndava ya Lilovi la Bwina, na ndava ya makakala gewipewa na Chapanga. ⁹ Mwene atisangwili na kutikemela tivya tavandu vaki mwene, lepi ndava ya matendu gitu, ndi muni ndava ya mota yaki. Tapewili ngati cheigana mwene na kwa ubwina waki wa Yesu Kilisitu kwakona lukumbi, ¹⁰ nambu hinu ubwina wa Chapanga ugubukuliwi kubwela kwaki msangula witu Kilisitu Yesu. Adivalili makakala ga lifwa, na kwa njila ya Lilovi la Bwina na akamanyisa wumi wangani lifwa.

¹¹ Chapanga anihagwili nivyai namtumi na muwula wa kuvakokosela vandu Lilovi la Bwina, ¹² na ndava ya mambu genago naviniswi neju. Nambu nakona nikangamala ndava muni nimmanyili yula mwanimsadika, nivi na uchakaka yati akuchiyangalila mbaka ligono lila leiwuya Kilisitu. ¹³ Kamula kwa uchakaka mawuliwu gala genakuwulili na kusindimala musadika na uganu witu uwo muwungana na Kilisitu Yesu. ¹⁴ Kwa makakala ga Mpungu Msopi mweitama mumitima yitu, kamula mambu goha gabwina ganakugotolili.

¹⁵ Umanyili kuvya vandu voha va ku Asia vanilekili, pagati yavi ndi Fugelo na Helimogene. ¹⁶ Bambu uvahengela lipyana vandu wa kaya ya Onesifolo, muni anikangamalisi mtima vamahele panavili mchifungu ndi akolili lepi soni, ¹⁷ nambu

pahikili ndu ku Loma atumbwili kunilonda mbaka peaniweni. ¹⁸ Bambu amuhengela lipyana la Chapanga ligono ilo la kuhamuliwa! Na veve umanyili bwina gamahele geakitili ku Efeso.

2

Manjolinjoli vachakaka va Yesu Kilisitu

¹ Hinu veve wamwana vangu, uvyu na makakala muubwina wa Chapanga yetipata mukuwungana na Kilisitu Yesu. ² Tola mawuliwu gala gewayuwini nikokosa palongolo ya vandu vamahele vevagawene, ugagotola kwa vandu vevisadikika, vevihotola kuvawula vangi mewa.

³ Kangamala mukuviniswa pamonga na tete ngati manjolinjoli mchakaka wa Kilisitu Yesu. ⁴ Manjolinjoli peivya mungondo iyepa kukita lihengu lelivala wumi wa kila ligono muni kumganisa mkulu wa manjolinjoli. ⁵ Mjumbaji yoyoha nakuhotola kupewa njombi changali kujumba kulanda malagizu ga mikinu. ⁶ Mlimaji mwaihenga lihengu lelinonopa iganikiwa kupewa pahala pa kutumbula pa mabenu. ⁷ Holalela genago genijova, muni Bambu yati akuhotolesa umanya kila chindu.

⁸ Mkumbuka Yesu Kilisitu mwayukiswi kuhuma mulifwa, mwavili mu lukolo lwa Daudi, ngati chegijova Mayandiku ga Bwina genakokwisi, ⁹ ndi ndava ya kukokosa Lilovi la Bwina nene nikungiwa minyololo ngati mundu muhakau. Nambu lilovi la Chapanga likungiwa lepi minyololo. ¹⁰ Hinu ndi nisindimala mukila chindu ndava ya vandu vevahaguliwi na Chapanga, muni na vene vapata ugombozi kwa njila ya Yesu Kilisitu, na vevileta ukulu wa magono goha gangali mwishu. ¹¹ Ujovo uwu ndi wachakaka, “Yikavyai tafwili pamonga na mwene, ndi yati tivya mumi na mwene

¹² Tisindimala,

Yati kulongosa na mwene,

Tikambela,

na mwene yati akutibela.

¹³ Ngati nakuvya vasadikika,

mwene isigalila kuvya msadikika,

muni nakuhotola kung'anamuka kwa gala geajovili.”

Muhenga lihengu mwayidikiliwi na Chapanga

¹⁴ Ndi, vakumbusa vandu vako mambu aga na kuvahakalila palongolo ya Chapanga valeka ndindani ndava ya malovi. Ndindani yeniyu nakuganikiwa ndi uvahalabisa veviyuwana. ¹⁵ Kangamala kujilangisa kuvya uyidikiliwi na Chapanga ngati muhenga lihengu mwangali soni mulihengu laki na mweiwula chakaka ujumbi wa chakaka wa Chapanga. ¹⁶ Jivika patali na malovi gangaganikiwa gachihomela, muni genago gakuvavika vandu vavyai patali na Chapanga. ¹⁷ Mawuliwu ngati ago ndi ngati lilonda lelikula na lelilya higa. Pagati ya vandu veviwula genago ndi Humenayo na Fileto. ¹⁸ Venava vayagili kutali na uchakaka, na kuyisopa sadika ya vandu vangi muwogoyi kwa vijova vandu vevafwili vamali kuyuka. ¹⁹ Nambu mkingisa weutimiliki wewavikiwi na Chapanga usindimala, na panani yaki payandikwi malovi “Bambu avamanyili vandu vevavili vaki” Na “Kila mwaijova mwene ndi wa Bambu ndi aleka uhakau.”

²⁰ Munyumba yivaha gavili mankeve ga kila namuna gangi ga zahabu na mashonga, gangi ga ludaka vingi vya mikongo, na vingi vya lihengu la utopesa na hingi ndava ya lihengu la kila ligono. ²¹ Hinu ngati mundu akujinyambisa kwa kujivika patali na mambu gahakau, yati ivya chindu cha lihengu lene, muni ahaguliwi ndava ya kumhengela Bambu waki na ajitendekili kwa lihengu loloha la bwina. ²² Jivika patali na mnogo wa usongolo, landa gegavi gabwina palongolo ya Bambu na sadika na uganu na uteke, pamonga na vandu voha vevakumuyupa Bambu kwa mtima wabwina. ²³ Yepa ndindani ya uhomela na chiyimu, umanyili kuvya ago gileta ngondo. ²⁴ Mtumisi wa Bambu akotoka kutovana. Iganikiwa kuvya mngolongondi kwa vandu voha, muwula wabwina na mweisindimala, ²⁵ ndi mpoli peakuvahakalila vevakumbela, pangi Chapanga akuvapela fwasi ya kuleka kwavi kumbudila Chapanga, na kuumanya uchakaka. ²⁶ Penapo luhala lwavi yati lukuvawuyila kavili, vakalema mulikoka la Setani mwavayonjwili na kuvakita vayidakila gala geigana mwene.

3

Magono gamwishu

¹ Mmánya kuvya magono ga mwishu yati kwivya na mang'ahiso. ² Muni vandu yati vakujiganisa vene, vevana mnogo wa mashonga, vevimeka, vevakujilola, vevakumluga Chapanga, vangavayuwani vanyina na vadadi vavi, vangesengusa na vahakau. ³ Yati vihumila vandu vanga uganu muntima na vanga lipyana na vakulukisaji, vahutulu na vanaligoga, yati vibela chochoha chabwina, ⁴ yati vivya vevakuvang'anamukila yayavi na vana ndindani na vevamemili umeka na vevigana mnogo wa vindu kuliku kumgana Chapanga. ⁵ Cha kuvala yati viloleka ngati vakumlumba Chapanga, nambu yati vagabela makakala gaki. Jivika patali na vandu ngati venavo. ⁶ Vangi vihamba munyumba za vandu na kuvakonga vadala vangolongondi vevibudingana neju muni vavayuwani vene. Vadala venavo vakumbudila neju Chapanga na vamemili minogu yihaku ya kila namuna, ⁷ vadala vevilinga kujiwula magono goha nambu nakuhotola kuhikila umanya wenuo wa uchakaka. ⁸ Vandu venavo vakuubela uchakaka ngati Yane na Yambule chevambelili Musa. Maholo ga vandu gayagili, na sadika ya udese. ⁹ Nambu nakuhotola kuyendelela neju ndava muni uyimu wavi yati uolekana kwa vandu voha. Ndi chayavili kwa Yane na Yamble.

Malagizu ga kumalikisila

¹⁰ Nambu veve, ugalandili mawuliwu gangu, kutama kwangu, mambu genaganikiwi kuhenga mukutama, sadika yangu, kukangamala kwangu, uganu wangu, ulindila wangu, ¹¹ mang'ahiso gangu na kuviniswa. Ugamanyili mambu geganiolili Antiokia na Ikonio na Lusitila. Nakangamili mang'ahiso gavaha, nambu Bambu anisangwili mu mambu goha ago. ¹² Kila mundu mweigana kutama cha kumuyupa Chapanga mu kuvungana na Kilisitu Yesu ndi yiganikiwa ang'aiswa. ¹³ Vandu vahakau na vevijova udese ndava yaki viyendelela kuvya vahakau, vakakonga vandu vangi na vene vikongewa. ¹⁴ Nambu veve sindimala muuchakaka weuwuliwi ukauyidakila neju. Uvamanyili vala vevavili vawuliwa vaku, ¹⁵ ukumbuka kuhumila wana waku ugamanyili Mayandiku Gamsopi ndi gegihotola kukupela luhala lweuleta usangula mu njila ya kumsadika Kilisitu Yesu. ¹⁶ Mayandiku Gamsopi goha gayandikwi kwa ulongosi wa Chapanga ndi gabwina kwa kuwula uchakaka, kuhakalila, kuvika bwina gegabudiwi, na kuvalongosa vandu vatama kwa kumganisa Chapanga, ¹⁷ muni mundu mwakumhengela Chapanga avya mweahotwiswi mukila lijambu na ajitendekela neju kukita kila lihengu la bwina.

4

¹ Nikulagiza palongolo ya Chapanga na Kilisitu Yesu mwakuvahamula vandu vevavili muni na vevafwili, na ndava ibwela kulongosa ngati Nkosi, ² kokosa Lilovi la Bwina lukumbi vandu vigana amala vigana lepi, lukumbi lweuluganikiwa na lwaganikiwa, ywanga, hakalila, na kangamalisa vandu kwa kuwula kwa usindimala woha. ³ Yati lubwela lukumbi vandu nakuyuwani mawuliwu ga chakaka, ndi yati vilanda mnogo wavi vene kujilondela vawula ago vevakuvajovela mambu vevigana kuyuwana kwa mumakutu gavi gegituguta. ⁴ Yati vibela kuyuwana uchakaka, yati ving'anamkila majovo ga udese. ⁵ Nambu veve, uvyu mihu mukila hali, sindimala mang'ahiso henga lihengu la ukokosa wa Lilovi la Bwina, henga cheuganikiwa mulihengu laku la kumhengela Chapanga.

⁶ Kwa upandi wangu nene, nivili papipi kuwusiwa luteta na lukumbi lwa kufwa kwangu kuhikili. ⁷ Nitovini ngondo bwina, nijumbili mbaka mwishu wa kujumba kwangu, niyilindi sadika yangu. ⁸ Ndi hinu yisigalili ndu kupewa njombi ya uhotola ndi Chapanga vavikili vala vandu vaki, ndi njombi Bambu, mweihamula ngati cheyiganikiwa, yati akunipela ligoona lila, nambu lepi nene ndu, ndi na vala voha vevilolela kwa uganu kuhumila kwaki.

Malagizu

⁹ Ukangamala kanyata kubwela kwa nene. ¹⁰ Dema aganili mambu ga pamulima apa anilekili na kuhamba Tesalonike. Kilesike ahambili Galatia na Tito ahambili Dalimatia. ¹¹ Ndi Luka mwene mweavili apa pomonga na nene. Mtola Maluko umbwela nayu, muni yati ihotola kunitangatila lihengu langu. ¹² Namtumili Tukiko ku Efeso kula. ¹³ Peubwela niletela likoti langu lenalekili kwa Kalipo ku Tloa, niletela na hitabu na neju hila ya chikumba.

¹⁴ Yula mweitegengeza vindu vya mashonga gamahela liina laki Alekizanda anikitili uhakau wamahele, Bambu Chapanga yati akumlipisa kulandana na matendu gaki. ¹⁵ Jiyangalila nayu muni aubelili ujumbi witu kwa ligoga neju.

¹⁶ Lukumbi penajikengelela mu libanji kawaka mundu mwayimili upandi wangu, voha vanilekili. Chapanga akotoka kuvavalangila kubuda uko! ¹⁷ Nambu Bambu

atamili pamonga na nene, anipelili makakala, na kuhotola kukokosa ujumbi woha, vandu vangalikuvya Vayawudi vauyuwana, kavili na sanguliwi kuhumua mulifwa ngati mumlomo wa lihimba. ¹⁸ Bambu yati akunisangula mu mambu goha gahakau, na kunitola mbaka muunkosi waki wa kunani. Kwaki uvyu ukulu magono goha gangali mwishu! Ena.

Jambusa ya kumalikisila

¹⁹ Vajambusa Plisika na Akula, pamonga na vandu va nyumba ya Onesifolo. ²⁰ Elasito asigalili Kolinto na Tofimo namlekili Mileto ndava muni avili na utamu. ²¹ Kita kanyata kubwela kwakona lukumbi lwa mbepu.

Ebulo, Pude, Lino na Klaudia vakuvajambusa, mewawa valongo vangi voha.

²² Bambu avya na veve mumpungu waku.

Nikuvaganila ubwina wa Chapanga mwavoha.

Balua ya Pauli kwa Tito Ulongolelu

Chitabu cha Tito ndi yimonga pagati ya balua mcheche za Pauli zevayandikiwi vandu ndu pahala pa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu. Balua zingi zidatu ndi 1 Timoti, 2 Timoti, na Filimoni. Pauli amuyandikili Tito, nambu ayiyandiki ngati yeyiganikiwa kusomewa palongolo ya vandu vamahele. Tihotola kulimanya lenili ndava muni Pauli akujidandaula cheaganikiwi kuvya mtumi, chenicho yihotoleka kuvya Tito amali kumanya. Pangi balua iyi Pauli ayiyandiki mulukumbi lwa mwaka 63 mbaka 65 peamali kuvelekewa Yesu Kilisitu. Pauli avi amali kumulagisa Tito avayangalila msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vevavi kuchisiwa cha Kilete.

Pauli ayiyandiki balua ndava ya kumpela Tito malagizu neju ndava ya kuvakokosela uhagula wa vilongosi va msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu na namuna ya kuvapela mawuliwu vavilongosi vena. Awusi malagizu genago kupitila mubalua zaki kwa Timoti. Balua yaki yadandawili chaviganikiwa kutama vavilongosi va msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu kutama vabwina neju. Vachilongosi va msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va magono aga viganikiwa kukita chenicho.

Gegavi

Pauli akumkokosela Tito ahagula vilongosi vevakumufugamila Chapanga (1:1-16).

Mewa akumkokosela avawula vandu cheviganikiwa kutama wumi wewilangisa kuvya vakumganisa Chapanga (2:1-3:11).

Pauli imalisila kuyiyandika balua yaki kwa kudandaula geiganikiwa pamonga na jambusa (3:12-15).

¹ Nene Pauli, mtangatila wa Chapanga na mtumi wa Yesu Kilisitu, nene nihaguliwi kutumwa kuyijenga sadika ya vandu vevahaguliwi na Chapanga yeniyi na kuvalongosa vaumanya na kutama wumi wa kumganisa Chapanga. ² Sadika yeniyi na umanya uwu vikutipela huvalila ya wumi wa magono goha gangali mwishu. Chapanga alagazili kutipela wumi hati kwakona mulima kuwumbwa. ³ Lukumbi lweluganikiwa pelwahikili. Akaligubukula muujumbi waki. Nene nagotoliwi ujumbi wenuwu niukokosa kulandana na malagizu ga Chapanga, Msangula witu.

⁴ Nikuyandikila veve Tito, mwana vangu wa chakaka musadika yitu.

Nikuganila ubwina na sadika kuhuma kwa Dadi Chapanga, na kwa Yesu Kilisitu, musangula witu.

Lihengu la Tito ku Kilete

⁵ Nakulekili ku Kilete muni uvika bwina mambu gala gegavi gakona kuvya bwina, na kuvahagula vago vilongosi va msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu mukila muji, ngati chenakulagazili, ⁶ gogo chilongosi wa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu iganikiwa avya munda mwangali kuhoka, mweana mdala mmona ndu, na vana vaki viganikiwa kuvya vevakumsadika Kilisitu, vangali kuvya na matendu gahakau na vangayidakila. ⁷ Ndava muni gogo chilongosi wa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu ndi myimila wa lihengu la Chapanga. Iganikiwa kuvya munda angahoka na angameka angali ligoga amala chigaligali, angali luhonda angana kupata mashonga. ⁸ Avya munda mweikalibisa vayehe na mweigana mambu gabwina na avya mngolongondi na mweikita geigana Chapanga na avya mweajiwusili neju kwa Chapanga na mweihotola kujilongosa mwene. ⁹ Iganikiwa kukamula ujumbi wula weusadikiwa ngati chauwuliwa. Ndi cheihotola kuvapela vangi mtima kwa mawuliwu gegavi gachakaka na kuvahotola kugafiyula mabudilu ga vala vevakugabela mawuliwu ago.

¹⁰ Muni vavi vandu vamahele, neju vala vevihuma muchikundi cha Vayawudi ndi vevabwelili vevamsadika Kilisitu, ndi vanang'omo, na vakuvabudisa vangi kwa uyimu wavi. ¹¹ Ndi yiganikiwa kugaganisa malovi gavi, muni vakuvakita vandu vakotoka kuyuwangana mutamilu yamahele na kuvawula mambu gangaganikiwa kuwuliwa, vikita chenicho ndava ya mnogo uhakau wa kupata chiyonjokesu cha mashonga. ¹² Hati mmona wavi wa vamlota vave ndi mewa Mkilete, ajovili, "Vakilete vijova udese magono goha, ngati hinyama hihakau, vahutulu na vakata!" ¹³ Mambu ago geajovili ndi gachakaka, ndi uganiwa uvaywangila neju, muni vahotola kuyima chakukangamala musadika ya chakaka. ¹⁴ Vavawula kuleka kuyuwaniwa miluhumu ya Vayawudi yangali chindu amala mihilu yeyihuma kwa vandu vevabeli uchakaka. ¹⁵ Chindu chochoha

chanyambiswi kwa vandu vevanyambiswi palongolo ya Chapanga, nambu kawaka chochoha chechinyambiswi kwa vandu vahakau na vangamsadika Chapanga, muni maholo na mtima wavi wa kukumbuka kukita gabwina amala uhakau uhalibiki. ¹⁶ Vandu ngati avo vijova kuvya vamananyi Chapanga, nambu kwa matendu gavi vakumbela. Vandu veviyomesa neju na viyuwana lepi la mundu, vihotola lepi kuhenga lihengu loloha la bwina.

2

Mawuliwu ga chakaka

¹ Nambu veve uganikiwa kukokosa mawuliwu gachakaka. ² Vajovela vagogo kuvya viganikiwa vayihotola mitima yavi, vavya veviyuwanilwa na vandu na vangolongondi, viganikiwa vavyai na sadika ya chakaka, uganu na kusindimala. ³ Mewawa vajovela vadala vagogo vatama wumi wa kunganisa Chapanga, vakotoka kuvya vevikomanesa vandu amala vavanda va divayi. Viganikiwa kuwula mambu gabwina, ⁴ muni vavawula vanyina vasikana kuvagana vangwana vavi na vana vavi, ⁵ vavya vevakuhotola mitima yavi na vanyambi, valola bwina mambu ga panyumba, na vavayidakila vangwana vavi, muni ujumbi wa Chapanga ukoto kuveveswa.

⁶ Mewawa, mvajovela vasongolo vayihotola mitima yavi. ⁷ Mu mambu goha wamwene uganikiwa kuvya luhumu lwa kukita matendu gabwina. Mumawuliwu gaku ulangisa wamwene ukugasadika na kugalanda. ⁸ Malovi gaku gakotoka kuvya na mabudilu gogoha muni makoko gaku gakola soni na vakotoka kuvya na chindu chochoha chihakau chakujova kutivala tete.

⁹ Vavanda viganikiwa kuvayidakila vakulu vavi na kuvaganisa kwa mambu goha. Vakotoka kujovesana nawu, ¹⁰ amala kuyiva vindu vyavi. Pahala paki viganikiwa kulangisa kuvya vabwina na vakusadikiwa magono goha, muni vakita mawuliwu ga Chapanga gabwina, msangula witu mukila njila.

¹¹ Muni ubwina wa Chapanga wa kuvasangula vandu voha ugubukuliwi. ¹² Ubwina wenuwo wa Chapanga ukutiwula kuleka mambu ganganganisa Chapanga na mnogo woha uhakau wa pamulima, tivya na uhotola wa kuyitohola mitima, na kutama bwina palongolo ya Chapanga pamulima uwu weukumbudila Chapanga, ¹³ petilindila ligono lila la luheku lukulu yati tihualila yetilindila, penapo peuhumila Ukulu wa Chapanga Mkulu na Msangula witu Yesu Kilisitu. ¹⁴ Mwene Kilisitu ajiwusili mwene ndava yitu muni atigombola kuhama mu uhakau woha na kutikita tivya tavandu vaki mwene vamsopi, vandu vevigana kukita gabwina.

¹⁵ Hinu, wula mambu genago na kutumila uhotola waku woha kuvakangamalisa mitima na kuvahakalila. Na mundu yoyoha na akotoka kukuvevesa.

3

Kukita gegavi gabwina

¹ Vakumbusa vandu kuvya ngolongondi palongolo ya vankosi na vanauhotola, kuvayidakila na kujitendekela mukukita mambu goha gabwina. ² Vajovela vakotoka kumliga mundu yoyoha, ndi vatama kwa uteke na kuyuwanilana, vavya ngolongondi kwa kila mundu. ³ Muni, lukumbi lumonga tete tavili vayimu, na tangayidakila na vabudaji. Tavili vavanda wa mnogo na kugana kujisangalusa neju tavete. Tatamili chauhakau na wihu, vandu vatiganili lepi na tete tavaganili lepi. ⁴ Nambu pewagubukuliwi ubwina na uganu wa Chapanga msangula witu, ⁵ atisangwili lepi ndava ya lijambu loloha labwina letakitili, muni ndava ya lipyana laki. Atisanjili kumbudila kwitu Chapanga, akutikita tivelekewa mupya na kutipela wumi wamupya kwa njila ya Mpungu Msopi. ⁶ Chapanga atiyitili tete kwa ubwina waki Mpungu Msopi kwa njila ya Yesu Kilisitu, Msangula witu, ⁷ muni kwa ubwina waki utiyidikiwa palongolo ya Chapanga kuvya tavabwina na kuupokela wumi wa magono goha gangali mwishu wehuvalila. ⁸ Lijambu lenili ndi la chakaka.

Nikugana ulijova kwa makakala, muni vala voha vevakumsadika Chapanga vakasindimala kukita gabwina. Mambu aga gana yati gakuvatangatila vandu voha. ⁹ Nambu jivika kutali na ndindani ya chihimu na kugamanya mahina gamahale kuvala viveleku, na ngondo na kujovesana ndava ya mhilu. Mambu genago kawaka chiyonjokesu chochoha kwa Chapanga na gangali mana. ¹⁰ Mundu mweikulukisa mpechanganu, mhakalila mala ya yimonga na yavili, akayendelela kukita chenicho lekana nayu. ¹¹ Umanyili kuvya mundu ngati mwenuyo avili kutali na Chapanga, kangi ndi muhakau na uhakau waki wenuo ulangisa kuvya akumbudila Chapanga.

Malagizu ga kumalakisila

¹² Penapo penikumtuma Alitema amala Tukiko kwaku, kita kanyata kubwela Nikopoli unilola, muni niamwili kutama kwenuko lukumbi lwa mbepu. ¹³ Kangamala kumtangatila Zena, mundu mweamanyili malagizu na Apolo, vakotoka kukosa chindu chochoha chevigana pevivyva mulugendu lwavi. ¹⁴ Na vandu vitu viganikiwa kuhenga lihengu labwina muni vahotola kuvatangatila vandu vanamaganu gegiganikiwa magono goha, valeka kutama wumi wangali kutangatila vangi.

¹⁵ Vandu voha vevavili na nene vakukujambusa. Tijambusila vankozi vitu musadika vevakumsadika Kilisitu.

Nikuvaganila ubwina wa Chapanga.

Balua ya Pauli kwa Filimoni Ulongolelu

Balua yeniyi yihupi yiyandikwi na mtumi Pauli 1:1. Pauli ayiyandiki peavi muchifungu, lijambu leliganikiwa pangi avi pamulima wa Loma peayiyandikayi. Ndi ngati chakaka avi ku Loma peayandikayi, ndi yihotoleka neju yayandikwi mu mwaka 61 Yesu Kilisitu peamali kuvelekewa. Chitabu cha Vakolosai mewa chayandikwi mwaka wuwuwu.

Balua iyi Pauli amuyandikili mundu mmonga mwaikemelewa Filimoni. Filimoni mu msambi wa vandu vavakumsadika Kilisitu mewa avi na vatumu vevakumuhengela. Pauli amuyandikili Filimoni balua iyi ndava ya kumuyupa akotoka kumupela mundu, Onesimo mvanda waki ndava kadeni amulimile. Kwa malagizu ga Chilumi Filimoni avi na uhotola wa kumukoma Onesimo. Pauli akumjovela Filimoni malovi gegana ukohakesu ndava ya kumkangamalisa mtima Filimoni amuyidakila Onesimo ngati mlongo waki mu Kilisitu, na hati ayidakiliwa kuvya muhenga lihengu pamonga na mwene Pauli (musula ya 1:13-14).

Gegavi

Pauli akumjambusa Filimoni (musula ya 1:1-3).

Kangi Pauli akumuyupa Filimoni ndava ya Onesimo kuvya amuyidakilayi ngati mlongo waki mu Kilisitu (musula ya 1:4-21).

Pauli imalakisila balua yaki kwa kukokosa uganu waki wewamukitili amugendelelayi Filimoni na kumjambusa (musula ya 1:22-25).

¹ Nene Pauli, mkungiwa ndava ya kumuhengela Yesu Kilisitu, pamonga na Timoti mlongo witu, tikuyandikila veve Filimoni, muhenga lihengu muyitu na nkozi muyitu mwatikuganili, ² na msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vevikonganeka mun-yumba yaku, pamonga na mlumbu witu Afia, na manjolinjoli muyitu Alikipo.

³ Tikuvaganila uteke na ubwina kuhuma kwa Chapanga Dadi witu na Bambu witu Yesu Kilisitu.

Uganu na sadika ya Filimoni

⁴ Lukumbi lwoha penimiyupa Chapanga, nikukumbuka veve Filimoni na kumsengusa Chapanga, ⁵ muni niyuwana chauyimili musadika kwa Bambu witu Yesu na uganu kwa vandu voha va Chapanga. ⁶ Niyupa, kuvya kwinu musadika pamonga na veve, ukukita umanya kila chindu chabwina chetivili nachu mukuwungana na Bambu witu Kilisitu. ⁷ Mlongo, uganu waku uletili luheku luvaha na kukangamalisa mtima neju! Na veve usangalwisi mitima ya vandu va Chapanga.

Luyupu ndava ya Onesimo

⁸ Nene namlongo waku mukuwunga na Kilisitu nganihotwili kukulagiza changali wogohi ukita chauganikiwa kukita. ⁹ Nambu ndava ya uganu, mbanga nikuyupe. Nikita chenichi pamonga nene Pauli mwanivii nagogo, na hinu mkungiwa ndava ya kumhengela Kilisitu Yesu. ¹⁰ Hinu, nina luyupu kwaku kumvala Onesimo mweavili mwana vangu kwa kuwungana na Kilisitu. Muni navili dadi waki wa chimpungu petavili mchifungu. ¹¹ Pakutumwala apo avili lepi na lihengu kwaku nambu hinu ana lihengu kwa veve na nene mewa.

¹² Hinu nikumuwyuya kwaku, pamonga nene nikumgana neju. ¹³ Nigana atama na nene apa anitangatila pahala paku veve, lukumbi penivili mchifungu ndava ya kukokosa Lilovi la Bwina. ¹⁴ Nikita lepi chindu chochoha changali kuyidakila veve. Naganili veve ubwela kwa kugana kwaku na lepi kwa kung'ang'aniswa.

¹⁵ Pangi Onesimo awukili kwaku lukumbi lutali, muni uhotola kavili kuvya na veve magono goha. ¹⁶ Hinu mwene mvanda lepi kavili nambu mbwina kuliku mvanda. Mwene hinu ndi mlongo witu mganu. Ndi mbwina kwa nene na kwaku yati iyya mbwina neju, muni mwene ndi mundu ngati tete na mlongo witu mukuwungana na Bambu.

¹⁷ Nambu, ukuniwona nene namuhenga lihengu muyaku hinu ndi mpokela Onesimo ngati ukunipokela nene. ¹⁸ Ngati akubudili chindu, amala atolili chindu chaku, nene yati nikuwuyisila. ¹⁹ Nene Pauli nikuyandikila kwa chiwoko changu namwene yati nikulipa. Kangi nigana lepi nikukumbusa kuvya veve una chindu cheuganikiwa kuniwuyisila ndi

wumi waku. ²⁰ Hinu mlongo wangu, nikitila lijambu lenilo ndava ya Bambu, lisangalusa mtima wangu, ngati mlongo mukuwungana na Kilisitu.

²¹ Niyandika kuni nihuvalila kuvya yati wiyidakila luyupu lwangu, kavili nimanyili kuvya yati ukita hati neju ya ago genikuyupa. ²² Pamonga na aga, nitendelekele chumba cha kugona, muni mukuyupa kwinu Chapanga, yati akuniwuyisa kavili kwinu.

Jambusa ya kumalakisila

²³ Epafila, mweakungiwi pamonga na nene ndava ya kumhengela Kilisitu Yesu, akukujambusa. ²⁴ Mewawa Maluko na Alistako na Dema na Luka, vahenga lihengu vayangu, vakuvajambusa.

²⁵ Nikuvaganila mwavoha nyenye ubwina wa Bambu witu Yesu Kilisitu.

Balua kwa Vaebulania Ulongolelu

Chitabu cha Vaebulania ndi balua yeyikangamalisa vandu mitima yeyilangisa kuvya Yesu Cheatimalisi Mayandiku ndalindali ga ulota wa Lilaganu la Kadeni. Balua ya Vaebulania yiyandikwi ngati malovi ga makokosu.

Kavili mugati ya balua ya Vaebulania kuvi na mistali neju ya 60 muchitabu ichi. Pauli ajovili kuhuma mu lilaganu la kadeni yeyilangisa hotohoto kuvya Yesu cheatimalisi ulota woha na lihengu laki la kuvya Mteta Mkulu.

Kangi ndava yeniyoyi, chitabu chenichi chaganikiwi kuvakanagamalisa mitima Vakilisitu vevavi Vayawudi. Balua ya Vaebulania yilangisa kuvya Yesu cheatimlisi Malagizu muni Vamteta va Chapanga vakotoka kuvya kavili na njila ya kuvika luteta. Yesu avi luteta lwelawusili kumbudila Chapanga kwoha, kutumbula lukumbi peafwili pamsalaba na hati magono goha gangali mwishu.

Mewa Vakilisitu vevitama mu magono gitu ga lelu mewawa vihotole kukangamalisa mitima na balua yeniyoyi ya Vaebulania muni vayendelelayi kumsadika Yesu Kilisitu ndava muni ndi ngamwene mweakutihotosa tete timuhualila Chapanga (musula ya 12:2).

Mewawa kawaka mundu mweamanyili yani neju muuchakaka ndi mweayandiki balua iyi kwa Vaebulania, nambu vasomi wa mambu ga chibibilia vajovili kuvya ndi mmoja pagati ya vadatu hava, yani Mtumi Pauli, Luka amala Balinaba.

Talehe ya kuyandikwa balua yeniyoyi mewa yimanyikana lepi, nambu vamahele va vandu vevakumsadika Kilisitu visadika kuvya kwakona mwaka 70 Yesu Kilisitu peavelekiwi. Nambu myandika wa balua yeniyoyi ilongelela muji wa Yelusalemu ngati kuvya wavili wakona kugwisiwa.

Hinu balua kwa Vaebulania yayandikwi pamuji wa ku Loma (musula ya 13:24). Na yihotoleka kuvya yatindiswi muni yisomwayi mu msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu ndalindali.

Gegavi

Muyandika akumlangisa Yesu Kilisitu kuvya ndi mkulu neju kuliku vamlota va Chapanga na vamtumu va kunani kwa Chapanga (musula ya 1:1-4:13).

Kangi iyendelela kulangisa kuvya Yesu ndi mkulu neju kuliku vamteta va Chapanga vevihenga lihengu mugati ya Nyumba ya Chapanga ya ku Yelusalemu (musula za 4:14-7:28). Mewa ilangisa kuvya lihengu la Yesu ndi yabwina neju kuliku Malagizu ga Chapanga yeampelili Musa (musula za 8:1-10:31).

Peamali kudandaula kuvya Yesu ndi neju na mkulu munamuna zoha, hinu muyandika iyendelela kujova malagizu gegiganikiwa kuhengewa lihengu ndava ya kutama (musula za 10:32-13:17).

Pamwishu muyandika imalakisila mukuyandika balua yaki kwa kujova kangamalisa na jambusa (musula ya 13:18-25).

Lilovi la Chapanga kwa njila ya Mwana waki

¹ Penapo kadeni Chapanga ajovili na vagogo vitu pamahele munjila ya vamlota va Chapanga na kwa namuna ndalindali. ² Nambu magono aga ga mwishu, ajovili na tete munjila ya Mwana waki. Chapanga ndi mweampelili vindu vyoha kuvya vyaki, mewa ndi yuyoyo mweawumbili mulima woha. ³ Mwene ndi atilangasili ukulu wa Chapanga, na luhumu chakaka lwa Chapanga. Mwene ikumulila mulima kwa lilovi laki leliwi na makakala. Peamali lihengu la kuvakita vandu vahuma mukubumdila Chapanga kwavi, atamili kunani kwa Chapanga muchiwoko cha kulyelela wa Chapanga Mkulu.

Ukulu wa Mwana wa Chapanga

⁴ Mwana ndi mkulu neju kuliku vamtumu va kunani kwa Chapanga, ndava muni apewili liina likulu na Chapanga kuliku mahina gavi. ⁵ Ndava muni Chapanga amjovili lepi katu hati mmonga wa vamtumu vaki va kunani,

“Veve ndi Mwana vangu,
nene lelu nivii Dadi waku.”

Mewa ajovili lepi mtumu yeyoha,
“Nene yati nivya Dadi waki,
namwene yati ivya Mwana vangu.”

⁶ Nambu Chapanga peamtumili Mwana waki, mvelekewa wa kutumbula pamulima ajovili,

“Vamitumu voha va Chapanga na vamgundamila.”

⁷ Nambu Mayandiku Gamsopi yiyandikwi kuvya mundu ijova malovi kuvavala vamitumu va kunani kwa Chapanga,

“Chapanga avahengili vamitumu vaki kuvya mpungu, na vanalihengu vaki ndimi za motu.”

⁸ Nambu kumvala Mwana, Chapanga ajovili,

“Unkosi waku veve mewawa ndi mweuvili Chapanga yati wilongosa magono na magono goha gangali mwishu!

Veve wilongosa vandu vaku kwa njila ya kumganisa Chapanga.

⁹ Veve wigana mambu gegavi gabwina palongolo ya Chapanga na kugayomela gahakau.

Ndi muni Chapanga, Chapanga waku akuhagwili

na kukusopa mahuta ga luheku,

na kukupela utopesa uvaha kuliku vayaku voha.”

¹⁰ Mewawa Chapanga ajovili,

“Veve Bambu penapo pakutumbula wawumbili mulima woha,

kwa mawoko gaku wawumbili kunani kwa Chapanga.

¹¹ Zenizo yati zimalika, nambu veve yati usigalila magono goha,

zoha yati zilala ngati nyula.

¹² Yati ukuzihinyana ngati likoti,

na zene yati zing’anamuswa ngati nyula.

Nambu veve ndi yulayula magono goha,

na wumi waku wivya lepi na mwishu.”

¹³ Chapanga katu, amjovili lepi mtumu wa kunani yeyoha,

“Tamaa ulongosa na nene,

mbaka nivavika makoko vaku pahi

ngati chigoda cha kuvikila magendelu?”

¹⁴ Wu, vamitumu va kunani kwa Chapanga ndi vayani? Hinu vene ndi mpungu weukumuhengela Chapanga na vevitumwa nayu ndava ya kuvatangatila vandu vevipokela usangula.

2

Usangula ukulu

¹ Ndava yenyo yikutigana neju kugakamula neju uchakaka wetiuyuwini, muni tikotoka kuyaga. ² Ujumbi wula wewajoviwi na vamitumu va kunani kwa Chapanga walolikini kuvya chakaka, hati mundu yeyoha mweaulandili lepi amala kuyidakila abuniwi ngati cheyaganikiwi. ³ Tete tihotola wuli kulama ngati tikuusadika lepi usangula mkulu ngati uwu? Hoti Bambu ajovili usangula uwu, kangi vala vevayuwini chakaka. ⁴ Mewawa Chapanga alangisi kuvya chakaka kwa kukita ulangisu ndalindali ya makangaso na gachinamtiti mu njila ya Mpungu Msopi kwa kuvapela vandu hipanji ngati cheanganili mwene.

Yesu ndi mweatilongwisi mu usangula

⁵ Chapanga avavikili lepi vamitumu kulongosa mulima weubwela, ndi mulima wula wetikuulongelesa malovi gaki. ⁶ Nambu mu Mayandiku Gamsopi pandu pangi gijova kuvya,

“Wu, mundu ndi yani hati umuhololelayi?

Wu, Mwana wa mundu ndi yani hati umyangalila?

⁷ Umhengili kuvya mdebe pahi ya vamitumu va kunani kwa Chapanga,

umuwaliki njingwa na ukulu na utopesa.

⁸ Na veve uvikili vindu vyoha pahi ya magendelu gaki”

Yijovekana kuvya Chapanga amukitili kuvya chilongosi panani ya vindu vyoha ndi changali kuleka hati chindu chimonga. Pamonga hinu naha tilola lepi kuvya apewili uhotola panani ya vindu vyoha. ⁹ Nambu tikumlola Yesu mweavikiwi palukumbi kuvya pandu padebe kuliku vamitumu va kunani kwa Chapanga, muni kwa ubwina wa Chapanga afwayi ndava ya vandu voha. Na hinu tikumlola awalikwi njwina ya ukulu

na utopesa kwa lifwa leang’aikili. ¹⁰ Ndava ya kuvaleta vana vamahele mu ukulu waki, yamganisi Chapanga mweiwumba na kuyunga vindu vyoha amkamilisa Yesu Kilisitu

mu njila ya mang’ahiso. Ndava Yesu ndi chilongosi mkulu wa usangula.

¹¹ Mwene avanyambisa vandu vevakumbudila Chapanga, mwene na vala vevinyambiswa, voha vivya na Dadi mmonga. Ndava yenio Yesu ikola lepi soni kuvakemela vandu avo valongo vaki. ¹² Chejova kwa Chapanga,

“Veve Chapanga yati nikulikokosa liina laku kwa valongo vangu, yati nikuyimbila lunyumbu lwa kukulumba pagati ya mngonganu wavi.”

¹³ Mewawa ijova, “Yati nikumvikila huvalila Chapanga.” Na kangi ijova, “Nene nivii penapa pamonga na vana veanipeli Chapanga vavyai vana vangu.”

¹⁴ Hinu, ndava muni vana avo ndi vandu vevavi na higa na ngasi, mewawa Yesu abwelili muni avyai ngati vene akahanganila muumundu wavi. Akitili chenicho muni mu njila ya lifwa, amhotola Setani mweavili na makakala ndava ya lifwa, ¹⁵ na mewa muni avalekekesa vala vevavi vavanda muwumi wavi woha, ndava ya kuyogopa lifwa.

¹⁶ Muni chakaka kuvya mwene abwelili lepi ndava ya kuvatangatila vamitumu va kunani kwa Chapanga, nambu kuvatangatila chiveleku cha Ibulahimu. ¹⁷ Ndi muni yamganili abwela avyai ngati vandu vangi chevavili mukila chindu, muni avyai Mteta Mkulu wavi mweavi msadikika na lipyana mukumhengela Chapanga, muni kumbudila Chapanga kwa vandu kulekekeswai. ¹⁸ Ndava mwene anga'aiswi pala pealingiwa, ahotola kuvatangatila vala vevilingiwa.

3

Yesu ndi Mkulu kuliku Musa

¹ Ndava yenio, valongo vangu, vandu vemkemiwi na Chapanga, mhololela Yesu mweatumwili na Chapanga avyai Mteta Mkulu wa sadika yetijova tikuyisadika kwa milomo yitu. ² Mwene avili msadikika kwa Chapanga mweamhagwili kuhenga lihengo laki ngati Musa chevavili msadikika mu kuvahengela vandu voha Chapanga, vevakemiwi nyumba ya Chapanga. ³ Nambu Yesu iganikiwa utopesa neju kuliku Musa ngati mjengaji wa nyumba cheipata utopesa neju kuliku nyumba yene. ⁴ Nyumba yeyoha yijengwa na mundu nunuyu, nambu Chapanga ndi mjengaji wa vindu vyoha. ⁵ Musa avili muhengaji msadikika kwa vandu voha ya Chapanga, vevakemiwi nyumba ya Chapanga. Ajojvili kugavala mambu, Chapanga geakugajova kulongolo. ⁶ Nambu Kilisitu avili msadikika ngati Mwana munyumba ya Chapanga. Tete ndi nyumba ya Chapanga ngati tiyendelelela kuvya vakekesi na kumekela chila chetihuvalila.

Kupumulila kwa vandu va Chapanga

⁷ Ndava muni, ngati chejova Mpungu Msopi mu Mayandiku Gamsopi, “Lelu mukayuwana lwami lwa Chapanga,

⁸ mkoto kukita mitima yinu yinonopa, ngati vagogo vinu pevanibelili kuniyidakila, lukumbi lula pevanilingili kulugangatu.

⁹ Kwenuko vagogo vinu vanilingili na kunilingulila, pamonga valolili matendu gangu pa miyaka alobaini!

¹⁰ Ndava yenio nachiyomili chiveleku chenicho najovili, ‘Vandu ava vibuda mumitima yavi magono goha, vilanda lepi njila zangu.’

¹¹ Hinu, nilapa kwa ligoga langu kuvya, ‘Viyingila lepi katu pandu pa kupumulila.’ ”

¹² Hinu valongo vangu, mjiyangalila mumitima yinu akotoka kuvya mundu pagati yinu mweavi na mtima uhakau wangasadika, weukujibagula na Chapanga mweavi mumi.

¹³ Nambu mkangamalisanyai mtima, lelikemelewa “Lelu” Yeyisomwa mu Mayandiku kila ligono, muni akotoka kuvya hati mmonga pagati yinu mweavi na mtima unonopo kwa kukongiwa na kuvya mndindani. ¹⁴ Ndava muni tete tiwungana na Kilisitu, yikavya tikamulana na huvalila ya chakaka yetavili nayu kuhumila kutumbula mbaka mwishu.

¹⁵ Ngati Mayandiku Gamsopi chegijova, “Ngati mwiuwana lwami lwa Chapanga lelu, Mitima yinu yikoto kunonopa, ngati chevakitili vagogo vinu pavabelili kumyidakila Chapanga.”

¹⁶ Hinu, vandu voki vevayuwini lwami lwa Chapanga na kubela kumyidakila? Wu, lepi vala voha vevalongwisi na Musa kuhuma mulima wa ku Misili? ¹⁷ Chapanga avayomili vayani muniyaka alobaini? Avayomili vandu vala vevambudili Chapanga? Na mituhi yavi yadandasiki kulugangatu. ¹⁸ Kangi Chapanga pealapili avajovili vayani kuvya, “Katu yati viyingila lepi pamulima wangu na kupumulila,” Avajovayi vandu vevabelili kumyidakila? ¹⁹ Hinu, tilola kuvya vahotwili lepi kuyingili kwenuko, ndava ya kubela kusamdika Chapanga.

4

¹ Hinu, ndava Chapanga atipeli lilagizi ya kupokela pumulilo na tijiyangalila muni hati mmonga winu, angahotola kupata pumulilo lenilo. ² Ndava muni tete mewawa tikokosiwi Lilovi la Bwina ngati chevakokosiwi vandu va kadeni, vayuwini lilovi nambu yavatangatili lepi chindu, muni vala vevayuwini vaupokili lepi kwa sadika. ³ Nambu, tete vetisadika tipata pumulilo lenilo lealagizi Chapanga. Ngati cheajovili,

“Penalapili mu ligoga langu,

‘Kuvya katu yati viyingila lepi pandu pangu pa pumulilo.’ ”

Chapanga ajovili ago pamonga lihengu yaki amali kuyimala kutumbula peawumbili mulima. ⁴ Muni Mayandiku Gamsopi gijova pandu nunuyu ndava ya ligono la saba, “Chapanga apumulili ligono la saba, alekili mahengu gaki goha.” ⁵ Kangi lijambu lenili lijoviwi mewa, “Viyingila lepi katu pamulima wenikuvapela vapumulila.” ⁶ Vandu vala vevayuwini hoti Lilovi la Bwina vapokili lepi pumulilo lenilo, ndava vabeli kuyidakila, nambu leajovili Chapanga lakona livili kwa vangi kupumulila. ⁷ Nambu Chapanga avikili ligono lingi lelikemelewa “Lelu,” Akajova miyaka yamahele mwanakandahi mu njila ya Daudi malovi gegamali kuluwuliwa,

“Ngati myuwana lwami lwa Chapanga lelu,

mkoto kukita mitima yinu yinonopa.”

⁸ Ngati Yoshua avapelili vandu avo pumulilo lenilo, Chapanga ngaajovili lepi ndava ya ligono lingi. ⁹ Ndava yeniyi, kupumulila kwa vandu va Chapanga kwakona kuvili, ngati Chapanga cheapumulili ligono la saba. ¹⁰ Muni, kila mweiyingila pandu pa pumulilo leajovili Chapanga yati ipumulila kuhuma mulihengu laki ngati mewa Chapanga cheapumulili kuhuma mulihengu laki. ¹¹ Hinu, tikangamelayi kupokela pumulila lenilo, muni akotoka kuvya mundu pagati yitu mweibela kuyidakila ngati chavahengili vene.

¹² Lilovi la Chapanga ndi mumi na lina makakala. Na litema kuliku upanga wowoha wewitema pandi zoha. Kangi liholota mbaka pevikonganika mtima na mpungu, na mewawa litema mbaka muvinjukulundu na mahuta ga majege pevikonganika, kangi liyuyuka kuhamula mnogo na maholo ga mitima ya vandu. ¹³ Kawaka chiwumbi chochoha chechifyiki palongolo ya Chapanga, kila chindu chigubukuliwi njwe palongolo ya mihu gaki, mwene ndi mweihumula kila chindu chetihenga.

Yesu ndi Mteta Mkulu

¹⁴ Hinu, tiyakamula bwina sadika yetiwungama. Muni tivii na Mteta Mkulu mweiyingili mbaka kunani kwa Chapanga, Yesu Mwana wa Chapanga. ¹⁵ Ndava muni tivii na Mteta Mkulu wa Chapanga mweakutihengela lipyana, ndava ungolongondi witu, mwene alingwi ngati tete mukila namuna nambu ambudili lepi Chapanga. ¹⁶ Hinu, na tichihegelela chigoda cha ulongosi cha Chapanga pepavi na ubwina, changali wogohi mweavi na ubwina, tipokela lipyana na mota wa kututangatila lukumbi lwa mang’ahiso.

5

¹ Kila Mteta Mkulu wa Chapanga ihaguliwa pagati ya vandu ipewa lihengu la kukita mambu ga Chapanga pahali pa vandu, kuwusa luteta lwa kuhinja hinyama na luteta lungi. ² Muni mwene ndi mngolongondi namuna ndalindali, ihotola kuvahengela lipyana vala vangampanya na vevihotola na kukongiwa. ³ Ndava yeniyi iganikiwa kuwusa luteta lwa kuhinja hinyama, lepi ndava ya vandu ndu, nambu mewa ndava ya mwene kumbudila Chapanga. ⁴ Kawaka mundu mweakujipela mwene utopesa wa kuvya Mteta Mkulu. Nambu Chapanga akumhagula kuvya Mteta Mkulu ngati Aloni cheahaguliwi.

⁵ Mewawa Kilisitu, nakujipela mwene utopesa wa kuvya Mteta Mkulu, pahali paki Chapanga amhagwili na kujova,

“Veve ndi Mwana vangu,
nene lelu nivii Dadi waku.”

⁶ Mewawa ajovili, pandu pangi mu Mayandiku Gamsopi,

“Veve ndi Mteta wa magono goha gangali mwishu,
ngati cheuvili uteta wa Melikisedeki.”

⁷ Yesu petamili pamulima, amyupili Chapanga kwa luyupu na maganu na kuvemba kwa maholi, mweihotola kumsangula kuhuma mu lifwa. Chapanga amuyuwani, ndava avi kuyidakila kwaki na ungolongondi. ⁸ Nambu, pamonga avi Mwana wa Chapanga, amanyili kumyidakila Chapanga kwa mang’ahiso gegamkolili. ⁹ Peamali kuvya mkamilifu mukila njila, avi utumbula wa usangula wa magono goha gangali

mwishu kwa vandu voha vevakumyidakila, ¹⁰ kangi Chapanga amuhagwili kuvya Mteta Mkulu kwa luhumu lwa Melikisedeki.

Jiyangalila kuyileka sadika

¹¹ Tivii na gamahale ga kujova ndava ya lijambu ili, nambu yinonopa kuvadandaulila, ndava nyenye mwiuyuka lepi kumanya. ¹² Chakaka lukumbi ulu, mwiganikiwa kuvya vavula, muni lukumbi lutali lupitili, nambu mwakona mwigana mundu yungi avawula mawuliwu ga kutumbula ga ujumbi wa Chapanga. Pahali pa kulya chakulya chiyumu, nyenye mwinyong'a mavele ngati vana vang'anya! ¹³ Ndava mundu yeyoha mweigana kunyong'a mavele akona mwana mng'anya, ihotola lepi kumanya mawuliwu ga kumganisa Chapanga. ¹⁴ Nambu chakulya chiyumu ndi ndava ya vandu vevakangili, ndava vajiwlili vene kuyendelela kuhenga ago, vahotola kulola ulekanganu pagati ya gabwina na ghakau.

6

¹ Hinu, tigaleka pamuhana mawuliwu ga kutumbula kumvala Kilisitu, tihegelela kulongolo mu mawuliwu gegakangili, na lepi kuyendelela kuvika mkingisa ndava kulekana na matendu gangali mana, na kuuvala kumsadika Chapanga, ² mawuliwu kuuvala ubatizu na mawuliwu ga kuvikiwa mawoko na mawuliwu ga kuyuka na kuhamuliwa magono goha gangali mwishu. ³ Na ago yati tihenga Chapanga akaganayi.

⁴ Ndava muni yinonopa kuvakita vandu vamuwuyila Chapanga kavili, vandu vala vevavi mu lumuli vamali kupokela chipanji cha kunani kwa Chapanga, vamali kumpokela Mpungu Msopi ngati vandu vangi, ⁵ na kumyanga ubwina wa lilovi la Chapanga, na makakala ga mulima weubwela, ⁶ kangi vakuyileka sadika yavi, nakuhotoleka kuvakita venavo vamuwuyila Chapanga kangi. Venavo vakumvamba pamsalaba kavili Mwana wa Chapanga na kumpela soni pavandu.

⁷ Ndima yipokela fula yeyitonya pamahale, na yiwusa mabenu, gegakumpela chiyonjokesu mlimaji, mgunda wenuwo umotisiwi na Chapanga. ⁸ Nambu mgunda weumelesa minga na matutu, wangali lihengu, papipi Chapanga kupewa likoto na Chapanga kangi kutinyiswa pa motu.

⁹ Vankosi vitu, pamonga tijova chenichi, timanyi chakaka kuvya muvi na mambu gabwina neju, gegihuma mu usangula winu. ¹⁰ Ndava muni Chapanga ibuda lepi lehuamula lihengu linu na uganu wemlangisi ndava yaki namuna chamuvatangatili na chemwiyendelela kuvatangatila vandu vaki. ¹¹ Mnogo witu ndi kuvya kila mmonga winu alangisa ukangamala wulawula mbaka pa mwishu, muni mambu gala gemuhuvalila gahotola kutimila. ¹² Tiganili lepi mvyo vakata, nambu muvayigila vala vevisadika na kusindimala muni mpokela gala geajovili Chapanga.

Lilagizu la Chapanga ndi la Chakaka

¹³ Chapanga pealagini na Ibulahimu, muni kwavi lepi mkulu kuliku Chapanga alapili kwa kuhengela liina laki mwene, ¹⁴ Chapanga amlagili Ibulahimu, "Chakaka yati nikukumotisa na kukupela vana ngoo." ¹⁵ Ibulahimu alindili kwa usindimala kangi apokili chila chealagini Chapanga. ¹⁶ Vandu pevilapa, vilapa kwa liina na mweavi mkulu kuliku vene na chilapu chilangisa kuvya chechijoviwi ndi chakaka, chilapu chitepulanisa ndindani yoha. ¹⁷ Ndava Chapanga aganili kusalangisa hotohoto vala vevipokela lilagizu laki kwa kulapa, mu kukita chenicho alangisi vala veavikini nawu lilagizu kuvya katu ing'anamusa lepi cheigana. ¹⁸ Hinu, kuvi na vindu vivili, lilagizu na chilapu, vihotola lepi kung'anamuka mu vindu vyenivyo vivili Chapanga ihotola lepi kujova udese. Hinu tete vetijumbalili kwaki, tikangamaliswa mtima kukumulila neju huvalila lelvikiwi palongolo yitu. ¹⁹ Huvalila yeniyi ngati nanga muwumi witu. Huvalila yeniyi yiyimili na yivi makakala, liholota pagati ya lipazia, mbaka pandu Pamsopi neju, Munyumba ya Chapanga yeyivili kunani kwa Chapanga, ²⁰ Yesu mwene alongolili kuyingila mwenumo ndava yitu, na avi Mteta Mkulu magono goha gangali mwishu, kwa kulanda uteta wa Melikisedeki.

7

Mteta Melikisedeki

¹ Melikisedeki mwenuyo avi nkosi wa Salemu, na Mteta mkulu wa Chapanga mweavi kunani neju. Ibulahimu peawuyayi kuhuma ku ngondo kweavakomili vankosi, Melikisedeki akonganiki nayu, namwene Melikisedeki ammotisi, ² na Ibulahimu ampelili lilundu la kumi pa vindu vyoha vyeanyagili kungondo. Mana ya liina Melikisedeki, "Nkosi mbwina palongolo Chapanga," Muni avi Nkosi wa Salemu liina laki mewa mana yaki "Nkosi wa uteke." ³ Avi lepi na dadi amala mau mewa avi lepi na lukolo, kawaka

mundu mweimanya avelekiwi ndali amala afwili ndali. Iwanangana na Mwana wa Chapanga, na iyendelela kuvya Mteta Mkulu magono goha gangali mwishu.

⁴ Hinu, mhololela mundu uyu cheavili mkulu. Hati Gogo witu Ibulahimu ampelili lilundu la kumi pa vindu vyoha vyeanyagili ku ngondo. ⁵ Kulandana na Mihilu ya Chapanga, yikuvahamula vachiveleku va Lawi ndi vamteta vakulu wa Chapanga, viganikiwa kupokela lilundu limonga pagati ya kumi kuhuma kwa valongo vavi vandu va Isilaeli, pamonga vene valongo vavi ndi vachiveleku va Ibulahimu. ⁶ Nambu Melikisedeki mwenyu avi lepi wa Chiveleku cha Lawi, nambu apokili lilundu la kumi kuhuma kwa Ibulahimu, kavili ammotisi mwene mweapewili lilagizu na Chapanga. ⁷ Na timanyili bwina kuvya mkulu ndi mweakummotisa mdebe. ⁸ Kangi mu lijambu lenili vakulu va kuteta va Chapanga vevipokela lilundu la kumi, ndi vandu vevifwa, nambu Melikisedeki mweapokili lilundu la kumi yijoveka kuvya ifwa lepi. ⁹ Kangi, tihotola kujova kuvya, Ibulahimu peawusili lilundu la kumi, mewawa Lawi pamonga vachiveleku vaki ndi vevipokela lilundu la kumi mewa Lawi awusili lilundu la kumi ndava muni avi chiveleku cha Ibulahimu. ¹⁰ Ndava Melikisedeki peakonganiki na Ibulahimu, Lawi avi akona kuvelekewa, avi akona muhiga ya dadi waki.

¹¹ Vandu va Isilaeli vapewili malagizu mumkingisa wa uteta wa Valawi. Ngati lihengu la uteta lavi kamilifu, ngayiganikiwi lepi kuhumila mteta yungi wa Chapanga mweiwangana na Melikisedeki, na lepi Aloni. ¹² Ndava muni uteta wa Chapanga wakang'anamuka, malagizu na gene mewawa ging'anamuka. ¹³ Na Bambu witu ndi mambu goha getijova ndava yaki, avi wa likabila lingi na kawaka hati mmonga wa likabila laki mweahengili pa lusanja lwa luteta ngati mteta Chapanga. ¹⁴ Timanyili hotohoto kuvya Bambu witu ihuma mu likabila la Yuda, Musa aliluwili lepi peajovili kuvala lukolo lwenulo mu mambu ga vamteta va Chapanga.

Mteta yungi mwewanangana na Melikisedeki

¹⁵ Kangi lijambu lenili lilangisa hotohoto neju, malovi aga, ahumalili mteta yungi mweavi ngati Melikisedeki. ¹⁶ Mwene akitiwi lepi mteta wa Chapanga kwa malagizu na malagizu ga chimundu, nambu kwa makakala ga wumi wangali mwishu. ¹⁷ Muni Mayandiku Gamsopi gijova, "Veve ndi Mteta wa Chapanga wa magono goha gangali mwishu ngati cheuvili uteta wa Melikisedeki." ¹⁸ Hinu, mhilu wula wa kadeni yavikiwi pamuhana ndava yangali makakala na yangafaya chindu. ¹⁹ Muni Malagizu ga Bambu geampeli Musa gangahotola kukamilisa lijambu loloha. Nambu hinu, pandu paki pavikiwi huvalila yabwina neju yeyihotosa kumhegelela Chapanga papipi.

²⁰ Neju ya genago, apa pavi na chilapu cha Chapanga. Lukumbi vala vangi pavakitiwi vamteta va Chapanga pangali chilapu chochoha. ²¹ Nambu Yesu ahengiwi kuvya Mteta kwa chilapu lukumbi Chapanga peamjovili,

"Bambu alapili,
kangi ing'anamuka lepi maholo gaki,
'Veve ndi mteta wa Chapanga magono goha gangali mwishu.' "

²² Hinu, ndava ya kulapa kwenuko, Yesu ndi ulangisu wa chakaka wa kutilangisa tivii na huvalila ya lilaganu labwina neju.

²³ Kangi kwavi na vamteta vangi vamahele va lilaganu la kadeni, vangahotola kuyendelela na lihengu lavi ndava vafwili. ²⁴ Nambu Yesu itama magono goha gangali mwishu, na uteta waki wihotoleka lepi kupewa mundu yungi. ²⁵ Ndava yeniyoyi, mwene ihotola kuvasangula voha vevakumbabila Chapanga kwa njila yaki, ndava itama magono goha gangali mwishu, muni avayupila kwa Chapanga.

²⁶ Muni taganikiwi kuvya na Mteta Mkulu ngati mwenyu mweavi Msopi na angabuda na mwangambudila Chapanga. Mweabaguliwi kutali na vevakumbudila Chapanga, na mweatoliwi kunani neju kwa Chapanga. ²⁷ Mwene avi lepi ngati vamteta vakulu vangi, iganikiwa lepi kuwusa luteta lwa kuhinjwa hinyama kila ligono, ndava ya kubuda kwaki mwene kavili ndava ya kubuda kwa vandu vangi. Mwene ajiwusili kuvya luteta mala yimonga ndu mu lukumbi lwoha. ²⁸ Malagizu ga Musa gakuwahagula vandu vangolongondi kuvya vamteta vakulu va Chapanga, nambu malagizu ga Chapanga gahengili kwa chilapu chechibwela palongolo ya malagizu, gamhagwili Mwana mweakitiwi mkamilifu magono goha gangali mwishu.

8

Yesu ndi Mteta witu Mkulu

¹ Hinu, lijambu likulu pa genaga leajovili ndi lenili, tete tivii na Mteta Mkulu wa Chapanga ngati uyu, mweitama na pandu pa utopesa pa chiwoko cha kulyelela wa chigoda ya cha Chapanga cha kulungosa ukulu kunani kwa Chapanga. ² Mwene ihenga

lihengu ngati Mteta Mkulu pandu Pamsopi neju, palindanda la chakaka la Chapanga, lelijengiwi na Bambu lepi na mundu.

³ Kila Mteta Mkulu ahaguliwi kumuwasila Chapanga luteta lwa hinyama ya kuhinjwa na luteta lungi, ndi mewa Mteta mkulu witu yiganikiwa avyai na chindu cha kumuwasila Chapanga. ⁴ Ngati kuvya avi apa pamulima, ngaavili lepi Mteta, muni vamali kuvya vamteta veviwusa luteta ngati cheavalagazili mu Malagizu ga Musa. ⁵ Lihengu lavi la uteta ndi luhumu ndu na chiwili cha gala gegavi kunani kwa Chapanga. Muni Musa peavi papipi kujenga lindanda lila, Chapanga amjovili, "Lola ujengayi ngati luhumu lula lwenakulangisi kuchitumbi cha Sinai." ⁶ Nambu hinu Yesu apewili lihengu la uteta lelivili likulu kuliku lavi, ndava muni lilaganu leavikili pagati ya Chapanga na vandu lavili labwina neju, ndava muni liyima panani ya lilagizu la mambu gegavi gabwina neju.

⁷ Muni ngati lilaganu lila la kutumbula langabuda, langaganikiwi lilaganu la pili.

⁸ Nambu Chapanga alolili kubenda kwa vandu ndi akajova,

"Magono gibwela, Bambu ijova,

yati nikita lilaganu la mupya, na vandu va Isilaeli na vandu va Yuda.

⁹ Lilaganu lenili yati liwanangana lepi ngati lila lenakitili na vago vavi, mu ligono panavatolili kwa chiwoko changu kuhama pamulima wa Misili.

Muni vayidakili lepi lilaganu langu lenakiti nawu,

ndava yeniyone nene navabelili, Bambu ijova.

¹⁰ Hinu lenili ndi lilaganu yati lenikita na vandu va Isilaeli,

magono gegibwela,

Yati nivika Malagizu gangu muluhala lwavi,

na kuzivika mu mitima yavi.

Nene yati nivya Chapanga wavi,

navene yati vivya vandu vangu.

¹¹ Kawaka mundu mweakumuwula muyaki,

amala kumjovela mlongo waki,

'Mmanya Bambu.'

Muni voha vadebe na vavaha,

yati vakunimanya.

¹² Yati nikuvalekekesa kumbudila Chapanga wavi,

yati nizihololela lepi kavili mabudili gavi."

¹³ Chapanga peakulikemela lilaganu lenili lamupya, lila la kadeni lilalili, na chindu chochoha chechivya chigogolo na chechilalili chivii papipi na kuyaga.

9

Kumuyupa Chapanga pamulima na kunani

¹ Lilaganu la kutumbula lavi na mhilu waki wa kuyupila na mewa pandu Pamsopi pa kuyupila pepajengiwi na vandu pamulima apa. ² Pajengiwi lindanda la Chapanga.

Chumba chaki cha kutumbula chakemeliwi Pandu Pamsopi. Mwenumo mwavili chibokoselu cha hahi, meza na mabumunda gegavikiwi palongolo ya Chapanga.

³ Mumbela ya lipazia la pili, pavili na panzia leligavanisi vyumba vivili na chumba lelakemeliwi Pandu Pamsopi Neju. ⁴ Mwenumo mwavili na lusanja lwa kumuwasila

luteta lwa kuhukisa ubani pandu pa zahabu, na lisanduku la lilaganu lelitindisiwi zahabu kwoha, na mugati yaki mwavi na chiviga cha zahabu chechavili na chakulya

chechikemiwa mana, na ndonga ya Aloni yeyihomwili mahamba, na vila vibawu vya maganga vyeviyandikwi malagizu. ⁵ Panani ya lisanduku lenilo kwavili na

vimong'omong'o vivili vyevidi na magwaba ngati ulangisu wa ukulu wa Chapanga, ndi magwaba gavi gagubiki chigubiku cha lisanduku la lilaganu pepilekekeswa kumbudila

Chapanga. Nambu hinu lukumbi lwaki lepi kudandaula kila chindu hotohoto ndava ya mambu genago.

⁶ Hinu kila chindu pechatendelekiwi pandu paki, vamteta vayingila pamahale mu chumba cha kutumbula na kuwusa luteta kila ligono. ⁷ Nambu Mteta Mkulu mwene

ndu ndi mweyingila Pandu pa Msopi neju ngasi yeawusili luteta ndava ya kubuda kwaki na ndava ya mabudilu ga vandu gevahengili changamanya. ⁸ Mpungu Msopi

ndi mweilangisa kuvya njila ya kuyingila pa Msopi neju yavili yakona kudinduliwa, lukumbi lwoha lindanda la kutumbula pelavi lakona liyimili. ⁹ Wenuwu ndi ulangisu

kwa lukumbi lwa hinu, kuvya luteta lwa kuhinjwa hinyama na luteta lungi zeziwusiwa kwa Chapanga zihotola lepi kuukita mtima wa mundu mweiyupa Chapanga kuvya

angabuda. ¹⁰ Mambu ago goha ga kadeni gakuvala vyakulya na vinywelelu mvelu

wa kusamba na kunyambisa higa, na makakala gaki gimalika Chapanga peikita aga goha gavyai gamupya.

¹¹ Nambu Kilisitu amali kuhika, ndi Mteta Mkulu wa mambu gabwina, gegabwelili hinu. Mwene ayingili mu lindanda labwina neju na likamilifu, langajengewa na mawoko ga vandu, ndi lepi pandu pamulima weuwumbiki. ¹² Mwene ayingili pandu Pamsopi Neju mala yimonga ndu, mwene agegili, lepi ngasi ya mene amala ya ng'ombi ndava ya kuwusa luteta, nambu kwa ngasi yaki mwene, akatipela usangula wa magono goha gangali mwishu. ¹³ Vandu vevavi vahakau palongolo ya Chapanga, kulandana na mvelu wa kumuyupa Chapanga, vanyambasiki uhakau wavi wa higa munjila ya kunyunyuziwi ngasi ya lipongo na ng'ombi pamonga na malyenge ga mpapakasi. ¹⁴ Yikavya naha, wu, ngasi ya Kilisitu yivya lepi na uhotola neju wa kutinyambisa? Kwa makakala ga Mpungu wa magono goha gangali mwishu. Kilisitu ajiwusili mwene kuvya luteta lwanga libala lwelunyambisa mitima yitu, ndava ya matendu gangafwayi, muni tihotola kumhengela Chapanga mweavi mumi.

¹⁵ Ndava yenio Kilisitu ndi mtepulani mwealetili lilaganu la mupya muni vala vevakemeliwi na Chapanga vihotola kupokela lilaganu la magono goha gangali mwishu levahaidiwi. Lenili lihotoleka ndava mu njila ya kufwa kwaki avagombwili vandu kuhuma muuhakau wavi vevahengili mu lukumbi lwa lilaganu la kadeni.

¹⁶ Kwa mambu ga balua yeyiyandikwi ndava kuhala vindu yiganikiwa yiwonekanayi kuvya chakaka mweayandiki balua ya wosia wenuwo afwili, ¹⁷ Muni balua yeyiyandikwi ndava ya kuhala vindu yihotola lepi kuhumila mbaka lifwa lihumila. ¹⁸ Ndava yenio hati lilaganu lila la kutumbula lavikiwi lepi changali ngasi kuyitika. ¹⁹ Musa atumbwili hoti kuvakokosela vandu voha mihilu yoha ngati chegavili mu malagizu ga Musa, kangi akatola ngasi za mpapakasi na mapongo akahangisana pamonga na manji, na kwa manyayi ga mkongo wewikemelewa isopo na lironji lidung'u akakinyunyusila chila chitabu cha malagizu na vandu. ²⁰ Musa ajovili, "Ngasi yenio ndi yikangamalisa lilaganu leajovili Chapanga muliyidakila." ²¹ Mewawa Musa anyunyusili ngasi panani ya lindanda la Chapanga na vindu vyoha vya kutambikila. ²² Chakaka, kulandana na Malagizu ga Musa papipi kila chindu chihotola kunyambiswa kwa ngasi, na mabudilu gene giwusiwa pala ndu ngasi yakayitika.

Lifwa la Kilisitu liwusa kumbudila Chapanga

²³ Vindu vyenivi ndi luhumu ndu lwa mambu chakaka ga kunani kwa Chapanga, viganikiwa kunyambiswa kwa njila yenio. Nambu vindu vya kunani kwa Chapanga viganu luteta lwa labwina neju. ²⁴ Ndava Kilisitu ayingili lepi Pandu Pamsopi pepajengiwi kwa mawoko ga vandu, mwene ayingili kunani kwa Chapanga kwene, hinu iyima palongolo ya Chapanga ndava yitu. ²⁵ Mteta Mkulu cheyingila Pandu Pamsopi Neju, mala yimonga kila mwaka kwa ngasi yangavya yaki mwene. Nambu Kilisitu nakuyingila kunani kwa Chapanga muni ahotola kujiwusa mwene kila mwaka. ²⁶ Muni kuvya gavyai genago, Kilisitu ngaang'aiswi pamahale kutumbula kuwumbwa kwa mulima. Nambu hinu, lusenje peluhegelela mwishu waki, mwene ahumalili mala yimonga ndu, alekekesa kumbudila Chapanga kwa luteta lwaki mwene. ²⁷ Kila mundu ifwa mala yimonga ndu, kangi ihamuliwa na Chapanga, ²⁸ mewawa Kilisitu namwene ajiwusili tambiko mala yimonga ndu, muni avalekekesa mabudili ga vandu vamahele. Peihumila mala ya pili ibwela lepi ndava ya kuwusa kumbudila Chapanga, nambu ndava ya kuvasangula vandu vala vevakumlindila.

10

¹ Ndava Malagizu ga Musa ndi chimuwili ndu cha mambu gabwina gegibwela, na lepi mambu gene chakaka, yilangisa padebe ndu mambu gala chakaka chegavili, luteta lulalula lwa Malagizu ga Musa zeziwusiwa mwaka hati mwaka. Yihotoleka lepi kutu kuvakita vala vevakumuyupa Chapanga vavyai vakamilifu. ² Ngati vandu vala vevakumuyupa Chapanga ngavanyambiswi njwe kuhuma mukumbudila Chapanga, ngavalekili kujilola kavili ngati vabudili, na luteta lula lweviwusa ngalumaliki. ³ Nambu luteta lwenulo luhengeka kila mwaka, ndava ya kuvakumbusa vandu kumbudila Chapanga kwavi. ⁴ Muni ngasi ya ng'ombi yigosi na mene vihotola lepi kuwusa kumbudila Chapanga.

⁵ Ndava yenio Kilisitu peavili mukubwela pamulima, amjovili Chapanga, "Veve waganili lepi luteta amala luteta lwa kuhinja hinyama, nambu wanitendekili higa.

⁶ Luteta lwa kutinyiswa hinyama palusanja lwa luteta, amala za kulekekesa kubuda zakuganisi lepi.

⁷ Kangi najovili,

'Nivii apa ee Chapanga, kukita gewigana ngati cheyiyandikwi muchitabu cha Malagizu ga Musa kunivala nene.' "

⁸ Kilisitu ajovili hoti, "Waganili lepi amala waganisiwi lepi na luteta lwa kuhinjwa hinyama, luteta lwa kutinyiswa na luteta la kulekekesa mabudilu." Ajovili genago hati ngati luteta lungi lwawusiwi kulandana na malagizu ga Musa. ⁹ Kangi akajova, "Nene nivii apa veve Chapanga, kukita gala gewigana." Ndi Chapanga avikili pamuhana luteta lwa kadeni, pandu paki akamvika Kilisitu avya luteta. ¹⁰ Ndava Yesu Kilisitu ahengili geigana Chapanga, tete tinyambiswi mabudilu gitu kwa tambiko la higa yaki mwene yeyiwusiwi luteta mala yimonga ndu kwa vandu voha.

¹¹ Kila Mteta ihenga lihengu kila ligono na kuwusa teta zilazila pamahele, tambiko zenizo zihotola lepi katu kuwusa kubuda. ¹² Nambu Kilisitu mwene awusili luteta lumonga ndava ya kuwusa mabudilu, luteta lwa makakala la magono goha gangali mwishu, kangi itama pahala pa utopesa chiwoko cha kulyelela kunani. ¹³ Tangia lukumbi lwenulo akumlindila Chapanga avavika vamakoko vaki pahi ngati chigoda cha kuvikila magendelu gaki. ¹⁴ Ndava yeniyi kwa luteta lwa kutinyisa yimonga, avakitili vala vevanyambiswi kuvya vakamilifu vala voha vevanyambiswi.

¹⁵ Na Mpungu Msopi mweakuvajovela vandu lijambu lenili, hoti ijova

¹⁶ "Lenili ndi lilaganu lenihenga nawu, magono gegibwela, ijova Bambu:

Yati nivika Malagizu gangu mumitima yavi,

na kuziyandika mumitima yavi."

¹⁷ Kangi akayonjokesa kujova, "Yati nikumbuka lepi kangi mabudilu gavi na uhakau wevauhengili." ¹⁸ Hinu, gevambudili Chapanga gakamala kulekekeswa, kawaka kuwusa luteta ndava ya kulekekesa kumabudila Chapanga.

Timuhegelela Chapanga

¹⁹ Hinu, valongo, tivii na ukekesi wa kuyingila Pandu Pamsopi Neju kwa njila ya ngasi ya Yesu. ²⁰ Mwene atidindulili njila ya mupya, njila yeyikutitlongosa muwumi, kupitila lipazia lila ndi higa yaki mwene. ²¹ Hinu, tivii na Mteta Mkulu mweavi na uhotola mu Nyumba ya Chapanga. ²² Hinu, timuhegelela Chapanga kwa mitima ya uchakaka na sadika yeyitimili, kwa mitima yeyinyambiswi, ndi mitima yangavahamula kavili kuvya mumbudili Chapanga na higa yeyinyambiswi na manji gabwina. ²³ Tikamulila njwe huvalila yitu yetikuyisadika na yetijova, muni Chapanga mweavikili lilaganu laki ndi msadikika. ²⁴ Titangatilana tavete, tikangamalisana mtima, kuvya na uganu na kuhenga gabwina. ²⁵ Kangi tikotoka kuleka kukonganeka pamonga na kumuyupa Bambu, ngati chevikita vandu vangi. Nambu tiganikiwa kukangamalisana mtima, ngati neju chemwilola, ligono la Bambu kubwela lihegelela.

²⁶ Muni, takayendelela kuhenga mabudilu kwa kugana kuni timanya uchakaka, kawaka luteta lweluhotola kuwusiwa kavili ndava ya kuwusa getimbudili Chapanga.

²⁷ Nambu lelisigalila ndi kulindila kwa wogohi, uhamula wa Chapanga kwa motu ukali weukuvatinyisa voha vevakumbela Chapanga. ²⁸ Mundu yeyoha mweangayidakila Malagizu ga Musa, akomiyi changali lipyana hati ngati kuvi na vandu vavili amala vadatu vevaliweni na kujova akitili lijambu lenilo. ²⁹ Wu, mundu yula mweakumvevesa Mwana wa Chapanga na kuyiyivevesa ngasi ya lilaganu la Chapanga yeyivanyambisi? Wu, Mundu mweakumluga Mpungu wa ubwina wa Chapanga, holalela iganikiwa lepi kupewa mbunu ukali neju? ³⁰ Muni tikuchimanya chila cheajovili Chapanga, "Nene yati nikuvabuna, nikumkiliwusila cheatinhengili," Kangi ajovili, "Bambu yati akuvahamula vandu vaki." ³¹ Ndi lijambu la kuyogofya neju kugwilila mu mawoko ga Chapanga mweavi mumi!

³² Mkumbuka pemwagubukuliwi uchakaka wa Chapanga magono gala ga utumbula. Pamonga mwapatili mang'ahiso gamahela, nyenye mwakangamili kuyima. ³³ Lukumbi lungi mwaligiwi na kukola soni pavandu, magono gangi mwayidakili kuvya pamonga na vala vevang'aiswi namuna yiyoyo. ³⁴ Mwavahengili lipyana vala vevavi muchifungu, pemyagiwa vindu vinu mwayidakili kwa luheku ndava muni mwamanyili muvi na vindu vyabwina neju vyevisindimala magono goha gangali mwishu. ³⁵ Hinu, muvya na ukekesi yati yikuvapela njombi yivaha. ³⁶ Mganikiwa kusindimala muni muhengayi geigana Chapanga na pahala pa apo mupokela chila cheavalagazili.

³⁷ Muni ngati chegijova Mayandiku Gamsopi,

"Pakona padebe ndu,

na yula mweibwela yati ibwela, na ikavila lepi.

³⁸ Nambu mundu mbwina palongolo yangu yati isadika na kutama, nambu akalekayi kunisadika,

nene nakuganikiwa nayu.”

³⁹ Hinu, tete lepi vandu vetikuyileka sadika na kuyaga, nambu tete ndi vandu vetisadika na kusanguliwa.

11

Kumsadika Chapanga

¹ Sadika ndi kuvya na uchakaka wa mambu getihualila na kumanya njwe chakaka vindu vyangawonekana vivili. ² Kwa kumsadika Chapanga vagogo vitu kadeni, vayidakiliwi na Chapanga.

³ Kwa sadika tete timanya kuvya mulima wawumbiwi kwa lilovi la Chapanga, hati vindu vyeviwonekana vyawumbiwi kuhuma vindu vyangalolekana.

⁴ Kwa kumsadika Chapanga Abeli amuwusili Chapanga luteta lwa kuhinjwa yeyivili yabwina neju kuliku yila ya Kaini. Ndava ya sadika ayidakiliwi na Chapanga kuvya mbwina palongolo yaki, Chapanga mwene aziyidakili luteta zaki. Kwa sadika yaki pamonga afwili, akona akutiwula timhualila Chapanga.

⁵ Kwa kumsadika Chapanga, Henoki atoliwi kuhamba kunani kwa Chapanga, ndi afwili lepi. Awonikini lepi kavili muni Chapanga amtolili. Mayandiku Gamsopi gijova kuvya, kwakona kutoliwa kuhamba kunani kwa Chapanga ayidakiliwi kuvya mundu mweamganisi Chapanga. ⁶ Kawaka mundu mweihotola kumganisa Chapanga changali kumsadika, ndava muni kila mundu mweakumhambila Chapanga ndi yikumgana asadika kuvya Chapanga avili, namwene akuvayunga vevakumgana kwa kukangamala.

⁷ Kwa kumsadika Chapanga Nuhu, ajoviwi na Chapanga mambu gala gegibwela kulongolo, gala gegawonekini lepi. Ndava ya kumyidakili Chapanga, ajengili Safina, mwenume mwene pamonga na vandu va mu lukolo lwaki vasanguliwa. Kwa kusadika kwaki alangisi vandu voha vandu voha va pamulima vahukumiwi ndava ya uhakau, na Chapanga amkitili kuvya mbwina palongolo yaki ndava ya kumsadika.

⁸ Kwa kumsadika Chapanga Ibulahimu akemeliwi ahambayi pamulima weajovili Chapanga yati akumpela. Aulekili mulima waki Changali kumanya ihamba koki. ⁹ Kwa kumsadika Chapanga, Ibulahimu avili myehe pamulima wealagaziwi na Chapanga. Atamili kwenuko mulindanda ngati cheatamili Izaki na Yakobo, vevapokili lilagiza lilalila kuhuma Kwa Chapanga. ¹⁰ Muni Ibulahimu avi mukulindila muji weujengiwi kwa mkingisa wa kusindimala, muji wewaholaliwi na kujengwa na Chapanga mwene.

¹¹ Kwa kumsadika Chapanga, Ibulahimu avi Dadi hati ngati avi mgogolo neju na Sala avi ngaveleka. Ibulahimu amsadiki Chapanga yati itimilisa malagizu gaki. ¹² Kuhumila kwa mundu mwenuyo mmonga, Ibulahimu, mweavi ngati afwili, vavelakiwi vandu vamahela vangavalangika ngati ndondo za kunani kwa Chapanga na msavati wa kumbwani.

¹³ Vandu ava voha vafwili kuni vakona vakumsadika Chapanga. Vapokili lepi gala gealagazili Chapanga, nambu vagawene cha kutali na kuhekelela, vasadiki kuvya vene ndi vayehe vavili lepi na pakutama ngati pavi apa pamulima. ¹⁴ Vandu vevijova mambu ngati ago vilangisa kuvya vaulonda mulima uvya wavi vene. ¹⁵ Ngaviholalela mulima wevaumili kadeni ngavahotwili kuwuya kwenuko. ¹⁶ Nambu pahala paki vinogela mulima wabwina neju, ndi mulima wa kunani kwa Chapanga. Ndava yeniyi Chapanga ikola lepi soni kukemelewa Chapanga wavi, muni avatendekili muji.

¹⁷ Kwa kumsadika Chapanga, Ibulahimu ayidakili kumuwusa Izaki mweavi mwana waki ngati luteta pala pealingwi na Chapanga. Ibulahimu mweapokili lilagizu la Chapanga, nambu hati ago, ayidakili kumuwusa luteta mwana waki ngayuyo. ¹⁸ Pamonga Chapanga amjovili Ibulahimu, “Vachiveleku vaku yati vihumila kwa Izaki.” ¹⁹ Ibulahimu asadiki Chapanga ihotola kuyukisa vandu vevafwili, na tihotola kujova chakaka Ibulahimu ampokili kavili Izaki kuhuma vandu vevafwili.

²⁰ Kwa kumsadika Chapanga Izaki avamotisi Yakobo na Esau, kwa gala gegibwela mwanakandahi.

²¹ Kwa kumsadika Chapanga Yakobo peavi papipi kufwa, avamotisi vana voha va Yosefu, akamgundamila Chapanga kuni ayegemili ndonga yaki.

²² Kwa kumsadika Chapanga Yosefu peavi papipi kufwa, ajovili ndava ya kuhuma kwa vandu va Isilaeli mulima wa ku Misili, na mewa avalagazili vatola majege gaki peviwuka.

²³ Kwa kumsadika Chapanga dadi na nyina wa Musa vamhiyili Musa mulukumbi lwa miheyi yidatu peamali kuvelekewa. Vamuwene kuvya mwana mbwina, wala vayogwipi lepi malagizu ga nkosi.

²⁴ Kwa kumsadika Chapanga Musa peavi mundu mvaha, abelili kukemelewa mwana wa msikana wa Falao ndi nkosi wa Misili. ²⁵ Awene mbanga kung'ahika pamonga na vandu va Chapanga kuliku kuhekelela luheku lwa kumbudila Chapanga, mulukumbi luhupi. ²⁶ Amanyili kuvya kung'ahika ndava ya Kilisitu ndi lijambu labwina kuliku umahele wa vindu vyoha vya mulima wa Misili, muni alolelayi kupokela luhuna lwaki lwa wumi wa magono goha gangali mwishu.

²⁷ Kwa kumsadika Chapanga Musa ahumili ku Misili changali kuyogopa ligoga la nkosi. Na asindimili ndava avi ngati mundu mweamuwene Chapanga angalolekana kwa mihu. ²⁸ Kwa kumsadika Chapanga, Musa akitili mselebuko wa Pasaka na kulagiza ngasi yinyunyuziwa panani ya milyangu, muni mtumu wa kunani kwa Chapanga wa mwheatumwili kuleta lifwa akotoka kuvakoma vana vagosi vatumbulanu va Isilaeli.

²⁹ Kwa kumsadika Chapanga vandu va Isilaeli vakupwiki nyanja ya Shamu ngati pa ndumba, nambu Vamisili pavaganili kukupuka vafwili mumanji.

³⁰ Kwa kumsadika Chapanga luwumba lwa muji wa Yeliko lwagwili, vandu va Isilaeli pevamali kuzitindila luwumba zenizo mu magono saba. ³¹ Kwa kumsadika Chapanga Lahabu mweavi yula mdala mkemi akomiwi lepi na vala vngasadika, ndava avapokili chabwina vamang'omesi va Isilaeli.

³² Hinu, nijova kyani neju? Nivii lepi na fwasi ya kujova mambu ga Gidioni na Balaki na Samsoni na Yefuta na Daudi na Samueli na vamlota va Chapanga. ³³ Kwa kumsadika Chapanga vandu venavo vavahotwili vankosi. Vavahamwili ngati cheyikumganisa Chapanga, na vapokili gala gevalagaziwi na Chapanga. Vakungili milomo ya mahimba, ³⁴ vajimisi miali ya motu, vatilili kukomiwa kwa vipula, pevavi vngolongondi, vasopiwi makakala, vavi vakekesi ku ngondo, vavavingili manjolinjoli vayehe. ³⁵ Kwa kumsadika Chapanga vadala vangi vakiliwusiwi valongo vevafwili kwa kuyukiswa.

Vangi vavi vang'aiki mpaka kufwa vabeli kudinduliwa muni vayukiswayi na kuyingila muwumi weuvi wabwina neju. ³⁶ Vangi vaveviswi na kutoviwa michapilu, vangi vakungiwi minyololo na kutagilwa muchifungu. ³⁷ Vafwili kwa kutoviwa na maganga, vangi vadumuliwi kwa msumeno hipandi hivili, vangi vakomiwi kwa vipula. Valyungilyungi kuni vawalili vikumba vya mambelele na mene. Vavi vandu vangangu, vang'aiswi na kukitiwa uhakau. ³⁸ Mulima waganikiwa lepi kuvya na vandu ngati avo. Valyungilyungili kulugangatu na kuchitumbi, vatama mu mbugu na mumagodi ga pandima.

³⁹ Vandu ava voha vawonikini kuvya vakekesi ndava ya kusadika kwavi. Pamonga na ago, vapokili lepi gala geajovili Chapanga, ⁴⁰ ndava Chapanga aganili kutihengela lijambu labwina neju ndava yitu, muni aganili kuvya vene pamonga na tete ndu kuvya vakamilifu.

12

Chapanga ndi akutihakalila tivya vana vaki vabwina

¹ Ndava tivii na msambi uwu uvaha wa vandu vevakumsadika Chapanga lelikutilola, hinu tiwusa chidivililu chechikutidivalila na kubuda kula kwekutikamula kanyata. Tijumba changali kufwa mtima mumkinu wa kujumba weuvi palongolo yitu. ² Timuhutusila mihu Yesu mweayitumbwili sadika na yati akuyitimilisa. Ndava ya luheku lweluvikiwi palongolo yaki, akangamili lifwa pamsalaba hati ngati lavili lijambu lelileta soni, hinu mwene atamili pandu pa utopesa neju mchiwoko cha kulyelela wa chigoda cha Unkosi wa Chapanga.

³ Ndava yenyo mumholalela Yesu, cheahengiwi ngati likoko na vandu vevakumbudila Chapanga wa kuhakaliwa neju. Hinu, mkoto kutotokela na kudenyeke mtima. ⁴ Muni mukotovana ngondo yemwikita kuyihotola mukumbudila Chapanga, mwakona mtovini lepi mbaka kufwa. ⁵ Wu, mkosiwi gala malovi ga kukangamalisa mtima geiluwula Chapanga kuvya nyenye ndi vana vaki?

“Mwana vangu, koto kuvvesa mbunu wa Bambu, kavili peakuhakalila kotoka kudenyeke mtima.

⁶ Muni Bambu akumkita kila mweakumgana atama cheyiganikiwa, na akumbuna kila mundu mweakumyidakila kuvya mwana waki.”

⁷ Msindimalayi mbunu muni ndi mwuliwa, Chapanga akuvahengela ngati vana vaki. Wu, ndi mwana yoki mwangabuniwa na dadi waki? ⁸ Ngati mbuniwi lepi ngati vana vangi voha, hinu, nyenye lepi vana vaki, nambu vana va makunja. ⁹ Neju pa ago, tete tikuvatopesa vadadi na vanyina vitu vevativeliki hati pevaktubuna. Wu, chabwina lepi tikamyidakila njwe Dadi witu wa kunani muni tipewa wumi? ¹⁰ Vadadi vitu vevativeliki vatibunili magona gadebe, ngati chavawene vene yifwaya, nambu Chapanga

akutibuna kwa kutitangatila tete muni tihotola kuvya vamsopi ngati mwene cheavili msopi. ¹¹ Nambu hinu kubuniwa lepi chindu chakuhekesa nambu chindu cha kuvinisa mtima. Nambu mwanakandayi kubuniwa kwileta mabenu ga uteke na kutama kwa kumganisa Chapanga kwa vala vevawuliwi nayu.

Mawuliwu na Kuhakalila

¹² Hinu, msopa makakala mawoko ginu gegalendili kangi mgolosa mafugamilu ginu gegalendili. ¹³ Muyendelela kugenda mu njila yeyivi seleda, muni chila chechigogodili chikoto kulemaswa, nambu chilamayi.

¹⁴ Mkangamalayi kutama kwa uteke na vandu voha na kutama kwa usopi, ndava muni kawaka mundu mweakumlola Bambu, ngati mundu mwenuyo lepi wa msopi. ¹⁵ Mjiyangalila neju mundu yeyoha akotoka kuyagisa ubwina wa Chapanga, akotoka kuvya mundu mweavi ngati liina livavanu lelitupuka na kuvaletela mang'ahiso na kuhalabisa wumi vandu vamahele. ¹⁶ Mujiyangalila pagati yinu akotoka kuvya mundu mkemi amala angamyopa Chapanga ngati Esau, mweagulisi uhali waki wa kuvya mwana mtumbulanu kwa mlyelu umonga. ¹⁷ Ndava mwimanya kuvya hati mwanakandahi peaganili kupata kangi mota kuhuma kwa dadi waki abeleliwi, muni avi lepi na fwasi ya kung'anamusa geagakitili, pamonga alondili kwa maholi.

¹⁸ Nyenye mwahikili lepi kuchitumbi cha Sinai, ngati vandu va Isilaeli chevahikili. Chitumbi chechihotola kupamiswa kuni uyaka motu mulihundi lyohi litopa amala chimbungululu, ¹⁹ na lwami lwa lipenenga na vayuwini Chapanga ijova. Vala vevayuwini lwami lwenulo vayupili neju Chapanga akotoka kuyendela kulongela nawu lilovi lingi neju, ²⁰ ndava vahotwili lepi kukangamala lilagizu lelawusiwi, "Hati chinyama ngati chikapamisa chitumbi chenichi chitovewa maganga mbaka kufwa." ²¹ Na vindu vila vyawonikini ga kuyogofya neju, hati Musa ajovili, "Niyogopa na kuvagaya."

²² Nambu nyenye mhikili kuchitumbi cha Siyoni, pa muji wa Chapanga mweavi mumi. Mhikili Yelusalemu muji wa kunani kwa Chapanga pamonga na vamtumu vamahele vangavangika va kunani kwa Chapanga veviselebuka. ²³ Mhikili kumkunganiku wa msambi uvaha wa vandu vevakumsadika Kilisitu ndi vachiveleku vatumbulanu va Chapanga na mahina gavi gayandikwi kunani. Mbwelili kwa Chapanga mweavi muhamula wa voha, na palongolo ya mipungo ya vandu vevamganisa Chapanga, vevakitiwi kuvya vakamilifu. ²⁴ Nyenye mbwelili kwa Yesu mweavi mtepulani mu lilaganu la mupya, na ngasi yaki yeyinyunyusiwi yijova mambu gabwina kuliku yila ya Abeli.

²⁵ Hinu, mujiyangalila mkoto kubela kumuyuwani mwenuyo mweijova na nyenye. Ngati Vaisilaeli vevabelili kumuyuwani Musa pamulima mweavajovili ujumbi kuhuma kwa Chapanga vasanguliwi lepi, wu tete tihola wuli kusanguliwa ngati tikabelayi kumuyuwani? ²⁶ Lukumbi Chapanga pealongili kuchitumbi cha Sinai andendemisi mulima, nambu hinu alagini, ajovili, "Yati nindendemisa lepi mulima ndu, nambu mewawa kunani kwa Chapanga." ²⁷ Lilovi lenili, "Mala yimonga kangi" likutilangisa kuvya vindu vyoha vyeviwumbiki yati vindendemisa na kuwusiwa muni visigalila vila vyangandemeswa.

²⁸ Hinu muni tipokili unkosi wanganyugusika timsengusa Chapanga, timfugamila kwa njila yeyikumganisa na kwa kuyogopa na kwa utopesa uvaha, ²⁹ muni Chapanga witu ndi ngati motu weutinyisa njwe.

13

Wumi wa kumganisa Chapanga

¹ Muyendelela kuganana chiulongo. ² Mkoto kukosiwa kuvapokela vayehe munyumba zinu, muni kwa kukita genago vandu vangi vavapokili vamtumu va kunani kwa Chapanga changamanya. ³ Mvakumbukayi vandu vevavi muchifungu ngati mukukungiwi nawu. Mewawa mvakumbukayi veving'aiswa ngati mung'aiswa pamonga nawu.

⁴ Mambu ga kugega mdala giganikiwa kutopeswa na vandu voha, mgosi na mdala vayepa uhakasa, ndava muni Chapanga yati akuvahamula vagoni na vakemi.

⁵ Mkoto kuvya vandu va kugana mashonga, mkola na vindu vyemuvili navyu. Chapanga mwene ajovili, "Katu yati nikukuleka lepi, amala kukutaga." ⁶ Ndava yeniyoyi tihotola kujova kwa ukekesi,

"Bambu ndi mtangatila wangu, yati niyogopa lepi.

Wu, mundu yati akunikita kyani?"

⁷ Mvakumbuka vachilongosi vinu vevavakokosili lilovi la Chapanga. Mhololela ndava mwenendu wa kutama kwavi myiga sadika yavi. ⁸ Yesu Kilisitu ndi yulayula golo,

lelu na magono goha gangali mwishu. ⁹ Mkoto kukongiwa na mawuliwu gayehe gegakuvayagisa, mitima yinu yisopewayi makakala kwa ubwina wa Chapanga, lepi kwa mawuliwu ga vyakulya, ndava mawuliwu genago gavatangatili lepi vala vevagalandili.

¹⁰ Tete tivii na lusanja lwa luteta lwa kuhinja hinyama na vala vevavili vakona vihengela mu lindanda la Vayawudi vabesiwi kulya vindu vyevivikiwi panani yaki. ¹¹ Mteta Mkulu wa Vayawudi ipeleka ngasi ya hinyama Pandu Pamsopi Neju, ivika luteta ndava ya kumbudila Chapanga, nambu nyama za hinyama yenio yitinyiswa kuvala ya bwalu. ¹² Ndava yenio mewawa Yesu mwene, muni ahotola kuvanyambisa vandu kwa ngasi yaki mwene, ang'aiswi na kufwa kuvala ya muji. ¹³ Hinu leka timuhambila kwenuko kuvala ya kambu, tigasindimala maligu ngati muvaye cheasindimili maligu. ¹⁴ Muni pamulima apa tivii lepi na muji wa kusindimala, hinu tikuulindila muji wula weubwela. ¹⁵ Hinu kwa utangatila wa Yesu, tiyonjokesa kumpela Chapanga luteta lwa kumulumba, ndi ulumba weuwusiwa kwa milomo yeyisadika liina laki. ¹⁶ Mkoto kukosiwa kuhengelana gabwina na kutangatilana, muni luteta zenizi ndi zezimganisa Chapanga.

¹⁷ Muvayidakila vachilongosi vinu na kukamula Malagizu gavi. Vene vakuvayunga wumi winu kilu na muhi, ndava yati vakumjovela Chapanga chevavahengili. Ngati mvayidakili yati vihenga lihengu lavi mu luheku, ngati muvayidakili lepi yati vihenga lihengu kwa ungolongondi, ndava chindu chenicho chikuvatangatila lepi.

¹⁸ Mutiyupila. Tete tisadika njwe ngati mitima yitu yikutijovela lepi ngati tibudili, muni tigana kuhenga gabwina mu mambu magono goha. ¹⁹ Nikuvayupa neju mkangamala kuniyupila kwa Chapanga, muni aniwuyisa kanyata kwinu.

Kumuyupa Chapanga

²⁰ Chapanga wa uteke mweamyukisi Bambu witu Yesu, Mdimaji Mkulu wa mambelele kwa ngasi yeyilangisa lilaganu la chakaka magono goha gangali mwishu, ²¹ avakita nyenye kuvya mukangala mukila chindu chabwina chemwikita, muhotola kukita maganu gaki munjila ya Kilisitu ahenga gala gegakumganisa mwene mugati yinu. Ukulu uvya kwa Yesu Kilisitu magono na magono goha gangali mwishu! Ena.

Malovi ga kumalakisila

²² Hinu valongo, nikuvayupa neju mpokela ujumbi wenuwu wa kukangamalisa mtima. Yenivandikili mubalua yihupi. ²³ Nigana kuvamanyisa kuvya mlongo witu Timoti amali kulekekeswa kuhuma muchifungu. Ngati akabwelayi hinu, yati nibwela nayu penibwela kwinu.

²⁴ Muvajambusa vachilongosi vinu voha pamonga na vandu voha va Chapanga! Vamsadika va Italia vakuvajambusa.

²⁵ Tikuvaganila mwavoha nyeye ubwina wa Chapanga.

Balua yeyiyandikwi na Yakobo Ulongolelu

Chitabu cha Yakobo chayandikwi na mundu mweikemelewa Yakobo. Yihotoleka mwenuyu avili Yakobo mweavili mbena waki Yesu kwa nyina waki. Na chilongosi wa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vevavi va kutumbula, na avi chilongosi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va kutumbula mewa avi chilongosi wa libanji kula kuyelusalemu (Matendu 15:13). Mtumi Pauli mewa amkemili Yakobo kuvya “lipanda” La msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu, muchitabu cha (Vagalatia 2:9). Vasomi visadika kuvya chitabu cha Yakobo chayandikwi kwakona mwaka wa 50 peamali kuvelekewa Yesu Kilisitu. Muni Yakobo avili chilongosi wa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Yelusalemu yihotoleka neju kuvya ayandiki chitabu chenicho peatamayi mumuji wenuwo.

Yakobo akuvayandikila chitabu chenichi “Vandu va Chapanga vevadandasiki pamulima.” (1:1) Mawuliwu gegavi muchitabu cha Yakobo ndi gakuvatangatila Vandu voha vevakumsadika Kilisitu, nambu ihengela malovi aga “Makabila kumi na gavili” kwa Chigiliki, ndi yilangisa kuvya avayandilikili lumonga vandu vevakumsadika Kilisitu ndava muni chitabu chenichi chaganili kuvahikila vasomaji vamahele.

Chitabu ichi chilongalili mambu gamahale ndalindali. Yakobo ilangisa umonga pagati ya sadika na matendu. Sadika ya chakaka ya mundu yilolekana mumatendu gaki (musula ya 2:17). Mewa ihakalila ndava ya kulangisa uganisiwu kwa vandu vevavi na vindu vya mahele (musula ya 2:1-4). Na tijiyangali na gala getijova (musula ya 3:1-12).

Gegavi

Yakobo akuvajambusa vasomaji vaki (musula ya 1:1).

Kavili ndi akuvakangamalisa mtima kumsadika Kilisitu vandu vevavasindimala mu mang’ahiso (1:2-27).

Kangi ijova cheyiganikiwa mundu kulangisa sadika yaki kwa matendu (musula ya 2:1-26).

Mewa ilangisa lulimi lwa mundu cheuvi na makakala (musula ya 3:1-12).

Yakobo iandaula kuvya luhala lwa Chapanga wanangana na wa pamulima (musula ya 3:13-4:10).

Mewawa akuvabesa vasomaji vakotoka kumeka (musula ya 4:11-5:6).

Yakobo imalakisila chitabu chaki kwa kujova malagizu goha, (musula ya 5:7-20).

¹ Nene Yakobo, mtumisi wa Chapanga na wa BAMBU Yesu Kilisitu, vikivayandikila nyenye vandu voha va Chapanga, mwemudandasiki pamulima! Nikuvajambusa!

Sadika na luhala

² Valongo vangu, muvya na luheku pemwing’aiswa kwa kila njila, ³ muni mmanyili kuvya kulingiwa kwa sadika yinu yati kuvapela usindimala. ⁴ Mvya na uchakaka kuvya usindimala winu wihenga lihengu mugati yinu pamwishu, muni mkangala na kuvya ngati Chapanga cheigana muvayi, changali kupungukiwa chindu chochoha. ⁵ Nambu ngati mmonga winu apungukiwi luhala, hinu iganikiwa amuyupa Chapanga, muni Chapanga akuvapela voha kwa umahale na kwa mtima wabwina. ⁶ Nambu iganikiwa kuyupa kwa sadika changali mtahu. Mundu mweavi na mtahu ndi ngati luyuga lwa nyanja gegikang’wa na kutagwa na chimbungululu. ⁷ Muni mundu ngati mwenuyo akotoka kuhualila kuvya yati ipokela chochoa kuhuma kwa BAMBU. ⁸ Mundu mweavi na mtahu na mweavi na maholo gavili kwa lukumbi lumonga mwangahotola kuhamula cha kuhenga pa goha geihenga.

Mundu mngangu na mweavi na vindu vyamahele

⁹ Vandu vevakumsadika Kilisitu vevavi vangangu viganikiwa kuheka pala Chapanga peakumkweha, ¹⁰ vandu vana vindu vyamahele vevakumsadika yikumgana kuheka peihuluswa na Chapanga. Muni mundu mweavi na vindu vyamahele yati iwuka na kuyaga ngati manyahi ga mdahi. ¹¹ Lilanga lihumila na kuganyala mahamba, na manyahi gaki gigwa na ubwina waki woha uyaga. Mewawa yati yivya kwa mundu mweavi na vindu vyamahele yati ifwa mumahengu gaki.

Kulingiwa

¹² Amotisiwa mundu yula mweisindimala mukulingiwa, muni akamala kusindimala mukulingiwa, yati ipewa njombi ya wumi ndi Chapanga alagini kuvapela vala

veavaganili. ¹³ Ngati mundu ilingiwa akotoka kujova, “Nilingiwa na Chapanga.” Muni mwene Chapanga nakumlinga mundu yoyoha kwa uhakau. ¹⁴ Nambu mundu ilingiwa peihutika na kuyonjwa na mnogo waki uhakau. ¹⁵ Peukiyilekela mnogu uhakau ukutalalila yiveleka kumbudila Chapanga, na kumbudila Chapanga yikakangalayi yileta lifwa.

¹⁶ Valongo vangu mkoto kukongeka! ¹⁷ Kila chipanji chabwina na kila njombi yangapungula yihuma kunani kwa Dadi, Muwumba wa lumuli, ndi angang'anamuka na kawaka ulangisa wowoha wa kung'anamuka. ¹⁸ Kwa kugana kwaki mwene ating'anamwisi kupitila lilovi la uchakaka, muni tivya ngati mabenu ga kutumbula pagati ya viumbi vyaki.

Kuyuwanila na kuhenga

¹⁹ Valongo vangu vaganu mkumbuka lijambu lenili! Kila mundu ndi kuyuwanila kanyata na akotoka kuvya myeywa wa kuyangula mewa akotoka kuyoma kanyata. ²⁰ Muni vandu vevana ligoga nakuhotola kuhenga gabwina palongolo ya Chapanga. ²¹ Hinu ndi mtaga kutali kuyovalela kwinu na matendu goha gahakau, mjivika pahi ya Chapanga na kupokela kwa ungolongondi lilovi lila lelipandiwi mumitima yinu, ndi lelihotola kuvasangula mwavene.

²² Mkoto kujikonga mwavene kwa kuyuwanila ndu lilovi laki, nambu mulihenga chelijova. ²³ Ndava muni mundu yoyoha mweiyuwanila lilovi nambu nakulihengela lihengu mwenuyo ndi ngati mundu mweakujilola pamihu paki muchilolilo. ²⁴ Akujilola mwene, kangi ihamba na kukosiwa cheavi. ²⁵ Nambu mundu mweilola bwina malagizu yeyivi yabwina neju yeyikuvalekekesa vandu, na mundu mwenuyo akayendelela kukamula malagizu ago, ndi lepi kuyuwana ndu nambu kandahi kukosiwa, nambu akuihengela, mundu mwenuyo yati imotisiwa mukila chindu cheikita.

²⁶ Ngati mundu akajiholalela kuvya akumuyogopa na kumfugamila Chapanga, na kuni akuudilalila lulimi lwaki, hinu kumuyupa kwa Chapanga kwangali mana na akujikonga wamwene. ²⁷ Njila yabwina na chakaka ya kumuyupa Chapanga ndi yeniyi: Kuvatangatila vakiva na valipwela mu ng'ani kwavi, na kujiyangalila wamwene ukoto kuhakaswa na mulima uwu.

2

Lilapisu ndava ya kubagula

¹ Valongo vangu, chemukumsadika BAMBU Yesu Kilisitu, BAMBU wa ukulu, mkoto kuvabagula vandu kwa kuvalola pamihu. ² Tijova mundu mmonga mweawalili pete ya mashonga gamahela na nyula yabwina iyingila mngonganu winu, na bahapo iyingila mundu mngangu mwawalili nyula yeyihakili. ³ Ngati mkumtopesa mundu yula mwawalili nyula zabwina na kumjovela “Tama penapa pabwina,” Na kumjovela mngangu yula, “Veve, yima ukwo,” Amala “Tama pahi apa,” ⁴ Wu, wenewu lepi ubagula pagati yinu? Wu, hamula yeniyi yihumila lepi mumaholo ginu gahakau?

⁵ Myuwanila! Valongo vangu vaganu, Chapanga avahagwili vandu vangangu pamulima apa muni ahotola kuvamotisa neju musadika na kupokela unkosi wevitalalila vala vevanganili. ⁶ Nambu nyenye mkuvavevesa vangangu! Wu, vana vindu vyamahele ndi vevakuvahindalila na kuvatakila mu libanji la mihalu? ⁷ Wu, lepi avo vevakuliliga liina lila labwina la Yesu Kilisitu, ndi nyenye vandu vaki?

⁸ Ngati chakaka muhenga lihengu malagizu gakulu muunkosi wa Chapanga, chegayandikwi mu Mayandiku Gamsopi, “Mgana myaku ngati cheukujigana wamwene,” Yati mwikita chabwina neju. ⁹ Nambu mkavabagula vandu, kwa kuvalola pamihu ndi mukumbudila Chapanga na yati mwihamuliwa na malagizu kuvya mbudili. ¹⁰ Mundu mweangayidakila mhilu umonga pagati ya malagizu goha ya Chapanga, mundu uyo yati ibuda kudanya lilagizu loha. ¹¹ Muni yulayula mweijova, “Ukoto kukita ugoni,” Ajovili mewa “Koto kukoma.” Ndava yeniyi hati ngati wangakita ugoni nambu ukomili veve wangakamula malagizu. ¹² Hinu, mjova na kuhenga ngati vandu vevihamuliwa kwa malagizu gegilekekesa vandu. ¹³ Muni Chapanga ilangisa lepi lipyana peakumuhamula mundu angali lipyana. Nambu vandu vevavi na lipyana yati viyogopa lepi kuhamuliwa na Chapanga.

Sadika na matendu

¹⁴ Valongo vangu, kivi chiyonjokesu choki mundu kujova avi na sadika, nambu nakulangisa kwa kuhenga? Wu sadika yeniyi yihotola kumsangula? ¹⁵ Ukamlola mlongo waku mweisadika mhaja amala mlumbu avi lepi na nyula amala chakulya. ¹⁶ Ngati veve ukamjovela, “Uhamba bwina ukayota motu na kuyukuta.” Changali

kuvapela chindu chochoha. Wu, chikumtangatila kyani? ¹⁷ Mewawa sadika yene changali matendu yifwili.

¹⁸ Nambu mundu ihotola kujova, “Veve uvi na sadika, nene nivi na matendu!” Hinu nilasa mundu chaihotola kuvya na sadika changali matendu, na “Nene yati ninyangula sadika yangu kwa matendu gangu.” ¹⁹ Wu, veve usadika kuvya avi Chapanga mmonga? Chabwina! Nambu hati mzuka gisadika chenicho na kuvagaya kwa wogohi. ²⁰ Myimu veve! Wu, wigana kulangiswa kuvya mundu mweijova nikumsadika Chapanga kuni ilangisa lepi matendu, sadika ya mundu mwenuyo yifwili? ²¹ Wu, Ibulahimu gogo witu ayidakiliwi wuli kuvya mbwina palongolo ya Chapanga? Ndi kwa matendu gaki, peamuwusili mwana waki Izaki avya luteta pa lusanja lwa luteta. ²² Hinu, wilola, kuvya sadika yaki na matendu gaki vihengili lihengu pamonga, na sadika yaki yitimiliki kwa matendu gaki. ²³ Ndi gatimili Mayandiku Gamsopi chegijova, “Ibulahimu amsadiki Chapanga, na kwa sadika yaki ayidakiliwi kuvya mundu mbwina.” Palongolo yaki ndi Ibulahimu akemiwi nkozi wa Chapanga. ²⁴ Mlola hinu, kuvya mundu iyidakiliwa kuvya mbwina palongolo ya Chapanga kwa matendu gaki, na lepi kwa sadika yene ndu.

²⁵ Mewawa yavi kwa yula mkemi mweikemiwa Lahabu, mwene ayidakiliwi kuvya mbwina palongolo ya Chapanga ndava ya kuvapokela vamang’omesi na kuvatangatila vatila kwa kupitila njila yingi.

²⁶ Hinu ndi kujova, higa changali mpungu yifwili, mewawa sadika changali matendu yifwili.

3

Kutalala lulimi

¹ Valongo vangu, vamahele vinu vakotoka kuvya vawula. Ngati chammanyi, tete vawula yati tipata uhamula uvaha kuliku vangi ² Tete tavoha tibuda munjila ndalindali. Nambu ngati mundu ibuda lepi mukujova, mwenuyo ndi akangili ihotola kujilongasa mwene mumatendu gaki goha. ³ Tete tivika chipandi cha lyuma chidebe chechikungiwi nyosi mumlomo wa falasi, muni vatiyidikila, na kwa kuhuta tihotola kumlongosa kwokoha kwetigana. ⁴ Mewawa na watu, hati ngati uvaha neju, na ukang’wa na chimbungululu chikali nambu yihotoleka kung’anambuswa na chipandi chidebe cha ubau, na kuhamba kwokoha mgendesa watu kweigana ⁵ Mewawa, lulimi pamonga ndi chiungu chidebe cha higa, nambu chihotola kumekela mambu gakulu neju.

Holalela motu udebe chauhotola kutinyisa dasi yivaha. ⁶ Mewawa lulimi ngati motu umemili uhakau, wenu ndi pandu padebe muhiga nambu wileta uhakau muhiga yoha. Ulimi usopa motu wumi witu woha kuhuma kuvelekewa mbaka kufwa. Kwa motu wewihuma kuligodi litali langali mwishu. ⁷ Mundu ihotola kufuya hinyama na viumbi vyoha, hinyama ya mdahi, hidege, mayoka na viumbi vya mmanji. ⁸ Nambu kawaka mundu mweahotwili kufuya lulimi. Lulimi ndi chindu chihakau, chilongoseka lepi na chimemili chimatila yeyikoma. ⁹ Kwa lulimi tete tikumsengusa BAMBU na Dadi witu. Kwa lulimi lulolo tikuvapela likoto vandu, vevawumbiwi kwa luhumu wa Chapanga. ¹⁰ Malovi ga kumotisa na ga likoto gihuma mumlomo umonga. Valongo vangu mambu ago giganikiwa lepi kuvya chenicho. ¹¹ Wu, chinyepa chimonga chihotola kuhumisa manji geginyong’onya na gegivava? ¹² Valongo, wu, mkongo wa mtini uhotola kupambika zeituni? Amala mkongo wa zeituni uhotola kupambika tini? Mewawa chinyepa cha manji gana mwinyu nakuhotola kuhumisa manji geginyong’onya.

Luhala lweluhuma kunani kwa Chapanga

¹³ Wu, yani mweavi na luhala na umanya pagati yinu? Hinu alangisa kwa kukita matendu gabwina muwumi waki gegikitika kwa ungolongondi na luhala. ¹⁴ Nambu ngati mitima yinu yimemili wihu, kuvahakalila vangi na kujigana wamwene, hinu mkoto kufiya uchakaka kwa kujilumba na kujova udese. ¹⁵ Luhala ngati lwenulo nakuhuma kunani kwa Chapanga, nambu pamulima na lwa chimundu na lwa Setani. ¹⁶ Muni popoha pepavi na wihu na kujigana mwavene, pavi na chitututu na uhakau woha. ¹⁷ Nambu luhala lweluhuma kunani kwa Chapanga hoti yinyambili, yigana uteke, na kuvagana vandu, yimemili lipyana na matendu gabwina, kawaka kubagula amala uhomela. ¹⁸ Vandu vevigana uteke vikita mambu ga kuleta uteke kwa vandu vangi, chechihumila ndi kuvya vabwina palongolo ya Chapanga.

4

Unkozi na mulima

¹ Ngondo na kukomana kwinu kuhuma koki? Kwihuma muminogo yinu yihakau ndi zezikomana mugati ya higa zinu. ² Mnogela neju vindu na ndava muni mwipata lepi nambu mujitendekili hati kukoma. Mwilola wihu kupata vindu vyevavi navyu vangi nambu mukuvipata lepi ndi muvi na luhonda na komana. Mzata lepi chemwigana muni mukumuyupa lepi Chapanga. ³ Kavili, pemwiyupa mupata lepi ndava muni mwiwiyupa kwa maholo gahakau, mwiwiyupa ndava ya kuyukutisa mnogo winu. ⁴ Nyenye ndi vandu mwangasadikika ngati vakemi. Mwimanya lepi kuvya nkozi wa mulima uwu ndi kuvya likoko wa Chapanga? Mundu yoyoha mweigana kuvya nkozi wa mulima ivya likoko wa Chapanga. ⁵ Mkoto kuholalela kuvya Mayandiku Gamsopi gijova malovi gawaka, pegijova, "Mpungu mweavikiwi na Chapanga avi na wihu uvaha ndava yitu ya Mpungu Msopi mweamvikii mugati yitu." ⁶ Nambu, ubwina wetipewa na Chapanga una makakala neju, ngati chegijova Mayandiku, "Chapanga akuvatova vevimeka nambu akuvapela vangolongondi ubwina waki."

⁷ Hinu, mujivika pahi ya Chapanga, mumbela Setani ndi yati akuvatila. ⁸ Mvya papipi na Chapanga, ni mwene yati ibwela papipi na nyenye. Msanja mawoko ginu nyenye mwemkumbudila Chapanga! Mjinyambisa mitima yinu vahomela nyenye! ⁹ Mvya ngolongondi, mvemba na kuwombezeza, luheku lwinu luvya kuvemba, kuheka kwinu kuvya ungolongondi. ¹⁰ Mvya ngolongondi palongolo ya BAMBU, na mwene yati akuvakwiha.

Hakalilo ndava ya kuvahamula vandu vangi

¹¹ Valongo, mkoto kulungamilana nyenye kwa nyenye. Mwakumjova mlongo waki na kumhamula, akuijova na kuihamula malagizu. Ngati ukuyihamula malagizu hinu veve ukuyidakila lepi nambu ukuyihamula. ¹² Chapanga mwene ndi mwavikili malagizu na kuhamula vandu. Ndi mwene ndu mweihotola kusangula vandu na kukoma. Hinu, veve ndi yani hati uvahamula vayaku?

Hakalila ndava ya kumeka

¹³ Hinu, myuwanila mwemjova, "Lelu amala chilau yati tihamba kumuji nunuyu na kutama kwenuko mwaka woha kugulisa vindu na kupata mashonga." ¹⁴ Nyenye mmanyili lepi gegihumila chilau muwumi winu! Nyenye ngati lyohi lelihumalila lukumbi ndu na kuyaga. ¹⁵ Mganikiwa kujova naha. "BAMBU akagana yati titama na kukita chenichi amala chila." ¹⁶ Nambu hinu mwimeka na kujilumba. Kumeka kwenuko ndi uhakau.

¹⁷ Nambu, mundu yoyoha mweamanyili lijambu labwina leiganikiwa kukitwa, nambu ikita lepi ndi akumbudila Chapanga.

5

Hakalila kwa vandu vevavi na vindu vyamahele

¹ Hinu myuwanila nyenye muvi na vindu vyamahele! Mvemba na kuwombezeza ndava ya mang'ahiso gegakuvabwelela. ² Vindu vinu viwolili, na nyula zinu zimeminwi na makele. ³ Zahabu na feza yinu na zimeli chilali. Na chilali chenicho yati yivya ulangisu winu, Yene yati yilya higa yinu ngati motu. Nyenye muvili vindu mumagono ago ga mwishu. ⁴ Mlola! Mwangavalipa luhuna vanalihengu vevahengili lihengu mumigunda yinu. Myuwanila kulungamika kwavi. BAMBU Chapanga mweavi na makakala ayuwini kuvemba kwavi. ⁵ Mtamii pamulima kwa kugana kujisangalusa neju. Mjikulupalisi mwavene ngati ng'ombi cheyikulupili changali kumanya ligono la kuhinjwa. ⁶ Muvahamwili na kuvakoma vandu vangavabela!

Usindimala na kumuyupa Chapanga

⁷ Hinu, valongo vangu, mlindila mbaka BAMBU peibwela. Mlola mlimaji cheilindila mbeyu yeamiji pandima muni abena mabenu gabwina. Mwene ilindila kwa kukangamala fula za kutumbula mbaka za mwishu. ⁸ Na nyenye mewa mganikiwa kuvya na usindimala, mkangamalisa mitima yinu, ndava ligono la kubwela kwaki BAMBU luvi papipi.

⁹ Valongo vangu, mkoto kung'ung'utilana mwavene. Mkoto kuhamuliwa na Chapanga, yula Mweihamula avi papipi kuyingila pa mlyangu. ¹⁰ Valongo vangu, muvakumbuka vamlota va Chapanga vevajobvili kwa liina la BAMBU, muni kuvya luhumu lwa kukangamala mukung'ahika. ¹¹ Tikuvakemela avo vana vamotisiwi muni vasindimili. Myuwini Ayubu cheasindimili, na mmanyili ndi BAMBU chamhengili mbaka pamwishu. Muni BAMBU amemili lipyana na ubwina.

¹² Neju pa genago goha, valongo vangu, mkoto kulapa kwa kunani kwa Chapanga, amala kwa mulima, amala kwa chindu chingi chochoha. Mjova “Ena” ngati mana yinu ena, na “Lepi” ngati mana yinu ndi lepi, na penapo yati mwihamuliwa lepi na Chapanga.

¹³ Wu, kuna mundu yoyoha pagati yinu ana mang'ahiso? Iganikiwa kumuyupa Chapanga. Wu, avili mwana luheku? Iganikiwa kuyimba nyimbu za kulumba. ¹⁴ Wu avi mweavi na utamu pagati yinu? Iganikiwa kuvakemela vagogo va msambi wa vandu vevakumsadika Chapanga, ndi yati vakumyupila na kumnyala mahuta kwa liina la BAMBU. ¹⁵ Vakayupa kwa sadika mtamu yati ilamiswa, BAMBU yati akumlamisa na kumbudila kwaki Chapanga yati kulekekeswa. ¹⁶ Hinu, mjovelana nyenye kwa nyenye kubuda kwinu na myupilana muni mlamiswayi. Luyupu lwa mundu mbwina luna makakala ga kukita gamahela. ¹⁷ Eliya avi mundu ngati tete. Ayupili kwa kukangamala fula yikoto kutonya ndi yatonyili lepi pamulima miyaka yidatu na miehi sita. ¹⁸ Ayupili kavili, fula yatonyili na mulima wapambiki mabenu gaki.

¹⁹ Valongo vangu mmonga akayaga ndava ya uchakaka, na mundu yungi akamuwuyisa, ²⁰ manya kuvya mundu mwenuyo mwakumuwayisa kumbudila Chapanga kuhuma munjila zaki zihakau, yati akumsangula mundu mwenuyo kuhuma mulifwa, na yati akumkita Chapanga amuwusila kubuda kwaki kwamahela.

Balua ya kutumbula ya Petili Ulongolelu

Balua ya 1 Petili yayandikwi na Mtumi Petili. Petili itumbula kuyandika kwa kuji-dandawula mwene avili yani, ndi vayani veakuvayandikila. Balua yaki akuvayandikila Msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu vevavi “Ngati vayehi pamulima,” (musula ya 1 Petili 1:1). Na pamahale avayandikili vasomaji vaki namuna yeniyi. Muni balua ya Pauli yiwangana padebe na balua ya Pauli yeavayandikili Vaefeso kwa mambu nunuyu, vandu vamahele vasadiki kuvya balua ya 1 Petili yayandikwi payamali kuyandikwa balua kwa Vaefeso papipi na mwaka 65 peamali kuvelekewa Kilisitu. Petili ayandiki balua yeniyi peavili kumuji wa ku Loma pandu, mwene apakemili Babiloni (musula ya 5:13).

Petili idandawula ayandiki balua iyi ndava ya “Kuvakangamalisa mtima na kutijovela kuvya wenuwu ndi ubwina wa chakaka wa Chapanga.” (musula ya 5:12). Kuwanangana pagati ya (musula za 1 Petili 2:11-3:7 na Vaefeso 5:18-6:9 na Vakolosai 3:18-4:6). Pandu poha padatu pilangisa kuvala kutama bwina na vandu va nyumba yimonga na kuyidakila uhotola. Kangi akuvakangamalisa mtima vandu vevakumsadika Kilisitu vavya na usindimala pegihumila mang’ahiso muni mwishu uvi papipi (musula ya 4:1)

Gegavi

Petili akujimanyisa mwene na kuvaluwula vasomaji va balua yaki (musula ya 1:1-2).

Kangi akumsengusa Chapanga ndava ya usangula wula wevaupokili vene pamonga na vangi na chiyonjokesu akuyipata muwumi wavi (musula ya 1:3-2:10).

Akuvadandaulila vandu vevakumsadika Kilisitu chakutama bwina palongolo ya Chapanga pamulima na idandawula ndava ya mambu ndalindali ngati mdala na mgosi na mvanda na bambu waki (musula ya 2:11-4:11).

Pahala pa apo akuvakangamalisa mtima vasindimala mumangaiso (musula ya 4:12-5:11).

Kangi imalakisila balua yaki 1 Petili (musula ya 1 Petili 5:12-14).

¹ Nene Petili mtumi wa Yesu Kilisitu, nikuvayandikila nyenye vandu mwemuhaguliwi na Chapanga, ndi mwampechangini na mwitama ngati vajumbiswa kwenuko Ponto na Galatia na Kapodokia na Asia na Bisunia.

² Dadi Chapanga avamanyili na avahagwili nyenye kuhumila kadeni kulandana na uganu waki, na mkitiwi mwavamsopi kwa mpungu, muni mummyidakila Yesu Kilisitu na kunyambiswa kwa ngasi yaki. Nikuvaganila ubwina na uteke wamahele.

Huvalila ya chakaka

³ Chapanga alumbiwa na Dadi wa BAMBU witu Yesu Kilisitu! Kwa lipyana laki likulu atikitili tivelekewa upya kwa kumyukisa Yesu. Lilovi lenili litipelili huvalila ya magono goha gangali mwishu, ⁴ na hinu tilindila kupata vindu vyabwina vyangahotoleka kuwola amala kuhalabika amala kujimika, ndi Chapanga avavikili vandu vaki kunani. ⁵ Na nyenye mvikiwa ulonda kwa makakala ga Chapanga kwa njila ya sadika mupatayi usangula. Usangula wenuwu Weutendelekiwi kugubukuliwa mumagono ga mwishu.

⁶ Mhekelela ndava ya lijambu lenilo, pamonga hinu, kwa lukumbi luhupi, yati mganikiwa kung’ahika ndava ya kulingiwa mu njila ndalindali. ⁷ Kulingiwa kwenuko ndi kugana kulola sadika yinu ndi ya chakaka. Hati zahabu yene yeyihalabika yilingiwa kwa motu, mewawa na sadika yinu, ndi chindu chivaha kuliku zahabu, ndi yiganikiwa yilingiwa muni yisindimala. Penapo yati mwipokela ulumbiwa na ukulu na kutopeswa ligono lila Yesu Kilisitu peibwela. ⁸ Hati ngati mwangamuwona, mumganili, ngati hati hinu mukumuwona lepi, nyenye mukumusadika. Mwiheka kwa luheku lukulu lwangajoveka, ⁹ ndava mwipokela chila chemwichilonda, ndava ya kusadika kwinu, ndi kusanguliwa kwinu.

¹⁰ Vamlota va Chapanga vakitili umang’omesi na kukotakesa neju ndava ya usangula wula, vakalota ndava ya njombi ndi nyenye ngamupewili. ¹¹ Vaganayi kumanya lukumbi lwoki na yiyva wuli. Kwa chindu chenicho cha ajovili Mpungu wa Kilisitu mweavi mugati yavi, mwealongolili kujova kuvya Kilisitu yati gakumkolela mang’ahiso na ukulu weubwela. ¹² Chapanga avagubukulili vamlota avo ngati vangajihengala vene nambu ndi vevahengili nyenye mwemwamali kuyuwana, pevajovili mambu gala ndi gemyuwini kuhuma kwa vandu vevikokosa Lilovi la Bwina kwa njila ya Mpungu wa Chapanga

mweatumwili kuhuma kunani. Hati vamtumi va kunani kwa Chapanga vinogela kumanya.

Kutama wumi wa msopi

¹³ Hinu, mjitendelekele neju, na mvya mihu na mjilongosa mwavene. Mvika huvalila yinu yoha kwa mumota yila yemwipewa lukumbi Yesu Kilisitu peigubukuliwayi! ¹⁴ Mvya ngati vana va Chapanga veviyidakila, mkoto kutama kwa kulanda kangi mngo wa uhakau ngati wemwavili nawu lukumbi pemwangamanya Chapanga. ¹⁵ Nambu mnganiwa mvya vandu vamsopi mumatendu ginu goha gemwikita, ngati Chapanga mweavakemili chevili msopi. ¹⁶ Muni Mayandiku Gamsopi gijova “Mvya va Msopi, muni Nene ndi Msopi.”

¹⁷ Pemukumuyupa Chapanga, nyenye mkumkemela Dadi. Hinu, mmanya kuvya mwene akumhamula kila mundu ngati cheakitili, Chapanga angahagula. Hinu mtama bwina pamulima apa ngati vayehi kwa kumtopesa neju Chapanga. ¹⁸ Muni mmanyili kuvya nyenye mwasanguliwi kuhuma mulugendu lwa chiyimu, gemwapokili kuhuma kwa vagogo vinu. Nambu mwasanguliwi lepi kwa vindu vyevihalabika, ngati maganga ga feza na zahabu, ¹⁹ nambu yavili kwa ngasi ya Kilisitu yeyivii chindu chivaha neju. Mweavi ngati mwana limbelele mwanga chilema amala libala. ²⁰ Ahaguliwi na Chapanga kwakona kuwumbiwa mulima uwu, nambu agubukuliwi magono aga ga mwishu ndava yinu. ²¹ Kwa kupitila Kilisitu, mkumsadika Chapanga, mweamyukisi na mweamlumbili, hinu sadika yinu na huvalila yinu yivya kwa Chapanga.

²² Hinu ndava munyambiswi mtima kwa kuyidakili uchakaka, muni muvagana vayinu changali uhomela. Mganana nyenye kwa nyenye kwa mtima woha. ²³ Ndava muni nyenye mpewili wumi wa mupya, lepi ngati vana vevahumili kwa mundu mweifwa nambu Dadi mweitama magono goha gangali mwishu, kwa njila ya ujumbi wa Chapanga weuvi mumi na weusindimala. ²⁴ Ngati Mayandiku Gamsopi chegijova, “Kila mundu ndi ngati mahamba, na ukulu waki woha ndi ngati maluva ga mudahi. Ginyala na maluva gigwa.

²⁵ Nambu lilovi la BAMBU lisigalila magono goha gangali mwishu.” Lilovi lenilo ndi Lilovi la Bwina lemwakokosiwi.

2

Yesu ndi Liganga la wumi

¹ Hinu, mleka uhakau woha, udese na uhomela na wihu na luga ya maligu vikoto kuvya kangi. ² Muwananganayi na vana vang'anya vevavelekiwi hinu chevinogela mavele, magono goha munganola lilovi la Chapanga, ngati mwana cheinogela mavele muni ndava ya lenilo mupatayi kukula na kusanguliwa. ³ Ngati chegijova Mayandiku Gamsopi, “Mmanyili nyenye mwavene kuvya BAMBU ndi mbwina.”

⁴ Hinu, mumhambila BAMBU! Mwene ndi ngati liganga leliwi mumi lelabelaliwi na vandu, nambu lihaguliwi na Chapanga ngati liganga la mashonga gamachele. ⁵ Nyenye mewa ngati maganga mumi mkajengeka na kuvya nyumba ya chimpungu ndi yati mhengela ngati vateta vamsopi, kuwusila luteta lwa chimpungu lwa kumganisa Chapanga kwa njila ya Yesu Kilisitu ⁶ Muni Mayandiku Gamsopi gijova, “Nihagwili liganga la mashonga gamachele lenikulivika pakona ku Siyoni, liganga likulu la mkingisa, lelihaguliwi na la mashonga gamachele. Mundu mwakumsadika mwenuyo yati ikola lepi soni.”

⁷ Kwa nyenye mwamwisadika liganga lenilo lina utopesa uvaha nambu kwa vala vngasadika, ngati Mayandiku Gamsopi chegijova,

“Liganga levabelili vajengaji, hinu ndi livili liganga leliganikiwa neju kuliku gangi.”

⁸ Mewawa Mayandiku Gamsopi gijova, “Liganga lenilo ndi liganga la kujikuvala vandu, na litalau la kuvagwisa vandu.”

Vandu vikuvala ndava muni vngasadika ujumbi wa Chapanga. Na chenichi ndi chevapangiwi.

⁹ Nambu nyenye ndi vandu mwemuhaguliwi na Chapanga, muvi vamteta va Unkosi, vandu va likabila la Msopi, vandu va Chapanga mwene, mwemuhaguliwi kulikokosa lihengu livaha la Chapanga mweavakemili kuhuma muchitita, muyingila mulumuli lwaki lwa kulangasa. ¹⁰ Kadeni apo nyenye mwavili lepi vandu va Chapanga, nambu hinu ndi vandu vaki, magono ago mwangahengelwa lipyana la Chapanga, nambu hinu muhengiwi lipyana laki.

Mutama ngati Vatumisi va Chapanga

¹¹ Valongo vangu, nikuvayupa nyenye ngati vayehi na vajumbaji pamulima apa! Mleka mnogo winu uhakau wemuvelekiwi nawu weubelana na mpungu winu. ¹² Mutama bwina pagati ya vandu vangampanya Chapanga, hati ngati vakuvakupakisa mukiti uhakau, pevakugawona matendu ginu, na Chapanga peibwelayi yati vakumulumba ligono peibwela kuvahamula vandu.

¹³ Hinu, muvayidakila vandu vana uhotola ndava ya BAMBU. Mumyidakila nkosi mweavichilongosi mkulu neju, ¹⁴ kuvayidakila vakulu vevahaguliwi nayu, kuvahamula vandu vala vevikita uhakau na kuvalumba vandu vala vevikita gabwina. ¹⁵ Ndava muni Chapanga igana mukita gabwina, kupitila nyenye muvakita vandu vayimu vakotoka kujova mambu vangagamanya. ¹⁶ Mtama ngati vandu vevalekekiwi, nambu mkoto kuuhengela ulekeswa winu ngati ukupakiswa wa kukitila uhakau, nambu mtama ngati vatumisi va Chapanga. ¹⁷ Muvatopesa vandu voha, muvagana valongo vinu vevakumsadika Kilisitu, mumtopesa neju Chapanga na mumtopesa nkosi.

Luhumu lwa kung'aiswa kwa Kilisitu

¹⁸ Nyenye vavanda, muvatopesa vakulu vinu kwa utopesa voha. Lepi vala vabwina ndu na vapoli, ndi mewa vevavili na ligoga. ¹⁹ Muni ngati mkangamala mvinisu wa mang'ahiso gangaganikiwa ndava muni mmanyili kuvya Chapanga igana chenicho, ndi Chapanga yati akuvamotisa. ²⁰ Wu, yati mwipata njombi yoki mkakangamala ndava ya kutoviwa ndava ya kubuda kwemhengili? Nambu hati ngati msindimala mang'ahiso pamonga mkitili gabwina, Chapanga yati akuvamotisa. ²¹ Genago goha ndi gemwakemeliwi, muni Kilisitu mwene ang'ahiki ndava yinu, na akulangisi cheuganikiwa kuhenga, muni mkita ngati mwene cheakitili. ²² Mwene ambudili lepi Chapanga, mewa ahotwili lepi kujova udesi. ²³ Vandu pevamligili mwene ayangwili lepi liligu. Peang'aiswi mwene avakitili lepi vamyogopa, ndi ayivikili huvalila yaki kwa Chapanga, mhamula mihalu mweihamula kwa uchakaka. ²⁴ Kilisitu mwene agegili kumbudila kwitu Chapanga muhiga yaki na afwili pamsalaba muni tileka kubuda, na titama kwa kumganisa Chapanga. Kwa kutoviwa kwaki. Nyenye mlamiswi. ²⁵ Ndava nyenye mwavili ngati limbelele leliyagili, nambu hinu mumuwuyili Mdimaji na Mlonda wa mipungu yinu.

3

Vagosi na Vadala vavi

¹ Mewawa, na nyenye vadala muvatopesa vagosi vinu, ngati vavi vangi vngasadika lilovi la Chapanga, vasadika kwa kulola matendu ginu. Yati vihutika changali kujovewa lilovi, ² muni yati vilola matendu ginu chemwitama bwina na wa utopesa. ³ Kujinyambisa kwinu kukoto kuvya cha kuvala ndu, ngati kutiva mayunju mitindu ya kukangasa, kwala vindu vyevitengenizwi kwa zahabu, na nyula za mashonga gamahale. ⁴ Nambu, kujinyambisa kuvya kwekuhuma mugati ya mitima yinu, kujinyambisa kwangahalibika, na mtima wabwina upoli, chenicho ndi chindu chabwina neju kwa Chapanga. ⁵ Ndava chenichi ndi chavajinyambisi vadala va msopi va kadeni, vala vevamhuvali Chapanga. Vajinyambisi kwa kuvayidakila vagosi vavi. ⁶ Ngati Sala cheamyidakili mngwana waki Ibulahimu, akamkemela bambu. Nyenye hinu muvi vana va Sala ngati mwikita gabwina changali kuyogopa.

⁷ Mewawa na vagosi nyenye, mutama na vadala vinu kwa luhala, kuni mumanya kuvya vene vevaledili kuliku nyenye. Hinu nganikiwa kuvatopesa, ndava yati mwipokela nawu njombi ya wumi wa Chapanga ndi wumi wa magono goha gangali mwishu. Ngati mwikita chenicho kawaka chindu chechidivalila gala gemukumuyupa Chapanga.

Kung'ahika ndava ya kukita gabwina

⁸ Kwa kumalikisa nijova naha, muvya na mtima umonga na kuhengelana lipyana, na kuganana ngati valongo, muvya vapoli na vangolongondi. ⁹ Mkoto kuvawuyisila vandu uhakau kwa uhakau, amala liligu kwa liligu, nambu muvamotoisa, ndava ago ndi gemukemeliwi na Chapanga kuhenga, namwene yati akuvamotoisa. ¹⁰ Ngati chegijova Mayandiku Gamsopi, "Mundu yoyoha mweigana kuhekelela kutama, na kulola magona gabwina, mlomo waki akotoka kujova udese na lulimi lwaki lukoto kujova gahakau.

¹¹ Mundu mwenuyo ndi aleka uhakau, akita gabwina.

Kangi alonda uteke kwa mtima waki woah.

¹² BAMBU akuvayangalila bwina vandu vevakumganisa na makutu gaki giyuwana bwina pevakumuyupa.

Nambu BAMBU akuvayidakila lepi vevikita uhakau.”

¹³ Wu, yani mweihotola kuvalemasa nyenye ngati mwikangamala kukita gabwina? ¹⁴ Nambu, hati ngati yati mwing'ahika ndava ya kukita ga kunganisa Chapanga, ndi mmotisiwi. Mkoto kumyogopa mundu yoyoha, mkoto kuvya mtahu. ¹⁵ Nambu mumgundamila Kilisitu mugati ya mitima yinu na mumtopesa mwene ndi BAMBU. Magono goha jitendeleke kuvayangula vevakuvakota mambu ga huvalila yeyivi mumitima yinu, ¹⁶ nambu mkita chenicho kwa upoli na kwa utopesa. Muva ya mtima weulangisa mwangabuda, muni pemwiligiwa, vala vevijova uhakau ndava ya matendu ginu gabwina mukuwungana na Kilisitu, yati vikola soni. ¹⁷ Chabwina kung'ahika ndava ya kukita gabwina, ngati chenicho ndi cheigana Chapanga, kuliku kung'ahika ndava ya kukita gahakau. ¹⁸ Muni Kilisitu mwene afwili mala yimonga ndu, ndava ya kubuda kwa vandu voha, mwene mweakumganisa Chapanga afwili ndava ya vandu vangamganisa Chapanga, muni avapeleka nyenye kwa Chapanga. Akomiwi chihiga nambu Mpungu Msopi amkitili kuvya mumi kavili. ¹⁹ Mewawa kwa njila ya Mpungu Msopi mwenuyo ndi akahamba kuzikokosela mipungu yeyavili muchifungu, ²⁰ zenizo ndi mipungu ya vandu vevabelili kumyidakila Chapanga penapo kadeni. Chapanga peavalindila kwa usindimala, lukumbi lula Nuhu peajengayi watu uvaha weukemiwa Safina. Na mugati Safina yeniyi mwavi na vandu vadebe ndu. Vandu nane ndu ndi vevasanguliwi mumanji, ²¹ na manji ago ndi ulanguu ubatizu weukivasangula nyenye hinu. Lepi ndava ya kunyambisa uhakau muhiga, ndi ngati lilaganu lelivikiwi kwa Chapanga kwa mtima wangajova angabuda palongolo ya Chapanga. Yikuvasangula kwa njila ya kuyuka kwa Yesu Kilisitu, ²² mwene ahambili kunani kwa Chapanga na atamili pandu pa utopesa muchiwoko cha kulyela cha Chapanga ilongosa, vamtumi va kunani kwa Chapanga. Vakulu na vana makakala vavi pahi yaki kwenuko kunani.

4

Wumi wa mupya

¹ Ndava muni Kilisitu ang'aiswi muhiga yaki, na nyenye mewa mwiganiwiwa mujikamalisa mukuholalela kwinu ngati cheavili mwene, muni yula mweang'ahiki higa alekini kumbudila Chapanga. ² Kuhumila hinu, wumi winu weusigalili pamulima apa, mukoto kutama kwa mnogo uhakau wa higa wemuvelikwi nawu, nambu mutama ngati cheigana Chapanga. ³ Ndava kadeni mwavi na magono gamahela ga kukita gala gevihenga vandu vangammanya Chapanga. Mweatamili wumi wa ukemi na mnogo uhakau na kugala na luhonda na mselebuko kwekuhengeka mambu ga soni na kugala neju na kugundamila vimong'omong'o, ndi vindu vya kumyomesa Chapanga. ⁴ Hinu vandu avo vangammanya Chapanga vikangasa ndava nyenye mwangawungana nawu kangi, mu matendu gavi ga soni njwe vene vakuvaliga. ⁵ Nambu vandu avo yati viyangula vene palongolo ya Chapanga peakuvahamula vandu vevavi vakona mumi na vevafwili. ⁶ Yeniyi ndava Lilovi la Bwina lelakokosiwi mewawa kwa vandu vevafwili, hati ngati vahamuliwi kufwa muwumi wa chihiga, ngati vandu vangi cheviamuliwa. Yakokokwisi kwavi muni muwumi wavi wa chimpungu ngati Chapanga cheavili mumi.

Kuwuya kwa Kilisitu kivi papipi

⁷ Mwishu wa mambu goha uvi papipi. Hinu mwiganiwiwa kuvya na mpungu mumitima yinu, mvyu mihi muni muhotola kumuyupa Chapanga. ⁸ Neju pa genago goha mgananyai neju nyenye kwa nyenye, ndava uganu ugubika kumbudila Chapanga kwamahela. ⁹ Mkalibisana kwa uganu nyenye kwa nyenye changali kuvembeneka. ¹⁰ Kila mundu atumila chipanji cheapewili na Chapanga kuvatangatila vandu vangi. Kila mmonga iganiwiwa kuhengela bwina njombi zevapewili kwa ubwina wa Chapanga. ¹¹ Mundu yoyoha akajova chindu, malovi gaki gavyai ngati malovi ga Chapanga. Mundu yoyoha mweihengela, akitayi kwa makakala geapewili na Chapanga, muni Chapanga alumbiwayi kwa njila ya Yesu Kilisitu. Ukulu na uhotola uvi na mwene magono goha gangali mwishu! Ena.

Kung'ahika chikilisitu

¹² Vankozu vangu, mkoto kukangasa ndava ya mang'ahiso gegivina neju gemwipata, ngati mpata chindu chiyeha chechihumila kwinu. ¹³ Nambu mheka neju ndava muni mng'ahika ngati cheing'ahika Kilisitu, muni mvyu na luheku neju lukumbi ukulu waki peugubukuliwa. ¹⁴ Mkaligiwayi ndava mukumulanda Kilisitu, muhekayi, ndava Mpungu

wa ukulu ndi Mpungu wa Chapanga mweitama mugati yinu. ¹⁵ Ngati wing'aika kotoka kung'ahika ndava veve mkomaji amala muhiji amala mundu muhakau, amala mundu mweiyingilila mambu ga vandu vangi. ¹⁶ Nambu ngati ung'ahika ndava veve mu Kilisitu, ukoto kuvya na soni, ndi amlumba Chapanga, ndava veve ukumsadika Kilisitu.

¹⁷ Ndava lukumbi lwa uhamula wa Chapanga luhikili na itumbula na vandu vaki. Yikavya uhamula wenuwo utumbula kwitu tete, yivya wuli, kwa vala vngasadika Lilola la Bwina la Chapanga? ¹⁸ Ngati chegijova Mayandiku Gamsopi, "Yikavya yinonopa kwa vandu vevakunganisa Chapanga kusanguliwa, yivya wuli, kwa vandu vangamyogopa Chapanga na vevakumbudila?" ¹⁹ Ndi hinu, vandu vala veving'ahika kulandana na maganu ga Chapanga, viganikiwa vajivika vene mumawoko ga Chapanga mweavi Muwumba wavi msadikika na vayan-delelayi kukita gabwina.

5

Kuyangalila Msambi wa vandu va Chapanga

¹ Nene namgogo chilongosi wa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu, ndi mwenigawene namwene mang'ahiso ga Kilisitu na nene yati nivya muukulu waki weugubukuliwa. Nikuvayupa neju nyenye vagogo vayangu, ² mvya vadimaji wa msambi wa vandu vempewili na Chapanga, mliyantalila bwina, lepi ngati chemwigana nyenye nambu cheigana Chapanga. Muhenga lihengu lepi kwa mnogo wa kupata mashonga nambu muhenga kwa mtima winu woha. ³ Mkoto kuvalongosa kwa makakala vala vempewili kuuyantalila, nambu mvya luhumu lwa bwina kwa msambi wenuwo. ⁴ Na lukumbi Mdimaji Mkulu peibwela kavili, nyenye yati mpokela njingwa ya ukulu yangayagisa ubwina waki.

⁵ Mewawa na nyenye vasongolo muvayidakila vagogo vinu. Na mwavoha nyenye mganikiwa kuvya vangolongondi muhotola kutangatilana, muni Mayandiku Gamsopi gijova, "Chapanga akuvabela vevimeka nambu akuvalangisa ubwina waki vangameka"

⁶ Hinu ndi, ngolongondi winu uvya pahi ya mumawoko ga Chapanga mweavi na uhotola, muni avayinula lukumbi lweluganikiwa. ⁷ Mumlekela mwene mambu geging'aha mitima yinu, muni mwene akuvayantalila.

⁸ Mjiyangalila, na mvya mihu! Muni likoko winu Setani, itindila tindila ngati lihimba lelibuluma kumlonda mundu limmila. ⁹ Mumbela mwenuyo, myima cha kukangamala mu sadika, ndava mumanyili vakilisitu vayinu pamulima woha ving'aika ngati chemwing'aika nyenye. ¹⁰ Nambu mwakamala kung'ahika lukumbi luhupi, Chapanga mweavili na ubwina mugoha, mweavakemeli muyingila mu ukulu waki wa magono goha gangali mwishu mukuwungana na Kilisitu. Mwene yati akuvakangamalisa, na akuvapela makakala na kuvakita mkangamala kuyima mumkingisa weusindimili. ¹¹ Kwaki kuvya uhotola magono goha gangali mwishu! Ena.

Jambusa ya kumalikisila

¹² Nivayandikili balua yeniyi yidebe kwa kutangatiliwa na Siliwano, mwenimuweni ngati mlongo wangu na msadikika. Nigana kuvasindimalisa mtima na kujova kuvya lijambu lenili chakaka ubwina wa Chapanga. Myima chakukangamala mu ubwina wenuwo.

¹³ Vamsadika vayinu vevavili ku Babeli vevahaguliwi na Chapanga pamonga na nyenye vakuvajambusa. Mewawa Maluko mweavi ngati mwana vangu akuvajambusa.

¹⁴ Mjambusanayi muuganu waki Kilisitu.

Mutama kwa uteke mwavoha nyenye mwemuvi mugati ya Kilisitu.

Balua ya pili ya Petili Ulongolelu

Balua ya 2 Petili yidandawula kuvya yayandikwi na mtumi Petili, nambu vasomi vamahele magono ago viyidakilana lepi lijambu lenilo. Yihotoleka mundu yungi ayandiki pahala pa Petili. Myandika idandawula kuvya mwene ndi mwealoli kwa mihu gaki kutama kwa Yesu pamulima na chitendu cha Yesu kung'amuka pamihu (musula ya 1:17-18). Ngati Petili ayandiki balua yeniyi, ndi yihotoleka ayandiki peavili ku Loma pagati mwaka 60 peamali kuvelekewa Kilisitu, kwakona lifwa laki. Mewawa Petili akuyikemela balua yaki ndi balua ya pili, na iyandika talehe ya kuyandika balua yeniyi pahala pa yila 1 petili, 2 Petili (musula ya 3:1). Ayandiki balua yeniyi kwa vandu voha vevakumsadika Kilisitu.

Petili iyandiki balua yeniyi ndava ya kuvakangalisa mtima vandu vevakumsadika Kilisitu vatama kwa kunganisa Chapanga na kuvabesa vakotoka kuvalanda vawula va udese (musula ya 2). Avakulukisi vandu vavahakalila vandu vevijova kuvya Yesu akona kuwuya. Pahala paki ilangisa kuvya Chapanga ikavila lepi, nambu igana vandu voha vasanguliwa (3:8-9). Yeniyo ndi yikutihenga kutama bwina kwa kunganisa Chapanga (musula ya 3:14).

Gegavi

Petili akujimanyisa mwene kwa kuvajambusa vasomaji vaki 2 Petili (musula ya 1:1-2). Kangi ndi akuvakumbusa kutama bwina muni Chapanga atipelili uhotola kutama wumi wa kunganisa mwene 2 Petili (musula ya 1:3-21).

Mewawa akuvabesa kuvala vawula vaudese, na kujova chindu chechikuvakolela vawula va udese pamwisha 2 Petili (musula ya 2:1-22).

Petili imalakisa kwa kuvakangamalisa mtima vandu vevakumsadika Kilisitu kutama bwina kwa kujitendekela kubwela kwa Yesu Kilisitu kwa mala ya pili 2 Petili (musula ya 3:1-17).

¹ Nene Simoni Petili, mtumisi na mtumi wa Yesu Kilisitu.

Nikuvayandikila nyenye mwempokili sadika yilayila yabwina neju yetapokili tete, kwa njila ya ubwina wa Chapanga witu na msangula Yesu Kilisitu.

² Nikuvaganila ubwina wa Chapanga na uteke wamahele mukummanya Chapanga na Yesu BAMBU witu.

Mkemeliwi na kuhaguliwa na Chapanga

³ Kwa makakala gaki ga chi Chapanga, Chapanga atipelili mambu goha getigana muni titama cha kumuyupa na kumlumba Chapanga kwa kummanya mwene mweatikemili titama nayu mkulu na ubwina waki mwene. ⁴ Ndava yeniyo atipelili njombi yaki yikulu na zabwina zeajovili akutipela, muni ndava ya njombi zenizo muni muyepa mngo uhakau weuvi pamulima, na kuvya ngati Chapanga cheigana tivyai. ⁵ Ndava yeniyo, mkangamala myonjokesa ubwina musadika, na ubwina winu myonjokesa mumanya winu, ⁶ mukumanya kwinu myonjokesa kujilongosa mwavene, na mukujilongosa mwavene myonjokesa usindimala na mukusindimala myonjokesa kumyogopa Chapanga, ⁷ na mukuyogopa Chapanga myonjokesa unkozi wa chiulongo na pa genago yonjokesa uganu kwa vandu voha. ⁸ Mkavya na mambu genago kwa uamahele, yati mwivya lepi vakata nambu mwemhotola kukita gabwina na kuvatangatila vangi mukumanya BAMBU witu Yesu Kilisitu. ⁹ Nambu mundu mweangavya na mambu ago ivya ngalola, angahotola kulola vindu vya kutali na akosiwi kuvya amali kunyambiswa kumbudila kwaki Chapanga kwa kadeni.

¹⁰ Hinu ndi, valongo vangu mkangamala neju ukemela winu na uhaguliwa wewakitiwi na Chapanga uvyi lijambu leliyendelela changali mwishu muwumi winu, ngati mkatama chenicho mgwa lepi mukumbudila Chapanga. ¹¹ Kwa kukita genago yati myidikiliwa njwe kuyingila muunkosi wa magono goha gangali mwishu wa BAMBU na Msangula witu Yesu Kilisitu.

¹² Hinu yati niyendelela kuvakumbusa magono goha mambu aga, pamonga mmali kugamanya na mkangamili muuchakaka wemwaupokili. ¹³ Niwona ndi lijambu labwina kwangu, lukumbi lwoha lwenitama mumi pamulima apa, kuvakenyemusa na kuvakumbusa kuvala mambu aga. ¹⁴ Muni nimanyili kuvya papipi yati nikuyivika patali higa iyi yeyifwa, ngati BAMBU witu Yesu Kilisitu cheanjovili hotohoto. ¹⁵ Hinu, ndi

yati nikita chochoha chenihotola, muni nikafwayi mugakumbukai mambu aga lukumbi Iwoha.

Tauwene ukulu wa Kilisitu

¹⁶ Lukumbi petivawulili kuuvala ukulu wa kubwela kwaki BAMBU witu Yesu Kilisitu, tavajovili lepi humu za udese kuhuma kwa vandu vevachenjili. Tete talolili ukulu waki mwene kwa mihu gitu. ¹⁷ Tete tavi lukumbi lweapewili utopesa na ukulu kuhuma kwa Chapanga dadi, lukumbi lwami palwambwelili mwene mweavi na Ukulu Mkulu, lukajova, “Uyu ndi Mwanangu Mganu mweniganisiwi nayu.” ¹⁸ Kangi, tavete tayuwini lwami ulu kuhuma kunani kwa Chapanga, lukumbi patavili pamonga nayu panani ya chitumbi chamsopi.

¹⁹ Kavili, ujumbi wewajoviwi vamlota va Chapanga timanyili kuvya wavili wa chakaka na nyenye yati mkita chabwina ngati mukuuyuwaniila ujumbi wenuo, muni ngati hahi cheyikuvalangasila muchitita mbaka ligono pekwicha na Kilisitu mweavili ndondo peilangisa mumitima yinu. ²⁰ Neju pa ago, mkumbuka kawaka mundu mweihotola kudandaula mwene ujumbi kuhuma kwa Chapanga weuvili mu Mayandiku Gamsopi. ²¹ Muni katu kawaka ujumbi Chapanga wabweli lepi ngati vandu chevigana vene, nambu vandu vajovili ujumbi kuhuma kwa Chapanga valongwiswi na Mpungu Msopi.

2

Vawula va udese

¹ Pahumalili na vamlota vaudese pagati ya vandu, na mewawa vawula va udese yati vihumila pagati yinu. Vandu venavo yati viyingisa chamfiyu mawuliwu ga udese na kumbela BAMBU mweavagombwili, ndava yenyo yati vakujiletela kuyongomela kwavi vene. ² Kavili vandu vamahele yati vakuzilanda njila zavi zezileta soni, ndava yavi, vandu vangi yati vakuyivevesa njila ya chakaka. ³ Ndava ya mnogo wavi uhakau yati vakujipatila mashonga kuhuma kwinu kwa kuvajovela humu za udese. Nambu Chapanga amalili kuhamula kuhumila kadeni kuvya yati akuvahamula, na avi mihu chakaka yati akuvakoma.

⁴ Yikavya Chapanga avahengili lepi lipyana vamitumi va kunani kwa Chapanga vevambudili, nambu avatagili pandu pepavi na mang'ahiso kuni vakungiwi minyololo kuchitita ng'ong'olo, vilindila ligono la kuhamuliwa. ⁵ Mewawa Chapanga ahengili lepi lipyana mulima wa kadeni, penapo peatonyisi fula yeyaletili manji gamahele gaugubika mulima wewavili na vandu vangamyogopa Chapanga. Nambu amsangwili Nuhu mweavi akuvakokosela vandu vakita gegakumganisa Chapanga, pamonga na vandu vangi saba. ⁶ Chapanga abunili milima ya Sodoma na Gomola, akayitinyisa kwa motu, akayikita yivya luhumu lwa mambu gegakuvapata vandu vangamyogopa Chapanga. ⁷ Amsangwili Lutu, mweakitayi gegakumganisa Chapanga, ndi mweaviniswi na kutama kwavi kwa uhakau kwa vandu vevabelili Malagizu. ⁸ Loti atamili pagati ya vandu avo, na ang'ahiki neju mumtima waki kila ligono pealolayi na kuyuwana matendu gavi gahakau gevakitayi. ⁹ Hinu ndi, BAMBU amanyili chakuvagombola mukulingiwa vandu vevakumuyupa Chapanga, nambu amanyili kuvavika vandu vahakau mumbunu mbaka ligono Chapanga peihamula vandu va mulima, ¹⁰ ndi vala vevilanda umnogo uhakau weuhakasa wa higa na kuvvesa uhotola.

Vawula ava va udese ndi vinonopa mitima na vevimeka, vakuviliga na vavitopesa lepi viumbi vyevina ukulu vya kunani kwa Chapanga. ¹¹ Nambu hati vamitumu va Chapanga vana makakala neju kuliku vawula vaudese avo, nambu vakuvatakila lepi na kuviliga viumbi avo palongolo ya BAMBU. ¹² Vandu avo veviliga chochoha chila vangachimanya. Ndi ngati hinyama yangali luhala, ndi vevilekewa na mwanakandahi vikamuliwa na kuhinjwa, kwevilanda chevawumbiwi. Yati vikomiwa ndava ya uhalabisa wavi vene. ¹³ Yati vilipiswa mang'ahiso ndava ya mang'ahiso gevahengili. Vene vihekelela kukita chochoha chechikuvaganisa mu mnogo wa higa zavi kangi ndi muhi njwee. Vandu venavo vana mwenendu uhakau na soni peviwungana na nyenye mukuvagongolela wa mselebuko wa muchakulya chinu, kuni vihekelela njila zavi za udese. ¹⁴ Mihu gavi gamemili ukemi na katu vileka lepi kumbudila Chapanga. Vene vakuvalongosa vandu vangayima chakukangamala mumitegu ya kumbudila Chapanga. Mitima yavi yiyovalili kuvya na mnogo wa kuvya na vindu vyamahele. Vene vapewi likoto na Chapanga! ¹⁵ Vayilekili njila yaselede, vakayaga na kuyilanda njila ya Balaamu, mwana wa Beoli ndi mwayovalili kupata mashonga kwa kukita uhakau, ¹⁶ akaywangiwa ndava ya uhakau waki. Lipunda langahotola kujova, likalongela kwa lwami lwa mundu, adivalili lupengu lwa mlota uyo.

¹⁷ Vandu avo ndi ngati chinyepa zeziyumili ngati mahundi gegibusulwa na mpungu, Chapanga avavikili matamilu gavi pahala pa chitita chikulu. ¹⁸ Vijova malovi gakumeka na gangavya gabwina, na kwa mnogo wavi uhakau wa higa kuvayonja vandu vala vevajibagwili magono gagaga na vandu vevitama mukumbudila Chapanga. ¹⁹ Vakuvajovela vandu yati vilekekeswa kuhuma kuuvanda, pamonga vene ndi vavanda va vindu vyevihabisa wumi wavi, muni mundu ndi mvanda wa chochoha chila chechintalalila. ²⁰ Vandu vevamalili kulema muubuda wa mumulima kwa kugana kummanya BAMBUBU na Msangula witu Yesu Kilisitu, kangi vayidakili kukamuliwa na kuhotoleka lepi na uhaku, vandu venavo yati vivya vahakau neju kuliku pevatumbwili. ²¹ Ngayivi mbanga kwavi ngati ngavakotoka kumanya njila yeniyoyi ya kumganisa Chapanga kuliku kuyimanya na kangi kuyileka na kuyagisa malagizu gamsopi gevapokili. ²² Yivii ngati humu yeyijova, "Libwa liwuyila madekelu gaki lene" Na yingi yeyijova, "Liguluvu lelisambiswi libilinduka kangi mumadakali!" Ndi cheyivili kwavi hinu.

3

Ligono la kubwela BAMBUBU

¹ Vankozu vangu, yeniyoyi balua ya pili yenikuvayandikila. Mubalua zivili izo nilingili kuyumusa maholo gabwina muluhala lwinu kwa kuvakumbusa mambu aga. ² Nigana mkumbuka malovi gegajoviwi na vamlota vamsopi, na mihilu yila ya BAMBUBU na Msangula gemwapewili na vamtumi vinu. ³ Kwa kutumbula nigana kuvakumbusa hoti mu magono ga mwishu yati vibwela vandu vevilanda mnogo wavi uhakau yati vakuvavevesa nyenye, ⁴ na kujova, "Ajevili yati ibwela! Wu, hinu avili koki? Vagogo vitu vafwili na kila chindu chisigalili ngati chevavili kuhuma kuwumbwa kwa mulima, vindu ndi vilavila ngati chayavili kuwumbwa kwa mulima!" ⁵ Vandu avo, kwa kugana kwavi, vikosiwa kuvya kadeni Chapanga ajovili, kunani na pamulima pawumbiwi. Mulima wawumbiwi kuhuma mumanji na kwa manji, ⁶ na mewawa kwa manji gamahela, manji gamahela gegagubiki mulima na kuyongomesa. ⁷ Na kwa lilovi lilalila la Chapanga, kunani kwa Chapanga na mulima wa magono aga zivikiwi muni zitinyiswa kwa motu. Zivikiwi mbaka ligono lila la uhamula penapo vandu vangamyogopa Chapanga pevihamuliwa na kahalibiswa.

⁸ Nambu, vankozu vangu, mkoto kukosiwa chindu chimonga! Palongolo ya BAMBUBU ligono limonga ndi ngati miyaka elufu na miyaka elufu ngati ligono limonga. ⁹ BAMBUBU ikavila lepi kugakita gala geavahaidili ngati vandu cheviholalela ikavila. Mwene akuvasindimalila aganili lepi hati mundu mmonga ayaga, nambu igana kila mundu aleka kumbudila kwaki Chapanga.

¹⁰ Nambu Ligono la BAMBUBU yati libwela kwa kukenyemusa ngati kubwela kwa muhiji. Ligono lenilo kunani kwa Chapanga yati kuwusiwa kwa chigigi chikulu, vindu vyoha vyevivili kunani yati vitiniswa na kahalibiswa. Mulima na vindu vyoha vyevivili mugati yaki yati vitiniswa. ¹¹ Ndava muni kila chindu chihalabiswa namuna yeniyoyi, wu nyenye mganikiwa kuvya vandu va namuna yoki? Mganikiwa kutama chamsopi na kumtopesa neju Chapanga, ¹² mukulindila Ligono lila la Chapanga na kulikita libwela kanyata. Ligono lenilo kunani yati kutiniswa kwa motu na kahalabiwa, na vindu vyaki vyevivili kunani yati viwungunyuka kwa motu. ¹³ Nambu tete, tilindila cheajovili Chapanga, tilindila kunani kwa mupya na mulima wa mupya ndi pandu pala kila mmonga ikita ga kumganisa Chapanga.

¹⁴ Hinu vankozu vangu, pemwilindila Ligono lila, mkita chemwihotola kuvya vamsopi changabuda palongolo ya Chapanga na mtama nayu kwa uteke. ¹⁵ Na nyenye mkoto kukosewa usindimala wa BAMBUBU kuvya ndi fwasi ya kusanguliwa, ngati mlongo witu Pauli cheavayandikili kwa luhala lweapewili na Chapanga. ¹⁶ Ago ndi geayandiki mubalua zaki zoha peilongalela lijambu lenilo. Mubalua zaki gavili mambu gamahela geginonopa kugamanya, ndi vandu vayimu na veving'anamuka, ngati cheving'anamusa pandu pangi pa Mayandiku Gamsopi. Ndi vikulukisa kukomiwa kwavi vene.

¹⁷ Nambu nyenye vankozu vangu mmalili kumanya lijambu ili. Hinu mjijyangalila mkoto kuyagiswa na mabudilu ga vandu vangayidakila Malagizu, na kugwa kuhuma mukuyima kwinu cha kusindimala. ¹⁸ Nambu muyendelela kukula mukumanya BAMBUBU witu na Msangula Yesu Kilisitu. Ukulu uvya kwaki, hinu na hati magono goha gangali mwishu! Ena.

Balua ya kutumbula yeyiyandikwi na Yohani Ulongolelu

Balua ya kutumbula ya Yohani yayandikwi na mtumi Yohani pagati ya mwaka 85 mbaka 90 Yesu Kilisitu peamali kuvelekewa. Yohani hajimanyisi lepi kuvya mwene ndi muyandika, nambu musula ya kutumbula yikumlangisa mwene ndi mweamuwene kwa mihi gaki Yesu cheatamili pamulia na uyukisu waki 1 Yohani (musula ya 1:1-3).

Kangi njila yeyihengiki kuyandika balua iyi yiwangana neju na yila yeyipatikana mugati ya Lilovi la Bwina ngati cheyiyandikwi na Yohani pamonga na balua zidatu, ndi 1 Yohani, 2 Yohani, na 3 Yohani lukumbi peatamili pamuji wa Efeso.

Yohani ayandiki balua yeniyi kwa vandu voha vevamsadiki Kilisitu lukumbi pevavi mumang'ahiso gegaletwi na "Waginositi" Mana yaki vamanyaanu.

Venava vasadiki kuvya Yesu avi chakaka Chapanga nambu avi lepi mundu chakaka lukumbi peatamili pamulima apa. Ndava yeniyi Yohani akujiluwula kuvya mundu mweamuwene Yesu cheatamili pamulima kwa mihi gaki, na kangi ampamisi kwa mawoko gaki 1 Yohani (musula ya 1:1-3). Yohani ayandiki balua yeniyi ndava ya luheku lwaki mwene 1 Yohani (musula ya 1:4). Kuvabesa vandu vevamsadiki Yesu vakoto kumbudila Chapanga Yohani (musula ya 2:1). Kuvayunga vandu vevakumsadika Yesu vakoto kulanda mawuliwu ga udese 1 Yohani (musula ya 2:26). Na kuvajovela vandu vevakumsadika Yesu vamanya chakaka kuvya vasanguliwi 1 Yohani (musula ya 5:13).

Gegavi

Yohani akuyimanyisa balua yaki, mewa ijova ndava kyani ayandiki 1 Yohani (musula ya 1:1-4).

Kangi idandaula Chapanga cheavili lumuli na kutijovela chetiganikiwa kutama ngati Yesu cheatamili 1 Yohani (musula ya 1:5-3:10).

Mewawa akutikumbusa kuvala lilagizu la kuganana tete tavete 1 Yohani (musula ya 3:11-5:12).

Imalakisila balua yaki (musula ya 5:13-21).

Lilovi lelileta wumi

¹ Tikuvayandikila nyenye kumvala mundu mmonga mweikemiwa Lilovi mweaku-vapela vandu wumi wewavili kuumila kadeni. Tete tamuyuwni na kumlola kwa mihi gitu tavete, tamlolili na kumukamula kwa mawoko gitu tavete. ² Na yula mweileta wumi peabwelili, tamuwene tavete na hinu tijova malovi gaki na tikuvakokosela na kuvajovela ndava ya wumi wa magono goha gangali mwishu, mwene avili kwa Dadi na hinu atihumili tete. ³ Chetachiwani na kuchiyuwana ndi chetikuvakokosela nyenye mewa, muni na nyenye muumonga wetivi nawu muni mukuwungana na Chapanga Dadi witu na Mwana waki Yesu Kilisitu. ⁴ Tikuvayandikila nyenye mambu aga muni nyenye na tete tivya na luheku lwelutimili.

Chapanga ndi lumuli

⁵ Hinu, ujumbi wetauyuwini kwaki Yesu na wetavakokosili ndi uwu: Chapanga ndi lumuli na kawaka chitita chochoha mugati yaki. ⁶ Tikajova kuvya mukuwungana nayu, nambu titama muchitita ndi tijova udese, na matendu gitu ga chakaka lepi. ⁷ Nambu ngati titama mu lumuli ngati mwene cheavili mu lumuli, tivya na umonga tete tavete pamonga na ngasi ya Yesu mweavi Mwana waki, yikutinyambisa kumbudila kwitu Chapanga kwoha.

⁸ Tikajova kuvya tikumbudila lepi Chapanga, tikujikonga tavete, na uchakaka uvi lepi mugati yitu. ⁹ Nambu tikayidakila na kujova kwa Chapanga kuvya tibudili, Chapanga ndi msadikika na yati ihenga gegiganikiwa, na mwene yati akutilekekesa mabudilu gitu na kutinyambisa uhakau woha. ¹⁰ Ngati tikajova tikiti lepi uhakau, tikumukita Chapanga ndi mdese na lilovi laki livili lepi mugati mwitu.

2

Kilisitu ndi mtangatila witu

¹ Vana vangu nikuvayandikila mambu aga, muni mkoto kumbudila Chapanga. Nambu, akavya mundu ambudili Chapanga, tivii naku mmonga mweakutiypila kwa Chapanga Dadi witu pahala pitu, mundu mwenuyo ndi Yesu Kilisitu mweavili mbwina neju.

² Kilisitu ndi mweawusiwi luteta muni tilekekeswa kumbudila kwitu Chapanga, na lepi kubuda kwitu tete ndu, ndi kubuda kwa vandu va pamulima woha.

³ Ngati tikayidakila mihilu ya Chapanga tihotola kujova chakaka kuvya timmanyili Chapanga. ⁴ Mundu akajova ammanyi Chapanga, nambu nakugayidakila mihilu yaki, mundu mwenuyo ndi mdese, na uchakaka uvi lepi mugati yaki. ⁵ Nambu mundu yoyoha mweilanda lilovi la Chapanga, mwenuyo ndi ana uganu wa chakaka wa Chapanga ukamiliki mugati yaki. Naha ndi tihotola kuvya na uchakaka kuvya tiwungini nayu, ⁶ mundu yoyoha mwajjova kuvya awungini na Chapanga, iganikiwa kutama ngati cheatamayi Yesu Kilisitu.

Muhilu wa mupya

⁷ Vankози vangu, mihilu iyi yenikuvayandikila lepi mihilu ya mupya, ndi mihilu yilayila yemwavi nayu kutumbula kadeni. Mihilu iyi ya kadeni ndi ujumbi wula wemwayuwini. ⁸ Hati naha mihilu iyi yenikuvayandikila ndi mihilu ya mupya, na uchakaka waki uolekana mugati ya Kilisitu na mugati yinu mewa. Muni chitita chiwukili, na lumuli lwa chakaka lumalili kutumbula kulangasa.

⁹ Mundu yoyoha mweijova kuvya avili mu lumuli, nambu akumyomela mlongo waki, mundu mwenuyo akona muchitita mbaka hinu. ¹⁰ Mundu yoyoha mweakumgana mlongo waki avi mu lumuli, na kawaka chochoha mugati yaki chechihotola lepi kumkita mundu yungi kumbudila Chapanga. ¹¹ Nambu mundu yoyoha mweakumvenga mlongo waki avili muchitita, igenda muchitita, na amanyili lepi kweihamba, muni chitita chimkoywili mihi.

¹² Nikuvayandikila nyenye vana muni kubuda kwinu kulekekeswi kwa gala geakitili Kilisitu. ¹³ Nikuvayandikila nyenye mwavadadi muni mummanyili mwene mweavili kutumbula pakutumbula. Nikuvayandikila nyenye vasongolo ndava muni mumuhotwili Muhakau yula.

¹⁴ Nikuvayandikila nyenye vana ndava muni mummanyili Dadi witu. Nikuvayandikila nyenye mwavadadi muni mummanyili Kilisitu mweavili kuhuma pautumbula. Nikuvayandikila nyenye vasongolo muni muna makakala, lilovi la Chapanga livili mugati yinu na mumuhotwili Muhakau yula.

¹⁵ Mkoto kuugana mulima, amala chochoha chechivili cha pamulima. Mundu mweakumgana mulima, kumgana Chapanga Dadi witu kuvi lepi mugati yaki. ¹⁶ Ndava vindu vyoha vyavi pamulima, ndi, mnogo uhakau wetivelekiwi nawu na mnogo wa kila chindu chevakuchilola na kuvigana kumeka ndava ya vindu vyeuvili navyu pamonga na mambu geukita. Vyenyivo vyoha vihuma lepi kwa Chapanga Dadi witu, ndi vihuma kwa vamulima. ¹⁷ Mulima pamonga na vindu vyaki vyoha vyevakuvigana vandu vihamba nambu mundu mweikita geigana Chapanga, yati itama magono goha gangali mwishu.

Likoko wa Kilisitu

¹⁸ Vana vangu, mwishu uvi papipi! Mwamali kuyuwana kuvya yula mweakumbela Kilisitu ibwela, na hinu vevakumbela Kilisitu vamahele vamali kubwela, na ndi timanyili mwishu uvili papipi. ¹⁹ Vandu avo vahumalili kwitu nambu vavi lepi vakwitu, ngavivya vakwitu ngavasigalili kwitu. Nambu vawukili vakahamba, ndava yimanyikana kuvya chakaka vavi lepi vakwitu.

²⁰ Nambu nyenye mpokili Mpungu Msopi kuhuma kwa Kilisitu, na ndi chakaka muumanyili. ²¹ Nikuvayandikila nyenye lepi kwa ndava muumanyili lepi uchakaka, nambu muni muumanyili, mewawa mmanyili kuvya udese wowoha vihuma lepi muuchakaka.

²² Wu, mdese ndi yani? Ndi yula mweibela kuvya Yesu Kilisitu ndi Msangula lepi. Muntu ngati mwenuyo ndi likoko wa Kilisitu, vakuvabela voha Dadi na Mwana. ²³ Muni mundu yoyoha mweakumubela Mwana, akumbela na Dadi mewa, na yoyoha mweakumuyidakila Mwana, akumuyidakila Dadi mewa.

²⁴ Hinu, ujumbi wula wamwayuwini kuhuma pautumbula ndi utama mumitima yinu. Ngati ujumbi wenuwo ukatamayi mugati yinu hinu yati mwitama magono goha mukuwungana na Mwana na Dadi. ²⁵ Chila cheajovili Kilisitu kuvya yati akutipela ndi wumi wa magono goha gangali mwishu.

²⁶ Nivayandikili mambu aga ndava ya vala vevigana kuvayagisa nyenye. ²⁷ Nambu nyenye, mukumpokela Mpungu Msopi kuhuma kwa Kilisitu. Namwene akayendelela kutama mugati yinu nakuganikiwa kuwuliwa na mundu yoyoha. Muni Mpungu Msopi akuvawula kila chindu, na mawuliwu gaki ndi gachakaka, lepi gaudese. Hinu, mukamula mawuliwu ga Mpungu uyo na kusigalila mukuwungana na Kilisitu.

²⁸ Nambu nyenye vana vangu, muyendelela kuwungana nayu, muni ligono leibwela mkoto kuyogopa amala kukola soni. ²⁹ Mmanyili kuvya Kilisitu ndi mbwina neju

palongolo ya Chapanga, mewawa mmanyili kuvya kila mweihenga gabwina palongolo ya Chapanga mwenuyo ndi Mwana wa Chapanga.

3

Vana va Chapanga

¹ Mlola, uganu wa Dadi cheuvi ukulu weukita tikemelewa tavana va Chapanga! Na chakaka ndi chativili, ndi muni vandu va pamulima vatimanyili lepi tete ndava muni mamanyili lepi Chapanga. ² Mwava nkozi, hinu tavana va Chapanga, nambu yakona yangamanyikana hotohoto chetivyayi. Nambu timayili kuvya penapo Kilisitu peibwela yati tiwanangana nayu ndava yati tikumlola ngati cheavili. ³ Na kila mundu mweavi na huvalila yenyo ndi akujinyambisa, ngati Kilisitu cheanyambiswi.

⁴ Kila mundu mweikita gahakau akugabela malagizu ga Chapanga, ndava kumbudila Chapanga ndi kuyibela malagizu ga Chapanga. ⁵ Kilisitu abwelili ndava ya kuwusa kumbudila kwitu Chapanga, na mwene ambudili lepi Chapanga. ⁶ Kila mundu mweitama mukuwungana na Kilisitu iyendelela lepi kumbudila Chapanga. Yoyoha mweiyendelela kumbudila Chapanga, amuwene lepi amala ammanyili lepi.

⁷ Vana vangu, mundu akotoka kuvakonga! Mweikita gabwina kwa Chapanga akumganisa Chapanga muni Kilisitu mmbwina neju palongolo ya Chapanga. ⁸ Mweikita gahakau ndi wa Setani, ndava Muhakau ndi ambudili Chapanga kuhumila utumbula. Ndava yenyo Mwana wa Chapanga abwelili pamulima muni ahalabisa lihengu loha la Mhakau.

⁹ Kila mundu mweavili Mwana wa Chapanga akumbudila lepi Chapanga ndava muni wumi wa Chapanga utama mugati yaki ihotola lepi kumbudila Chapanga muni Chapanga ndi Dadi wavi. ¹⁰ Kwa njila yenyo tihotola kuvamany vevavili vana va Chapanga na vevavili vana va Setani. Mundu yoyoha mwangakita gegavi gabwina palongolo yaki amala mundu mwanga mgana mlongo waki mwenuyo mwana lepi wa Chapanga.

Mugananayi

¹¹ Wenuwu ndi ujumbi wemwayuwini kuhumila kadeni kuvya: Tigananayi tete kwa tete. ¹² Mkoto kuvya ngati Kaini mweavili mundu wa yula Muhakau akamukoma mlongo waki Abeli. Ndava ya kiki amkomili? Ndava matendu gaki gavi gahakau, na mlongo waki akitayi gabwina palongolo ya Chapanga.

¹³ Valongo vangu, mkoto kukangasa, ngati vandu va mulima vavavengii nyenye. ¹⁴ Tete timanyi kuvya tihumi mulifwa tiyingi mukulama, ndava tivaganili valongo. Mwene mweangali uganu mwenuyo itama mumakakala ga lifwa. ¹⁵ Kila mweakumuvenga mlongo waki ndi mkomaji, na nyenye mumanyi kuvya mundu mkomaji avi lepi na wumi wa magono goha gangali mwishu. ¹⁶ Ndava ya lenili tiumanyi uganu chauvi, ndi muni Kilisitu awusili wumi waki ndava ya tete, na tete mewa tiwusa wumi witu ndava ya kuvatangatila valongo vitu. ¹⁷ Nambu mundu avi na vindu vya pamulima, na akumlola mlongo waki igana, akabela kumuhengela lipyana, wu, ihotola wuli kujova akumgana Chapanga? ¹⁸ Vana vangu tileka kuvagana vandu kwa kujova ndu nambu tivagana chakaka kwa kulangisa matendu.

Mitima yangayogopa palongolo ya Chapanga

¹⁹ Ndi chetihotola kuvya tavandu vetivili na uchakaka, na tivili lepi na wogoyi mumitima yitu palongolo ya Chapanga. ²⁰ Ngati mitima yitu ikutikumbusa lepi kuvya tikumbudila Chapanga, timanyi kuvya Chapanga muvaha kuliku mitima hitu na mwene amanyili goha. ²¹ Vankozu vangu, mitima yitu ngati yikutikumbusa lepi kuvya tikumbudila Chapanga hinu tivya lepi na wogoyi palongolo ya Chapanga. ²² Na chochoha chetikumuyupa, tichipata kwaki. Tiyuwanila mihilu yaki kukita gala gegakumganisa Chapanga. ²³ Mihilu yaki ndi iyi, kumsadika Yesu Kilisitu mweavili Mwana waki, na kuganana tavete ngati cheatilagizili. ²⁴ Vandu voha veviyidakila mihilu ya Chapanga vitama mukuwungana nayo. Vene vitama mugati ya Chapanga na Chapanga itama mugati yavi. Tete tigamanyili ago kwa njila ya Mpungu Msopi mweatipelili.

4

Mpungu wa chakaka na wa udese

¹ Mwava nkozi vangu, mkoto kumsadika kila mundu mweijova ilongoswa na Mpungu wa Chapanga, ndi mumlinga hoti mmanya ngati chakaka Mpungu mwenuyo ihuma kwa Chapanga amala lepi, ndava muni kuvi na vamlota vamahele va udese pamulima. ² Yeni ndi njila ya kumanya kuvya mundu ilongoswa na Mpungu wa Chapanga, kila

mundu mweiyidakila Yesu Kilisitu abwelili na kuvya mundu, mwenuyo ndi ilongoswa na Mpungu wa Chapanga. ³ Nambu kila mundu mwangayidakila ago ndava ya Yesu mundu mwenuyo ilongoswa lepi na mpungu wewihuma kwa Chapanga. Na mwenuyo ilongoswa na Mpungu wa yula mweakumbela Kilisitu Mpungu mwenuyo mwenwayuwini kuvya ibwela na hinu amali kubwela pamulima.

⁴ Mwavana nyenye, ndi vandu wa Chapanga, na mmalili kuvahotola vamlota va udese ndava Mpungu wa Chapanga mweavili mugati yinu ana makakala kuliku yula mweavili mugati ya vandu va mulima uwu. ⁵ Vamlota venavo ndi vandu va mulima vijova mambu ga mulima na vandu va pamulima vakuvayuwanila ndava muni vene ndi va pamulima. ⁶ Nambu tete tavandu va Chapanga. Na mundu yoyoha mweamanyili Chapanga akutiyuwanila tete, mweangavya wa Chapanga akutiyuwanila lepi. Chenichi ndi chetihotola kummanya Mpungu wa chakaka na mpungu wa udese.

Uganu wa Chapanga

⁷ Vankozu vangu tiganana muni uganu uhuma kwa Chapanga. Mundu yoyoha mweavili na uganu mwenuyo ndi mwana wa Chapanga na ammanyili Chapanga. ⁸ Mundu yoyoha mwangali uganu ammanyi lepi Chapanga, ndava Chapanga ndi uganu. ⁹ Chapanga alangisi uganu waki kwa kumtuma Mwana waki ngamwene pamulima, muni tivya na wumi wa chakaka. ¹⁰ Uwu ndi uganu, tete lepi mwatamugani Chapanga, nambu mwene atiganili tete ndi amtumili Mwana waki avyayi luteta lwa kutiwusila kumbudila kwitu Chapanga.

¹¹ Vankozu vangu, yikavya Chapanga atiganili chenicho, na tete tiganikiwa tigananayi. ¹² Kawaka mundu mweamuweni Chapanga lukumbi lwolwoha lula, ngati tiganana, ndi Chapanga itama mukuwungana na tete na uganu waki udandasika mugati yitu.

¹³ Timanyi kuvya titama mukuwunga na Chapanga na mwene itama mukuwungana na tete, ndava atipelili Mpungu waki Msopi. ¹⁴ Tete tilolili na kuvajovela vangi kuvya Dadi amutumili Mwana waki pamulima avyayi Msangula wa pamulima. ¹⁵ Kila mundu mweiyidakila na kujova kuvya Yesu ndi Mwana wa Chapanga, Chapanga itama mukuwungana nayu, na mwene mukuwungana na Chapanga. ¹⁶ Na tete timanyili na kuusadika uganu wa Chapanga weavi nawu ndava yitu.

Chapanga ndi uganu, ndi mundu yoyoha mweitama muuganu vitama mukuwungana na Chapanga itama mukuwungana nayu. ¹⁷ Uganu udandasiki mugati yitu ndava tihotola kuvya na ukekesi ligoona lila la uhamula, na tivya nawu ndava muni titama ngati Kilisitu cheatamili. ¹⁸ Pepavili na uganu kawaka wogohi. Ena! Uganu waudandasiki uvinga wogohi woha, muni mundu mweavi na wogohi adandasiki lepi muuganu. Muni mundu mweavi na wogohi iyogopa kuhamuliwa.

¹⁹ Tete tigana ndava Chapanga atumbwili kutigana tete. ²⁰ Mundu akajova nimganili Chapanga na kuni amvengili mlongo waki ana udese. Ndava mundu mwangamgana mlongo waki mweakumlola ihotola wuli kumgana Chapanga mweangamuwona? ²¹ Hinu, mihilu yeniyi ndi yetipewili na Kilisitu ndi aga: Mundu mwakumgana Chapanga iganikiwa mewa amgana mlongo waki.

5

Tiuhotwili Mulima

¹ Kila mundu mwaisadika kuvya Yesu ndi Kilisitu Msangula mundu mwenuyo ndi mwana wa Chapanga. Na kila mweakumugana dadi mewawa akumgana na mwana waki. ² Lijambu lenili ndi likutikita timanyayi kuvya tivaganili vana wa Chapanga, ndi patikumugana Chapanga na kuyidakila mihilu yaki. ³ Ndava kumugana Chapanga ndi kuyidakila mihilu yaki. Na mihilu yaki yitopa lepi, ⁴ ndava kila mundu mweavi mwana wa Chapanga ihotola kugahotola mambu ga mulima uwu. Na tete tikuuhotola mulima kwa sadika yitu. ⁵ Yani ihotola kugahotola mambu ga mulima? Ndi yula mweisadika kuvya Yesu ndi Mwana wa Chapanga.

Kujova gevagawene ndava ya Yesu Kilisitu

⁶ Yesu Kilisitu ndi mweabwelili kwa njila ya manji lukumbi lwa ubatizu na kwa ngasi peafwili. Abwelili lepi kwa njila ya manji ndu, nambu kwa manji na ngasi. Na Mpungu Msopi ijova aga ndi chakaka ndava ya Yesu muni Mpungu Msopi ndi mchakaka. ⁷ Hinu vavi vadatu vevijova uchakaka. ⁸ Mpungu Msopi, manji na ngasi, na voha viyidakilana chindu chimonga. ⁹ Tete tisadika lukumbi vandu vakutijovela gavagaweni ndi gala geijova Chapanga gitopa neju na Chapanga ijova chakaka kumvala Mwana waki. ¹⁰ Ndi kila mundu mweakumusadika mwana wa Chapanga avinawu wenuwo uchakaka mumtima waki. Nambu mweangamsadika Chapanga akumukita Chapanga

kuvya mdese, ndava asadiki lepi mambu geajovili Chapanga kumvala Mwana waki. ¹¹ Na uchakaka wene ndi uwu: Chapanga atipelili wumi wa magono goha gangali mwishu, na wumi wenuwo upatikana kwa Mwana waki. ¹² Mundu yoyoha mweavili na Mwana wa Chapanga avi na wumi wenuwo, na mundu mweavi lepi na Mwana wa Chapanga avi lepi na wumi wenuwo.

Wumi wa magono goha gangali mwishu

¹³ Nivayandikili nambu mumanyayi kuvya muvinau wumi wa magono goha gangali mwishu, nyenye mwamukumsadiki Mwana wa Chapanga. ¹⁴ Lijambu lenili ndi likutikita timanya changali kuyogopa kuvya Chapanga akutiyuwanila, na tikamyupa chindu chochoha ngati cheigana akutiyuwana. ¹⁵ Na tete tikamanyayi kuvya kila petiyupa akutiyuwana, ndi timanyi kuvya tipokela chochoha chatiyupa kwaki.

¹⁶ Ngati mundu yati akamlola mlongo waki ikita gakumbudila Chapanga gangam-longosa mulifwa, iganikiwa amyupilayi, na Chapanga yati akumupela wumi mundu mwenuyo, nilongela aga ndava ya vala vavihenga uhakau wangavalongosa mulifwa. Nambu kuvili kumbudila Chapanga kwekumlongosa mundu mulifwa nene nijova lepi myupa ndava ya kumbudila Chapanga kwenuko. ¹⁷ Lijambu loloha langanganisa Chapanga, lenilo ndi lijambu la kumbudila Chapanga, nambu kuvili kumbudila Chapanga kwanga mlongosa mundu mulifwa.

¹⁸ Timanyili kuvya kila mundu mweavili Mwana wa Chapanga iyendelela lepi kumbudila Chapanga, ndava muni Mwana wa Chapanga akumyunga na Muhakau ihotola lepi kumkita Chindu chochoha.

¹⁹ Timanyi kuvya tete ndi tavana va Chapanga, na mulima wohu ulongoswa na Muhakau.

²⁰ Tete timanyili kuvya Mwana wa Chapanga amali kubwela, na mwene ndi atikitili timanya Chapanga wa chakaka. Na tete titama mukuwungana na Chapanga wa chakaka kwa njila ya kuwungana na Mwana waki Yesu Kilisitu. Mwenyu ndi Chapanga wa chakaka, na ndi wumi wa magono goha gangali mwishu.

²¹ Vana vangu, mujiyangalila mkoto kugundamila chimong'omong'o.

Balua ya pili yeyiyandikwi na Yohani Ulongolelu

Balua ya 2 Yohani yiyandikwi na Mtumi Yohani pagati ya mwaka 90 peamali kuvelekewa Yesu Kilisitu. Yohani ajimanyisi lepi mwene ngati myandika, nambu pahala paki akujikemela mgogo.

Mambu gegavi mubalua iyi ya 2 Yohani giwanangana papipi neju na gala gegavi mugati ya Lilovi la Bwina ngati cheyiyandikwi na Yohani.

Lenili lilolekana hotohoto neju pala peikangamalisa muhilu waki wa kuganana, na cheijova kumgana Yesu ndi pamonga na kuzilanda mihilu yaki 2 Yohani (musula za 1:5-6; Yohani 15:9-10).

Yisadikika kuvya Yohani ayandiki Lilovi la Bwina ngati cheyiyandikwi na Yohani pamonga na balua zaki zidatu ndi 1 Yohani, 2 Yohani, na 3 Yohani lukumbi peatamili pamuji wa ku Efeso.

Yohani ayandiki balua yeniyi kwa mdala muhaguliwa pamonga na vana vaki. Kwa malovi ago ndi avayandikili msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu.

Kangi ijova mubalua yeniyi yavili ndava ya vandu voha vevakumsadika Kilisitu.

Yohani ayandiki balua yeniyi ndava ya kuvakangamalisa mtima msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu na kuvajovela vajiyanlalilayi na vawula va udese.

Gegavi

Yohani akuyimanyisa balua yaki na kuvadandaulila akuvayandikili vayani na kangi akuvajambusa, 2 Yohani (musula ya 1:1-3).

Kangi akuvakangamalisa mtima vandu vevakumsadika Kilisitu na kuvakumbusa ndava muhilu ukulu kuhotola woha 2 Yohani (musula ya 1:4-6).

Kangi akuvajovela vajiyanlalila na vawula va udese, 2 Yohani (musula ya 1:7-11).

Mewawa Yohani imalakisila balua kwa kuvajambusa kwa kusalaga 2 Yohani (musula ya 1:12-13).

¹ Nene gogo chilongosi, nikuyandikila veve Wamawu mweuhaguliwi na Chapanga pamonga na vana vaku venivaganili kwa mtima wangu woha. Namwene lepi mwenivaganili nambu na vala vevaumanyili uchakaka vavaganili nyenye, ² tivaganili ndava muni uchakaka uwu utama mugati yitu na yati uvya na tete hati magono goha gangali mwishu.

³ Dadi Chapanga pamonga na Yesu Kilisitu, Mwana wa Dadi, vakutipela ubwina na lipyana na uteke, vindu ivyo vivyai pamonga na tete muuchakaka na uganu.

Uchakaka na Uganu

⁴ Nasangalwiki neju panavaweni vana vaku vangi vitama muuchakaka ngati Dadi Chapanga cheatilagizi. ⁵ Hinu, Mau mweuhaguliwi na Chapanga nivi na luyupu lumonga kwaku, tigananayi. Muhilu uwu wamupya lepi, ndi lilalila latavili nalu kuhuma utumbukanu nikuyupa tiganana. ⁶ Wenuwu ndi uganu, ndi kutama kwa kuyidakila mihilu ya Chapanga. Ngati chemwatumbwili kuyuwana, muhilu uwu mganikiwa kutama kwa uganu.

⁷ Muni vadese vamahele vahumalili pamulima, vandu vangayidakila kuvya Yesu Kilisitu abwelili kwitu ngati mundu. Mundu mweijova chenicho ndi mdese na akumbela Kilisitu. ⁸ Mujiyanlalila mwavene muni mkoto kuyagisa gala gemwagahengelili lihengu, nambu mkakita chenicho mwipata lepi njombi yinu yeyitimiliki.

⁹ Mundu yeyoha mweangatama mu mawuliwu ga Kilisitu, nambu akugaleka mambu gangi mu mawuliwu ago mundu mwenuyo avi lepi na Chapanga ndi mweilanda mawuliwu ago avi navu voha vavili, Dadi na Mwana. ¹⁰ Ngati mundu akabwelayi kwinu changali kuvaletela mawuliwu ga Kilisitu, mkoto kumpokela kunyumba yinu amala kumjambusa. ¹¹ Yeyoha mweakumpokela mundu mwenuyo, ndi iwungana nayu mukukita mambu gahakau.

Lilovi la kumalakisila

¹² Nivi nagu gamahele ga kuvajovela, nambu mbwitu kukita chenicho kwa kuvayandikila. Nambu nigana kubwela tilongela mihu kwa mihu muni luheku lwitu lukamilikayi.

¹³ Vana va mlumbu waku mweahaguliwi na Chapanga vakujambusa.

Balua ya datu yeyiyandikwi na Yohani Ulongolelu

Balua ya 3 Yohani yayandikwi na mtumi Yohani mulukumbi lwa mwaka wa 90 Yesu Kilisitu peamali kuvelekewa. Yohani ajimanyisi lepi ngati mwene ndi myandika, nambu pahali paki akujikemela mgogo 3 Yohani (musula ya 1:1).

Mewa ikita genago mubalua ya 2 Yohani (musula ya 1:1). Yisadikika kuvya Yohani ayandiki Lilovi la Bwina ngati cheliyandikwi na Yohani na balua zidatu ndi 1 Yohani na 2 Yohani na 3 Yohani lukumbi peatamili pamuji wa ku Efeso.

Yohani ayandiki balua yeniyi Gayo mundu mweamsadiki Yesu. Akumluwula Gayo ngati nkozi na kumjovela igana avya mundu mweipokela valongo vevakumsadika Yesu vevavi mulugendu vevipita njila yeniyi.

Gegavi

Yohani anaitambulisha balua yaki (musula ya 1:1).

Kangi akumkangamalisa mtima Gayo akamulagiza avya na mtima wa kuvapokela valongo vevakumsadika Yesu (musula ya 1:2-8).

Kangi, akuvalongelela vandu vangi vavili, Diotlefe na Demetilio (musula ya 1:9-12).

Kangi imalakisila balua kujova (musula ya 1:13-14).

¹ Nene gogo chilongosi, nikuyandikila veve Gayo nkozi wangu, mwanikuganili chakaka.

² Nkozi wangu, nikuyupila kwa Chapanga mambu gaku gahamba bwina, uvywa na makakala muhiga yaku ngati chauvi mumtima waku. ³ Niheka neju ndava valongo vevahumili kwenuko na kubwela apa, ndi vanijovili cheusadikika uchakaka na uyendelela kutama kwa kuulanda uchakaka magono goha. ⁴ Kawaka chindu chechikunisangalusa neju kuliku kuyuwana vana vangu viyendelela kutama kwa kuulanda uchakaka.

Gayo cheisadikiwa

⁵ Nkozi wangu, veve ndi usadikiwa neju muchochoha chaukuvakila valongo vaku vevakumsadika Yesu hati ngati vayehe. ⁶ Valongo avo vavajovili msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu kuuvala uganu waku. Uyendelela kuvatangatila na vayendelela na lugendu lwavi mukumganisa Chapanga. ⁷ Muni vitumbula lugendu lwavi muuten-dekela wa Kilisitu na vaganili lepi kupokela utangatila wowoha kuhuma kwa vandu vangamsadika Kilisitu. ⁸ Hinu, tete tiganikiwa kuvatangatila vandu ava, muni na tete tipata kuvya pamonga nawu mulihengu lavi kukokosa uchakaka.

Diotlefe na Dimetilio

⁹ Nayandiki balua yihupi kwa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu, nambu Diotlefe, mweigana neju kuvya chilongosi wavi, aganili lepi kuniyuwanila. ¹⁰ Penibwela yati nifiyula mambu goha geikita, mambu goha gahakau geakitili na malovi goha gahakau geijova ndava yitu udese waki. Mwene ibela kuvakalibisa valongo avo vevavi mulugendu, na kuvabesa vandu vangi vevigana kuvakalibisha, na kulinga kuvavinga kuvala ya msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu.

¹¹ Nkozi wangu, kotoka kulanda mambu gahakau nambu landa gegavi gabwina. Mundu yoyoha mweikita mambu gabwina mwenuyo wa Chapanga na mundu yoyoha mweikita gahakau mwenuyo wa angammanya Chapanga.

¹² Kila mundu akumlumba Demetilio, na uchakaka wene wjova naha. Mewawa na tete tavete tikumlongalela bwina, na veve umanyili uchaka uyidakilana.

Jambusa ya kumalakisila

¹³ Nivii nagu gamahele gakuujovela, nambu mbwitu kukuyandikila mubalua. ¹⁴ Nihualila kukulola papipi na penapo yati tilongela mihu kwa mihu.

¹⁵ Nikuganila uteke. Vankozi vaku vakujambusa.

Vajambusayi vankozi vitu voha kila mmonga mwene.

Balua yeyiyandikwi na Yuda Ulongolelu

Balua yeyikemelewa kwa liina la Yuda yapewili liina lenilo ndava lavi liina la muyandika. Yuda akujimanyisa mwene kuvya ngati mlongo wa Yakobo, mweavili mlongo wa Bambu Yesu.

Ndava yeniyoyuda mwenuyo isadikiwa mewa kuvya mmonga wa valongo va chigosi va Yesu. Yuda (musula ya 1).

Yimanyikini lepi ngati balua yeniyoyaganikiwi kuyandikwa na kutumwa kumsambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu veavayandikili, nambu kuhuma mu mayandiku gamahela ga Lilaganu la kadeni yilolekana kuvya vandu vevayandikiwi pa kutumbula pandu pavaha ndi vavi Vayawudi.

Pamonga na ago, mubalua yaki idandaula “kwa avo vevakemeliwi, vevaganikiwi na Chapanga Dadi, na kuvikiwa ndava ya Yesu Kilisitu” Yuda (musula ya 1). Yihotoleka balua yeniyoyayandikwi mu mwaka wa 60 Yesu Kilisitu peamali kuvelekewa. Ayandiki balua yeniyoyakwakilisitu voha ndava ya kuvahakalila vakoto kuyagiswa na vawula va udese Yuda 4. Ihengela mayandiku ga matendu ga Lilaganu la kadeni na udandaula waki kukangamalisa mayandiku.

Balua yeniyoyayene yivili mumaholo gegavi gamahela na balua ya 2 Petili yikava yikuvabesa ndava ya vawula va udese Yuda 4, 2 Petili (musula ya 2:1). Maholo aga giwanangana na mayandiku gegakuvavala vamtumu va kunani kwa Chapanga pamonga na miji ya Sodoma na Gomola.

Gegavi

Yuda itumbula hoti kuvakokosela vasomaji veavayandikili (musula ya 1-2).

Kavili, akuvajovela ndava ya kuvayandikila ndi kuvahakalila kuvavala ndava ya kuyogofwa kwa vawula va udese (musula ya 3-4).

Neju ya ago ijova kwa miluhumu kuhuma kwa vandu va Lilaganu la kadeni (musula ya 5-16).

Kangi, akuvajovela vayidakila malovi ago gevipewa (musula ya 17-23).

Imalakisila balua yaki kwa kumsengusa Chapanga (musula ya 24-25).

¹ Nene ndi Yuda, mtumisi wa Yesu Kilisitu na mbena waki Yakobo.

Nikuvayandikila nyenye mwemkembaliwa na Chapanga Dadi mweakuvagana na Yesu Kilisitu ndi mlonda winu.

² Nikumuyupa Chapanga avahengela lipyana, uteke na uganu vivya kwinu kwa umahele wewihuma kwa Chapanga.

Vawula va udese

³ Vankozvi vaganu, navili na uganu wa kuvayandikila kuuvala usangula wula wetivili nawu tavoha. Nambu niwona chabwina kuvayandikila ndava kuvakangamalisa mitima muihengela ulonda sadika, yevapewili vandu va Chapanga mala yimonga ndu kwa lukumbi lwoha. ⁴ Muni vandu vangamuyogopa Chapanga vajijingisi chinunu pagati yitu. Vandu venavo uvang'anamwisi ujumbi wabwina wa Chapanga witu muni vakita mambu ga ukemi na kumbela Yesu Kilisitu mweavili mwene, Chilongosi na Bambu witu. Nambu Mayandiku Gamsopi gamali kujova kuhumila kadeni uhamula weukuvalindila vandu avo.

⁵ Hinu nigana kuvakumbusa mambu, pamonga aga mwamali kumanyiswa hotohoto mala yimonga, mkumbukayi Bambu chevasangwili vandu va Isilaeli na kuvawusa pamulima wa Misili, nambu mwanakandahi avakomili vala vavangasadika. ⁶ Na, vamtumu va kunani kwa Chapanga vevangakola uhotola wavi vakaleka pandu pavi pevavikiwi na Chapanga, Chapanga avakungili kwa minyololo magono goha gangali mwishu na pachitita ng'ong'olo vilindila ligo lila likulu la uhamula. ⁷ Kangi mkumbuka Sodoma na Gomola, na milima ya papipi yaki, vakolonjinji vaki vakitili chenicho ngati chevakitili vamtumu vala, vakitili ukemi na kulanda mambu ga muhiga yavi gegibeswa ndi wapewili uhamula wa kutagwa mumotu wangajimika wa magono goha gangali mwishu, muni yivya liwuliwu kwa vandu voha.

⁸ Mewawa cheyavili kwa vandu avo. Njazi zavi zikuvalongosa mukuzihakasa higa zavi vene, kuuvevesa uhotola wa Chapanga na kuliga vajumbi vevana ukulu wa kunani.

⁹ Hati Mikaeli, mtumu mkulu wa kunani kwa Chapanga akitili lepi chenicho. Mung'omo pagati yaki na Setani ndava ya higa ya Musa, Mikaeli alingili lepi kumuhamula Setani

kwa maligu, ndi ajovili, “Bambu mwene ndi akuywangila.”¹⁰ Nambu vandu ava viliga vindu vyangavimanya. Gavili mambu gevagamanyili nambu vikita changali kuholalela ngati hinyama chehikita changali luhala. Na mambu ago gakuvalabisa vene.¹¹ Yati vakuchikolela! Vandu venavo vevakuyilanda njila yila ya Kaini. Ndava ya kugana mashonga, vakujiyingisi mukubuda kwa Balaamu. Vang'anamwiki ngati Kola cheang'anamwiki na vakomiwi ngati Kola cheakomiwi.¹² Vandu venavo vibwela mu mselebuko winu wa chakulya wewulangisa uganu venavo ndi vakuyogopwa ndava kwa matendu gavi gahakau vileta soni na uhakau, vavili ngati vadimaji vevakujiyukutisa vene. Viwanangana na mahundi gegikang'wa na chimbungululu vavili ngati mikongo yangali matunda lukumbi lwa mabenu yeyitupuliwi na kuyuma neju.¹³ Vandu avo vavi ngati mtimbuganu wa nyanja na mambu gavi gahakau gilolekana ngati lihuluhulu. Vavi ngati ndondo zeziyugayuga zezivikiwi na Chapanga pandu pa chitita ng'ong'olo cha magono goha gangali mwishu.

¹⁴ Henoki, ndi chiveleku cha saba kuhumila Adamu mbaka Enoki, awusi malovi ga ulota panani ya venavo, kujova yuwanila Bambu ibwela na vaitumu vaki va kunani vamsopi vangavalangika,¹⁵ muni avahamula vandu voha, na kuvapela mbunu voha vevakumbudila Chapanga, ndava ya matendu gavi gahakau gevakitili na mambu gahaku gevajovili ga kumliga Chapanga.

¹⁶ Vandu ava vanamang'ung'uta na kuvajova vandu vangi, vitama kwa kulanda mnogo wavi uhakau, vimeka na kujilangisa kuvya vene ndi vandu vabwina, na kuvulumba vandu vangi, muni vapatayi vindu kuhuma kwavi.

Malapisu na malagizu

¹⁷ Nambu nyenye, vankozu vangu, mugakumbuka malovi gagalongaliwi kutumbula na mitumu va Bambu witu Yesu Kilisitu.¹⁸ Vavajovili, mu magono gamwishu yati vihumila vandu vangamsadika Chapanga vandu vevilongoswa na mnogo wavi uhakau vandu avo yati vakuvavevesa.¹⁹ Vandu venavo ndi vavileta mpechanganu, vandu vevilanda mnogo uhakau wa mulima wevavelikiwi nawu, vavi lepi na Mpungu wa Chapanga.²⁰ Nambu nyenye, vankozu vangu, mjijenga mwavene mu mkingisa wa sadika yinu. Myupa kwa Chapanga kwa makakala ga Mpungu Msopi.²¹ Na kutama muuganu wa Chapanga, mumlindila Bambu witu Yesu Kilisitu avapela wumi wa magono goha gangali mwishu mulipyana laki.

²² Muvahengela lipyana vandu vangi vevivagaya,²³ muvasangula vandu vangi mumotu wa uhamula kwa kuvanyakula, kangi muvahengela lipyana vangi kwa kujiyangalila mwavene, muzivenga hati nyula zavi zezina mabala ga mnogo uhakau.

Yuda akumlumba Chapanga

²⁴ Chapanga mweihotola kuvahengela ulonda mkoto kugwa changali kubuda, na kuvapeleka nyenye mbaka muukulu waki nakwa luheku luvaha changali kubuda kwaki²⁵ mwene mweavi Chapanga, msangula witu kwa njila ya Yesu Kilisitu Bambu witu. Uvya ukulu na unkosi makakala na uhotola kuhumila kutumbula kwakona kuwumbwa mulima hati hinu na magono goha gegibwela gangali mwishu! Ena.

Ugubukulo weapewili Yohani Ulongolelu

Chitabu cha ugubukulo ndi chitabu cha mwishu pagati ya vitabu vya Lilaganu la mupya. Mewa chavi chitabu cha mwishu kuyandikwa na Mtumi Yohani pagati ya mwaka wa 95 kutumbula Yesu Kilisitu peamali kuvelekewa (musula ya 1:1).

Kavili mwene ayandiki mewa Lilovi la Bwina ngati cheyiyandikwi na Yohani, na balua zidatu, zenizi ndi 1 Yohani, 2 Yohani, na 3 Yohani. Mwene mewa yamanyikini kuvya mundu “Mweaganiwi na Yesu.” (Yohani musula ya 13:23). Mwene ayandiki chitabu cha Ugubukulo pa Chisiwanga cha Patimo kweavi muchifungu ndava muni awonikini kuvya abudili kwa kukokosa Lilovi la Bwina la Yesu (musula 1:9).

Mukuyandika chitabu chenichi Yohani aganayi kuvakangamalisa mitima vasomaji muni vayendelela kuvya na sadika kwa Yesu Kilisitu na kuvapela huvalila ndava lukumbi lwa kuwuya Yesu Kilisitu luveli papipi musula (1:3, 22:7). Yohani avayandikili vandu voha vevakumsadika Kilisitu neju misambi ya vandu vevakumsadika Kilisitu saba yeyikumsadika Kilisitu yeyivili (musula 2 mbaka 3). Yohani ajovili mayandiku gaki kuvya ndi ulota (musula ya 1:3). Na ilangisa kwa picha zamahale ya mambu geagawene. Chitabu ichi chiwanangana na pandu pangi mu Lilaganu la kadani, neju chitabu cha Zakalia (musula ya 6:1-8). Mapenenga saba na mankeve saba mewa viwanangana na gala matovilu gegaletivi na Chapanga kuyitova Misili Kuhuma (musula ya 7-9). Chitabu cha Ugubukulo chidandaula malovi ga kumalakisila wa mulima, na kulangisa kuvya Yesu yati ivya muhotola, na kuvya vala voha vevivika huvalila lavi kwaki yati vitama magono goha gangali mwishu pamonga nayu. Chitabu chenichi chikuhakalila na kukupela huvalila ya uchakaka ndava kuwuya kwaki Yesu kuvi papipi.

Gegavi,

Yohani itumbula kujilongelela mwene ndi yani na cheapokili maono aga ga ulota (musula 1:1-20).

Mewa ijova ujumbi wewihuma lumonga kwa Yesu kuhamba kwa misambi ya saba ya vandu vevakumsadika Kilisitu (musula ya 1:1-3:22).

Kavili idandaula malovi ga vidindilu saba vya mnemu (musula ya 4:1-8:5) Na mapenenga saba 8:6-11:19.

Neju ago Yohani idandaula lijambu la ngondo pagati ya mwana mdebe mgosi na liyoka lelivili na mitu saba (musula ya 12:1-14:20).

Kangi Yohani iyandika malovi ga mankeve saba ga ligoga la Chapanga (musula ya 15:1-16:18).

Mewawa Yohani idandaula kumvala Chapanga cheavahotwili vamakoko vaki kunani kwa Chapanga (musula ya 17:1-20:15).

Yohani imalakisila kwa kudandaula malovi ga kunani kwa Chapanga kwamupya na mulima wamupya wewibwela magono ga kumalakisila (musula ya 21:1-22:21).

¹ Wenuwu ndi ugubukulo wa Yesu Kilisitu weapewili na Chapanga muni avalangisa vatumisi vaki, mambu gegihumila papipi. Kilisitu amtumili mtumu waki wa kunani kwa Chapanga ammanyisa muhengaji waki Yohani mambu ago. ² Mwene Yohani alolili kuvala ujumbi wa Chapanga na ndava ya Lilovi la Chapanga, na uchakaka wewajoviwi na Yesu Kilisitu. ³ Amotisiwi yula mweisoma malovi ga ulota wa Chapanga na kuyuwana na kugalanda gala gegayandikwi muchitabu ichi, muni lukumbi lwa kuhumila mambu ago luvi papipi.

Jambusa kwa misambi saba ya vandu vevakumsadika Kilisitu

⁴ Nene Yohani nikuvayandikila misambi saba ya vandu vevakumsadika Kilisitu wa mulima wa Asia.

Nikuvaganila ubwina wa uteke kuhuma kwa Chapanga mweavili na mweavi na mweibwela, na kuhuma kwa mipungu saba palongolo ya chigoda chaki cha magono goha gangali mwishu, ⁵ na kuhuma kwa Yesu Kilisitu. Mwene ndi mwetijova ndava yaki msadikika na ndi wa kutumbula mweayukiswi kuhuma kwa vevafwili, mewawa mwene ndi Nkosi wa vankosi wa pamulima.

Mwene akutigana na kwa ngasi yaki atilekekisi hulu mabudilu gitu. ⁶ Atihengili tete tavankosi na vamteta va Chapanga muni tihengela Chapanga, muni vavalongosa vandu wa milima yoha, Dadi waki. Kwaki Yesu Kilisitu uvya ukulu na makakala, magono goha gangali mwishu! Ena.

⁷ Lola! Mwene ibwela mumahundi! Kila muntu yati akumlola, hati vala vevambowili kwa ngoha. Na ndava yaki vandu voha pamulima yati vivembeneka ndava yaki! Ena.

⁸ Ijova Bambu Chapanga, mweavi na uhotola woha, mweavili na mweavi na mweibwela, “Nene ndi Mtumbula na wamwishu wa vindu vyoha.”

Mambu geagawene Yohani ndava ya Kilisitu

⁹ Nene Yohani mlongo winu nihanganila na nyenye mumaing'aiso na muunkosi wa Chapanga na mukusindimala ndava ya kumsadika Yesu Kilisitu. Nene napelikwi kuchifungu pachisiwa cha Patimo ndava navakokosili vandu Lilovi la Chapanga na kudandaula mambu ga Yesu. ¹⁰ Muligono la Bambu mukulongoswa na Mpungu Msopi, nayuwini lwami luvaha mumbele yangu, lwami ngati lipenenga. ¹¹ Yajovili, “Yandikayi muchitabu gala geukugalola, kangi uchipeleka kwa misambi saba ya vandu vevakumsadika Kilisitu pamiji ya ku Efeso na Simulina na Peliganoni na Tuatila na Salide na Fidafeia pamonga na Laodikea.”

¹² Hinu, nanga'anamwiki muni nilola mweijova na nene. Ndi penang'anamwiki, nawene vibokoselu saba vya kuvikila hahi za zahabu, ¹³ na pagati yaki namuwene mmonga mweavi ngati muntu, awalili ligwanda litali na mkungu wa zahabu panganga yaki. ¹⁴ Mayunju gaki gavi gamsopi pehe, mihu gaki gang'asimi ngati motu wewiyaka, ¹⁵ magendelu gaki ngati shaba yeying'asima na yeyinyambiswi bwina mumotu, na lwami lwaki lwavi ngati mbulumo lwa manji gegihelela. ¹⁶ Muchiwoko chaki cha kulyela avi na ndondo saba, na mumlomo waki mwahumili upanga weutema pandi zoha. Pamihu paki gang'asimi ngati lilanga leliyaka neju. ¹⁷ Lukumbi, panakamuwene ndu, nagwili palongolo ya magendelu gaki ngati muntu mweafwili. Nambu mwene akapamisa chiwoko chaki cha kulyela panani yangu, akajova, ukotoka kuyogopa! Nene ndi wa kutumbula na mwishu wa vindu vyoha. ¹⁸ Nene ndi mwenivi mumi! Nafwili, nambu, lola hinu ndi namumi magono goha gangali mwishu. Nivii na uhotola wa lifwa na mulima wa vandu vevafwili. ¹⁹ Hinu yandika mambu aga geukugawona, mambu gegihumila hinu na gala gegihumila mwanakandahi. ²⁰ Wenuwu ndi mfiyu wa ndondo zila saba zeuziwene muchiwoko changu cha kulyela na vila vindu saba vya zahabu: Zila ndondo saba ndi vamitumu pa misambi saba ya vandu vevakumsadika Kilisitu, na vibokoselu vila saba, ndi misambi yene saba ya vandu vevakumsadika Kilisitu.

2

Ujumbi kwa msambi wa vandu va Efeso

¹ “Umyandikila mtumu wa kunani kwa Chapanga mweiyimalila msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va Efeso kula.”

“Wenuwu ndi ujumbi wewihuma kwa yula mweikamula ndondo saba muchiwoko chaki cha kulyela na mweigenda pagati ya vibokoselu saba zezitenganizwi kwa zahabu. ² Nigamanyili matendu gaku goha, nimanyili kukangamala kwaku na kunihengela. Nimanyili kuvya wihotola lepi kuvayidakila vandu vahakau. Uvalingili vala vevakujikemela vene vamitumi na kumbi lepi vamitumi, wamwene uvamanyili kuvya venavo vadese. ³ Veve ndi usindimili, ung'aiswi ndava ya liina langu, nambu utotokili lepi. ⁴ Nambu nivii na lijambu limonga kukuvavala veve: Veve uniganili lepi nene amala mwiganana lepi kavili hinu ngati kutumbula. ⁵ Hinu, uhololelayi chawavi kwakona uyagili lepi, unga'namukila Chapanga na kuleka uhakau ngati chawavi kadeni. Ngati lepi yati nibwela kwaku na kuwusa chibokoselu kuhuma pandu paki. ⁶ Nambu nihekelela ndava ya chindu ichi chimonga: Veve ukugayomela matendu gala gevihenga Wanikolai ngati chenikugayomela nene.”

⁷ Mweavi na makutu ga kuyuwana na ayuwanayi, hinu ndi ayuwana gala Mpungu Msopi geakuvajovela misambi ya vandu vevakumsadika Kilisitu!

“Mweihotola yati nikumpela kulya matunda ga mkongo wa wumi weuvi Paladiso mugati ya lidimba la Chapanga kunani.”

Ujumbi kwa msambi wa vandu va Simulina

⁸ “Muyandikila mtumu va kunani kwa Chapanga mweiyimalila msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va Simulina.”

“Wenuwu ndi ujumbi kuhuma mweavi wa kutumbula na mwishu, mweafwili na hinu avi mumi kavili. ⁹ Nimannyili mang'ahiso gako mewawa nimanyili ungangu waku! Nambu kujova chakaka veve una vindu vyamahele, nimannyili chevaku kuliga vala vevakujikemela Vayawudi nambu Vayawudi lepi vachakaka, ndi msambi weulongoswa na Setani. ¹⁰ Ukoto kuyogopa mambu gegakukolela. Yuwanila! Setani igana kuvalinga kwa kuvasopa vangi vinu muchifungu, ndi nyenye yati mung'aika kwa magono kumi.

Nambu mvyava vasadikika mbaka kufwa kwinu na nene yati nikuvapela wumi ngati njingwa ya kuuhotola.”

¹¹ “Mweavi na makutu ga kuyuwana, ayuwana bwina gala Mpungu Msopi geakuva-jovela msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu!”

“Yula mweihotola ago yati iviniswa lepi ng’o na lifwa la pili.”

Ujumbi kwa vandu va Peligamoni

¹² “Muyandikila mtumu wa kunani kwa Chapanga mweiyimalila msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu wa muji wa Peliganoni, aga ndi geijova.”

“Mwenuyo mweavi na upanga weunoliwi pandi zoha: ¹³ Nipamanyili pandu pewitama, penapo ndi Setani akuvalongosa vandu. Nambu veve wakona uyendalili kulikamula liina langu. Wayibeli lepi sadika yangu kwaku, hati mu magono ga muhengahaji wangu Antipa msadikika mweijova ndava yangu, peakomiwi pagati ya muji wenuwo wewilongoswa na Setani. ¹⁴ Nambu nina malovi gadebe gewihenga ganga nihekesa ndava yaku: Vangi vinu ndi valanda va Balaamu mweamuwuli Balaki kuvakulukisa vandu va Isilaeli vambudila Chapanga kwa kulya vyakulya vya luteta lwa chimong’omong’o na kukita ugoni. ¹⁵ Mewawa, vavi mewa pagati yinu vandu vevilanda mawuliwu ga Wanikolai. ¹⁶ Hinu, leka kumbudila Chapanga, ngati wangamung’anamukila, yati nibwela kanyata kutovana na vandu avo na upanga wewihuma mumlomo wangu.”

¹⁷ “Mweavi na makutu, ayuwana bwina Mpungu Msopi cheakuvajovela msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu!”

“Yula mweihotola, yati nikumpela chakulya chechikemelewa mana chechifyiki kunani kwa Chapanga, mewawa yati nikumpela liganga lidebe la msopi, na panani yaki payandikwi liina lamupya kawaka mundu mweimanya, nambu nga vala ndu vevakulipokela.”

Ujumbi kwa vandu va Tuatila

¹⁸ “Umyandikila naha mtumu wa kunani wa msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va Tuatila.”

“Wenuwu ndi ujumbi wihuma kwa Mwana wa Chapanga, mweavi mihu geging’asima ngati motu, na magendelu geging’asima ngati shaba yeyiyogoliwi bwina. ¹⁹ Nimanyili mambu gaku goha. Nimanyili uganu waku, sadika yaku, uhengaji waku na kusindimala kwaku. Nimanyili veve wihenga chabwina neju kuliku kadeni pala. ²⁰ Nambu nivii na lijambu limonga kwaku langa nihekesa: Veve ukumsindimalila mdala yula Yezebeli mweakujikemela mlota, mweiwula la kuvayagisa vatumisi vangu vakita ukemi na kulya vyakulya vyevitetiwi kwa chimong’omong’o. ²¹ Nimpeli lukumbi lwa kuleka kumbudila Chapanga, nambu ibela kuleka ukemi waki. ²² Yuwanila! Hinu nikumtova kwa matamu ndalindali mwene pamonga na vayaki vevahengili ukemi nayu yati vipata mang’ahiso gakali, ngati vabeli kuleka kubuda mumatendu gavi gahakau gevahengili. ²³ Kangi yati nikuvakoma valanda, muni misambi ya vandu vevakumsadika Kilisitu voha vamanyalila kuvya nene ndi mwenimanya neju mitima na maholo ga vandu yati nikumpela kila mmonga ndava ya matendu gaki.”

²⁴ “Nambu vangi nyenye mwemuvi Tuatila mwangalanda mawuliwu ga Yezebeli, na mwangajiwula chila chevikemela mfiyu wa Setani. Nikuvajovela kuvya nikuvatwika lepi ndwika yingi yoyoha ya gala gemuvi nagu. ²⁵ Yikuvagana muyima kuyendelela kunisadika na kuniyidakila nene mbaka penibwela.” ²⁶ Na yula mweihotola kuyendelela kuhenga gala genikugagana mbaka mwishu, yati nikumpela uhotola kulongosa vandu va mulima woh. ²⁷ Yati akuvalongosa kwa ndonga ya lyuma na kuvahinyana ngati vindu vya ludaka. ²⁸ Mewawa yati nikumpela ndondo ya lukela. Ngati chenipokili uhotola kuhuma kwa Dadi wangu.

²⁹ “Mweavi na makutu, hinu ayuwana bwina gala Mpungu Msopi akuujovela msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu.”

3

Ujumbi kwa vandu va Salde

¹ “Umuyandikila aga mtumu wa kunani kwa Chapanga mweiyimalila msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Salide.”

“Genaga ndi geijova yula mweavi na mipungu saba ya Chapanga na ndondo saba, nigamanyili matendu gaku. Nimanyili veve uvi na ulumba wa kuvya mumi nambu chakaka ufwili! ² Yumuka! Ugahengayi gavyai na makakala gegasigalili gegigana kufwa, muni niwene matendu gaku gatimilifu lepi, palongolo ya Chapanga. ³ Hinu, ukumbukayi, mawuliwu geuwuliwi na gala geuyuwini, ugayidakila na kuleka

kumbudila Chapanga. Nambu ngati uyumwiki lepi yati nibwela chigafula ngati mhiji, wimanya lepi lukumbi lwenibwela kwaku. ⁴ Nambu uvi na vandu vadebe kula ku Salide vevahakisi lepi nyula zavi. Venavo yati viyidakiliwa kugenda pamonga na nene vawalili nyula za msopi. ⁵ Yula mweihotola yati iwalikwa nyula ya msopi ngati vene, na nene yati nihungula lepi liina laki mumahina gegayandikwi muchitabu cha wumi. Kangi yati nijova mlomo wangu palongolo ya Dadi wangu na palongolo ya vमितुमु vaki va kunani kwa Chapanga kuvya mwene ndi wangu.”

⁶ “Mweavi na makutu, ayuwana bwina gala Mpungu Msopi geakuvajovela misambi wa vandu vevamkusadika Kilisitu!”

Ujumbi kwa vandu va Filadelfia

⁷ “Muyandikila naha. Mtumu wa kunani kwa Chapanga mweiyimalila msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va Fidalefia.”

“Wenuwu ndi ujumbi kuhuma yula Msopi na mchakaka, mweavi na ufungulu wa Daudi. Mweidindula mlyangu na kawaka mweihotola kudinda mewa mweidinda kawaka mweihotola kudindula. ⁸ Nigamanyili mambu gaku goha! Lola, nidindwili palongolo yaku mlyangu, avi lepi mundu mweihotola kudinda, nimanyili pamonga uvi na makakala gadebe, pamonga na ago ulikamwili lilovi langu ndi uliyidakili liina langu. ⁹ Yuwanila! Yati nikuvapeleka kwaku vandu va msambi wewilongoswa na Setani, vandu vevakujijovela kuvya Vayawudi, kumbi lepi, ndi vijova udese. Ena, yati nivapeleka kwaku na kuvakita vafugama palongolo yaku, vahotola kumanya nikuganili veve. ¹⁰ Ndava muni veve ukamulili lilovi langu na kusindimala, nene yati nikukuyunga bwina lukumbi lula lwa mang’ahiso gegibwela pamulima poha, kuvalinga voha vevitama pamulima. ¹¹ Kanyata nibwela kwaku! Kamulila kwa makakala ujumbi wula wa sadika yeupokili, muni mundu yeyoha akotoka kukunyaga njingwa yaku. ¹² Yula mweihotola nikumkita avyayi bwina. Mapanda mu Nyumba ya Chapanga wangu, na katu yati ihuma lepi mwenumo. Mewa yati niyandika panani yaki liina la Chapanga wangu na liina la muji wa Chapanga wangu, ndi Yelusalemu mupya, muji wewihelela kuhuma kunani kwa Chapanga. Mewawa yati niyandika panani yaki liina langu lamupya.”

¹³ “Mweavi na makutu, ndi ayuwana bwina gala Mpungu Msopi geakuujovela msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu!”

Ujumbi kwa vandu va Laodikea

¹⁴ “Muyandikila naha mtumu wa kunani kwa Chapanga mweiyimalila msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu va ku Laodikea.”

“Wenuwu ndi ujumbi wewihuma kwa yula mweikemiwa Ena, msadikika mweijova uchakaka magono goha, ndi chanzu vindu vyoha vyeawumbili Chapanga nijova aga. ¹⁵ Nigamanyili mambu gaku goha! Nimanyili kuvya veve lepi mbepu lepi motu. Mbanga yauvili chimonga chaki, mbepu amala motu. ¹⁶ Hinu, ndava muni veve uvi gangavila, wisisima lepi, amala uvi motu lepi yati nikukudeka! ¹⁷ Ndava muni, wijova, ‘Uvi na vindu vyamahele, uyenili ugana lepi chindu chochoha.’ Nambu umanyili lepi, veve mngolongondi na wigana kuhengewa lipyana na mngangu na ngalola na uvi waka. ¹⁸ Ndava yeniyi nikujovela ugula kwangu zahabu yeyinyambiswi kwa motu uhotola kuvya na vindu vyamahele. Kangi mbanga mewa ugula nyula ya msopi, uwala na kugubika soni ya veve kuvya waka. Mewawa ugulayi mtela unyala pamihu paku uhotola kulola. ¹⁹ Nene ndi mwenikumhakalila na kumbesa yeyoha mwenikumgana. Hinu ukangamalayi kuleka kumbudila Chapanga. ²⁰ Yuwanila! Nene niyima pamlyangu na kuhodisa. Mundu akayuwana lwami lwangu na kudindula mlyangu, yati niyingila mugati yaki na kulya chakulya pamonga nayu. ²¹ Mweihotola yati nikumpela uhotola wa kutama panani ya chigoda changu cha unkosi cha magono goha, ngati nene namwene chenihotwili kutama pamonga na Dadi wangu panani ya chigoda chaki cha unkosi wa magono goha.”

²² “Mweavi na makutu, ga kuyuwana ndi ayuwana bwina gala Mpungu Msopi geakuujovela msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu.”

4

Kumuyupa Chapanga kunani

¹ Penamali kugalola genago, nauwene mlyangu udinduliwi kunani kwa Chapanga. Na lwami ngati lipenenga lukajova, “Bwela panani, yati nikukulangisa mambu gegihumila mwanakandahi.” ² Bahapo nalongwisi na Mpungu Msopi, palongolo yangu pavi chigoda cha unkosi kunani kwa Chapanga, panani yaki atamili mmonga. ³ Yula mweatamili panani ya chigoda cha unkosi ang’asimi ngati liganga la alimasi na ngati liganga lidung’u

la akiki. Upinde wa fula wang'asimi ngati liganga labwina lelikemelewa zumalidi na wachitindili chigoda cha unkosi pandi zoha. ⁴ Mewawa pavi na mtindilu wa vigoda vingi vaunkosi ishilini na mcheche kuchitindila chigoda cha unkosi, na panani ya vigoda vyenivyo vagogo ishilini na mcheche vatamili vawalili nyula za msopi na njingwa pamutu zezitenganizwi kwa Zahabu. ⁵ Pachigoda cha unkosi chila pahumayi lumwetu mwetu na mibulumo na mbamba. Pavi na milumuli saba, zeziyaka. Zenizo ndi mipungu saba ya Chapanga. ⁶ Kavi palongolo ya chigoda cha unkosi kwavi na chindu ngati nyanja ya chilolilo cheching'asima ngati liganga leling'asima neju.

Chila chigoda chechavi pagati chatindili pandi zoha na viumbi mcheche, vyevimemili mihu kulongolo na mumbele. ⁷ Chiumbi wa kutumbula chawaningini ngati lihimba, chiumbi cha pili chavi ngati ng'ombi, na chiumbi cha datu chawaningini ngati mundu, na chiumbi cha mcheche chavi ngati linditi mweimbululuka. ⁸ Chechiwumbiki vyoha mcheche vavi na magwaba sita kila mmonga na vimemili mihu, mugati na kuvala. Valekili lepi kujova kilu na muhi,

“Msopi, msopi, msopi, Bambu Chapanga mweavi na makakala na mweamali kuvya, mweavi na mweibwela!”

⁹ Vyeviwumbiki venivyo mcheche peviyimba lunyumbu lwa ulumba na ukulu na utopesa na kumsengusa mwenuyo mweatamili panani ya chigoda cha unkosi, mweitamama magono na magono goha gangali mwishu. ¹⁰ Pevihenga genago, vala vagogo ishilini na mcheche vakujigwisi palongolo ya magendelu na kwa yula mweitamama panani ya chigoda cha unkosi na kugundamila yula mweitamama magono na magono goha gangali mwishu. Na kuzivika njingwa zavi palongolo ya chigoda cha unkosi na kujova:

¹¹ “Bambu witu na Chapanga witu,

veve uyidakiliwi ukulu na utopesa na makakala,
ndava muni veve ndi mweuwumbili vindu vyoha,
na kwa kugana kwaku vindu vyoha viwumbiwi na vivii.”

5

Chitabu na Mwanalimbelele

¹ Kangi nikalola chitabu muchiwoko cha kulyela cha mwenuyo mweatamili pachigoda cha unkosi, chene chayandikwi mugati na kuvala na kudindwa kwa munemu wenuwo na kudindwa kwa minemu saba? Vidindilu vya mnemu. ² Nikalola mtumu wa kunani kwa Chapanga mweavi na makakala ikemela kwa lwami luvaha, “Yani mweiyidakiliwa kugagandula chidindilu chitabu chenicho?” ³ Nambu avi lepi mundu yoyoha kunani kwa Chapanga amala pamulima amala pandima mweahotwili kudindula chitabu icho amala mweahotwili kuchilola mugati. ⁴ Hinu nene navembili neju ndava muni avi lepi mundu mweayidakiliwi kuchidindula, amala kuchilola mugati. ⁵ Kangi mmonga wa vagogo vala akanijovela, “Kotoka kuvemba! Lola Lihimba wa likabila la Yuda chiveleku cha Daudi, ahotwili. Mwene ihotola kugagandula vidindilu saba vya chitabu chenicho.”

⁶ Kangi nikalola pagati ya chigoda cha Mwanalimbelele ayimili, atindilwi kila pandi na vala viumbi wumi mcheche na vagogo vala. Mwanalimbelele uyo awonikini ngati ahinjwi. Avili na mang'elu saba na mihu saba, ndi mipungu saba ya Chapanga zezapelikwi kila pandu pamulima. ⁷ Mwanalimbelele akahamba, akatola chitabu chila kuhuma muchiwoko cha kulyela cha yula mweatamili pachigoda cha unkosi. ⁸ Bahapo peamali kutola chitabu chenicho, vala viumbi wumi mcheche pamonga na vala vagogo ishilini na mcheche vakagwa chakukupama palongolo ya Mwanalimbelele. Kila mmonga avili na kanjeke na nkeve wa zahabu wewamemili ubani na, ndi mayupu ga vandu va Chapanga. ⁹ Hinu, vakayimba lunyumbu ulu lwa mupya,

“Veve wiyidakiliwa kuchitola chitabu chenicho
na kudindula vidindilu vyaki.

Ndava muni veve uhinjiwi, na kwa ngasi yaku umsangwili Chapanga witu
vandu kuhuma kila likabila, luga na lukolo vandu va kila mulima langi ya kila mundu.

¹⁰ Uvahengili unkosi wa vamteta vamhengela Chapanga witu,

vene yati vilongosa mulima.”

¹¹ Panayendalili kulola, nikayuwana lwami lwa vamitumu wa kunani kwa Chapanga vamahela neju, vangavalangika. Vayimili kutindila chigoda cha unkosi, na viumbi wumi mcheche na vala vagogo, ¹² vakajova kwa lwami luvaha:

“Mwanalimbelele mweahinjwi ayidakiliwi kupokela,
uhotola vindu vyamahele na luhala na makakala
na ukulu ulumba na utopesa.”

¹³ Nikayuwana viumbi vyoha kunani kwa Chapanga na pamulima na pahi ya mulima na nyanja, viumbi vyoha pamulima vikajova:

“Kwa mwene mweitama pachigoda cha unkosi na kwa Mwanalimbelele, ivya ulumba na utopela na ukulu na unkosi na makakala magono goha gangali mwishu.”

¹⁴ Vala viumbi wumi mcheche vakajova, “Ena!” Na vala vagogo vakagwa chakukupama, vakagundama.

6

Mwanalimbelele akuyigangandula vidindilu vya mnemu

¹ Kangi, nikamlola Mwanalimbelele akuchigangandula pagati ya chimonga ya vidindilu saba. Nikayuwana mmonga wa vala viumbi wumi mcheche akajova kwa lwami ngati mbamba, “Bwelayi!” ² Kangi nachiwene chinyama chamsopi palongolo chechikemelewa falasi. Na yula mweatamili panani yaki akamwili upinde. Chapanga ampelili njingwa ya chinkosi, kulangisa mwene ndi nkosi, mwenuyo mweahumili kuvahotola vandu ayendalili kuvahotola.

³ Kangi, Mwanalimbelele akagagandula chidindilu cha pili cha mnemu. Namyuwini yula chiumbi wumi wa pili ijova, “Bwelayi!” ⁴ Mewawa akahumila falasi yungi, mdung’u. Mweatamili panani ya falasi akagotolewa uhotola wa kuwusa uteke pamulima, vandu vakomanayi, mwene apewili upanga uvaha.

⁵ Mwanalimbelele akagagandula chidindilu cha datu cha mnemu. Namyuwini yula chiumbi wumi wa datu ijova, “Bwelayi!” Kangi nikalola na kumbi pavili na falasi mtitu apo. Mweatamili panani ya falasi avili na vipimu vivili vya kupimila utopesi mu mawoko gaki. ⁶ Nanyuwini ngati lwami luhuma pagati ya vala viumbi wumi mcheche. Yene yajovili, “Chibaba chimonga cha uhembe wa nganu kwa luhuna lwa ligono limonga, na vibaba vidatu vya shaili kwa luhuna lwa ligono limonga. Nambu ukoto kahalibisa mahuta ga zeituni amala divayi!”

⁷ Kangi, Mwanalimbelele akaubandula mdindilu wa mcheche wa mnemu. Namyuwini yula chiumbi wumi wa mcheche ijova, “Bwelayi!” ⁸ Kangi nikalola, na kumbi avili falasi mmonga apo langi yaki ya lyenge. Na liina la mweatamili panani ya falasi avili Lifwa, na mulima wa vandu vevafwili amlandili mumbele. Avo vevapewili uhotola wa lobo yimonga ya mulima, vavakoma vandu kwa upanga, njala, tauni na kwa hinyama hikali ya pamulima.

⁹ Kangi, Mwanalimbelele akachigagandula chidindilu cha mhanu cha mnemu. Nikalola pahi ya lusanja lwa luteta lwa kunani kwa Chapanga lwa kuhukisa ubani mipungu ya vala vevakomiwi ndava ya ujumbi wa Chapanga, na ndava vevajovili ndava yaki. ¹⁰ Hinu, vakavemba kwa lwami luvaha, “Ee Bambu, mweuvi na makakala na mchakaka, yati wikavila mbaka ndali kubwela kuvakitila uhamula vandu vevitama voha pamulima ndava ya kukomiwa kwitu?” ¹¹ Chapanga ampelili kila mmonga ligwanda litali la msopi kwa lukumbi luhupi kulindila, mbaka pautimila mvalangu wa vatumisi vayavi na valongo veviganikiwa kukomiwa ngati vene chevakomiwi.

¹² Kangi, nikalola, na lukumbi Mwanalimbelele peagagandula chidindilu cha sita. Kukavya na mndendemo wa ndima, lilanga likavya lititu tii ngati ligunila, mwehi woha ukavya udung’u ngati ngasi, ¹³ ndondo za kunani zikagwa panani ya mulima ngati matunda ga mkuyu gangakangala chegigwa lukumbi mkongo waki pewinyuguswa na chibungululu chikali ¹⁴ Kunani na kwawukili ngati mposa cheyikunjiwi, vidunda vyoha na visiwa vikawusiwa pandu paki. ¹⁵ Kangi, vankosi wa pamulima, vakulu, na vachilongosi va msambi, vandu vana vindu vyamahele vevavi na makakala na kila mvanda na kila mundu angavya mvanda vakajifiya mumbugu na mumbugu za matalau ya vidunda. ¹⁶ Vene vakavijovela, vidunda na matalahu gala “Mtigwilila na mutifiya tikotoka kulolekana palongolo ya mihu ga yula mwene mweatami panani ya chigoda cha unkosi, na ligoga la Mwanalimbelele! ¹⁷ Muni ligono likulu la ligoga lavi yibweli. Yani mweihotola kulama?”

7

Vandu laki yimonga na elufu alobaini na mcheche va ku Isilaeli

¹ Pagamaliki genago navawene vamtumu wa kunani mcheche vayimili mupandi mcheche za mulima, vidivalila vimbunga kuhuma pandi mcheche za pamulima muni chikoto kubuma hata padebe, pamulima amala munyanja amala mumikongo. ² Kangi namuwene mtumu yungi wa kunani ikwela kunani kuhuma kwelitipama lilanga kuni akamwili ulangisu wa Chapanga mweavi mumi. Akakwesa lwami na kuvajovela

vamitumu avo mcheche vevagotoliwi uhotola kusalabisa mulima na nyanja. ³ “Mkotoka kusalabisa mulima amala nyanja amala mikongo mbaka patimala kuvavika vidindilu muchiwungi cha vatumisi va Chapanga witu.” ⁴ Kangi, nikayuwana mvalangu ya vala vevavikiwi vidindilu vya Chapanga, vandu laki yimonga elufu alobaini na mcheche kuhuma mumakabila goha ga vandu va Isilaeli. ⁵ Likabila la Yuda, vandu elufu kumi vevavikiwi vidindilu vya mmemu, likabila la Lubeni vandu elufu kumi na mbili na vandu va likabila la Gadi vavili elufu kumi na mbili vevavikiwi ulangisu, ⁶ likabila la Asheli vandu elufu kumi na zivili na kabila Nafutali vandu elufu kumi na zivili na kabila la Menasi vandu elufu kumi zivili, ⁷ likabila la Simioni vandu elufu kumi na zivili na likabila la Lawi vandu elufu kumi na zivili na likabila la Isakali vandu elufu kumi na zivili, ⁸ likabila la Zebuloni vandu elufu kumi na zivili na likabila la Yosefu vandu elufu kumi na zivili na likabila la Benjamini vandu elufu kumi na zivili.

Msambi uvaha neju wa vandu

⁹ Kangi nikalola, nauwene msambi mvaha wa vandu vangavalangika, vandu kuhuma kila langi na vandu va kila lukolo mulima vandu chevlongela. Vene vayimili palongolo ya chigoda cha unkosi na palongolo ya Mwanalimbelele, vawalili ligwanda la msopi na kukamula matutu ga mavali mu mawoko gavi. ¹⁰ Vandu vala vakakwesa lwami vakajova, “Usangula witu wihuma kwa Chapanga witu, mweitema panani ya chigoda cha unkosi na kuhuma Mwanalimbelele!” ¹¹ Vamitumu va kunani voha vakayima kuchitindila chigoda cha unkosi na vago na vala viumbi wumi mcheche. Vakagwa chakukupama palongolo ya chigoda unkosi, vakamuyupa Chapanga, ¹² vijova, “Ena! Ulumba na ukulu na luhala na sengusa na utopesa na uhotola na makakala vivya kwa Chapanga witu, magono na magono gangali mwishu! Ena!”

¹³ Kangi mmonga wa vago vala akanikota, “Venava vevawalili magwanda ga msopi ndi vandu vayani na vahumili koki?”

¹⁴ Namyangwili, “Bambu wangu veve ndi wimanya!”

Mwene akanijovela, “Ava ndi vala vevayombwiki na kulama mu mang’ahiso gakulu, vevachapili magwanda gavi na kugakita ga msopi mu ngasi ya Mwanalimbelele. ¹⁵ Ndi muni vavi palongolo ya chigoda cha unkosi wa Chapanga vakumuhengela muhi na kilu mu Nyumba yaki. Na yula mweitema panani ya chigoda yati itama navo na kuvayunga. ¹⁶ Njala yikuvavina lepi kavili, amala njota amala lilanga amala lupyupa likuvachona lepi kavili. ¹⁷ Ndava Mwanalimbelele mweavi pagati ya chigoda cha unkosi, akuvayunga na kuvalongosa kuchinyepa cha manji ga wumi. Na Chapanga mwene akuvahungula maholi gavi goha.”

8

Chidindulilu cha saba

¹ Penapo Mwanalimbelele peadindwili chidindilu cha saba, kunani kwa Chapanga kukavya nuu kwa lukumbi lwa saa yapinga. ² Kangi, navawene vala vamitumu va kunani saba veviyima palongolo ya Chapanga vapewili mapenenga saba.

³ Kangi mtumu wa kunani kwa Chapanga yungi abwelili na kuyima papipi na lusanja lwa luteta. Akamwili lumbani lwa zahabu, mwene apewili ubani wamahele muni avika luteta pamonga na mayupilu ga vandu voha va Chapanga panani ya lusanja lwa luteta lwa zahabu yeyivili palongolo ya chigoda cha unkosi. ⁴ Lyohi la ubani likatutuma kunani, pamonga na mayupilu ga vandu va Chapanga kuhuma mu mawoko gaki mutumu wa kunani mweavi palongolo ya Chapanga. ⁵ Kangi, Mtumu wa kunani kwa Chapanga akatola lumbani ulu, ukakivika makalakala ga motu lwa lusanja lwa luteta, akataga pamulima. Ndi kukavya na mbulumo na mbamba na lumwetu mwetu na mndendemo wa ndima.

Mapenenga saba

⁶ Vala vamitumu va kunani kwa Chapanga saba vevavi na mapenenga vakajiten-delekela kwa kupyula.

⁷ Mtumu wa kunani kwa Chapanga wa kutumbula akapyula lipenenga laki fula ya maganga na motu pamonga na ngasi yikatonya panani ya ndima. Lilundu limonga pagati ya malundu gadatu gegiwanangana ga mulima gakatinyika mewawa lilundu limonga pagati ya gadatu ga mikongo yikatinyika na mahamba gavis goha gakatinyika.

⁸ Kangi mtumu wa kunani kwa Chapanga wa pili akapyula lipenenga laki. Na chindu ngati chitumbi chivaha chechiyaka motu chikatagwa munyanja. Lilundu limonga pagati ya malundu gadatu gegiwanangana munyanja gakavya ngasi, ⁹ Lilundu limonga

pagati ya malundu gadatu gegiwanangana ga viumbi vya munyanja vyafwili na lilundu limonga la watu ladenyiki.

¹⁰ Kangi, mtumu wa kunani kwa Chapanga wa datu akapyula lipenenga laki. Na ndondo yivaha yeyiyaka ngati lumuli uvaha yikagwa kuhuma kunani na kugwilila yimonga pagati ya gadatu ya mifuleni na chinyepa cha manji. ¹¹ Ndondo yeniyoyikemelewa “Mvinisu.” Hinu, lilundu limonga pagati ya malundu gadatu gegiwanangana ga manji gakavya gavavanu, vandu vamahele vafwili ndava vanywili manji ago, ndava gavi gavavanu.

¹² Mtumu wa kunani kwa Chapanga wa mcheche akapyula lipenenga laki. Na lilundu limonga pagati ya malundu gadatu ga lilanga gakatoviwa, hati lilundu limonga pagati ya gadatu ga mwehi na ndondo yasopiwi chitita. Na lilundu limonga pagati ya gadatu gegiwanangana lya muhi gavi chitita, mewawa lilundu limonga pagati ya gadatu ga kilu gakosili lumuli.

¹³ Penavi, niyendelela kulola nayuwini linditi limonga limbululuka kunani lijova kwa lwami luvaha, “Mwalachikolela, mwalachikolela vandu voha mwemuvi pamulima lukumbi mtumu wa kunani kwa Chapanga vadatu vevasigalili pevipyula mapenenga gavi!”

9

¹ Kangi mtumu wa kunani kwa Chapanga wa mhanu akapyula lipenenga laki. Nene nayiwene ndondo yeyigwili panani ya mulima kuhuma kunani. Yene yapewili fungulu za kudindulila Ligodi langali mwishu. ² Hinu, ndondo yeniyoyadindwili Ligodi langali mwishu, likahuma lyohi lawonikini ngati lyohi lelihuma kulitanulu livaha. Lilanga na kunani ndi vyagubikwi na lyohi wenuwo kuhuma wa ku Ligodi litali langali mwishu. ³ Mambalanguli gakahuma kuvala ya lyohi lenilo, vakabwela pamulima, vapewili makakala ga kuluma ngati makakala ga chipilili. ⁴ Vajoviwi vakotoka kuhalabisa manyahi ga mulima amala mahamba ga mkongo wowoha wula na mimea, vambu vavavinisa vandu vangali ulangisu wa Chapanga muchiwungi cha mihu. ⁵ Mambalanguli genago gapewili lepi amuli ya kuvakoma vandu vala, nambu vavang'aha ndu mulukumbi lwa miyehi mhanu. Na mvinisu wenuwo uvya ngati mundu mwealumiwi na vipilili. ⁶ Lukumbi lwenulo vandu yati vilonda lifwa nambu yati vifwa lepi, yati vilonda kufwa nambu lifwa likuvatila.

⁷ Mambalanguli genago gawonekana ngati falasi vevatendelekiwi kungondo. Panani ya mitu yavi kwavili vindu vyeviwangana na njingwa za zahabu na viwungi vyavi vyawanangini na viwungi vya vandu. ⁸ Mayunju gavi gatali ngati mayunju ga vadala na minu gavi ngati minu ga lihimba. ⁹ Na ngangwa zavi zagubikwi na chindu ngati nyula ya lyuma kujilindalila ngangwa. Lwami lweluhuma mumagwaba gavi wavi ngati mutuka zamahele zezihutwa na falasi vevijumba kungondo. ¹⁰ Vavi na mikila yeyivii na minga ngati chipilili, na kwa mumikila yeniyoyi, yavi na makakala ga kuvalemasa vandu mulukumbi lwa miyehi mhanu. ¹¹ Kangi vavi na nkosi mweakuvalongosa, mwene ndi mtumu wa kunani kwa Chapanga mweapewili uhotola wa Ligodi langali mwishu, liina laki kwa Chiebulania ndi Abadoni, na kwa Chigiliki ndi Apolioni, mana yaki ndi “Mkomaji.”

¹² Lukumbi lwa kutumbula lwa kuchikolela lumali kupita, na kwakona gangi gavili.

¹³ Kangi, mtumu wa kunani kwa Chapanga wa sita akapyula lipenenga laki. Na nene nayuwini lwami kuhuma pandi mcheche za lusanja lwa luteta lwa zahabu yeyavi palongolo ya Chapanga. ¹⁴ Lwami lula lukamjovela mtumu wa kunani kwa Chapanga wa sita mweavi na lipenenga, “Vadindulila vavitumi wa kunani kwa Chapanga mcheche vevadindiwi mumuleni uvaha Efulati!” ¹⁵ Vala vajumbi mcheche wa Setani vadinduliwi, na vatendalakiwi ndava ya likumbi lulolo na ligono lilolo mwehi wunuwo na mwaka wuwowo, muni vavakoma lilundu limonga pagati ya malundu gadatu gegiwanangana wa vandu. ¹⁶ Nayuwini mvalangu wa msambi wa manjolinjoli vevitama panani ya falasi, vene vavi milioni miya zivili. ¹⁷ Mukulola kwangu kula naloli naha: Falasi na vevitama panani ya falasi vavi na nyula za lyuma munganga zavi zezavi zidung'u ngati motu zezivii na langi ya buluu ngati kunani na njanu ngati liganga la baluti. Mitu ya falasi avo yavi ngati lihimba na mu milomo yavi mwahumayi lyohi na motu na baluti yeyiyaka. ¹⁸ Lilundu limonga pagati ya gadatu ya vandu veviwanangana vakomiwi kwa matovilu genago gadatu, kwa motu na lyohi na baluti yeyiyaka yeyahumayi mu milomo ya falasi, ¹⁹ makakala ga falasi wenawo yavi mu milomo na mumikila yavi. Mikila yavi ngati mitu ya liyoka, vene vahengili kuvuluma vandu.

²⁰ Nambu vandu vangi vankomiwa kwa matovilu ago gadatu, valekili lepi kumbudila Chapanga ya kugundamila vindu vyevatenganizi vene. Valekili lepi kugundamila mzuka na chimong'omong'o cha zahabu na feza na shaba na maganga na mikongo zangahotola kulola amala kuyuwana amala kugenda. ²¹ Mewawa valekili lepi kumbudila Chapanga, valekili lepi kuleka kuhenga ukomaji na uhavi na ukemi na uhiji.

10

Mtumu wa kunani kwa Chapanga na Chitabu Chidebe

¹ Kangi namuwene mtumu yungi wa kunani kwa Chapanga mweavi na makakala ihelela kuhuma kunani. Agubikwi lihundi na upinde wa fula pamutu waki. Pamihu paki pavi ngati lilanga na magendelu gaki gavi ngati mapanda ga motu. ² Mumawoko gaki akamwili chitabu chidebe chechigubukuliwi. Avikili chigendelu chaki cha kulyela panani ya nyanja na cha kumangeya panani ya mulima. ³ Akukemela kwa lwami luvaha ngati kubuluma kwa lihimba. Peakwesili lwami, mibulumo saba ya mbamba yayangwili kwa chigigi. ⁴ Mibulumo yila saba payayuwaniki, nene naganili kuyandika. Nambu nayuwini lwami kuhuma kunani kwa Chapanga, "Malovi ga mibulumo ya mbamba saba yila ndi mfiyu ukotoka kuyandika!"

⁵ Kangi mtumu wa kunani kwa Chapanga yula mwenamuwene ayimili panani ya nyanja na panani ya pandumba, ayinwili chiwoko chaki cha kulyela kuyelekele kunani kwa Chapanga, ⁶ akalapa kwa liina la Chapanga mweitama magono goha gangali mwishu, Chapanga mweawumbili kunani na vindu vyoha vyevivii na mweawumbili nyanja vyoha vyevivii na mweawumbili pamulima na vyoha vyevivii. Akajova, "Lukumbi lwa kulindila neju lumaliki!" ⁷ Nambu lukumbi mtumu wa kunani kwa Chapanga wa saba peipyula lipenenga laki, Chapanga yati imakilisila mpangu waki wa mfiyu ngati cheavajovili vatumisi vaki vamlota va Chapanga."

⁸ Kangi, lwami lula lwenaluyuwini kuhuma kunani kwa Chapanga kadeni, lukajova na nene kavili, "Hamba ukatola chitabu chila chechigubukuliwi, chechivii mu mawoko ga mtumu wa kunani kwa Chapanga mweayimili panani ya nyanja na pandumba."

⁹ Hinu, namuhambili mtumu wa kunani kwa Chapanga, nikamjovela anipela chitabu chila chidebe. Mwene anijovili, "Tola, ulyayi, mumlomo waku yati chinoga ngati wuchi, nambu mwileme yati chivya chivavanu!"

¹⁰ Ndi nachitolili chitabu chidebe chila kuhuma mu mawoko ga mtumu wa kunani kwa Chapanga. Nalili chene chanogayi mumlomo wangu ngati wuchi, nambu panamilili chang'anamwiki kuvya chivavanu mwileme. ¹¹ Kangi akanijovela, "Yikukugana kujova kavili ujumbi wa Chapanga ndava ya vandu vamahele na milima yamahele na luga zamahele na vankosi!"

11

Vandu vavili vevagawene na kujova

¹ Kangi napewili mlayi wewavili ngati lidete la kupimila nikajovelwa, "Amba, ukapima Nyumba ya Chapanga lusanja lwa luteta lwa kuhukisa ubani na kuvavala vandu vevakumuyupa Chapanga mugati ya Nyumba ya Chapanga. ² Nambu luvanja lwa kuvala lwa Nyumba ya Chapanga, ukoto kupima, muni ugotoliwi vandu vangali Vayawudi, vevaulivatila muji wa msopi mulukumbi lwa miyehi alobaini na yivili. ³ Na nene yati nikuvatuma vandu vevijova ndava yangu vavili kuni vawalili nyula za magunila, muni vajova ulota lukumbi lwa magono elufu yimonga miya zivili na sitini."

⁴ Venavo ndi mikongo yivili ya zeituni na vibokoselu zeziyima palongolo ya Bambu mweilongosa mulima. ⁵ Ngati mundu akalinga kuvalemasa, motu wihuma mumlomo wavi na kumkoma makoko wavi, na kila mundu mweilinga kuvalemasa yati ifwa namuna yiyo. ⁶ Venavo vavi na uhotola wa kudinda kunani, fula yikoto kutonya ligono pevikoosa ujumbi wa Chapanga. Kavili vavi na uhotola wa kugang'amusa manji gavya ngasi na kuuatova mulima kila namuna cheigana.

⁷ Nambu pevimala kukokosa ujumbi wa Chapanga, hinyama hikali yeyihuma ku Ligodi langali mwishu yati itovana nawu ngondo na kuvakoma. ⁸ Mituhi yavi yisigalila muji ukulu, kula Bambu wavi peavambiwi pamsalaba. Liina la muji uwo wikemelewa kwa ulota Sodoma amala Misili. ⁹ Vandu va kila lukolo na likabila kila luga na kila mulima na kila langi, yati vakuyilola mituhi yeniyi mulukumbi lwa magono gadatu na la pinga, viyidakila lepi yizikwayi. ¹⁰ Vandu vevitama pamulima yati vihekelele lifwa la avo vavili. Yati vikita mselebuko na kupelana njombi muni vamlota va Chapanga ava vavili vavang'aisi neju vandu va pamulima. ¹¹ Nambu pegimalika

magono gadatu na lapinga mpungu wa Chapanga wewutipela wumi yikuvayingila, kwa mituhi yila, vene vevavawene vakayingilwa na wogohi. ¹² Kangi, avo vamlota vavili vayuwini lwami luvaha kuhuma kunani kwa Chapanga lukuvajovela, “Mbwela apa!” Vene vakakwela kunani kwa Chapanga, makoko wavi vakualolokesa. ¹³ Lukumbi lulolo, lukahumila mndendemo mvaha wa ndima, lilundu limonga pagati ya malundu kumi gegiwanangana ga muji wenuwo yagwili na vandu elufu saba vafwili ndava ya mndendemo wenuwo. Vandu vevasigalili vakayogopa neju vakumulumba Chapanga wa kunani.

¹⁴ Lukumbi lwa mwalachikolela ya pili lupitili, nambu lola! Mwalachikolela ya datu yibwela kanyata.

Lipenenga la saba

¹⁵ Kangi, mtumu wa kunani kwa Chapanga wa saba akapyula lipenenga laki. Na lwami zamahela zivaha kunani kwa Chapanga zayuwaniki zikajova, “Hinu unkosi wa mulima ndi uhengiwi kuvya wa Bambu na Chapanga na Kilisitu mweamhagwili kuvya Msangula. Mwene yati ilongosa magono goha gangali mwishu!” ¹⁶ Kangi, vala vagogo ishilini na mcheche vevatamili palongolo ya Chapanga muvigoda vya unkosi, vakagwa chakukupama na kumgundamila Chapanga, ¹⁷ vakajova, “Tikukusengusa, wa Chapanga Mweuvi na makakala, mweuvi na mwewavi!

Muni ulangisi Makakala gaku gaku na kutumbula kungolosa ngati nkosi!

¹⁸ Vandu vangali Vayawudi vayomili,

nambu ligoga laku libweli,

ena lukumbi lwa kuvakitila uhamula vevafwili.

Lukumbi lwa kuvapela njombi vatumisi vaku vamlota,

na vandu vaku voha vevakulitopesa liina laku, vadebe kwa vavaha.

Ndi lukumbi lwa kuvakoma vevihalabisa mulima!”

¹⁹ Kangi, Nyumba ya Chapanga yeyivii kunani yadinduliwi, na mugati yaki mwa-wonikini, lisanduku la lilaganu. Hinu ukahumila lumwetu mwetu na mbamba na mbulumo wa ndima na fula yivaha ya maganga.

12

Mdala na Liyoka

¹ Kangi, ulangisu uvaha walolekini kunani kwa Chapanga, mdala mweawalikwi lilanga na mwehi pahi pa magendelu na njingwa ya ndondo kumi na zivili panani ya mutu waki.

² Mdala yula avi na ndumbu ndi avembayi ndava ya lipyanda la kuveleka mwana.

³ Kangi, ulangisu wungi ukahumila kunani kwa Chapanga, liyoka livaha lidung'u na lelivii na mitu saba mang'elu kumi, kila mutu wavi na njingwa yaki. ⁴ Mkila wa Liyoka lila wautikayi lilundu limonga pagati ya gadatu gegiwanangana na kuzitaga pamulima. Lene layimili palongolo ya mdala yula mweavi papipi kuveleka mwana, lajitendekili kummila mwana peivelekewa. ⁵ Kangi, mau yula aveliki mwana mgosi, mweilongosa milima yoha kwa ndonga ya lyuma. Mwana yula anyakuliwi na kupelekwa kwa Chapanga kuchigoda chaki cha unkosi. ⁶ Mau yula akajumbalila kulugangatu pandu Chapanga peatendekili muni aleliwi mu magono elufu yimonga miya zivili na sitini.

⁷ Kangi kwavi na ngondo kunani kwa Chapanga. Mikaeli pamonga na vamitumu vayaki wa kunani kwa Chapanga, lene pamonga na mizuka vaki vatovini nayu. ⁸ Nambu limoma langahotola, mwene pamonga na vamitumu vaki valekekiswi lepi kutama kunani kwa Chapanga. ⁹ Hinu, limoma likatagwa kuvala, limoma lenilo ndi lila la kadeni lelikemelewa Mhakau amala Setani, mweikonga vandu wa pamulima woha. Ndi likatagwa pamulima pamonga na mizuka yaki yoha.

¹⁰ Kangi nayuwini lwami luvaha kuhuma kunani kwa Chapanga yijova, “Hinu usangula wa Chapanga uhikili na makakala na unkosi wa Chapanga witu na uhotola wa Kilisitu mweahaguliwi kuvya Msangula! Ndava muni yula mweavatakili valongo vitu palongolo ya Chapanga atagiwi pahi. Mwenuyo mweavatakili kilu na muhi. ¹¹ Valongo vitu vamhotwili Setani kwa makakala ga ngasi ya mwanalimbelele na kwa kuvajovela vandu vangi ndava malovi ga kumsadika Yesu. Muni vene vayidakili kuwusa wumi wavi hati kufwa. ¹² Hinu mululutayi veve kunani kwa Chapanga na vyoha vyevivii mugati yinu. Nambu mwalachikolela kwa mulima na nyanja, muni Setani avabwelili kuni avi ligoga livaha ndava amanyili kuvya magono gaki gegasigalili gadebe.”

¹³ Liyoka palamanyili kuvya litagiwi pamulima, likatumbula kumjumbisa mau yula mweamveliki mwana mgosi. ¹⁴ Nambu mau yula apewili magwaba gavili ga linditi muni ambululuka kutali neju na liyoka, mbaka kulugangatu kwe ilelewa na kuvikiwa bwina

mulukumbi lwa miyaka yidatu na yapinga. ¹⁵ Hinu, liyoka lila likadeka manji gamahele ngati mfuleni, gakamulanda mdala yula mumbele muni gamuyola. ¹⁶ Nambu mulima wamtangati mdala yula, ukayamula ngati mlomo na kugamila manji gala gegahumili mumlomo wa Liyoka. ¹⁷ Hinu, liyoka lila lamyomili mdala yula, likawuka, likahamba kutovana na chiveleku chingi cha mdala yula, ndi voha veviyidakila mihilu ya Chapanga na kulanda uchakaka ndava ya Yesu. ¹⁸ Hinu, liyoka likayima pamuhana ya nyanja.

13

Hinyama zivili vikali

¹ Kangi nikalola chinyama chikali chimonga chihuma kunyanja. Chavi na mitu saba na mang'elu kumi, na kila ling'elu lavi na njingwa. Panani ya kila mutu payandikwi liina la kumliga Chapanga. ² Chinyama chikali chenachiwene chavi ngati chihuvi, magendelu gaki ngati hinyama yeyikemelewa lihogo na mlomo waki ngati lihimba. Liyoka lila lampeli Chinyama chila, uhotola waki pamonga na chigoda chaki cha ukosi na uhotola uvaha. ³ Mutu umonga wa chinyama chikali chila chalolikini na livamba livaha lelihmalili ndava ya kuhinjwa leliyogofya, nambu livamba lenilo lalamili. Mulima wohu wakangiswi na kuchilanda chinyama chenicho. ⁴ Vandu voha vakaligundamila liyoka lila ndava lampeli uhotola waki chinyama chikali chila. Mewawa vakachigundamila chinyama chenicho, "Vakajova yani mweavi ngati chinyama ichi? Ndi yani mweihotola kutovana nachu?"

⁵ Kangi chinyama chikali chila chapewili uhotola wa kujova malovi ga kujilumba na kumliga Chapanga. Chapewili uhotola wa kuhenga lihengu miheyi alobaini na yivili. ⁶ Hinu, chinyama chila chikatumbula kumliga Chapanga, kuliliga liina laki, na pandu peitama Chapanga na vala vevitama kunani kwa Chapanga. ⁷ Kangi ayidakiliwi kutovana ngondo na vandu va Chapanga na kuvahotola. Apewili hati uhotola wa kulongosa vandu voha, va kila likabila na kila lukolo na kila luga na kila mulima kila langi. ⁸ Voha vevitama pamulima yati vakuchigundamila chimanya chikali chila nambu vala ndu mahina gavi gegayandikwi kutumbula kwa mulima muchitabu cha wumi cha mwanalimbelele mweahinjwi.

⁹ "Yuwanila mweavi na makutu ndi ayuwana. ¹⁰ Yikavyai mundu akamuliwa uvanda yikumgana akamuliwa kwa makakala, ngati mundu mweakomili kwa upanga yikumgana akomiwa kwa upanga. Hinu yeniyi yikuvagana vandu va Chapanga vavyayi na usindimala na sadika."

¹¹ Kangi, nachiwene chinyama chingi chikali chihuma pandima. Chavi na mang'elu gavili ngati limbelele, na chalongili ngati liyoka livaha lila. ¹² Avi na uhotola wohu kuhuma kwa chila chinyama chikali cha kutumbula, na kahengela uhotola wenuwo palongolo ya chinyama chenicho. Akahengela makakala kuvakita vandu va milima yoha vachigundamila chinyama chenicho cha kutumbula chechavi na chilonda chaki cha kuyogofya chalamili. ¹³ Hinu, chinyama chikali cha pili hati chikahenga milangisu yikulu ya kukangasa palongolo ya vandu akakita motu uhuma kunani kwa Chapanga uhelela pamulima. ¹⁴ Kwa uhotola weapewili wa kuhenga milangisu yivaha ya kukangasa palongolo ya chinyama cha kutumbula. Avayagisi vandu vevitama pamulima. Kwa kuvajovela vatengenezayi chimong'omong'o kwa kuchitopesa Chinyama chechavi na chilonda chechidumuliwi kwa upanga nambu chikatama. ¹⁵ Kangi, chinyama chila cha pili chikahotola kuchipyulila mkeku muchimong'omong'o ya chinyama chila cha kutumbula, hati chikahotola kulongela na kuvakoma vandu voha vangachigundamila. ¹⁶ Mewa kwa makakala alagizi vandu voha, vadebe na vavaha, vevavi na vindu vyamahele na vangangu vandu vevalekeliwi na vavanda, vavikiwa ulangisu panani ya mawoko gavi ga kulyela amala panani ya chiwungi cha mihu gavi. ¹⁷ Akavabesa mundu yoyoha kugula amala kugulisa chindu, nambu yula ndu mundu mweavikiwi ulangisu wenuwo, ndi liina la chinyama amala mvalangu wa liina lenilo.

¹⁸ Penapa piganikiwa luhala! Mweavi na luhala ihotola kudandaula mvalangu weuwangangana na liina la chinyama chila, mana yaki ndi mundu nunuyu. Mvalangu waki ndi miya sita sitini na sita.

14

Mwanalimbelele na vandu vaki

¹ Kangi, nikalola chitumbi Siyoni. Mwanalimbelele ayimili panani yaki, pamonga nayu vavi vandu laki yimonga elufu alobaini na mcheche panani ya viwungi vyavi vayandikwi liina la Mwanalimbelele na liina la dadi waki. ² Hinu, nayuwini lwami kuhuma kunani kwa Chapanga lwami lweluvi ngati manji gamahele na ngati mbulumo

mvaha. Lwami lwenayuwini lwavili ngati vandu kutova kanjeke. ³ Vayimbili nyimbu ya mpya palongolo ya chigoda cha unkosi, na viumbi vala mcheche na vagogo makumi gavili vala. Avi lepi mundu mweahotwili kujiwula lunyimbu lula nambu nga vala vandu laki yimonga elufu alobaini na mcheche, vevagomboliwi pamulima. ⁴ Vandu avo ndi vala vangajihakisi kwa kugona na vadala, vene ndi vabwina palongolo ya Chapanga yiyidakiliwi na Chapanga. Venavo vakumlanda mwanalimbelele kwokoha kweihamba, vagomboliwi vavyai ngati luteta lwa mabenu ga kutumbula yegiwusiwa kwa Chapanga na kwa Mwanalimbelele. ⁵ Mu milomo katu vajovili lepi udese, vavi lepi na mhalu wowoha.

Vamitumu vadatu va kunani kwa Chapanga

⁶ Kangi, namuwene mtumu wa kunani kwa Chapanga yungi imbululuka kunani kuni avi na Lilovi la Bwina la Chapanga la magono goha gangali mwishu, akokosa kwa vandu vevitama panani ya ndima na pamilima yoha na vandu va luga zoha na makabila goha na langi zoha. ⁷ Akajova kwa lwami luvaha, “Mumyogopa Chapanga na kumulumba! Muni lukumbi luhikili lwa kuwusa uhamula waki. Mumuyupayi mwene mweawumbili kunani na mulima na nyanja na vinyepa vya manji.”

⁸ Mtumu wa pili kunani kwa Chapanga amlandili mwenuyo wa kutumbula akajova, “Agwili! Babuloni mkulu agwili! Babeli mweavahengili vandu voha va milima yoha vanywayi divayi yaki, divayi ya kugana neju ukemi.”

⁹ Mewawa na mtumu wa kunani kwa Chapanga wa datu akavalanda ava vavili, akajova kwa lwami luvaha, “Mundu yoyoha mweakuchigundamila chinyama chenicho amala kuyigundamila chimong’omong’o na kuyidakilia kuvikiwa ulangisu panani ya chiwungi cha mihu gaki amala ulangisu mu mawoko gaki, ¹⁰ mwenuyo yati inywa divayi yeyisopiwi yangahangisana na manji munkeve wa ligoga la Chapanga. Mundu mwenuyo yati iga’hika mugati ya maganga ga baluti gegiyaka motu palongolo ya vamitumu va kunani kwa Chapanga vamsopi na palongolo ya Mwanalimbelele. ¹¹ Lyohi lya motu weukuvang’aha hukwela kunani magono goha gangali mwishu. Vandu avo vevakuchigundamila chinyama chikali na chimong’omong’o chaki na kusopiwa ulangisu liina laki, yati vipumulila lepi kilu na muhi.”

¹² Ndava yeniyi vandu va Chapanga, ndi veviyidakila mihilu ya Chapanga na kumsadika Yesu, vavyai na usindimala.

¹³ Kangi, nayuwini lwami kuhuma kunani kwa Chapanga lujova, “Yandika naha: Vamotisiwa vandu kuhuma hinu yati vifwa kuni vawungini na Bambu.”

Mpungu mwene ijova, “Ena! Yati vipumulila kuhuma manga’aiso gavi, na vipewa njombi kwa matendu gavi gevahengili.”

Mabenu ga pamulima

¹⁴ Kangi nikalola, na kumbi pavi na lihundi lamsopi penapo. Na panani ya lihundi lenilo kwavi mmonga mweavi ngati Mwana wa Mundu. Awalili njingwa ya zahabu pamutu, na kukamula chikwakwa chikali mu mawoko gaki. ¹⁵ Mewawa mtumu wa kunani kwa Chapanga akahuma Munyumba ya Chapanga ya kunani, na kwa lwami luvaha akamjovela yula mweatamili panani ya lihundi, “Hengela chikwakwa chaku ukabena mabenu, muni lukumbi lwa kubena luhikili, mabenu ga mulima gakangili.” ¹⁶ Hinu, yula mweatamili panani ya lihundi akatindisa chikwakwa chaki pamulima, na mabenu ga mulima gakabenwa.

¹⁷ Mtumu wa kunani kwa Chapanga yungi akahuma Munyumba ya Chapanga wa kunani, namwene mewa avi na chikwakwa chechitema.

¹⁸ Mtumu yungi wa kunani kwa Chapanga myimila wa motu, akawuka lusanja lwa luteta, akamjovela kwa lwami luvaha yula mtumu mweavi na chikwakwa chechitema, “Mewa na veve hengela chikwakwa chaku chechitema ukadumula matunda ga zabibu za pamulima, muni zabibu zaki zikangili!” ¹⁹ Hinu, mtumu wa kunani kwa Chapanga akatindisa chikwakwa chaki pamulima, akadumula hikonyo ya zabibu pamulima. Akazisopa mugati ya chiliva cha kuminyila divayi ya ligoga la Chapanga. ²⁰ Zabibu zaminyiwi mugati ya chiliva cha kuminyila divayi pepavi kuvula ya muji. Na ngasi yikahuma na mmemu waki wavi mita zivili na mtliliku waki wavi kunyoleka kwa utali kilomita miya zidatu.

¹ Kangi nauwene ulangisu wungi uvaha kunani kwa Chapanga, na kukangasa. Pavili na vamitumu va kunani kwa Chapanga saba vevavi na matovilu saba ga mwishu. Kwa matovilu ago saba ligoga la Chapanga yitimili.

² Kangi nachiwene chindu ngati nyanja ya chilolilo, yihangisini na motu. Navawene mewa vala vandu vevachihotwili chinyama chila na chimong'omong'o na liina laki limanyikana kwa mvalangu. Vandu avo vayimili pamuhana ya nyanja ya chilolilo. Mu mawoko gavi vakamwili kanjeke yevapewili na Chapanga. ³ Vayimbayi lunyimbu lwa Musa, muhengahaji wa Chapanga na lunyimbu lwa Mwanalimbelele vijova,

“Bambu, Chapanga mweuvi na makakala goha, matendu gaku ndi gaku na gaku kangasa neju! Veve Nkosi wa vandu va milima,

njila zaku zivili ngati chezigani kiwa na chakaka.

⁴ Bambu, ndi yani mwanga kuyogopa, yani angalilumba liina laku?

Ngawamwene ndi wamsopi.

Vandu voha va milima vakubwelela na kukugundamila

ndava muni mahengu gaku gabwina gagubukuliwi kwa vandu voha.”

⁵ Pagamaliki genago nayiwene Nyumba ya Chapanga yidinduliwi kunani kwaki na mugati yaki kuvi na lindanda la msopi. ⁶ Vala vamitumu va kunani kwa Chapanga saba vevavi na matovilu saba vakahuma Munyumba ya Chapanga yila, kuni vawalili nyula za msopi pehe na mikungi ya zahabu munganga zavi. ⁷ Kangi, mmonga wa viumbi vala mcheche akavapela vala vamitumu saba va kunani kwa Chapanga minkeve saba ya zahabu yeyamemili ligoga la Chapanga, mweavi mumi magono goha gangali mwishu. ⁸ Nyumba ya Chapanga yikamema lyohi lelihuma muukulu wa Chapanga na makakala, kawaka mundu mweihotola kuyingila Munyumba yenyo, mbaka matovilu gala saba gegaletwi na Chapanga gamalikayi.

16

Nkeve saba za ligoga la Chapanga

¹ Kangi, nayuwini lwami luvaha kuhuma Munyumba ya Chapanga yikuvajovela vamitumu va kunani kwa Chapanga saba vala. “Mhamba mkayitayi nkeve saba ga ligoga la Chapanga pamulima.”

² Hinu, mtumu wa kunani kwa Chapanga wa kutumbula akahamba akayita nkeve waki panani ya mulima. Bahapo maputi ga kuvina neju gakavakolela voha vevavi na ulangisu wa chinyama chila, na vala vevayupili chimong'omong'o.

³ Mewawa mtumu wa kunani kwa Chapanga wa pili akayita nkeve waki munyanja. Nyanja yene yikavya ngati ngasi ya mundu mweafwili, na vindu vyoha vevina wumi vyafwili.

⁴ Na mtumu wa kunani kwa Chapanga wa datu akayita nkeve waki mumifuleni na vinyepa vya manji vyang'anamwiki ngasi. ⁵ Namyuwini mtumu wa kunani kwa Chapanga myimilila wa manji akajova, “Veve wa Msopi mweuvili na mwewavili! Veve kwa njila yenyi uhukumwi cheyiganikiwa. ⁶ Ndava muni yayitili ngasi ya vandu wa Chapanga na vamlota wa Chapanga, na veve uvapeli ngasi vanywayi. Ndi chevaganikiwi kupokela!” ⁷ Kangi nayuwini lwami pa lusanja lwa luteta lujova, ena, “Bambu Chapanga mweuvi na makakala! Uhamula waku ndi wa chakaka na kukuganisa!”

⁸ Kangi mtumu wa kunani kwa Chapanga wa mcheche akayita nkeve waki panani ya lilanga. Lilanga lavachonili vandu kwa motu waki ukali. ⁹ Hinu, vandu vakatiniswa neju vakamliga Chapanga mweavi na makakala panani ya matovilu ago. Nambu valekili lepi kubuda na kumlumba Chapanga.

¹⁰ Mewawa mtumu wa kunani kwa Chapanga wa mhanu akayita nkeve waki panani ya chigoda cha chinyama chila. Chitita chikauzangila unkosi waki, vandu vajilumili milimi yavi. ¹¹ Vakamuliga Chapanga wa kunani ndava ya mvinisu wavi na vilonda yavi. Nambu vangaleka kumbudila Chapanga ndava ya matendu gavi gahakau.

¹² Na mtumu wa kunani kwa Chapanga wa sita akayita nkeve waki panani ya mfuleni uvaha weukemelewa Efulati. Manji gaki gakayuma, ndi njila yavikiwi ndava ya vankosi kuhumila upandi wa welihumila lilanga. ¹³ Kangi nayiwene mizuka mihakau yidatu vevavili ngati manyoto, vihuma mumlomo wa liyoka livaha lila na mumlomo wa chinyama chikali na mumlomo wa yula mlota wa udese. ¹⁴ Ava ndi mpungu wa mizuka yihakau yeyikita gachinamtiti. Ndi yeyihamba kwa vankosi va mulima voha

na kuvayola pamonga ndava ya ngondo muligono lila likulu la Chapanga mweavi na makakala.

¹⁵ “Yuwanila! Nene nibwela ngati mhiji! Amotisiwi mundu yula mweitama mihu kuni awalili nyula zaki muni akotoka kuhamba waka peigenda na kukola soni pavandu pavakulola avili waka.”

¹⁶ Hinu mpungu avo vakavayola vankosi pandu pepikemelewa kwa Chiebulania Halimagedoni.

¹⁷ Mewawa mtumu wa kunani kwa Chapanga wa saba akayita nkeve waki kunani. Lwami luvaha lukayuwanika kuhuma pachigoda cha unkosi, Nyumba ya Chapanga wa kunani yikajova, “Yihengiki!” ¹⁸ Kukahumila lumwetu mwetu na mbulumo na mbamba na mndendemo uvaha wa ndima wangahumila kutumbula Chapanga pawumbili vandu pamulima. Lavi lakuyogofya neju ¹⁹ Muji wula ukulu wabaywika pandi zidatu, miji ya milima yikagwa. Babeli, muji mkulu wangakosiwa na Chapanga aunywisili chikombi cha divayi ya ligoga laki likulu. ²⁰ Visiwa vyoha vyayongomili, na vidunda vyayagili. ²¹ Fula yivaha ya maganga yeyitopa ngati kilo hamsini kila yimonga, yavatonyili vandu. Vene vakamuliga Chapanga ndava ya fula yila ya maganga yavili yivaha neju.

17

Mkemi na chinyama chikali

¹ Mmonga wa vala vamitumu saba va kunani kwa Chapanga vevavi na nkeve akabwela, akanijovela, “Bwelayi, na nene yati nikulangisa uhamula weapewili yula mkemi mkulu, mweitama pamuhana ya manji gamahela. ² Vankosi va pamulima vakitili ukemi pamonga nayu, na vandu va pamulima vagalili divayi ya ukemi waki.”

³ Kangi, Mpungu wa Chapanga anitolili na Mtumu wa kunani akanipeleka mbaka kulugangatu, namuwene mdala atamili panani ya chinyama chidung'u. Chinyama chila gayandikwi mahina ga kumliga Chapanga, chavi na mitu saba na mang'elu kumi. ⁴ Mdala yula awali nyula za langi ya zambalau na yidung'u, ajinyambisi vindu vyevitengenizwi kwa zahabu na maganga ga mashonga gamahela na lulu. Mu mawoko gaki akamwili chikombi cha zahabu chechimemili mambu gegilangisa yomeso ya ukemi waki. ⁵ Ayandikwi panani ya chiwungi cha mihu gaki liina la mfiyu, “Babeli mkulu, nyina wa vakemi na mambu goha ga yomeso neju lwa mulima.” ⁶ Namuwene uyo mdala agalili ngasi ya vandu wa Chapanga, na ngasi ya vandu vevakomiwi ndava ya kuvajovela vandu vangi mambu ga Yesu.

Na penamuwene nakangisi neju. ⁷ Nambu mtumu wa kunani kwa Chapanga akanijovela, “Ndava kyani wikangasa?” Nene yati nikukujovela mfiyu wa mdala uyu mweatamili panani ya chinyama chechivii na mitu saba na mang'elu kumi. ⁸ Chinyama chikali cheuchiwe chavi wumi wa kadeni nambu hinu chifwili. Nambu gapipi yati chikwela kuhuma muligodi langali mwishu nambu yati chikomewa. Vevitama pamulima yati vikangasa, ena vandu voha vangayandikwa mahina gavi kutumbula muchitabu cha wumi wa mulima, yati vikangasa kuchilola chinyama penapo kadeni chavi mumi, kavili chafwili na hinu chihumila kangali!

⁹ Penapa yiganikiwa kuhololela na luhala! Mitu iyo saba ndi vidunda saba ndi mdala mwenuyo itama panani yaki. Mewawa mitu yenyo saba ndi vankosi saba. ¹⁰ Pagati ya avo vankosi saba mhanu vamali kukomewa, mmonga yati ilongosa akona yungi kubwela, na peibwela yati ilongosa mulukumbi luhupi. ¹¹ Na chinyama chikali chila chechatamili kadeni nambu hinu chitamili lepi kavili ndi nkosi wa nane, ndi pagati ya vala saba na mwene yati ikomiwa.

¹² “Gala mang'elu kumi gevagawene ndi vankosi vevakona kutumbula kulongosa. Nambu yati vipewa uhotola wa kulongosa kwa lukumbi lwa saa yimonga pamonga na chinyama chila. ¹³ Voha avo kumi yati viyidakilana, na vene yati vachipela chila chinyama makakala gavi na uhotola wavi wohu wa kulongosa vandu. ¹⁴ Yati vitovana na Mwanalimbelele nambu Mwanalimbelele pamonga na vala veavakemili na kuvahagula na vasadikika, yati akuvahotola ndava mwene ndi Bambu wa mabambu na Nkosi wa vankosi.”

¹⁵ Mtumu wa kunani kwa Chapanga akanijovela mewa, “Gala manji gevagawene pala peatamili yula mkemi, ndi misambi ya vandu wa kila mulima na kila lukolo na kila luga na kila langi. ¹⁶ Mang'elu gala kumi geugaweni na chila chinyama yati vakumuyomela mwenuyo mkemi, yati vitola kila chindu na kumleka waka, yati vilya nyama yaki na kutinyisa kwa motu. ¹⁷ Muni Chapanga asopili mumitima yavi chila cheigana mwene chikitiwayi, kuvya vayidakilana vene kwa vene kumpela chinyama chila uhotola wa kulongosa, mbaka Malovi ga Chapanga pegitimila.”

18 “Na yula mdala mwewamuwene ndi muji mkulu wewilongosa vankosi va milima.”

18

Kugwa kwa Babeli

¹ Pagamaliki genago, namuwene mtumu yungi wa kunani kwa Chapanga ihelela kuhuma kunani kwa Chapanga. Avi na uhotola mkulu, na mulima wang'asimi kwa kung'asima kwaki. ² Hinu, akakwesa lwami akajova. “Ugwili, Babeli mkulu ugwili! Hinu uvi matamilu ga masetani na mizuka mihakau, uvi matamilu ga videge vihakau na kuyomesa neju. ³ Ndava muni vandu va milima yoha, vagalili kwa divayi yikali ya ukemi waki, vene vankosi vahengili ukemi nayu, na vevigulisa vindu va pamulima vapatili chiyonjokesu chivaha neju ndava ya mnogu wa kujisangalusa kwavi.”

⁴ Kangi nayuwini lwami kuhuma kunani kwa Chapanga kwijova,

“Vandu vangu, muwuka kwaki,

muni mkoto kuvya pamonga nawu mukumbudila kwavi Chapanga,
mkoto kuhamba mumotu wa magono goha wangajimika.

⁵ Ndava muni mabudilu gaki gamahela neju, galundikini mbaka kunani kwa Chapanga, na Chapanga mweikumbuka uhakau waki.

⁶ Mumkitila mewawa ngati cheavakitili.

Muwuyisila mala zivili kwa gala geavahengili vangi.

Chimemesa chikombi chaki cha divayi yaki,

Muhanganisila divayi yivavanu mala zivili kuliku cheakutendekili nyenye.

⁷ Mumpela mang'ahiso na mvini

kuwanangana na kumeka na kujikwiha kwaki neju,

kuwanangana na kutama kwaki kwa ukemi.

Muni akujijovela mumtima,

‘Nitama penapa ngati nkosi wa chidala,

nene lipwela lepi amala nipata lepi mvini!’

⁸ Ndava yenyo matovilu gaki yati gakumkolela kwa ligono limonga,
utamu na ungolongondi na njala.

Yati iyochwa motu,

muni Bambu Chapanga mweavi na uhamula ana makakala.”

⁹ Vankosi va mulima vahengili ukemi nayu na kutama nayu muwumi wa ukemi yati vivemba lukumbi pevilo la lyohi la muji wenuwo wewitinyika. ¹⁰ Viyima cha kutali ndava ya kuyogopa mang'ahiso gaki na kujova, “Lola chewing'aika muji ukulu, Babeli, muji una makakala lukumbi lwa saa yimonga ndu mbunu waku ukukolili.”

¹¹ Vandu vevigulisa na kugula va mulima yati vivemba na kuwombezeza, ndava avi lepi mundu mweigula vindu vyavi kavili, ¹² avi lepi kavili wa kugula vindu vyevitenganizwi kwa zahabu yavi, feza na maganga ga mashonga gamahela na lulu na nyula zezing'asima neju na nyula za langi ya zambalau na nyula za vitambala vya halili na nyula yidung'u na vindu vya kila aina vyevitenganizwi kwa mikongo ya mashonga gamahela na vindu vya mang'elu ga ndembu na vindu vyevitenganizwi kwa shaba vya lyuma na malumalu, ¹³ na mdalasini, ndimbilu na ubani wa manemane na udi na divayi na mahuta ga zeituni na uhembe wa nganu na ng'ombi na limbelele, mutuka wa kuhutwa na falasi na vavanda hati wumi wa vandu. ¹⁴ Vevigulisa vindu vakumjovela, “Vindu vyoha vyabwina vyeuvili navyu viyagilii, na vindu vyamahele na ulumba vikujumbili, amala ukivilola lepi kavili!” ¹⁵ Vevigulisa na kugula vapatili vindu kuhuma muji wenuwo, yati viyima kutali ndava ya wogohi wa mang'ahiso gala gakotoka kuvakolela vene yati vivemba na kujova. ¹⁶ Vakajova, “Lola chewing'ahika muji wenuwo mkulu. Weuyovalili kuwala nyula zezing'asima na nyula za langi ya zambalau na langi yidung'u, na kujinyambisa kwa vindu vyevitenganizwi kwa zahabu, na maganga ga mashonga gamahela na lusalu lwa lulu. ¹⁷ Mulukumbi lwa saa yimonga ndu vindu vyamahele vihalabiki!”

Kangi vevilongosa watu voha na valumugendu wavi vandu voha vevihenga mahengu munyanja na vandu voha vevigulisa vindu munyanja vayimili cha kutali, ¹⁸ yati vakuliwona lyohi la motu wula weutinyisi, vakavemba kwa lwami, “Kawaka muji wungi weuwanangana na muji uwu mkulu!” ¹⁹ Vajibilindwisi mulububu mitu yavi kulangisa vana mvini, vakavemba kwa lwami na kujova, “Lola chewing'ahika veve muji mkulu! Ndi muji woha weuvi na watu zezigenda munyanja vapatili vindu vyamahele ndava yaki. Nambu mulukumbi lumonga ndu uyagisi kila chindu!”

²⁰ Mhekelelayi, nyenye kunani kwa Chapanga! Mhekelelayi nyenye vandu va Chapanga na vamitumi na vamlota va Chapanga, ndava Chapanga akitili uhamula ndava yinu nyenye!

²¹ Kangi, mtumu wa kunani kwa Chapanga mmonga mweavi na makakala kayinula liganga livaha ngati la kuyagila, akalitaga munyanja akajova, "Chenichi ndi chewi-hamuliwa njwe Babeli muji mkulu yati wiwonekana lepi kavili. ²² Lwami lwa vandu veviyimba na vabeta chitolilo vinjeke na vapyula mapenenga ziyuwanika lepi kavili mugati yaki ng'o. Kawaka fundi wa namuna yoyoha yila mweapatikini mugati yaku, amala lwami lwa liganga la kuyagila yati liyuwanika lepi kavili mugati yaku ng'o. ²³ Lumuli lwa hahi lulangasa lepi kavili mugati mwaku ng'o, lwami lwa mkolo ndowa na mgegewa ndowa luyuwanika lepi kavili mugati mwaku ng'o. Vevigulisa na kugula vavi na makakala ga pamulima. Na kwa uhavi waku uvayagisi vandu va milima yoha!"

²⁴ Muji wenuwo wa Babuloni uhukumwi ndava mugati yaki uwonikini ngasi ya vamlota va Chapanga na vandu vaki pamonga na ngasi ya vandu voha vevakomiwi pamulima.

19

¹ Pagamaliki genago nayuwini lwami luvaha lwa msambi uvaha wa vandu kunani kwa Chapanga yijova, "Chapanga alumbiwa! Usangula, na ukulu na makakala ndi vindu vyaku! ² Uhamula waki ndi wa chakaka na yabwina palongolo ya Chapanga. Umhamwili yula mweimanyikana neju mkemi mweawuyagisi mulima kwa ukemi waki. Chapanga avalipisi gevahengili ndava ya kuvakoma vanalihengwa vaki." ³ Vakajova kavili, "Chapanga alumbiwa! Lyohi la motu weutinyisa muji wenuwo likwela mbaka kunani magono goha gangali mwishu!" ⁴ Vagogo vala ishilini na mcheche, na vala viumbi wumi mcheche, vakajigwisa chakukupama pahi, vakamgundamila Chapanga mweatamili panani pachigoda cha unkosi vakajova. "Ena! Chapanga alumbiwa!"

Mselebuko wa Mwanalimbelele

⁵ Kangi, lukahumila lwami muchigoda cha unkosi, "Mumlumbayi Chapanga witu, nyenye mwavatumisi vaki voha, mwavoha mwemukumtopesa, vadebe kwa vavaha." ⁶ Kangi nayuwini lwami, ngati lwami lwa msambi uvaha wa vandu, ngati lwami lwa manji gamahele pegihelela kwa mbulumo uvaha wa mbamba lukajova, "Chapanga alumbiwa! Muni Bambu witu mweavi na uhotola woha ndi Nkosi! ⁷ Tihekelela na kululuta, timulumba Chapanga cheavi mkulu, muni lukumbi lwa ndowa ya Mwanalimbelele luhikili na mdala kamwali ajitendekili. ⁸ Kamwali yula ayidakiliwi kujiwalika nyula zezing'asima neju. Nyula yenyo yeying'asima!" Ndi matendu gabwina ga vandu va Chapanga.

⁹ Kangi mtumu wa kunani kwa Chapanga anijovili, "Yandika aga: Vamotisiwayi vala vevagongoliwi pamselubuko wa chakulya cha ndowa ya Mwanalimbelele!" Kangi akanijovela, "Genaga ndi malovi gachakaka ga Chapanga."

¹⁰ Hinu, nene nikagwa chakukupama palongolo ya magendelelu gaki, naganili kumuyupa. Nambu mwene akanijovela, "Ukoto kukita genago! Nene namtumisi muyaku pamonga na valongo vaku vevakuukamulila uchakaka ndi Yesu mweaugubukwili umanyikanayi kwitu. Uchakaka wenuwo wihuma kwa Mpungu Msopi mweakuvatangila vandu vaujovayi ujumbi wa Chapanga."

Falasi wa msopi na mweatamili panani yaki

¹¹ Kangi nawene kunani kwa Chapanga kudinduka na kwenuko nayiwene falasi ya msopi. Mweatamili panani ya falasi mwenuyo akemiwi msadikika na wa chakaka. Kangi ihamula vandu na munjila ya bwina na kutovana ngondo yambwina palongolo ya Bambu. ¹² Mihu gaki gavi ngati mwali wa motu, na panani ya mutu awalili njingwa zamahele. Avi na liina leliyandikwi, kawaka mundu yoyoha mwealimanyili nambu ngamwene. ¹³ Awalili nyula yeyijwigiwi mu ngasi. Na liina laki mwenuyo ndi, "Lilovi la Chapanga." ¹⁴ Manjolinjoli ga kunani kwa Chapanga vamlandili kuni gatamili panani ya falasi wamsopi na gawalili nyula zezing'asima neju. ¹⁵ Mumlomo waki upanga ukali wihuma wa kuvahotola milima. Mwene yati ilongosa vandu kwa ndonga ya lyuma. Na kuvaminyi ngati mundu mweimanya divayi muchiliva cha kuminyila divayi ya ligoga likulu la Chapanga mweavi na makakala. ¹⁶ Panani ya nyula yaki, na panani ya liwondo laki, ayandikwi liina, "Nkosi wa vankosi na Bambu wa vabambu."

¹⁷ Kangi, namuwene mtumu wa kunani kwa Chapanga mmonga ayimili palilanga. Akavajovela kwa lwami luvaha videge vyoha vevimbululuka kunani, "Mubwela, mukonganeku pamonga pachakulya chikulu cha Chapanga! ¹⁸ Mbwela mlyayi higa ya vankosi, na nyama ya vakulu va manjolinjoli, na nyama ya vandu vakekesi, na nyama

ya falasi na vevitama panani ya falasi wavi, na nyama ya vandu voha vevalekekiswi na vavanda, vadebe na vavaha.”

¹⁹ Kangi nachiwene chila chinyama pamonga na vankosi va mulima na manjolinjoli wavi vakokini pamonga muni vatovana na yula mweatamili panani ya falasi wa msopi na pamonga na msambi waki. ²⁰ Nambu chinyama chila chakamuliwi kwa makakala pamonga na yula mlota wa Chapanga wa udese mweikita ganchinamtiti palongolo yaki. Kwa gachinamtiti yenio avayagisi vala vevavi na ulangisu wa chinyama chila na vevagundamili chimong'omong'o chila. Chinyama chenicho pamonga na mlota wa udese vakatagwa kuni vavili mumi munyanja ya motu weumemili maganga ga baluti gegiyaka motu. ²¹ Na vala vevasigalili vakomiwi kwa upanga wewahumili mumlomo wa yula mweakweli panani ya yula falasi wamsopi. Na videge vyoha vakayukutiswa kwa kulya nyama za vala vevakomiwi.

20

Setani ikungiwa miyaka elufu yimonga

¹ Kangi naweni mtumu wa kunani kwa Chapanga, ihelela kuhuma kunani kwa Chapanga kuni akamwili muchiwoko chaki fungulu za ligodi langali mwishu na mnyololo uvaha. ² Akalikamula liyoka lila, liyoka la kadeni lelikemiwa Mhakau amala Setani na kulikunga minyololo kwa miyaka elufu yimonga. ³ Mtumu wa kunani kwa Chapanga akalitaga liyoka lila kuligodi langali mwishu, akadinda mlyangu wa kuyingila kwenuko na kuvika chidindilu cha mnemu muni likoto kuvayagisa kavili vandu va milima yingi mbaka miyaka elufu yimonga payitimila. Nambu payimalika yiganikiwa lidinduliwayi kavili, nambu mulukumbi luhupi ndu.

⁴ Kangi naviwene vigoda vya chinkosi na vandu vevatamili panani yaki, vandu avo vapewili uhotola wa uhamula. Nawene mewa mipungu ya vandu vevadumuliwi mitu, ndava ya vene kuvajovela vandu vangi mambu ga Yesu na kukokosa lilovi la Chapanga. Vandu avo vachigundamili lepi chinyama chila amala chimong'omong'o mewawa vavikiwi lepi ulangisu panani ya chiwungu chavi, amala panani wa mawoko gavi. Vapewili kavili wumi na kuvalongosa vandu pamonga na Kilisitu mulukumbi lwa miyaka elufu yimonga. ⁵ Vandu vangi vevafwili, vapatili lepi wumi mbaka payatimili miyaka elufu yimonga. Wenuwo ndi uyukisu wa kutumbula. ⁶ Vamotisiwayi neju, na ndi vandu wa Chapanga avo vevayukiswi hoti! Lifwa la pili changali uhotola panani yaki, yati vivya vamteta va Chapanga na va Kilisitu, vene yati vilongosa pamonga nayu ngati vankosi mulukumbi lwa miyaka elufu yimonga.

Kuhamuliwa kwa Setani

⁷ Lukumbi lwa miyaka elufu yimonga payitimila, Setani yati idinduliwa kuhumu muchifungu chaki. ⁸ Mwene peihuma kuvala itumbula kugayagisa vandu vevayenili kila pandu pamilima, vandu avo ndi vikemelewa Gogu na Magogu. Setani yati akuvayola pamonga ndava ya ngondo vene yati vivya vamahele ngati msavati wa kumbwani. ⁹ Vapatili pamulima woha, vakayitindila kambi ya vandu va Chapanga na muji weakuugana Chapanga. Nambu motu wahelili kuhuma kunani kwa Chapanga, ukavatinyisa. ¹⁰ Na Mhakau mweavayagisi vandu, akatagwa mugati ya nyanja yeyimemili maganga ga baluti gegiyaka motu, na mugati chavi chinyama chikali chila na yula mlota wa udese, na vene voha yati ving'aiswa muhi na kilu na magono goha gangali mwishu.

Uhamula wa mwishu

¹¹ Kangi nachiwene chigoda cha unkosi chamsopi chivaha na yula mweatamili panani yaki. Mulima na kunani kwa Chapanga vyawukili palongolo yaki na pavi lepi pandu ndava yavi. ¹² Nene navawene vandu vevafwili, vavaha na vadebe nambu vayimili palongolo ya chigoda cha unkosi. Chitabu chingi chagubukuliwi chenicho ndi chitabu cha wumi. Vandu vevafwili vahukumisi ndava ya matendu gavi ngati cheiyandikwi muchitabu. ¹³ Nyanja yavahumisi vandu vevafwili vevavi mugati yaki. Lifwa na mulima wa vandu vevafwili zavahumisi vandu vevafwili vevavi mugati yaki. Vahukumisi kila mmonga ndava ya matendu gaki. ¹⁴ Kangi lifwa na ligodi litali langali mwishu vikatagwa mugati ya nyanja ya motu. Nyanja yeniyi ya motu ndi lifwa la pili. ¹⁵ Ngati mundu yeyoha mweangayandikwa liina laki muchitabu cha wumi, yati itagiwi munyanja ya motu.

21

Kunani kwa Chapanga kwa mupya na mulima wa mupya

¹ Kangi nawene kunani kwa Chapanga kwa mupya na mulima wa mupya, ndava kunani kwa Chapanga kwa kutumbula na mulima wula wamali kuwuka, nyanja nayene yavi lepi kavili. ² Nauwene muji wa msopi, Yelusalemu ya mupya wahuluka kuhuma kunani kwa Chapanga ngati mdala wa ndowa mweatendelekiwi kupambwa ndava ya kukonganeka na mgwana waki. ³ Kangi nayuwini lwami luvaha kuhuma pachigoda cha unkosi yijova, "Lola! Nyumba ya Chapanga yavi pagati ya vandu, mwene yati itama pagati yavi na yati Chapanga wavi. ⁴ Mwene yati akugahungula maholi gavi goha. Muni lifwa yati livya lepi kavili, amala lipyanda amala luvembu amala mvinisu, muni vindu vyoha vya kadeni vimali kupita."

⁵ Kangi yula mweatamili pachigoda cha unkosi akajova, "Lola, nikugakita goha gamupya." Kangi akanijovela, "Yandikayi mambu aga muni malovi aga ndi gaku-sadikika na gachakaka!" ⁶ Ndi akanijovela, "Gatimili! Nene ndi Alfa na Omega, mana yaki Mtumbula na Mmalikisa. Mweavi na njota yati nikumpela manji ga kunywa waka kuhuma muchinyepa cha manji ga wumi changali kulipa. ⁷ Yula mweihotola yati ipokela ngo, nene yati nyova Chapanga waki, namwene yati ivya mwana vangu. ⁸ Nambu vandu veviyogopa na vngasadika na vahakau na vakomaji na vakemi na vahavi na veviyupa chimong'omong'o, pamonga na vadese voha pandu pavi ndi panyanja yila yeyiyaka motu na maganga ga baluti gegiyaka motu, lenilo ndi lifwa la pili."

Yelusalemu ya mupya

⁹ Kangi mmonga wa vala vamitumu va kunani kwa Chapanga saba vevavili na nkeve saba gegamelili matovilu saba ga mwishu, akahegelela na kunijovela, "Bwela, nikulangisa kamwali wa ndowa, mdala wa Mwanalimbelele." ¹⁰ Mpungu Msopi akanilongosa na mtumu wa kunani kwa Chapanga, akanitola mbaka pachitumbi chivaha na chitali. Akanilangisa muji wamsopi ndi Yelusalemu wewihelela kuhuma kunani kwa Chapanga. ¹¹ Muji wenuwo wing'asima kwa ukulu wa Chapanga. Lulangasa lwaki lwavi ngati liganga leliguliswa kwa mashonga gamahela lelikemelewa yasipi, leling'asima ngati chilolilo. ¹² Kangi muji wenuwo wavili na luwumba lutali na luvaha, weuvi na milyangu kumi na yivili, kila umonga wavikiwi ulonda na mtumu wa kunani kwa Chapanga. Panani ya kila mlyangu payandikwi liina limonga la makabila kumi na gavili ga vandu va Isilaeli. ¹³ Kila upandi kwavili na milyangu yidatu, upandi welihumila lilanga milyangu yidatu na upandi kwelitipama lilanga milyangu yidatu na kusini milyangu yidatu na kwe litipama lilanga milyangu yidatu. ¹⁴ Luwumba lwa muji wenuwo wajengiwi mkingisa kumi na yivili ya maganga na panani ya mikingisa yenyo payandikwi liina limonga la mahina kumi na gavili vamitumi kumi na vavili va Mwanalimbelele. ¹⁵ Mtumu wa kunani kwa Chapanga mwealongelayi na nene avili na lidete la kupimila yeyatenganizwi kwa zahabu, ndava ya kupima muji wenuwo mlyangu waki na luwumba lwaki. ¹⁶ Muji wene wajengiwi kwa pandi mcheche zeziwanangana upana na utali. Hinu mtumu wa kunani kwa Chapanga apimili muji wula na lidete la kupimila utali na upana na uvaha ndi vyoha vyavili ngati kilomita elufu zivili na miya mchehe. ¹⁷ Kangi mtumu wa kunani kwa Chapanga apimili ukulupala wa luwumba, wene wavili mita sitini kulandana na chipimu cheahengili. ¹⁸ Luwumba ulo lwajengiwi kwa maganga gadung'u ga mashonga gamahela gegikemelewa yasipi, na muji wene wajengiwi kwa zahabu yabwina neju, yeying'asima ngati chilolilo. ¹⁹ Mkingisa wa luwumba lwa muji wenuwo wanyambiswi kwa maganga ndalindali gegiguliswa mashonga gamahela. Mkingisa wa kutumbula wavi wa liganga lidung'u, na liganga la pili lavi la yakuti samawati na liganga la datu lavi kalikedoni na liganga la mcheche lavi la zumalidi, ²⁰ mkingisa wa mhanu lavi salidoniki na sita akiki na la saba kilisolito na la nane zabalajadi na la tisa topazi na la kumi kilisopalaso na la kumi na yimonga, yasinto na kumi na zivili ametisto. ²¹ Milyangu yivaha kumi na zivili yatenganizwi kwa lulu kumi na zivili, kila mlyangu umonga watenganizwi kwa lulu yimonga. ²² Njila yikulu ya muji yatenganizwi kwa zahabu yabwina, yeying'asima ngati chilolilo.

²² Mumuji wenuwo nayiwene lepi Nyumba ya Chapanga, muni Bambu witu Chapanga mweavi na makakala na yula Mwanalimbelele ndi Nyumba yaki. ²³ Muji wenuwo wigana lepi lumuli lwa lilanga amala mwehi, ndava muni ukulu wa Chapanga ulangasa na Mwanalimbelele ndi hahi yaki. ²⁴ Vandu wa milima yoha yati vitama mu lumuli lwaki na vankosi va mulima yoha yati vakuuletela muji wenuwo vindu vyavi vyamahele. ²⁵ Milyangu yivaha katu yati yidindwa lepi muhi wohi, muni yati kwivya lepi kilu mwenumo. ²⁶ Vandu wa pamulima yati vakuuletela utopesa na ukulu muji wenuwo. ²⁷ Nambu chindu chochoha chihakau katu yati chiyingila lepi mwenumo, amala

mundu yoyoha mweikita mambu ga soni amala udese. Nambu vala ndu mahina gavi gegayandikwi muchitabu cha wumi cha Mwanalimbelele.

22

¹ Kangi mtumu wa kunani kwa Chapanga anilangisi mfuleni wa manji ga wumi wewing'asima ngati chilolilo, gegihuma pachigoda cha unkosi cha Chapanga na Mwanalimbelele. ² Mfuleni wenuwo wahelela munjila yikulu ya muji. Pamuhana ya mfuleni wenuwo kwavili na mkongo wa wumi wewipambika matunda mala kumi na zivili kwa mwaka, ndi kila mwehi na mahamba gaki ndi mtela wa kuvalamisana vandu wa milima yoha. ³ Yati pivya lepi kavili chindu chochoha chechipewili likoto na Chapanga pamuji wenuwo.

Chigoda cha unkosi cha Chapanga na cha Mwanalimbelele yati chivya mugati ya muji wula, na vanalihengu wa Chapanga yati vakumgundamila. ⁴ Yati vapalola pamihu paki, na liina laki yati liyandikwa panani ya chiwungi chavi. ⁵ Kilu yati yivya lepi kavili, mewa yati vigana lepi lumuli lwa hahi amala lilanga, muni Bambu Chapanga yati akuvalangasa, vene vilongosa ngati nkosi magono goha gangali mwishu.

Kubwela kwa Yesu

⁶ Kangi mtumu wa kunani kwa Chapanga akanijovela, "Malovi aga ndi chakaka na gakusadikika. Bambu Chapanga mweakuvapela vamlota wa Chapanga Mpungu waki, amtumili Mtumu waki avalangisa vanalihengu vaki mambu gegiganikiwa kuhumila kanyata."

⁷ Yesu ijova, yuwanila, "Nibwela, kanyata! Amotisiwi mweyidakila malovi ga chitabu ichi."

⁸ Nene Yohani, kuyuwana na kulola mambu aga. Penamali kuyuwana na kugalola, najitagili pahi nikagundama pamagendelu ga mtumu yula wa kunani kwa Chapanga mweanilangisi mambu ago. ⁹ Nambu mwene akanijovela, "Leka! Nene ndi mtumisi ngati veve na valongo vaku vamlota va Chapanga na voha veviyidakila malovi ga chitabu chenichi. Mgundamila Chapanga!" ¹⁰ Kangi akanijovela, "Ukoto kugafiya ngati mfiyu malovi ga ulota gegavi muchitabu ichi, muni lukumbi lwa kugatimilisa kwaki luvi papipi. ¹¹ Na hinu mwekita gahakau na ayendelela kukita gahakau, na mhakau ayendelela kuvya mhakau. Mweikita gakumganisa Chapanga na ayonjokesa kukita gakumganisa Chapanga na yula mweavi wa msopi na ayonjokesa kuvya msopi."

¹² Yesu ijova, "Yuwanila." "Nibwela kanyata pamonga na luhuna lwangu, nene yati nikumpela kila mundu kuwanangana na matendu gaki. ¹³ Nene ndi Alufa na Omega, mweitumbulisa mambu goha na kugahikisa mwishu."

¹⁴ "Vamotisiwa vala vevichapa magwanda gavi, muni vayidakiliwa kuyingila mumilyangu ya muji na kulya matunda ga mkongo wa wumi. ¹⁵ Nambu kuvala uko vavi vandu vevikita mambu gahakau, venavo ndi vahavi na vakemi na vakomaji na vevigundamila chimong'omong'o na voha vevijova na kuhenga udese vandu avo yati viyingila lepi mumuji wenuwo."

¹⁶ "Nene Yesu, nimumili mtumu wangu kunani kwa Chapanga, avajovelayi malovi aga goha mu msambi wa vandu vevakumsadika Kilisitu. Nene ndi mveleku wa lukolo lwa Daudi. Nene ndi ndondo ya lukela."

¹⁷ Mpungu wa Chapanga na kamwali wa ndowa vijova, "Bwela!"

Kila mundu mweiyuwana malovi aga iganikiwa ajova mewawa, "Bwela!"

Mundu yoyoha mweavi na njota abwela, na mundu mweigana manji ga wumi abwela kutola waka.

Kumalikisila

¹⁸ Nene Yohani nikuvahakalila voha veviyuwana malovi ga ulota gegavi muchitabu chenichi: Mundu yeyoha akayonjokesa chindu chochoha, Chapanga yati akumbuna kwa matovilu gegayandikwi muchitabu ichi. ¹⁹ Na mundu yeyoha akapunguzayi chindu chochoha mu malovi ga ulota gegavi muchitabu ichi, Chapanga yati akumnyaga lilundu laki la matunda ga mkongo wa wumi, na kuwusa pandu paki mumuji wamsopi weuyandikwi muchitabu chenichi.

²⁰ Yesu mweijova kuvala malovi aga kuvya ndi chakaka ijova, "Yewo, nibwela kanyata!"

Ena! Bwela Bambu Yesu!

²¹ Nikuvaganila ubwina wa Bambu witu Yesu uvia pamonga na nyenye. Ena.